

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BIJ 'T BEGIN.

God des levens en der krachten, Eenge die nooit werd, die zikt,
Die, verandrend noch veroudrend, wissling ducht noch keer noch tijd,
Uit wien de eeuwen zijn geboren, tot wien alle tijden gaan,
Eenmaal zal geen tijd meer wezen — leer het ons in tijds verstaan!
Leer ons onze dagen tellen, die Ge ons weer een jaar vergunt,
Sprekend: Alles wil Ik werken, indien gij gelooven kunt.
Dat gelooven schenk ons, Heere! Help onze ongeloovigheid;
De eeuw moog' twijffen en vertwijffen, leer ons volgen, wijl Gij leidt.

Knaap en grijze, booze en goede, allen voert de levenszee
Naar 't daarginds, het onbekende, wieglend of in stormvloed meê.
Maar, bij zonneshijn of nachtgrauw, hebben we U slechts, Heer, aan boord,
Die èn licht èn nacht formeerdet, dan geen nood: hoe 't ga, 't gaat voort.
Leer alzoo ons dan vertrouwen, in het jaar dat thans ons wacht,
Wees het leven van ons leven, blijf de kracht van onze kracht.
Geef geloof ons, moed tot leven, liefde, hoop en arbeidslust;
Maak ons trouw in 't groote en 't kleine; na de dagtaak schenk ons rust!

Boven alles, geef ons vrede, vrede en liefde in heiligen bond,
Vruchten van den Boom des Levens, in den Lijdensberg gegrond;
Dan, wat voorts dit jaar ons brenge, vreugd of droefheid, hoop of pijn,
Zal het in zijn diepe waarheid ons een „jaar des Heeren” zijn;
Jaar des Heeren, jaar des wachtens, werkens, strijdens in zijn kracht,
Met een hart, dat aarde en heemlen, nieuw, ter eeuwige erfnis, wacht.

.....

En de Geest van God gegeven tot een Trooster — toen Hij ging,
 Dien de hemel moet ontvangen tot der tijden wisseling
 Stilstaat in het eeuwige heden — spreekt: Mijn tijd voleindigt; kom!
 En de Bruid lispt hopen, smachtend: Kom, mijn zielebruidegom!
 En van allen, die het hooren, schaatre duizendvoud weerom:
 Scheur de heemlen en daal neder, kom, Heer Jezus, kom, ja kom!

H.

LEER ONS ONZE DAGEN TELLEN.

„Leer ons alzoo onze dagen tellen, dat wij een wijs hart bekomen.”

Zoo bad Mozes, de man Gods. Bijna honderd twintig jaren was hij oud, toen hij dit gebed opzond. Reeds ongeveer veertig jaren had hij in de woestijn rondgezworven met een hardnekkig en wederstrevend volk.

In het veertigste jaar van de omzwerfing door de woestijn verbeurde deze man Gods, die „zachtmoedig was, meer dan alle andere menschen,” door drift het voorrecht om het volk in Kanaän te brengen. Toen zong hij den 90ste psalm.

Die psalm is een lied van schuldbelijdenis en van vertrouwen. Hoe zwaar ook de zonde een kind van God moge ternederdrukken, het vertrouwen blijft leven, want het verbond is eeuwig. „Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw; Hij kan zichzelf niet verloochenen.” En daarom begint dit lied, waarin de toon van de diepste verootmoediging weerklinkt, met de jubelende betuiging: „Heere, Gij zijt ons geweest een Toevlucht van geslachte tot geslachte.” En daarom eindigt het met de vrijmoedige bede: „Laat uw werk aan uwe knechten gezien worden, en uwe heerlijkheid over hunne kinderen; en de liefelijkheid des Heeren, onzes Gods, zij over ons; en bevestig Gij het werk onzer handen over ons, ja, het werk onzer handen, bevestig dat.”

„Leer ons alzoo onze dagen tellen”, bidt Mozes. Hoe? Zoo, „dat wij een wijs hart bekomen”. Hoe is dat?

Onze dagen zijn ongeveer nul. Want duizend jaren zijn als een nachtwake. Ja, nog minder. Ze zijn „als de dag van gisteren, *als hij voorbijgegaan is.*” Wat is een dag, die voorbijgegaan is? *Niets meer.* Hoe gering zijn dus onze dagen, die hoogstens slechts „tachtig jaren” duren!

Dat gelooft iemand, die pas tot de eerste kracht zijns levens komt, niet. Wie twee-, drie en twintig jaren is, rekent zoo: „Tachtig jaren! En nu pas ongeveer twintig. Dus nog *zestig jaren!* Welk een lang leven!

Ja, voor wie niet anders geleerd heeft, is de dag van morgen zeer lang. En hij weet nog niet veel van de korthed, die de dag van gisteren toonde te bezitten.

Maar dat is de rechte telling niet, die door Mozes

bedoeld werd. Een wijs hart telt niet de dagen, die komende zijn, want het weet, dat het daar niet mee rekenen mag. Wie een wijs hart wil bekomen, telt niet van den dag, dien hij beleeft, verder de dagen, die nog volgen zullen, en die hij misschien *niet* zal beleven; neen, hij telt van heden terug naar den aanyang van zijn leven, en berekent, hoeveel reeds voorbij is; hoe weinig slechts wellicht nog volgt.

Een dwaas, iemand die voor God bang is, die God zou willen wegdenken, telt: „Ik ben *pas* zoo oud en kan nog zoolang leven.” Hoelang? Ja; in 't oneindige. Een dwaas telt als een mijner bekenden, met wien ik in gezelschap van nog drie anderen, die God niet vreesden, een lokaal verliet. Hij was de oudste, een man van ruim zestig jaar, alle anderen waren veel jonger dan hij. Natuurlijk liet men hem den voorgang. Een der anderen sprak schertsend: „Men moet den ouderdom eeren.” Maar dat woord viel allesbehalve goed. Met een paar verwenschingen riep de oudste, overigens een zeer „beschaafd” man: „Houd je bek!”

Die man telde verkeerd. En hij had daar zeer gegronde reden voor. Hij stond bekend, ook onder zijn wereldsche vrienden, als iemand, dien men de deur kon uitjagen, door een gesprek over den dood te beginnen.

Hoe geheel anders telde Mozes zijn dagen. Mozes wist, dat hij geen jaar, misschien geen maand meer te leven had. Veertig jaar zou het volk in de woestijn rondzwerfen. Daarvan waren ruim negen en dertig jaren voorbij. Mozes wist, dat *hij* in de woestijn zou sterven. Hij kon dus precies uitrekenen, hoe lang op zijn langst zijn leven nog duren zou. Dat was zijn telling; 't was een affreksom. Deze man, met wien God „sprak van mond tot mond, als met een vriend”; die verwaardigd was, als middelaar voor zijn geheele volk op te treden; een profeet, wiens gelijke niet zou opstaan vóór de komst van den Messias; deze Mozes bad nog, ook voor zichzelf: „Leer ons alzoo onze dagen tellen, dat wij een wijs hart *bekomen.*”

Dát was wél een teeken van groote wijsheid, dat Mozes nog een wijs hart wilde *bekomen.* Een dwaas, een zot, meent, dat hij reeds een wijs hart *heeft.* Een wijze bidt, dat hij het eindelijk *moge krijgen.*

Het wijze hart bekomt men door de rechte telling der dagen. Men „bereidt alsdan zijn huis”; schikt zijn wereldsche zaken. Men bereidt zich „om

zijn God te ontmoeten". Men vlucht in de kloveder steenrots Christus; men zoekt verzoening in zijn bloed; men geeft zich aan zijn God, die in Christus Jezus Vader is.

Dat is een les voor den Nieuwjaarsdag. Op dien dag denkt men aan hetgeen vóór is. „Dát zal ik doen; dát moet gebeuren; zóo moet het geregeld." Ja, 't is goed, dat men zóo rekent; *mits* het andere niet vergeten worde. 't Moet ook zijn: „Dát is geschied; dat is verzondigd; zóoveel is reeds van het leven voorbij; zóolang ben ik reeds tot mijn onuitsprekelijke verbazing door de lankmoedigheid Gods gedragen."

Tel zóo uwe dagen: Ik ben *reeds* zoo oud. Ik heb den eeuwigen dood verdiend. 't Is een wonder van Gods ontferming, dat ik nog leef. Ik reken op geen dag, op geen minuut meer. Ik zal mij haasten om mijns levens wil. o God, wees mij zondaar genadig! Verhoor de smeekbede, door mijn ouders, met uw gemeente, bij mijn Doop over mijuitgesproken: „Geef dat dit kind dit leven (hetwelk toch niet anders is dan een gestadige dood) om uwentwil getroost verlate en ten laatsten dage voor den rechterstoel Christi, uws Zoons, zonder verschrikken moge verschijnen, door denzelfen onzen Heere Jezus Christus, uwen Zoon, die met U en den Heiligen Geest een enig God leeft en regeert in eeuwigheid. Amen."

W.

Aanmerkelijke en wonderlijke zaken, zeer nut om te overwegen op den Nieuwjaarsdag.

- 1°. Gij gelooft, dat gij thans het jaar 1888 zijt ingetreden, doch als het bij meerderheid van stemmen ging, kon u dat tegenvallen. Immers, stellig de helft uwer medemenschen kent zomin een oud- als een nieuwjaar. De helft van de overige helft heeft een ander nieuwjaar dan wij, en zoo blijven er ten slotte de minsten over, die gelooven, dat het thans 1888 is.
- 2°. Onder hen, die dat zeggen te gelooven, is geen deskundige, die niet weet, dat het welbeschouwd toch niet zoo is en we zeker een eindweegs verder zijn dan we denken.
- 3°. Behoeft ge slechts een paar dagen ver te reizen om groote volken te vinden, die u zullen zeggen dat ge, eer 't nieuwjaar is, nog een paar weken den tijd hebt, of wel veel te laat komt.
- 4°. Kunt ge, ook zonder een stap te doen, hetzelfde vernemen van een ander, zeer oud en merkwaardig volk, dat midden onder ons woont.
- 5°. Hebt gij het zeldzaam voorrecht een jaar te beleven, welks getal drie gelijke cijfers bevat, wat maar eens in een eeuw voorkomt.
- 6°. Meendet gij dat, toen gisteravond de klok twaalf sloeg, het oude jaar eindigde, het nieuwe begon. 't Is zoo goed als zeker, dat gij 't mis hebt.
- 7°. Zoudt gij misschien een jaar geleden er heel

wat voor gegeven hebben, om te weten, wat 1887 u brengen zou. Thans weet gij het zonder kosten, en zijt er daardoor niet slechter aan toe.

- 8°. Is 't wonderlijk te bedenken, dat alle menschen weten, hoe weinig de vele wenschen van „heil en zegen" baten; dat toch weder alle menschen boos zouden zijn, als zij die niet kregen; en eindelijk, dat zij in beide zaken gelijk hebben.
- 9°. En dat is het allerwonderlijkste, leeft en beweegt gij u en zijt gij nog, hoewel er honderd en duizend redenen zijn, waarom de Heere God u rechtvaardiglijk had kunnen afsnijden.

H.

(Over deze negen wonderlijke dingen waren nog veel fraaie en stichtelijke opmerkingen te maken, die wij echter weglaten, zijnde het blad daarvoor te klein.)

TWEE GROOTEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

VIII.

De kampstrijd dezer eeuw, het worst-
(lend licht en duister
Is licht de dagheraut van schooner
(uchtendluister
En 't wordingsuur dgr zegepraal.
B. TER HAAR.

De machtige Karel heeft de alleenheerschappij over de erfenis van Pepijn den Korte aanvaard. Hij heeft de grenzen van het Frankische rijk uitgezet tot aan den Ebro en den Oder en zijn scepter gebiedt van de Oost- tot aan de Middellandsche zee. Volk na volk heeft den strijd tegen den geduchten keizer en zijne keurridderen moeten opgeven. Slechts de Saksers en Friezen houden stand. Zijn ze ook genoodzaakt voor de overmacht te bukken, als de geweldige keizer met zijne heirscharen verschijnt, nauw heeft hij hunne landouwen verlaten, of ze breken de tempels tot gruis, richten de omgeworpen afgodsbeelden op en onder Albion en Wittekind snellen ze te wapen tegen de achtergelaten benden van hun stoeren vijand. Maar zie! Straks is het met hun veerkracht gedaan. De slag aan de Haze beslist ten voordeele van den grooten Karel. Het heldenzwaard zijner kampioenen maait zijn eigen oogst op den Saksischen akker en velt de zwaarste halmen neder. De zege van den Frank is volkomen en hij weet dien te bestendigen. Duizenden familiën worden naar Frankrijk overgevoerd. Van nu af maakt Karel zich den naam van de Groote waard, want hij toont het metterdaad, dat hij door wijsheid en gematigdheid weet te behouden, wat hij zich met zijn hel-

denarm verwierf. De zegeningen des vredes breiden zich over zijne volkeren uit en de groote keizer heeft een open oog voor het geestelijk en stoffelijk welzijn van zijne onderdanen. Kerken en kloosters worden gesticht, scholen opgericht, bezocht en beschermd, de beoefening van kunsten en wetenschappen aangemoedigd en de eenvoud, het onloochenbaar kenmerk van ware grootheid, blijft het sieraad van den machtigen gebieder der volken. Voorzeker, zoo iemand verdiende groot te heeten, dan was het Karel, de zoon der Frankische hofmeiers.

In een van die bosschen, welke straks weergalmd hadden van het krijgsgeschreeuw der Friezen en nog later van de jammertonen, waarin zij zich over hunne nederlaag beklaagden, dwaalde een bode des vredes, van zijne leerlingen begeleid. 't Was Ludger, de zoon van Thiatyrim. Gloeide zijn hart van verlangen, om aan alle volken de blijde boodschap te brengen, Friesland, zijn vaderland, lag hem het naast aan het hart. Wel had zijn koning Radbout den grootvader des zendelings, den edelen en vromen Wursing, willen doodden, omdat hij zelfs den vorst het Evangelie des kruises openlijk durfde prediken, maar straks had Radbouts zoon vaders schuld betaald en den in Frankrijk vertoevenden Wursing met zijn familie teruggeroepen. Zijn zoon Thiatyrim had zelfs al het vaderlijk erfgoed weer ontvangen.

Ludger had in de school van Alcuinus te York zijne opvoeding ontvangen. Had hij ook al eenigen tijd de studie vaarwelgezegd, om Gregorius in zijn zendingsarbeid te steunen, welhaast keerde hij naar York terug om zijne opleiding te voltooien en eerst na drie jaren bood hij Gregorius opnieuw zijne hulp aan. Zeven achtereenvolgende jaren had hij in Oostergouw gearbeid. Zelfs de grond, eenmaal gedrenkt met het bloed van Bonifacius, droeg nu een Christelijke kerk. Maar zie, de Friezen verenigden zich met de Saksers tegen den machtigen keizer der Franken. De woeste Wittekind kwam met zijne Saksers in Friesland en wierp de kerken neder en vermoordde de Christenen en hunne leeren. Toen week ook Ludger, tot de storm zou overgegaan zijn.

Drie jaren later keerde hij weder, maar nu op last van keizer Karel, voor wien ook Wittekind en zijne woeste horden het trotsche hoofd hadden moeten buigen. Met zijne reliquieën en zijn kruis gewapend, trachtte hij balsem van hemelschen troost te gieten in de harten, die nog bloedden aan de wonden, door den krijg geslagen. Op een dier tochten nu troffen wij hem hierboven aan, in de nabijheid van Holwerda. De avond viel en de zendeling trachtte voor zich en de zijnen een nachtverblijf te vinden. Eindelijk zagen zij een stins tusschen het geboomte verrijzen. De bewoonster scheen het Christendom geenszins vijandig, of haar hart moest althans deernis gevoelen met arme reizigers, die haar gastvrijheid

inriepen. Zij liet de poort voor Ludger en de zijnen openen en na hun de gelegenheid geboden te hebben, om zich te verfrisschen, ontving zij hen in de familiehal. Ludger en de zijnen waren niet de eenigen, die de gastvrijheid der Friesche edelvrouw ingeroepen hadden. Aan haar rechterzijde was de blinde Bernlef gezeten, de man, door geheel Friesland geacht en bemind om zijne zangen. Ludger kende den blinden bard en had hem lief. Nog nimmer mocht hij hem ontmoeten. Nu staarde hij met bewondering, maar ook met ongeveinsde deernis op hem. Hoe, de man aan wien God zulk een schoone en heerlijke gave verleend had, was naar ziel en lichaam blind! Of hij met zijne zangen het vuur van geestdrift in de harten zijner stadgenooten ontsteken mocht, bij hem bleef het duister, in en om hem!

Ludgers belangstelling in den zanger vermeerderde, toen deze na den maaltijd, op verzoek der gastvrouw, een zijner liederen voordroeg. Onafgebroken rustte zijn blik op de gelaatstreken van den blinde. Welk een geestdrift in dat gelaat en hoe droef stak daarbij dat koude, roerlooze oog af, waarin geen vonk van leven blonk! De tafelenooten hingen aan zijne lippen, als hij de heldendaden der vaders bezong en treurde over den druk, waaronder de kinderen zuchtten; maar hunne vervoering steeg ten top, als hij profeteerde, dat er een tijd komen zou, waarin het land van den Dollart tot de Schelde weder Fries en vrij zou zijn, nadat de geest van Wittekind zijne heldenscharen opnieuw ten kamp zou gevoerd hebben tegen den vreemde! o, Indien dezen man de oogen geopend werden, om betere dingen te zien dan de verlossing van het juk der Franken! Indien hij met het heilig vuur, dat in hem was, de harten zijns volks ontgloeien mocht voor het Evangelie des kruises! Welk een schoone parel zou de blinde Bernlef zijn aan de kroon van Ludgers Meester!

„Indien het onze gastvrouw behaagt, zoo zal het mij aangenaam zijn, op mijne beurt een lied te zingen ter belooning van de vriendelijkheid, welke zij ons bewijst,” zeide Ludger, nadat de bard voleind had en de tol der hulde aan zijn lied betaald was. De edelvrouw gaf gaarne haar toestemming en de hal, welke zooveen weergalmd had van de bruisende oorlogskreten van Wittekinds heldenscharen, beluisterde nu de zoete tonen van het lied des vredes, van den psalm des kruises. De gemoederen, door Bernlefs lied bewogen als een onstuimige zee, voelden het geruisch eener zachte stilte over zich komen. 't Was de Geest des Heeren, die ook hier tot de verbolgen baren sprak: „Leg u neder!”

Ludger zong, als wilde hij steenen vermurwen. De diepste stilte bleef heerschen, lang nadat hij met zijn „Amen, Christus, erbarm U onzer, Amen!” het lied besloten had. Een traan vloede langs de verbleekte kaken van den blinden Bernlef. Hij stond

op, strekte de hand uit in de richting, vanwaar hij het lied had opgevangen en zeide:

„Christen, reik mij uwe hand! Gij hebt Bernlef overwonnen!”

„Wilt gij uwe zonden belijden en vergeving ontvangen?” vroegde Ludger.

„Ja”, was het antwoord.

Nu nam Ludger de hand van den blinde en drukte ze aan zijn hart. Den volgenden dag vertrokken de gasten. Toen zij in de nabijheid gekomen waren van een dorp, waarin zich een Christelijke kerk bevond, stegen Ludger en Bernlef van het paard. Ludger leidde den blinde aan de hand met zich en scheidde zich van zijn gevolg. Toen zij zich alleen bevonden, legde hij de hand op de oogen des blinden en maakte het teeken des kruises.

„Wat ziet gij?” vroegde Ludger.

„Ik zie uwe hand”, antwoordde Bernlef.

„Geef Gode de eer en zeg aan niemand, hoe u het gezicht weergegeven werd,” hernam de zending. Daarna wandelden zij samen naar de kleine kapel en Bernlef ontving uit Ludgers hand het teeken des Doops.¹⁾

Van nu af was Bernlef Ludgers trouwe volgeling en wijdde hij zijn zeldzame talenten aan de verbreiding des Evangelies in zijn vaderland.

De mare van de gezegende werkzaamheid van Ludger bereikte ook den grooten keizer Karel. Hij liet den zending tot zich roepen en verzocht hem, zijne werkzaamheid mede over het tegenwoordige Westfalen uit te strekken. Na lang dralen en aarzelen voegde Ludger zich naar 's keizers wensch. Zestien jaren arbeidde hij aldaar en stichtte kerk op kerk. Doch zijn vurig verlangen was, een klooster te doen verrijzen, opdat de Christelijke kennis zich voorgoed een weg zou banen in de harten der bevolking. 't Duurde lang, eer Ludger een ge-

¹⁾ De welwillende lezer onthoude, dat de bekeering van den zanger Bernlef een feit is, gewichtig in de kerkelijke geschiedenis van Friesland, wijl de gevierde zanger machtigen invloed bezat. 't Overige behoort tot de overlevering; wij meenden ze niet te mogen terughouden.

DE SAKSERS TOT HET CHRISTENDOM BEKEERD.

schikte plaats meende gevonden te hebben.

Eindelijk begeeft hij zich met de zijnen naar de Ruhr. Hier denkt hij zich het klooster het gunstigst geplaatst. Maar dat eeuwenheugend reuzenwoud, wie zal het vellen? Teleurgesteld staren zijne volgelingen op de trotsche boomen, die met hun zoetst verlangen schijnen te spotten. Slechts Ludger is niet ontmoedigd. „Wat onmogelijk is bij menschen, is toch mogelijk bij God!” zoo spreekt hij, neemt de bijl ter hand en hakt in den eersten boom. Zijne leerlingen volgen hem en werken uit gehoorzaamheid alleen, totdat de avond valt en ze zich moede ter ruste leggen. Nauwelijks is een enkele boom geveld.

Allen slapen. Ludger waakt. Alleen treedt hij buiten zijne tent en dáár, onder gindschen trotschen eik buigt hij de knieën en worstelt er met God. Daarna keert hij weder en legt ook hij zich ter ruste. Wolken rijzen aan den horizon en de maan schuilt straks achter hen weg. 't Is duister in het woud. De storm steekt op en zweept de kruinen der boomen. Hij wekt de slapenden, die, sidderend, hun einde wachten. Geen hunner wordt gedeerd.

De dag breekt aan. De reuzen zijn nedergeworpen. Slechts de zwakkere stammen bleven het geweld van den storm trotseeren. Neen, daar staat nog één zware eik. 't Is die, waaronder Ludger met God worstelde om het welslagen van zijn arbeid.

Op de plaats van dezen eik verhief zich Ludgers klooster, het klooster van Werden. 't Was niet het eenige, dat hij in Westfalen stichtte. Tot bisschop geordend, wijdde hij zich met onverdroten ijver en buitengewone zelfovergave aan de nieuwe gemeenten. Friesland en Westfalen zijn terecht trotsch op Ludger. Toen hij in 809 stierf, waren de streken, aan zijne zorg vertrouwd, voor het Christendom gewonnen.

Hoe Rosa beroemd werd.

Meer dan een halve eeuw geleden woonde te Bordeaux in Frankrijk een gezin, dat men onder de „fatsoenlijke armen” kon rangschikken. De vader was van beroep kunstschilder, een dier vakken, welke of gebrek of overvloed aanbrengen. Bij hem was ongelukkig het eerste 't geval. Zijn werk was niet gewild, en door 't geven van teekenles moest hij in eigen onderhoud en dat der zijnen voorzien.

De moeder hielp harerzijds wakker mede. Was het huishouden zooveel mogelijk bezorgd, dan ging zij uit, om met pianolessen een karig loon te verdienen. Dikwijls moest zij dan, vermoeid thuisgekomen, nog halve nachten opzitten om kleeren te verstellen en te doen wat er verder was, want op haar rustte ook de zorg voor de vier kinderen, Auguste, Isidore, Juliette en Rosa, welke laatste de jongste was.

Zoo ging in hard werken en gebrek lijden hun leven voorbij. Toen Rosa pas acht jaar oud was, stierf de moeder, uitgeput door zwaren arbeid. De vader, niet in staat alleen het huishouden te besturen, wyl hij bijna heel den dag uit was, wist voor weinig geld een goede bekende te bewegen als huishoudster op te treden.

Deze vrouw nam het wijze besluit om de kleine Rosa, die totnogtoe tehuis was gebleven, naar school te zenden, gelijk de andere kinderen. Het jongste meisje betoonde daartoe echter weinig lust. Als 't even kon, bleef zij weg. In een schoolvertrek opgesloten te zijn, was haar ondragelijk, en vaak ontliet zij broeders en zusters om in de groote, open-

bare parken of buiten te gaan spelen en bloemen te plukken.

„Wat moeten wij toch met Rosa beginnen?” zoo sprak klagend de huishoudster tot den vader. „Zij wil maar niet naar school.”

„In elk geval”, was 't antwoord, „dient zij zooveel te leeren, dat zij zichzelf kan redden. Zend haar naar een naaischool. Dat gaat misschien beter.”

Maar dit gelukte evenmin. Zij kon niet stilzitten. Wel ontliet Rosa de naaischool niet, doch zij begon er bleek uit te zien en werd eindelijk ziek. „Het gaat niet,” sprak de vader, „zij moet ook maar van de naaischool af.” En zoo kreeg Rosa dan voorloopig de vrijheid om te doen, wat zij goedvond.

Op zekeren morgen, toen de teekenmeester en schilder zijn werkkamer binnentrad, vond hij daar tot zijn niet geringe verbazing zijn jongste dochter. Zij was bezig een landschap na te teekenen, en werkte met zulk een ijver, dat zij haars vaders binnenkomen niet bemerkte. Hij sloeg haar een oogenblik gade, terwijl zij met wangen, gloeiend van de inspanning, voortteekende. Toen trad hij nader, bezag haar werk, en in een oogenblik werd het hem duidelijk, dat Rosa, die nooit enig teekenonderwijs had genoten, bepaald aanleg moest hebben voor de kunst.

Van dit oogenblik af werd zij haars vaders leerling, en een trouwer en ijveriger had hij nooit. Zoo hatelijk als haar de school was geweest, zoo lief werd haar de werkplaats. Nacht en dag studeerde en werkte zij, en weldra kon haar arbeid den toets doorstaan en overtrof zij alle meisjes, aan welke haar vader les gaf.

Op zekeren dag had Rosa, die zich ook op het schilderen was gaan toeleggen, beproefd, een geit op het doek weer te geven. Met verrukking staarde de vader op het werk zijner dochter; als muziek klonk zijn lofspraak haar in de ooren, en voortaan besloot zij zich hoofdzakelijk te wijden aan het schilderen van dieren, temeer daar zij een groote vriendin van dieren was.

Doch nu kwamen nieuwe moeilijkheden. Geld om modellen te koopen of te huren bezat Rosa niet, en op haar kamertjes op de zesde verdieping kreeg zij weinig koeien of schapen te zien. Doch „waar een wil is, vindt men een weg,” zegt het Engelsche spreekwoord. Rosa volgde weer haar oude wijze van doen. Vaak kon men haar door de straten zien gaan met een tasch, waarin de noodige schildersgereedschappen waren. Soms liep zij uren ver om het open veld te bereiken, waarin het vee graasde. Den geheelen dag werkte zij dan in de open lucht om eerst des avonds, moede, maar voldaan, huiswaarts te keeren.

Doch met dergelijke tochten ging veel tijd verloren en dikwijls was de gelegenheid om te werken niet gunstig. Doch ook nu wist de vindingrijkheid der huisgenooten, die allen de kunst liefhadden en beoefenden, raad. Dieren te houden, eischt vaak

ruimte en grond. Waar die geschikt te vinden, als men zoo hoog woont? Toch gelukte het. Op het dak van het huis werd met groote moeite een kleine bloementuin aangelegd en . . . een levend schaap werd daarin geplaatst, om tot model bij Rosa's oefeningen te dienen. 't Spreekt vanzelf, dat het dier daarboven juist niet veel te grazen vond. Evenwel, ook daarin werd voorzien. Rosa's broeder nam vaak het dier op zijne schouders, droeg het behoedzaam al de trappen af, en nam het vervolgens naar buiten meê, opdat het in de frissche lucht zou kunnen grazen. Daarna werd het lieve beest weer opwaarts gevoerd.

Voorwaar, een tooneel, dat, vermakelijk eenerzijds, toch zelfs den ernstigsten Romein de betuiging zou ontlokt hebben: „Nihil volentibus arduum.”¹⁾

Maar gaf het schaap met zijn zonderlinge weide moeite, erger was het voor Rosa, die de dieren zeer lief had, dat zij ook verplicht was hun lijden en smarten te aanschouwen, teneinde die juist op het doek te kunnen weergeven. Zoo ging zij dan, schoon met den uitersten weerzin, naar de slachthuizen en zat daar, meest op een hoop hooi of stroo, met gereedschap en verf bij zich. En steeds omringde haar een schare van veedrijvers en slachters, die nieuwsgierig haar arbeid bekeken. Doch Rosa had alleen oog voor de dieren, die zij bestudeerde.

Onder dit al werden de kinderen groter. Auguste, de eene broeder, schilderde landschappen; Isidore werd beeldhouwer, Juliette schilderde bloemen en dieren. Rosa bepaalde zich bijna alleen tot de laatste. Op haar 19de jaar waagde zij het, twee stukjes naar de tentoonstelling te zenden. Met grooten lof werd van beide gesproken. De jonge schilderes werd aangemoedigd om toch vooral voort te gaan. De eerste stap, de moeielijkste, was gezet op het pad van roem en eer en vermogen.

Wijzeijk ging de jeugdige kunstenaress met bedaardheid voort te werken. Eerst zeven jaren later, in 1848, verscheen op de Parijsche tentoonstelling haar „kudde runderen”. Een kreet van verrukking ging op over dit schoone stuk. Rosa ontving den gouden eerepenning. De Engelsche regeering kocht het stuk, en de Fransche schonk der schilderes een zilveren beker.

De roem der 26-jarige was nu gevestigd. Voortaan zou haar geen zorg als vroeger meer drukken. Haar werk werd overal begeerd, met schatten betaald.

Terwijl aldus de dochter langzaam, maar zeker tot aanzien klom, werd ook de vader niet vergeten. Hij werd benoemd tot directeur der staats-teekenschool voor meisjes. Doch de redding uit nood en armoê kwam laat — reeds in hetzelfde jaar stierf hij.

Intusschen stroomde het werk Rosa van allen kant toe. 't Was haar onmogelijk, aan de vele aanvragen te voldoen. Tien jaren later prijkte op de ten-

toonstelling haar beroemde „paardenmarkt”, die in Engeland, 't land der paardenminnaars, niet minder bewonderd werd dan in Frankrijk en Amerika. Een Engelschman betaalde er f 24000 voor en thans is het — zijn we wêl onderricht — een sieraad van een der grootste Londensche museums.

De oude woning had Rosa reeds voorlang verwisseld met een betere, waar zij een werkplaats had, geheel naar haar wenschen en behoeften ingericht. Op zekeren dag, terwijl zij in haar arbeidskleed bezig was met schilderen, ging onverwachts de deur open. Een dame trad binnen. Rosa zag om en . . . herkende met niet geringe verrassing keizerin Eugénie, die, op haar toetredende, haar omhelsde en kuste. Enkele oogenblikken verwijlde de vorstelijke bezoekerster in de werkplaats. Toen vertrok zij weder. 't Was Rosa als een droom. Doch de werkelijkheid werd haar duidelijk, toen zij met nieuwe verrassing bespeurde, hoe de keizerin het oogenblik der omhelzing had gebruikt, om ongemerkt het kruis van het legioen van eer te hechten op de borst der kunstenaress. 't Was de hoogste eer, die de vorstin geven kon.

Een boekdeel zou het vereischen, meer in 't bijzonder zoo menig schilder- of ook beeldhouwwerk te vermelden, waarvan ieder Rosa's roem vermeerderde. Haar „schapen in de weide”, haar „bosch van Fontainebleau” kent heel de kunstwereld. Vóóran in de rij der groote schilderessen onzes tijds staat, eenig op haar gebied, *Rosa Bonheur*.

„Bonheur” dat is: geluk. Heeft zij, die om zoo te zeggen zichzelf maakte wat zij werd, die den strijd des levens streed en er in overwon, in haar kunst het geluk gevonden?

Laat ons hooren, wat zijzelf zegt, hoe zij geheel in de kunst opgaat:

„De kunst eischt hart en hoofd, ziel en lichaam. Niets minder kan haar hoogste gunst winnen. Ik huw de kunst; zij is mijn echtgenoot, mijn wereld, mijn levensdroom, de lucht, die ik inadem. Ik weet niets anders, gevoel niets anders, denk aan niets anders. Ik heb geen lust tot het gezelschap der menschen. Ik wensch alleen door mijn werken bekend te zijn.”

Zoo spreekt de schilderes, en het doet ons vragen, of bij haar naam en werkelijkheid één zijn, of zij het ware „geluk” heeft gevonden. Want dit ligt niet in de kunst, maar in Hem, wier gave zij is. Een Christen kan, noch mag zich met „lijf en ziel” aan de kunst geven. Hij acht haar hoog, maar dweept niet met haar, gelijk de wereld doet. Daarvoor zijn ziel en lichaam te kostelijk, als gesteld tot eigendom van Jezus Christus en niet van de kunst.

Dat neemt niet weg, dat wij allen van dit meisje kunnen leeren. Zij heeft getoond, wat vaste wil vermag; wat het zegt een doel te hebben. Zulk een leven, en dan in de vreeze Gods, is het schoonste, dat de mensch wenschen kan. H.

¹⁾ Voor wie wil, valt niets te zwaar.

IN DE HAVEN.

't Is er woelig. Allerlei natiën hebben hun ver- tegenwoordigers onder deze zeeobben. Een vroolijke aanblik is er niet voor de zonen van een echt hand- delsvolk. De beste handel is de uitvoerhandel. Om veel te kunnen uitvoeren, moet er binnenslands veel geleverd worden. Gewoonlijk heeft een volk, dat een sterken uitvoerhandel drijft, een krachtigen boe- renstand. En „van het land moeten *allen* leven”, zoowel koning als knecht. Invoerhandel is ook goed, maar niet voor het *geheele* volk. Invoerhandel brengt het geld naar buiten, en de winst slechts in enkele zakken. Uitvoerhandel verrijkt het geheele volk. Transito of doorvoerhandel is goed, als men niet beter krijgen kan. Bezitter en verkoper is beter, dan alleen maar voor makelaar te dienen. Juist zooveel is uitvoerhandel beter dan doorvoerhandel.

Toch zijn er uitzonderingen. De beste uitzonde- ring was Amsterdam van de zeventiende eeuw. Dat dreef zeer sterk doorvoerhandel. Het importeerde (bracht binnen) uit de overzeesche bezittingen en exporteerde (bracht naar buiten) in de Europeesche landen. De toen verdiende schatten maken nu nog, dat Nederland wel een stootje velen kan. Dat is evenwel de uitvoerhandel der negentiende eeuw niet. Die brengt in van en voert uit naar *vreemde* landen. De doorvoerhandel van het vroegere Am- sterdam was, alsof ik een deel van mijn eigendom met de linkerhand aangrijp, het in de rechterhand leg en met de rechterhand tegen groote winst aan u overdoe. Thans is het weer, alsof een vreemde het in mijn rechterhand legt en ik het dan aan een derde verkoop. In het eerste geval zijn kapitaal en winst mijn eigendom. In het tweede geval behoud ik slechts een deel van de winst. Het Amsterdam van de zeventiende eeuw was klein van omvang, maar een koninkrijk waard aan innerlijke, zedelijke en stoffelijke kracht. Dat van de achttiende eeuw kon ook nog meêdoen. 't Was in elk geval zóo, dat, toen de keizer van Rusland Amsterdam bezocht en in een prachtige koets uitreed, een vischvrouw van de Nieuwmarkt dat met groote verontwaardiging stond aan te zien en eindelijk, met de handen in de zij, losbarstte in de toornende woorden: „Bewaar me! 't Lijkt wel, of hij zich verbeeldt burgemeester van Amsterdam te zijn!”

't Is tegenwoordig stil in de haven van Amster- dam. Er komen bijna geen schepen. Daarentegen gaan en komen er wel stoombooten. De stoom was de nekslag voor de zeilvaart. Eén stoomboot slikt zooveel goederen op, als vroeger tien schepen. Dat is een groot ongeluk, want velen werden daardoor broodeloos. Men kan er evenwel niets aan doen. Als alle volken van Europa hun stoombooten hebben, kan één niet langer zeilschepen gebruiken. Men moet meê! Anders verdwijnen grooten en kleinen.

Toch is het niet zoo erg, als men soms denkt en

zegt. Salomo zei reeds: „Zeg niet: De vorige dagen waren beter; want gij zoudt zulks niet naar waar- heid zeggen.” Dit is met andere woorden: „'t Is altijd zoo geweest en zal niet anders worden. Wie meê wil, moet hard loopen, want enkelen loopen hard.” Zie, toen één de kunst had uitgevonden om een paard te temmen, te zadelen en erop te gaan zitten rijden, moesten de anderen dat ook wel leeren, want zoo vlug loopen als een paard kan in 't alge- meen niemand. Maar toen een ander met goeden uitslag beproefde een paard voor een wagen te spannen en daardoor meer meê te nemen, als hij- zelf ging rijden, dan tien mannen kunnen dragen, moest de eerste die kunst ook beoefenen. Wie toen te bang was om een paard aan te raken, moest eenvoudig honger lijden. Zoo staat het met stoom, met telephoon, met telegraaf, met alles. De vorige dagen waren niet beter. Op *alle* „dagen” past dat andere woord van Salomo: „In allen *moeielijken* arbeid is overschot.”

Maar daar staat weer tegenover, dat groote uit- vindingen, zooals de stoom, een algeheele omkeering in de maatschappij veroorzaken. En de uitvindingen van de negentiende eeuw hebben tegen, dat zij veel grooter kapitaal vereischen, dan de vroegere manieren van handelen. Dus, alleen wie zelf over groot kapi- taal beschikt, kan zaken drijven met schitterend ge- volg. Of, veel kleine kapitalen moeten tot één groot vereenigd worden. Daardoor zijn die uitvindingen de oorzaak van een groote ramp, en wel deze, dat de kleine burgerstand meer en meer verdwijnt. En dat is in alle opzichten een zeer gevaarlijk verschijnsel.

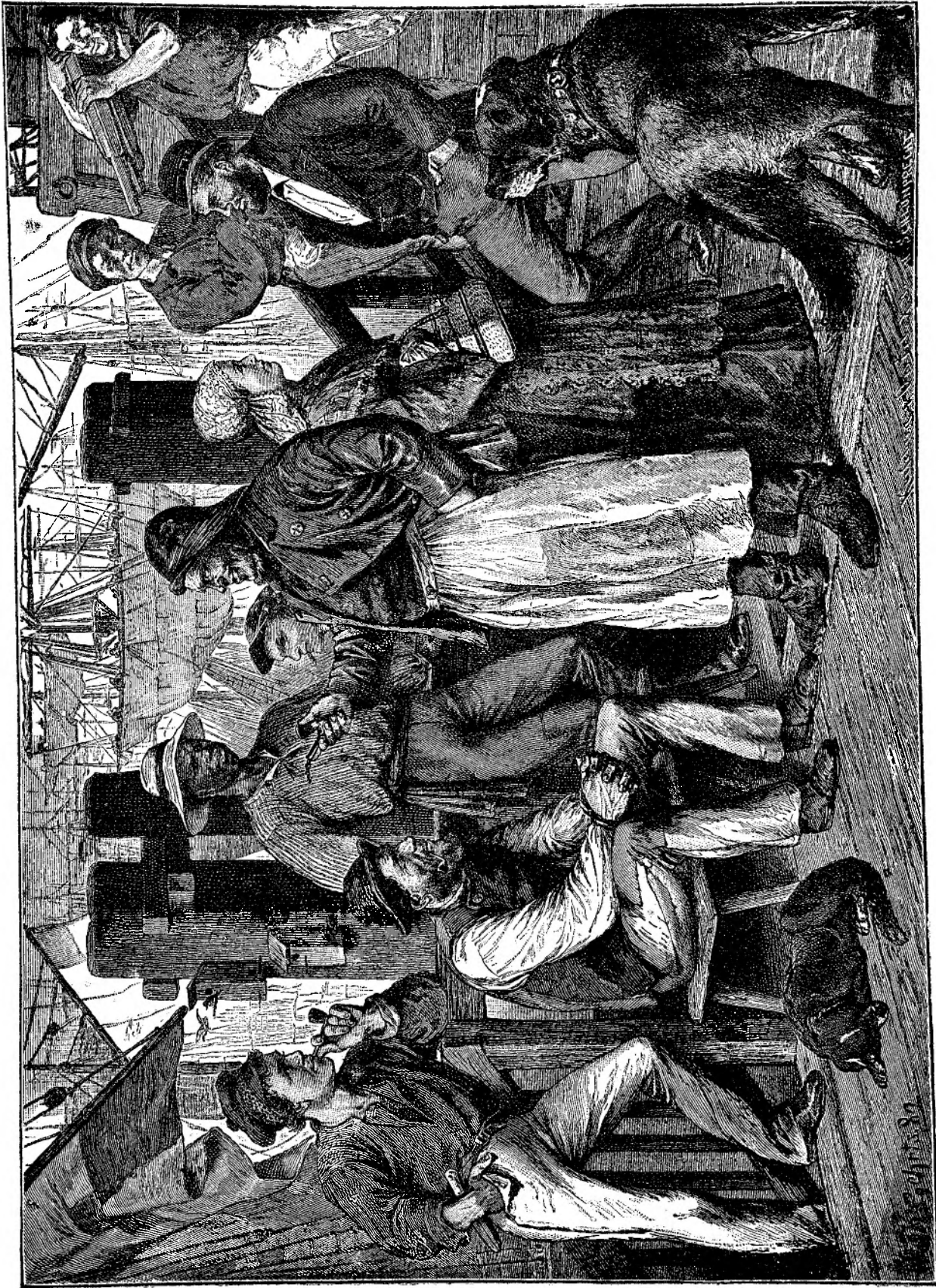
Maar zodoende zou een kort woord bij een plaat een zeer ingewikkeld opstel worden. Bij alles wat geschiedt is de wet: „*De Heere regeert.*” W.

EEN BRUILOFT IN NOVEMBER.

Daar buiten jagen
Met woeste vaart
De naherfstvlagen
En teistren de aard.
De stormwind schudt de kale boomen
En huilt: „De winter staat op 't komen!”

Daar buiten klettert
De regenspat,
De hagel plettert
Het laatste blad.
Ontelbre donzen vlokken weven
Een doodsprei voor 't verstervend leven.

Daar buiten huisvest
De wintervorst,
En perst ons 't „Thuis best!”
Uit de enge borst,
En pinselt grillig, mat van kleuren,
Zijn spichte bloemen zonder geuren.

AAN DEN IJKANT TE AMSTERDAM.

Maar wat daarbuiten
 Ook raze en woed,
 En 't huis doe sluiten:
 't Is binnen goed!
 't Is binnen goed, waar maag en vrienden
 Elkander aan den feestdich vinden.

Daar heeft de winter
 Geen heerschappij,
 De stormvlaag vindt er
 Geen plaatsje vrij.
 Geen doodsche kou, maar warmte en leven.
 Zijn 't, die daar toon en vreugde geven.

De lente vlecht er
 Heur schoonst festoen,
 De zomer hecht er
 Zijn weligst groen.
 De herfst komt meê de bruiloft vieren
 Door met zijn ooft den disch te sieren.

Maar 't wit der rozen,
 De gloed der fruit,
 Zijn dof bij 't blozen
 Der lieve bruid.
 Wen ze aan de hand haars teerbeminden
 Met hem, haar hoofd, zich gaat verbinden.

Geen stam zoo machtig,
 Geen groen zoo frisch
 Als sterk en krachtig
 De bruijom is,
 Die waarlijk met zijn innigst leven
 Hoofd, hart en arm den bruid gaat geven.

Zij teêr, geduldig,
 Gevoelvol, zacht;
 Hij wijs, zorgvuldig,
 Vol kalme kracht,
 Die beiden één in vreugd en smarte,
 Dát is een huw'lijk naar Gods harte.

En dan tezamen
 Voor Hem gekniêld,
 Wiens zeegnend „Amen!”
 Den bond bezielt.
 Voor Hem, die door zijn geest en leven,
 De heerlijkste eenheid zelf moet geven.

Geen „kruis met rozen”
 Heet dan uw lot,
 Bij tuschenpoozen
 Verlicht door God;
 „Des vromen pad is licht en effen”
 Wat onheil ook zijn hoofd moog treffen!

Dan deelt Gods vrede,
 Uw beider goed,
 Zich allen mede
 Die gij ontmoet.
 Een tempel Gods is dan uw woning,
 De priesters gij — en Hij uw Koning.

En kroont Gods goedheid
 Uw huwlijksmin,
 Smaakt ge eens de zoetheid
 Van 't groot gezin,
 Dan zijn voor staat en kerk uw kindren
 De pijlers, die 't verval verhindren.

Dit is mijn bede,
 God maak ze waar!
 Hij geve u vrede
 Gezegend paar!
 En thans den beker vol geschonken,
 En bruid en bruijom heil gedronken!

W.

LIJNEN EN VORMEN.

De lichamen worden begrens'd door vlakken en deze weer door lijnen; vlakken en lijnen bepalen den vorm der dingen. Als wij goed de dingen waarnemen, die niet gemaakt, maar geschapen zijn, wat een lijnen en vormen zien we daar dan, die ons aangenaam aandoen, waarop ons oog met welgevallen rust. Wat een bewonderenswaardige sierlijkheid en regelmaat in den vorm van bladeren en bloemen; en de dierenwereld biedt nog meer stof tot bewondering. En de mensch — is niet, ondanks de vele gebreken, die een gevolg van den zondeval zijn, ons lichaam een indrukwekkend schoon gewrocht? Zeker, zóo indrukwekkend zelfs, dat wij geneigd zijn bij den eersten indruk aan iemand van buitengewoon schoonen lichaamsvorm ook innerlijke, goede en edele eigenschappen toe te kennen. Dit bewijst tevens, dat lijnen en vormen ons aangenaam of onaangenaam aandoen, omdat ze zedelijke begrippen voor ons vertegenwoordigen. Laten wij uit dit oogpunt eens eerst de enkele lijnen wat naderbij bezien.

Een lijn ontstaat uit de beweging van een punt. Een punt geeft ons geen indruk, is in zekeren zin dood voor ons, maar de lijn vertegenwoordigt ons het begrip van beweging en dus ook van leven. De volmaakt rechte lijn maakt een aangenaamen indruk op ons: haar rechtheid is regelmaat. Evenzoo de éenvormig gebogen lijn, die men *cirkel* noemt, en een andere gebogen lijn, die men *ovaal* heet. Duidelijk merkbaar is bij deze drie lijnen, hoe met de verscheidenheid van beweging, waaruit ze ontstaan, ook de aangenaamheid van den indruk toeneemt: altijd, als de regelmatigheid blijft. Men vergelijkte maar eens den indruk van de onregelmatige lijn, die beschreven wordt door een paard in den draf, met die regelmatig golvende, welke een galopperend paard beschrijft. Verwarring geeft altijd den tegenstelden indruk van schoon. Ze kan zelfs afkeer wekken. Zoo komt het ook, dat wij huiverig zijn van sommige snelkruipende dieren; de lijnen, die ze al kriebelend beschrijven, kunnen we niet volgen; dat geeft een afkeerwekkenden indruk van geheim-

zinnigheid. Maar hoe een mengeling en strengeling van lijnen, als de regelmatigheid blijft, een schoon harmonisch geheel kan opleveren, dat hebben wij allen wel opgemerkt bij die weelderig schoone ornamenten, die men *arabesken* noemt.

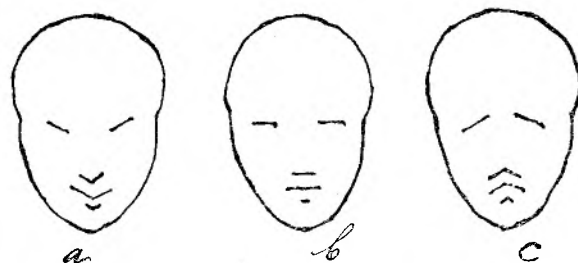
Ornament! Dat woord is vreemd, maar de zaak is het allesbehalve; overal omringt het ons. Waar zouden — vooral de stadbewoners — zich wel moeten bergen, om aan het ornament te ontkomen? Overal vervolgt het ons. In onze woningen niet het minst; de tapijten op den vloer, het plateelwerk aan het plafond, het behang aan de wanden, de gordijnen voor de vensters, alles is versierd met lijnen en tinten. En als wij onze woning verlaten, op straat: de gevels der huizen, de rijtuigen, de tui- gen der paarden enz. enz. 't Is een bont gewemel van lijnen en vormen en tinten. En wie meenen mocht, dat dit in onzen tijd erger is dan vroeger, die leze eens de volgende regelen, uit Van Lenneps beschrijving van het Amsterdam der 17de eeuw.

„Nergens de stijve, rechte lijn, die aan alles een- tonigheid bijzet en verveling wekt; overal bochtige, kronkelende, hoekige grachten en straten; terwijl de vooruitspringende, groene luifels, waaronder de win- kelwaren uitgestald worden, de ijzeren leuning- langs de stoepen, de banken en pothuizen, die van elke stoep een kleine vesting maken, de openstaande luiken, de slingerende uithangborden van glanzend koper, de gebeeldhouwde of gebeitelde zinnebeelden in den gevel of op de daken, de grillige versierselen aan de piramidaalvormige puin aangebracht, de vanen en windwijzers, de schoorsteenen vooral, met hunne houten kappen, in alle vormen, kleuren, hier als een toren, daar in de gedaante van een Y, ginds in die van eene theebos, achter en nevens en boven elkander uitschietende, overal die verscheidenheid van lijnen teweegbrengen, die zoo aangenaam is voor 't oog. En wat in den zomer het bevallige van het tooneel verhoogt, zijn die groene boomen, hier langs den wal, ginds ook voor de woningen, uit net geschilderde, houten kokers oprijzende, en waar de schaduw van hun lover zich over straat of gevel heenspreidt, fantastische effecten vormende van licht en bruin.”

Zoo heeft de mensch in alle tijden ernaar ge- tracht, op de voorwerpen, die hem moeten dienen, den stempel te drukken van zijn ingeschapen trek naar het schoone. Deze trek wijst ons op 's men- schen hoogere afkomst en bestemming tevens, en waar die trek in enkele personen zich sterk ontwik- keld heeft, daar hebben wij dat te erkennen als buitengewone gave van God. Men leze maar eens, wat daaromtrent geschreven staat in Exodus 31 : 1 — 7.

Aan veelheid van versieringen ontbreekt het — zooals we zagen — niet, en aan verscheidenheid evenmin. Maar toch is er in die verscheidenheid van figuren meer eenheid van grondvorm, dan een op dit punt geheel oningewijde wel vermoedt.

Tal van betrekkelijk zeer uiteenlopende figuren zijn toch dikwijls tot één enkelen grondvorm terug te brengen. Om die grondvormen, die men *de stijlen* noemt, wat nader te leeren kennen, in haar vormen niet alleen, maar ook in haar wezen, in haar be- teekenis, is het noodig nog wat uitvoeriger terug te komen op wat wij boven zeiden, dat de lijnen zede- lijke begrippen voor ons vertegenwoordigen. Tot nadere verklaring van die waarheid volge deze op- merking.

Bovenstaande drie figuren moeten, dunkt ons, bij ieder onmiddellijk drieërlei gewaarwording wekken. De waterpasrichting (b) teekent ons *rust*, de op- waartsche (a) *luchthartigheid*, de nederwaartsche (c) *ernst*. Een Fransch aestheticus heeft met deze figuren eens de volgende proef genomen. Aan verschillende kinderen vroeg hij: Wat doet a? Antw.: Die lacht. Wat doet c? Die huilt. Wat doet b? Die doet niets. Hieruit ziet men, dat de Grieksche kunstenaars maar niet willekeurig tewerkgingen bij het vaststellen van den grondvorm voor de verschillende hoofd- godessen. Fig. a is de grondvorm voor den *Venus*- kop, waarin beweeglijkheid, ongedurigheid en wulpsheid moeten belichaamd zijn. Fig. b geeft de rustige, strakke lijnen voor den kop van *Pallas*, de godin der wijsheid. En fig. c diende weer tot grond- vorm voor den *Junokop*, waaruit fierheid en ernst moeten spreken.

Wat nu voor het menschelijk gelaat geldt, geldt ook voor de geheele natuur en evenzeer voor de lijnen der bouwkunst. Hoe nu in de bouwkunst deze drie onderscheidene grondvormen zijn weergegeven, blijve de stof voor eenige volgende hoofdstukken.

K.

DE JORDAAN.

Heilige rivier, wat al beelden der oudheid

Roept ons uw naam in de erinnering weer!
Libanons sneeuw vol ontzaglijke stoutheid....

't Walgelyk vocht van het doodäemend meir!
Tusschen die beide — wat bloeiende boorden,

Kwistig met steden en dorpen bestrooid,
Blaadrijk geboomte vol tjlpende akkoorden,

Welige weiden met bloemen getooid,
Vruchtbare velden vol wiegende halmen,

Lachende heuvels, met bosschen gekroond,
 Akkers, die 't lied van den landman weergalmen,
 Rotsen, door steenbok en aadlaar bewoond.
 Maar welk een pracht u uw Maker mocht geven,
 Heerlijker stroomen dan gij heeft Hij veel
 Door de landouwen des aardrijks geweven.

— Zilveren draden door groenend fluweel! —
 Toch voor het hart, dat niet vastkleeft aan de aarde,
 Dat niet als knecht, maar als kind God ontmoet,
 Heeft er niet één u w onschatbare waarde,
 Of u w historie, gezegende vloed!

Heel de natuur, op ons rusteloos vragen,
 Predikt een Sch e p p e r, almachtig en goed;
 Gij, gij alleen, sinds onheuglijke dagen,

Fluistert zijn V a d e r naam ons in 't gemoed!
 Gij zaagt den balling, zijn broeder ontvloden,
 Vogelvrij, arm, slechts een staf in de hand,
 Twintig jaar verder, na tallooze nooden,
 Keeren als vorst naar der vaderen land.

Later, als ge Isrel zijn erfgrond ziet naken,
 't Volk, dat God leidde door 't bed van de zee,
 Haast ge u een pad voor zijn schreden te maken,
 Splijt ge, vol eerbied, uw golven in twee!

Zie, de melaatsche, om genezing gezonden,
 Daalt op Gods woord in uw donkeren schoot,
 Daar vindt hij heeling voor krankheid en wonden;
 't Levende water is 't graf van den dood!

Hoort, daar weerklinkt langs uw zonnige zoomen
 't Woord van den Godsmán, sinds eeuwen verbeid,
 Die in de kracht van Elia zou komen,
 Die voor Messias de heirbaan bereidt.

Duizenden harten, in zonden verloren,
 In de woestijnen der doodsschauw verdwaald,
 Nadren, om 't woord der bestraffing te hooren,
 Groeten de Zon, die aan de oosterkim straalt.

Duizenden dalen, op 't woord des profeten,
 Smachtend naar vrede, in uw wateren neer;
 Dáar wacht de rust voor 't bezoedeld geweten,
 Dáar vindt de ziele heur levenskracht weer!
 Maar — bij die velen — ziet, Eén zonder zonden,
 Niet van de onreinheid der wereld bespat,
 De Eeuwige, in menschengedaante gevonden,
 Wijdt zich ten doode in úw zuiveringsbad!

Godswoord, in glinstrende druppelen geschreven!
 Heerlijk symbool van het schulddeggend bloed!
 Beeld van mijn doorgang ten eeuwigen leven!
 Doopvont mijns Heilands! Jordaán! Wees gegroet!

W.

CHRISTOPHILUS.

Wie was dat?

Dat zullen wij u niet vertellen, lezer, al ware 't ook
 een beroemd man geweest; we zullen u alleen zeg-
 gen, dat deze naam de titel is van een boekje.

Van welk?

Van het „Jaarboekje voor 1888, uitgegeven door
 het *Nederlandsch jongelingsverbond*.” Dit boekje is
 verkrijgbaar gesteld bij de heeren Höveker & Zoon, te
 Amsterdam, voor een prijs, zóo gering, dat het wel
 een „spotprijs” mag genoemd worden; alleen het
 mengelwerk en de plaatjes zijn het dubbele waard.
 Het kost slechts dertig cent!

Wie nu meenen mocht, groot gelijk te hebben,
 wanneer hij zegt: „Met een jaarboekje van de jon-
 gelingsverenigingen heb ik niet te maken”, die heeft
 het glad mis, want het werkje bevat vele dingen,
 die het een mensch nuttig, zoo niet noodzakelijk, is
 te weten; en bovendien geeft het in aangenamen
 vorm goed mengelwerk in proza en dichtmaat.

We zullen van het mengelwerk niet meer zeg-
 gen, dan dat het geschreven werd door de heeren
 Dr. E. BARGER, Ds. J. P. HASEBROEK, A. J. HOOGEN-
 BIRK, Ds. P. J. MOETON, Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL,
 C. F. SCHÖTTELNDREIER, Dr. F. C. WELTER en de
 „samenstellers”, de heeren B. J. GERRETSON JR. en
 J. PH. MARMELSTEIN.

Zou het nu anders *kunnen*, lezer, of het mengel-
 werk *moet* goed zijn?

De titelplaat geeft een afbeelding van een eer-
 waardig en bemind gelaat, dat van den dichter en
 prediker Ds. J. P. Hasebroek. Onlangs hoorden we
 door een „grijskop” den wensch uitspreken, dat de
 jongelingen door de „grijskoppen” niet alleen gelaten
 zouden worden; welnu, Ds. Hasebroeks beeltenis is
 die van zulk een oud vriend met een jeugdijg hart.

Voorts bevat het boekje verschillende opgaven
 over zons- en maansverduisteringen; jaartellingen;
 verjaardagen van het vorstelijk huis; over de poste-
 rijen en den telegraafdienst in binnen- en buiten-
 land, enz. enz.

De kalender geeft voor elke maand een Bijbeltekst,
 een reeks Bijbelsche onderwerpen ter behandeling
 op de jongelingsverenigingen, en historische herin-
 neringen, waaronder ook enkele op 't gebied der
 jongelingswereld.

Gaarne zouden wij een denkbeeld geven van het
 mengelwerk, een treffend versje aanhalen of zoo
 iets, maar ons doel is ditmaal iets anders; wij willen
 met onzen getrouwen lezer naar de „statistiek”, die in
 het boekje is opgenomen.

Naar de statistiek? Hoe vreeslijk vervelend!

Stel u gerust, vriendelijke lezer! Wat nu volgt, wordt
 alleen voor de „jongelingswereld” en haar vrienden
 geschreven. Uit het voorgaande hebt ge kunnen
 bemerken, dat het boekje ook voor niet-jongelingen
 waarde heeft.

Naar de statistiek dus!

Eerst nog even gemeld, dat de besturen der ver-
 schillende jongelingsverbanden worden opgegeven,
 dat het aantal *ringen* nu reeds (?) tot ACHT is ge-
 klommen; dat de „militaire tehuizen” worden opge-
 geven enz. en dan komen we aan een opgave, die
 ons mededeelt, welke vereenigingen er Zondags-

scholen op na houden, een rubriek, waar wij eerbied voor hebben, maar waarbij we toch nog eens willen herinneren, dat onze arbeid ongetwijfeld dán het vruchtbaarst zal zijn, wanneer wij hem beperken tot... de jongelingswereld. Als vereenigingen de zorg dragen voor zeven, acht, ja negenhonderd kinderen, moet er heel wat kracht zijn, wil de vereeniging zelf blijven bloeien. Zulke vereenigingen zijn meer Zondagsschoolvereenigingen, en vervallen in de fout, dat zij haar werk zoeken, daar, waar 't in hoofdzaak zeker niet ligt.

Beter bevallen ons de vereenigingen, die de knapen voor het lidmaatschap van een jongelingsvereeniging voorbereiden. Vele knapenvereenigingen verheugen zich in een flink aantal leden, de hoop der toekomst onzer vereenigingen!

Ook arbeiden eenige vereenigingen ten behoeve van het Christelijk onderwijs, dat zij geldelijk steunen.

Voorts vonden wij in het jaarboekje merkwaardige cijfers. We telden niet minder dan **504** vereenigingen, wier bestaan officieel was geboekt. Voorzover wij konden nagaan, werden **7** vereenigingen opgegeven, die als jaar hunner geboorte 1887 noemen.

Niet minder dan **141** vereenigingen gaven den samenstellers van het jaarboekje geen enkele inlichting voor de statistiek, wat allerbedroevendst is voor deze heeren, die zich zooveel moeite in 't belang onzer vereenigingen getroosten.

Trekken we van de **504** vereenigingen, die in de statistiek voorkomen, de **141** af, die geen opgave inzonden, dan houden we **363** vereenigingen over, die mededeelden, hoe groot het ledental was. Niet minder dan **7400** (*zeven duizend vier honderd*) gewone leden worden in deze vereenigingen tezamen gevonden, dat is ongeveer **20** leden per vereeniging.

Doen ze niet denken, die zeven duizend, aan die andere zeven duizend, die de knieën voor Baäl nog niet hadden gebogen?

God geve, dat ook dezen zich nimmer zullen laten bewegen tot een voetval voor de goden dezer eeuw! Zeven duizend, wat kunnen ze doen!

o, Zeer veel, wanneer we hen ons denken als de Gideonsbende, en gelooven in de kracht, die van boven komt. En er zijn er veel meer dan zeven duizend, meer vereenigingen dan 500.

Komt, Christelijke jongelingen van Nederland, laat het nieuwe jaar getuige zijn van vernieuwden ijver, van vernieuwden moed! Met nieuwe kracht voorwaarts. Onze hulpe sta in den naam des Heeren!

Laat, eer de klok het laatste uur van dit jaar aanwijst, de wereld, die u strijden, werken, bidden, worstelen zag, u, ziende de kracht uws geloofs en de grootheid uwer toewijding, mogen noemen met den naam, die ons jaarboekje draagt: „Christophilus”, want dat beteekent: „Die Christus mint.”

UIT HET LEVEN.

De zending Peek, van Pan-Chuang, in het noorden van China, verhaalt, dat een arme Chinees, na den Bijbel te hebben hooren lezen, hem onlangs zeide: „Ongetwijfeld is deze leer waar en goed. Wij hebben ook in onzen godsdienst vele vermaningen tot allerlei deugden, maar deze schijnen niet veel vruchten af te werpen. Wanneer ik echter hier in het ziekenhuis vele kostbare geneesmiddelen zie toedienen door Christenen, terwijl zij met de meeste zorgvuldigheid de walgelijkste ziekten trachten te genezen, en de lijders helpen, zonder ooit geld te vragen, dan zeg ik bij mijzelf: Dat heeft nooit een andere godsdienst voor ons gedaan; dus moet wel deze de ware zijn.”

H.

Een vernuftig middel

om een stervenden pereboom voor algeheelen ondergang te bewaren, werd vóór twee jaren toegepast door iemand te Boston. De stam was kwijnende, en daarom plantte hij vier jonge pereboompjes vlak tegen den ouden stam aan, sneed de toppen geheel weg, maakte insnijdingen in den bast van den ouden boom en griffelde de jonge stammetjes daarop in. De oude, zoowel als de jonge boompjes bleven in 't leven. Hoofdzakelijk trekt nu de vruchtboom zijn sappen uit de jonge stammen. Een ruime oogst van lekkere peren was dit jaar de belooning voor de besteedde moeite.

H.

Geen dag des Heeren.

De rustdag is te Parijs zoogoed als onbekend. Nog herinner ik mij levendig, hoe pijnlijk ik daardoor, in de Fransche hoofdstad verkeerend, werd getroffen, en ook hoeveel beter het te Londen is, spijt al, wat dwaze lieden van den „Engelschen Zondag” zeggen.

Eenigen tijd geleden schreef een berichtgever van een New-Yorksches blad, uit Parijs, sprekende over het werkvolk: „De zevende dag brengt hun hier geen rust. Integendeel, het is de dag, wanneer ze het hardst werken. Op geen anderen avond zijn de schouwburgen zoo vol, en worden de slachterswinkels zoo druk bezocht als op Zondag. Het is in Parijs geen dag van rust, maar ook een dag van drukte. Ik heb eenige Amerikanen die manier van Zondaghouden hooren toejuichen, terwijl ze de ouderwet-sche, Amerikaansche manier belachten. Zij kennen de gevolgen dezer koortsige drukte niet. In Parijs vindt men geen oude metselaars, geen oude schoenmakers, geen oude timmerlieden, geen oude ververs, geen oude ambachtslieden. De geneeskundigen zeggen, dat deze vroegtijdige afneming bepaald daaraan moet toegeschreven worden, dat ze eenmaal per week [geen] dag van rust hebben.”

Hoe dit nu zij, het is een duidelijk bewijs, dat, ongerekend alle godsdienstige en zedelijke overwegingen, de mensch een Sabbat of zevenden dag behoeft, om aan de eischen zijner lichamelijke natuur te voldoen. H.

De godzaligheid is tot alle dingen nut.

Er zijn verscheidene staten en volken in Europa, die dat blijkbaar niet weten of niet gelooven. Hoewel we geenszins dwepen met Amerika, dient erkend, dat het te dien opzichte menig Europeesch rijk beschaaunt. Getuige de volgende proclamatie van den president der Vereenigde Staten:

„De goedheid en genade Gods, die het volk van Amerika gedurende al de dagen van het afgeloopen jaar bijgebleven zijn, eischt dankbare en ootmoedige erkenning. Door zijn alomtegenwoordige macht heeft Hij ons beschermd tegen oorlog en pestilentie en elke nationale ramp; door zijn genadige gunst heeft de aarde ruimschoots het werk van den landman beloond en ieder pad van eezamen arbeid leidde tot gerief en tevredenheid; door zijn teedere erbarming zijn de harten van ons volk vervuld met broederlijke toegenegenheid en vaderlandslievend streven, en door zijn onfeilbaar geleide bleven wij gericht op de paden van nationalen voorspoed.

Teneinde wij met één toon onze dankbaarheid voor al deze zegeningen mogen betuigen, stel ik, GROVER CLEVELAND, President der Vereenigde Staten, *Donderdag, den 24sten November a. s. (1887)* tot een dag van dankbaarheid en gebed, om door al het volk des lands te worden waargenomen.

Laat op dien dag alle handwerk en bedrijf rusten, en laat ons volk bijeenkomen in hun gebruikelijke plaatsen van Godsvereering en met gebed en lofzang dank betuigen aan onzen hemelschen Vader, voor al hetgeen Hij voor ons heeft gedaan; terwijl wij ootmoedig van Hem afsmeeken vergeving onzer zonden en een voortdoring zijner genade. Laat gezinnen en maagschap op dien dag zich vereenen en laten hunne harten, met een toegenegen vreugde en teedere herinnering, zich wenden tot de Bron van al hun genogens en den Gever van alles, dat dien dag blijde en vreugdevol maakt.

En laten wij temidden van dezen voorspoed en ons genot den arme niet vergeten, de behoeftigen en bezochten, en door onze liefdegaven en weldaden het getal vermeerderen van hen, die met dankbare harten deel zullen nemen in onze dankzegging.”

Waarom geschieden zulke dingen niet overal elders? Men zou er wèl bij varen. H.

Geef ons heden ons dagelijksch brood.

Spangenberg, Evangelisch bisschop of opzicner der Broedergemeente, deed in gezelschap van eenige

jonge broeders in het jaar 1745 eene reis naar Onandago, den zetel van den grooten raad der Irokeezen, een Indianenstam in Noord-Amerika. Op dezen gevaarlijken tocht hadden zij vele moeielikheden te overwinnen; onder anderen was er ook eenmaal hongersnood onder hen. In deze onherbergzame wildernis waren weldra alle levensmiddelen verteerd, en zij hadden den hongerdood onvermijdelijk voor oogen.

Door de vermoenissen van den weg uitgeput, legden zij zich op het gras aan den oever eener beek neder, en zagen elkander medelijdend aan, terwijl zij met den honger worstelden. Plotseling riep bisschop Spangenberg, terwijl hij zich van zijn leger oprichtte, den jongen Zeisberger, en zeide: „David, mijn jongen, maak mijn vischtuig gereed en vang voor ons een zoodje visch, opdat wij een maal eten krijgen.”

„Hoe gaarne zou ik dat doen,” antwoordde deze, „als er slechts eenige hoop bestond, dat ik iets vangen zou! Maar in dit heldere, dunne water zijn, vooral in dit jaargetijde, geen visschen te vinden.”

Spangenberg antwoordde: „Wanneer ik desnietemin zeg: Mijn goede David, ga visschen, doe het dan uit gehoorzaamheid aan mij.”

„Welnu, ik zal het doen,” was zijn antwoord.

„Kom hier wat dichtbij visschen,” riep de oude Spangenberg hem na, „opdat ik het genoeg hebben moge, van mijn leger te zien, hoe gij kunt visschen.”

„De lieve broeder bisschop heeft volstrekt geen verstand van visschen,” dacht Zeisberger, „maar dat behoort ook niet bij zijn vak. Ieder moet zich toch maar bij het zijne houden, want terecht zegt het spreekwoord: „Schoenmaker, houd u bij uw leest.” Met deze gedachten beziel, gaat de jongeling naar het water. Maar hoe was hij verbaasd, toen hij na korten tijd zulk een groote menigte visschen in zijn net zag, dat hij er nog nooit zooveel had gevangen. Hij bracht ze juichend naar de legerplaats der hongerge reizigers.

„Heb ik u niet gezegd,” zei Spangenberg, „dat wij een goeden hemelschen Vader hebben?”

Ja, hij had het gezegd en wat meer inheeft dan dat, hij had het ook *geloofd*. Terwijl hij daar hongerig nederlag, viel zijne aandacht op dat water aan zijne voeten, en kwam het hem in het hart aan Gods almacht te denken, die ook in de wildernis manna kon geven. Daar komt het woord uit Mozes' mond hem voor den geest: „Zullen alle visschen der zee verzameld worden?” – Visschen, ja juist visschen, en daar is water. Maar dit water is zoo arm aan visch. Maar God is nooit en nergens arm. En kon Jezus niet tot de discipelen zeggen: Werpt het net uit aan de rechterzijde; ook toen zij tevergeefs hadden gevischt? Zoo kwam hij ertoe, het in den naam des Heeren te wagen tot dien jeugdigen David alzo te spreken, als hij had gedaan. 't Was

dus een bevel des geloofs, dat op geen berekening steunde, maar enkel op Gods Woord was gebouwd. Ware hij naar het gezicht zijner oogen en naar het begrip van zijn hoofd tewerkgegaan, dan zou hij evenals David gezegd hebben: 't Zal niets baten. Had hij dat gezegd, dan zou hij ook niets hebben gevangen; want alle beloften Gods zijn ja en amen voor wie gelooft. Voor wie niet gelooft, bestaan geen beloften.

Dat was een heerlijke maaltijd in de wildernis. Die visch smaakte bijzonder lekker. 't Was hun allen, alsof Jezus zelf die visschen had uitgedeeld en vermenigvuldigd.

Op zekeren Kerstfeestmorgen ging een jongmensch ter kerk, toen hij een bekende tegenkwam, met wien hij in één zaak werkzaam was.

„Waar gaat gij heen?” vroeg de laatste.

„Naar de kerk”, was 't antwoord.

„Nu,” zei de eerste, „ik ga naar 't koffiehuis een glaasje drinken. De kerk laat ik over aan de vromen.”

„Zoo,” sprak de ander ernstig, „maar één ding vrees ik.”

„Wat dan?”

„Dat ge hun den hemel ook eens zult moeten overlaten.”

H.

Schraapzucht.

Een arme daglooner te Weenen was in schuld bij een „tien-percent” menschenvriend. Deze kon zijn schuldenaar echter niet te pakken krijgen, omdat de bezitting van den daglooner uit slechts één koe bestond en volgens de nieuwe wet daarop geen beslag mocht worden gelegd. Nu verzon de inhalige, hardvochtige man er het middeltje op om den daglooner „rijker” te maken. Hij bracht hem een geit ten geschenke. Zodoende was de koe niet meer alleen en kon het gerechtelijk beslag volgen. Een vriend van den schuldenaar, die zich over de zeldzame goedheid van den rijken vrek verbaasde, maakte het boertje aandachtig op den sluwen streek en gaf hem een goeden raad. De geit, die behoorlijk het eigendom van den armen man was geworden, werd geslacht; het talrijke gezin smulde aan het vleesch, en toen de rijke valschaard weinige uren later den deurwaarder met de getuigen zond, was de geit verdwenen en stond de koe weder alleen en onaanastbaar.

H.

* * * *Breng al de tienden!*

We lezen in Mal. 3:10: „Breng al de tienden in het schathuis, opdat er spijze zij in mijn huis; en beproeft mij nu daarin, zegt de Heere der heirscharen, of Ik u dan niet zal opendoen de vensteren

des hemels, en u zegen afgieten, zoodat er geene schuren genoeg wezen zullen.”

Menigeen denkt, dat is een Oud-Testamentisch gebod, goed voor den tijd, toen de menschen nog niet wisten, dat *alles* den Heere toekwam. Wij, die onder de nieuwe bedeeeling leven, weten beter. Van ons goed is *niets* voor ons, *alles* voor Hem.

'k Heb dikwijls gezien, dat zij, die meenden dat *alles* Gode toekwam en dat ze dus niets behoefden af te zonderen, ten slotte, wanneer het er op aankwam, God minder gaven dan zij, die zich maar ouderwetsch aan het „Oud-Testamentisch” gebod hielden. Van elken gulden den dubbeltje, dat gaat goed. Maar van elke honderd gulden tien gulden; dat lijkt veel te veel. Gewoonlijk zonderen die averechts „Evangelische” menschen zooveel niet af.

Indien we *allen* (ik spreek alleen van de Christenen) tien percent van ons inkomen terzijdelegden en gebruikten voor den dienst des Heeren, voor de kerk, voor de armen en noodlijdenden; voorwaar, er zou overvloed zijn inplaats van gebrek voor zoo menige nuttige en goede instelling. Het huis des Heeren zou gebouwd worden; de zending zou bloeien; er zou nagenoeg geen Christelijke arme in het land zijn.

De Christenen in Amerika en Engeland zijn gewoon, tien percent van hun inkomen te geven. Maar ze gaan verder. De meer gegoeden geven twintig percent, en de rijken gaan tot *vijftig* percent. Van een der zeer vermogende Christenen in Engeland hoorde ik eens verhalen, dat hij *alleen aan briefport* voor liefdadige doeleinden £ 100 (*f* 1200) in een jaar had uitgegeven. Hoeveel moet die man dan wel aan de zaken zelf besteed hebben!

Zouden het gebod en de belofte des Heeren nog gelden? Vóór eenige jaren verhaalde een mijner vrienden mij de volgende gebeurtenis uit zijn leven. Voor de waarheid ervan sta ik in.

„Sedert ik eenig geld mijn eigendom kon noemen, was ik gewoon tien percent voor den dienst des Heeren af te zonderen. Ik was nog jong, toen ik reeds sinds tien jaren die gewoonte had. 't Is verscheidene jaren geleden dat ik den eersten Februari *f* 450 noodig had. Ik *moest* ze dien dag betalen, maar ik had geen cent. Op mijn ernstig gebed behaagde het God mij te antwoorden. Aan den avond van den 30sten Januari werd mij de kennisgeving voor een aangeteekenden brief bezorgd. Ik ging dien brief halen, overtuigd dat hij de redding inhield. Maar van waar? Dat kon ik zelfs niet gissen. Toen ik den brief opende, zag ik, dat er geld in was, en wel gezonden door iemand, die mij niets schuldig was en van wien ik niets verwachtte. Hoeveel meent ge, dat er in was? *Vijfhonderd gulden*. Dat is, na aftrek van de tien percent, juist vierhonderd vijftig gulden voor *mijn* gebruik. Volgens mijn vasten stelregel zou ik ook met *f* 450 niet geheel geholpen zijn geweest, want *f* 450 was *voor mij* slechts *f* 405. Maar *f* 500 was voor mij *f* 450. En *die* had ik noodig!”

Vrienden! Denkt *altijd*, en dat ook bij dit bevel des Heeren, aan het woord van Da Costa: „In onze Bijbels is er een titelblad tusschen Oud en Nieuw Testament; maar ge moet het ervoor houden, dat dit blad er *niet behoorde te zijn*.” Begrepen?

W.

* * » *Collega's*”.

Een professor in de heekunde had een fraaien hond. Het dier bezeerde zijn poot en de eigenaar besloot zijn lievling te zenden naar een juffrouw, die honden „repareerde”, om te beproeven wat haar kunst zou vermogen. Na een paar weken bracht de juffrouw Fidel hersteld terug.

„Wel, wat ben ik u schuldig?” vroeg de professor.

„Kom, kom,” hernam de juffrouw met een knip-oogje, „mensen van 't zelfde vak helpen elkaer gratis.”

Zegeningen (?) der beschaving.

Dat men in Christenlanden handel drijft in afgoden, schijnt bijna ongelooflijk; toch is het zoo. Een koopman in Europa zond onlangs duizend glazen afgoden naar Burmah, en aldaar werden zij met „geene kleine winst” verkocht.

Gelukkig ware het echter nog, indien men geen slechtere waar in heidenlanden invoerde dan stomme beelden. In 1884—85 werden er 921,412 gallons sterken drank uit Amerika naar Afrika verscheept, en den inboorlingen op allerlei manier opgedrongen. In het kleine eiland Lagos, aan de westkust van Afrika — zegt Dr. Clark, aldaar zendeling, — zijn vijftig plaatsen, waar drank verkocht wordt. De zoogenoemde drank is van de slechtste soort en vaak grootendeels foezelolie. Terecht noemen de inboorlingen die soort van drank „den dood”. Maliké, de Emir van Nupé (Zuid-Afrika), schreef aan den zendeling Crowther: „Het is geen lang verhaal, dat ik u schrijf; het is slechts over de vervloekte *barasa* (sterken drank), die uw volk ons opdringt. *Barasa* heeft ons land verwoest en mijn volk dol gemaakt; alle wetten zijn tevergeefs. Ik bid u, zeg aan uw groote Engelsche koningin, dat zij geen *barasa* in ons land meer laat invoeren, anders sterven wij. God zegene uw werk. Dit is het woord van Maliké, den Emir van Nupé.”

De winst op den drank, die ingevoerd wordt, is ongeveer 700 percent. Maar „wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en hij lijdt schade aan zijn ziel?”

Bemoedigend is althans een ander bericht, volgens 'twelk de eerste Christenkerk in den nieuwen Congostaat in November 1886 gebouwd werd. Thans zijn er reeds 1062 bekeerlingen. H.

De grootste maaltijd

in de nieuwere tijden was wellicht die, welke eens lord Romney gaf op zijn landgoed bij Maidstone, aan de vrijwilligers uit het graafschap Kent, bij een wapenschouwing, die koning George IV hield. Wij deelen er alleen van mee, dat volgens de geschiedenis de gezamenlijke tafels $7\frac{1}{2}$ Engelsche mijl lang waren en enkel aan hout *f* 18000 kostten.

H.

V R A G E N B U S.

Hooggeachte Redactie!

Op vele plaatsen te platten lande — ook bij ons — bestaat een eigenaardig gebruik. Des Zondags ziet men nam. onder de predikatie deze en gene zijn pet oplichten, evenals wanneer men iemand groet. Heeft een zulks gedaan, dan volgen dadelijk eenige naastbijgezeten het gegeven voorbeeld. Sommigen doen het geregeld, wanneer ze onder de preek gaan opstaan, of zich weer neerzetten. 't Zal ons zeer aangenaam zijn, over de herkomst en beteekenis van dit gebruik iets in „Excelsior” te lezen.

Nijveen.

NAMENS DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE JONGELINGSVEREENIGING „OBADJA”, TE NIJVEEN,
Jb. VAN ROSSUM, *Secret.*

Wat beteekent in Lukas 6:1 de uitdrukking: „En het geschiedde op den *tweeden* *eersten* sabbat”?

Wie van de zonen van Jacob heeft de diepe smart ondervonden, dat *al* zijne toen levende zonen op een dag vermoord werden?

P R I J S V R A A G.

Op de laatste prijsvraag zijn nog eenige antwoorden ingekomen. We zullen die gaarne meerekenen, maar *elk* inzender gelieve zijn ouderdom, voorzoover hij dit niet deed, alsnog op te geven.

Een verbetering

is het zeker, dat de nieuwe jaargang van „Excelsior” met kleiner letter gedrukt wordt dan de vorige. Daardoor wordt meer plaatsruimte gewonnen, dan men zoo oppervlakkig denken zou. Het verschil is op een nummer van 16 bladzijden niet minder dan vier kolommen. Daar is dus voor de redactie meer werk dan vroeger. Och, lezers, helpt een handje! Nu juist niet, door allen stukken in te zenden; ofschoon de redactie zeer gaarne goede stukken zal opnemen. Maar doet veel, zooals sommige lezers gewend zijn te doen. Zendt vragen in, of geeft naar uw beste weten antwoord op vragen, die in „Excelsior” gedaan worden.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Grijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

IN GOEDE HOEDE.

Niemand is ongelukkiger dan de mensch, die waant zelfstandig te zijn. Uit God, door God en tot God zijn alle dingen; en daar is geen rust, geen vreugde, geen veiligheid voor den mensch, dan in diepgevoelde, vrijwillige afhankelijkheid van zijn Schepper.

Waar is deze waarheid schooner en zinrijker uitgesproken, dan in den 91sten Psalm?

Pas traden wij een nieuw jaar in. De oudejaarsavond heeft ons weder herinnerd — voorzoverre we niet moedwillig oor en geweten sluiten — aan het woord: „Hemel en aarde zullen voorbijgaan!” En nauwelijks is de eerste morgen van het nieuwe jaar boven onze hoofden aangelicht, of nieuwe doods-tijdingen bevestigden ons de waarheid van de uitspraak der Heilige Schrift: „Alle vleesch is als gras en al zijne heerlijkheid is als de bloem van het veld. Het gras verdort, de bloem valt af!” Maar vertroostend klinkt de jubeltoon aan het slot: „Maar het woord des Heeren blijft in der eeuwigheid; en dit is het woord, dat onder u verkondigd is.” Het woord van genade, van verzoening in het bloed des kruises.

„Het gras verdort en zijn bloem valt af.” Ja, een handbreed is ons leven gesteld. 't Is als één dag, zegt Psalm 90, „als één nachtwake”.

„Eén nachtwake”, dat getuigt ook de 91ste Psalm.

Maar een nachtwake, die rustig, veilig, als 't ware slapende, kan doorgebracht door hem, die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten. Die man behoeft niet te waken; „hij zal vernachten onder de schaduw des Almachtigen.” Hij kan gerust slapen, want „de Bewaarder Israels slaapt en sluimert niet.”

Dat is het „thema” van den 91sten Psalm, 'twelk in beurtzang er in behandeld wordt! Een reiziger maakt den tocht door de woestijn. De avond overvalt hem. Het alleen en onbeschuut blijven in deze huilende wildernis staat gelijk met een zekeren dood. Maar nergens in de ongemeten vlakke is een enkele herbergzame woning te zien. Toch, ja, zie, daar ginds in de verte is een tente opgeslagen. De eenzame reiziger spoedt zich er heen, want gastvrijheid is in het Oosten heilig. De zwerveling nadert, meldt zich aan en mag binnentreden.

Beter schuilplaats kan niet gewenscht worden. Die tent is de woning des Almachtigen. Wel terecht zingt een koor den geredde toe: „Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen.”

En hij, die het gastvrij onderkomen vond, begrijpt ten volle, hoe alleszins voldoende het is. Hij antwoordt in beurtzang: „Ik zal tot Jehova zeggen: Mijne Toevlucht en mijn Burg, mijn God, op welken ik vertrouw!” Ja, die tente is een vaste burg, een vesting, onneembaar, onwankelbaar; te verrassender,

naarmate ze bij den eersten oogopslag minder voldoende scheen.

Want zoo is Gods hulp. De wereldling heeft veel goud en goed noodig; voor heden, en voor morgen, en voor overmorgen, ja, voor den ouden dag. Want zijn god vergaat met den dag; hij eet hem op. Dus moet hij nog genoeg overhouden. Maar onze God is Hij, wiens al het goud en zilver is, wien het vee op duizend bergen toebehoort, van wien alle goede gaven en volmaakte giften afdalen. Hij doet menigmaal met zijne kinderen als een aard-sche vader met zijn teeder kroost handelt. De laatste geeft ook geen brood voor acht dagen tegelijk en nog geld toe om later nieuwen voorraad te koopen. Neen, voor elken maaltijd afgestapt, overvloedig, maar niet overdadig. Ontzonk aan het kind het vertrouwen, dan zou het beginnen te denken: „Vader heeft niet meer, dan voor vandaag.” Is u heden meer noodig? „Geef ons elken dag ons dagelijksch brood.” De zwakke tent blijkt een toevlucht en een vaste burg te zijn. Want niet iets aardsch, zelfs niet iets hemelsch, geeft God ons. Hij zelf is de burg; Hij, de God, op wien wij vertrouwen.

Wèl is er reden om zoo te spreken. Hoor maar, hoe overstelpend vele de zegeningen en uitredingen zijn, die het koor van vers 1 den zanger uit vers 2 toezegt in den naam des Heeren!

„Want Hij zal u redden van den strik des vogel-vangers; van de zeer verderfelijke pestilentie. Hij zal u dekken met zijne vlerken, en onder zijne vleugelen zult gij betrouwen; zijne waarheid is een rondas en beukelaar. Gij zult niet vreezen voor den schrik des nachts; voor den pijn, die des daags vliegt; voor de pestilentie, die in de donkerheid wandelt; voor het verderf, dat op den middag verwoest. Aan uwe zijde zullen er duizend vallen, en tienduizend aan uwe rechterhand; tot u zal het niet genaken. Alleenlijk zult gij het met uwe oogen aanschouwen, en gij zult de vergelding der goddeloozen zien.”

Daar is geen gevaar, waarvoor ge niet veilig zijt, wanneer gij u aan de hoede van dien gastheer toevertrouwt. In het zand liggen verraderlijke strikken van vogelvangsters. Nu, „de mensch weet zijnen tijd niet; gelijk de visschen, die gevangen worden met het booze net; en gelijk de vogelen, die gevangen worden met den strik: gelijk die, alzo worden de kinderen der menschen verstrikt, ter boozere tijd, wanneer dezelve haastelijk over hen valt.” (Pred. 9:12) Er waait een zeer verderfelijke pestilentie, een vergiftigende nachtwind. Maar onder zijne vlerken schuilt, wie zich onder zijne vleugelen vertrouwt, buiten alle gevaar. Hij wil ons immers vergaderen, gelijk de hen hare kiekens onder hare vleugelen bijeenvergaderd? De vraag is maar, of wij willen.

De „waarheid” des Allerhoogsten, zijne gerechtigheid, is ons ter rondas en ten beukelaar. Al de rampen, die de barre natuur der woestijn den rei-

ziger tegemoetvoert, stuiten daarop af. Zoo zelfs, dat men er niet voor behoeft te vreezen. Wel zullen velen, ja duizenden en tienduizenden voor onze oogen en aan onze rechterhand vallen, maar zóó, dat er uit blijken zal, dat hun dood „de vergelding der goddeloozen is”.

Geen wonder, dat de reiziger nogmaals den zang herhaalt: „Want Gij, Heere, zijt mijne toevlucht.”

Bij vernieuwing bevestigt het koor de heerlijke toezeggingen, die zelfs versterkende: „Den Allerhoogste hebt gij gesteld tot uw vertrek: u zal geen kwaad wedervaren, en geen plage zal uwe tent naderen. Want Hij zal zijne engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uwe wegen. Zij zullen u op de handen dragen, opdat gij uwen voet aan geen steen stoot. Op den fellen leeuw en den adder zult gij treden; gij zult den jongen leeuw en den draak vertreden.”

De Allerhoogste zal zijn „gedienstige geesten”, zijne engelen, uitzenden, niet alleen om zijn gastvriend te beschermen, om hem te geleiden op den verderen weg, maar zelfs om hem op de handen te dragen, zoodat de scherpe steenen zijne voeten niet verwonden. Doch erger dan steenen is in de woestijn te vinden. Hongerige leeuwen en woedende adders zoeken hun prooi. De gastvriend van Jehova wandelt niet alleen veilig tusschen hen door, maar wordt verwaardigd en bekrachtigd, hen te vertreden en te vertrappen. *Mits* de tekst in zijn geheel worde gelaten; *mits* men versta, dat elke belofte eene verplichting inhoudt; *mits* men blijve op *zijne* wegen. En dan op *al* zijne wegen. Niet zooals Satan deze woorden den Heere Jezus voorhield om Hem te vervoeren tot roekeloosheid, waardoor Hij God verzoeken zou. *Niet* op *alle* wegen beschermen Gods engelen zijne kinderen; maar op alle wegen, waar God hen leidt en gebiedt te gaan. Daar *alleen*, maar ook daar *overal* zijn zij veilig.

En zulks, *omdat* hij den Allerhoogste tot zijn vertrek gesteld heeft. Want nooit heeft God tot het zaad Jakobs gezegd: „Zoek mij tevergeefs.”

Nu bereikten de heerlijke toezeggingen hun top-punt. God zelf spreekt thans: „Dewijl hij Mij zeer bemint, zoo zal Ik hem uithelpen. Ik zal hem op eene hoogte stellen, want hij kent mijnen naam. Hij zal Mij aanroepen, en Ik zal hem verhooren; in de benauwdheid zal Ik bij hem zijn. Ik zal er hem uittrekken, en zal hem verheerlijken; Ik zal hem met langheid der dagen verzadigen, en Ik zal hem mijn heil doen zien.”

De gunst des Heeren veroorzaakt *niet*, dat er geene benauwdheden komen. Integendeel: „*Vele* zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen, maar uit die alle redt hem de Heere.” Meermalen betuigt de psalmist in deze of dergelijke woorden: „Gij hebt mij *vele* kwaden doen zien.” De gunst des Heeren geeft echter deze genade, dat men God kan en mag aanroepen; en dat God verhoort. Dien

zegen hebben zij niet, die Hem niet beminnen. Dezelfde uitreddingen zijn voor hen dezelfde uitreddingen niet. Ze zijn voor hen dikwijls erger straffen, dan groote benauwdheden zouden zijn. Ze verhardden zijn hart. Twee koningen uit de gewijde geschiedenis waren bovenmate door God verheerlijkt en gezegend. Maar David legden deze weldaden de woorden op de lippen: „Wie ben ik en wat is mijn huis, o Heere, dat *Gij* mij tot hertoe gebracht hebt!” Terwijl Nebukadnezar uitroept: „Is dit niet het groote Babel, dat *ik* gebouwd heb?”

„Verzadiging met langheid der dagen” belooft de Heere onder de bedeeling des Ouden Verbonds aan hen, die „Hem zeer beminnen”. En daarop zal God dien man „zijn heil doen zien”. „Gij zult mij”, zingt Asaf, „leiden door uwen raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen.” Een gezegend leven, 't zij kort of lang, niettegenstaande al de moeilijkheden en benauwdheden, en daarna de eeuwige heerlijkheid.

Daar is soms van ongeloovige zijde spottend de aanmerking gemaakt op dezen Psalm, dat wie deze beloften geloofde, dus in elk geval oud zou worden, misschien — wie weet! — nooit zou sterven. Maar de woordenkeus zelfs geeft niet de minste aanleiding voor deze spotternij. Daar is sprake van 1°. hulpeloos *rondzwerven*; 2°. veilig *vernachten*; 3°. volkomen voldoende geleide bij het *verder reizen*; 4°. behouden *aankomst*.

De heerlijkste vervulling van deze beloften gaf God in den „Opgang uit de hoogte, die beschijnt allen, die gezeten zijn in de schaduw des doods, om hunne voeten te richten op den weg des vredes.” Want „zoovele beloften er zijn, die zijn in Christus Jezus Ja en Amen.” En God, „die zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, schenkt ons met Hem *alle* dingen.”

Wie dat niet heeft, bezit *niets*. Wie niets heeft, maar dat ontving, heeft *alles*. W.

EEN WERKTUIG GODS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Het heilig priesterdom
Zich statig toereed om
Den dappren triomfeerder wel t'ontvangen
.....
Ootmoedig stijgt hij van den hoogen paarde
En eert den priester Gods.

VONDEL.

Rome heeft zich in feestdos gehuld. En waarlijk, de stad der zeven heuvelen mag zich heden sieren. Een dag als deze, een dag der glorie en der pro-

fetie van herstel, zou een kwijnen van eeuwen doen vergeten. Sedert den tijd, toen Constantijn de Grooten den keizerszetel van Rome naar Bizantium verlegde, had zij een kwijnend leven voortgesleept. Maar nu, de fiere beheerscheres der wereld eerst, der Christenheid daarna, zal een worp op 't schaakbord doen, een worp voor eeuwen, voor de geheele Middel-Geschiedenis.

De overwinnaar nadert hare wallen. Maar niet om ze te verbreken en zijn woeste horden met haar sieraden te tooien. Neen, niet *hij* zal juichen, zelfs Rome onder zijne voeten vertreden te hebben, maar Rome zal zich beroemen, den nieuwen Alexander voor haar voeten gebogen te zien. De morgenstond der negende eeuw zal haar troosten over de vernederingsen, welke vier eeuwen haar hebben doen lijden. De Duitscher heeft over haar geheerscht, de edelste zoon der Duitschers zal het heden erkennen *door* haar te heerschen.

o, Dag vol verborgenheden! Indien de genius der historie u had mogen aankondigen, indien hij aan deze jubelende menigte had kunnen voorzeggen, wat leed en jammer, wat bloed en tranen gij aan de wereld en de kerke Gods brengen zoudt, indien...

Maar neen, 't is nu geen tijd tot sombere voorspelingen. De heilige vader heeft zich aan de spits der priesterschare geplaatst. De menigte volgt hem ter begroeting van den naderenden held. Wie is hij?

Neen, we mochten ons niet bepalen, de belangrijke figuur van een Karel den Grooten alleen als terloops te bespreken, toen we de werkzaamheid van een Ludger schetsten. Ze is gewichtig genoeg, om temidden van het tafereel harer eeuw alleen op den voorgrond te treden. Gaven wij in een vorige schets reeds aan, wie Karel was als veroveraar, thans wenschen wij in korte trekken te toonen, welk een machtigen invloed hij uitoefende op de geschiedenis der kerk en wel middellijk en onmiddellijk.

Men schrijft het jaar 800. De tijd der Barbaren is voorbij. De woeste horden der volksverhuizing hebben de heerschappij van het oude Rome plat getreden, maar ze hebben op hun beurt den trotschen nek gebogen onder den scepter, eerst der Merovingers en straks der Carlovingers. Het nomadisch Europa is een welgeordende staat geworden onder den scepter van Pepijns grooten zoon, Karel; en deze zal de kaart van het werelddeel teekenen met de pen van het leenstelsel. Wel herinneren nog de stuiptrekkingen der Saksers aan den ouden toestand, maar zij duren slechts drie jaren voort, om u te overtuigen, welk een machtig werktuig deze éene man in de hand zijns Gods was en welk een ommekeer hij heeft teweeggebracht. Immers, onder hen, die zich opgemaakt hebben, om den Cesar van het Westen in triomf binnen Rome te voeren, ontdekt gij eigen landgenooten, Friesche jongelingen, de levende bewijzen van zijn zedelijke overwinning

op den heidenschen geest der Saksers. Immers, hij had zich niet vergenoegd zijn onverzoenlijke vijanden aan zich te onderwerpen, want nauwelijks brak daar een tijd van rust en verpoizing aan, of hij had getracht hen te laten onderwijzen en allereerst en allermeeft hun het Evangelie te brengen. Toen de scholen en kloosters en kerken, onder hen gesticht, niet voldoende bleken om de enkelen onder hen, die hooger talenten en hooger roeping hadden, te voldoen, waren ze naar Rome getogen, om daar zich te bekwamen.

„Ik zet den oorlog voort, om een duurzamen vrede te veroveren,” zoo sprak Napoleon eenmaal. Hij *zeide* slechts, wat de groote Karel *deed*.

De landbouw herleefde onder zijn bestuur. De nijverheid zag in hem een krachtig beschermmer, handel en zeevaart vonden in den keizer aller Franken hun natuurlijken steun. Het getal der vrije lieden werd onder hem vermeerderd, de rechtspraak geregeld, de macht van den adel geknot, de willekeur aan banden gelegd, in één woord, het barbarisme verdween, waar hij zijne romanridders heenvoerde.

Doch niet slechts mocht de negatieve invloed geroemd worden, die Karel middellijk op het lot der kerk uitoefende. Reeds spraken wij van de scholen, kloosters en kerken, welke hij stichtte. Zelf leerde hij lezen, schrijven en rekenen; hij werd een beschamend voorbeeld voor den adel niet alleen, maar ook voor de geestelijkheid zijner dagen, die in domheid en onkunde voortleefde. Geleerden en kunstenaars lokte hij naar zijne staten om straks woekerwinst van hen te trekken voor zijne volken. De man, wiens zwaard een halve wereld beven deed, corrigeerde straks de afschriften van het Nieuwe Testament.

En wie zou het willen of durven ontkennen, dat verzachting van zeden en beschaving van den geest middelen in Gods hand zijn om zijn rijk te doen komen met kracht? Doch het was niet alleen middellijk, maar evenzeer onmiddellijk, dat de groote Karel zijn verschijnen teekende in de geschiedenis der Christelijke kerk. Had hij niet reeds in 790 door den geleerden Alcuinus een boek doen vervaardigen tegen *den goddeloozen beelddienst*, en de vereering van de beelden der heiligen op eene kerkvergadering doen veroordeelen? Had hij dan niet alle stammen, die hij onder zijn scepter bracht, doen buigen aan den voet van het kruis? Had hij niet kerken en kloosters en kloosterscholen opgericht, overal en herhaaldelijk synoden bijeengeroepen, om den geestelijken stand van zijne afdwaling in leer en wandel te zuiveren, opdat deze, „het zout der aarde geworden, ketterij en heidendom gelukkig zou kunnen het hoofd bieden”. Had hij niet preekboeken doen vervaardigen, het kerkgezag verbeterd, het orgel ingevoerd en den Latijnschen Bijbel, op zijn wensch vervaardigd, eigenhandig van onjuistheden gezuiverd? Immers schreef hijzelf uit den grond zijns harten: „Erkentelijk

als wij zijn voor de vele weldaden, welke wij en onze onderdanen mogen genieten door de genade van onzen Koning, Christus, den Heer der volkeren, en overtuigd, dat Hem niet slechts onze voortdurende dank in woorden toekomt, maar dat we Hem waardlijker te verheerlijken hebben door onze deugden en goede werken, gelijk Hij ze ons voorgeschreven heeft, zoo verlangen wij dan ook, dat Hij ons steeds houde, ons met onze volken en staten, onder zijn machtige bescherming, waarom wij u uitnoodigen, al het uwe wel te willen doen om Gods volk te voeren in de voor hen bestemde weide, en om leeraars en voorbeelden van plichtsbetrachting te mogen wezen.”

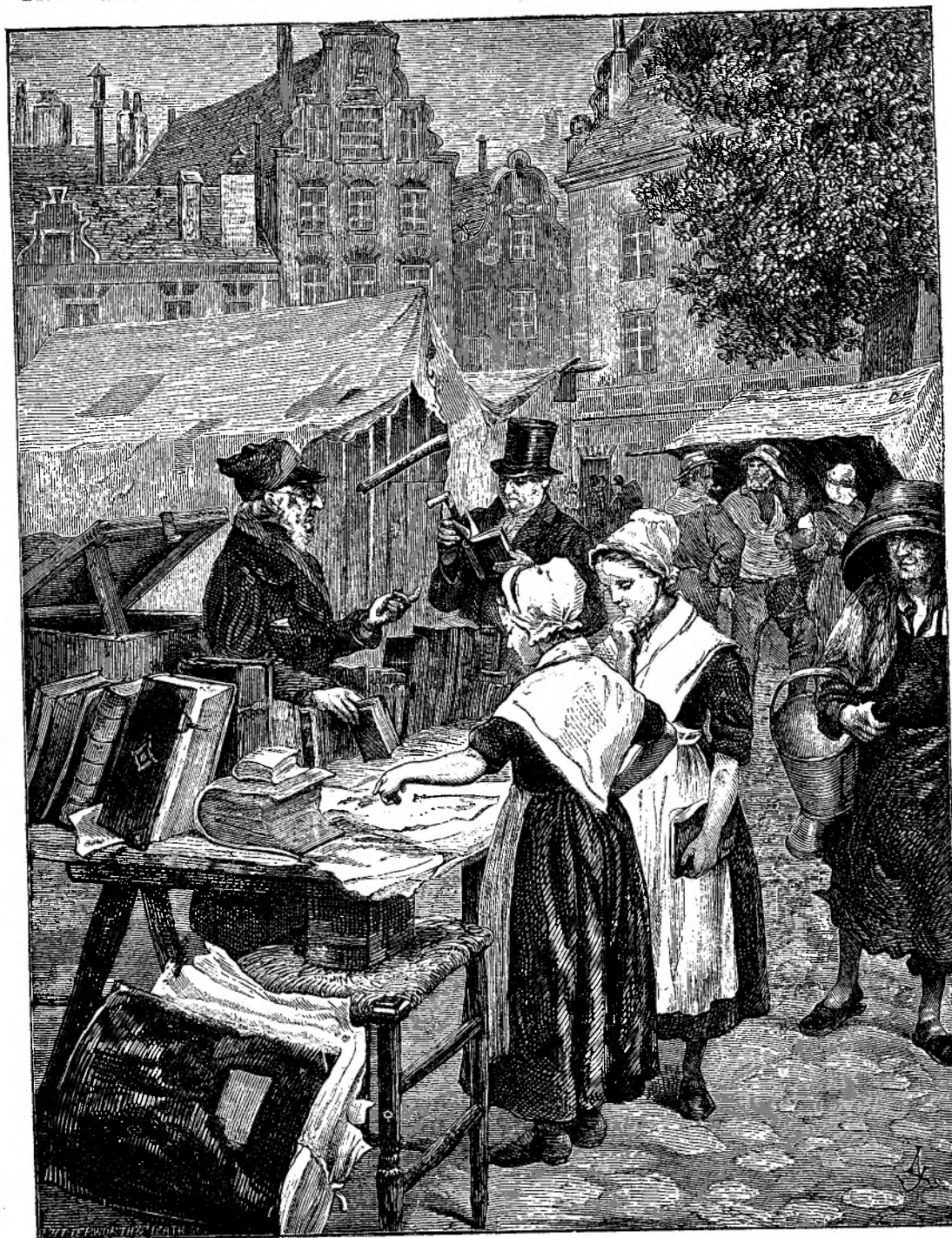
Maar zie nu, in 774 heeft Karel Italië veroverd; en mocht Pepijn ook al door zijne schenking het wereldlijk gezag van den paus gegrond hebben, Karel verhief den heiligen vader tot den machtigsten vorst van het Appenijnsch schiereiland. Wie de historie kent, weet, wat het voor de volken en vorsten beteekend heeft, dat Romes bisschop in de rij der wereldvorsten trad. Italië en Duitschland beide hebben eeuwenlang al den jammer gedragen, die met deze schenkingen onafscheidelijk verbonden waren; en tot de dagen van Garibaldi en Victor Emmanuel was geen enkele heilige vader geestelijk genoeg, om de geschenken der wereld, die zijn geweten bonden, zijn geestelijken invloed verlamden en de kerk schaadden, van zich te werpen.

Nog gevaarlijker, nog belangrijker oogenblik wachtte Karel en wachtte ook den man, die zich Christus' stedehouder op aarde noemde. De overwinnaar wordt met vaandels en banieren, onder psalmzangen in de stad en naar de kathedraal geleid. Daar treedt hij naar het hoogaltaar, waarvoor zich de heilige vader geplaatst heeft. De groote Karel knielt voor den paus en deze drukt den geweldige de Romeinsche keizerskroon op de slapen.

Wist de groote Karel het wel, dat straks zijn kleinzoon reeds geen keizerskroon van een gouden sieraad zou kunnen onderscheiden, dan alleen, als 's pausen hand dien gouden band op het hoofd van den reeds van God gekroonde gedrukt had? Wist hij het wel, dat vier eeuwen later een Duitsch keizer barrevoets en blootshoofds aan het voorportaal van 's pausen paleis land en volk, kroon en troon zou afbedelen van de genade des Roomschen bisschops? Wist hij het wel, dat straks een zijner dapperste en ridderlijkste nazaten het hoofd buigen zou onder het zwaard van den beul, omdat hij het gewaagd had, met den paus van meening te verschillen over der vorsten Goddelijk gezag?

Maar neen! Ook de groote Karel weet onder het gejubel, dat hem bij het oprijzen begroet, de geheimzinnige angstkreten der toekomst niet te onderscheiden, die daar roepen: „Hi-Welf! Hi-Waibling!”

En het is tot onze leering alzoo geschied. Opdat wij weten zouden, dat ook de grootste aller men-

HET BOEKENSTALLETJE.

schenkinderen niets is, dan een kortzichtig sterveling, een werktuig in de hand van den God der historie en den God der kerke.

God alleen is groot!

HET BOEKENSTALLETJE.

Welke Amsterdamsche jongen kent het boekenstalletje niet! Vroeger op de Botermarkt, die nu veel deftiger Rembrandtsplein heet, in den doorloop van de Utrechtschestraat naar de Halvemaansteeg, stonden er wel twintig. 't Was er voor boekwurmen woelig genoeg, vooral aan 't eind, vlak bij den „kippenhoek”, waar allerlei soort van vogels, evenals honden, katten, geiten en varkens, verkocht werden, terwijl ze met hun verhandelaars wedijverden in het maken van allerlei geluiden.

Toen Rembrandt evenwel midden op het plein kwam te staan, moesten de boekenstalletjes verhuizen. Ze hebben van de regeering der stad een uitnemend toevluchtsoord gekregen. In het „Oude Mannenhuis”, dat wil zeggen, in den overdekten gang, die tusschen den zijgevel van het gasthuis en de tegenwoordige gebouwen der Universiteit doorloopt, vonden ze een goed heenkomen. Zelfs zijn daar mooie diepe, breede nissen, als 't ware voor winkeljes gemaakt.

Ook daar zijn nu hun dagen geteld. Waar nu heen? 't Is nog niet bekend. Misschien dalen ze weer in rang, en komen ze weer op voet van gelijkheid met hun minder-begunstigde makkers op de Nieuwmarkt en op sommige hoeken der straten.

Wanneer ze eens geheel verdwenen, wat waarlijk niet te hopen is, zou dat voor menigeen uit allerlei stand een gevoelig verlies zijn. En ze zijn waard dat ze blijven. Er is soms heel wat bombast, maar niet zelden ook zeer veel ware geleerdheid aan die onaanzienlijke stalletjes van de eene hand in de andere gegaan. Dat paar weesmeisjes blijft bij onzen ouden Levi heel waarschijnlijk hangen aan een zoogenaamde roman, waarvan ze geen woord zullen begrijpen, en waar niemand, ook al doet hij met flink ontwikkelde hersens zijn uiterste best er toe, ooit den draad van vatten kan. Waarom niet? Om de gegronde reden, dat Levi er maar één roman van gemaakt heeft door in 't oorspronkelijke boekdeel, waar een bladzijde of wat ontbrak, een gelijk aantal bladen vast te plakken uit een geheel ander werk, dat hij langzamerhand opgebruikt aan het „repareeren” van incompleete boeken. Of 't goed overleest van de eene pagina op de andere doet minder ter zake; men heeft toch zijn volle aantal bladzijden, voor slechts een paar dubbeltjes.

Maar dien heer, die daar op 't punt staat een boek te koopen, zal hij niet zoo licht beetnemen. Die koopt geen kat in den zak. En ik moet zeggen: die kan ook heel wat van zijn gading vinden. Want niet zelden komen zelfs vrij kostbare oude werken

bij Levi en zijn handelsvrienden voor. Menig theoloog heeft er reeds gevonden wat hij zocht. En die oude theologische boeken zijn dikwijls „goed geconditioneerd”. Dáar zal Levi ook wel geen vreemde bladen instoppen! Want dat zou zijn klandizie gauw bederven!

Nu, dat komt zoo met den aard der boeken overeen. Eén ridderroman brengt evengoed het hoofd op hol als zes brokstukken, die tot één deel geplakt zijn, en de lezer weet eigenlijk toch niet wat zijn hersens binnengeloosd wordt. Maar de welgerijpte vruchten van een godvreezend hart en een helder brein verlichten hart en verstand van wie ze geniet, en de lezer merkt terdege goed, of 't een op 't ander klopt.

En Levi zou geen schrandere oude Jood zijn, als hij dat niet nog veel beter wist dan wij!

Taal en letteren.

VOORTZETTING OF INLEIDING.

't Is niet uit liefde voor het wonderspreukige, maar volkomen naar waarheid, wanneer wij verklaren, dat de eene dezer titels hier evengoed dienst kan doen als de andere.

De „bestendige” lezer vat dit natuurlijk aanstonds. Wij zetten voort, wat wij nu drie jaren hebben mogen doen, „gemerckt der stoffe nog geen eindt en is” — gesteld dat er een „eindt” is. Inleiding is 'tgeen hier volgt echter tevens op hetgeen wij ons voorstellen in 1888 te behandelen.

Dat het aan stof niet zal ontbreken, zeiden wij reeds. Maar bovendien hebben wij de zekerheid, dat het den lezers zoowel aangenaam als nut is, dat wij voortgaan. Dat laatste is bedroevend in zekeren zin, maar toch ook verblijdend. Het wijst op de kwaal, maar op 't geneesmiddel tevens.

„Taal en letteren” hangen nauw samen met ons volksbestaan, onze nationaliteit, ons volkskarakter, onze kennis, ontwikkeling, beschaving, ons vooruitkomen in deze wereld, onze vatbaarheid voor het verstandelijke, onstoffelijke; en, laatst niet minst, zij zijn van veel meer belang in betrekking tot de geestelijke en eeuwige dingen, dan men gemeenlijk gelooft.

Dit alles in den breedte aan te toonen, kunnen wij hier niet. 't Is uitnemend om er over na te denken, het te leeren inzien. Slechts op het laatste, als het gewichtigste, vestigen wij slechts eenigszins nader de aandacht.

Israel, het volk Gods, was verkoren boven alle volken om den naam en den dienst des Heeren in eere te houden, bekend te maken. Welnu, waarin muntte juist dit verkoren, God kennende volk uit? Niet in de schilderkunst of de werktuigkunde, maar in de kunst van redeneeren, betoogen, stellen, schrijven,

dichten, dat is in taal en letteren. Daarin is het ook nog door geen volk geëvenaard of overtroffen. Ieder kan de gevolgtrekking maken.

De groote hervormers waren ook groot op het gebied der letteren. Luther heet de vader van het Duitse proza, gelijk Calvijn van het Fransche. Onze Statenvertaling is nog het, ook door ongelovigen, om strijd geprezen standaardwerk voor het Nederlandsch der zeventiende eeuw, een eerezuil onzer taal.

De groote dichters en schrijvers waren bijna allen mannen, met diepen eerbied en ontzag voor God vervuld, mannen, die — elk op zijn wijze — de eeuwige dingen het hoogst stelden. Denk aan Dante, Milton, Vondel, Bilderdijk, Da Costa en zooveel anderen.

Opmerkelijk is het, hoe twee mannen, die ontzaglijk veel voor de opvoeding der jeugd gedaan hebben, Watts in Engeland en Van Alphen in Nederland, beiden zoo aandrongen op „lezen”. Dat noemen zij een onschatbaar voorrecht; het te verzuimen dwaas, een Christen niet passend.

En eindelijk is het zeer opmerkelijk, hoe overal, waar het Woord Gods komt, vanzelf de behoefte aan „taal en letteren” ontstaat. De Schrift moet worden vertaald en gelezen, nader verklaard en duidelijk gemaakt. Hoe droevig is het als een Christen niet lezen kan! Is het niet begrijpelijk althans, dat sommige kerken de zoodanigen niet als leden toelaten? Maar hoe bevordert dat lezen de ontwikkeling, ook op letterkundig gebied! Waardoor staan anders de Protestantsche volken zoo hoog in ontwikkeling? En omgekeerd, hoeveel eer en meer begrijpt hij, die taal en letteren wel verstaat, hetgeen hij leest! Zeker, des Heeren Geest verklaart het Woord. Doch die Geest werkt ook door middelen.

Vandaar dan ook, dat terecht van elk godgeleerde, predikant en van ieder, die in het rijk des Heeren onderwijzend bezig is, zekere kennis in deze dingen wordt vereischt.

Eenzoo is het voor velerlei werkzaamheden. Hoeveel danken onze Jongelingsvereeningen aan de beoefening der letterkunde op allerlei wijzen! Hoeveel aangename uren schenken ons de schrijvers en dichters, en wat wijzelf voortbrengen — als het goed is — aan anderen.

Maar genoeg. Evenwel, er zijn ook „praktische” menschen, die nog iets anders of althans iets meer willen. „Wat doe ik met al die kennis voor dit leven?” vragen zij. „Geeft de bakker er brood voor?”

En dan, o „praktische” menschen (helaas, ook jongelui zijn er onder) zeg ik u ronduit: JA!

Twee dingen zijn er, waarover men tegenwoordig steeds kan hooren spreken. Ten eerste, dat het leven, de maatschappij steeds hooger eischen stelt aan wie vooruit wil; ten tweede, dat het steeds moeilijker wordt, aan die eischen te voldoen.

Als dit nu waar is — en wie twijfelt er aan? — dan

vraag ik ieder: Wat kan, om iets te noemen, beter aanbeveling zijn dan een welgeschreven brief, een woord, gepast gedaan? Hoe verlegen zit menig een er vaak meê als het vereischt wordt! Gij hebt overal te doen met menschen, en over die menschen heeft het woord, met verstand gesproken en in gepasten vorm, een ontzaglijke macht. Gij kunt er veel, zeer veel door bereiken. Hoe menig een heeft mensche-lijkerwijs zijn toekomst te danken daaraan, dat hij een behoorlijken brief schrijven, gepast zijn woord doen kon!

Voor velen is het tegenwoordig onmogelijk door de wereld te komen, zonder vreemde talen te kennen. Dat blijkt elken dag. Honderdmaal nu zei ik tot jongelieden, die zich afwerkten om Fransch of Duitsch te leeren: „Spant toch de paarden niet achter den wagen. Leert eerst uw *eigen* taal goed!” De kennis daarvan is gemeenlijk bitter slecht. En nu zal men mij, hoop ik, ditmaal eens zonder bewijzen willen gelooven, als ik zeg: Wie niet zijn *eigen taal* redelijk verstaat en geen *taalkennis* bezit, heeft ontzettend lang werk over een vreemde taal en leert ze ten slotte toch nooit goed.

Laat iemand duidelijke begrippen hebben van de *woordsoorten*, van *naamvallen*, *wijzen*, *tijden*, *deelwoorden*, „*regeering*” enz.; laat hij dat in zijn eigen taal praktisch hebben leeren toepassen, en hij zal den leermeester meest oogenblikkelijk begrijpen, verrassend snel in de vreemde taal vorderen, en het geleerde niet weer vergeten, omdat èn zijn geheugen èn zijn verstand het opnemen.

Eindelijk is voor de ontwikkeling van het verstand zelf de studie van taal en letteren boven elke andere te verkiezen. 1°. omdat zij èn begrip èn geheugen ontwikkelt, dus niet eenzijdig werkt; 2°. omdat zij tot op zekere hoogte onder elks bereik ligt, want ieder heeft met de taal elk oogenblik te maken; 3°. omdat men geen oefeningen erin behoeft te *maken*, als bij vele wetenschappen, maar die maar voor 't grijpen heeft; 4°. er dadelijk winst in het leven meê kan doen; 5°. er zichzelf en anderen het leven zeer meê kan veraangemen.

De „praktische” menschen zien dus, dat zij wel wat slechtters konden doen, dan aan de letteren hun aandacht wijden. Trouwens, wie het eens beproeft, zegt al spoedig: Dat smaakt naar meer!

Zoo denken *wij* er ook over, en vandaar hopen wij met Gods hulp ook dit jaar voort te gaan, van belangstellende lezers zeker. En dat laatste geeft blijden moed. Die is *ook* noodig. Want terecht zegt Goethe: „Het studeeren moet niet alleen vlijtig, maar ook blijmoedig geschieden.”

De ervaring leert, dat het zoo is; trouwens, lang vóór Goethe had Cats het al gezegd. Wij kunnen hier het pleidooi sluiten. Wie nog niet overtuigd is, houde zich dan maar bij „letteren” van chocolade of banket, welke geen studie hoegenaamd vorderen.

H.

UIT HET LEVEN.

Niet ver van „de straat, genaamd *de Rechte*,” in Damaskus, staat thans het zendings-ziekenhuis van Dr. Mac Kinnon. De Mohammedanen en Joden komen er onder het Evangelie van den grooten Medicijnmeester. Waar Saulus van Tarsen ziende werd, worden nu ook de blinden ziende, de melaatschen gezond, en wandelen de kreupelen. H.

De vrouw van zekeren stadssecretaris had eens een vroom Evangeliedienaar, J. G. Seeger genaamd, hooren prediken, kwam ontroerd tehuis en vertelde haar man, welk een krachtige preek Seeger had gehouden, met de opmerking, dat zij beiden verloren waren, indien het ging, zooals de prediker gezegd had. Haar man antwoordde:

„Nu, dien wil ik weleens zien, die mij de zaligheid zou ontzeggen!”

Zij antwoordde: „Als gij den prediker hoordet, zoudt gij geheel anders van uzelf leeren denken.”

„Ik kan hem hooren,” hernam hij, „ik wil hem binnenkort ter maaltijd noodigen.”

Dit geschiedde en de secretaris der stad had er voor gezorgd, dat in Seegers tegenwoordigheid alles stil en geregeld toeging. Na den maaltijd vroeg hij:

„Heer prediker, nu hebt gij gezien, hoe het in mijn huis gesteld is; zeg mij nu, hoe het met mij staat. Kan ik op deze wijze in den hemel komen?”

Seeger antwoordde: „Mijn waarde heer secretaris, kolen zijn er wel, maar het vuur ontbreekt nog.” En met deze woorden nam hij afscheid. H.

*** Niet zoozeer fraai als wel goed.*

We geven aan het hiervolgend gedichtje gaarne plaats. Ten eerste in de hoop, dat niemand onder de belanghebbenden zich te hoog zal achten om het te lezen. Ten tweede, wijl het werd uitgesproken op de laatstgehouden vergadering van de Jongelings-Vereeniging der Holl. Chr. Geref. Kerk, te Grand-Rapids. Dus onder onze stamgenooten in Noord-Amerika en onder jongelingen. Het heet:

Opwekking aan de Jeugd en Jongelingschap.

Psalm 119 : 83 in rijm.

Welkom, welkom, jongelingen,
Welkom ook, de vriendschaar!
Wilt den lof des Heeren zingen,
Wilt Hem dienen, voor en naar.

De dwaze jeugd mag, met behagen,
Zijn in haar ijdelheid verblijd!
Denkt gij, in uwe jonge dagen,
Aan uwen Schepper, staag met vlijt?

De dwaze jeugd mag zich besmetten,
En zoeken vreugd in dit of dat,
Houdt u aan Godes woord en wetten,
Die 't hart verheugen op uw pad.

God wil ook uit de jongelingen,
Verwekken ware Nazireen,
Die Hij van 's werelds ijde dingen
Afzondert tot zijn dienst alleen.

Niet de oude, koude, kreuple jaren,
Maar 't eerste van uw frissche jeugd,
Moet gij tot zijnen dienst bewaren,
Daarmeê is Hij op 't meest verheugd.

Dan doet gij 't hemelrijk meer voordeel,
Wijl uw geheugen is zoo vast,
't Verstand zoo rijp, en scherp het oordeel,
Wat de oudheid slijt, in u nu wast.

Nu zijn uw oogen en uw ooren,
Bekwaamst, om Godes Heilig Woord
Met vrucht te lezen en te hooren;
Nu bloeit nog, 't geen dra niet meer gloort.

Nu kunnen tong en stem Hem eeren,
De handen werken op het best,
De voeten naar Gods huis zich keeren,
Hetwelk al afgaat op het lest.

o, Hoe behaagt het God den Heere,
Dat in het eêlste van zijn jeugd,
De mensch met lust Hem diene en eere,
Verzakend de ijde wereldvreugd.

Zijn Woord als nog, in onze dagen,
Tot hunnen lof en eere noemt,
Die in hun jeugd naar zijn behagen
Zich maakten door hun deugd beroemd.

Draagt u ook heilig en manierlijk,
Dat siert u meer, dan zijde of pluis;
De heiligheid, die is zeer sierlijk,
Tot lange dagen Godes huis.

Men zal u prijzen, in uw leven,
En na uw leven nog veel meer.
God zal u uit genade geven,
De kroon der heerlijkheid en eer!

H.

CORRESPONDENTIE.

Onze lezer K. te U. schrijft ons:

„In het Januarinummer komt voor, dat 1888 is een jaar, zooals maar éens in een eeuw voorkomt, omdat er drie zelfde cijfers in gevonden worden. Dit is onjuist; want 1811 had driemaal 1. Wel is dit het geval met het jaar 999 en in het algemeen met eeuwencijfers uit niet meer dan drie samengesteld.

1000. 1110. 1222. 1333. 1444. enz.
1011. 1101. 1211. 1311. 1411. enz.”

Dit is juist. De fout is, dat wij ons onjuist uitdrukten. Het moet zijn: drie zelfde cijfers *achtereen*.

Aan de lezers

zeggen we vriendelijk dank voor de goede wenschen, ons bij den aanvang des jaars gebracht. De Heere vervulle het al naar den rijkdom zijner genade.

RED.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

EEN HELD.

Het begin onzer eeuw was een tijd van vernedering voor Pruisen, gelijk voor Nederland en zoo menig land in Europa.

Alles boog voor den scepter des Franschen keizers, Napoleon I, den „soldaat des geluks”, die koningen de wet voorschreef en met één pennestreek staten deed verdwijnen. En al trof Pruisen niet als Nederland het bitter lot, om een tijd als deel van Frankrijk uit de rij der mogendheden te zijn geschrapt, toch gold ook daar het woord:

„De vreemdeling sloeg zijn arendsklauw
In hart en ingewand.”

Nog altijd is die tijd in Duitschland niet vergeten.

In die dagen nu — het was na den ongelukkigen slag van Jena, waardoor Pruisen voor den overwinnenden keizer openlag — gebeurde het, dat een korps Fransche ruiters den weg nam door Pommeren. De bevolking was van de vreemde bezoekers weinig gediend, doch men maakte van den nood een deugd, en leverde niets wat gevraagd werd dan tegen goed geld.

Op zekeren middag weerklonk plotseling in het stille dorpje Bootstede in Pommeren het geluid der trompetten. Alles kwam op de been en niet lang duurde het, of een afdeeling Fransche huzaren trok het plaatsje binnen. Het waren flinke, forsche krijgslieden met blinkende helmen en kletterende wapenen.

De eenvoudige dorpelingen, die nog nimmer zulk krijgsvolk hadden gezien, gaapten verwonderd de vreemdelingen aan. Daarbij was het geruststellend, dat er hoogstens een dertig waren. De anderen zouden namelijk in verschillende dorpen in den omtrek worden ingekwartierd.

Aan de dorpsheerberg stegen de vreemde ruiters af. De officier trad binnen en verlangde in gebroken Duitsch brood en bier voor zijn manschappen. Daar hij tegelijk goud in betaling bood, bleef het gevraagde niet lang uit. Weldra waren allen voorzien, en zat de officier met den burgemeester in druk gesprek over de inkwartiering, die een paar dagen duren zou.

Intusschen begon de bevolking zich al spoedig met de vreemdelingen te verbroederen, wat mischien ook het wijst was. Men had banken vóór de herberg geplaatst en Fransche soldaten en Pommerische boeren zaten daar weldra broederlijk bijeen, alsof er geen oorlog en geen vijand in het land was. Boeren en boerinnen bewonderden om strijd de fraaie kleeding en de schitterende wapenen der soldaten, die van vroolijkheid niet misdeeld bleken. Wel kon men elkaer maar half begrijpen, want plat-Duitsch en Fransch zijn niet hetzelfde, maar toch, de Franschen hadden reeds lang genoeg in den vreemde vertoefd om niet geheel verlegen te staan en met wat goeden wil bracht men het al een heel eind ver.

Terwijl zoo alles in vrede en vroolijkheid bijeen

zat, weerklonk plotseling een luid geschreeuw. Verschrikt vlogen boeren en soldaten op. Doch eer iemand recht begreep wat er gaande was, stormde een bende van een paar honderd man, met haken, pieken, messen en schietgeweer gewapend, het dorp binnen.

De officier, onraad vermoedende, sprong naar buiten met het pistool in de hand, en riep zijn manschappen toe hun geweer te trekken. Doch eer aan dit bevel kon worden voldaan, vielen er een paar schoten; gewond stortte een der soldaten neder, terwijl een paar anderen met haken werden ter aarde geworpen. Roerloos en ontzet staarden de dorpingen het woeste tooneel aan. Zij hadden de aanvallers herkend. Het waren visschers uit de nabijgelegen zeedorpen. Ongetwijfeld hadden zij van de komst der Franschen gehoord en met een ijver zonder verstand gemeend, het vaderland een dienst te bewijzen, door zich te werpen op den troep, die het dichtst in de nabijheid was.

Wat moesten de dorpingen doen? Menigeen voelde in het eerst lust om den soldaten, met wie zij nog pas als goede vrienden hadden zitten drinken, bij te springen. Doch toen de visschers riepen: „Komt dan mannen, helpt ons! Slaat er op in. Weg met den vijand, weg met de Franschen!” toen voelden ze toch weer dat het hun vijanden waren, die daar aangegrepen werden. De burgemeester wist zelf niet, wat te doen, en liep handenwringend door de gelagkamer. En de dorpingen wisten het evenmin en zagen als verstedend het woeste schouwspel aan.

Gelukkig duurde het niet lang. Wel weerden zich de Franschen nog zooveel zij konden, maar velen hadden hun wapens afgelegd en geen tijd gehad ze te grijpen. Van te paard stijgen was natuurlijk geen sprake. Doch buitendien was de overmacht te groot. De strijd was dan ook spoedig beslist. De huzaren werden gevangengenomen, ontwapend en toen in zegepraal door de visschers meêgevoerd naar een niet ver verwijderd bosch. De soldaten raasden en tierden, niet alleen wijl zij het tegen visschers hadden moeten verliezen, maar eveneens, wijl er zoo ongedacht en ruw een eind aan de vreugd gemaakt, en alle uitzicht op een goed nachtleger verdwenen was.

„Dat zal hun opbreken”, sprak de burgemeester tot den dorpschrijver, terwijl de bende aftrok.

„En ons misschien ook”, antwoordde de ander met een benauwd gezicht.

„Gij kondt wel gelijk hebben”, antwoordde de burgemeester zuchtend. „Maar wat moest ik doen? Kan ik ons volk beletten in oorlogstijd tegen den vijand te vechten? En daarbij, waar zou ik de macht vandaan halen, al wilde ik het?”

„Ik vrees, dat de Franschen er anders over zullen oordeelen,” antwoordde de schrijver. „Nu, wij zullen zien.”

De burgemeester sliep dien nacht weinig en velen dorpingen ging het eveneens. De volgende dag was

een Zondag, maar menig hart vreesde, dat het geen rustdag zou zijn. En dat was ook zoo.

De morgen kwam. Jong en oud maakte zich gereed om ter kerk te gaan, waar dominee Joachim Gottfried Dankwarth zou spreken, die al sinds 1787 als predikant te Bootstede stond, en er zeven en twintig jaren is gebleven, tot hij naar een andere plaats werd beroepen. De lezer denkt misschien: Dat zal er dan ook een predikant naar geweest zijn, die bijna dertig jaar op zoo'n vergeten dorp bleef! Maar ten eerste weet ik niet, hoeveel beroepen hij had afgewezen; ten tweede kan hij zijn goede redenen gehad hebben, om te blijven; en ten derde, wat de deur dicht doet, zal blijken, dat dominee Dankwarth allesbehalve een sukkel was. Integendeel, hij was een godvreezend, volijverig en waardig dienaar des Heeren, die de kudde trouw wist te verzorgen en — te verdedigen ook.

Doch hoe ijverig de dominee ook was, dien morgen zou hij niet preeken. Dat was echter tegen alle berekening en buiten zijn schuld.

Nog had de kerkklok niet voor de eerste maal geluid, toen weder trompetgeschal weerklonk. Met siddering in 't hart vernamen de dorpingen het geluid. Niemand echter waagde zich op straat, doch door de vensters gluurden aller blikken.

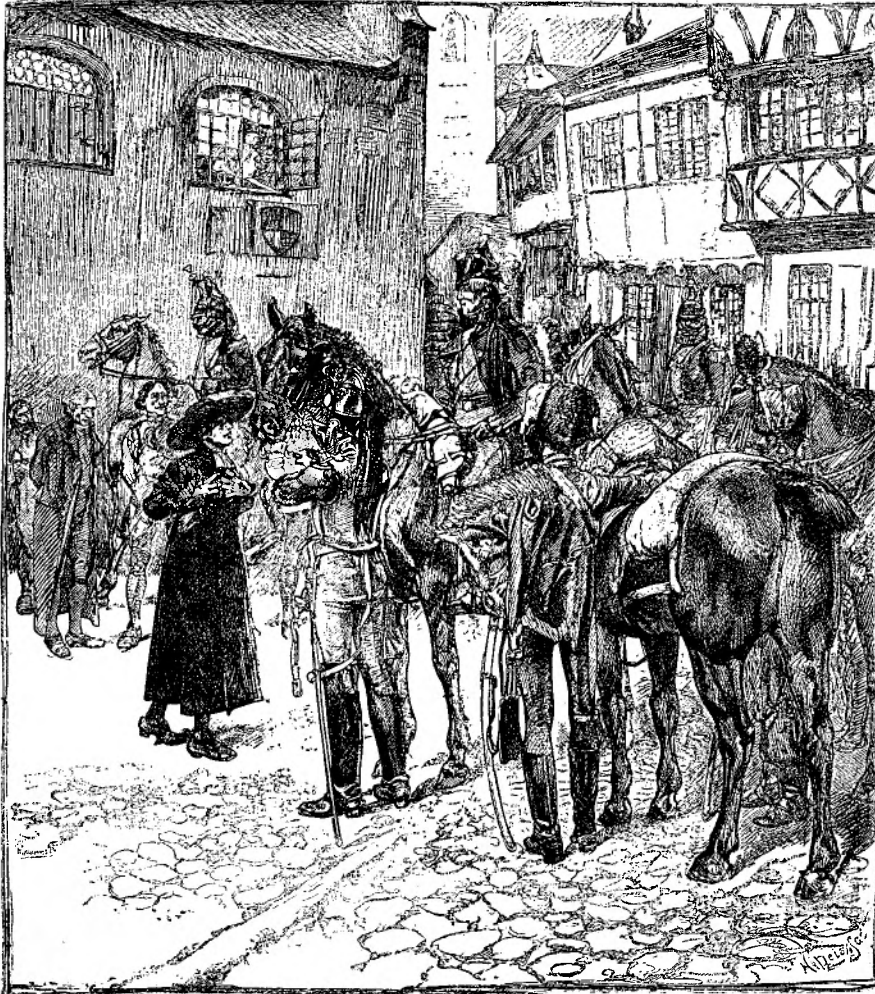
Wederom reed een ruiterschaar het dorp binnen, maar thans zeker tweemaal grooter dan gisteren. In 't midden liepen de manschappen, die den vorigen dag waren overvallen en weggevoerd; vele met doeken om 't hoofd of met windselen om arm of been. Enkeligen werden op een wagen meêgevoerd. De kurassiers en huzaren reden voort tot bij de kerk. Daar hielden zij stil en een poos vernam men niets.

Tegen kerktijd echter klonk plotseling de op Zondag anders nooit gehoorde stem van den omroeper door het dorp. In naam van den Franschen bevelhebber werd den dorpingen bevolen saam te komen op het plein vóór de kerk.

Met vrees de dingen verbeidende, die volgen zouden, begaf zich oud en jong naar de markt. Een schouwspel, dat allen deed schrikken, wachtte hen. Daar stonden de burgemeester en de oudsten van het dorp, die nog gisteren zoo welwillend met de Franschen hadden omgegaan, als misdadigers gebonden vóór de schaar der ruiters, die allen de wapens gereed hielden.

De omroeper gebood stilte. Een hoofdofficier reed vooruit en sprak met luider stem:

„Onze troepen, die hier gisteren vreedzaam binnentrokken en inkwartiering wenschten, zijn in dit dorp Bootstede verraderlijk overvallen, mishandeld en weggevoerd. De keizerlijke troepen, dit vernemende, hebben nog in dezen nacht hun wapenbroeders bevrijd. Doch de bedrijvers van het boevenstuk zijn ontkomen en onvindbaar. Daarom zal dit dorp boeten voor de wandaad, die gepleegd is. Ik heb bevel den burgemeester en de schepenen te

EEN HELD.

doen doodschieten. Dit zal plaats hebben vóór zons-
ondergang."

In gebroken Duitsch waren die woorden gespro-
ken, maar toch, elk begreep ze. En daarbij zeiden
de strenge blik van de officieren en de gebonden
gevangenen, die daar doodsbлек vóór hen stonden, ge-
noegzaam, wat er gaande was. Een kreet van ontzet-
ting ging op. Toen werd het plotseling weer doodstil.

Eensklaps ontstond er beweging. Een man drong
door de menigte. Ieder maakte eerbiedig plaats
voor hem.

't Was dominee Dankwarth. In zijn ambtsgewaad
gekleed, had hij zich gereedgemaakt ter kerk te
gaan, toen de omroeper zich deed hooren. Thans
trad hij vooruit. De lange, reeds grijze haren vielen
op den zwarten tabbaard; ernst en waardigheid
teekende heel zijn voorkomen. Hij plaatste zich
vóór den bevelhebber.

„Heer overste,” zoo vroeg hij, „is het mij ver-
gund, een woord te spreken?”

De officier knikte. Blijkbaar voelde hij ontzag

voor den eerbiedwaardigen leeraar.

„Dan smEEK ik allereerst, in Gods naam, erbar-
ming voor deze ongelukkigen, die geen de minste
schuld hebben aan hetgeen hier geschied is. En
mocht zich dit dorp in uw oogen bezondigd hebben,
welnu, laat mij dan het offer zijn. Want wat
bedreven is, geschiedde in elk geval uit liefde voor
het vaderland en ik ben het, die hun altijd heb-
geleerd, hun vaderland trouw lief te hebben.”

De hoofdofficier had blijkbaar met aandacht ge-
luisterd. Hij was getroffen. Wellicht ook moest hij
stiltzweigend erkennen, dat de schuldigen, waar dan
ook, in elk geval niet hier waren te zoeken.

Doodsche stilte heerschte bijna een kwartier lang.
Toen vertoonde zich een glimlachje op 't gelaat
van den krijgsman; hij peinsde nog een oogenblik,
streek de vingers door zijn donker haar, sloeg toen
een blik vol hoogachting en welgevallen op den
grijzen prediker, den herder der kudde, den leeraar,
die daar met de gemeente nog altoos roerloos stond,
en wendde zich toen plotseling tot zijn soldaten.

„Kinderen!“ zoo riep hij in het Fransch zijn soldaten toe, „'t is vandaag Zondag. Laat ons hier de rust niet storen. *En avant* (voorwaarts)! De keizerlijke troepen voeren geen krijg tegen de strijders Gods! Marsch!“

De trompetten schetterden. Een stofwolk ging op, en eer burgemeester, schepenen en dorpelingen nog recht wisten, wat er geschiedde, was de vreemde ruiterschaar uit hun oogen verdwenen.

Door éenzelfde gevoel gedreven wierpen allen, predikant, burgemeester en dorpelingen zich op de knieën, en terwijl nog in de verte de tonen der trompetten klonken, steeg uit den mond van dominee Dankwarth een vurig dankgebed op. En zeker was nooit zijn gebed *in* de kerk met meer aandacht en tranen gevolgd, dan thans *daarbuiten*. 't Was éen toon van lof en dank, waarin allen saamstemden.

Toen rees men op. De gebondenen werden bevrijd en omhelsden en kusten den leeraar naar 's lands wijs. Hij, de trouwe prediker des Evangelies, had bewezen tevens een held te zijn; een, die naar het voorbeeld zijns Meesters zijn leven wist te stellen voor zijn broederen. Heel het dorp juichte hem toe en geleidde hem onder lofzang huiswaarts. En nooit was een predikant meer bemind bij zijn gemeente dan Ds. Dankwarth, de man, die kloeke daden had gedaan in de kracht Gods en het leven der onschuldigen gered had.

Er werd dien morgen geen kerk gehouden. Dat behoefde ook niet. Want de Heere God zelf had een prediking tot ooren en harten doen komen, die na een eeuw nog niet vergeten is.

H.

Vorderen wij?

Al onze lezers zijn, mogen we gelooven, vrienden en voorstanders der zending.

Evenwel, bij al den arbeid, jaar in jaar uit, doet men zich onwillekeurig weleens de vraag, hierboven gesteld. We geven daarom bij den aanvang dezes jaars een zooveel mogelijk betrouwbaar antwoord. 't Is namelijk ontleend aan de mededeelingen van Ds. M. W. Leibert, bij de herdenking van het honderdjarig bestaan van het Zendingsgenootschap der Broedergemeente in Noord-Amerika, in Nov. l.l. De Hernhutters toch zijn nog altijd de grootste zendingsgemeente, en hebben op dit gebied overvloediger en vroeger gearbeid dan allen. Zij zijn dan ook, wat het zendingswerk betreft, zeer betrouwbare gidsen. Hoe zij bijvoorbeeld in onze West-Indiën werken, weet ieder.

Gedurende 3000 jaren, zoo merkt Ds. Leibert op, bestonden er slechts drie overzettingen der Heilige Schriften; thans kunnen zij gelezen worden in 350 van de 6000 tongvallen, die er gesproken worden.

In 1804 waren er in de geheele wereld slechts 5,000,000 Bijbels: in 1880 werden er 160,000,000 exemplaren in de handen van het menschedom gevonden.

In het begin onzer eeuw kon de heilsweg slechts door een vijfde van de bevolking der aarde worden onderzocht; thans kan dat geschieden in talen, die hem toegankelijk maken voor negen tienden van de inwoners der wereld.

De Protestanten zijn werkzaam op 500 verschillende arbeidsvelden. Daarop hebben zij meer dan 20,000 zendingsposten, die door niet minder dan 40,000 zendelingen worden bediend. Vijfmaal honderd duizend kinderen gaan naar Christelijke scholen. Eén millioen avondmaalgangers staan op de lijst van de uit de heidenwereld verzamelde gemeenten. Twee millioen geregelde hoorders zijn, althans in naam, aanhangers van de Evangelische waarheid.

Vijfhonderd jaar geleden had het Evangelisch geloof feitelijk opgehouden te bestaan; thans zijn er van de 1,433,000,000 inwoners der wereld 135,000,000 Protestantische Christenen.

De oppervlakte van den bewoonbaren aardbol wordt berekend op 52,000,000 vierkante mijlen; hiervan zijn er 18,000,000 onder den scepter van de Grieksche en de Roomsche-Katholieke Kerk; onder Mahomedaansche en heidensche regeeringen 20,000,000, en onder Protestantische regeeringen 14,000,000 vierkante mijlen.

Op ieder werelddeel, op iedere eilandengroep, onder de beschaafde volgelingen van Confucius en Boeddha, onder de barbaarsche aanbidders van Zoroaster en Mahomed, onder de wilde slaven van het karnibalisme en fetischme, staan nu de voeten dergenen, die het goede verkondigen en den vrede boodschappen. In China zijn de bekeerlingen in 35 jaar tweeduizendvoudig vermeerderd, en de groei wordt van jaar tot jaar sterker.

En evenwel zeggen de feiten, die wij bijbrengen om den vooruitgang te bewijzen, ons duidelijk, dat het Protestantisme nog maar den buitenkant van het heidendom heeft bereikt. Hoe het Evangelie zich ook heinde en verre verspreidt, men is de deur der natiën pas binnengedrongen. Het hart van het heidendom is nog onaangeroerd. Met een kaart voor oogen zult gij weldra bemerken, dat bij al zijn vooruitgang en kracht, het Protestantisme nog slechts een gering gedeelte van de oppervlakte der aarde beslaat.

Dan geeft Ds. Leibert een zoogenaamd *graphische* voorstelling, die zeer duidelijk is.

Neem, zegt hij, de lei en griffel van uw schoolkind en teeken een schets, bevattende 1,433 kleine vierkanten. Laat ieder vierkant 1,000,000 menschen verbeelden; het geheel stelt alsdan de bevolking der wereld voor. Merk dan 415 van die vierkanten als *Christelijk*, 175 als *Mahomedaansch*, 8 als *Joodsch*, en gij houdt 835 vierkanten, verreweg de grootste

helft van uw kaart, waarop gij het woord „Heidensch” moet schrijven, en de lichtstralen, die door de Evangelische zendingen uit het Protestantisme schieten, dringen slechts tot op geringen afstand door de heidensche massa van 835,000,000 menschen heen.

Het Protestantisme, zegt de leeraar, heeft vasten voet gekregen op Europeeschen bodem en in de Vereenigde Staten. Het heeft bloeiende zendingen geplant onder elke hemelstreek; desniettegenstaande is Afrika nog een waar land van duisternis. Azië blijft nog steeds de vesting van geloofsstelsels, wier waarde en kracht eerst moeten worden erkend, vóór en aler zij overwonnen kunnen worden. Het Westersch Halfrond, behalve de streken, door ons bewoond, ligt in de boeien van het heidendom en van pauselijke macht. Die streken kunnen niet gezegd worden, het Evangelie te bezitten, zoolang slechts de buitenste rijen in aanraking komen met de vaandelragers, die niets meer kunnen doen, dan den gewonnen grond behouden, totdat de gemeenten zich opmaken tot den strijd.

De opmerking, die hij ten slotte maakt, geldt niet alleen voor zijn vaderland.

Men zal niet willen beweren, zoo zegt hij, dat ons land gerechtigd is, jaarlijks 111,000,000 dollars uit te geven voor belasting op tabak en drank, terwijl de bijdragen voor de zending slechts 2,250,000 dollars beloopten. Vijf gulden per hoofd voor schadelijke weelde, tegenover twee en zestig en een halve cent jaarlijks voor het behoudende zout der wereld! Het is treurig, ja pijnlijk.

En hoe staat het te dezen in Nederland?

Voorts zij opgemerkt dat, alhoewel alle landen open zijn voor het Evangelie, er totnogtoe geen Protestantsche zendelingen zijn in Beloedsjistan, Afghanistan, Anam, Tonkin en Siberië. Waarlijk, „de oogst is groot en de arbeiders zijn weinigen.” In de Vereenigde Staten bijvoorbeeld zijn 75,000 leeraars, of één op iedere 800 inwoners; in de heidenlanden is er slechts één op de 500,000!

De Moravische broeders hebben zich steeds gunstig onderscheiden. Gedurende deze eeuw hebben zij 25,000 zendelingen uitgezonden. Hoewel hun ledental zeer klein is, beloopt hun giften voor het zendingswerk jaarlijks *f* 750,000.

Er zijn echter overal teekenen, dat de zendingsgeest krachtig ontwaakt, de belangstelling toeneemt.

In veertien jaar zijn er op Madagaskar 700 Protestantsche kerken gebouwd. Alleen in de Gereformeerde Kerk van Tokio, Japan, werden in zes maanden 240 personen op belijdenis des geloofs aangenomen; en in de maand Maart l.l. werden in de Christenkerk van Japan 192 bekeerlingen gedoopt.

De hoofdminister van Japan heeft *f* 25,000 gegeven, om het zendingswerk in de scholen van dat land te steunen. De heidensche koning van Siam heeft zelfs een gift van *f* 600,000 aan den zen-

dingspost der Baptistenkerk te Bankok geschonken.

Zekere Elijah Hayes, van Warsaw, in Indiana, schonk onlangs al zijn eigendom, geschat op *f* 325,000, aan den zendingsraad van de Methodistische Kerk. De Zuidzee-eilanders hebben zelfs onlangs, van hun armoede, *f* 5000 gegeven tot het bouwen van een zendingschip, dat naar Nieuw-Guinea zal afzeilen.

Ook heerscht er groote lust om tot de heidenen te gaan. Zoo verklaarden op een onlangs gehouden vergadering te Cheswick, in Engeland, niet minder dan 120 jongelieden zich gewillig en begeerig om als zendelingen uit te gaan.

Mogen ook onder onze jongelieden velen dat voorbeeld navolgen!

Wij kunnen, dat blijkt uit alles, met goeden moed onzen zendingsarbeid, rechtstreeks of zijdelings, voortzetten. De Heere heeft krachtig gewerkt en in zijn naam zullen wij kloeke daden doen!

H.

ARBEID EN BEZIGHEID.

In een van zijn schoone verhalen vertelt Ds. Jan de Liefde de geschiedenis van een liefdadige vereeniging, die zich ten doel stelde, om in den barren winter aan arme en werkelooze menschen werk te verschaffen. Zij wilde liever loon uitbetalen dan aalmoezen geven.

Dat doel was uitnemend. Maar er was één groote zwarigheid. Om werk te verschaffen moet er werk *zijn*. Wanneer er echter werk genoeg is, dan zijn er geen andere werkeloozen, dan die niet arbeiden *willen*. Nu, „die niet werkt, zal ook niet eten”; die is derhalve geen ondersteuning waard. Maar als er geen werk genoeg is, dan kan men het met den besten wil niet maken.

Dat laatste was het geval met onze vereeniging. Er *was* geen werk; er waren handen genoeg, en monden om te eten ook. Maar hoe zou men, door dien handen wat doen te geven, die monden vullen?

Er werd op gevonden, dat men een groot blok hout beschikbaar stelde. Wie zich nu aanmeldde om werk, kreeg dat blok hout te dragen van de eene boerenplaats naar de andere. Voor het versjouwen van die vracht ontving hij een zeker loon.

Het middel beantwoordde evenwel volstrekt niet aan de verwachting. Het blok hout werd wel heen en weer gedragen, maar zóo sukkelig, alsof de dragers half lam waren; zóo onwillig, alsof men dacht: „Waarom loopt dat ding niet!” En geen wonder; ieder, zoowel werkgever als werknemer, was in zijn ziel overtuigd, dat geen schepsel ter wereld er baat bij vond, en dat het volstrekt niemand iets schelen kon, of dat blok hier dan wel daar lag.

Na eenige maanden werd het nog erger. Niemand,

al had hij nog zoo'n honger, wou langer met dat ellendig stuk hout loopen. Men werd met den vinger nagewezen, en een bedelaar was er nog beter aan toe bij den publieken weg, dan iemand die op deze wijze werkte. Ieder kon zien: die man heeft broodgebrek en wordt op deze wijze ondersteund. Een bedelaar kon nog, wanneer hij verkoos, als rentenier bij den weg loopen; maar dat akelig blok hout kon men niet in den zak steken.

De groote, menschkundige philanthroop Heldring verhaalt iets dergelijks. In een zeer slappen tijd zag hij eens een aantal menschen op het veld werken. Maar 't ging zoo halfbakken, dat hij zich genoopt gevoelde aan een der opzichters te vragen: „Waarom werken die menschen zoo lamlendig?” „Och,” was het antwoord, „het is eigenlijk overbodig wat ze doen; maar ze hebben geen werk, en daarom houden we ze maar wat bezig.”

Heldring heeft een uitnemend stuk geschreven, naar aanleiding van deze ontmoeting, over het onderscheid tusschen arbeiden en bezig zijn. Een redelijk wezen heeft niet alleen er behoefte aan, dat zijn hersens, zijn handen of voeten in beweging zijn; hij moet, om goed te werken, ook de overtuiging hebben dat die beweging nuttig is voor *anderen*. Een mensch gevoelt zich, of hij wil of niet, een schakel in het groote geheel, en het „demoraliseert” dat is het ontzedelijkt hem, wanneer hij op eenige wijze gevoelt, dat hij daaruit gehaakt en afzonderlijk gezet is als een waardeloos stuk.

In het begin dezer eeuw leefde in Wurtemberg de predikant Flattich, een man van meer dan gewone menschenkennis, en een zeer godvreezend man daarbij. Hij was de vraagbaak van velen van heinde en verre. Op zekeren dag kwam een schatrijke twintigjarige graaf tot hem, zich beklagende over een vreemde soort van ziekte, waardoor hij zich aangetast gevoelde en waartegen hij overal vergeefs baat zocht. Hij voelde zich altijd lusteloos; niets kon hem opbeuren of genoeg geven; hij at slecht, sliep slecht en zag er slecht uit. En hoe hij ook zijn rust nam of afleiding zocht, niets mocht helpen.

Nu, vader Flattich wist heel spoedig wat mijnheer eigenlijk scheelde. Hij had van die kwaal weleens gelezen, ofschoon men toen het mooie woord „*blase*” nog niet zoo gebruikte. „*Blase*” is een Fransch woord; men noemt tegenwoordig *geblaseerd* iemand, die overal genot heeft gezocht, die er den vrede zijner ziel bij ingeboet heeft en nu als een ongelukkige doemiet rond dwaalt, zonder in iets belang te stellen. Gewoonlijk eindigt die kwaal in zelfmoord. Flattich had een oud boek, waarin de kwaal heel kort en bondig beschreven stond en wel in deze woorden: „De slaap des arbeiders is zoet, hij hebbe weinig of veel gegeten, maar de zathheid des rijken laat hem niet slapen.” (Pred. 5: 11)

Flattich kende de ziekte dus, en wist ook het geneesmiddel. Maar hij was een goed dokter, die

zijn kunst verstond. Een dokter van de soort, als de man, die mij eens in een lichte ongesteldheid behandelde. Ik vroeg hem: „Wat scheelt mij, mijnheer?” En het antwoord was: „Het is genoeg, als *ik* dat weet; voor u is het genoeg en voldoende om beter te worden.” Dus gaf Flattich het geneesmiddel zoo, dat de zieke er niet wijs uit kon worden. „Mijnheer,” vroeg hij, „ik weet wel een middel, maar misschien hebt gij dat ook reeds beproefd. Hebt ge weleens eenige dagen achtereen, zeg een geheele week, een jongen man in uw kamer geplaatst, die niets anders te doen had, dan een prachtige ruiker vast te houden, zoodat ge altijd, wanneer ge verkoost, dien ruiker kondt zien?”

Neen, daar had de graaf nooit aan gedacht. Zou dat helpen? Hij kon het niet gelooven. „Nu,” meende Flattich, „als 't soms u niet helpt, dan is er nog geen man over boord, wel? 't Middel heeft sommigen genezen; beproef het eens. Maar 't moet geen lummel van een vent wezen; een knappe jongen, die ook tot wat anders in staat is. Hij moet er verstandig uitzien, anders schrikt ge er van terug om op te zien.”

Zoo gezegd, zoo gedaan. De graaf ging naar huis en was spoedig voorzien van een flinken, welgebouwd knecht, ongeveer van zijn eigen leeftijd, die heel netjes werd aangekleed en bij hem in dienst trad. De arme zieke nam den jongeling bij zich in de kamer en plaatste hem met een fraaien ruiker zoo, dat hij hem gemakkelijk zien kon, wanneer hij de flauwe slaperige oogen opsloeg van de zachte sofa, waarop hij lag uitgestrekt.

Den eersten dag ging het zoo, zoo. Ware de graaf niet zoo ernstig ziek geweest, dan had hij groote verandering op het gelaat van zijn nieuwen knecht waargenomen. Het eerste half uur keek hij als een kat op een vreemd pakhuis. Langzamerhand drukten zijn oogen de grootste verbazing uit. Eindelijk werd zijn voorkomen allesbehalve vriendelijk. Men kon ten slotte op zijn gelaat vrij duidelijk de vraag lezen: „Wie van ons beiden is nu krankzinnig?” Maar aan alles komt een eind, dus ook aan dien vervelenden, langen eersten dag.

Den volgenden morgen begon het lieve leven van voren af aan. Er werd een versche ruiker gebracht, maar dezelfde knecht moest hem vasthouden. Toen dat een paar uurtjes geduurd had, was zijn geduld ten einde, en waagde hij de vraag: „Mijnheer, is er ook werk voor mij te doen?”

Zoo iets had de jonge graaf nooit vermoed. Was dat dan geen werk? Nu nog mooier! Kon iemand het gemakkelijker hebben? Zoo'n ondankbare vlegel! Hij had het lichtste werk dat denkbaar is, voor een daghuur, waar anderen van 's morgens vroeg tot 's avonds laat voor moeten zwoegen in 't zweet huns aanschijs! De graaf bracht hem dat dan ook heel duidelijk aan 't verstand, en voegde er bij, dat het een lot uit de loterij was en dat hij alleen gehuurd was om ruikers vast te houden.

Doch op Flattichs uitdrukkelijken raad had hij geen lummel, maar een verstandig mensch in dienst genomen, en dat ondervond hij nu. 't Kwam tot een hevige woordenwisseling, waarvan het slot was, dat de knecht heel oneerbiedig den ruiker zijnen heer in 't aangezicht wierp en met de woorden: „Ben je mal, ik ben niet voor bloemvaas in de wieg gelegd,” op staanden voet zijn dienst verliet, zijn loon in den steek latende.

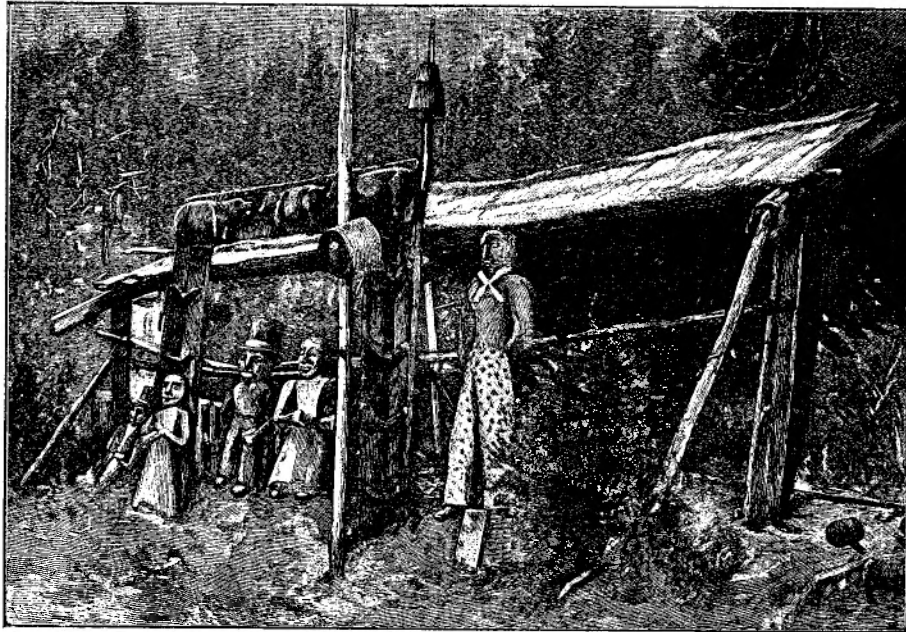
Op hooge beenen ging de graaf naar Flattich om zijn beklag in te brengen en tevens zijn raadsman zijn hoog ongenoegen te kennen te geven. De oude Flattich bleek echter verhard genoeg om geen medelijden te toonen, maar te glimlachen. En toen Flattich eindelijk ook een woordje sprak, kon de zieke zijn eigen ooren niet gelooven. De

oude heer zei: „'t Schijnt dat die jonge man bang was, dat uw ziekte besmettelijk is, en dat hij bijtijds zich aan 't gevaar onttrokken heeft. Hij meent misschien, dat een mensch om gezond te blijven veel werk moet hebben.”

De graaf was gelukkig nog niet zóo ziek, dat er geen raad voor was. Tegen zijn verwachting in hielp het middel. De genezing begon met diepe schaamte, en eindigde in een zeer werkzaam en nuttig leven.

't Is te hopen, dat niemand onzer die ziekte heeft. Het geneesmiddel heeft God overvloedig gegeven, en in één recept samengevat: „Hebt uwen naaste lief als uzelfen.” Wie dat recept gebruikt, vindt in elk geval *arbeid* genoeg en behoeft niet naar *bezigheid* om te zien. W.

HEIDENSCHEN GRAVEN.

Zoo diep is geen volk gezonken, of het groote mysterie van den dood spreekt tot aller hart. De een zoekt hem te bezweren, door zijn medemensch aan de vertoornde goden op te offeren. De ander, zooals de ernstige Egyptenaar, tracht hem te bedwingen, door de lijken zijner dierbaren voor bederf te behoeden. Een derde, gelijk de lichtzinnige Griek, beproeft hem te vermommen en zich diets te maken, dat het zoo erg niet is. Het licht van den morgen der opstanding straalt echter alleen over de graven van hen, oud-Israëlieten en Christenen, met wie het Gode behaagde een genadeverbond op te richten.

De Indianen in Britsch-Columbia, van wier gra-

ven we hier een afbeelding geven, bestellen hun dooden ter aarde in zware dennenwouden. In die gewoonte ligt een dichterlijk, een verheven denkbeeld. Maar alle poëzie wordt ten eenen male uitgewischt door het tragisch-komische van den aanblik, dien hun begraafplaats biedt. Een hoogst gebrekkig getimmerte bedekt de graven, versierd met ruw gesneden dierengestalten en verder met wat men machtig kan worden van Europeesch huisraad. Als wachters staan er houten poppen van allerlei vorm voor, die opgedrild zijn met versleten kledingstukken van blanken. Het geheel werdt zoodoende recht lachwekkend.

Hoe zich de afgoderij ook openbaart, altijd is zij gedrochtelijk. W.

DE BOUWSTIJLEN.

I.

INDIË, EGYPTE, CHINA.

In een vorig hoofdstuk over *Lijnen en vormen* wezen wij er op, hoe lijnen in haar verschillende richtingen zedelijke begrippen voor ons vertegenwoordigen. Uit de grondlijnen der drieërlei gelaatsvormen, die wij daarbij aangaven, sprak dat duidelijk. Tot nog juister erkenning van deze drieërlei onderscheidenheid kan zeker wel de bijvoeging leiden, dat met deze drie richtingen in de figuren a, b en c de indruk overeenstemt, teweeggebracht door de kleuren rood, wit en zwart. Of, wie minder van abstracties houdt, dien zouden wij ter vergelijking kunnen wijzen op het kwikkerig voorkomen van den gewonen populier, met zijn schuin opwaarts rijzende takken, de rustige majesteit van den ceder, met zijn horizontaal uitgespreide reuzenarmen en de stille droefheid, die spreekt uit de nederhangende takken van den *treurwilg*.

Welnu, waar de onderscheiden indruk dezer richtingen zoo sterk uitkomt in de gelaatsvormen van den mensch en in de geheele natuur, daar is het ook geen wonder, dat wij dienzelfden indruk zien weergegeven in de gewrochten van die menschelijke kunst, wier wording en ontwikkeling bij de verschillende volken geheel samenhangt met de zedelijke ontwikkeling van die volken zelf; — wij bedoelen de *bouwkunst*.

Deze is in de rij der fraaie kunsten in wording en aanleg de eerste. De algemeene behoefte toch aan een veilige woning was een sterke prikkel voor de vindingrijkheid en het vernuft van den menschelijken geest. De natuur stelde zelf hem daarbij duizenden voorbeelden voor oogen: de horizontale rotslagen in 't gebergte, de holen en grotten met hun natuurlijke bogen en gewelven, pijlers en zuilen; de opwaarts strevende, zich hoog verheffende boomen van het woud, wier samengevlochten takken zich tot een loofdak vormen; de cellen der bijen enz. 't Spreekt vanzelf: heel dit gebied was te onbeperkt, te onmetelijk, dan dat de mensch het zoo maar ineens in zich opgenomen en verwerkt zou hebben; neen, eerst langzamerhand deed zich de invloed der natuur gelden, en zoo heeft zich dan ook van lieverlede het *bouwwerk* tot *bouwkunst* ontwikkeld en dat wel tevens onder den zeer sterken invloed van 's menschen gevoel voor het oneindige, van zijn godsdienstzin. Deze dus en de natuur van zijn woonstreek zijn hier de twee belangrijkste factoren. Laat ons eens zien, welke producten van bouwkunst deze factoren bij de verschillende volken hebben opgeleverd.

Met het grootsche en reusachtige ving de bouw-

kunst aan, om die gewrochten tot stand te brengen, die een voorstelling moesten geven van zijn opvatting van het oneindige, die ter woning moesten dienen van zijn god of van zijne goden. Zoo zijn de tempels der oude Indiërs donkere rotsspelonken. In een onafzienbare ruimte, uitgegraven in den rotsgrond, bevindt zich een waar bosch van zuilen en daarnevens en daartusschen een onnoemelijk aantal geheimzinnige beelden en raadselachtige figuren. Het balkwerk der zoldering geeft den indruk van een onregelmatig door elkander geworpen massa en is zoo overweldigend zwaar, dat de pilaren als onder het gewicht dreigen ineen te zinken. Vandaar ook, dat deze een gedrukten en plompen vorm hebben en breed naar boven uitloopen, als om dien zwaren last te kunnen torsen. Het denkbeeld nu, dat de oude Indiër zich van de godheid vormde, is even duister en nevelachtig als het diepe, sombere heiligdom, dat hij voor haar in de bergholte heeft uitgegraven. De Brahma der Indiërs is de Oneindige, van wien alles uitgaat, tot wien later alles terugkeert, tegenover wien de mensch in al zijn kleinheid en nietigheid uitkomt.

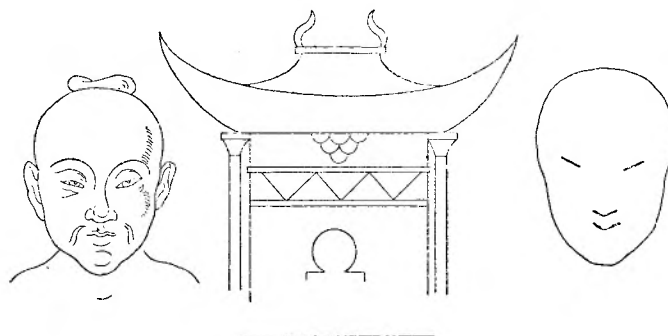
De tempels der Egyptenaren vertoonen weer een geheel ander karakter. Het Egyptisch landschap is vlak en eentonig, door een brandende zon wordt het dag aan dag geblakerd. Daaraan is zeker voor een deel toe te schrijven de smaak der Egyptenaren voor zware gebouwen, die door hun koelte verkwikking bieden tegen de hitte der lucht, maar veel meer schijnt hier de invloed der godsdienstige meeningen in het spel. De Egyptenaren geloofden aan 's menschen onsterfelijkheid. Na duizend jaar kwam de ziel in hetzelfde lichaam terug, om dat weer te gaan bewonen. Vandaar die onvergelykelijke zorg voor de dooden, die zij wel meer dan veertig eeuwen wisten te bewaren. Hun woonhuizen waren weinig anders dan hutten van leem; hunne heiligdommen en grafsteden daarentegen waren paleizen, voor de eeuwigheid gebouwd. Sterk spreekt vooral de onwrikbare vastheid dier gebouwen, als men de grootte van den grondslag eens vergelijkt met de hoogte, als men let op den schuinen (pyramidalen) stand der muren. 't Best komt dit uit bij de pyramiden, waarvan de grootste het hoogste gebouw der wereld is. Die van Cheops bijvoorbeeld heeft beneden een breedte van bijna tweehonderd acht en dertig meter, de rechtstandige hoogte is nog geen honderd zeven en veertig meter, de grondslag staat derhalve tot de hoogte als 8 tot 5. Hiermeê vergelijkte men eens den bouwtrant van onze torens!

Geven ons alzoo de godshuizen der Indiërs en Egyptenaren in hun drukkend zwaren bouw den indruk van geheimzinnigen ernst, die aan zwaarvoedigheid grenst, een sprekende vertegenwoordiging van den eersten der drie aangegeven karakterkoppen is de bouwtrant van een ander volk der oudheid, de Chineezers. Het komische, het bijna lachwekkende

in den bouwtrant hunner torens en tempels wordt, dunkt ons, het best verklaard door vergelijking van de drie nevenstaande figuren; waarvan de eerste

Geen bouwtrant der oudheid echter kan gelukkiger van aanleg of weldadiger en streelender voor het oog van den kunstkeurigen schoonheidszin heeten, dan die der Grieken. Van deze bouwgewrochten is de rust en de kalm-

duidelijk genoeg de grondlijnen vertoont van den gelaatsvorm van dit volk, welks zeden en gewoonten op ons al evenzeer een kluchtigen indruk maken ¹⁾.

te der vlakke lijn de kenmerkende trek, zooals wij dien ook reeds vonden op het gelaat hunner godin der wijsheid, Pallas. Doch hierover in een volgend hoofdstuk meer.

K.

WERKZAAM GELOOF.

Vele menschen meenen in moeilijke omstandigheden zich te moeten helpen, en zoo mogelijk redden, door goed hun gezond verstand te gebruiken en daardoor de gevaren te bezweren.

Maar ook zeer velen weten niet wat ze moeten aanvangen, staan te weifelen, laten het gunstige

¹⁾ Om van die voor ons zoo averechtsche vormen maar eens iets noemen: Bij het groeten houdt de Chinees zijn hoed op; hij eet met stokjes in plaats van vorken; volwassenen laten vliegers op, en de jeugd staat er naar te kijken; de leerling, die zijn les opzegt, keert zijn onderwijzer den rug toe.

oogenblik voorbijgaan en moeten, zeer zeker door eigen schuld, het onderspit delven.

Alleen zij, die geleerd hebben hun vertrouwen te stellen op den levenden God, omdat die in Christus Jezus *hun* God geworden is, kennen een beter toevlucht dan hun gezond verstand, hun kracht of hun gevatheid, en weten waar hulp te vinden is.

Evenwel ook in deze laatste soort is zeer groote verscheidenheid. In 't algemeen genomen kan men die menschen ook in twee groepen scheiden en wel ten eerste, zij die nu ook maar denken, dat God *alles* doen moet en daarbij lijdelijk met de handen in den schoot gaan zitten, en zij die wel vast op Gods hulp vertrouwen, ja meer nog, stellig

gelooven, dat alles van Hem alleen moet komen, maar niettemin weten, dat God door *middelen* werkt.

Een uitnemend voorbeeld hoe de laatsten zich gedragen moeten, zien wij in den aartsvader Jakob, toen hij zich in een der hachelijkste toestanden van zijn geheele leven bevond. 't Kan zeer nuttig zijn eens even dat gedeelte der Heilige Schrift met elkander te lezen, en op te merken, hoe hij zich daar gedroeg.

Jakob was met al wat hij had, den langen, harden dienst van Laban, zijn schoonvader, ontvlucht. Deze was hem nagetogen en had hem achterhaald, maar God had door onmiddellijke tusschenkomst hem uit de hand van den gierigaard gered. Veilig kon hij zijn weg verder reizen; veilig in elk geval in zooverre, dat zijn *achterhoede* gedeekt was. Maar wat stond hij te *ontmoeten*? Elke voetstap bracht hem nader tot zijn broeder Ezau, die waarlijk niet te onrechte op hem vertoorned was, en van wien hij kon noch mocht verwachten, dat een twintigjarige afwezigheid zijn wrok en moorddadige plannen had doen bedaren. Wie daar ook aan twijfelen mocht, Jakob zelf niet. Zijn geweten zeide hem dat wel anders.

God had hem gered, behoed, gezegend en nooit zijn gedrag tegenover Izak en Ezau verweten. Wanneer daar zoo twintig jaren over heengaan, denkt de mensch allicht, dat alles, zooal niet vergeven, dan toch vergeten is. Maar bij God verjaren de zonden niet. Er kan een zeer lang uitstel van de kastijding op de daad volgen, maar door de vingers gezien wordt *niets*. En dat is een groote reden van dankbaarheid. Hij kastijdt ons, leert de brief aan de Hebreëen, „opdat wij zijner heiligheid zouden deelachtig worden.” Zocht God de zonde niet thuis, dan zouden wij in onze zonden moeten sterven. Alleen meene toch niemand, dat de kastijding iets met de schulddeging of de vergeving te maken heeft. Die zijn alleen te vinden in het bloed van het Lam, dat voor ons geslacht is.

Jakobs geweten zegt hem, dat Ezau reden heeft om op hem te toornen, en daarom gaat hij hem met vreeze en beven tegemoet. Die stem des gewetens is de stem zijns Gods, die hem niet loslaat, maar juist op deze wijze de heerlijkste aller zegeningen geven gaat.

Liefdevol begint God met Jakob eene versterking des geloofs te geven. Hij zal ze noodig hebben, want nog enkele uren en Jakob is aan het beslissend hoogtepunt zijns levens gekomen. Nauwelijks heeft hij van Laban afscheid genomen en den tocht voortgezet, of „de engelen Gods ontmoeten hem”. Zeer goed heeft Jakob de bedoeling van deze verschijning begrepen. Hij wist zich nu beschermd en sprak dat geloovig uit, in den naam „Mahanaïm” (Dubbel heirleger), dien hij die plaats gaf.

Maar nu zegt Jakob niet tot zichzelf: „Welnu, alle gevaar is voorbij; de zaken gaan goed; ik heb

de engelen tot mijn bescherming gezien.” Neen integendeel. *Nu* gaat hij juist zijn maatregelen nemen. Niet buiten het geloof om, maar *door* het geloof. Dat hij beveiligd wordt, is een teeken, dat er wel terdege gevaar dreigt. En Jakob toont goed te beseffen, dat God van ons verlangt dat wij zullen *werken* alsof wij *alles* doen kunnen, maar *omdat* wij *gelooven*, dat we tot niets in staat zijn. De verschijning maakt hem niet lijdelijk; ze geeft hem juist kracht en vrijmoedigheid om te werken.

Hij zendt boden naar Ezau, met de tijding: „En hij gebod hun, zeggende: Zoo zult gij zeggen tot mijnen heer, tot Ezau: Zoo zegt Jakob, uw knecht: Ik heb als vreemdeling gewoond bij Laban, en heb er tot nu toe vertoefd; en ik heb ossen en ezelen, schapen, en knechten en maagden; en ik heb gezond, om mijnen heer aan te zeggen, opdat ik genade vinde in uwe oogen.”

Die boodschap is zeer verstandig ingericht. Eerst wekt hij het medelijden van Ezau op: „Ik heb van mijn ouderlijk huis jarenlang moeten omzwerven.” Erger nog: „Ik heb al dien tijd bij *Laban* getoefd.” Dit is op zichzelf reeds een beproeving. Mocht Ezau echter gedachten van wraak koesteren, dan wordt hem nog niet *gezegd*, maar schemert duidelijk uit de boodschap door, dat Jakob in staat is om met een geschenk zijn aangezicht te verzoenen. Hij laat hem weten, dat hij een vermogend man is geworden. En de boodschap eindigt met een betuiging van onderdanigheid, zoover gaande als iemand gaan mag, die wel van zijn zijde wederrechtelijk, maar toch naar Gods bepaalden raad, de meerdere van beide partijen is geworden.

Spoediger dan Jakob verwacht had, komen zijne boden terug. Ze hebben het niet tot Seïr gebracht of indien wel, dan toch niet anders dan om onmiddellijk met slechte tijding terug te haasten. „Wij zijn gekomen tot uwen broeder, tot Ezau, en ook trekt hij u tegemoet, en vierhonderd mannen met hem.”

Die tijding is ver van geruststellend. Zulk een haast, zulk een gewapend geleide, dat spelt niets goeds. Toen vreesde Jakob zeer en hem was zeer bange.

Niet omdat hij kleingeloovig of ongeloovig was, vreesde hij zeer. o Neen, het geloof is geen zorgeloze slaap, waarbij men eens voorgoed geloofd heeft. Waarachtig geloof is levend en moet blijven doorgelooven. Het moet zich voortdurend aan God *blijven* vastklemmen. Het moet juist onophoudelijk het gevaar zien, er voor vreezen, en de toevlucht nemen tot den Redder uit gevaren. Ware Jakob ongeloovig geweest, dan zou zijn vrees in wanhoop zijn overgeslagen. *Nu* dreef zij hem uit tot geloovige werkzaamheid.

God had Jakob veel natuurlijke scherpzinnigheid en een groote mate van doorzicht en gezond verstand gegeven. Die moest hij gebruiken. Maar hij moest ze *geloovig* gebruiken, dat is met de volmon-

dige erkenning, dat ze op *zichzelf* niets helpen of baten. Hij moest die natuurlijke gaven stellen onder het onbepaald bevel en bestier van Gods Geest. En dat deed hij.

Hij slaat de handen aan 't werk door het volk, dat met hem was, en de schapen en runderen en de kemels in twee heiren te verdeelen, zeggende: „Indien Ezau op het eene heir komt en slaat het, zoo zal het overgeblevene heir ontkomen.” Hij weet: God zal hem doorredden, maar daarmee is hem nog volstrekt niet beloofd dat hij *niets* van den bitteren nasmaak zijner oude zonde proeven zal.

Zoodra dit werk geschied is, gaat Jakob in het gebed. Nu heeft hij vrijmoedigheid, want hij heeft zijn plicht gedaan. Hij mag en zal zich daarop niet *beroepen*, maar hij weet, dat God zulks van hem eischt. Nu bidt en smeekt hij.

„Voorts zeide Jakob: o God mijns vaders Abraham, en God mijns vaders Izak, o Heere! die tot mij gezegd hebt: Keer weder tot uw land, en tot uwe maagschap, en Ik zal wel bij u doen!

Ik ben geringer, dan al deze weldadigheden en dan al deze trouw, die Gij aan uwen knecht gedaan hebt: want ik ben met mijnen staf over deze Jordaan gegaan, en nu ben ik tot twee heiren geworden!

Ruk mij toch uit mijns broeders hand, uit Ezaus hand: want ik vreeze hem, dat hij niet misschien kome, en mij sla, de moeder met de zonen!

Gij hebt immers gezegd: Ik zal gewisselijk bij u weldoen, en Ik zal uw zaad stellen als het zand der zee, dat vanwege de menigte niet geteld kan worden!”

Zie, welk een heerlijk gebed. Jakob beroept er zich vóór alles op, dat God een God der geslachten is. „God mijns vaders Abrahams en God mijns vaders Izaks.” Daarna beroept hij zich op de getrouwheid Gods, die Hijzelf aan de zijnen heeft geopenbaard: „Heere, Jehova, Ik zal zijn, die Ik zijn zal.” En eindelijk beroept hij zich er op, dat hij in Gods weg is: „Die tot mij gezegd hebt: Keer weder tot uw land, en tot uwe maagschap en Ik zal wel bij u doen.” Hij zegt nog niet „*mijn* God”; dat komt later. Deze driedubbele pleitgrond is de aanhef van het gebed: „Gij hebt aan Abraham en Izak beloften gegeven, die hun zaad betreffen: ik ben hun zaad. Gij hebt uzelf de Eeuwig onveranderlijke genoemd, dus die beloften staan vast. Gij hebt mij bevolen dezen tocht te doen, dezen weg te gaan, en beloofd mij daarop te zullen zegenen.”

Maar de erkenning van *Gods* grootheid is een holle klank, indien ze niet gepaard gaat met de belijdenis van *onze* nietigheid. 't Moet niet zijn: „Gij zijt zeer groot, maar ik ben ook een klein, klein weinig groot.” 't Moet zijn: „Gij zijt zeer groot en ik ben zeer klein.” 't Moet worden: „Gij zijt *alles* en ik ben *niets*.” En daarom laat Jakob onmiddellijk op den aanhef volgen: „Ik ben geringer dan al deze weldadigheden en dan al deze trouw, die Gij aan

uwen knecht gedaan hebt.” 't Was van uw zijde geheel onverplicht, louter genade, boven bidden en denken. Dat is een krachtige pleitgrond. „God wil,” zegt Da Costa, „dat we koninklijk van Hem denken en niet karig, maar koninklijk vragen.” „Doet uwen mond *wijd* open,” spreekt de Heere, „en Ik zal hem vervullen.” „Zie,” zegt Jakob, „zoo grootelijks hebt Gij mij gezegend; ik ben alleen met mijn staf over de Jordaan gegaan, en nu ben ik tot twee heiren geworden. Voleind nu ook wat uw hand begon. Ruk mij toch uit mijns broeders hand, uit Ezaus hand.” Want hij is in de hand, in de macht van Ezau. Zeker, er kan veel kwaads uit Ezaus hand over hem komen, zonder dat een tittel van Gods beloften verloren ga. Maar ook kan die belofte zóo vervuld worden, dat niemand van Jakobs gevolg een haar op het hoofd gekrenkt wordt. „Ik vreeze hem, dat hij niet misschien kome en mij sla, de moeder met de zonen.” Een gebed, dat door den Heiligen Geest in het hart wordt gewrocht, is onberispelijk juist. Voor zichzelf heeft Jakob beloften; voor zichzelf vreest en bidt hij niet; maar zou Ezau niet hem sparen en zijn geslacht uitroeien? Jakob had van zijn elf zonen niet evenals Abraham van Izak en Izak van Jakob de verzekering van Godswege, dat *zij* het heilige zaad waren.

En daarom eindigt Jakob zijn gebed niet met vernieuwde smeeking, maar met een vernieuwd pleiten op Gods belofte en met de nederige opmerking dat die belofte wel geen *recht*, maar toch *aanleiding* geeft om het leven zijner zonen van God te begeeren: „Gij hebt immers gezegd: Ik zal gewisselijk bij u weldoen, en Ik zal uw zaad stellen als het zand der zee, dat vanwege de menigte niet kan geteld worden.”

Dat gebed geeft rust. Nu kan Jakob daar ter plaatse vernachten. Den volgenden morgen echter is het weer zijne beurt om verstandige en menschkundige maatregelen te nemen. Hij heeft Ezau laten hooren dat hij de wraak kan afkopen, hij zal het hem nu doen *zien*. Hij zondert een zeer aanzienlijk geschenk in vee vóór zijn broeder af, en zendt hem dat tegemoet, maar ook dit met wijsheid en overleg. Ezau wordt niet met alles ineens overvallen. Het geschenk, dat Ezaus „aangezicht verzoenen” moet, wordt hem in vijf deelen toegezonden. Vijf malen wordt hem eene verrassing bereid, en vijf malen wordt hem de betuiging van Jakobs onderdanigheid overgebracht. Ezau had zich nadjverig op zijn eerstgeboorte betoond, toen hij haar zelf verspeeld had. Jakob komt hem zoover mogelijk in 't gevlei, zonder evenwel het beginsel op te offeren. Ezau had doen blijken, dat het aardsche goed hem veel minder onverschillig liet dan geestelijke voorrechten. Jakob zal hem in weinige uren vijf malen verrijken.

Toen nu dat geschenk afgezonden was en Jakob daarmede weer al wat zijn hand te doen vond, met

alle macht gedaan had, toog hij verder, want hij liet vrouwen en kinderen met al wat hij had over de beek Jabbok trekken. Dat was een geloofsdaad. Dat was zooveel als de brug achter zich afbreken. Dat was hun veiligheid aanmerkelijk verminderen, want daardoor was de vlucht afgesneden. Jakob toonde door die daad, dat hij zich met al wat hij had in Gods hand stelde, en op hoop tegen hoop het bevel: „Ga naar uw land en naar uwe maagschap” gehoorzaamde. En daarom waren ze zoo het veiligst, zij voorop, blootgesteld, wie weet, aan den nachtelijken overval van Ezau en dat in *afwezigheid* van hun natuurlijken beschermer. Jakob bleef alleen over aan den oostelijken oever, in de achterhoede, waar geen achterhoede noodig was, maar alle gevaar van voren dreigde.

Hij wist wel wat hij deed. Hij bleef alleen met zijn God. Daar was nog een oude rekening te vereffenen. Hun bloed zou, werden ze geslagen, op *zijn* hoofd zijn. Daarom in dezen tweeden nacht geen gebed, geen smeeken, maar een *worstelen* met God. Een worstelen van het oogeblik af, waarin zijn eenzaamheid begon, totdat de dageraad opging. Een worsteling, in een vorstelijk geloof. „Heere, daar staat nu alles wat ik heb. Weerloos, als een prooi voor Ezau. Ik ben er niet eens bij, want ik kan er niets aan doen. En al kon ik, dan heb ik nog het recht er toe verbeurd. Ze staan in uw hand, alleen gedekt door de bescherming van uw belofte. En nu laat ik U ook niet gaan, tenzij dat Gij mij zegent.” „In zijne kracht droeg hij zich vorstelijk met God. Ja, hij droeg zich vorstelijk tegen den Engel, en overmocht Hem, hij weende en smeekte Hem. Te Bethel vond hij Hem, en aldaar sprak Hij met ons, namelijk de Heere, de God der heirscharen, HEERE is zijn gedenknaam.” (Hos. 12 : 4b, 5, 6.)

Hij overmocht Hem. „Uw naam zal voortaan niet Jakob (hiellichter) heeten, maar Israel (vorst Gods), want gij hebt u vorstelijk gedragen met God en met de menschen en hebt overmocht.” God zegende hem aldaar, maar, „opdat *niemand* roemen zou in zichzelf”, droeg hij voortaan zijn leven lang het teeken mede, dat hij niet in *eigen* kracht had overmocht, maar omdat God zich had *laten* overmogen.

Nooit maakt de leer van Gods uitverkiezing en redding zorgeloze menschen. Jakob zei ook niet: „Dat is afgedaan; nu kan Ezau komen.” Integendeel. Jakob hief 's morgens zijne oogen op en zie, Ezau kwam met vierhonderd gewapende mannen. *Vrees* had Jakob niet meer; hij was nu onbezorgd, maar niet zorgeloos. Hij deelde zijne vrouwen en kinderen in vier groepen en wel zóo, dat de dienstmaagden met hunne kinderen voorop stonden, dan Lea met haar kroost volgde, en de dierbaarste panden, Rachel en Jozef, de achtersten en dus de veiligsten stonden. Zijn eigen gedrag

tegenover Ezau veranderde ook niet; hij bleef hem als den oudste, als den eerstgeborene op natuurlijk terrein, erkennen. Maar gevaar bestond er niet meer. De ontmoeting ging zóo toe, dat Jakob erkende: „Ik heb uw aangezicht gezien, als had ik Gods aangezicht gezien.” Een woord, dat toen voor Jakob zeer bijzondere beteekenis had. Dienzelfden morgen had hij gezegd: „Ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht, en mijne ziel is gered geweest.”

De uitslag van dit alles was, dat Jakob op zijn eerstvolgende rustplaats, te Sichem, een altaar bouwde en het noemde: „De God *Israels* is God.” 't Is nu niet meer: „o God mijns vaders Abrahams en God mijns vader Izaks, o Heere, die tot mij gezegd hebt.” 't Is nu: „*Mijn* God, mijn persoonlijke Redder, mijn Eigenaar, wiens eigendom ik zelf ben.” Hij was gekomen tot de volle verzekerdheid des geloofs. Want zijn geloof was niet geweest „zonder de werken” en dus „dood”, maar „hij had zijn geloof uit zijne werken getoond.”

W.

UIT HET LEVEN.

Een dubbele onbeleefdheid.

De beroemde portretschilder Girardet te Parijs werd eens door den bekenden kunstkenner Scudo, die somtijds zeer onnoozel en verstrooid was, bezocht. Girardet had juist de laatste hand gelegd aan een levensgroot vrouwenportret, dat Scudo met opmerkzaamheid beschouwde, tot hij eindelijk uitriep: „Wel, wel, mijn waarde Girardet, dat is kostelijk geschilderd. De teekening is voortreffelijk, de houding bevallig, het koloriet en het licht en bruin prachtig; doch waarom hebt gij zulk een afschuwelijk model gekozen?”

„'t Is mijn moeder”, antwoordde Girardet zonder boos te worden.

„Ach, ik bid u duizendmaal om verschooning,” stotterde Scudo verlegen en beschaamd. „Ja, het is waar ook, ik had het zelf reeds moeten opmerken; gij gelijkt op haar tot in de kleinste bijzonderheden.”

H.

Over *de lievelingsbloemen van groote mannen* is veel geschreven, doch zelden naar waarheid.

Van Napoleon I weet men, dat hij voor het viooltje een zekere voorliefde had. Zijn tijdgenoot, de door den veroveraar vernederde koningin Louise van Pruisen, beminde, evenals Goethe, de hortensia, dus genaamd naar de echtgenoot van den horlogemaker Lepante, Hortense. Vóór haar sterven moesten verscheidene harer lievelingen de ruimte van het ziekvertrek vullen, om na haar begrafenissen

de gedenkzaal in den slottuin te Hohenzieritz te versieren. Haar zoon Keizer Wilhelm en zijn vermoedelijke opvolger, de Duitsche kroonprins, hebben daarentegen eenvoudiger bloemen in naam en eere gebracht, namelijk de blauwe korenbloem en het meibloempje. De dichter Uhland hield van appelbloesem en Schiller van de witte lelie; Shakespeare had meer lievelingen, de gele narcissus, de rosmarijn, de wijnruit en den wilg.

H.

„Men houdt mij voor krankzinnig,” zeide de beroemde Engelsche prediker Rowland Hill eens, „omdat ik doordrongen ben van de waarheid, die ik verkondig. Maar luister: de eerste maal, dat ik gindschen heuvel beklom, zag ik iets vreeselijks; op eenige stappen afstands zag ik drie menschen onder een bergstorting verdwijnen. Bij dat gezicht begon ik zoo hard mogelijk te roepen; men hoorde mij in de stad, en door tijdige hulp werden twee der ongelukkigen gered. Zooveel ik weet, zeide niemand toen, dat ik krankzinnig was. En als ik nu arme zondaars op het punt zie van voor eeuwig te vergaan; als ik een afgrond van ellende onder hun voeten geopend zie, ben ik dan krankzinnig, omdat ik hun smeeke aan dat dreigend gevaar te ontsnappen? Neen, zondaar, ik ben niet uitzinnig, maar ik roep hard, opdat gij de toevlucht tot het Evangelie zoudt nemen, en behouden worden.”

H.

Kort geleden kwam te San Francisco een Chineesche afgod met toebehooren. Deze afgod was de beeltenis van een draak. Daarbij was een hoeveelheid „heilig” koord, een tal metalen wierookvaten en draagboomen, en ook nog wat bamboe, om er den drakenstaart naar believe mede te vergrooten.

De beambte van het tolhuis, die wellicht niet veel op heeft met draken, rangschikte deze goederen onder schouwburgtoebehooren, en eischte dienovereenkomstig invoerrecht. De Chineesche How Wong Mew Vereeniging vroeg echter vrijstelling van invoerrechten, op grond, dat de goederen voor den godsdienst werden gebezigd. Toen dit werd geweigerd, wendden zij zich den Minister Fairchild, maar deze heeft de handeling van den tolgaarder goedgekeurd. Willen de lieden dus hun drakendienst voortzetten, dan zullen ze hun god met geld moeten lossen.

De Chineezzen gelden voor zeer schrandere. Toch geldt ook van hen het woord: „Zij aanbidden die zij maken.”

H.

Zekere Winter, een Amerikaansch-Indiaansch likdoornsnijder, tracht thans in Zuid-Afrika naam te maken. Elken dag rijdt hij daartoe door de voorname straten rond in een open wagen, getrok-

ken door vier witte paarden, met lange zeildoekdekken om, waarop zijn naam en beroep met groote letters prijken. Voorop den wagen zit iemand, als een wilde Noord-Amerikaansche Indiaan verkleed, terwijl vóór hem uit een andere wagen met vier paarden rijdt, waarop een dozijn muzikanten in uniform zitten te spelen.

Wat men al doet voor den kost!

H.

In de gedenkboeken van wijlen Ds. Robertson komt het volgende voor:

Gedurende een bezoek te Stirling deed hij een preek voor kinderen. Hij vroeg, of iemand onder zijn jonge hoorders den tekst wilde lezen. De groote vergadering hield, een minuut of twee, den adem in, toen er achter den leeraar eenige beweging tot antwoord werd opgemerkt. Robertson keerde zich om, nam een kleinen jongen bij de hand en zeide: „Hier is een manneke, dat zoo goed wil wezen om mijn tekst voor te lezen.” Heel eerbiedig las het kind, met een heldere stem en op duidelijken toon, de woorden: „Zij zullen mijne zijn, zegt de Heere der legerscharen, in dien dag, wanneer Ik mijn kleinoodien zal toebereid hebben.” „Hartelijk dank, mijn jongetje,” zeide de prediker. „Wanneer gij opgegroeid zijt tot een man, hoop ik, zult gij een dienaar worden van den Heere Jezus Christus en vele teksten lezen van al de leerstoelen hier in 't rond.” Die „kleine jongen” is nu professor Drummond van de hoogeschool der Vrije Kerk te Glasgow, een man, wiens naam als schrijver en Evangelist alom bekend is.

H.

Een zonderlinge geschiedenis

vermeldt de Amerikaansche *Christian Herald*.

„Een nieuwe pretendent van koninklijk bloed”, zegt het blad, „is te New-York verschenen. Omtrent vier maanden geleden kwam hier van Parijs een dame van goede opvoeding en beschaafde manieren, die zich afgezonderd hield tot vóór ongeveer drie weken. Toen bracht het gerucht, dat zij een belangrijk boek zou uitgeven, de berichtgevers tot haar, en haar geschiedenis werd in de dagbladen gedrukt. Zij zegt, dat zij de oudste dochter van koningin Victoria is en houdt vol, dat de prinses, die nu kroonprinses van Duitschland is, een ondergeschoven kind is. Zij verhaalt, dat vóór het huwelijk van de koningin met prins Albert deze prins een geheim huwelijk had aangegaan met een zekere gravin Reiss, en dat laatstgenoemde daarna, jaloersch zijnde op de koningin en begeerig, dat haar eigen dochter koninklijke eer zou hebben, het in stilte wist te bewerkstelligen, haar dochter van omtrent denzelfden ouderdom in de plaats voor het kind van de koningin en den prins te stellen.

De dame, die zich Sophia Adelaide noemt, zegt, dat zij het kind was, 'twelk op die wijze uit het paleis ontvreemd is, en dat het kind, aldaar opgebracht en nu de vrouw van den Duitschen kroonprins, in waarheid de dochter is van de gravin Reiss. Haar wonderlijke gelijkenis op de portretten van koningin Victoria en zekere stukken, die zij eerst onlangs in haar bezit gekregen heeft, hebben haar in sommige kringen geloof doen vinden en haar geschiedenis wordt thans door een New-Yorkschen uitgever in boekvorm gedrukt. Zij is wel bemiddeld, en verklaart niet te zullen rusten, vóór haar persoon erkend is."

De heele geschiedenis lijkt echt Amerikaansch, en zal wel een plaats krijgen bij die van zooveel mislukte pretendentes.

H.

—————

Vreemde smokkelarij.

Een van de vrouwelijke ambtenaren op het kantoor van inkomende rechten te New-York, mevrouw Morgan, heeft onlangs een buitengewone aanhaling gedaan. Juffrouw Martien, een „dik en gezet pasagier” van de stoomboot *Nevada*, van Liverpool, had opgegeven geen goederen bij zich te hebben, waarop invoerrecht verschuldigd zou zijn. De dame droeg een opvulsel of *tournaire*. Mevrouw Morgan kwam die wel wat groot voor, maar juffrouw Martien verzekerde haar, dat het „de laatste mode van Parijs was, weet u,” en herhaalde plechtig, dat zij geen smokkelwaar met zich voerde. Haar werd echter door mevrouw Morgan verzocht, haar naar een afzonderlijk vertrek te vergezellen, waar zij een bankbiljet van vijftig gulden aanbod, om als omkoopmiddel te dienen. Het aanbod werd echter van de hand gewezen en het opvulsel onderzocht. Daaruit nu kwamen tevoorschijn: vijf stukken echte zwarte kant en garneersel, 5 kanten halsboorden, 1 horloge, 5 horstspelden, 2 paar armbanden in prachtige kokers, 3 stuks katoenen band, 30 stuks zijden boorlint, 12 rollen zijden lint, 2 stuks zwarte kant, 3 stuks kant garneersel, een stuk van 176½ el zijde, een stuk van 8½ el fluweel en een ander stuk van 50½ el. Haar *tournaire* was daarna aanmerkelijk geslonken.

H.

—————

De ezel en het lam.

Alle eerstgeborenen in Israel waren den Heere geheiligd en moesten gelost worden door de offerande van een lam of van twee jonge duiven, als dankoffer, omdat Jehova in den nacht van Israels uittocht uit Egypte alle eerstgeborenen der Egyptenaren gedood, maar die der Israëlieten gespaard had. In de wet, waarbij dit voorgeschreven werd, leest men (Exodus 13 : 13): „Doch al wat de baarmoeder der ezelin opent, zult gij lossen met een

lam; wanneer gij het nu niet lost, zoo zult gij het den nek breken.”

Deze tekst gaf eens aan den bijbelcolporteur Van Dorp, een godvreezend, geestig man, den Christenen in Rotterdam en ook daarbuiten welbekend, die voor eenige jaren in hoogen ouderdom na een zeer gezegenden arbeid in Gods koninkrijk ontsliep, aanleiding om een Joodsche oude vrouw tot de aanneming des heils in Christus te brengen.

Hij deed bij haar huisbezoek. Lang en breed praatte hij met haar, maar schijnbaar zonder vrucht. Eindelijk barstte zij in tranen uit en riep: „Och, mijnheer, laat het maar, ik ben zoo'n ezel.”

„Wat zeg je daar; ben je een ezel?”

„Ja, mijnheer, ik kom er toch nooit; ik *ben* een ezel.”

„Weet je wel, dat je dan de nek moet gebroken worden?”

„Ik denk wel zoo iets”, riep de arme vrouw uit, die wezenlijk bekommerd was geworden over hare zonden.

„Ja,” was het antwoord, „dat staat in Gods Woord. Maar er staat bij, dat er geen enkele ezel behoeft te sterven, wanneer er maar een lam voor hem geslacht wordt. En ik kom je zeggen, dat dat Lam geslacht *is*, versta je?”

En beginnende van diezelfde Schrift, verkondigde hij haar Jezus; en zij werd behouden.

W.

—————

Voor rookers.

Erskine is een dier uitnemende Schotsche godgeleerden geweest, wier namen ook in Nederland een goeden klank hebben.

Minder bekend is zijn gedicht op het rooken, dat hier volgt:

Deez' plant uit Indië, bruin en droog,
Verhief weleer haar kruin omhoog.
Eens groen, nu dor. Wat predikt zij?
Vergankelijkheid, aan u en mij.
Wanneer ge uw pijp haalt uit uw zak,
Gedenk 't, en rook tabak.

De steel der pijp, hoe zwak hij zij,
Verkondigt dit aan u en mij:
„Vergeet o mensch! uw broosheid niet,
Bij al uw vreugde en verdriet;
Gij, zooals ik, zijt broos en zwak.”
Gedenk 't, en rook tabak.

En als de rook stijgt naar omhoog,
En dan verdwijnt van voor uw oog,
Dan predikt hij: „Al 't aardsche goed
Vergaat welhaast, 't zij zuur of zoet.”
Wanneer ge uw pijp neemt van het rak,
Gedenk 't, en rook tabak.

Uw pijp, weleer zoo schoon en rein,
Is 't nu niet meer, kan 't ook niet zijn;
Zoo heeft de zonde ook u bevlekt,
Geheel en al met schuld bedekt,
Maar zoek verlichting van haar pak!
Gedenk 't, en rook tabak.

En slaat gij uit uw pijp de asch,
Zeg: Spoedig lig ik onder 't gras.
Ik keer welhaast tot de aarde weer,
Een handvol asch en weinig meer,
Want elken mensch, 't zij sterk of zwak,
Dekt haast niet meer zijn aardsche dak;
Is als een vogel op een tak!
Gedenk 't, en rook tabak.

H.

VRAGENBUS.

ANTWOORDEN.

In den vorigen jaargang van „Excelsior” komen eenige vragen voor, waarop nog geen antwoord gegeven is. We wenschen die echter spoedig te beantwoorden en zodoende plaats te maken voor nieuwe. Hier volgen reeds eenige. De eerste luidt:

„Hoe moeten wij Jozua 10 : 12 en Jesaja 38 : 8 verklaren?”

Jozua 10 : 12 luidt: „Toen sprak Jozua tot den Heere, ten dage als de Heere de Amorieten voor het aangezicht der kinderen Israels overgaf, en zeide voor de oogen der Israëlieten: Zon, sta stil te Gibeon, en gij maan, in het dal van Ajálon.”

En Jesaja 38 : 8: „Zie, Ik zal de schaduw der graden, die met de zon in de graden van Achaz' zonnwijzer nederwaarts gegaan is, tien graden achterwaarts doen keeren. Dies is de zon tien graden teruggekeerd, in de graden, die zij nederwaarts gegaan was.”

De beide wonderen, in deze verzen vermeld, zijn ongeveer van denzelfden aard. Zij vermelden elk een tijdelijke wijziging, door den Schepper van hemel en aarde gebracht, hetzij in den loop der hemellichamen, hetzij in den schijnbaren stand dier lichamen tot elkander.

In het geval, dat Jozua 10 : 12 ons bericht, wordt uitdrukkelijk vermeld, dat de dag ongeveer twaalf uren langer duurde dan een gewone dag, en dat er vóór noch na hem een dag was, aan dezen gelijk.

In Jesaja 38 : 8 wordt niet medegedeeld, dat het wonder inwerkte op den algemeenen gang van zaken. Alleen wordt vermeld, dat de *schaduw* achterwaarts ging.

Het eerste wonder was ten bate van gansch Israel en ten nadeele van een geheel vijandelijk leger.

Het tweede diende alleen ter geloofsbevestiging van den zieken Hiskia.

Zooveel *weten* wij er van. Meer niet. Men zou nog kunnen gewagen van overleveringen bij oude heidensche volken, die van een ongewoon langen dag spreken. Men zou, op het voetspoor van velen, kunnen onderzoeken, hoe Achaz' zonnwijzer toch in elkaër zat. Maar met dat alles komt men zoo ongeveer even ver als een onzer bekenden, die gaarne wilde weten, wat het woord Hammaáloth beteekent. Eindelijk werd hij een oude uitlegging van een der liederen Hammaáloths machtig,

waaraan een voorrede voorafging van omstreeks tachtig bladzijden lengte. De weetgierige lezer worstelde er door en kwam te weten, hoe Jan er over dacht, wat Piet er over geschreven had, welke beteekenis Klaas er aan hechtte en nog veel wetenswaardigs meer. Maar hij stond nuchter te kijken, toen hij den laatsten volzin van de voorrede las. Daar stond letterlijk: „Zoodat wij eigenlijk niet met zekerheid weten, wat het woord Hammaáloth beteekent.”

Welnu: wanneer een onzer lezers vraagt: „Hoe moeten we Jozua 10 : 12 en Jesaja 38 : 8 verklaren?” dan is 't geen wonder, dat hij geen antwoord gekregen heeft. *Verklaren* kunnen wij geen van allen ook maar het geringste van 'tgeen we dagelijks in de schepping zien. We kunnen er over praten. We kunnen ook te weten komen, hoe het gewoonlijk gaat. Dat noemen we dan met veel eigenwijsheid het kennen van de *natuurwetten*. Dat woord „natuurwetten” heeft echter reeds menig stel zonde, maar ongeheiligde hersens in de war gebracht. Ja, zeer veel Christenen zijn door de dweperij met „natuurwetten” er toe gebracht om zich de schepping zóo voor te stellen, alsof God eens voorgoed de geheele machine in elkaër gezet heeft, en nu maar zorgt op de een of andere geheimzinnige wijze, dat ze niet verslijt. Nu werkt ze geregeld voort, tot God plotseling ingrijpt en door het vergaan van hemel en aarde er een einde aan maakt, m. a. w. zijn eigen werk vernielt. De wonderen zijn in de oogen van die menschen een tusschentijds ingrijpen.

Die voorstelling is echter mijnenver verwijderd van 'tgeen ons de Catechismus aan de hand der Heilige Schrift leert in antwoord op de vraag: „Wat gelooft gij met deze woorden: Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde?” „Dat de *eeuwige* Vader onzes Heeren Jezus Christus, die hemel en aarde met al wat er in is, uit niet geschapen heeft, ook *dezelve* nog door zijnen *eeuwigen* raad en *voorzienigheid* onderhoudt en *regeert*.” Dat is dus niet: als een locomotief gaan hemel en aarde voort. Dat werktuig rijdt, zoolang er stoom in is, onverschillig of de machinist al of niet de maker is. Maar de schepping zou onmiddellijk weer in 't niet verdwijnen, wanneer de Heere God ook maar één oogenblik zijn hand, die haar *onderhoudt* en *regeert*, terugtrok.

Daar bestaan dus geen *wetten* in de schepping, zooals er wetten zijn in menschenwerken. Dat leelijke woord is uitgevonden en in plaats gesteld voor *voorzienigheid Gods*. En om God aan de eer te laten, hebben supernaturalisten Hemzelve den naam „de Voorzienigheid” gegeven. Dat is echter ongeveer even juist, alsof ik een schrijver *het handschrift* noem. Mijn vrouw bestiert het huishouden, maar ze is de huishouding niet. God voorziet, maar is de voorzienigheid niet. Wie God heeft leeren kennen als zijn Vader in Christus Jezus, zult ge nooit hooren spreken van „De Hemel”, „De Voorzienigheid”, „Het Opperwezen”. Al zulke namen schijnen Hem hemelhoog te verheffen, maar eigenlijk steken ze den Almachtige naar de kroon.

Dat gebruik van het woord „natuurwet” heeft de menschen er toe verleid om de allernatuurlijkste dingen natuur te noemen. Men vindt het *natuurlijk*, dat een mensch van tachtig jaren oud sterft. „Dat is zoo de loop der natuur.” En sterft zoo iemand op zijn bed, misschien aan een vreeselijke ziekte, dan zegt men: „Hij is zijn *natuurlijken* dood gestorven.” Van deze „natuur” zegt Mozes: „Wij vergaan door uwen *toorn*, en door uwe *grimmigheid* worden wij verschríkt. Gij stelt onze onge-

rechtigheden voor U, en onze heimelijke zonden in het licht uws aanschijns." Nu, iemand, die in goeden gemoede den dood *natuurlijk* vindt, acht de opstanding onzes Heeren zóo onnatuurlijk, dat hij er niet aan gelooft.

Stel nu eens tegenover „natuurwetten”, wat Psalm 104 ons leert. „o Heere, mijn God, Gij zijt zeer groot, Gij zijt bekleed met majesteit en heerlijkheid. Hij bedekt zich met het licht als met een kleed; Hij rekt den hemel uit als een gordijn. Die zijne opperzalen zoldert in de wateren, die van de wolken zijn wagen maakt, die op de vleugelen des winds wandelt. Hij maakt zijne engelen geesten, zijne dienaars tot een vlamvend vuur.”

De wonderen zijn *onverklaarbaar*. Men moet ze *gelooven*. Maar men kán ze niet gelooven, tenzij men heeft leeren gelooven in het grootste wonder. Dat grootste wonder is, wat de dichter noemde:

o, Dat Gij *mij*, dat *Gij mij* hebt gezocht!
„o Dat Ge, een vloek om *mij* zalig te maken,
Mij met uw hartebloed vrij hebt gekocht!”

Het heeft Gode behaagd, de beide wonderen, door Jozua en Jesaja opgeteekend, te verrichten. *Hoe* Hij het deed, weet Hij alleen. Het heeft Hem niet behaagd ons dat te verklaren.

Maar *niets* is ons verklaard. *Hoe* komt het, dat uit een korreltje van zekere soort, dat in de aarde gelegd wordt, na een paar weken een grassprietje ontspruit? „Dat is een natuurwet.” Jawel, nu zijt gij nog even wijs.

„Hoe komt het,” vroeg een waanwijs veulentje aan zijn moeder, „dat alle klokken vandaag luiden?”

„Dat komt,” hernam de merrie na lang en diepzinnig nadenken, „dat komt, omdat de menschen aan de touwen trekken!”

Nu waren beide even wijs als den vorigen dag!

W.

„Wat wil het woord „doorkennen” in Job 35 : 15 zeggen?” („Excelsior” 1887, 15 Mei.)

„Doorkennen” heeft hier denkkelijk de beteekenis van „doorgronden” (zie Psalm 139 : 23). 't Is door straffen doorzoeken. Elihu wil zeggen, dat God dit bij Job nog slechts zeer met mate gedaan heeft.

„Sprak Elihu recht of onrecht van Job?” („Excelsior” 1887, 15 Mei.)

Elihu sprak minder onrechtvaardig dan de drie andere vrienden; dat toont ons ten overvloede Job 42 : 7. Maar hij sprak op het standpunt der vrienden ook met minder zaakkennis en met veel minder oorspronkelijkheid. Hij trad op als bemiddelaar tusschen de beide partijen. (Job 32 : 1—3) en betoonde zich een middenman, hetgeen heel iets anders is. Daardoor deed hij *allen* onrecht en wat hij zeide, had niet veel te beteekenen.

Alle vier de vrienden hebben eens voorgoed het bewijs geleverd, dat men niet moet „wijs zijn boven hetgeen men behoort wijs te zijn”, en de „verborgene dingen” van ganscher harte moet laten voor den Heere, onzen God. Wie dat niet doet, vindt zijn beeld geteekend in Psalm 73 : 21, 22.

„Is de ware uitspraak Efeze of Eféze?” luidt de vraag. Men hoort zoowel 't een als 't ander en dit is begrijpelijk.

De bedoelde stad heet in 't Grieksch Ephesus. Vandaar wordt zij vaak Efezus genoemd en in beide gevallen moet zeker de klemtoon op de eerste *e* vallen.

Maar nu is dat *os* of *us* in onze taal een doffe *e* geworden. Spreken we nu nog uit Efeze, dan krijgen wij een naam, die zeer leelijk klinkt, tegen ons gehoor indruischt en niet noodig is, wijl met het dof worden van den laatsten lettergreep ook de klemtoon van den eersten mag verspringen. Vandaar Efeze. Dat houden wij voor een *natuurlijke* uitspraak en een zeer verdedigbare tevens.

Nu komt daarbij, dat we met ongeveer alle oude namen toch zondigen. We zeggen *Helena*, *Cupido*, *Augias*, *Cicero* en 't moet zijn: *Helena*, *Cupido*, *Augias*, *Kikero* enz. Maar ga dat eens veranderen! En waartoe ook? De Perzische koningen Cyrus en Xerxes hebben nooit zóo, maar heel anders geheeten, en zouden verbaasd staan als zij wisten, wat de Grieken van hun namen gemaakt hebben, die een Grieksch mond wat lastig waren. De Romeinen deden evenzoo, en maakten van Herman *Arminius*; van Eemsgeborenen *Amzibariën*, van Batouwers *Batavi* enz. En alle volken deden zoo op hun beurt. Laten we dus gerust wat zeemanschap gebruiken op zulke punten, en blijven spreken van Confucius en Zoroaster, al heetten die menschen misschien ook eigenlijk Kong-foetsee en Zarathustra of zoo iets. Hun geboortebewijzen zijn toch al lang weg, en we kennen de lieden nu eenmaal zoo.

H.

Met genoegen zien we, dat ons verzoek reeds gehoor heeft gevonden. Althans, onze lezer U. W. te R. schrijft: „Ziehier een paar antwoorden op een tweetal vragen in het eerste nummer van *Excelsior* 1888.

1o. De zoon van Jakob is Efraim. Gen. 48 : 5. 1 Kron. 7 : 20—22.

2o. Luk. 6 : 1, vergel. Lev. 23 : 15, 16.

Aan den avond van den 14den Nizan werd onder Israel het Paaschlam geslacht. De dag na den daarop volgende Sabbat was de dag der beweeggarf. De daarop volgende Sabbat was de *tweede* na het Pascha en de *eerste* van de zeven Sabbaten, die geteld werden zeven achtereenvolgende weken tot het Pinksterfeest, het feest der weken genaamd; op den dag na den zevenden Sabbat werd het Pinksterfeest gevierd.

De Heer en Heiland stond op uit zijn graf op den dag der beweeggarf na den Sabbat, en den volgende was het de tweede eerste Sabbat.

Zou die beweeggarf ook iemand hebben afgebeeld?”

We ontvingen ook twee antwoorden van H. H. v. R. te R. Het eene over No. 2 is vrij goed; het andere onjuist.

Ook J. v. d. W. te N. beantwoordde die vraag (over No. 2.) nagenoeg goed, doch slaat den bal mis wat de tweede betreft. Omtrent Efeze is hierboven een woordje gezegd, dat wij hem in overweging geven. Op zijn verdere vraag hopen wij nog te antwoorden. Voorts zendt deze vriend er nog drie in, te weten:

1. Is het met de profetie te bewijzen, dat het geheele Jodendom of het geestelijk Israel met de wederkomst der Heeren naar Kanaän zal terugkeeren?

2. Is er bewijs voor, dat de groote visch, die Jona opslokte, een walvisch was?

3. Heeft men nog wat aan gebruikte postzegels? „Verscheidenheid behaagt”, zeiden de ouden. Wij hopen, dat onze vriend W. recht goede antwoorden krijgt.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE NOORMANNEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

X.

Wacht jemmen van da Nordera oord,
Wuyt da gryma herne compt alle quaed foord.

Volgens een oude kroniek had de groote Karel eens het middagmaal gebruikt in een kasteel, bij een der zuidelijke zeehavens van zijn uitgestrekt gebied gelegen. Na den maaltijd liet men de blikken door de opengeslagen vensters over de zee weiden. Daar naderden eenige vaartuigen van vreemden bouw. Men giste, welke bemanning ze mochten voeren. De een oordeelde, dat het Joodsche, de ander Afrikaansche, de derde Britsche kooplieden mochten zijn, die de haven wilden binnenloopen.

„En ik zeg u, dat het Noren zijn,” riep de keizer uit. „Op, heeren, laat ons hun het landen beletten.”

De bemanning op de schepen, uit de verte bemerkende, dat men tot hun ontvangst bereid was, wendde den steven en 's keizers gevolg rekende zich gelukkig, dat hun bloote verschijning de vreemdelingen verjaagd had. Maar den grijzen vorst welde een traan in hetoog en bekommerd sprak hij tot zijne grooten:

„Niet voor mijzelf vrees ik, dat deze lieden mij schaden zullen, maar ik bedroef er mij over, dat zij zich bij mijn leven op deze kusten durven wagen, en daarom vooral treur ik, wijl ik voorzie, welke rampen zij over mijne nazaten en onderdanen brengen zullen.”

Maar al te zeer ging zijn sombere profetie in vervulling. Het kon ook wel niet anders, of zooveel rampen als de kusten van het groote rijk dreigden, moesten reeds nu hun bang voorgevoelen in een somber wee uiten. Het was, of zij hun grooten beschermer baden, dat hij den last des levens en der zware kronen nog een tijdlang torsen mocht, opdat zijn heldengeest en zijn ridderzwaard hen beschermen zouden.

Het was al vergeefs. God had het anders besloten! De grijze keizer daalde ten grave onder het geween zijner gelukkige onderdanen en met hem zank hun vrees en hun geluk heen. Vijf en twintig jaren later en de liefelijke en welvarende landouwen, die de westkust van zijn rijk vormden, waren uitgebrand en ledig gemoord, vertreden en verlaten, alsof de vreeselijke wind der woestijn in een korte spanne tijds alle leven en welvaart in dood en ellende verkeerdt had. Maar neen... niet alle leven! Angst en vreeze deden ook de eenzaamheid sidderen en wie daar de bouwvallen der verwoeste burchten, de verbrande en ineengezonken hutten der landbouwers naderde, wie daar een weg vond door de weleer

bloeiende, nu in een aschhoop verkeerde steden en dorpen, dien joeg een geheimzinnig fluisteren: „De Noren! de Noren!” den schrik in het hart.

Wie waren dan toch die gevreesde zonen der grimmige streek?

Het waren de bewoners van Noorwegen, Zweden en Denemarken. Ofschoon hun afkomst zich in het duister hunner sagen hult, kan men voor zeker aannemen, dat zij met de Franken en Saksers verwant waren. Waarschijnlijk had overbevolking hen gedrongen, zich metterwoon op het Scandinavische schiereiland te begeven. Reeds dit vervreemde hen van hunne stamgenooten. Doch er was meer. Hadden ook de laatsten Wodan voor Christus vaarwel gezegd, de stoere mannen van het Noorden waren hun Othin, den machtigen en stouten God hunner voorzaten, getrouw gebleven. Hadden Franken en Saksers den trotschen nek gebogen onder het juk van een geregelde heerschappij, zij kenden nog geen heerlijker hemel dan het Walhalla, waar zij strijden en zegefeesten houden mochten; hun hoogste poëzie werd door het bloedig zwaard bezielde.

... Wij schaften
Den wolf een rijklijk maal
Ook den geelachtigen vogel
Gaven wij spijs in overvloed,
Daar tegen hooge helmen
Het harde ijzer zong;
De gansche zee was gezwollen,
De raaf woedde in het bloed.

Zoo zong Kraka, eene hunner dichters, de vrouw van hun zeekoning Lodbrog, en zij zong uit het hart van allen.

Reeds in de laatste jaren van Karels regeering bezochten zij de Friesche kusten. Wat mocht hen drijven? Zie, hun bevrozen bodem leverde hun slechts spaarzaam het noodzakelijkst voedsel en ook bij hun jacht en vischvangst leden zij gebrek. Zij wisten het wel, dat ginds welvaart en bloei woonden in de landen van den grooten Karel. Was niet de zee hun element en was het bij hen geen schande, in het zweet huns aanschijns door arbeid te verwerven, wat hun goed zwaard hen verschaffen kon? Welnu, zij verschenen eenmaal; zij lieten de gedenkteekenen van hun moord en brand achter; en toen zij de tweede maal naderden, landden de schrik en de ontsteltenis reeds voor hen uit.

Maar straks, toen de zwakke Lodewijk de Vrome den loodzwaren scepter van zijn grooten vader als speelgoed dacht te hanteeren, kregen hun voortdurende invallen een meer staatkundige betekenis. Herold, een hunner koningen, werd door binnenlandsche veeten uit het Norenrijk verdreven. Wel wetende, op welke wijze hij den dweepzieken Lodewijk het hart vermurwen kon, vroeg hij voor zich en zijn beide broeders, Roruk en Hemming, bescherming, onder belofte, dat hij het Christendom aannemen zou. Niet alleen verleende Lodewijk hem

een toevluchtsoord, doch hij schonk Herold en zijnen broeders de geheele westkust van zijn rijk, van Walcheren tot aan de Wezer, in leen. Lodewijk had misgerekend. Wel verre er van, dat nu de Noren zijne staten zouden ontzien, werden zij door de wellillendheid des keizers tegen hunne verbannen vorsten nog meer geprikkeld en ook vonden zijne landen in de nieuwe heeren gansch niet die bescherming, welke de zwakke Lodewijk zich in zijne Noorsche leenmannen voor hen gedroomd had. Integendeel, vreeselijker dan ooit verwoestten de grimmige zonen van Othin de gewesten, aan de hoede hunner gewezen vorsten vertrouwd.

Wilt gij den omvang van het tooneel hunner heldenfeiten meten of ook den gruwel der verwoesting kennen?

Het keizerlijk Aken zag het Christenbloed bij stroomen vergieten, en mochten de Noren zijne wallen ook niet binnentrekken, het gebied der stad werd door hen in een woestijn verkeerd. De graanvelden van Walcheren, zoo rijk aan golvend goud, waren tot dorre stoppelvelden gemaakt, toen de Noren ze gemaaid hadden, en Zeeland zag zijne edelen, zelfs zijn aanzienlijke jonkvrouwen door de woeste zee-schuimers naar hunne schepen sleuren. Het oude, bloeiende Wiedelham, de schoone koopstad aan den mond der Maas, werd door hen gelijk gemaakt met het peil van den vloed. Het handeldrijvende, weelderige Tiel was een bedlam van armen geworden, die hun ellendig leven tusschen de aschhoopen van de vroegere, rijke koopmansbehuizingen voortsleepten. Nijmegen werd door hen verlaten bij het schijnsel der vlammen van het keizerlijk lustslot. Maar geen plaats heeft meer van hen geleden dan het heerlijk Wijk-bij-Duurstede, de zetel van Herold, de schoone koopstad, de lust dezer streken. Niet minder dan acht maal in een tijdperk van dertig jaren vervulden de woestelingen haar met moord en brand en lieten zij haar beroofd achter. En hoe zou dan Utrecht vrijgebleven zijn, Utrecht met zijn rijke schatten aan kerksieraden en schenkingen? Na hardnekkigen tegenstand veroverd in 857, zag het zijne burgers en zijne geestelijken slachten tot op een derde, zijne kerken berooven, zijne kloosters verbranden, zijne wallen slechten; en op den overgebleven puinhoop knielde een armzalige rest, die bad:

„Heere, verlos ons van de Noormannen!”

Die noodkreet werd door geheel Friesland van de oevers der Schelde tot aan de oevers van de Eems overgenomen. Immers, die gansche streek had den Godegiesel van het Noorden over zijne leden voelen striemen ten bloede toe!

Doch waartoe zouden wij deze beschrijving vervolgen?

Immers, wij schrijven geen vaderlandsche historien, maar tafereelen uit de geschiedenis van Christus' kerk in deze landen. Toch zou hij al een zeer onjuist oordeel vellen, die meenen mocht, dat

er geen onafscheidelijk verband is tusschen beide. Immers, ook de enkele mensch wordt door den nood uitgedreven tot God, of hij gehoorzaamt aan de stem des boozen, die zegevierend tot zijn hart spreekt: „Zegen God en sterf!” En ware het slechts, dat de geestelijken eenvoudig als deelen der bevolking mede moesten lijden in den algemeenen druk, dat de kerken van hunne schatten beroofd werden, omdat geen enkel eigendom veilig was, dan toch kon het wel niet anders, of een jammerperiode van twee eeuwen moest althans naar het uitwendige haar verwoestingen toonen. Ook der Christelijke kerk hier te lande was het in haar uiterlijk aan te zien, dat zij in de verdrukking was. Hoeveel te meer moest dit het geval zijn, nu de Noormannen bij uitsteek de kerken en kloosters beroofden en verbrandden, de geestelijkheid tot hunne slachtoffers als met voorliefde kozen. „Wij hebben den papen de mis der lansen gezongen van het kriecken van den morgen tot aan het vallen van den nacht,” zoo roemden zij spottend aan het einde van hun tocht.

Wij zullen ons niet in gissingen verdiepen. Of zij het deden uit wraak tegen de dienaren der nieuwe leer, die hunne stamgenooten afvallig gemaakt hadden van het heidendom, of omdat zij in het Christendom slechts het middel bestreden, waardoor de Frankische vorsten hunne vrijheid bevestigden, of, omdat juist de rijkdommen, in kerken en kloosters bijeengezameld, hun begeerten opwekten en hun invallen uitlokten, 't is ons om het even. Het is ons voldoende te zien, welken invloed hunne strooptochten op den geestelijken toestand der kerk uitoefenden. Utrecht werd leeggemaakt, Deventer verbrand, de kapel van den heiligen Adalbert te Egmond verwoest. De kloosters in Ripuarië, bij Wijk-bij-Duurstede en aan de kusten werden vaak met den grond gelijk gemaakt. Utrechts bisschop Hungerus ontkwam ternauwernood aan de slachting en stierf in ballingschap.

„Raadpleeg toch met uw en Gods getrouwen, hoe men aan de rooverijen een einde maken zal,” zoo schreef de aartsbisschop van Reims aan keizer Lodewijk, „opdat het ongelukkige volk, reeds gedurende zooveel jaren hierdoor en door de opbrengsten ter verdrijving der Noormannen gekweld, eenigermate ademhale; opdat recht en rechtspleging, onder ons bijna verstorven, weder herleven en God ons weder dapperheid schenke tegen de ongeloovigen. Want reeds sedert langen tijd heeft men zich in dit land niet verdedigd, maar vrijgekocht en schatting betaald, waardoor niet alleen de minvermogende lieden, maar ook de vroeger rijke kerken uitgeput zijn.”

En toch, uit deze lange verdrukking herrees de geestelijkheid machtiger dan ooit. Toen de oorlogen van Lodewijks zonen tegen hun zwakken vader en de bloedige krijgen tusschen de broeders

onderling uitgewoed waren en heldhaftige vorsten weder de deelen van het machtige rijk van Karel den Groote bestuurden, toen de invallen der Noren zeldzamer werden en hun met kracht weerstand geboden werd, toen keerden de geestelijken naar hunne kerken en kloosters weder. Als zij nu met tranen in de oogen bouwvallen en aschhoopen wervonden, dan trachtten de vorsten door nieuwe bevestigingen en rijke schenkingen hun smart om het weleer te verzachten. Welhaast waren de kerken herbouwd, de kloosters herrezen uit hun asch. De groote giften der aanzienlijken stelden de priesters in staat, nieuwe versierselen aan te koop en reliquiën uit Rome te ontvangen.

Hadden de geestelijken moeten lijden met het volk, dit lijden had hen in de harten des volks aangenaam gemaakt, vooral nu zij konden toonen, dat de woestelingen hen in de eerste plaats zochten, wijl zij vijanden van het kruis van Christus waren. Daarbij gaven het buitensporige leven en de weelderigheid van de inwoners der rijke handelssteden hun gereede en misschien rechtmatige aanleiding, om de rampen een straffe Gods over de zonden der volken te noemen; en het geweten der leeken getuigde alsdan mede. Maar ook evenzeer was het volk geneigd om de latere overwinningen, op de woeste horden behaald, te beschouwen als wonderen Gods, welke Hij gewrocht had op de voorbede der priesters; geen wonder, dat het gezag der laatsten daardoor zeer steeg in een tijd, toen men maar al te zeer den dienaar de eere gaf boven den Meester.

En wat men hiertegen ook mag aanvoeren: de Heer der kerk heeft voorzeker ook dit middel gebruikt om zijn Evangelie met des te meer kracht te bevestigen temidden der volken. Immers, na de gedeeltelijke uitreddingen en eindelijk, toen ook de stoere Noren den trotschen nek bogen voor het kruis, gaf men Gode alleen de eer; en geestelijken en leeken bekenden, dat de goden der heidenen niets zijn, ook al mocht het hun een tijdlang gelukken, des Heeren ark onder de heidenen in ballingschap te brengen. Ja, zij lazen uit de kroniek van deze eeuwen vol bloed en tranen:

„Dit is de kracht, die de wereld overwint, namelijk ons geloof!”

EEN GEZEGENDE OMWENTELING.

Dat was in waarheid die, welke vóór achttien jaar plaats vond op Madagascar, een eiland, waar het Christendom een geschiedenis heeft, merkwaardig als menig tijdperk uit de oude kerkgeschiedenis, al is ook soms de verdichting niet geheel vreemd aan wat over Madagascars christening wordt verhaald. Feit is in elk geval, dat onder dit half beschaafd Maleische volk het Evangelie na bloedige vervol-

gingen een zegepraal behaald heeft, bijna eenig in de jaarboeken der nieuwere tijden.

Madagascar moge bij naam bekend zijn, hoe het beslist met de afgoderij brak, weten weinigen en verdient toch alleszins der vergetelheid ontrukkt te worden. Wie weten wil, wat er aan voorafging, leze bijvoorbeeld het uitnemend boek van Ds. J. de Liefde: *Nathan, de kajuitsjongen*.

Vaak hebben over Madagascar vrouwen geregeerd; eene vrouw uit den heerschenden stam der Howa's was het, onder wie de vervolgingen plaats vonden. Maar ook kwam het onder het bestuur eener vorstin tot de gezegende omwenteling, waarvan onze titel spreekt.

Koningin Ranawalona II, die vóór twintig jaar regeerde, was een edele vrouw — een tegenbeeld der eerste van dien naam — de verzorgster der gemeente. Zij had een goede opvoeding genoten, omtrent den tijd harer verheffing het Christendom omhelsd en was de goede zaak met hart en ziel toegedaan. Zij koos zich een raad van wijze en gematigde mannen, waaronder twee Christenen, en de andere behorende tot de partij van vooruitgang, om met hun hulp te regeeren.

De Christenen staken het hoofd moedig op. Evangelieprediking en schoolonderwijs werden met zooveel kracht doorgezet en vonden zooveel bijval, dat op sommige plaatsen de afgodendienst reeds bijna verdwenen was en de tempels in verval raakten. Zoo was bijvoorbeeld de houten heining om het voornaamste afgodshuis, zeven mijlen van de hoofdstad gelegen, door gebrek aan onderhoud omgevallen. De priesters zagen hun inkomsten deerlijk verminderen, en begonnen te dreigen, dat „hun god medicijn had waarmede hij zich wel wreken konde op de aanvallige vorstin;” maar men sloeg geen acht meer op hen.

Wetten werden uitgevaardigd, waarbij de wreede gewoonten des bijgeloofs streng verboden werden. De tangena-proef van onschuld (door het inzwellen van vleeschballetjes, waarvan één vergiftig) werd afgeschaft, en vervangen door gehoor voor gezworenen; een voor een zagen de afgodenpriesters hun geliefkoosde stelsels verdwijnen. Eindelijk besloten zij een poging te wagen om hun vroeger gezag en invloed te herwinnen.

INBOORLINGEN VAN MADAGASCAR.

Den 8sten September 1870 kwam dan ook de geheele schaar der priesters aan het vorstelijk paleis, met den eisch, dat zij moesten gekend worden in de regeering, als behorende tot den hoogsten adel des lands. De koningin riep daarop in het geheim haar raad tezamen om te overleggen wat te doen; kort en goed besloot men juist van de afwezigheid der priesters gebruik te maken om hun geheele afgodenkraam te verbranden. De hoofdsecretaris en andere hooge ambtenaren belastten zich, dit besluit ten uit-

voer te brengen, vóórdat de priesters terug konden keeren. Zij haastten zich naar het heilige dorp en namen bezit van genoemd afgodenhuis; het hout van de vervallen heining werd verzameld op een hoop en in brand gestoken. Daarna haalde men één voor één de heilige dingen uit het afgodshuis, om die eveneens te verbranden.

Middelerwijl kwam het volk uit de omstreken toelopen, om te weten wat er gaande was. Zij zagen, hoe eerst de lange rietstok, die bij optochten voor den afgod werd gedragen, tevoorschijn kwam en op het vuur geworpen werd. Daarop volgden twaalf ossenhorens, die gediend hadden tot sprenkelvaten van heilig water. Vervolgens moesten drie roode parasols en de zijden koorden, die boven den afgod gehouden werden, hetzelfde lot ondergaan. Daarna kwam de houten doos, waarin de afgod bewaard werd, en eindelijk verscheen men met den afgod zelf.

Bijna niemand van het toenmalig geslacht had ooit den god gezien, en groot was de verbazing van het volk, toen het ding tevoorschijn kwam. Het was gemaakt uit twee stukjes roode zijde, ongeveer drie voet lang en drie duim breed, tezamen bevestigd aan een klein stukje hout ter grootte van eens mans duim, zoodat de zijden linten als het ware twee vleugels vormden — en dat was de groote god van Madagascar, wiens aanraking heiligde, wiens inwoning beveiligde.....

Intusschen begon het volk, dat dit zag, zeer opgewonden te worden. Sommigen riepen: „Gij kunt hem niet verbranden, hij is een god;” maar de ambtenaren antwoordden: „Als hij een God is, dan zal hij niet verbranden..... wij zullen het eens beproeven”..... en het voorwerp werd aan een langen stok over het vuur gehouden, zoodat allen zien konden, dat het verbrandde.

MARTELAARSKERK OP MADAGASCAR.

(Gebouwd op de plek, waar Rasalama, de eerste martelares, gedood werd.)

De uitwerking op het volk was onbeschrijfelijk; het was, alsof hun vertrouwen op den afgod tegelijk met hem verteerde. De uitkomst was naar wensch. Den volgenden dag werden vier andere afgoden eveneens verbrand. Een daarvan bestond uit een zakje, met zand gevuld; een ander uit drie ronde stukjes hout, verbonden door een zilveren kettinkje. Het volk keek toe, verwonderd, ontsteld, maar bleef rustig. Deze goede uitslag bemoedigde de regeering om alle afgoden op het eiland „van kant te maken” en weldra was er geen afgod meer om te aanbidden.

Deze stoute handelwijze maakte een heilzamen indruk; het volk leerde, dat zijn geloof en vertrouwen op de afgoden en hun priesters slechts zinsbedrog was. Men besprak den toestand en werd verlangend te weten, wie dan toch wel de ware God was. Eindelijk zonden zij een afgezantschap naar de koningin, om te vragen, wat zij in het vervolg aanbidden zouden. Daarop deed het bewind een beroep op de inlandsche Christenen om onderwijzers te zenden, en dezen voldeden aan den eisch met gulhartige bereidvaardigheid. Scholen werden opgericht over het geheele land en Christen-onder-

wijzers daarin geplaatst. De omwenteling was zóo afdoende, dat de heidensche partij bijna geheel verdween.

Nu volgden de hervormingen elkander snel op; regel en orde werd gesteld op het bestuur des lands; het belastingstelsel goed ingericht, zoodat elk moest bijdragen naar vermogen. De dienstplichtigheid (vroeger levenslang) werd bekort tot vijf jaren, en in 1877 werden alle slaven, die nog op het eiland gevonden werden, met één pennestreek vrij gemaakt. Kortom — zoo ijverig was men in de Evangelieprediking, zoo degelijk was het schoolonderwijs, zoo gretig nam het volk het aan, dat reeds cenige jaren dit eiland, hetwelk in het begin dezer eeuw nog bijkans onbekend was en in de diepste onkunde en laagste afgoderij lag verzonken, aanvankelijk wordt geteld onder de Christenlanden. De jonge koningin, die onlangs den troon besteeg, heeft Gods Woord beslist als richtsnoer gekozen.

Voorwaar, het Evangelie doet nog wonderen en blijft te allen tijde „een kracht Gods tot zaligheid”.
H.

Een verrassing.

Dat het platteland voor de steden niet onderdoet hebben wij vaak, geleerd door de ervaring, in *Excelsior* gezegd. Dezer dagen ontvingen wij er een bewijs van, waarover wij elk zullen laten oordeelen.

Meer dan één lezer is het bekend, hoe schrijver dezes ook schrijft voor de jeugd, onder anderen in *De Heraut*. Nu werd hij onlangs verrast, doordat een goed vriend hem uit Wemeldinge in Zeeland een schrijfboek bracht, waarin met keurige hand ettelijke berijmingen waren opgenomen van verhalen voor de jeugd (ook goed voor de ouderen), indertijd door schrijver dezes, of laat ik liever zeggen, door mij geschreven.

Nu, die berijmingen zijn, mij dunkt, zóo, dat onze vriend A. uit W. een pluimpje verdiend heeft. Evenwel, teneinde alle verdenking van partijdigheid, voorliefde ofte wat dies meer zij in dit opzicht te weren, leggen wij een der verzen den bescheiden lezer voor, opdat hijzelf oordeele.
H.

DE HOOIVORK OP TAFEL.

Eens kwam op een dorp, mij bij naam niet bekend, Een afdeeling troepen in kantonnement.
En de inwoners, weet gij, als meer wel geschiedt,
Blij met de visite, dat waren zij niet.
Te minder ook nog, wijl er bij was gelast
Dat broeder soldaat nog al lang bleef te gast. —
Nu was er bij 't krijgsvolk een ruiter, die dacht:
Dat volk hier, het heeft ons met weezin verwacht,
Vast staat dus geen vriendlijk onthaal mij gereed;
't Is daarom maar goed dat ik raad er meê weet:
'k Beloof 't hun, zij zullen wel lusten er van;
'k Behandel die lieden zoo ruw als ik kan!
Wee, legt mij een hunner maar iets in den weg!
Ik zal ze doen siddren, nog eer ik wat zeg!"

Door niets in die dwaze gedachten gestuit,
Draafde onze dragonder naar 't huis, hem beduid.
De woning eens landmans was 't deel des soldaats.
Hij reed binnen 't hek en steeg af op de plaats;
En riep, op een toon, onzen dappere waard,
Een knecht toe: „Hei, kinkel, draag zorg voor mijn
(paard!"

Toen wendde de held naar de huisdeur zijn schreên,
En — bons — op de deur, werd er binnengekreên.
De vrouw groette minzaam, maar niets kreeg zij weer,
Slechts klonk haar in 't oor, min zachtaardig en teer:
„Zeg wijf, op wat tijd is de middagkost gaar?"
„Om twee uur," was 't antwoord, „dan ben ik
(wel klaar.""

„Dan zal ik nog even gaan zien naar mijn paard."
Hernam hij, en kletterde zóo met zijn zwaard
Als joeg hij de buurtschap, zoo groot zij bestond,
De schrik om de leden, tot ver in het rond.

En vrouwlief was waarlijk niet weinig ontsteld;
Zij liep naar haar man toe, en ras werd verteld
Wat schoft van een kerel er was tot hun last.
Maar boer zei: „Hou stil, 't zal wel gaan met dien gast!"
't Was 't uur voor den maaltijd. De dampende brij
Stond midden op tafel; een ieder schoof bij:
Ook had de dragonder een zitplaats bezet.
Maar nauwelijks was er gedaan met 't gebed,
Ontving men zijn portie en wou aan den slag,
Of daar trok de ruiter zijn zwaard voor den dag
En leide het naast zich op 't tafelblad neer;
Hij krulde zijn knevel en zag heen en weer,
Als had hij iets wezenlijk dappers gedaan. —
De huisvrouw zag angstig haar echtgenoot aan.
Bij 't kroost week de blijdschap en schreien was 't
(slechts,

En de eetlust verdween ook bij meiden en knechts:
Nu zag me' op elkander en dan op het zwaard.
De landbouwer echter bleef uiterst bedaard,
En nam even denkend een spoedig besluit:
Hij rees van zijn armstoel, liep 't woonvertrek uit,
En keerde, na korten tijd toevens, daar weer
Met — 'n hooivork, geen kleintje, niets minder,
(niets meer.

De plaats werd hernomen, maar niets werd gezegd
En 't vorkje werd naast hem op tafel gelegd.
Raar keek nu de ruiter, verbaasd riep hij uit:
„Wat wordt met dat vreemde bedrijf toch beduid?"
„Och, 't is", sprak de boer, „heel eenvoudig en klaar;
Wij weten, al zijn wij dan landlieden maar,
Toch ook wel een beetje, wat voegt en wat niet.
Bevreemdt u dus, heerschapp, hetgeen ge thans ziet,
Ei, zeg dan, en dat ge 't mij toestemt, staat vast,
Of bij een groot mes dito vork dan niet past?"

De ruiter keek zwijgend beschaamd voor zich neer,
En ras lag het zwaard al ter tafel niet meer.
Weg ging ook de vork toen en 't eten ging voort:
Vast dacht men niet weinig, maar sprak haast geen
(woord.

Doch snorbaard, hoe ruw hij ten middagmaal kwam,
Was gansch tot bedaren, zoo mak als een lam.
En hoer en soldaat, eer een week nog verdween,
Reeds liepen zij samen als vrienden daarheen.

Die les met de hooivork, zoo zuiver gemikt,
Had 's ruiters verwaandheid terdege geprikt.

UIT HET LEVEN.

De dwaasheid der afgoderij.

De zendeling J. G. Potter, van het Engelsch-Baptisten zendinggenootschap, deelde onlangs het volgende mede uit Agra: „De Sikhs zijn een schoon geslacht van menschen, woonachtig in noordelijk Indië. Zij belijden, volgelingen te zijn van een zekeren *Nanak*. De Sikh, van wien ik nu zal verhalen, is politie-inspecteur in een groot dorp, Chania genaamd, eenige mijlen verwijderd van de stad Agra.

Deze man heeft ons meermalen veel vriendelijkheid betoond, wanneer wij onze tent dicht bij zijn huis opsloegen. Hij noodigde ons dan hem te bezoeken, en als wij zulks deden was hij gereed, met vrienden en bureu, naar de boodschap des Evangelies te luisteren, hetzij wij zulks deden met spreken of zingen.

Gedurende ons laatste bezoek bij hem verhaalde hij de volgende geschiedenis, welke, komende van de lippen eens heidens zelf, met veel genoeg en belangstelling door ons werd aangehoord:

„In zeker dorp woonde een Hindoe, wiens afgod uit niets anders bestond dan een klein zwart steentje, de god *Selegram* genaamd. Dit afgodje werd heel zorgvuldig in huis bewaard, en dagelijks door hem aanbeden. Maar eens gebeurde het, terwijl hij als naar gewoonte het afgodje zou aanbidden, dat het steentje verdwenen was. Toen hij onderzoek deed, bemerkte hij al spoedig, tot zijn groote verbazing, dat een rat het weggenomen had. Hierover nadenkende, kwam hij tot het besluit, dat de rat sterker moest wezen dan het steentje, en daarom zijner aanbedding meer waardig. En nu aanbad hij dagelijks de rat.

Dit ging geregeld zijn gang, totdat opeens de rat niet meer gevonden werd; de kat had haar gevangen. En nu begon hij de kat te aanbidden. Maar de kat werd gedood door een hond. Nu werd de hond het voorwerp zijner aanbedding. Dit was echter van korten duur, want zijn vrouw doodde den hond. En nu aanbad hij vanzelf zijn vrouw.

Maar het gebeurde weder, terwijl hij toornig was, dat hij zijn vrouw doodsliep. Hij besloot nu opeens, dat noch steen, noch rat, noch kat, noch hond, ja, zelfs niet zijn vrouw behoorde aanbeden te worden, maar dat hij voortaan zichzelf moest aanbidden.

En zoo werd deze Hindoe een aanbidder van zijn eigen *ik*.”

Doen dat alleen Hindoes?

H.

Een liefelijke ontmoeting.

De beroemde Moffat, schoonvader van Livingstone, verhaalt, dat toen hij eens op een zijner zendingstochten in de woestenijen van Afrika verdwaald was, hij een oude vrouw ontdekte. Hij riep haar. Zij had een pot met melk bij zich, dien zij voor hem nederzette, terwijl zij hem uitnoodigde te drinken. Daarop verwijderde zij zich. Eenige oogenblikken daarna kwam zij met spijzen terug, die zij, na ze eerst te hebben schoongemaakt, in zijn bijzijn kookte. Hoe verbaasden zich de zendeling en zijn metgezellen op dit gezicht! Maar toen het eten gedaan was, volgde de opheldering. De Afrikaansche vrouw zeide tot de reizigers: „Ik heb Hem lief, wiens dienstknechten gij zijt; wat ben ik gelukkig, u te mogen zien!” En daarop uit een plooi van haar kleederen een Nieuw Testament, in haar volkstaal, voor den dag halende, voegde zij er bij: „Zietdaar de bron, waaraan ik mij laaf; de olie, die mijn lamp doet branden. Zou ik hen dan niet liefhebben, die dezen kostelijken schat aan mijn volk gebracht hebben?” H.

Kleeding.

Een dame vroeg eens een predikant, of iemand veel met zijn kleeding op kon hebben, zonder hoogmoedigheid te zijn. „Mevrouw!” was het antwoord, „als de staart van den vos uit een hol voor den dag komt, wees dan verzekerd, dat de vos er in is.”

Een andere dame vroeg John Newton, wat de beste maatstaf was voor vrouwelijke kleederdracht. „Mevrouw,” antwoordde hij, „u zoo te kleeden, dat degenen, die in uw gezelschap waren, zich niet meer weten te herinneren, *hoe* gij gekleed waart.”

H.

Met de Tabernakelkerk van Ds. C. H. Spurgeon te Londen is ook een „Pastors College” (Godeleerde) school verbonden, waar, in de zeven en twintig jaren van haar bestaan, reeds zes honderd vijftig mannen onderwezen werden. Tegenwoordig zijn er vier honderd zes en tachtig geregeld bezig met Christelijken arbeid als leeraars, zendingen en Evangelisten. De zendingen zijn werkzaam in verschillende deelen van Afrika, China, Japan, Indië, Brazilië, Hayti, Italië en Spanje, en de leeraars werken in gemeenten in Australië, Van Diemensland, Nieuw-Zeeland, de Kaap, Canada en de Vereenigde Staten.

H.

Een edel geneesheer.

De beroemde Duitsche geneesheer, dr. Werlhof, had eens een armen daglooner bezocht, die op een dakkamertje woonde. Toen hij, beneden gekomen zijnde, uitrustte van de vermoeienis van het op-

en afgaan der trap, zag hem een zijner voornamen kennissen en vroeg hem, van waar hij kwam. Toen de geneesheer het hem mededeelde, kon hij zijn verbazing niet verbergen, dat zulk een beroemd man ook zulke arme lieden bezocht.

„Wel, mijn waarde heer,” zeide Werlhof, „dat zijn juist mijn beste klanten. Want die betalen daarboven.” H.

Vóór vele jaren — zoo verhaalt iemand — moest ik honderd mij toevertrouwde parelen verkoopen, maar kon ze nergens aan den man brengen. Dat bracht mij schier aan het twifelen, want ik kon het niet begrijpen, waarom de Heere de parel als beeld van het Koninkrijk Gods had gebruikt. Eindelijk zeide een Jood tot mij, dat de parelen hun waarde verloren hadden, omdat zij geel geworden waren. Zij, die ze had bezeten en gedragen, had vergeten ze telkens, nadat zij ze gebruikt had, van het zweet te reinigen. Zonder dagelijksche reiniging verliest onze schat zijn waarde. H.

Een bekeerde Chinees antwoordde op de vraag: „Wat is de tegenwoordige toestand van uw hart?” het volgende:

„Eertijds was mijn gemoed vol rook, nu echter is het helder; eertijds was het in mijn hart als een onstuimige zee, thans is het kalm; eertijds had ik alleen mijzelf lief, thans echter heb ik alle menschen lief.” — Zulk een verandering grijpt plaats, als het heeten mag: „Christus leeft in mij.” H.

Stijlbloemen.

1. De *beduidende* voorraad goederen wordt, wegens *opheffing der* winkel, tot *zelfkostende* prijzen uitverkocht.
(’t Is zeker knap voor een „ongestudeerd” mensch, in één zin vier fouten tegelijk te maken!)
2. Hier verkoopt men, met Godes zegen,
Eieren *van de hen gelegen*.
(Op een uithangbord.)
3. Wie eenmaal deze haarolie heeft gebruikt, begeert nooit iets anders. (Een gemakkelijk middel om tevreden te zijn.)
4. Deze machtige vorst bezat tal van paleizen, van welke hij er echter altijd *slechts één gelijktijdig* bewoonde.
5. Zulk een onvriendelijkheid *stuitte* mij af.
6. Een kogel miste; een tweede trof hem in de dij, welke laatste werd verwijderd.

(Uit de jongste nieuwsberichten.)

Uit kinder- en schoolliederen.

7. ’t Is Gods Woord — wie zal ’t verhindren? —
’k Zal u *leiden met mijn oog*.
8. Ik moet *mijzelven schamen*
Dat ik zoo traag en lustloos zij.
9. Een kind is ons geboren,
Zijn naam is *wonderlijk*,

Hem is de troon beschoren
Van ’t hemelsch koninkrijk.

10. Wijzen, *op de ster gegaan*,
Brachten Hem geschenken aan.

11. Te Londen *zou* een zware brand geheerscht hebben; maar ’t bericht vereischt nog bevestiging.

H.

12. In een der straten van Amsterdam vindt men een uithangbord, waarop de volgende merkwaardige mededeeling wordt gedaan:

X. (naam van den bewoner van het huis.)

MAAKT EN REPAREREET ALLE
SOORTEN VAN TROMMEN, ZEEFTEN,
TAMBOERIJNEN, HOEDENMAKERS,
MODISTEN, EN WINKELDOOZEN.

W.

V R A G E N B U S .

Onze lezer J. S. te Spijk schrijft ons:

1. Ter aanvulling der vraag der Christelijke Jongelingsvereniging te Nijeveen, kan ik mededeelen, dat bedoeld gebruik ook hier bestaat — tenminste bij de Christelijke Gereformeerden, en voorzover mij bekend is, ook bij de Nederlandsch Hervormden en Nederduitsch Gereformeerden (doleerende).

Ook in Hoogeveen zag ik menigmaal hetzelfde. Daar waren het echter vooral de schippers en de arbeiders, die er zulk een eigenaardige gewoonte op nahielden.

Van de herkomst dezer „groetenisse” is ook mij echter niets bekend. Zeker, is mijns inziens, dat zij dienst moet doen als beleefdheidsvorm.

2. De inzender van de tweede vraag kan, dunkt mij, wel terecht bij de kanteekeningen van den Staten-Bijbel, op genoemden tekst. Aldaar vindt hij tenminste drie verschillende meeningen opgegeven over de beteekenis van „tweeden eersten” sabbat.

3. Vraag No. 3 wordt, dunkt mij, beantwoord door Genesis 48:5 en 1 Kron. 7:20—22 met elkaër in verband te brengen. Efraïm wordt beschouwd als Jakobs *zoon*, niet als diens *kleinzoon*.

Mij is niet bekend, dat een van Jakobs *eigen zonen* „de diepe smart heeft ondervonden, dat al zijne toen levende zonen op één dag werden vermoord.”

Dezelfde lezer geeft als nieuwe vraag:

In Gen. 37 is sprake van Ismaelieten en Midianieten. Hiermede worden dezelfde personen bedoeld. Vanwaar deze twee verschillende namen voor denzelfden volkstam?

B E R I C H T E N .

Het *Ned. Jong. Verb.* heeft besloten, behalve de jaarvergadering, een buitengewone vergadering te houden in den zomer van dit jaar, om zoo in een langgevoelde behoefte te voorzien.

Wij verblijden ons hierover zeer. Zoo komt er meer toenadering en saamwerking. Reeds lang was het begeerd. Geve er de Heere zijn zegen op!

Met genoegen vernemen wij, dat de heer J. Burger van Leiderdorp de benoeming tot president van den ring, Maandag 30 Januari j.l. te Zwammerdam opgericht, aangenomen heeft.

C O R R E S P O N D E N T I E .

J. S. te S. Gaarne zullen wij uw stuk ontvangen en zien, of het bruikbaar is. Eveneens is ons de verdere toezegging aangenaam.

Druk van P. Groenendijk.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

EEN ZELDZAAM KARAKTER.

Zoo luidt de titel van een merkwaardige levensbeschrijving, die wij ontleenen aan de mededeelingen van een Hollandschen Amerikaan. De schrijver, van Nederlandsche afkomst, is de heer Van der Ven. De man, dien hij beschrijft, was ons althans totnogtoe, onbekend en in elk geval een merkwaardige figuur, al zouden..... maar wij laten eerst den verhaler aan het woord.

In het laatst der vorige eeuw leefde te Rotterdam, in ons oude vaderland, een predikant, die om zijn buitengewone verdraagzaamheid even gehaat als bemind was. Het was hem een onverschillige zaak, tot welke gezindte men behoorde. Indien er in de belijdenis maar een plaatsje voor Jezus, als den Zoon van God, gevonden werd, dan reikte hij blijmoedig de trouwe broederhand toe en was door niets ter wereld tot hatelijken argwaan te bewegen.

Een Roomsch-Katholiek pastoor in dezelfde stad was een zijner beste vrienden, en na diens overlijden bracht hij een hulde aan zijn nagedachtenis in de volgende woorden:

„Aan mijn vriend Van de Wolle!

Hier rust in heilige aard des priesters koud gebeente,
 Met tranenvocht bedauwd der schreiende gemeente;
 Zij mist haar trouwen gids, haar leeraar en haar vriend,
 Bij al wat schepsel heet, bij God en mensch bemind;
 Zoo needrig als geliefd, zoo ernstig als zachtmoedig,
 In arbeid onvermoeid, in weldoen overvloedig,

Getrouw aan zijne leer. Maar dacht men niet als hij,
 Hij minde 't Christlijk hart en liet den godsdienst vrij.
 Geen zwakheid kon hem ooit in zijnen ijver hindren;
 Hij was der oudren raad, de leidsman hunner kindren,
 Hij was der blinden oog, der lammen voet en hand,
 De ware menschevriend, de vriend van 't vaderland.
 Hij stierf in God getroost en wachtte 't hoogste goed,
 Vertrouwende op zijn gunst, in Jezus' offerbloed.
 Gij, Englen van omhoog, die 't rustend stof der braven
 Dat beter leven wacht, beveilig in de graven,
 Bewaart het lijk mijns vriend's, dat, als het tarwegraan,
 Bij 't jongste morgenlicht volheerlijk op zal staan!
 o, Leden van 's mans kerk, vergeet niet zóo te leven,
 Als hij u leerde en zelf het voorbeeld heeft gegeven.
 Stort, Christnen, wie gij zijt, een traan op deze zerk.
 Hier rust een waardig lid der algemeene kerk.”

Was het wonder, dat Ds. S. door velen niet begrepen werd, en dat men de gelegenheid aangreep om hem voor zijn prediken in Luthersche- en Mennistenkerken aan te klagen, en niets liever dan zijn censuur of ontslag uit den heiligen dienst gezien zou hebben?

Hij verantwoordde zich echter op waardige wijze en zeide o. a.: „U, Heere Jezus, te prediken, daartoe is mij geen filosoof te wijs — geen professor te geleerd — geen huichelaar te schijnvroom — geen spotter te stekelig — geen kerkerhol te somber — geen schavot te akelig geweest; en als Gij mij roept, zal ik U prediken overal, waar mij een deur geopend wordt; al was het zelfs in het „witte ge-

waad" (d. w. z. in de Roomsche-Katholieke kerk); waarop zijn vijanden verstomden en zijn vrienden gelegenheid kregen hem vrij te spreken.

Toen de Fransche vrijheidsgeest Nederland overstroemde, de oude staatsregeling omverwierp en de kerk met ondergang bedreigde, werd hem door de synode verzocht twaalf leerredenen te leveren tot verdediging der waarheid, waartoe hij door zijn nauwkeurige bekendheid met de listen van het ongeloof en der valsche wetenschap bijzonder geschikt was; en deze arbeid is ook niet ongezegend gebleven. Doch hijzelf werd hierdoor en door zijn ijveren tegen de Fransche zeden in nieuwe moeilijkheden gewikkeld.

Door de Fransche regeering werd in dien tijd een nooit gehoorde belasting geheven van alle koloniale goederen, zoodat vele kooplieden hun voorraad verbergden; en nu beraamden eenige Franschgezinde burgers een aanslag om Ds. S. in staat van beschuldiging te stellen, als zou hij dezen zoogenoemden smokkelhandel begunstigd hebben.

Dit plan was echter een diep geheim, toen een oude Jood er de lucht van kreeg en zich haastte, hem te gaan waarschuwen. Op zijne vraag, wat dezen hem geheel onbekenden man hiertoe bewogen had, was het antwoord: „Niets anders, dan dat ik zooveel achting voor uw vredelievende gevoelens heb.”

Hoe maakte deze oude Jood de onverdraagzaamheid van vele Christenen beschaamd!

Eenige jaren later verkoos hij liever in ballingschap te gaan, dan trouw te zweren aan den keizer der Franschen. Hij nam de wijk naar Oost-Friesland en heeft eenige jaren in dat gewest doorgebracht, dienende het Evangelie in de aldaar bestaande kerkgenootschappen.

Na den val van Napoleon en het keizerrijk werd hij teruggeroepen en in zijn eer en ambt hersteld. Hij schreef toen in zijn snipperuurtjes een krijgskundig werk, dat den slag van Waterloo tot onderwerp had en waarin hij in zegezangen zijn liefde voor vorst en vaderland ontboezemde.

Met vaste hand zwaaide hij ook nu weder den herdersstaf, stelde zich met al den ijver van een vurigen geest tegen de valsche begrippen van bijen ongeloof en stelde zichzelf aan allen dienstbaar om des Evangelies wil, opdat er meer gewonnen zouden worden.

Eindelijk kan ik niet nalaten, een staaltje aan te halen van zijn gevoel voor de hem toevertrouwde gemeenten, blijkbaar uit de volgende regels, die hij schreef na het verlaten van Noordwijk, een zijner eerste standplaatsen, waar men vele kruiden voor de apothekers aankweekte:

God zal ik om Noordwijk prijzen,
Daar ik op dien lieven grond
In de tuinen paradijzen
In de menschen englen vond;

Daar ik op de balsempaden,
Waar men bloem en kruidplant voedt,
Lezen kon op duizend bladen:
„Halleluja, God is goed!”

Nog iets betreffende zijn gevoel voor vrouw en kroost, waarvoor hij, na de herstelling zijner gade van een zware ziekte, een lied zong, waarvan ik alleen de eerste versjes zal opgeven.

Halleluja! onvolprezen
Allerhoogste majesteit,
Die uit 't rijk der heerlijkheid
In 't geopend hart kunt lezen!
Sta mij, daar ik blij te moe
U mijn offers op kom dragen
En om nieuwen zegen vragen,
Sta mij gunstige ooren toe!
Storm, orkanen, zijn verdwenen
En de wolk, die ons bedreeg
Dreef, daar 't licht den doortocht kreeg,
Over onze hoofden henen.
Halleluja! blij temoe!
Zwaait den wierook, dierbre loten!
Halleluja! onverdroten:
Halleluja! looft den Heer.”

Zoover het verhaal. Wij zouden den predikant niet in alles tot voorbeeld willen stellen, maar ongetwijfeld is van hem iets, ja zeer veel te leeren. En dat geven wij den lezer ter overweging.

H.

HANDEL.

Indien er éen land ter wereld is, dat goed gelegen mag genoemd worden voor het drijven van handel, dan is het Nederland. Aan twee zijden wordt het door zee bespoeld. Overal is het waterrijk; „doorsneden met rivieren en meren.” Bovendien is van de vroegste tijden af gezorgd voor goede kanalen, die de rivieren met elkander verbinden. Deze rivieren stroomden door vlak land, hetgeen ook een groot voordeel is; ze hebben daardoor weinig en overal geregeld val, waardoor ze over haar geheele lengte bevaarbaar zijn, zonder dat de groote onkosten gemaakt behoeven te worden, die in andere landen noodig zijn. Nergens in ons geheele vaderland vindt men watervallen, en dat is zeer gelukkig. Watervallen maken de natuur wel prachtig schoon en lokken veel plezierreizigers, maar een schipper ziet ze even graag als een visch het droge.

Het klimaat van ons land brengt ook al het zijne meê om den handel te bevorderen. Over 't algemeen is het zelden zoo warm, dat men niet werken kan. En evenmin hebben we hier zulke strenge kou, dat de arbeid gestaakt moet worden. Wel bevrozen onze stroomen, maar 't komt zelden voor, dat de scheepvaart langer dan een week of drie achtereen gestremd is. Er valt in ons land wel sneeuw, maar

van zulke oopenhoopingën van sneeuw, dat er zooals in Amerika geheele treinen onder bedolven worden, hoort men nooit. Zelfs zijn we daarin gelukkiger dan de overige andere landen van Midden-Europa.

't Voornaamste blijft evenwel het uitnemende net van natuurlijke en kunstmatige waterwegen, waarmee ons land overspannen is. 't Vervoer te water is toch ongelijk veel goedkooper dan dat te land. Vooreerst vindt een stoomboot haar weg gebaad, zoodra er maar water genoeg in de bedding der rivier staat, terwijl een spoortrein over de geheele lengte van den af te leggen weg kostbare rails noodig heeft, die niet kunnen gelegd worden op eens ander mans grond en waarvoor dus eerst de grond moet aangekocht worden. Overigens is er voor een paar stoombooten veel minder personeel en materieel noodig, dan een spoorwegmaatschappij behoeft. Terwijl eindelijk een flinke stoomboot zooveel ruimte heeft en zooveel passagiers inslikt, dat zelfs wie het gezien heeft, het nog slechts half gelooven kan.

Hieruit volgt natuurlijk, dat er bij lange na zooveel kapitaal niet noodig is om een paar stoomschepen in de vaart te brengen en te houden, als om een spoorweg aan te leggen. En aangezien nu alle geldzaken ten slotte hierop neerkomen, dat men *rente* van zijn *kapitaal* moet trekken, en dat alle rente, die boven het gewone percentage gaat, als winst kan beschouwd worden, valt het gemakkelijker na te gaan dat ondernemingen, die minder bedrijfskapitaal vereischen dan andere, ook goedkooper werken. En ieder, die, om zoo te zeggen, zijn neus weleens buiten de deur gestoken heeft, weet dat het vervoer per stoomboot hem niet de helft gekost heeft van den prijs voor denzelfden afstand per spoortrein.

Er komt nog een voordeel bij. En wel dit: per schip ben ik aan geen bepaalden weg gebonden. Mijn schip is geen veerpont, die op een ketting drijft. Maar daar heeft de spoortrein wel iets van. Niemand is er op gesteld, dat de trein buiten de rails gaat, want zoodra dit geschiedt, komt er plotseling een heel ongewenscht en noodlottig eind aan het rijden. Met een schip ben ik echter zoo vrij als een visch in 't water. Is er reden om niet naar Engeland te varen, dan stuur ik desverkiezende naar Rusland, of bevalt me dat niet, dan stoom ik naar Spanje. Een spoorweg gaat echter maar één lijn langs. En dat is een onderscheid, waarvan goede vruchten te plukken zijn, bijv. in oorlogstijd.

Daar staat echter één belangrijk ding tegenover. Het snelst varende stoomschip haalt een spoortrein, die flink onderweg is, niet in. En „time is money”. Dat is zóo waar, dat het dikwijls voor den koopman van weinig belang is, of het vervoer *duur* is, als het slechts *snel* gaat. Want het komt er nog minder op aan, of ik mijn kapitaal met *grote winst* omzet, dan wel of ik het *spoedig* omzet. Ge-

steld: ik werk met een kapitaal van *f* 100000, en zet dat eenmaal in het jaar om met 10% zuivere winst. Dan heb ik *f* 10000 verdiend. Maar nu wordt mij de gelegenheid geboden om het viermaal 's jaars om te zetten, ofschoon slechts met 3% zuivere winst. Dan kan een kind uitrekenen, dat ik het laatste met beide handen moet aangrijpen, en wel om verschillende redenen.

1°. Reeds na drie maanden heb ik mijn kapitaal terug. Dat vermindert het gevaar om het geheel of gedeeltelijk te verliezen met 75%.

2°. Ik moet daarvoor wel viermaal zooveel werken, maar ik *geef* ook viermaal zooveel werk aan anderen; ik ben dus met hetzelfde geld viermaal zoo nuttig. En dat zegt ook wat, wanneer zooveel duizenden zonder kapitaal voor hun dagelijksch inkomen van de werkgevers afhangen.

3°. Is $4 \times 3\% = 12\%$, zoodat ik ten slotte *f* 12000 inplaats van *f* 10000 verdien.

Nu maakt *vlugge* omzet tegen lagen prijs, wanneer de toestand van de maatschappij gezond is, *niet* dat de markt overvoerd wordt, maar integendeel dat al meer en meer *behoefte* aan het artikel bestaat. Wanneer bij een volk het aanbod door de vraag geregeld wordt, toont dat volk daardoor reeds, dat het den rechten handelsaard niet heeft. Dan doet het niet meer zaken dan hoog noodig zijn en drijft slechts een mageren ruilhandel. Het aanbod moet de vraag doen geboren worden. Een gezond aanbod kan slechts plaatsvinden, waar de middelen van vervoer *goed*, *goedkoop* en *vlug* zijn.

Aangenomen dus voor een oogenblik, dat ik handel drijf op België en daar zoowel als hier de handel levendig is, dat de spoortrein mijn goederen in één dag vervoert, en de stoomboot drie dagen voor dezelfde reis noodig heeft, maar dat het vervoer per spoor driemaal duurder is, dan dat per stoomboot, dan is het nog geraden den spoortrein te kiezen, om de eenvoudige reden, dat dit veel voordeliger is.

Nauwelijks was de beschaving in ons land doorgedrongen, of de bewoners hebben begrepen, dat het land voor den handel als gemaakt was. Spoediger dan ergens anders verzezen in Holland handelssteden, aan de rivieren gelegen. Weinige omstandigheden hebben zooals deze medegewerkt aan den bloei en de ontwikkeling van ons volk. Reeds zeer vroeg ontstond hier een welvarende, flinke kern van burgerij, poorters, wier opkomst een knak gaf aan de lijfeigenschap. In dat opzicht was ons volk de anderen een eeuw of wat vooruit. Toen in Duitschland de roofridders nog als ware duivels huishielden, waren in Nederland machtige steden te vinden, die zelfs den beteren adel in bedwang hielden. Hier waren vrijheden en privilegiën, waarvan men elders nog niet eens had hooren gewagen. En natuurlijk hield de ontwikkeling gelijken tred met

deze opkomst der burgerij. De menschen begrepen, dat ze meer dan vee waren, en de handel bracht meê, dat ze zich dan ook boven het vee verhieven. In kunsten en wetenschappen geraakten ze hun naburen ver vooruit. „Enkel koninginnen” zag de eechtgenoot van Karel V in de koopmansvrouwen van Brugge, niet alleen aan haar kleeding, maar ook aan haar manieren. En toen de eerste morgenschemering van de naderende Kerkhervorming over de verouderende middeleeuwen aanbrak, was het handeldrijvende Nederland de vruchtbaarste bodem voor de voorbereidende werkzaamheden van de Broederen des Gemeenen Levens. Terwijl de Hervorming zelve hier een volk vond, fier, vrij, vast, onafhankelijk, stoutmoedig, als geen ander.

Dat had de Heere God voor een goed deel *door den handel* bewerkt.

De eerlijke, echte handelsgeest is een waarborg voor de zedelijke en stoffelijke welvaart van een volk. Dat hebben onze vaders getoond, ook onder de hevigste vervolgingen en in den felsten en bangsten strijd. De volken, die uit de Hervorming geboren of door haar herboren zijn, zijn allen *handelsvolken*. De Protestantsche geest vormt tot handelsvolken. De Roomsche geest weet van geen vrijheid, noch op het gebied des gewetens, noch op dat des maatschappelijken levens.

De handel vliegt de wereld rond als de vogel, die het vruchtbare zaad in 't snaveltje vervoert en 't laat vallen, het weet zelf niet waar. Taal, kennis, volkenkunde, kunsten, wetenschappen, beginselen, goede en kwade, ze zijn alle door de handelsvolken verspreid en overal, de geheele wereld door, in vruchtbare aarde gestrooid.

Vandaar, dat de handelsvolken de wereld regeeren. Zij leveren de stamhuizen der vorsten, zij leveren de groote kunstenaars, de geleerden, de godgeleerden!

Wee óns volk met name, wanneer de handelsgeest mocht uitsterven! Dan ware het ook met het volk zelf gedaan.

De volgende maal moeten wij een paar woordjes spreken over *vrijhandel* en *beschermende rechten*.

W.

Taal en letteren.

Gevaren.

Menigeen zal misschien glimlachen, als hij dit opschrift leest. Gevaren in de letterkunde, in haar beoefening....

En toch is het zoo, en reeds lang hadden wij er over willen spreken, wijl er zoo menigeen de droeve ervaring al van opdeed.

De letterkunde heeft, gelijk bijna alle wetenschappen, zekere aantrekkelijke zijden, zekere onderdeelen die meer algemeen in den smaak vallen, en wederom

andere, die men veelal dor en saai vindt. Een aardig verhaal te lezen, een vers mooi voor te dragen, is iets wat elk lijkt. Maar of het nu *de* of *den* moet zijn; of gij moet zeggen: „k Ben er tegen”, of: „k Heb er *op* tegen”, kan den meesten menschen bitter weinig schelen. Het gaat er meê als in de bakkerij. Ieder lust het krentenbrood, maar het bereiden — zie dat is min prettig dan het eten.

En nu zal wel niemand betwisten dat vele, vooral jonge beoefenaars der letterkunde, bijzonderlijk in kringen en vereenigingen, wel het ei willen eten, maar niet de kip voeren. Anders gezegd, het gevaar is zeer groot, dat men maar aan het stellen, spreken en voordragen gaat, zonder te bedenken, dat dit eerst komen mag, als er ook een boom geplant is, waarvan dit de natuurlijke, niet de aangehangen vruchten zijn. Als iemand de gronden der taalkennis, het zuiver schrijven, het begrip van den zin en zijn deelen mist, dan blijft hij ten slotte, al heeft hij ook gaven tot voordragen enz., een brekebeen en loopt groot gevaar een betweter, een hol vat te worden, een, die wel schettert, maar ledig is als een trompet. En een mensch is tot iets beters geroepen. Daarom eerst *taalkunde*, dan *letterkundige* ontspanning. In geen geval althans het laatste *zonder* het eerste.

Een tweede gevaar ligt in het jagen naar veelweterij, geboren uit vluchtigheid en oppervlakkigheid. Dat is een algemeene kwaal onzes tijds met zijn eisch van „algemeene kennis”, maar ook met zijn droeve klachten over en de bittere gevolgen van te veel vakken, overlading enz. bij het onderwijs. (Gelukkig gaan de oogen reeds open!)

Hoe doet men vaak zijn letterkundige kennis op? Men leest bijv. in een bloemlezing iets van Bilderdijk, Da Costa, Van Lennep. Soms staat er om velerlei redenen juist niet datgene, waaruit die mannen nog het best gekend worden, en denkt dan: Ziezoo, ik ben er; ik heb „van alles wat”. Maar....

Er zat eens een oude, geleerde heer in den spoorwagen. Vóór hem zat een jongejuffrouw, met wie hij in gesprek raakte, o. a. over schrijvers en dichters. Eenigszins verwonderd was de oude heer, toen hij bemerkte, hoe het meisje blijkbaar vrij goed wist, wat Goethe, Bilderdijk en Milton hebben geschreven. Maar zijn verwondering steeg ten top, toen hij, over Schiller en Vondel sprekende, het antwoord kreeg: „Van *die* heb ik nog nooit gehoord!”

Wat was het geval? De jongejuffrouw had al haar kennis opgedaan uit een encyclopaedie of woordenboek der letterkunde. Dat kwam uit bij afleveringen en het liep nog slechts tot *R*. Zodoende wist zij van al wat na die letter kwam niets.

Deze fabel — want ik sta voor de waarheid niet in — bezit toch een diepe waarheid. Menigeen heeft niet meer gedaan, dan hier en daar even gekoken aan of een eierlepel vol genomen van de vele schotels, die op den disch staan. Doch zoo

wordt hij niet verzadigd, of indien al ten slotte, dan heeft hij toch geen maaltijd gedaan, niets degelijks ontvangen.

Wie namelijk letterkundige kennis verkrijgen wil, moet beginnen met één boek, en liefst een, dat slechts één onderwerp of stof behandelt, bijvoorbeeld: „Het huis Lauernesse” van Bosboom-Toussaint of „Ferdinand Huyck” van Van Lennep. Dat nu lezen men eerst goed en aandachtig om den inhoud wél te kennen, en geve dien in het kort en schriftelijk weer. Dan beginne men de lezing opnieuw, en teekene de plaatsen aan, welke men de schoonste vindt, alsook zulks, waar iets voorkomt, dat men niet recht vat. Bij een derde lezing lette men meer bijzonder op de wijze van uitdrukking, de eigenaardigheden van taal en stijl. Ook stelle men zich verschillende vragen, bijvoorbeeld:

Langs welken weg komt de schrijver tot zijn eigenlijk onderwerp?

Wie zijn de hoofdpersonen?

Waar begint de ontkenning?

Welk zedelijk standpunt neemt de schrijver in?

Welk doel had hij bij zijn schrijven?

Zijn de tijden en omstandigheden, waarin hij leefde, ook uit zijn werk merkbaar?

Op welke wijze brengt hij het geschrevene meest onder de kennis der lezers (bijvoorbeeld enkel door mededeeling of in gesprekken enz.)?

Komt de persoonlijkheid, de eigen meening des schrijvers in zijn werk uit?

En zoo zijn nog honderden vragen te beantwoorden. Als men dit nu doet onder goede leiding of in een kring, waarvan elk lid zich degelijk voorbereidt, zal men ongetwijfeld vrucht zien.

Maar hoe ook, begin met weinig, met één boek. „Vereenig in het kleinste punt uw kracht”, zegt de dichter.

Dat gaat trouwens zoo bij alle degelijke studie. Geen enkel student in de godgeleerdheid bijv. werkt op de hoogeschool *alle* Bijbelboeken door. Meestal slechts één of twee. Doch als hij dat goed doet, weet hij ook, *hoe* te doen voor al de andere; en dat is de kunst. De wiskunstenaar lost niet alle voorstellen op, maar zorgt slechts voor alle berekend te zijn. Door het enkele leert men alle kennen, of liever, wie enkele dingen grondig doorwerkt, zal langzamerhand alle soortgelijke vlug en vaardig leeren bevatten, oordeelen en schatten. Zoo is het ook in de letteren.

Jaren geleden gaf ik iemand, die hoogstwaarschijnlijk dit ook lezen zal — hij was toen nog student — den raad, Walter Scott, den Van Lennep van Schotland, te lezen. Kort daarna kwam hij tot mij en klaagde, dat het niet ging.

„Waarom niet?” vroeg ik.

„Wel, ik moet zulk een menigte woorden opzoeken; dat is vervelend, vermoeiend ook; en al het genot is van zulk lezen af.

„Nu,” sprak ik, „houd u eens flink. Doe de moeite en werk eens eenige bladzijden met zorg door. Bestudeer die in allen deele, zoodat gij ze wel zingen kunt, en zie dan eens of het verder nog niet gaat.”

Na een poos kwam hij weder en zei: „Ik heb nu het geheele boek met gemak en genot gelezen. Twintig bladzijden heb ik door en door bestudeerd; maar nu gaat ook de rest vlot.”

Zoo is het, en wie eveneens doet, zal het ervaren, ook op elk ander gebied der wetenschap.

Er bestaat echter nog een derde gevaar, en wel het grootste. Daarop wijzen wij ten slotte. 't Is namelijk, dat men door een valscheijk alzoogenaamde wetenschap ook bij de studie der letteren leert God te verwerpen en de dingen te beoordeelen van het standpunt des ongeloofs, d. i. ze beziet bij een valsche en de oogen verdervend licht.

De meeste hedendaagsche boeken, die over de letterkunde handelen, zijn in ongeloovigen geest geschreven, ook al heeten ze „neutraal”. De schrijvers zijn ongeloovigen, en tegenwoordig steken ze dat — wat trouwens eerlijk is — zelfs niet eens meer onder stoelen of banken. Zoo kan men in de „Handboeken der letterkunde” het geloof aan een Duivel als een ouderwetsche dwaasheid bespot vinden; allerlei smalerij vernemen op het „stroeve dogma van Dordrecht”. Geloovige besliste mannen worden of niet genoemd of wel zoo voorgesteld, dat hetgeen juist hun kracht was, als een soort van vergeeflijk gebrek wordt beschouwd, als iets, waar de verstandige over glimlacht.

De Christus is het middelpunt van alles in deze bedeeing. „Uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen.” Om Hem draait alles. Daarom kunnen alleen zij, die *in Hem* zijn, de dingen van het rechte standpunt bezien; alle anderen bezien ze scheef.

Dat geldt ook voor de wetenschap.

En daar nu zooveel van den Christus niet willen weten, is het geen wonder, dat hun oordeel, aan Gods Woord getoetst, verkeerd is, aldus niet *mag* aangenomen worden. Wij moeten den moed hebben, dat ronduit te zeggen; tegenover een in den grond heidensche beschouwing de Christelijke te plaatsen. Doen wij dit niet, dan — en dat is het gevaar — worden wij op den verkeerden weg meegevoerd.

De slechte weg wordt bijv. bewandeld, wanneer men *alleen* vraagt naar de kunst, naar het talent van een schrijver, zonder er op te letten, of hij dat ter eere Gods en ten nutte der menschen gebruikt, dan wel het misbruikt heeft. Alle verhalen en gedichten en wat ook, die onzedelijk zijn, die slechte hartstochten opwekken, die verderfelijke werken, moesten nooit geprezen worden, hoe schoon ook geschreven. Juist dát maakt ze nog gevaarlijker, wijl aantrekkelijker. Wat baat de kunst, als zij een vloek voor den mensch is?

Maar ook moeten wij als Christenen, die weten

wat de waarheid is, opkomen tegen veel, dat wel geenszins onzedelijk is, maar het vergif van ongelooft en twijfel zaait, ons op grovere of fijnere wijze leert spotten, wat de Bijbel leert als „ouderwetsch” en kinderachtig voorstelt, in één woord, wat wijzer wil zijn dan God en zijn Woord, en daarvoor eigen wijsheid in de plaats stelt. Daarom hindert het mij altijd, als ik in Christelijke vereenigingen en Christelijke kringen met soms blijkbare ingenomenheid hoor spreken bijv. van De Génestet, van Cremer en dergelijke schrijvers. Want met al hun groote gaven was hun toch het kruis een dwaasheid, zaaiden zij twijfel in veler hart of lieten duidelijk bespeuren, hoe het geloof in den Christus hun een bekrompenheid dacht. Zulke werken nu, al waren ze nog zoo schoon, moest men nooit aanbevelen, dan onder zeer ernstig voorbehoud. Er hangt te veel aan. In de buitenlandsche letterkunde is het nog veel erger. Men denke aan Goethe en Byron, om van de Fransche schrijvers maar niet te spreken.

De wereld oordeelt anders dan de Christen; zij oordeelt valsch, want het kruis is haar een dwaasheid. Dat blijkt tot in de kleinste dingen. De neutrale school is zoo bang voor Christus, dat men in een veelgebruikte bloemlezing („Een bloemkrans”) de woorden: „Aan Jezus' zij” in Bilderdijks „Uitvaart” heeft veranderd in: „Aan Godes zij.” Om mannen als Da Costa, Ten Kate, Beets, als dichters te doen kennen, kiest men angstvallig die verzen, waarin toch niets van den „godsdienst” voorkomt. Dat wil zeggen: juist datgene, waarin de dichter zich het schoonst en krachtigst uitspreekt, laat men weg. De wereld weet wel waarom.

Het gevaar is, dat men in de letterkunde zich aan die valsche beschouwingen en voorstellingen gewent. Men vindt ze overal; „het hoort zoo”. Neen, lieve vrienden, het hoort *niet* zoo. Weest Christenen! „Jezus moet er uit, en Socrates daarin!” zei Bilderdijk in zijn tijd. Zoo is het nog. Gij — strijdt daartegen en zegt: „Die God, wiens alle gaven en krachten en talenten zijn, zij ook in onze geestesvoortbrengselen de eerste.”

En het zal ten slotte blijken, dat gij daarmee ook het wijst deedt!

H.

TOEVLUCHT.

Mysterie 't leven, mysterie 't lot.
Bestaat wel, dus twijfelt de ziel soms, een God,
Die waarlijk 't rechtvaardig verkiest boven 't kwaad,
En ooit van die voorkeur iets speuren ons laat?

De zondaars tieren; hen deert geen kwaad;
Tot uitvoering brengen zij 't schandlijkst beraad.
't Gaat al naar hun wenschen; steeds hooger verheft
Hun kop zich, daar ramp ooit noch schade hen treft.

Zij leven vroolijk en blij daarheen,
't Gelaat toont steeds vreugde en nimmer gewezen,
Genietend van 't leven, bekommert zich niet
Een enkele om 't ononthulbaar verschiet.

Aan God vijandig, en aan zijn volk,
Strekt elk hunner woorden en daden ten tolk
Des haats, dien zij voeden; door voorspoed verblind,
Zijn steeds zij tot drukken en kwellen gezind.

Wat tegenstelling, wat schrill contrast
Vertoont ons een blikken, dat zeker verrast,
Op 't leven der vromen, die kinderen Gods
Die bouwen, vol hoop, op onwankele Rots.

Slechts tegenspoeden zijn steeds hun deel,
't Genieten steeds weinig, des lijdens steeds veel,
De ellendigste schepslen; des levens woestijn
Doorzwerven als balling, die koningen zijn.

Volgend hun Meester op 't enge spoor,
Zoo gaan zij der wereld met leeringen voor;
Vermanend, dat elk steeds het goede betracht'.
Profeten zijn 't, maar steeds van ieder veracht.

Der wereld dragers, door hun gebed.
Voor hen, in wier midden zij als licht zijn gezet,
Verspreiden zij zegning en heil om zich heen,
't Zijn priesters, maar immer miskend van elkeen.

Wat nut dan vroomheid en vreeze Gods?
Wat doet dan gelooven, dit alles ten trots?
Waartoe dan met zorg gezuiverd het hart,
In onschuld de handen gewasschen?... o smart!

Want aan den morgen van elken dag
Is nieuw hun bestraffing; hen treft slag op slag.
En wie toont ooit deernis? Neen, immer nog spot:
„Waar,” klinkt het nog hoonend, „waar is nu uw God?”

Een stalen hemel weerkaatst hun beên.
Zijn dan om te sterven ze op aarde alleen,
Na nameloos lijden en eindloos verdriet;
Erbarmt over hen zich hun Vader dan niet?

Hoe meenge bede bleef onverhoord
Die daaglijks toch werd van de lippen gehoord.
Hier beden voor broedren, zoo hartlijk bemind,
Dáar beden voor 't welzijn van vrouw of van kind.

In 's Heeren wijngaard, daar werken zij,
Onzeker, of de uitkomst ooit zegening zij;
Geen vrucht bijna zien zij, bemoedigend 't hart
Temidden van al, wat hun pogingen tart.

In 't felst bestrijden van 't zondig hart,
Ook daarin nog treft hen slechts smarte bij smart:
„Als 't goede wij willen, is 't kwade ons nabij!”
Zoo klagen vol angste, zoo jammeren zij.

Mysterie 't leven, mysterie 't lot
Hoe wonderbaar zijn toch uw wegen, o God!

Wie is er in hemel en aarde tezaam
Tot het mij die raadslen verklaren bekwaam?

Peinzensmoede vlucht 'k naar Jezus,
Ga 'k tot 't kruis van Golgotha.
Nergens vind ik, 'k zeg 't met Petrus,
Heil en troost, waar 'k elders ga.

o, Daar mag mijn angst verdwijnen;
Mijn verbazing stijgt ten top.
Englen zelfs en Cherubijnen
Staren gansch verbaasd dáarop.

Voor mij, snooden zondaar, leed Hij,
Wat géén leed ooit voor een vriend;
't „Lama Sabachtani!” toont mij,
Wat ik had als straf verdiend.

Ja, dat offer, 't is volkomen,
Geldig in alle eeuwigheid;
Wie dáarin is aangenomen,
Is van alle straf bevrijd.

Maar waartoe dan nog ons lijden,
Zoo 't niet is verdiende straf?
Niet uit toorn toch doet ons lijden,
God, die zijnen Zoon ons gaf.

Achter Jezus 't kruis te dragen,
't Kruis van lijden, moeite en strijd,
't Voegt niet enkel zonder klagen,
Maar zelfs met blijmoedigheid.

Maar hoe troostrijk: 't Kruis is heilzaam
Oms ter heiliging; en schoon
't Loutren in de smeltkroes pijn doet,
„Zwaarders kruis geeft schooner kroon.”

Zoo is, Jezus, door u w lijden,
Zelfs ons lijden gave Gods!
o, Nu kan zich 't hart verblijden,
't Felste marteltuig ten trots.

'k Wil dan roemen in verdrukking,
Niet ondankbaar twijflen meer.
Op U staren vol verrukking!
Dat mij, Heer, uw Geest dat leer!

o, Hoe schouw ik nu mijn leven
Met gansch andre oogen aan;
'k Zie nu zelfs nog in het leven
Keur der schoonste bloemen staan.

't Leidt dus alles tot éen doelwit,
't Zij 't mij goed of kwalijk ging:
Alles moet Gods eer bevordren
Ook in mijne heiliging.

't Oog van 't heden naar 't verleden
En ter toekomst heengericht,
Naar waar Jezus heeft geleden
En — naar 't nakend eindgericht.

Hier vind ik van al mijn hopen
d' Eeuwig onverwikkren grond.
't Doet getroost de loopbaan loopen,
't Staren op Gods trouwverbond.

Dáar ziet 't oog, o, schrikbaar schouwspel!
Der goddloozen vreeslijk lot.
Ja, hun voorspoed was een zeepbel,
Zóo eindt 't leven zonder God.

Maar hoe schoon is, wat 't geloove
Dáar als 's Christens einde ziet.
Wat men immer ook me ontroove,
Dezen schat ontroofst men niet.

Dáar geen tranen, dáar geen lijden,
Dáar geen kommer, geen verdriet;
Dáar het heugelijkst verblijden —
En die vreugde eindigt niet!

Dáar geen zonden, geen onreinheid,
Twijfel ooit, noch vreeze meer;
Maar een heilige vlekkeloosheid
In gelijkheid aan den Heer.

Eeuwig nabij God te leven
Hem, gelijk Hij is, te zien.
Niets is boven dit verheven,
Kan als dit mij blijdschap biën.

Gouden straten, gouden tronen
't Al verhoogt het zalig lot;
Heerlijk zal de Heer zich toonen,
Alles, en in allen — God.

Englen, Cherubs, Serafijnen,
Stemmen met de zaalgen saam;
Bij zijn glans moet 't al verdwijnen;
Driemaal heilig is zijn naam!

Getrouwe Heer, wil naar die veilge reë
Mijn stuurman zijn. o, Doe mijn hulk ontkomen
Zoo meenge bank en klip op 's levens zee,
Waar, zonder U, 'k reeds lang was omgekomen.
Uw Woord, dat reeds voor menig 't richtsnoer was,
Zij immer mijn kompas!

Ontgaat ook, Heer, bij mist en 't donkerst zwerk
Mij vaak de koers, laat nimmer mij laveeren;
Maak tot mijn, zij 't ook zware, taak mij sterk;
o, Moog' ik toch van U steeds willen leeren,
Hoe 'k handlen moet met zeilen, mast en want,
Bekwaam Gijzelf mijn hand!

En beukt een storm het schip, een wilde orkaan,
Zoodat het kraakt en mast en binten splijten,
Moet mast en zeil in zee, de lading zelfs er aan,
Zal 'k 't reddloos wrak zien her- en derwaarts wijken
In 't laatste uur; waar 'k U slechts heb, wat nood,
Ga 'k juichend in den dood!

Excelsior is er onder anderen ook om aan te moedigen, en hem, die gaven ontvangen heeft, gelegenheid te geven, die te „besteden”, gelijk de Schrift zegt.

Daarom hebben wij ook aan bovenstaand vers van een jeugdigen vriend, die ons in meer dan één opzicht waard is, gaarne plaats gegeven.

En dat verdient dit gedicht. Het leven ook van den jongeling is niet altijd zonneshijn, maar gelukkig hij, die, ook als de hemel donker is, mag spreken als onze vriend.

Blijkbaar vervulde hem daarbij onder meer ook ten eerste de gedachte aan hetgeen Asaph, de psalmist, uitspreekt, als hij zegt: „Ik was nijdig op de dwazen, ziende der goddeloozen vrede”, en wat Psalm 77 verder heeft. Dat denkbeeld is goed uitgewerkt, en gelukkig is de toespeling op de drie ambten des geloovigen.

Ten tweede heeft onze vriend ook De Genestet gelezen en aan „Peinzensmoede” gedacht. Wij vinden het zeer gelukkig, dat een jongeling, die in den Heere Jezus gelooft, ook blijkens bovenstaand vers al verder is dan De Genestet. Als ware 't afgesproken — en dat is toch volstrekt niet zoo — komt ook juist in dit nummer onder „Taal en letteren” iets van mij voor omtrent onze houding als Christenen tegenover dichters als De Génestet. Beter toelichting dan onze vriend geeft, kan ik niet wenschen.

Dat elk der drie deelen in een andere maat gekleed is werkt zeer mede tot duidelijkheid en is een sieraad tevens. Acht geven op den vorm is anders juist geen deugd van onzen tijd, wat jammer is. Men discht het middagmaal op in een schotel, niet in den kookpot.

Wij mogen dus den dichter geluk wenschen met wat hij voortbracht. Wij willen hem echter aanraden, nog eens op de fijne puntjes in de taal te letten, vooral wat geslachten en naamvallen betreft. ¹⁾ Ook dienen „hiaten” vermeden als bijv.: „Met gansch *andre oogen*”, waar twee klinkers niet saamsmelten, maar stooten. De maat is overigens vrij goed volgehouden. De gedachtengang kon misschien zuiverder zijn, maar wij hebben dat, eerlijk gezegd, wel „slechter bijgewoond”, zelfs in dichtbundels.

Onze vriend heeft een goed voorbeeld gegeven en hoeveel inzendingen er ook komen, het belette ons niet, ook de zijne belangstellend door te zien. Met „goed voorbeeld” wordt nu niet bedoeld, dat ieder maar eens de lier — dat is in onze eeuw de pen — grijpe en een paar inktkokers leeg schrijve aan gedichten. Want dichten is een *gaaf*, die gij kunt gebruiken, veredelen, maar niet *scheppen*. Doch wat elk kan is *zijn* talent op woeker zetten, en voorzooveel *Excelsior* dit gebruiken kan, zal het ons steeds welkom zijn. H.

¹⁾ Wij hebben ditmaal wat fout was, verbeterd.

OOSTERSCHE HUIZEN.

Niet overal kan men zoo betrekkelijk weerloos in zijn huis den nacht doorbrengen, als in de goede en drukbezochte buurten der groote steden van westelijk Europa en het oostelijk deel der Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Dáar kan men dikwijls winkels vinden, waar 's nachts alleen de deur op slot is, terwijl de verbazend groote winkelramen zelfs niet eens van luiken voorzien zijn. Een kleine diamant is voldoende om de ruit uit te snijden en toegang tot het huis te verschaffen.

In het Oosten is het noodzakelijk dat men van zijn huis een kleine citadel maakt. De veiligheid laat veel te wenschen over. Voor verlichting moet ieder, die zich buitenshuis moet wagen, maar zelf zorgen. De regeering laat dat over aan de maan, die er immers toe gesteld is? Die duisternis laat dus vrij spel aan roovers en wilde, uitgehongerde honden, die des avonds bij troepen de straten doorkruisen.

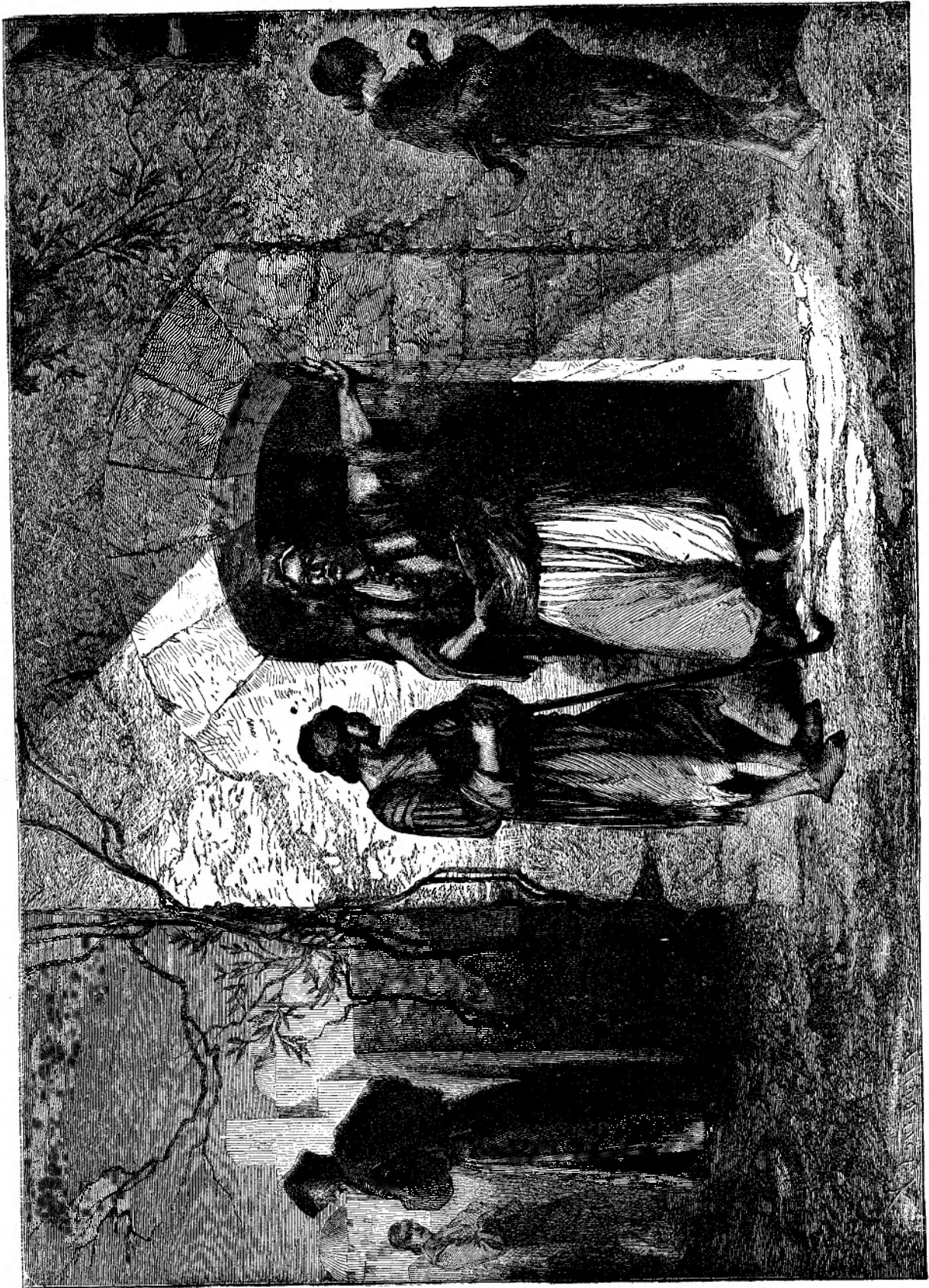
Men bouwt zich dus een sterk huis, en zorgt er voor, dat er zoo min mogelijk openingen aan de straatzijde in zijn. 't Minst, waar men meê toe kan, is één deur.

Nog een andere reden bestaat er om slechts één deur en weinig vensters in den buitenmuur aan te brengen. Het Oostersche klimaat is te warm om de zon onbelemmerden toegang te laten. Met het licht zou slechts drukkende warmte, geen koelte, binnenkomen. Daarom bouwt men in het midden van het huis een binnenhof zonder overdekking, waar de vier binnenmuren genoegzaam beschutting tegen de brandende zonnestralen geven en een frissche fontein haar water omhoog spuit; indien men tenminste zoo gelukkig is water te verkrijgen. Die binnenplaats is ongeveer de huiskamer van het gezin. Men woont er en ontvangt er zijne huisvrienden.

De kennis van deze inrichting der Oostersche huizen werpt veel licht op de Bijbelsche verhalen, waarvan sommige althans volkomen onverstaanbaar zijn zonder deze wetenschap.

Men begrijpt zoo, hoe bijv. Izebel in een der voornaamste straten van de hoofdstad door de honden kon verscheurd, ja, opgegeten worden, niet in het holst van den nacht, maar des avonds, terwijl daarbinnen Jehu met zijn hofstoet aan het maal gezeten was. De straten — toch niet meer dan hoog noodig na zonsondergang betreden — waren toen zeker geheel ledig tengevolge van de aangrijpende gebeurtenissen, waarmede de omwenteling van dien dag gepaard ging.

Een huis, als op onze plaat is afgebeeld, moet men zich voorstellen bij de gelijkenis, ons verhaald in Lukas 11:5—8. Te middernacht komt iemand zijn vriend opkloppen, met de vraag: „Vriend, leen mij drie brooden, overmits mijn vriend van de reis

OOSTERSCHE HUIZEN.

tot mij gekomen is, en ik heb niet, dat ik hem voorzette." De bewoner van het huis evenwel antwoordt: „Doe mij geen moeite aan; de deur is nu gesloten, en mijne kinderen zijn met mij in de slaapkamer; ik kan niet opstaan, om u te geven.”

Zoo iets valt nooit aangenaam, zelfs in onze samenleving niet; hoeveel te meer in het Oosten! Toch stond de man op en gaf zijn vriend „om zijner onbeschaamdheid wil” drie brooden. Evenzoo wil God ons helpen op ons vrijmoedig en aanhoudend gebed. En wel op ons gebed, dat geen zelfzucht bedoelt, maar, evenals dat van den man uit de gelijkenis, wil voorzien in de behoeften van anderen, die wijzelven niet kunnen helpen.

Stel u zulk een stad voor bij nacht, een stad, gebouwd van huizen, die geen licht doorlaten en steeds zware, grauwe muren vertoonen; een stad, die ook zelve niet verlicht is; en ge verstaat de gelijkenis van den man zonder bruiloftskleed. De bruiloft wordt in het Oosten des avonds gehouden. Vandaar, dat de maagden, die den bruidegom verwachtten, hunne lampen medenamen. Toen dus de bruidegom eindelijk — te middernacht — verscheen, gingen zij, die van olie in hun lampen voorzien waren, mede naar binnen, en de deur werd gesloten. Daar stonden de dwaze maagden in het stikdonker, blootgesteld aan de grootste gevaren.

Wie tot de bruiloft kwam, ontving aan den ingang een bruiloftskleed. Dat is geen belediging, maar een eerbewijs. Wie het bruiloftskleed niet wil aanvaarden, beledigt den bruidegom. Toen nu de koning in de gelijkenis de aanzittende gasten overzag, en daaronder één opmerkte, geen bruiloftskleed aanhebbende, werd hij zeer natuurlijk en bilijk in toorn ontstoken. Dat blijkt ten overvloede daaruit, dat de man op de vraag: „Hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed aanhebbende?” *verstomde*. Die man — dit is de beteekenis — is de zondaar, die in zijn *eigen* gerechtigheid voor God bestaan wil en zich niet wil laten bekleeden met de gerechtigheid van Christus. En daarom sprak de Koning tot zijne dienaars: „Bindt zijne handen en voeten, neemt hem weg, en werpt hem uit in de buitenste duisternis; daar zal weening zijn en knersing der tanden.”

Hem wachtte een lot als dat van Izebel, waarop we straks wezen.

Een aandoenlijke eigenaardigheid van het Oosten is, dat alle gewoonten en zeden sedert duizenden jaren stipt dezelfde zijn gebleven. 't Is meer dan dat; men kan er ook de goede hand Gods in zien, die nog op den huidigen oogenblik het tooneel van de gebeurtenissen, die der wereld redding brachten, tot een aanschouwelijk en handtastelijk onderwijs laat voortbestaan. Welk land gij ook noemen wilt, het is in de laatste honderd jaren voor de honderdste maal weder van gedaante, van zeden, van karakter dikwijls, veranderd, zoodat er veel studie,

veel opgraving zelfs noodig is, om zich met moeite een denkkeeld van de vroegere samenleving te maken. Maar wie te Joppe voet aan wal zet, vindt alles, zooals het was ten tijde van Jezus' omwandeling; alleen vervallen, overheerscht, onder den vloek. Maar overigens bleef alles bij het oude; de mode, die geheel Europa tiranniseert, had hier geen invloed.

Onze plaat stelt een huis voor, zooals het nu is, of zooals het vóór tweeduizend jaren was; ge kunt het nemen zooals ge wilt.

Dat is een wonderbare genade Gods, waardoor de Heilige Schrift verstaanbaar wordt op menig punt, waarop men anders reddeloos in het duister moest rondtasten. *Alles* wat God uitkiest, waar Hij zijn stempel op drukt, draagt het merk der eeuwigheid.

Palestina *rust*, naar de profetieën, *vele jaren*. Het ligt braak. Maar ook in *die* doodsbeenderen zal leven komen. Wanneer? Als de volheid der heidenen is ingegaan en God zich over zijn volk ontfermt en het terugbrengt naar zijn land, om Hem daar te dienen in gerechtigheid en waarheid.

HEIDENSCH E BEGRAAFPLAATSEN.

Vóór eenigen tijd gaven wij de afbeelding van graven van Indianen in Britsch Columbia. Op akele wijze wordt daar de dood — tenminste voor Europeanen — lachwekkend gemaakt. Dêze plaat stelt een begraafplaats van de Sioux-Indianen voor. Recht heidensch en schrikwekkend. Hier is geen sprake van „tarwezaden, die in de aarde vallen om den dag der opstanding te verbeiden.” Veeleer herinnert deze voorstelling ons aan „bloed, dat om wrake roept”; wrake tegen den menschenmoordenaar van den beginne, die ziel en lichaam van zijn slachtoffer onteert.

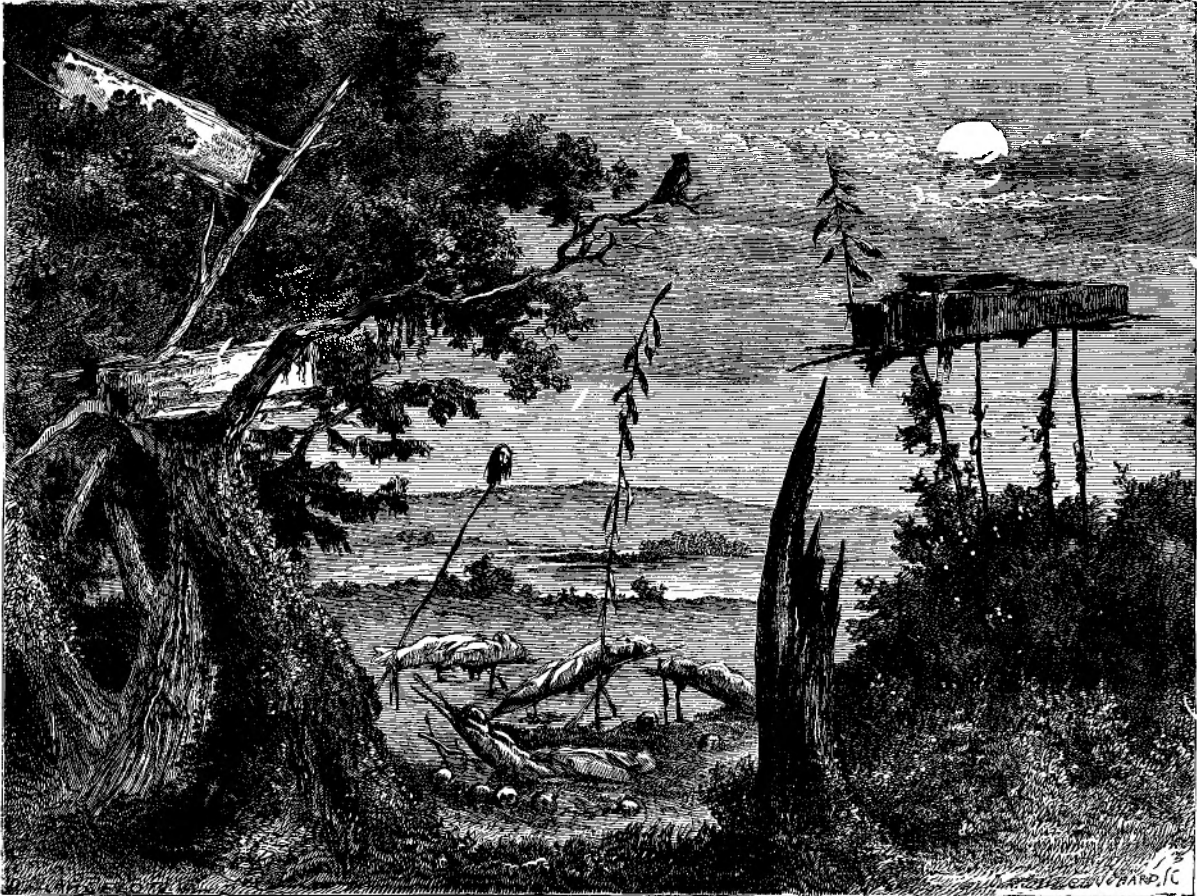
De Sioux-Indianen stellen de lijken hunner afgestorvenen in gebrekkige kisten aan weer en wind bloot; of, nog eenvoudiger, plaatsen ze, in enkele doeken gewikkeld, op een paar staken.

In den laatsten tijd heeft het Evangelie echter ook onder de Sioux-Indianen zich baan gebroken, zóo zelfs, dat thans uit hun eigen stam Christenzendingen aan hun heidensche stamgenooten den naam verkondigen van Hem, die de Opstanding en het Leven is. W.

Wij vorderen.

„Vorderen wij?” vroegen wij bij den aanvang des jaars bij een overzicht van den stand der zending, en wij toonden aan, hoe een bevestigend antwoord als hierboven gewettigd is.

Wederom blijkt dit uit feiten, die wij niet verzwijgen willen.

GRAVEN DER SIOUX-INDIANEN.

Voor China, met zijn vier honderd millioen inwoners, werd de eerste poging om de massa met het Evangelie te bereiken in 1807 gedaan, toen Dr. Morison door het Zendingsgenootschap van Londen werd uitgezonden. Hij vertaalde den Bijbel in het Chineesch en legde de grondslagen voor lateren arbeid. In 1842 was er nog weinig vooruitgang; het getal bekeerlingen was slechts *zeven*. Daarna kwam Gutzlaff. Thans zijn er vierhonderd negen en veertig geordende zendelingen werkzaam en het daglicht nadert voor het volk, dat in duisternis zat. Door de „Inland Mission” werden verleden jaar vier honderd twee bekeerlingen gedoopt; en het getal avondmaalgangers is reeds acht en twintigduizend vijf honderd zes. Zelfs is het den Amerikaanschen Dr. Happer gelukt *f* 250,000 bijeen te brengen om een Christelijke hoogeschool in China op te richten; hij zou de vorige maand derwaarts afzeilen.

Vijf en tachtig jaar geleden schreven de heeren der Engelsche Oost-Indische Handelmaatschappij: „Het zenden van Christen-zendelingen naar onze Oost-Indische bezittingen is de meest dwaze en onnoodige verkwisting van geld en middelen, ooit door waanzinnige geestdrift verzonnen.” Een paar maanden geleden zeide Sir R. Thompson, Luitenant-Gouver-

neur van Bengalen: „Naar mijn oordeel hebben de zendelingen meer voor het algemeen en duurzaam nut van Indië gedaan, dan alle andere middelen, die daartoe aangewend werden.”

In November l.l. werd te Maulmain, in het heidensch Burmah, een zedingsvergadering gehouden; *vijfhonderd* kerken met meer dan zes en twintig honderd leden waren aldaar vertegenwoordigd. Waarlijk, „de kleinste is tot duizend” geworden, en „de minste tot een machtig volk”, sedert de dagen van den zedeling Judson, van wien wij vroeger spraken.

De ijver voor de zending ontwaakt overal. Pas weer heeft zekere David Whitcomb, te Worchester, in Noord-Amerika, bij testament ruim *f* 10000 aan verscheidene Zendingsgenootschappen nagelaten. Het Methodistisch Zendingsgenootschap heeft thans reeds zijn eigen wisselbank in verband met het binnen- en buitenlandsch zedingswerk. Daar men jaarlijks meer dan een millioen dollars uitbetaalt, bespaart men aldus vele onkosten.

Beschamend is ook de ijver der bekeerde heidenen. Sedert 1852 zijn reeds *vijf en zeventig* Sandwich-eilanders als zendelingen uitgegaan.

Gedurende de laatste tien jaar hebben de inland-

sche Christenen van Madagascar *tien miljoen gulden* gegeven voor de verspreiding van het Evangelie in andere landen. Een Japaneesche bankier, te Sendal, Japan, schonk onlangs meer dan *f* 20000 aan de Amerikaansche zending, met het doel om in zijn land een Christelijke school op te richten.

Toch mogen wij ook ditmaal van de schaduwzijde niet zwijgen. Alleen in Indië bijv. zijn omtrent zes honderd nieuwsbladen druk bezig om het Christendom tegen te werken. Een rijke *rajah* (vorst) heeft zelfs onlangs twee miljoen traktaatjes laten drukken en verspreiden, met het doel om het Christendom in een kwaad daglicht te stellen.

„Waarom woeden de heidenen en bedenken de volken ijdelheid? . . . Die in den hemel woont zal lachen, de Heere zal hen bespotten.” Zijn Woord gaat uit „overwinnend en opdat het overwinne”. H.

OVERWONNEN.

Een Russische prins, geboren tot alles wat de wereld schoons kon geven, zoo verhaalt hij, die ons dat mededeelt, erfgenaam van groote bezittingen, had een uitnemende opvoeding ontvangen. Hij werd een bekwaam man in de letteren, een goed schrijver, een man van invloed in elken kring. Toen hij nog jong was, stierf zijn vader, en groote bezittingen werden hem tot eigendom.

Doch bij al zijn geleerdheid werd hij ook bevangen met den twijfelgeest waar onze tijd zoo zwanger van is. Gelijk de dwaas, zeide ook hij in zijn hart: „Daar is geen God.”

Hij ondernam het, in een geschrift te bewijzen, hoe ongerijmd het denkbeeld van een goddelijke Schepper is. Toen hij het boek gereed had, las hij het over met een gloed van zelfvoldoening. Het was zoo geleerd, zoo gepolijst en zoo welgesteld; zekerlijk, niemand kon het wederleggen. Hij meende, dat hij het laatste woord gezegd had, en niemand het kon tegenspreken. Hij vouwde het papier op, stak het in een brievenstasch en verzegelde het met zijn zegel.

Toen legde hij zich achterover in zijn stoel om te rusten, vermaakte zich in de gedachte, dat hij zoo welgeslaagd was in zijn werk, en vermaardheid zijn loon zou zijn. Doch zie, onverwachts scheen hem een stem te zeggen: „Ja, gij hebt goed geredeneerd en schoon geschreven, en het zal zekerlijk zijn invloed hebben. Als er geen God is, is het alles wel; maar *als* er een God is, waar blijft gij dan?”

Hij trachtte zijn ooren te sluiten voor die onwelkome stem, maar zij kwam terug en weder

*) Een der eerste mannen uit de Amerikaansche ontwenteling en de tweede president der Vereenigde Staten.

terug, met die doordringende vraag: „*Als* er een God is, waar blijft gij dan?”

Telkens kwamen die woorden weder. In het eerst vermoeden ze hem, daarna maakten ze hem boos en vervolgens verschrikten ze hem.

Ten laatste kon hij hun niet langer wederstaan. Hij wierp zich op de knieën, en schreeuwde het uit in diepe benauwdheid, als een, die geen weigerend antwoord wilde ontvangen: „o God! Als er een God is, laat mij er de waarheid van zien. Nu, dezen nacht, nog dezen nacht; openbaar Uzelf aan mij, indien Gij waarlijk God zijt!”

Den geheelen nacht door ging zijn geroep op naar den hemel. En God hoorde en antwoordde. Met het aanbreken van den dageraad ging ook hem een licht op, helderder en schooner dan het morgenlicht. Zijn ziel ontving de kennis van God, en hij verbond zich tot den dienst van dien God.

Het morgenlicht scheen op zijn handschrift, dat bij den avond tevoren met zulk een trots verzegeld had. Hij brak het zegel, verscheurde het geschrevene en wierp het in het vuur. „Daar gaat mijn vroeger leven”, zeide hij tot zichzelf, terwijl het in de vlammen verteerde. En tevens verteerden de plannen, voornemens en bedoelingen van zijn vroeger leven.

Dit is een ware gebeurtenis, zonder eenige opsiering. Zóodanig was de verandering, die van een aardsch vorst een krijgsknecht van Christus maakte. Hij leefde daarna alleen om voor Christus te werken en gebruikte zijn bezittingen als Hem toebehoorende.

H.

ONZE LEESTAFEL.

Wanneer aangekondigd wordt, dat van een of ander boek een „goedkoope uitgaaf” verschijnt, dan denkt de lezer vaak: „’t Zal er dan ook een uitgaaf naar wezen!” En vaak heeft hij gelijk.

De nieuwe uitgaaf echter, waarop wij thans de aandacht vestigen, is een goedkoope, die dit bijzondere heeft, dat zij *beter* is dan de vroegere, duurdere. Papier, uitvoering enz. toonen dat bij vergelijking duidelijk.

Het boek, dat wij bedoelen, is *Nissen's practische handleiding bij het onderwijs in de Bijbelsche geschiedenis voor scholen en huisgezinnen*, door L. H. F. & K. F. Creutzberg, vierde druk, dat thans bij den heer G. F. Callenbach te Nijkerk verschijnt.

De inhoud is onveranderd gebleven en zeer terecht. In het prospectus zegt Ds. Verhoeff te Bodegraven van dit boek niet te veel. Het is een uitnemend werk, zoo algemeen bekend en verspreid, dat wij alleen maar zullen zeggen, dat wij het onderwijzers, Zondagsschoolonderwijzers, huisvaders, Bijbelonderzoekers (in vereenigingen of waar ook) ten zeerste

kunnen aanbevelen. Het is bij onderwijs een leid-draad, die zelden u begeeft. Wij herinneren ons nog het loffelijk getuigenis, dat een godzalig, nu reeds ontslapen Zondagsschoolonderwijzer er ons eens van gaf. Wij bevelen het boek van harte gaarne aan.

Eén ding is altijd jammer, namelijk, dat de meeste dergelijke boeken: Zahn, Nissen, Stock e. a. alle uit den vreemde komen. Dat is nu hun niet tot schuld te rekenen, maar wie bezorgt ons degelijke oorspronkelijke *Nederlandsche* boeken van dezen aard?

H.

VRAGENBUS.

ANTWOORDEN:

BETER LAAT DAN NOOIT.

Een onzer lezers deed ten vorigen jare de vraag („Excelsior”, 1 Juni 1887):

„Op welke wijze komt men tot de juiste berekening van de hoogten der bergen en van het lager liggen der binnenlandsche wateroppervlakten?

Hoe komt men tot de juiste berekening van de doorgraving der tunnels, zooals bijv. van die der groote Gothardtunnel, waar men van weerszijden des bergs met doorgraven begonnen is, en die met groote helingen en bochten in den berg de beide doorboringen nauwkeurig deed aaneensluiten?”

Wij hebben totnogtoe het beantwoorden dier vraag uitgesteld. Waarom, dat zal men zien in den aanhef van het hiervolgend antwoord, dat een ander lezer, de heer L. G., de heuschheid heeft ons toe te zenden, waarvoor wij hem, namens alle lezers, hartelijk dankzeggen. —

Zoo wij ons ten doel stelden, op deze vraag een antwoord te geven, dat de lezers ten volle zou bevredigen, zoo zouden wij moeten uitgaan van de onderstelling, dat zij eenige jaren studie in natuurkunde en voornamelijk wiskunde achter den rug hadden.

Zoover durven wij echter niet te gaan, en daarom zullen wij er naar trachten eenig inzicht te geven in de dingen, die bij deze berekeningen te pas komen, terwijl wij er een en ander aan zullen toevoegen, dat den „Excelsior”-lezer, die beoefenaar van mathesis en physica is, ook eenigermate zal bevredigen, naar wij hopen.

In de vlakke meetkunde of planimetrie wordt geleerd, dat een driehoek geconstrueerd of beschreven kan worden, als men van de drie zijden en de drie hoeken of de zoogenaamde *zes elementen* van den driehoek er drie kent, die onafhankelijk van elkaër zijn. Drie hoeken mag men dus niet nemen, want als er bijv. één 60° en één 70° is, dan is de derde $180^\circ - (70^\circ + 60^\circ) = 50^\circ$. Deze hangt dus af van de twee andere.

Verder leeren de goniometrie en de trigonometrie (hoek- en driehoek-meetkunde), dat de driehoek met behulp van drie zulke gegevens niet alleen geteekend kan worden, maar dat men de drie overige elementen dan ook berekenen kan. Wanneer er geen al te groote nauwkeurigheid vereischt wordt, kan men zulks ook al met behulp van de teekening doen, door bijv. de zijde of de zijden, die gegeven zijn, zóo te teekenen, dat elke meter door een millimeter wordt voorgesteld (door op *schaal* te teekenen, zooals men dat noemt).

Als het figuur dan geconstrueerd is, meet men de lijnen, die onbekend waren, en rekt weer elken millimeter voor een meter; de hoeken meet men met een graadboog.

Voor nauwkeurige berekeningen komt men echter onmiddellijk in een wereld van geleerde terminologie. Sinussen, cosinussen, tangenten, logaritmen, etc. vliegen den cijferaar om de ooren, terwijl *boeken vol tafels* met tiendeelige breuken hem *zóoveel* cijfers te aanschouwen geven, dat hij onwillekeurig aan de korrels der zandwoestijn gaat denken. Gewis, hier kan het moderne heerschap Exact zich verkneuteran. Laat ons deelnemen aan eenige van zijn genoegens. Een der eerste genietingen, die hij ons aanbiedt, is de hoogte van den Vlissingschen toren te berekenen, zonder, evenals De Ruijter, naar boven te klimmen. Hij plaatst een paar stokjes in den grond en meet den afstand dier beide gehoorzame dienaren. De lijn van den top van het eene stokje, naar de spits van den toren, maakt een hoek met de waterpaslijn, die de toppen der beide stokjes verbindt.

Het quadrant of een astrolabium (dingen om hoeken te meten) wordt voor den dag gehaald en bovengenoemde hoek gemeten. Bij het tweede stokje wordt eveneens gehandeld; één zijde en twee hoeken van den driehoek zijn gevonden. De andere zijden worden berekend. De toren is de loodlijn (een dikke, voorwaar!) uit het toppunt van den driehoek op de basis neergelaten, met de lengte van dienaar Statokius er bij.

Een tweede proefje van zijn prozaische bedrevenheid biedt hij ons aan bijv. in het berekenen van den afstand van twee punten, die door een rivier gescheiden zijn, terwijl het poëtische bootje voor de overvaart ontbreekt.

De stokjes worden op eenige meters afstand van elkaër in den grond gestoken aan deze zijde van den stroom.

De hoeken, gevormd door de verbindingslijnen der stokjes en de lijnen, die deze vereenigen met het andere punt aan de overzij, worden gemeten, en we verkeerren weer in den aangenamen toestand van meester te zijn van het terrein om den gevraagden afstand te berekenen.

Door zoo met driehoeken (triangles) te werken, kunnen wij afstanden en hoogten berekenen, dat het een lust is. Een geregélde toepassing van deze manier van handelen noemt men de triangulatie-methode, die onder anderen is toegepast om een deel van een meridiaan te meten, toen men de lengte van den meter wilde vaststellen.

De lezer zal nu eenigszins begrijpen, dat men, door een berg met een reeks van driehoeken te overwelden, zoo wat berekenen kan, wat men wil. Afgronden, stroomen, gletschers zijn geen hinderpalen meer, als men de verschillende stations maar zien kan. Dikke mist stuurt ook hier den cijferaar naar huis.

Zoo kan men nagaan, in welke richting men graven moet, om bij een bepaald punt aan te komen.

Door het niveau der zee of den waterspiegel als punt van uitgang aan te nemen, kan men door tal van berekeningen de verticale (hoogere of lagere) ligging van een landstreek aangeven en in teekening brengen.

Dit is echter geen werk van uren, maar van maanden en jaren. Weet men nu, welke betrekking er bestaat bijv. tusschen het niveau der Middellandsche Zee en den zeespiegel in 't algemeen, en eveneens van de Doode Zee, zoo is ook het verschil in verticale ligging van de eerste en de laatste gevonden. Afstanden, hoogten etc. worden gewoonlijk in geographische mijlen van 7500 meter, of in Rijnlandsche voeten van 0,3139 meter uitgedrukt.

Aan bovenstaande voegen wij nog een en ander toe over het meten van hoogten door barometerwaarnemingen. Wij ontleenen dit in hoofdzaak aan het leerboek der natuurkunde en van haar voornaamste toepassingen door Dr. J. Bosscha. Deze noemt het meten van hoogten een der belangrijkste toepassingen van den barometer. Het beginsel, waarop deze toepassing berust, is zeer eenvoudig. Onderstellen wij, dat de luchtkolom, welker hoogte men meten wil, uit droge lucht bestaat, die overal de temperatuur van smeltend ijs en dezelfde dichtheid heeft, als de dampkringslucht onder een drukking van 760 millimeter (een stand, dien de barometer dikwijls aanneemt). Onder deze omstandigheden weegt de lucht 10515 maal minder dan kwik. Wanneer men dus in den dampkring opstijgt, zal elke millimeter daling van den barometer een stijging van 10515×1 millimeter of 10,515 meter aanwijzen. Zoodoende zou men door het verschil in m.M. van de barometerstanden in twee stations met 10,515 M. te vermenigvuldigen, vinden, hoeveel Meter het eene station hooger ligt, dan het andere. De dampkring laat zich echter niet aan deze voorwaarden binden. In de eerste plaats vermindert de dichtheid der lucht, naarmate men stijgt. Berekeningen hebben echter geleerd, dat deze dichtheden der luchtlagen in meetkundige reeks moeten afnemen, als de hoogten volgens een rekenkundige reeks aangroeien. (Altijd bij dezelfde temperatuur.) Maar vochtigheid en temperatuur veranderen ook voortdurend en maken, wat eerst eenvoudig in beginsel scheen, omslachtig in de toepassing. Laplace, een Fransch geleerde, heeft al die zaken netjes in rekening gebracht en de volgende formule gevonden:

$$X = 18393^m \log. \frac{H}{h} \left(1 + \frac{2(t+t')}{1000} \right) (1 + 0,002887 \cos 2a),$$

waarin X den verticalen afstand der twee stations, H en h de barometerstanden (op de temperatuur van smeltend ijs herleid) op die stations waargenomen, t en t' de temperaturen op die plaatsen en a haar geographische breedte beteekenen. Log. is de verkorting van logarithme, m. van meter en cos. van cosinus. Voor een gemakkelijk gebruik dezer formule heeft men tafels ontworpen.

Babinet gaf de volgende eenvoudiger benaderingsformule, waarin de letters dezelfde beteekenis hebben als boven.

$$X = 16000^m \frac{H - h}{H + h} \left(1 + \frac{2(t+t')}{1000} \right)$$

Deze formule kan alleen voor hoogten beneden 1000 meter gebruikt worden.

Met bovenstaande meenen wij eenigermate aan de weetgierigheid van den inzender der vragen voldaan te hebben, en wij zeggen: „Geen wetenschap zonder degelijke studie.”

Onze lezer H. H. v. R. te R. zendt een antwoord op de tweede vraag, voorkomende in „Excelsior” van den 1sten Februari.

Die vraag luidde: „Is er bewijs voor, dat de groote visch, die Jona opslikte, een walvisch was?”

Hierop nu wordt geantwoord:

Wij zouden kunnen opmerken, dat de walvisch geen visch, maar een zoogdier is, en dan zou de vraag niet kunnen bestaan; maar in den tijd van Jona zal de walvisch voorzeker nog onder de visschen gerangschikt zijn geweest.

Het eenige bewijs daarvoor, dat het een walvisch was, zou dan zijn hetgeen vermeld staat in Matth.

12:40, namelijk: „Want gelijk Jonas drie dagen en drie nachten was in den buik van den walvisch, alzoo zal ook enz.”

Nemen wij eens voor een oogenblik aan, dat het een walvisch geweest is. Wij weten uit de dierkunde, dat het keelgat van zulk een dier zelfs niet groot genoeg is, om een schelvisch of een visch van diens grootte door te laten.

Wij zouden dan tot de slotsom komen, dat òf het wonder nog grooter geweest moet zijn, daar de Heere het keelgat van den walvisch verwijdde, òf dat de walvisch uit onzen tijd niet volkomen gelijk op dien uit Jona's dagen.

Als wij echter de beteekenis van het woord walvisch in aanmerking nemen, dan zouden wij gevoelig, zonder in onderstellingen te vervallen, kunnen zeggen, dat de Evangelist, of althans de vertalers van de Heilige Schrift, „walvisch” gezet hebben in plaats van „groot visch”.

Dezelfde vriend zendt ons de drie volgende vragen:

1. In Bileams geschiedenis lezen wij eerst, dat God het hem toestaat, met Balaks vorsten naar hun koning te gaan. Onderweg echter wordt Bileam tegengehouden door den Engel des Heeren, die onder meer tegen hem zegt, dat deze weg van den Heere afwijkt.

Hoe moet ik dit rijmen?

2. Is de straf, die Korach, Dathan en Abiram voor hunne oproerigheid ontvingen, niet geweest, dat zij met alles, wat, en allen, die hun toehoorden, door de aarde werden verzvolgen? Of is Korachs gezin gespaard gebleven? Zoo ja, hoe moet ik dan Numeri 16:32 verklaren?

3. Moeten wij den Doopsgezinden niet gelijk geven, als ze den eed verbieden? Immers, er staat geschreven: „Zweert *ganschelijk* niet!”

J. v. O. te O. stelt tegenover het bovenvermelde, dat de visch wel degelijk een walvisch was en grondt zich op Matth. 12:40. Wij komen hierop terug.

Antwoord op de vraag van den heer J. S. te S. („Excelsior”, 15 Maart). Dit antwoord is aan de bijbelverklaring van Klinkenberg en Nahuijs ontleend.

Waar in Gen. 37:28 gesproken wordt van *Midianietische* kooplieden, terwijl tevoren, en ook na vers 28, diezelfde personen met den naam van *Ismaelieten* worden aangeduid, daar is dit aldus te verklaren: Al de Arabische stammen, zoowel de nakomelingen van Ismael, als die, welke uit de zonen van Abrahams bijwif, Keturah, zijn voortgesproten, werden gezamenlijk *Ismaelieten* genoemd. Nu schijnt men echter, volgens vers 28, te moeten aannemen, dat de in Gen. 37 bedoelde kooplieden meer bepaald *Midianieten* waren, d. i. afstammelingen van Midian, een van Abrahams zonen bij Keturah (Zie Gen. 25:2). Vóór en na vers 28 worden dan deze *Midianieten* met den algemeenen naam van *Ismaelieten* bestempeld, gelijk wij somtijds ook den gemeenen naam Hollanders of Nederlanders geven aan de bewoners van deze of gene onzer provinciën, in plaats van die bijv. Groningers of Zeeuwen te noemen.

Volgens de randteekenaars van onzen Staten-Bijbel hebben wij, ter verklaring van deze tweeërlei naambestempeling, te denken aan een gezelschap kooplieden van *verschillende* natiën, woonachtig in Arabië.

Chr. Jong. Vereen. „De Zaaier” te Almkerk.

UIT HET LEVEN.

Een strafgericht.

De *Time Table*, een blad, verschijnend te Lennox in Iowa, verhaalt, hoe zekere A. W. Fullie, woonachtig aldaar, onlangs om het leven kwam.

Gedurende den eersten sneeuwstorm in het begin dezer maand (zulke stormen, *blizzards* genaamd, zijn dan zeer fel en gevaarlijk) zeide Fullie, dat, als er zulk een wezen bestond als God Almachtig, Hij dan zonder gevoel was voor de menschheid; anders zou Hij zulke stormen niet zenden. Hij voegde er bij, dat, als er weer zulk een storm kwam, hij vertrekken zou naar een klimaat, dat nooit onder dezen vloek lag en alzoo de wraak van den Almachtige zou ontvluchten. Dinsdagmorgen daarna werd het land andermaal met een sneeuwstorm bezocht. De vermetele man, die zijn gladde plaats niet bemerkte, maakte nu een begin om aan zijn trotsch gesproken woord gestand te doen. Hij kocht een koffer, pakte zijn goederen er in en zou den volgenden dag per as naar Villasca gaan om van daar per trein zuidwaarts te reizen. Toen hij den koffer met het eene einde op den wagen had en terwijl hij het andere einde oplichtte, gleed hij en viel. De koffer volgde, en... trof hem met den scherp kant op den hals en doodde hem. Bij nader onderzoek bleek, dat zijn nek gebroken was!

H.

Dezer dagen overleed te Stonington, in de Vereenigde Staten, een vrouw, Eunice Contrell, in den hoogen ouderdom van honderd vijftien jaar. Het lijk werd op den Indiaanschen doodenakker, bij de grafplaatsen der Indiaansche opperhoofden, ter aarde besteld. Behalve om haar hoogen ouderdom is deze vrouw, die algemeen bekend was onder den naam „tante Eunice”, merkwaardig als de oudstestamgenoot der Pequot Indianen, en een nakomeling van het Indiaansche opperhoofd, koning Philip. Hij werd gedood in 1676 in den wreeden Indiaanschen oorlog, die groote verwoestingen teweegbracht en vele slachtoffers eischte, terwijl hij trachtte te ontvluchten. Volgens eene overlevering werd zijn lichaam in vieren gedeeld en zijn hoofd naar Plymouth verzonden, waar het twintig jaren lang aan de galg werd vertoond.

H.

De Bijbel, heeft iemand zeer juist gezegd, is gelijk aan het onaanzienlijk ei, dat een Duitsche prins aan zijn bruid ten geschenke zond. Toen deze het ontving, wierp zij het wrevelig tegen den grond. Zij dacht, dat de prins haar een beleediging wilde aandoen, door haar zulk een geschenk te zenden. Maar zie, door den val ging het ei open en een ander van zilver viel er uit. Door op een veer te

drukken, kon men dit zilveren ei openen en zag men een gouden dooier, die wederom een parel van groote waarde bevatte. Zoo is de Bijbel voor velen bij het eerste lezen bijna smakeloos, en het schijnt niet de moeite waard hem te lezen; doch hoe langer men onderzoekt en graaft, des te kostbaarder worden de schatten, die men er in verborgen vindt, zoodat men eindelijk met David uitroept: „Zij zijn begeerlijker dan goud, ja dan veel fijn goud; en zoeter dan honig en honigzeem. Ook wordt uw knecht door dezelve klaarlijk vermaand; in het houden van die is groote loon.”

H.

* * *Nitschewo.*

Vorst Bismarck draagt aan een der vingers een grooten ijzeren ring. Deze ring heeft een Russisch inschrift; daarin is namelijk het woord „Nitschewo” gegraveerd.

Nitschewo, een woord, dat door de Russen veel gebruikt wordt, kan het best vertaald worden door: „Dat is niets,” of: „Dat maakt niets uit!” „Dat beteekent niets.”

Het is den Duitschen correspondent van de „Petersbursky Wjedm” gelukt er achter te komen wat deze ring met het inschrift beteekent. Hij vernam de verklaring persoonlijk van den vorst en schrijft in zijn blad nagenoeg het volgende:

In het jaar 1862, toen de vroegere vrijheer von Bismarck-Schönhausen nog gezant te Petersburg was, ontving deze eene uitnoodiging tot het bijwonen van eene door den keizer te geven jacht, op ongeveer honderd werst van St. Petersburg. Bismarck, een hartstochtelijk jager, ging echter dadelijk op weg, om vóór de aankomst van den keizer nog op eigen gelegenheid te kunnen jagen. Hij verdwaalde echter, en bevond zich in een onbekend klein dorpje, toen het uur van het rendez-vous reeds naderde.

Hij kon zich gelukkig in het Russisch verstaanbaar maken en vroeg nu aan een boer, hoever hij nog van de aangeduide verzamelaarsplaats verwijderd was.

„Twintig wersten”, luidde het antwoord.

„Wilt gij mij er heenrijden?”

„Heel gaarne, mijnheer.”

Een paar minuten later zat de Pruisische gezant in een met een paar magere oude knollen bespannen boerenslee.

„Kunt gij er mij nog op tijd brengen? Ik moet er noodzakelijk zijn,” zeide Bismarck tot zijn Russischen koetsier.

„Nitschewo”, antwoordde deze.

„Je hebt ratten en geen paarden voor je slee”, riep de ongeduldige Pruis, dien de vaart veel te langzaam ging.

„Nitschewo”, riep de boer, maar liet de paarden nu zoo geweldig voortrollen, dat ze bijna geen adem meer konden halen.

„Hola, nu ga je er als een gek op los,” riep Bismarck echter.

„Nitschewo!” klonk het.

„Je zult me nog omverwerpen.”

„Nitschewo!” en het bleef bij dit lakonieke „Nitschewo” als eenig antwoord op alle opmerkingen van den passagier, totdat — deze plotseling uit de slede in de sneeuw geworpen werd. En nu moest hij weder een „Nitschewo” als eenigen troost bij dit kleine ongeval hooren.

Bismarck, door de onverschilligheid en de onverstoorbare kalmte van den boer driftig wordende, gevoelde grooten lust, om dezen eens met een staaf ijzer, die van de slede losgeraakt was, af te kloppen, bedacht zich echter, behield de staaf en liet er zich later den bekenden Nitschewo-ring uit vervaardigen, welken hij nog draagt.

Toen Bismarck deze anecdote vertelde, voegde hij er nog bij: „Mijn goede Duitschers verwijten mij dikwijls, dat ik veel te wantrouwend jegens de Russen ben. Men moet echter bedenken, dat ik de eenige in geheel Duitschland ben, die in kritieke oogeblikken „Nitschewo” zeg, terwijl er in Rusland honderd millioen menschen leven, die in dezelfde oogeblikken „Nitschewo” uitroepen.”

J. A. W. Jr.

Nadat Karel de Grootte Augustinus en Hieronymus gelezen had, riep hij uit: „Och, of ik twaalf zulke mannen in mijn rijk hadde!” Daarop ontving hij van Alcuinus ten antwoord: „De Schepper des hemels en der aarde heeft slechts deze twee gehad, en gij verlangt er twaalf!”

H.

Het kruis een steen des aanstoots.

Een kunstenaar was gevangengenomen door de Mahomedanen, en hem werd de vrijheid beloofd, indien hij een plan ontwierp voor een nieuwe moskee. Hij nam het aan en het ontwerp beviel zijn rechters zeer wel, totdat een fijn opmerker onder hen bespeurde, dat het geteekend was in den vorm van een kruis — en de architect werd ter dood gebracht. Op dezelfde wijze zijn vele menschen ingenomen met de voorstelling van den weg der zaligheid, totdat ze merken; dat deze een kruis ten grondslag heeft.

H.

Menschenvergoding.

China alleen heeft vijftien honderd tempels ter eere van den wijsgeer Confucius, alwaar jaarlijks zestig duizend varkens, schapen, konijnen en herten worden geofferd, alsmede zeven en twintig duizend stukken zijde.

H.

Volgens de opgaven van het New-Yorksche postkantoor worden er jaarlijks in de geheele wereld

5849 millioen brieven, 1077 millioen briefkaarten, 4610 millioen kruisbanden voor gedrukte stukken en 104 millioen monsters van koopwaren verzonden. Dit geeft een gemiddeld cijfer van ongeveer 5 brieven en briefkaarten per jaar voor ieder bewoner der aarde.

De verhouding is het grootst in Australië, waar zij 24 brieven enz. per hoofd bedraagt tegen slechts 14 per hoofd in Europa, en minder dan een half per hoofd in Azië. Men lette er echter wel op, hoe dit komt.

H.

Een briefwisseling door gebraden varkensvleesch.

Butzakow, de Russische gezant te Konstantinopel, die in de laatste jaren der vorige eeuw een tijdlang als een gevangene in het kasteel der zeven torens doorbrengen moest, dacht een zeker en vernuftig middel uit, om berichten van zijn vrienden te krijgen.

Daar hij een groot liefhebber was van gebraden varkensvleesch, bezorgden zijn agenten hem dikwijls dit gerecht. De welbekende afschuw der Turken van varkensvleesch was de oorzaak, dat de janitsaren de bedienden met het gebrad spoedig lieten voorbijgaan, zonder zich met een nauwkeurig onderzoek op te houden. In elk gebrad echter werden den gezant gewichtige brieven gezonden. Toen de zaak later ontdekt werd, zeiden de Turken: „God is groot! Had Hij gewild, dat deze briefwisseling openbaar was geworden, zoo zou zeker door een wonder het gebrad het binnenste buiten gekeerd zijn.”

H.

Stijlbloemen.

1. Zij lieten zich den goeden maaltijd *kostelijk smaken*. (Alsof men dat maar voor 't zeggen had!)
2. Te Efeze was een prachtige tempel; Herostratus, zijn naam willende vereeuwigen, stak *dien* in brand.
3. *Van achteren gezien* was het huis toch de twintig duizend gulden niet waard, die ik er voor betaald had.
4. De firma heeft vertegenwoordigers in geheel Europa, *benevens in Nederland* en koloniën.
5. Deze advertentie dient tot inlichting van verkeer uitgestrooide berichten.
6. Er zullen verschillende sprekers optreden, afgewisseld door het zingen van liederen.
7. Eenmaal in Engeland aangekomen, zien wij den hervormer daar ijverig zijn taak voortzetten.

H.

CORRESPONDENTIE.

J. S. te S. Wees zoo goed ons te melden, hoe groot uw opstel over G. G. in 't geheel is.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederland's Jongelingschap en Volk
 onder redactie van
A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

HET BISDOM DER FRIEZEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

X.

In uw huis een knecht
 Heeft zich zonder recht
 Tot een heer gemaakt.

H. DE GROOT.

De storm van het noorden heeft uitgewoed. Ook de wilde zeeschuimers der grimmige streek hebben de knie voor het kruis gebogen. Het groote Fran-kische rijk, die kolossus der middeleeuwen, zonk ineen en eindelijk heeft ook de strijd beslist over het laatste stukske grond, dat de nazaten van den grooten Karel tegen elkander in het harnas jagen kon.

De kerk der Nederlanden had mede, temidden van al die staatkundige beroeringen, bange dagen doorleefd. Intusschen, wij merkten dit reeds op in ons vorig tafereel, had de geestelijkheid in aanzien en macht niet weinig gewonnen. En mocht het u nog twijfelachtig voorkomen, welnu, overtuigt u dan heden. Wij zullen een lange wandeling moeten maken en ons een vermoeienden dag moeten getroosten, om de geestelijkheid in al haar heerlijkheid te zien. Waar wij echter onder den weg nog

zooveel af te praten hebben, daar vlei ik mij, dat gij u de reis niet berouwen zult.

De elect zal heden zijn intrede in de bisschopsstad doen. Het heeft heel wat voeten in de aard gehad, eer het zoover met hem komen mocht. Ik verzeker u, dat de gansche Christenheid hier te lande dagen van spanning doorleefd heeft, sinds de plechtige teraardebestelling van den overleden kerkvoogd gevierd werd. Wel zijn de leden van het *generaal kapittel*, de zoogenaamde kanoniken, door hunne machtiger broeders, de domheeren, saamgeroepen, maar waartoe anders dan ter benoeming louter van de *vicarissen* of *voogden*, die tijdens het ledigstaan van den bisschoppelijken stoel de zaken van Sticht en Oversticht besturen moesten? Of ja, haast zou mij ontgaan, dat men ook den dag bepaalde, waarop de electie of de keuze van den nieuwen waardigheidsbekleeder zou plaats vinden.

„Wat waren deze *kanoniken* en *kapittels*?” hoor ik u vragen en het verheugt mij, u den tijd en den weg te mogen korten met het u te verhalen. De *domkapittelen* waren in de zesde en zevende eeuw besloten kringen van geestelijken, tot verschillende kloosterorden behoorende, welke den bisschop terzijdestonden in het uitoefenen van de kerkelijke bedieningen in *dom* of *kathedraal*. Zij leefden aanvankelijk gezamenlijk met hem in één woning en hun namen waren ingeschreven op de lijst of *canon* van het kapittel, waarom zij dan ook wel *kanoniken* heetten.

In latere tijden onttrokken de kanoniken zich wel aan het *munster* of gezamenlijk kloosterhuis en in hun eigen woningen maakten de strenge kloosterregels wel plaats voor loszinniger levenswijze, doch van hunne rechten en voorrechten deden zij maar schaars afstand. Zij bleven den bisschop van raad dienen, namen deel aan zijn bestuur, vulden de ledige plaatsen in hun eigen kring aan, kozen de nieuwe bisschoppen, hadden eigen bezittingen en trokken een goed deel van de inkomsten hunner kerken. Geen wonder, dat langzamerhand de kloosternaam van *broeders* wijken moest voor den voornameer titel van *domheeren*.

Reeds in de dagen van Willebrord en Bonifacius had men te Utrecht twee zulke kapittelen; het eene, het machtigste, was het *domkapittel*, aan de Sint-Maartenskerk verbonden, het ander dat van de Sint-Salvatorskerk. De drie later aldaar ontstane kapittelen waren wel in aanzien en macht den ouderen volstrekt niet gelijk, maar zij hadden toch ook recht, tot het *generaalkapittel* opgeroepen te worden, teneinde den nieuwen bisschop te verkiezen en met de beide eerstgenoemde tot gewichtige maatregelen te besluiten.

De dag der electie naderde. Gij kondt het der veste wel aan, dat een belangrijke keuze binnen haar wallen zou plaats hebben. De vorsten van rondsom zonden hun rijke gezantschappen, teneinde hunne beden bij het kapittel in te dienen, opdat deze of gene prelaat, wien zij een goed hart toedroegen of van wien zij voor hun wereldlijk gezag minder te duchten hadden, door de domheeren mocht gekozen worden. Ja, niet zelden verschenen de graven van Holland, de hertogen van Gelre en andere groote heeren zelf in de oude bisschopsstad en brachten hun talrijke en welgewapende lijfwachten mede, om desnoods den zelfstandigen zin der geestelijke heeren met vleeschelijke wapenen een weinig om te zetten.

Gij ziet mij verbaasd aan, want gij herinnert u de dagen, toen de zwervende bisschop ternauwernood een nachtverblijf voor zich en de zijnen vinden mocht op de kasteelen der adellijken. En gij hebt recht! Veel, zeer veel is er veranderd. Wel is Utrecht, na den dood van Bonifacius, onderhoorig geworden aan den aartsbisschop of *metropolitaan* van Keulen, doch het voerde gezag over het grootste deel der Nederlanden en behoefde voor zijn bisschop slechts de erkenning van Keulen. De Rijn en de Waal, de Maas en de Schelde scheidten zijn gebied van dat des bisschops van Luik, het graafschap Zutphen stond onder Munsters kerkvoogd, die tevens den herdersstaf over de Groninger Ommelanden en een deel van Friesland hield, terwijl ook de bisschop van Osnabrug een klein deel van Groningen beheerde.

Een vreemd gekozen woord, zegt gij, voor een opziener der kerk Gods. Doch gij zult mij straks wel vergeven hebben, dat ik het wereldlijke *beheeren*

toekende aan zulk een geestelijk man als een bisschop in die dagen was. Immers, het was niet zoozeer bezorgdheid voor het zielenheil hunner onderdanen, dat de vorsten bewoog, met hunne gewapenden naar Utrecht te snellen, teneinde den besten en getrouwsten zieleherder voor hun dolende schapen te helpen kiezen. Neen, de herder legde dikwijls den staf uit de hand, om, waar zij het zwaard niet grijpen mocht, de knots te hanteeren en een geduchte tegenpartij voor graven en hertogen te zijn. Met den bisschoppelijken kromstaf aanvaardde de gekozene tevens het wereldlijk bestuur, niet slechts over Utrecht en eenige hier en daar verstrooide bezittingen der kerk, maar over geheel het land van Utrecht, Overijsel, Drente en de stad Groningen met het Goorecht; dermate had de vroomheid van keizers en heeren de schenking van Pepijn op groote schaal nagevolgd. Dat Utrechts bisschop daardoor een niet te versmaden vriend en een met recht te duchten tegenstander was, gevoelt gij, en gewis ook, dat de bisschoppen niet alles tegelijk konden doen. Het kon wel niet anders, of van de geestelijke uitoefening van hun ambt moest veel ongedaan blijven, terwijl ook zelfs de stralenkrans, waarin Rome zijne dienaren hulde, niet altijd genoegzaam was om den geestelijken invloed ongeschonden te bewaren, den geestelijken invloed van een man, die straks als dischgenoot aanzat bij de vorstelijke drinkgelagen, of, door niets dan wraak op zijn tegenstander bezielde, een bloedbad onder diens getrouwen aanrichtte.

Zoo moet straks Groningen het ontgelden, wijl het zonder des prelaten verlof den houten muur zijner stad door een steenen wal en een gracht vervangen heeft. Godebald, van wien de kroniek getuigt, dat hij een man was, „dreigende met woorden, oogen en gebaren, die zich verwoed aanstelde, om anderen te doen zwichten, en wien graven en hertogen vreesden,” valt de St. Walburgskerk aan, waarin de Groningers zich versterkt hebben, en noodzaakt hen, zich naar zijn wil te voegen. Straks voert de bisschop den graaf van Bentheim, die een inval in Drente waagde, als zijn overwonnene en gevangene binnen Utrecht. Maar graaf Dirk VI van Holland snelt toe, om den smaad, zijn bloedverwant aangedaan, te wreken op den Utrechtschen kerkvoogd, toen bisschop Herbert.

De graaf heeft te sterke legermacht bij zich, dan dat Herbert zich zou mogen vleien, hem in eerlijken strijd te verslaan. Toch trekt hij 's graven leger tegemoet, maar nu met het banboek in de hand, in vol ornaat, aan het hoofd van de geheele priesterschaar en omgeven door koorknappen, welke brandende fakkels naar den grond richten. Voorzeker, het wapen is geweldig in de hand van den zwakke. Graaf Dirk verbleekt, als hij zóo den bisschop naderen ziet. Barvoets en blootshoofds smeekt hij den kerkvoogd op zijne knieën om vergiffenis en

deze schenkt ze hem gaarne, indien hij voortaan Utrecht niet meer als gewapend man bezoeken zal.

Zóo hoog stonden Utrechts bisschoppen, of liever, laat mij zeggen, en gij geeft het mij immers toe, zóo diep was Gods kerk in deze landen reeds gezonken ten jare 1066. Meent nu niet, dat ik u vermoeien zal met de lange rij van zonden op te tellen, welke door de kerkvorsten van het Sticht bedreven werden, totdat eindelijk Hendrik van Beieren in 1528 zijn wereldlijk gezag aan keizer Karel V moest afstaan. Neen, gij hebt nu reeds genoeg vernomen, om de algemeene drijfveeren te kennen, welke zelfs vorsten ten dage der electie naar de bisschopsstad dreven.

De verkiezingsdag is aangebroken. Reeds hebben de kapittelheeren zich vergaderd in de kapittelkamer bij den Dom. Nauwelijks hebben zij hun bepaalde zetels ingenomen, of de deken van het kapittel vermaant allen, die onder kerkelijke straffen staan, zich te verwijderen. Een ijdele vorm natuurlijk, de tachtig à negentig leden van het kapittel blijven geregeld voltallig. Nu handelt men er over, of men trachten zal, door onderlinge bespreking tot besluit over een persoon te komen, dan of het misschien gelukken zou, een man te noemen, wiens keuze door algemeene, luide bijvalsbetuyging de rechte zal blijken. Gewoonlijk voldoet geen der beide middelen de verdeelde vergadering. In dat geval neemt men de stemmen op. Elk kiezer moet zweren, dat hij den man zijner keuze het meest geschikt acht, om de belangen der kerk te behartigen en moet dit daarenboven luid met redenen omschrijven. Men zou bijna geneigd zijn te vragen, hoe het bij zooveel voorzorg nog mogelijk ware, dat vaak geheel andere belangen dan het welzijn van Christus' kerk in deze landen de keuze regelde?

De stemmen zijn opgenomen in naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes. Wie de meeste stemmen op zich vereenigt, is de gekozene. Is hij afwezig, dan worden afgevaardigden van het kapittel tot hem gezonden om hem mededeeling te doen. Bevindt hij zich in den kring en neemt hij de benoeming aan, dan wordt hij in processie naar het koor der domkerk gevoerd. De klokken worden geluid, het volk snelt ter hoofdkerk om den nieuwen kerkvoogd te begroeten. Deze zegent de schare en met een statig „Te Deum” wordt de plechtigheid besloten.

Ik zou u willen voorstellen, een weinig adem te scheppen, te meer daar wij, evenals de zooveen gekozene, nog een langen weg hebben af te leggen, eer wij hem zijn plechtige intrede zien doen. Immers, nu moet de keuze bekrachtigd worden door den metropolitaan van Keulen en gewoonlijk door keizer en paus beiden. Doch hierover straks, na een weinig rust.

Merkwaardige bezoeken.

Dr. J. A. Otte, de Hollandsche Amerikaan, die nog kort geleden ons vaderland bezocht, is voor velen onzer lezers geen onbekende, vooral wanneer zij *Het Oosten* lezen. Men weet dat Dr. Otte in China het Evangelie gaat verkondigen. Op zijn reis derwaarts nu had hij ontmoetingen, waaruit wij hier iets laten volgen. Het gebeurde op het eiland Ceylon, weleer een Nederlandsche bezitting en wel te Colombo, nu een maand of drie geleden.

„De voornaamste punten, die wij wilden zien,” zegt Dr. Otte, „waren de heidensche tempel van Buddha en de oude Hollandsche kerk. Wij gingen eerst naar den tempel van Buddha.

Die tempel is een zeer klein vierkant gebouw, omsingeld door een ijzeren hek en staande in een schoonen tuin met boomen beplant. Wij gingen naar het hek en zagen zes mannen en jongens in het geel gekleed met gevouwen handen en gebogen hoofden achter elkander rondom den tempel wandelende. Nadat deze plechtigheid geëindigd was, deed een hunner de deur van den tempel voor ons open. Wij zagen toen een beeld van Buddha, half liggende, in een glazen kast. Vóór de kast was een altaar, met bloemen bedekt. Dit was het dagelijksch offer aan den afgod. De priester verstond Engelsch, en wij zeiden tot hem: „Wij hebben iets hoogers om te aanbidden.” „Ja,” antwoordde hij, „misschien denkt gij dat het hooger is, maar in mijn geweten ben ik er van overtuigd, dat de godsdienst van Buddha de hoogste is, want ik heb den Bijbel bestudeerd, en vind meer goede lessen in de boeken van onzen godsdienst dan in uwen Bijbel.”

Al sprekende verlieten wij den tempel en gingen naar de boekerij, aan den tempel verbonden. Dit gebouw was zeer groot. In de kamer, waar wij ingeleid werden, vonden wij vele boeken, heide op papyrus, een soort van riet, geschreven, en op gewoon papier gedrukt. Hier zett'en wij ons gesprek voort. Vergun mij, u een staaltje daarvan terug te geven:

Zendeling. — Wie is Buddha?

Priester. — Het hoogste wezen.

Zend. — Wie was Buddha, toen hij op aarde was?

Priest. — Een zeer rijk man, die al zijn goed verliet en een priester werd en goed deed.

Zend. — Wat is een priester?

Priest. — Een dienaar van een god.

Zend. — Wien diende Buddha, toen hij een priester was?

Geen antwoord.

Zend. — Wien diende Buddha, toen hij priester was?

Nog geen antwoord.

Zend. — Is Buddha hooger dan God?

Priest. — Buddha is God.

Zend. — Hoe kon Buddha een priester zijn, een dienaar van een god — zooals gijzelf zegt, dat een priester is, — als hijzelf God is? Dan moet hij, toen hij nog op aarde en een mensch was, zichzelf gediend hebben; en een mensch, die zichzelf dient, kan toch zeker geen God zijn?

Priest. — Buddha is hooger dan God.

Zend. — Hoe kan dat, als hij, vroeger een mensch zijnde, God *diende*?

Het gesprek ging voort. Wij hielden den priester bij zijn punt, hoe hij er ook uit trachtte te springen. Wij hadden hem gevat, en zijn *toch* niet schoon gezicht werd door de boosheid niet schooner.

Onder de toehoorders waren enkele knapen van tien en twaalf jaar, die ook al priesters waren. Bij ons vertrek noemden zij allen spottend den naam JEZUS CHRISTUS, en begroetten ons toen met een luiden lach.

Er was in de boekerij een boek, waarin wij allen onze namen schreven. De een schreef: „Christus *diende* zijne jongeren.” Een ander: „Christus zal de wereld regeeren. Hallelujah!” Nog een ander: „Ik ben het licht der wereld.” En zoo verlieten wij den tempel.

Van den heidenschen tempel gingen wij naar den tempel van den waren God — de kerk, door de Hollanders gebouwd in het jaar 1749 en nog door de afstammelingen van deze Hollanders onderhouden.

Wat deed het ons hart goed, toen wij het gebouw binnentraden en den ouderwetschen predikstoel zagen. Ons Hollandsch volk was vroeger het rijkste in hunne Indische bezittingen, en hier zagen wij nog een monument van hunne glorie. De Engelschen hebben deze bezitting, het eiland Ceylon, ons wel afgesnoept, maar zij kunnen ons toch nimmer de glorie onzer geschiedenis ontnemen.

De kerk is een vierkant kruis, in den ouden stijl, van steen gebouwd. De preekstoel staat tegen den muur, aan een uitstekenden hoek. De vloer is gemaakt van zerken, en vele daarvan dienen als grafsteenen. Op een dezer lazen wij in het Hollandsch:

HIER RUST
Jonck Heer François Van Beaumont
oud 24 jaren, vijf maanden,
en 7 dagen, overleden
den 7 April
MDCCLXII

In den muur waren ook verscheidene gedenksteen-
nen van ouden datum. Op een dezer lazen wij:

Ter Gedachtenis van den WEDl Heer
Groot Agt Baaren heer
Iman Willem Falck
In 't leven Raad van Nederlandsch Indie
Gouverneur en Directeur van het Eland Ceylon
Geboren:
te Colombo Den 25 Maart
Ao 1735, overleden te Colombo
Den 6 Febr. Ao 1785.

Van de kerk gingen wij weer naar de haven terug. Onderweg zagen wij een groote eerepoort en vele andere versieringen, ter eere van den tegenwoordigen paus, wiens jubelfeest het den vorigen dag geweest was. Wel een bewijs, dat de Roomschen met vrucht hier hebben gearbeid, zoowel als de Protestanten. Maar hoever deze inboorling-Roomschen van het heidendom verwijderd zijn, zou ik niet durven zeggen. De Roomsche zendelingen zijn nog al vrij. Als men moeder Maria maar aanbidt en den paus zijn Pieters-penning geeft, dan kan er bij hen nog al veel door. Mij werd verzekerd, dat den vorigen avond de feesten, ter eere van den paus, met duivelskunsten en met behulp van duiveldienaars gevierd werden.”

Dr. Otte is in Jan. 1.1. in China aangekomen, om zoodra mogelijk zijn zendingswerk te beginnen. Hij heeft een stuk land in Sco-khé gekocht, waar hij het hospitaal, dat den naam van *Neerbosch* zal dragen, wil bouwen. H.

IN JOZEFS HOF,

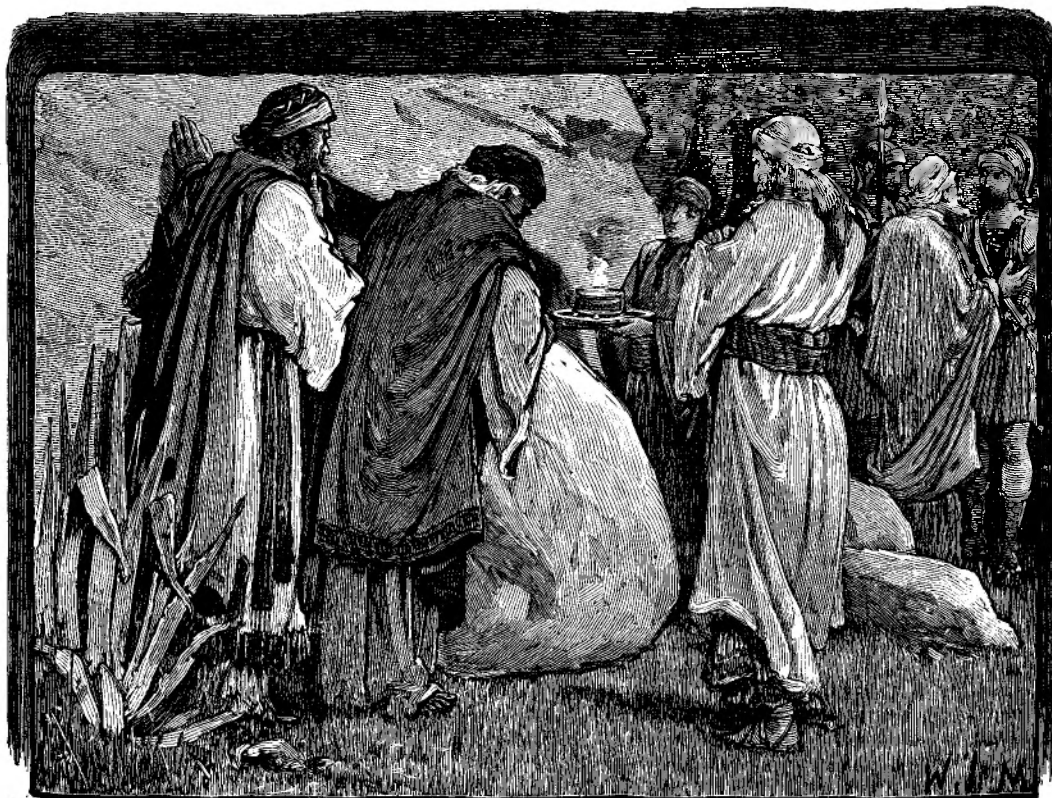
Nog enkele dagen en de gemeente des Heeren herdenkt weder hoe haar Hoofd en Heiland als een schaap ter slachting geleid werd; ze staat weder in den geest aan den voet van het kruis op Golgotha; en gaat opnieuw naar de grafspelonk, om met de vrouwen „te aanschouwen zijn graf, en hoe zijn lichaam gelegd werd.”

Het past ons ook derwaarts te gaan en op te merken, wat door en in dat graf God ons te zeggen heeft en te leeren.

„Men heeft zijn graf bij de goddeloozen gesteld, en Hij is bij de rijken in zijn dood geweest; omdat Hij geen onrecht gedaan heeft, noch bedrog in zijnen mond geweest is.”

Wat is zijn graf? En wat is zijn dood?

De hoogste kerkelijke overheid van zijn volk had het „doodschuldig!” over den Heere Jezus uitgesproken, en ter bekrachtiging van deze uitspraak Hem naar den vertegenwoordiger van den hoogsten wereldlijken rechter gebracht. De plaatsvervanger des Romeinschen keizers had in diens naam het vonnis geveld. Kerkelijk was Jezus dus in den ban gedaan, afgesneden van het volk Gods, uitgeworpen uit de gemeenschap der heiligen, uitgesloten van het verbond der genade. Want Hij was, naar de meening der kerkregeering, overtuigd van godslastering. En maatschappelijk was Hij als een pest der maatschappij uitgebannen, want Hij werd veroordeeld op de beschuldiging van majesteitschennis. Hij had zichzelf „*Gods Zoon* gemaakt”. En Hij had zichzelf „*koning* gemaakt”. Hij werd dus veroordeeld als opstandeling tegen God Almachtig zelf en tegen de overheid, door wien het Gode behaagde Hem te regeeren.

DE VERZEGELING VAN HET GRAF DES HEEREN.

In deze beide zonden zijn alle andere begrepen. *Naar den raad Gods* werd dit dubbele vonnis over Jezus geveld. Zoo alleen kon Hij plaatsbekleeder zijn voor allen, die door Hem de zaligheid deelachtig zouden worden. Zoo werd Hij *zonde* gemaakt, en een *vloek* voor ons. Die dubbele revolutie is *de* zonde van alle menschen. Door die dubbele veroordeeling te ondergaan nam Jezus alle zonden op zich.

Grenzenloos onrecht is het vonnis van de zijde der menschen. Maar het behaagde *God* Hem te verbrijzelen, *Hij* heeft Hem krank gemaakt. De lastertong van Kajaphas en het schandelijk vonnis van Pilatus spraken *Gods rechtvaardig* vonnis over den *Plaatsvervanger*, over den *Borg*, uit.

Gods toorn *moet* verbrijzelen en vernietigen al wie zich tegen Hem en de door Hem gestelde machten zet. Wie zich in de plaats van dien doodschuldige stelt, wordt dus in zijne plaats verbrijzeld en vernietigd. De dood van Jezus is een vloekdood. Geen ander lijden en sterven kon ons verzoenen dan zulk een, waarbij de plaatsvervanger tusschen hemel en aarde werd gehangen, door beide uitgeworpen, beide onwaardig. „Vervloekt is een iegelijk, die aan het kruis hangt;” zoo luidde Gods uitspraak door den mond van Mozes, den middelaar des Ouden Verbonds. De gehangene moest denzelfden dag vóór zonsondergang worden afgenomen en van de aarde

verwijderd in het graf, of het geheele land werd onrein en kwam onder den vloek.

Maar met den laatsten snik was de *verzoening* daar. De lichamelijke dood is niet alleen de afbeelding, maar veel meer de voleinding van de volkomen scheiding tusschen God en den mensch, het voldongen feit van den eeuwigen dood. De *verzoening is* aangebracht. Maar niet de *behoudenis*, niet de *verlossing*. Derhalve volgt op het sterven het begraven worden; op de scheiding tusschen ziel en lichaam het graf als de plaats, waar men bergt wat ontoonbaar is geworden voor God en menschen.

Dus *wel* een graf voor den Christus. Want Hij is beladen met den vloek Gods en er onder bezweken. Hij ligt onder den eeuwigen toorn, in den eeuwigen dood; verzoend, maar niet verlost, niet hersteld. Hij heeft niet alleen geleden, is niet alleen gestorven, maar *ook begraven*, *ook nedergedaald ter helle*. Dat is niet alleen een feit, het is ook een *geloofs-artikel* voor degenen, die in Christus zijn.

Doch dat graf mag niet zijn wat menschelijke wraakzucht en lage hartstocht er van maken. De mensch is niet tevreden met het voldoen der gerechtigheid. Hij vervolgt den terechtgestelde ook nadat de dood is ingetreden en voor de menschelijke gerechtigheid de verzoening heeft aangebracht. De heiden eet het lichaam zijns slachtoffers

op; of werpt het lijk op den onreinen bodem; of laat het hangen ten prooi aan de raven en gieren. De fanatieke geloofsvervolger graaft bijwijlen de beenderen op en verbrandt ze, om daarna de asch te verstrooien. Maar zoodra of zoolang nog de overheid haar roeping van Godswege zich bewust is, geldt de wet: „Die gestorven is, die is gerechtvaardigd van de zonde.” (Rom. 6 : 7)

Alle lastering, alle veroordeeling, alle vloek, die denkbaar zijn, kwamen op het hoofd van den levenden, plaatsbeksleedenden Heiland. De overheid veroordeelde Hem en stelde Hem terecht, als machthebbende van Godswege, zooals de Heere Jezus zelf tegenover Pilatus beleed. Maar zoodra had Hij niet den geest gegeven en had het water en bloed uit zijn zijde niet getuigd van de ontwijfelbaarheid van zijn dood, of Gods almacht trad tusschenbeide en zorgde dat het levenlooze lichaam niet tegen alle Goddelijke en menschelijke wetten in onteerd werd. De bedoeling der *menschen* was het *lijk* verder der verachting prijs te geven; „zijn graf bij de goddeloozen te stellen”. Gods werk was het *lichaam* des Heeren voor alle schending te vrijwaren, en „Hem bij de rijken te doen zijn in zijn dood”.

Omdat Hij geen onrecht *gedaan* heeft, noch bedrog *in zijn mond* is geweest.” Het onrecht en het bedrog, waarvoor Hij boette, waren de *zijne* niet. Ze waren door zijn dood verzoend. Hijzelf was en bleef smetteloos heilig.

Daarom beschikte het de raad Gods zóo, dat onmiddellijk bij 's Heeren sterven vermogende en invloedrijke vrienden gereedstonden om openlijk voor Hem op te treden en zijn lichaam van Pilatus te begeeren. Daarom neigde God het hart des onrechtvaardigen rechters om *dit* verzoek toe te staan. Daarom werd Hij gelegd in een graf, waarin nog nooit iemand gelegd was; dat niet door den onreinen dood was ontreinigd; dat was uitgehouwen in een *rots*, in een steen, die de besmetting der onreine aarde niet indrinkt en doorlaat.

Maar de dood is het leven niet. Onder den genoeg gedanen vloek, maar toch onder den *vloek* Gods lag Jezus in het graf. Het werd *niet* toegelaten dat zijn heilig lichaam op de hoofdschēdelplaats werd weggesmeten ter prooie der jakhalzen. Maar wel mocht de weerspiegeling der Goddelijke *gerechtigheid* haar vrijen loop hebben. De kerkelijke overheid verzegelt onverhinderd het graf met haar zegel. En de wereldlijke overheid verzekert het onbelet met haar soldatenwacht.

Dat graf wordt ook niet geopend door den Heere Jezus zelf. Dat kon ook niet. De Heere is *opgewekt door den Geest Gods*. Straks, ten derden dage, komt de engel Gods, verbreekt het zegel, verjaagt de wacht, wentelt den steen af en zit op denzelfden. God zelf, de *Rechter*, opent het graf en wekt den Heere Jezus, den Plaatsbeksleeder, op.

„Veel meer, zijnde nu gerechtvaardigd door zijn

bloed, zullen wij door Hem behouden worden van den toorn; want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door den dood zijns Zoons, veel meer zullen wij, verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven.” (Rom. 5 : 9, 10). W.

EEN BRAHMIN OVER DEN BIJBEL.

In 1870, na drie jaren vruchteloos pogen, werd er eindelijk in de Marktstraat der stad Madanapalle, in de provincie Madras in Indië, een geschikt stuk gronds verkregen, op 'twelk door den zendeling J. Chamberlain een vrije leeszaal gebouwd en geopend werd. Het plan was, om aldus de welopgevoede jongelingen der plaats te bereiken.

De kamer was goed voorzien van nieuwsbladen, tijdschriften en boeken, en Bijbels in zeven verschillende talen. Benevens deze waren er ook geschriften, traktaten, Christelijke boeken en schoolboeken te koop. Iederen dag en avond in de week stond de zaal open. Tevens werd des Woensdagsavonds een Bijbellezing gehouden, die men allen verzocht bij te wonen. Alsdan werd er een gelijkenis, een wonder, een levensgeschiedenis, een predikatie over Christus, of de een of andere geschiedenis behandeld, zooals die van de schepping, den zondvloed, Jozef in Egypte, den uittocht, enz.

Terwijl men trachtte deze lezingen voor het verstand aantrekkelijk te maken, werd de betrekking van ieder onderwerp op het Evangelie van Christus en zijn zaligheid nooit uit het oog verloren.

Van het begin af was de kamer gevuld met verstandige heidenen.

Aan het einde van een dezer Bijbellezingen, door Dr. Chamberlain, stond een Brahmin (priester) op, een der meest ontwikkelden in de plaats, doch geen bekeerling, en vroeg verlof om eenige woorden te spreken.

In een fraaie toespraak wees hij zijn stadgenooten er op, hoe gewichtig het was, dat zij van deze gelegenheden ter ontwikkeling hunner verstandelijke en zedelijke begrippen gebruik konden maken, en ten slotte gaf hij de volgende merkwaardige getuigenis van de Heilige Schrift:

„Ziet dien Mangoboom, aan den weg. Zijn vrucht begint te rijpen. Draagt hij die vrucht voor zichzelf of tot zijn eigen voordeel? Van het oogenblik af, dat de eerste rijpe vruchten met hun gele wangen de morgenzon begroeten, totdat de laatste mango er afgerukt is, wordt hij aangevallen met stokken en steenen door knapen en mannen en ieder, die hem voorbijgaat, totdat hij daar kaal overblijft, ontdaan van bladeren en met afgebroken takken, terwijl menige gebroken twijg, een hoop steenen rondom den stam en knuppels en stokken in de kruin de eenige gedenkteekenen zijn van zijn vorige schoone vrucht.

Is hij daarop ontmoedigd? Houdt hij op vrucht te dragen? Zegt hij: „Indien ik onvruchtbaar word, zal niemand mij met steenen werpen en zal ik in vrede leven”?

In het geheel niet.

Het volgende jaargetij verschijnen weder de ontluikende bladeren, de schoone bloemen en de mal-sche vrucht.

Wederom wordt hij gesmeten en verbroken en gewond; maar hij houdt vol met dragen, en kinderen en kindskinderen beschadigen zijn takken en genieten de vrucht.

Dit is een beeld van deze zendelingen. Ik heb hen goed gadegeslagen en gezien, hoedanig zij zijn.

Waarom komen zij naar dit land? Wat beweegt hen, hun ouders, vrienden en vaderland te verlaten en naar dit, voor hen ongezond klimaat te komen?

Komen zij om geld of voordeel? Sommigen onzer, klerken op het regeeringskantoor, ontvangen meer loon dan zij. Is het hun om een gemakke-lijk leven te doen? Ziet, hoe zij arbeiden, en antwoord mij dan. Neen, gelijk de mangoboom zoeken zij ten voordeele van anderen vrucht te dragen, en dat, ofschoon zij beschimpt en smadelijk gehandeld worden.

Ziet nu dezen zendeling. Hij kwam hier eenige jaren geleden, alles verlatende en alleen ons voordeel beoogende. Hij werd ontvangen met koelheid en achterdochtige blikken; ontweken, vermeden en belasterd. Hij zocht met ons te spreken over een zaak, die hij zeide, de gewichtigste in den hemel en op de aarde te zijn, en wij wilden niet luisteren. Hij opende een apotheek, en wij zeiden: Laten de pariahs (laagste standen) zijne medicijnen aannemen, wij echter niet; doch in tijden van ziekte en angst en vreeze werden wij genoodzaakt tot hem te gaan, en hij hoorde ons.

Wij klaagden er over, dat hij door onze straten liep; maar na een korten tijd, toen onze vrouwen en dochters in ziekte en in lijden waren, smeekten wij hem zelfs om in onze binnenkamers te komen. En hij kwam — en onze vrouwen en dochters lachen ons weder in gezondheid toe.

Heeft het hem eenig voordeel verschaft? Zelfs de kosten der medicijnen zijn hem niet terugbetaald.

En nu, ondanks onzen tegenstand heeft hij dit stuk gronds gekocht en deze fraaie leeskamer gebouwd en haar met de uitgezochtste leesstof in vele talen voorzien, en daarin gelegd nieuwsbladen en tijdschriften, die ons tot hiertoe onbereikbaar waren, maar ons nu helpen om van de wereld op de hoogte te blijven en de gebeurtenissen van den dag te verstaan. Hij heeft hier geplaatst tafels om op te schrijven, stoelen om op te zitten, lampen om er 's avonds bij te kunnen lezen en te schrijven; en wat ontvangt hij voor dit alles?

Trekt hij eenig gewin uit deze vrije leeskamer? Wij betalen hem niet eens de olie, die 's avonds in de lampen gebruikt wordt. Nu dan, wat beweegt hem dit alles te doen?

Het is zijn Bijbel. Ik heb er nu en dan veel in gelezen, in de verschillende talen, die ik ken. Hij is juist gelijk in alle talen.

De Bijbel! Er is niets onder al onze heilige boeken, dat er bij kan worden vergeleken in deugd en reinheid, heiligheid en liefde en drangredenen tot goed gedrag.

Waardoor heeft het Engelsche volk zijn verstand, veerkracht, scherpzinnigheid en macht verkregen? Het is hun Bijbel, die het hun geeft.

En nu komen zij tot ons, en zeggen: „Dit heeft ons verheven, neemt hem en verheft uzelf.” Zij dringen hem ons niet op, zooals de Mohammedanen hun Koran, maar zij brengen hem in liefde, en vertalen hem in onze taal, en leggen hem ons voor, en zeggen: „Ziet hem eens in, leest hem, onderzoek hem en oordeelt of het niet goed is.”

Van één ding ben ik overtuigd: wij mogen doen wat wij willen, hen tegenstaan zooveel wij kunnen — het is de Bijbel der Christenen, die vroeger of later de vernieuwing van dit land zal teweegbrengen.”

H.

EEN STEM UIT AFRIKA.

Uit het verre Zuid-Afrika, dat echter ons, Nederlanders, evenmin vreemd is als ons tijdschrift aan de Nederlandsche Afrikanen, komt een waarschuwend woord, hetwelk ook ten onzent verdient gelezen te worden; een waarschuwing, die ernstige aandacht vraagt.

Een zeker heer, die in Indië woonde, zoo luidt het, ging eens naar zijn bibliotheek en nam een boek van de plank. Opeens voelde hij pijn in de vingers, als van een naaldeprik, en ijlings trok hij zijn hand terug. Hij dacht dat er een speld of naald in het boek was, of dat een spijker hem aldus bezeerde. Zijn vinger begon echter weldra op te zwellen, daarna zijn arm, eindelijk zijn geheele lichaam, en binnen weinige dagen was hij een lijk. Het was geen speld, naald of spijker, maar een kleine, giftige slang, die hem de wonde en daardoor den dood veroorzaakt had.

Slangen tusschen de boeken, hoe schijnbaar vreemd! En toch, in onze dagen zijn er wel degelijk veel slangen in de boeken, die zich als klitsen vasthechten aan de bladen der vermakelijkste geschiedenissen. Zij kronkelen zich om de schoonste bloemen, welker bedwelmende geuren onze zinnen benevelen. Velen vermaken zich met het lezen van verhalen en boeken, en bemerken de adder niet, die hier onder het gras verscholen is. Toch is deze aanwezig en verwondt zoo menigeen ten doode. In den dag der dagen zal het van vele zielen, die verloren gaan,

heeten: „Vergiftigd door de slangen in de boeken.”

Ieder Christen moest medewerken om de schadelijke lectuur te vernietigen en goede bladen te verspreiden. Ons land wordt in de laatste jaren overstromd door romans, die somtijds niet meer kosten dan enkele stuivers, en met graagte als het ware verslonden worden. Al mogen deze geschriften van geen bepaald onzedelijke strekking zijn, zoo geven zij weinig of in het geheel niets ter ontwikkeling van het verstand en tot vorming van het hart, en moeten dus reeds daardoor schadelijk zijn.

De treurige onverschilligheid, welke wij vaak bij jeugdige menschen, die een „goede opvoeding” gehad hebben, in godsdienstige zaken opmerken, wordt door het lezen van dergelijke ijdele, nietsbeteekenende verhaaltjes in de hand gewerkt, het nadenken verstompt, en een lichtzinnigheid bevordert, die zoowel voor de tijdelijke als de eeuwige bestemming van den jongen mensch allerschadelijkst en vergiftigend zijn. Onderwijzers en ouders hebben in onze dagen goed toe te zien, welke lectuur door hun leerlingen en kinderen het meest gezocht wordt, en dienen te onderzoeken of er ook tusschen hun boeken slangen genesteld zijn.

Dit woord uit Afrika binden wij vooral onzen jongen vrienden met ernst op het hart. Laat hen toezien wat zij lezen; allereerst zelf waken; want ook ten onzent zijn er in de boeken vaak slangen, die bijten, of doodelijk, of zoo, dat het jaren kost eer de wond, die zij maakten, heelt.

H.

UIT HET LEVEN.

Amerikaansche dwaasheid.

In de groote steden aldaar bestaat steeds begeerte onder de rijken, om door den meest gezochten predikant getrouwd — wel te verstaan: in den echt verbonden — te worden. Te New-York is dit thans Dr. John Hall. Somtijds betaalt men hem *f* 13000 voor het voltrekken van een huwelijk. Men berekent zijn inkomsten hieruit jaarlijks op *f* 60000 tot *f* 100000.

H.

De welbekende predikant, Dr. Bonar, droomde eens, dat de engelen zijn ijver gewogen hadden. Zij bevonden het gewicht volledig: 100. Hij was hierover zeer verblijd. Doch toen begonnen zij zijn ijver te ontleden, en bevonden dat 14 deelen bestonden uit zelfzucht, 15 deelen uit secte-geest, 22 deelen uit eerezucht, enz.; en slechts *drie* deelen uit reine liefde tot menschen en *vier* uit liefde tot God. Hoe was hij verslagen, dat er slechts *zeven* deelen van de 100 volkomen goed waren.

Staat het bij ons beter?

H.

Met recht.

Op de jaarvergadering van zekere „club” in New-York zou onlangs de befaamde, ongeloovige kolonel Ingersoll presideeren. Wegens zijn afwezigheid werd zulks aan een ander opgedragen, die hiervoor bedankte, met de verklaring, dat hij in dit leven, evenmin als in het toekomende, als plaatsvervanger voor den kolonel begeerde op te treden.

H.

De Engelsche lord Fitzgerald had langen tijd gewenscht den dichter Johnson te leeren kennen, en liet hem daarom op zekeren tijd bij zich aan tafel noodigen. Johnson verscheen, doch werd om zijn eenvoudige kleeding door den portier afgewezen. Gedurende de daaruit voortkomende woordenwisseling kwam de lord zelf, en toen hij de oorzaak van den twist vernam, zag hij den dichter ongeloovig aan en zeide: „Onmogelijk, gij zijt Johnson niet; gij ziet er uit, alsof ge geen blèèè tegen een schaap kunt zeggen.”

„Blèèè!!!” antwoordde Johnson en zag daarbij den lord vriendelijk en betekenend aan.

H.

Men verhaalt dat John Adams, *) ongeloovig en een spotter geworden, zich eens ter ruste begaf in een hotel, waar hij met sommige zijner vrienden in één groot slaapvertrek den nacht zou doorbrengen. Tot verbazing zijner makkers, knielde hij voor zijn bed neer en bad:

„Nu leg ik mij te slapen neer,
'k Beveel mijn ziel aan God den Heer!
Mocht vóór 't ontwaak mijn sterfuur slaan,
Dat dan tot Hem mijn ziel moog' gaan!”

Zij schaterden van het lachen, wanende dat hij spotte; maar Adams keerde zich met gloeiende wangen en vochtige oogen tot hen en zeide:

„Lacht niet; als er zoo iets is als een hemel, en als mijn moeder daar nu is, dan is dit kindergedbed, dat zij mij vroeg leerde, de eenige zwakke schakel, die mij daarmede verbonden houdt.”

H.

*) De tweede president der Vereenigde Staten.

Stijbloemen.

Indien dus al de schok tot heden toe niet heeft plaats gehad, *had zij toch zeker hebben kunnen plaats hebben.*

(Vertaling van JULES VERNE,
Hector Servadac.)

In de naastbijgelegen zaal was een andere spreker bezig alles *op goeie gronden weder af te breken* wat de ander had gebouwd.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

I.

BIJ HET GESLOTEN GRAF.

(GOEDE VRIJDAG.) Matth. 27 : 66.

Na al het lijden, thans geleden,
Na heel den strijd, door Hem gestreden,
Ligt Jezus nu in 't graf terneer.
„Het is volbracht!” Volbracht, o zeker!
De Heiland ledigde den beker
Ten bodem toe. Lof zij den Heer!

Lof zij den Heer, den Heer, zoo heilig;
Hij baande ons een pad, zoo veilig,
Naar 't hemelsche Jeruzalem!

Hij wilde ook ons dit heil nu schenken;
o Christnen! wilt hieraan gedenken,
En luistert naar des Heilands stem.

Hij *stierf* voor u, aan 't kruis geklonken.....
Hij? 't *Heil*, eens aan *onze aard geschonken?*
Gewisslijk! Maar om *op te staan!*
Geen macht der helle kan Hem binden,
Straks zal men Hem daar niet meer vinden;
Hij is zijn jongren vóorgegaan!

o Jezus! wil ons voorbereiden,
Om eens van hier te kunnen scheiden
En dan ten hemel in te gaan!
o, Mocht uw sterven ons doen leven,
Dan kan geen dood ons ooit doen beven!
Gij hebt het al voor ons voldaan!

II.

BIJ HET GEOPENDE GRAF.

(PAASCHMORGEN.) Matth. 28 : 25.

Geloofd zij God! Den Heer zij dank!
Prijst Hem met harp- en cimbekklank;
Want Jezus is verrezen!
Hij, die voor ons zijn leven gaf,
Stond op thans uit het somber graf.
Hij zij op 't hoogst geprezen!
Hij heeft de slang den kop verplet,
Ons allen van den dood gered,
De hellemacht verwonnen!
De Levensvorst vertrad den dood,
Hij geeft ons kracht in stervensnood.
Lof zij den Onbegonnen!

Een engel daalde neer op aard;
De wachters vloden uit den gaard;
De vrouwen komen nader;
Zij zien den steen voor 't graf niet meer!
Hun Heer was dood; nu leeft Hij weer,
Maar nog niet bij den Vader!
„Raak mij niet aan!” zoo klinkt zijn woord
Tot haar, die naar Hem zoekt; en hoort:
„Haast vaar ik naar den Hoogen!
Ga heen en zeg het allen aan:
De Heer is waarlijk opgestaan!
Opdat zij juichen mogen!”

Juicht, Christnen, juicht, en zegt het voort!
Verkondigt thans alom het woord:

„Gods Zoon schenkt ons het leven!”

Looft Hem, die nu vol majesteit
Als eenig Heer der heerlijkheid

Uit 't graf zich heeft verheven!
o Heere Jezus, U zij de eer!

Daal levenwekkend in ons neer;
Schenk ons uw Geest vanboven.

Houd ons gemoed voor U bereid,
Opdat het blij uw komst verbeid'

En we eens U eeuwig loven!

Amsterdam.

HULSTBOS.

OPGEWEKT.

Weer breekt eerstdaags de blijde morgen aan, die al Gods kinderen op den geheelen aardbodem vereenigt in lof en dank voor het leven, dat hun uit de dooden geschonken is; in Christus Jezus, den „Eerstgeborene uit de dooden”. Het heerlijk Paaschfeest staat weder voor de deur.

Wat is toch ons Paaschfeest?

Het antwoord op die vraag vindt ge *niet* in de natuur; niet in de ontluikende bloem; niet in de knop aan den boom, die haar windseltjes afschudt; niet in de vlinder, die zich uit de pop loswikkelt.

Nog minder leest ge het antwoord in de schemerende denkbeelden van heidenschen oorsprong van „onsterfelijkheid” of van „een leven na dit leven”.

Wat ge in de natuur ziet is slechts symbool. En dan nog wel symbool, alleen op het door u bewoonde deel der aarde voorkomend, waar nu eenmaal de jaargetijden elkander zóo volgen, dat de lente met het Paaschfeest samenvalt en dat er een lente op een winter volgt.

In andere oorden, waar ook menschen wonen met evenveel behoefte aan leven, met evenveel vreeze voor den dood in het hart, valt Paschen samen met de aanstalten, door natuur gemaakt om den winterslaap te beginnen. Daar komt het Paaschfeest in den herfst en Pinksteren in den winter.

Indien het eerste grassprietje *u* het leven der opstanding op Paschen predikt, waarom logenstraft het dorrende blad *hun* dan *niet* de onsterfelijkheid?

In nog andere streken is het *altijd* zomer. Moe-ten de bewoners der landen, onder de keerkringen gelegen, daaruit opmaken, dat voor hen geen dood bestaat?

Maar is hetgeen de natuur ons toont toch nog altijd symbool, omdat de natuur een werk is van Gods vingeren, en de Schepper des heelals met elk stoffelijk werk een geestelijke gedachte uitsprak, — de wijsheid der menschen is niets dan *phantasie*.

„Onsterfelijkheid” voor menschen is een droom, een *leugen*. Dat predikt u wel dagelijks de lijk-wagen, die den mensch naar „zijn eeuwig huis”

brengt. Dat zegt u avond aan avond de lange lijst van doodberichten in de nieuwsbladen.

Slechts Een is onsterfelijk: „de zalige en alleen machtige Heere, de Koning der koningen en Heere der heeren; die *alleen* onsterfelijkheid heeft en een ontoegankelijk licht bewoont; denwelken geen mensch gezien heeft of zien kan; welken zij eere en eeuwige kracht.”

„Een leven na dit leven”? Ach, die uitdrukking zelve predikt u den *dood*. Immers, er is sprake van twee levens, die *gescheiden* liggen; gescheiden, door wat? Toch niet door iets anders dan *den dood*; want zonder *déze* tegenstelling is de geheele uitdrukking onzin. Ja, er *is*, zoo ge wilt, „een leven na dit leven”; en wel dat leven, hetwelk de Heere Jezus noemde: „waar hun worm niet sterft en hun vuur niet wordt uitgebluscht.”

Noch symbool, noch phantasie geeft u het *wezen* der zaak. Het eerste is op zijn best een flauw en gebrekkig beeld; de laatste is geheel en al onbetrouwbaar.

Wie weten wil, wat het Paaschfeest des Nieuwen Verbonds beteekent, moet tot dat des Ouden Testaments terug.

Het Pascha des Ouden Verbonds toont u een volkomen lam, gescheiden van de overige lammereen; geslacht; aan het spit gekruist; gebraden boven een verzengend vuur; gegeten door slaven; en welks overschot onmiddellijk moest verbrand worden. Het toont u het bloed van dat lam, gestreken aan de zijposten en de bovendorpels van de deuren der huizen, waarbinnen zij, die het lam opgeofferd hadden, op hoog bevel achter dat bloed bescherming tegen den dood zochten en vonden. Het toont u een engel, met den vreeselijksten last op aarde gezonden, die ooit aan eenig schepsel werd gegeven; den last om in een groot, machtig land *alle* eerstgeborenen aan het leven te slaan, voorzooverre zij niet wegscholen achter dat bloed.

De *dood* dus in zijn vreeselijkste gedaante.

Maar ook het leven.

Doch het leven, *hoe*? Het leven *geschonken* aan doodschuldigen; uit vrije genade; zonder eenig toedoen van hunne zijde; alleen op het geloof in een schijnbaar onmogelijk middel.

Het leven derhalve onder volmondige erkenenis, dat alleen de Heere van leven en dood dat leven *wedergeeft*.

Dat is *geen* phantasie. 't Is ook *geen* symbool. Het is *type*; afschaduwing van wat volgen zou.

En wat zou volgen?

Het ware Lam, voorgekend van vóór de grondlegging der wereld, overgegeven om onze zonden, gekruist, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle.

En achter zijn vlekkeloos bloed geloovig weggevlucht al wie door Gods ontfermingen leerde in dat bloed te gelooven, in dat Lam zijn plaatsvervanger te zien.

Het ware Lam, nog eens, „ten derden dage opgestaan van de dooden”, „opgewekt om onze rechtvaardigmaking.”

„God heeft Hem opgewekt, de smarten des doods onthonden hebbende, alzoo het niet mogelijk was, dat Hij van denzelfden dood zou gehouden worden.”

Christus Jezus, in het graf gedaald, lag onder den vloek, „een vloek geworden zijnde voor ons”. Zijn dood had ons verzoend, maar niet gerechtvaardigd. Daartoe was zijne opwekking uit de dooden noodig. Toen ten derden dage de engel den steen afwentelde en de grafspelonk ontsloot, was dat zijne vrijlating, om onzentwille. De Geest Gods heeft Jezus Christus uit de dooden opgewekt. „Indien die Geest in ons woont, zoo zal Hij, die Christus uit de dooden opgewekt heeft, ook onze sterfelijke lichamen levend maken, door zijnen Geest, die in ons woont.”

Dat is ons Paaschfeest. „Ons Pascha is voor ons geslacht.” Het leven was door ons niet alleen verbeurd, maar verloren, verwisseld tegen den dood. Door den dood heen bracht Christus Jezus het leven en de onverderfelijke aan het licht.

Ons past dus een jubeltoon. Zeker; een eeuwige juichtoon, want nu voortaan is eeuwige blijdschap op onze hoofden. Doch niet de jubeltoon van „onsterfelijken”, maar de jubeltoon, die ontspringt uit den diepsten ootmoed van hen, die eenigszins bij benadering gevoelen, hoeveel dat leven heeft gekost!

W.

ALBRECHT DÜRER. ¹⁾

Albrecht Dürer heeft, hoewel meestal niet meegeteld, de zaak der Hervorming door zijne kunst krachtig bevorderd. Niet als godgeleerde, maar als schilder en teekenaar predikte en profeteerde hij. Hij was, zooals Longfellow hem noemt, de Evangelist der kunst. Hij leefde in een tijd, waarin de dood heerschte in alle kunst en niet het minst in de schilderkunst. Bijna elk voortbrengsel der toenmalige meesters mist alle leven en natuurlijkheid. „De doodendans” van Hans Holbein teekent ons symbolisch zeer juist den geest des tijds. Maar tijdens Dürers leven was het, alsof de dood zijne opstanding vierde.

Hij werd 21 Mei 1471 geboren te Neurenberg, eene stad, die nog geheel en al het karakter eener middeleeuwsche draagt.

Rijk aan afwisseling, biedt zij een groot verschil met onze steden, die bijna alle lijden aan eenvormigheid, terecht door Dr. Kuiper de vloek onzer

¹⁾ Een onzer lezers zond ons dit opstel ter plaatsing. Gaarne voldoen wij daaraan, tevens volgens zijn verlangen mededeelende, dat hij getracht heeft in dit opstel weer te geven den korten inhoud van een schoone voordracht, door Ds. J. P. G. Westhoff dezer dagen over het leven van den beroemden kunstenaar gehouden.

eeuw genoemd. Neurenberg is één groot kunstsieraad; zij prijkt met de prachtige standbeelden van Melanchton, Hans Sachs en Dürer. Vooral dat van den laatste is buitengemeen schoon. Albrecht genoot het onschatbaar voorrecht, godvreezende ouders te mogen bezitten. Zijn vader was goudsmid, en op dertienjarigen leeftijd kwam Albrecht bij zijn vader in het vak. Reeds nu openbaarde zich in hem het genie. Op dien leeftijd heeft hij voor een spiegel zijn eigen portret vervaardigd.

Een schoon portret; natuurlijk niet (hoe kon het ook?) door volkomenheid van uitvoering, maar omdat de jongeling, dien het voorstelt, werkelijk schoon was. Teederheid licht uit zijn helderblauwe oogen; het geheele gelaat teekent kalmte en onschuld, en uit zijn gewelfde wenkbrauwen spreekt reeds zachte ernst. Ge vindt het zeker met mij allernatuurlijkst, dat Albrecht den rechten lust in zijns vaders vak niet bezat, maar veel meer er naar haakte, de stift van den goudsmid te verwisselen voor het penseel des schilders. Zijn vader was verstandig genoeg, hem dit toe te staan. Hij werd bij een meester in Neurenberg in de leer gedaan. Op zijne drie leerjaren volgden naar Duitsch gebruik zijne wandeljaren. In 1490 vertrok hij naar Straatsburg en daarna naar Italië. Veel stukken heeft hij in dien tijd niet vervaardigd, maar zooveel te meer heeft zijn geest toen in zich opgenomen. Men mag zeggen, dat hij aan de kunst een andere richting gaf. Voor ons, kinderen der 19de eeuw, is het geen zeldzaamheid meer, een schoon natuurtafereel op het doek te kunnen bewonderen; geheel anders was het in Dürers tijd. Hij was een der eerste kunstenaars, wier oogen opengingen voor het schoone in de natuur, en die de natuur als het ideaal hunner kunst beschouwden.

Na zijn terugkeer in het vaderland beleefde de Roomsche kerk die jaren van roering en koking, die aan de Hervorming voorafgingen. Ook Dürer had een open oog voor haar groote dwalingen en ongerechtigheden. Hij had in zijn kinderlijk vroom gemoed een diepen afkeer van dien afschuwelijksten aller pausen, Alexander VI. Na er drie jaar aan gearbeid te hebben, predikte hij tot de Christenheid, voor wie het geschreven Evangelie een gesloten boek was, door middel van vijftien heerlijke houtgravuren, waaronder: „Apostel Johannes in lijden”; „Johannes gekniel”; „Het nieuwe Jeruzalem met Johannes in heerlijkheid”; alle ontleend aan de Apocalypsis. Onovertroffen stipte nauwkeurigheid aan den Bijbel is hier verbonden met geniale oorspronkelijkheid. Zijne engelen bijv. zijn niet fijne meisjesachtige of vrouwengestalten, maar krachtige helden, zooals de Schrift ze ons beschrijft. In wonder korten tijd waren deze houtsnedden overal bekend.

Hij moest echter nog veel leeren, en wat zijne kunst en wat zijn eigen zieleven aangaat; daartoe bracht hem de Heere in de lijdensschool. Hij werd

bezocht met een gevaarlijke ziekte, zoodat men voor zijn behoud vreesde. Hij overwon echter in zekeren zin den dood en deze zegepraal naar het lichaam scheen ook naar den geest een volkomen overwinning over den dood te zijn. Aanschouw slechts zijn in dezen tijd vervaardigd: „Ridder, Dood en Duivel.” Een geharnast en tot den strijd uitgerüst ridder, gezeten op een vurig ros, houdt langs een smal pad recht aan op een burcht, gelegen op den top van een berg, die zich op eenigen afstand vóór hem bevindt. Aan zijn zijde grijnst de knokelige Dood hem aan en de Duivel zelf zoekt hem te achterhalen. Maar die ridder is onversaagd en heeft zijn oog onafgebroken op den burcht gericht.

Is het niet een getrouw beeld van den Christen, die, door Dood en Duivel omringd, gemoedigd zijn weg vervolgt, ziende op de heerlijkheid, die hem is voorgesteld?

Liefst ontleende hij zijne stof aan de Heilige Schrift. Vooral het werk der verlossing was het middelpunt van zijne kunst. Herhaalde malen heeft hij Christus geschilderd in verschillende tijdperken van diens leven, maar vooral in zijn laatste lijden.

Nu brak het tijdperk aan van vollen vrede in zijne ziel. Luther had tegen de deur der slotkerk te Wittenberg zijne vijf en negentig stellingen gespijkerd en alzoo den strijd tegen Romes gruwelen aangebonden. Een kreet van verlossing ontsnapte aan het door de zorgen des tijds beangstigd gemoed des kunstenaars. De keurvorst Frederik van Saksen zond hem een boekje, geschreven door Dr. Maarten, waarvoor Dürer hem bedankte en hem smeekte, Luther toch te beschermen. In 1520 reisde hij naar Holland om zijne stukken te verkoopen, en vestigde zich te Antwerpen. Tijdens zijn verblijf aldaar bereikte ook Antwerpen de ontzettende tijding: Luther was op zijn terugkeer van Worms door vermomde roovers overvallen, weggevoerd en — men wist het niet, maar men vreesde — gedood.

Verpletterend was deze mare voor Dürer. Hij stortte zijn door droefheid overstelpt hart uit in een teeder gebed tot God, dat voor ons is bewaard gebleven in zijn dagboek. Hij maakte den Heere zijne nooden bekend, smeekte vurig om het behoud van Luther, of, zoo deze gedood was, om een anderen held, die in zijn geest en zijne kracht het werk der Reformatie kon voortzetten. Tevergeefs zocht hij Erasmus tot beslissing te brengen.

Door de liefde tot zijn vaderland gedrongen, verliet hij in 1521 Antwerpen; echter niet, zonder dat zijn verblijf aldaar voordeelig was geweest voor zijne kunst. Hij gaf bij zijne afreis van Holland dit schoon getuigenis: „Dank aan Holland, dat mij door zijn stille, nederige landschappen de les van den eenvoud heeft geleerd.” Zijne gezondheid had echter veel geleden door ons klimaat. Een sleepende koorts ondermijnde zijn sterk gestel. Bovendien ondervond hij veel onaangenaamheid door de kleingeestigheid

van zijn stadsbestuur. Hij gaf zijn eigen beeld in zijn overschoon schilderstuk: „Job”. „Jesus met de doornenkroon” is ook uit dezen tijd. Het treft ons ook hier, dat hij niet het gewone zachte vrouwen-gelaat geeft; neen, Goddelijke majesteit, macht om te behouden en macht om te verderven, spreken tegelijk met onbeschrijflijke smart uit zijne trekken. In zijne: „De vier apostelen” (en hierin heeft zijne kunst haar toppunt bereikt) zong hij zijn zwanenzang. Het bestaat uit twee tafelen. Op de eene staan Johannes en Petrus afgebeeld. De eerste heeft vóór zich een geopend Evangelie en Petrus buigt zich heilbegeerig over hem heen, om ook te kunnen lezen. Op de andere tafel ziet men de apostel-profeten Paulus en Markus, de eerste kloek, vastberaden, de tweede eenigszins bleek en ontroerd.

Veel heeft men gegist naar de bedoeling van dit meesterstuk. Velen zagen er eene voorstelling in van de vier temperamenten, en wel Johannes als melancholicus, Petrus als flegmaticus, Markus als sanguinicus en Paulus als cholericus. Verbeeld u: Petrus, de vurige en voorbarige Petrus een flegmaticus! Hoe durft men zulk een onvergeeflijken misslag onderstellen in het schoonste stuk van een der grootste kunstenaars, die bovendien dikwijls heeft getoond, volkomen thuis te zijn in de Schrift? Neen, het doel was, volgens zijn eigen later getuigenis: van het eerste: eene aansporing tot onderzoek der Schriften en tegelijk eene waarschuwing tegen het anti-Christendom, waarvan hij den paus als de verpersoonlijking beschouwde; en van het tweede: een strijden voor en vasthouden aan den waren godsdienst en eene waarschuwing tegen de valsche profeten. Eene preek van Luther in beeld. Onsterflijk is de roem, welke Dürer zich met dit stuk heeft verworven. Hoewel hem van alle zijden uitbundige lof toegezwaaid werd, bleef hij bij alles nederig en was het zijn oprechte begeerte, klein te zijn voor zijn God, tot wiens eere hij de hem geschonken gaven wenschte te besteden.

Intusschen hadden sluipkoorts en zijn lichaam zóódanig verzwakt, dat hij op Goeden Vrijdag van het jaar 1528 zacht en vredig ontsliep. Hij werd begraven op het Johanneskerkhof te Neurenberg, waar een eenvoudige steen zijn graf dekt. Groot was de droefheid zijner vrienden, met name die van Luther, bij zijn heengaan.

Dürers groote kracht lag in natuurnabootsing. „Wat meent de mensch, dat er iets schooneers zou zijn dan Gods schepping!” zeide hij.

Steeds was het zijn streven, het oneindige in het eindige af te beelden; daardoor legde hij in al zijne werken een eeuwigheidsgedachte. Erasmus roemde hem boven Apelles. Ja, zelfs kunstbroeders vereeren hem zóózeer, dat een genie als Raphael het niet beneden zich geacht heeft, de personen voor zijn „Kruisdragende Christus” aan Dürer te ontleenen. Goethe, hoewel levend in een tijd, waarin

men slechts smaak had voor den Franschen wansmaak, moest getuigen: „Dürer wordt slechts geëvenaard door de eerste Italiaansche meesters." Wat dunkt u nu van de bewering van sommigen, bij monde van Dr. Schaepman, dat de Reformatie het

einde der kunst is? Ziet het aan Dürer, ziet het aan Thouvaldsen en zooveel anderen. Duitschland mag op Dürer wijzen als op een der grootste kunstenaars der wereld. In het paradijs van Dürers kunst waait ons geen enkele onreine adem tegen.

DE ZENDELING ROUSE EN ZIJN HELPERS.

MOEILIKHEDEN.

De eeuw, welke wij beleven, is bij uitnemendheid de eeuw der bijbelverspreiding. Vooral sedert de laatste vijftig jaren is Gods woord in verbazend veel talen overgezet. Niet licht zal men de moeite overschatten, die aan dezen arbeid verbonden is. Elke vertaling in de taal van een der heidensche volken is een reuzenwerk. En met den besten wil kan de uitnemendste vertaler het dikwijls niet voorkomen, dat er groote fouten, ja onverstaanbare uitdrukkingen in zijn pennevruchten voorkomen.

De diepst gezonken heidenen missen in hun talen de woorden voor zaken en gevoelens, die bij de beschaafde natiën kleine kinderen reeds leeren kennen. Ze hebben dikwijls zelfs geen begrip van getallen, die hooger dan *vijf* of *tien* gaan. Hun geheele gedachtenkring beperkt zich uitsluitend tot het stoffelijke. Geestelijke zaken weten zij niet onder woorden te brengen. Ziedaar wel een der grootste moeilijkheden voor bijbelvertalers. Iets dergelijks hadden de eerste Evangelieverkondigers niet te overwinnen. Zij hadden over 't algemeen met min of meer, soms zelfs met de meest beschaafde volken te doen.

Maar stel u nu eerst de verlegenheid voor van den zendeling, die voor een der diepstgezonken stammen van Australië het Nieuwe Testament wilde vertalen en er op stuitte, dat deze stam geen voorstelling hoegenaamd had van iets, dat hooger ging dan lekker eten. Wat *heerlijkheid* was, konden zij niet beseffen. Maar nooit hadden zij iets lekkerders geproefd dan rijst met bessensap. Wanneer de nieuw bekeerden nu een uitdrukking zochten voor de alles tebovengaande heerlijkheid der eeuwige zaligheid, dan noemden zij die »*rijst met bessensap*". Maar dát kon onze goede zendeling nog wel desnoods in een toespraak gebruiken, doch moeilijk neerschrijven in een bijbelvertaling, wanneer hij bedoelde „hetgeen geen oog gezien en geen oor gehoord heeft”!

De zendeling Esser, die thans eenigen tijd in het vaderland doorbrengt, heeft met niet geringe moeilijkheden te worstelen gehad bij de vertaling des Nieuwen Testaments in de taal der Madoerezen. Hij heeft die overzetting thans gereed en op de pers. Vijf jaren heeft hij moeten arbeiden, eer hij de taal genoeg in zijn macht had. Toen hij eindelijk naar Nederland terugkwam, kon hij een der inboorlingen met vertrouwen als ouderling als zijn plaatsvervanger achterlaten. De gemeente telt thans

vier of vijf volwassen leden! Met dezen ouderling heeft hij zijn werk moeten verrichten, telkens de proef nemende of zijn kleine gemeente en ook de heidenen er iets van begrepen. Bleek dat niet het geval te zijn, dan moest de tekst van voren af aan bestudeerd worden.

Onze plaat stelt den Amerikaanschen zendeling Rouse voor, die met zijn inlandsche helpers bezig is aan de vertaling der Heilige Schrift in een der Indische dialecten. Zijn eene helper is een kundig, godvreezend man. De andere, die met den bril, is de oude Pundit. Van dezen moest de zendeling de treurige getuigenis afleggen: „De oude Pundit is een nauwgezet arbeider, maar, helaas, een van Noachs timmerlieden. Reeds sedert veertig jaren helpt hij trouw aan den bouw van de ark, maar zelf wil hij er geen voet in zetten. Hij helpt aan de vertaling van den Bijbel, maar gelooft niet in de waarheid.”

Welk een toestand, niet waar? Hij herinnert ons aan Matth. 7 : 21—23.

Zulk een helper is wel de grootste moeilijkheid bij de vertaling des Bijbels. Want het helderste verstand, dat „de duisternis liever heeft dan het licht”, is minder vatbaar voor de waarheid dan het meest verduisterde hart, dat zich niet tegen de werkingen des Geestes verhardt.

W.

DE ONGELOOVIGE TERECHTGEBRACHT.

Ds. Arthur T. Pierson was gewoon, na afloop der prediking, met hen, die zulks begeerden een persoonlijk gesprek te houden over hunne geestelijke belangen.

In zijn spreekkamer komende, vond hij daar eens een jong mensch. Ik oordeelde hem, zegt de predikant, ongeveer dertig jaar oud te zijn. Hij was lang, van statigen lichaamsbouw, verstandig van blik, en ware het niet dat een wolk op zijn gezicht scheen te rusten, hij zou een mensch van schoon uitzicht zijn geweest. Zijn gelaat, met voren geploegd, gaf mij den indruk, dat hij door een strijd met zonde en zorg gegaan was, en een verschrikkelijke nederlaag geleden had.

Ik sprak hem oogenblikkelijk aan, met een rechtstreeksche vraag, en bijna de juiste woorden van ons gesprek dat volgde, zijn mij steeds in het geheugen gebleven:

„Ik veronderstel, mijnheer, dat gij hier kwaamt om met mij te spreken over uw geestelijke belangen. Zoo ja, wilt gij mij dan dadelijk in het hart van uw moeiten en moeilijkheden inlaten?...

„Wel, mijnheer,” zeide hij, „ik veronderstel, dat gij in mij een wanhopig geval zult vinden. Ik ben een volgeling van Ingersoll ¹⁾. Ik ben een ongeloovige, een niet geloovige.”

¹⁾ Een bekend apostel des ongeloofs in Amerika.

„Maar ik veronderstel, dat er toch sommige dingen zijn, die gij gelooft. Gij gelooft dat de Bijbel het boek van God is?”

„Neen mijnheer.”

„Gij gelooft, dat Jezus Christus de Zoon van God is?”

„Neen mijnheer.”

„Doch, gij gelooft ten minste in een God?”

„Er moge een God zijn; ik kan echter niet zeggen, dat ik zulks geloof; maar het kan wel zoo wezen: ik weet het niet.”

„Mag ik u dan vragen, waarom gij hier zijt? Ik kan geen tijd verspillen in woorden zonder nut. Ik hoop niet, dat gij gekomen zijt om een loopje met mij te nemen. En toch kan ik niet verstaan wat gij van mij verlangt, indien gij niet gelooft in den Bijbel, noch in Christus, en zelfs niet zeker zijt of er een God is.”

„Ik heb u dezen avond hooren preeken, en het schijnt mij toe, dat gij iets moet gelooven....”

„Gij hebt volkomen gelijk, dat verzeke ik u,” viel ik hem in de rede.

„En dat u zulks vrede en troost geeft?”

„Gij hebt andermaal gelijk.”

„Wel, ik geloof niets, en gevoel mij geheel ongelukkig; en indien gij mij den weg kunt wijzen om iets te gelooven, en daarin gelukkig te zijn, wenschte ik wel dat gij zulks wildet doen.”

„Ik begrijp u, en zoo dit vereischt werd, wilde ik mijn zaligheid wel op de uwe wagen, indien gij mijn raad wilt volgen.”

„Zoo gij mij kunt helpen, doe het zonder uitstel, want ik heb dezen last zoo lang gedragen als ik kon. Ik woon aan den overkant van de rivier, te Windsor. Ik ben student in de rechten, maar ik ben zoo ongelukkig, dat ik studeeren noch stilzitten kan. Ik dwaalde dezen avond hier heen, hoorde het orgelspel in uw kerk en ging naar binnen, verwachtende schoone muziek te zullen hooren. Ik hoorde niets dan een eenvoudig gemeentelijk gezang. De nieuwsgierigheid dreef mij tot blijven, om te vernemen wat gij te zeggen hadt. Eén ding trof mij: dat gij geloof hadt in *iemand* en in *iets*, en dat gij gelukkig zijt in dat gelooven; en mijn jaloeschheid op u brengt mij hier.”

Ik had met honderden, ja duizenden menschen gesproken, maar nimmer tevoren had ik zulk een geval ontmoet. Ik verhief mijn hart tot God, om bijzondere leiding. Mijn bezoeker begon andermaal met den uitroep: „Als gij mij helpen kunt, wensch ik dat gij zulks doet.”

Ik bracht mijn stoel dicht bij dien van dezen ongelukkigigen man, en onwillekeurig sloeg ik mijn arm om hem.

„Zeg mij wat ik lezen moet”, sprak hij.

„Ik begeer dat gij niets leest dan den Bijbel. Gij hebt te veel gelezen; dat is deels wat u hapert. Gij zijt vervuld met de misleidende, schoonschijnende

drogredenen der twijfelaars. Lees het Woord van God."

"Maar wat nut zal het mij doen den Bijbel te lezen, wanneer ik niet geloof dat hij het Woord van God is?"

Ik opende denzelfden Bijbel, dien ik toen als nu, altijd gebruik — op den kansel, in het huisgezin of in de binnenkamer — en sloeg Joh. 5 : 39 op, en met mijn vinger bij het vers, las ik langzaam: „Onderzoek de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van mij getuigen."

"Nu," zeide ik, „indien dit iets bedoelt, beteekent het, dat hij, die naarstig de Schriften onderzoekt, bevinden zal dat zij de getuigenis zijn voor hun goddelijken oorsprong en ingeving, en voor de godheid van den Heere Jezus Christus."

"Welnu," zei hij, „ik zal den Bijbel lezen; maar wat meer?"

Ik sloeg de bladeren van den Bijbel andermaal om, en zette mijn vinger op Matt. 6 : 6. „Ga in uw binnenkamer, en uw deur gesloten hebbende, bidt uw Vader die in het verborgen is; en uw Vader, die in het verborgen ziet, zal u in het openbaar vergelden."

"Indien deze woorden eenige beteekenis hebben, bedoelen zij, dat wanneer gij God oprecht bidt, Hij zich aan u zal openbaren".

"Maar wat nuttigheid is er in tot God te bidden, indien men niet geloof dat er een God is?"

Dit was een vraag, die mij voor een oogenblik in verlegenheid bracht. Maar een gedachte vloog mij als door de ziel, en ofschoon ik nog nimmer iemand zulken raad gegeven had, sprak ik ze uit: want ik ontwaarde, dat ik hierin bijzonder geleid werd.

"Het maakt geen verschil," antwoordde ik, „mits gij oprecht zijt. Indien het slechts een tasten naar God is, zoodat gij Hem vinden moogt, die niet verre is van iegelijk van ons; indien het slechts is gelijk

Een zuig'ling, schreiend' in den nacht,
Een zuig'ling, schreiend' om een licht,
En met geen andere taal dan schreien. —

God zal geen oprechte poging om tot Hem te naderen verachten. Bid, al is het ook gelijk de beruchte booswicht: O God, indien er een God is, red mijn ziel, zoo ik een ziel heb!"

"Nog meer?" sprak hij.

"Ja;" en ik sloeg Joh. 7 : 17 op, en las: „Zoo iemand wil deszelfs wil doen, die zal van deze leer bekennen, of zij uit God is."

"Dat beteekent, dat als gij handelt naar het licht dat gij hebt, dan zult gij meer licht ontvangen. Op Gods school wordt ons geen tweede les geleerd, voor en aler wij de eerste hebben beoefend. Wij zullen *kunnen*, indien wij voortgaan den Heere te erkennen."

"Ik heb u reeds drie teksten gegeven om over te

denken en te onderzoeken. Ik wil er nog een aan toevoegen, Matt. 11 : 28—30: „Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven," enz.

"Dat wil zeggen, als gij rechtstreeks naar Jezus gaat, zal Hij u rust geven. Let nu op de vier teksten; de eene beveelt u de Schriften te onderzoeken; een andere in het verborgen te bidden; nog een andere, om in beoefening te brengen wat gij reeds weet; en de laatste, om tot Jezus te gaan als een persoonlijken Zaligmaker."

"Is dat nu alles?" vroeg hij.

"Dat is alles. Wilt gij mij belooven om dit eenvoudig voorschrift te volgen?"

"Dat belooft ik u."

Nadat we tezamen knielende gebeden hadden ging de volgeling van Ingersoll heen. Twee weken later gaf ik, aan het einde der predikatie, een soortgelijke uitnodiging tot een persoonlijk onderhoud. De halve gemeente was nauwelijks de kerk uit, toen deze man gezwind kwam toelopen, met beide handen uitgestrekt en met glinsterend gelaat, roepende: „Ik heb God gevonden en Christus, en ben een gelukkig mensch!"

Hij verhaalde mij, hoe het was toegegaan. Hij was dien Zondagavond naar huis gegaan, had uit zijn koffer den Bijbel genomen, door zijn moeder daarin gelegd, toen hij de ouderlijke woning had verlaten; had hem geopend en geknield voor den onzienlijken God. Hij had eenvoudig en oprecht gevraagd, dat indien er een God ware, en indien Jezus Christus Zijn Zoon was en de Zaligmaker der menschen, het hem duidelijk mocht worden getoond. En terwijl hij las en bad en om licht vroeg, werd hem licht gegeven.

Hij gaf de studie der rechtsgeleerdheid op, wijdde zich aan de prediking des Evangelies en heeft zich sedert dien altijd overgegeven om zielen te winnen.

Het groote, alles voldoende geneesmiddel voor alle zielekwalen, is een persoonlijke aanneming van Jezus als Zaligmaker. Het werkt niet altijd zoo snel, maar is even heilzaam als betrouwbaar.

H.

Het Indische Rome. ¹⁾

De uitdrukking „blinde heidenen", hoe juist ook op zichzelf, geeft bij velen aanleiding tot misverstand.

Men stelt zich namelijk het vaak zoo voor, als lag heel de van God vervreemde en buiten Christus levende wereld nog in den nacht der onwetend-

¹⁾ Nu de meerdere ruimte, die wij in dezen jaargang kregen, het mogelijk maakt, hopen wij aan „land- en volkenkunde" de noodige aandacht te kunnen wijden, en daarvan vooral zoodanige gedeelten te behandelen als meest de belangstelling verdienen.

heid en der barbaarsheid; als ontbrak er alle beschaving, kennis en wetenschap, en als waren de heidenen voor het grootste deel onontwikkelde, ja domme lieden, rechte stumperts die zich niet weten te redden.

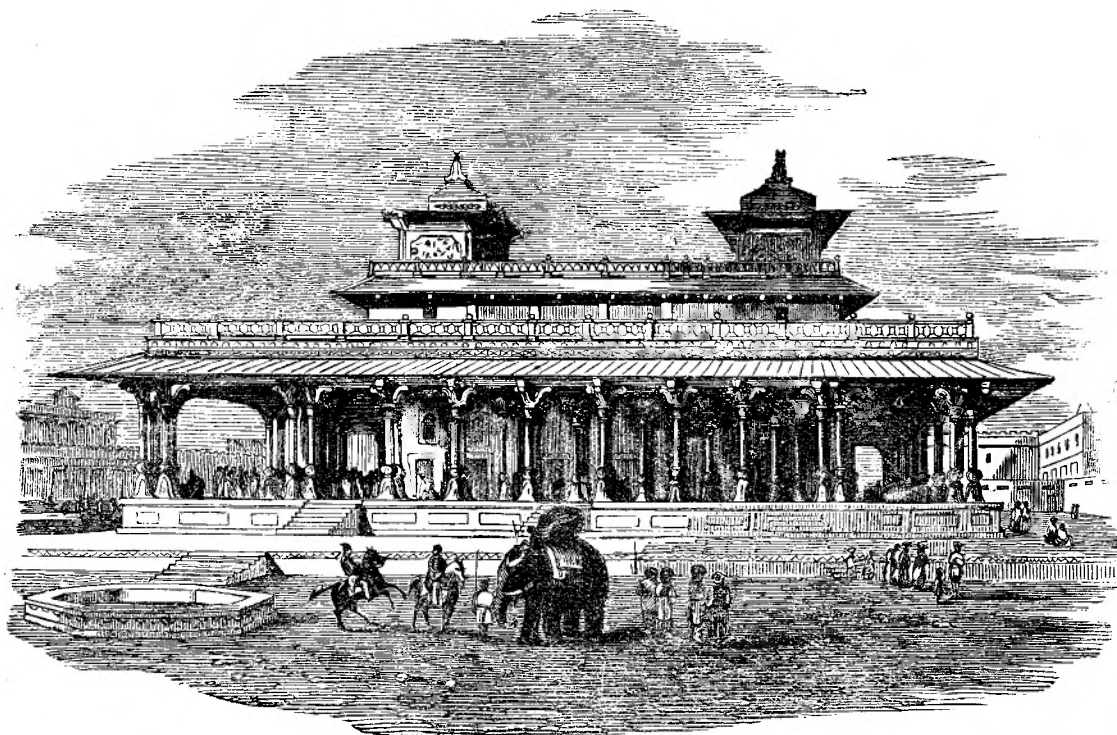
Nu is het zeker waar, dat de waarachtige beschaving, de heilbrengende kennis, de ware wetenschap alleen ontstaan uit de kennis Gods, gelijk die thans in het Christendom wordt gevonden.

Doch reeds de oude Grieken en Romeinen leeren ons, hoe ook buiten die rechte kennis toch nog wel een beschaving mogelijk is en wetenschap bestaat, die echter den mensch niet verbetert of vertroost, noch barmhartigheid en liefde leert beoefenen. Die beschaving is aardsch, natuurlijk, duivelsch.

Daarbij is de uitdrukking „heidendom” zeer onbe-

paald. Een halfverdiert Papoea is zoo goed een heiden als een beschaafde Boeddhist. Men moet te dezen groot onderscheid maken. Een der grootste moeilijkheden voor de Evangelieprediking onder de heidenen is juist het ontzaglijk onderscheid tusschen de hoorders.

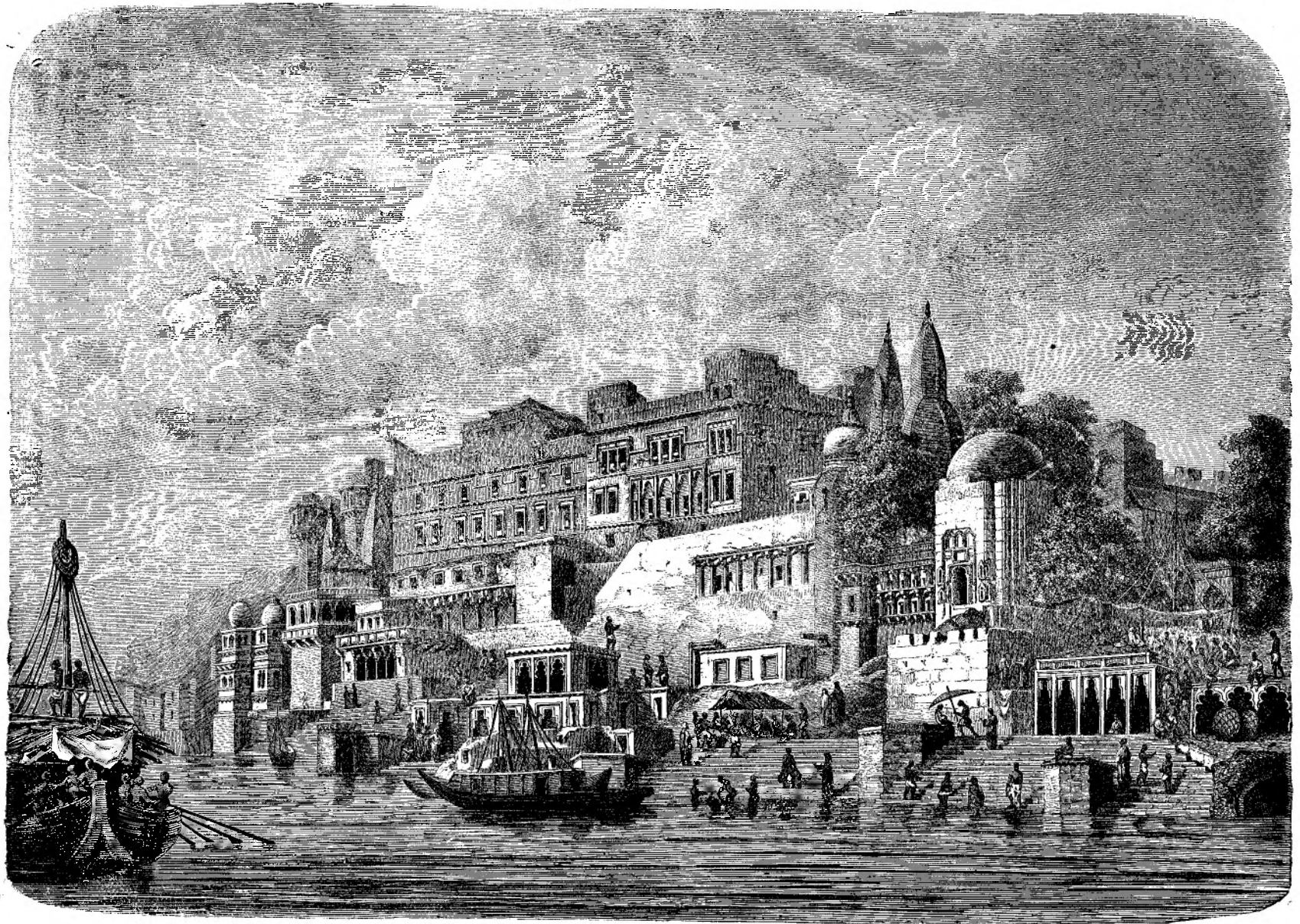
Het groote Britsch-Indische rijk met zijn vele millioenen inwoners, waarover keizerin Victoria den scepter zwaait, is een ten deele Mahomedaansch, maar grootendeels heidensch land. De godsdienst van Bramah heerscht er, een afgodisch-wijsgeerig stelsel. De heidenen die het aankleven, millioenen in getal, zijn echter volstrekt niet alle als onbeschaafde, onontwikkelde lieden te beschouwen. Natuurlijk is de massa des volks niet tot de geleerden te rekenen, zijn er vele armen die niets weten,

INDISCHE TEMPEL.

maar overigens is de toestand nu niet zoover verschillend van dien in Europeesche landen. Ook het Brahmisme heeft zijn geleerden, zijn wijsgeeren, zijn schrijvers en verdedigers, mannen van aanleg, talent en diepe gedachten. Toen eens jaren geleden in Europa een samenkomst van vrienden en ongeloofigen werd gehouden, verschenen daar ook eenige Brahmanen (Indische priesters). En toen bleek hoe het moderne heidendom van Europa en de Indische wijsbegeerte niet ver van elkaar staan. De bekende Indische wijsgeer Kesjoeb Chunder Sen, die vóór eenige jaren stierf, deed voor

onze wijzen niet onder. De zendelingen hebben met de Brahmische geleerden en priesters dikwijls groote moeilijkheden en vinden in hen geslepen en krachtige tegenstanders. Nog pas deelden wij mede, hoe er zelfs vereenigingen en tractaatgenootschappen tegen het Christendom door Indiërs zijn opgericht. Zij hebben hun letterkunde, hun dichters, hun boeken, tijdschriften enz. Men vindt onder hen vorsten, edelen, schrijvers, rechters, advokaten, — in één woord, uitwendig onderscheiden zij zich van ons veel minder dan men vaak denkt. Wel is dit voor een deel toe te schrijven aan den in menig

BENARES.

opzicht heilzamen invloed, dien Engeland, door Christendom, beschaving, wetten en maatregelen nu reeds een eeuw heeft geoefend — gelijk vele Indiërs met dank erkennen. Doch het blijft waar, deze heidenen zijn in menig opzicht van de helaas onder ons zoo talrijke „gedoopte heidenen” weinig te onderscheiden.

Wat Rome is voor de pausgezinden, Mekka voor de Mahomedanen dat is voor de vereerders van Brahma, voor de Indische wijsbegeerte en afgoderij, de stad Benares in noord-westelijk Hindostan. Aan den noordelijken, hoogen oever der heilige rivier de Ganges ligt de stad, die vandaar gezien, ten volle den naam van „Kasi” — de schitterende — rechtvaardigt. Onze plaat stelt haar van die zijde voor.

Het gewest waarvan Benares de hoofdstad is telt op een achthonderd en vijftig vierkante mijlen niet minder dan acht millioen inwoners, dat is tweemaal meer dan ons vaderland, dat er in grootte echter niet de helft mee verschilt; want Indië is dicht bevolkt. De stad, eerst behoorend tot het rijk van den grooten Mogol, staat nu reeds een goede honderd jaar onder Britsch gezag.

Gelijk men op de plaat bespeurt, rijst de stad als uit de heilige wateren op, tot welke trappen toegang geven. Van die zijde beschouwd, is Benares met zijn ver over de tweehonderd duizend inwoners een prachtige stad. Uit de zee van woningen rijzen de koepels der Indische huizen op, de slanke minarets of torentjes der moskeën, de paleizen en praalgebouwen. Niet minder dan duizend tempels en driehonderd moskeën telt Benares. Paleizen heeft het van zeven verdiepingen, en wanneer men dit al tusschen groen en bloemen verscholen ziet liggen, waartegen de witte poorten en zuilengangen zoo scherp onder den helderen Indischen hemel zich afteekenen, dan gevoelt men hoe, althans van verre gezien, de stad terecht haar naam draagt.

Van verre — want er is ook een keerzijde. Bestijgt gij de trappen, en nadert gij de stad, dan wordt de indruk anders. De straten zijn echt Oostersch, dat wil zeggen, nauw en krom; de huizen aan de straatzijde vensterloos; het geheel maakt een somberen indruk, die veelal door een blik op wie ge ontmoet niet wordt uitgewischt.

Onder de talrijke huizen en gebouwen, vele van steen doch verreweg de meeste slechts van leem met rieten daken, trekken enkele onze aandacht, die bewijzen dat hier toch ook andere dan heidensche machten en krachten werken, dat een overheid heerscht die Christelijk is en het zijn wil. Wij zien enkele kerken, weeshuizen, gasthuizen, liefdadige instellingen, alle bewijzen van een anderen en beteren geest, dan ooit de wijsbegeerte van het Brahmsisme inblies. Onder de Hindoesche gebouwen trekt onze aandacht de oude, reusachtige sterrewacht, die nu reeds twee eeuwen telt, en mee getuigt van de beschaving der Indiërs. Nog ziet men er de overblijfselen van ont-

zaglijke werktuigen tot waarneming der sterren. Een merkwaardige tempel is die van den „Heer der wereld”. Wel is het maar een klein gebouw van gehouwen steen, maar gij staat hier voor een der grootste heiligdommen van Benares. In de nabijheid bevindt zich een kleine bron, die in verbinding staat met de wateren der heilige rivier. In deze bron baden zich de pelgrims die ter beevaart komen. Het binnenplein van den tempel is vol van de offerdieren die zij aanbieden, terwijl gij eindelijk in de gangen van het gebouw overal naakte lieden ziet wandelen. Dat zijn boetelingen. Wanneer wij de wandeling verder voortzetten, dan bespeuren wij hoe Benares op het gebied van handel en nijverheid niet achter staat. Onder de marktplaatsen in het Oosten bekleedt het een hoogen rang. Er zijn schatrijke kooplieden en in het voorjaar beroemde markten, gelijk in Europa de Frankforter mis. Benares is de stapelplaats voor het binnenland en voor Dekan. Het is daartoe uitnemend gelegen aan een breede ontzaglijk groote rivier en aan den spoorweg naar Audh. Onlangs is ook door de nieuwe spoorwegbrug over den Ganges bij Benares reeststreeksche spoorwegverbinding tusschen Calcutta en Lucknow verkregen. Deze brug, een triump van de Britsche bouwkunst, is 3523 voet lang, met 16 spanningen van 365 en 9 van 114 voet. De pijlers in het midden der rivier zijn 63 voet lang en 28 voet breed; de fundamenten van sommige liggen 152 voet onder den waterspiegel. De rivier is daar niet minder dan 3000 voet breed en de bedding bestaat uit los zand. 's Winters is de Ganges wel slechts 37 voet diep, maar in den regentijd 92, en om de scheepvaart te gerieven ligt de brug 25 voet boven den hoogsten waterstand. Het gevaarte heeft 9 millioen gulden gekost!

Benares handelt in alles en allerlei. Geheel Azië voert er reukwerken, specerijen, kostbare sjaals, paarlen en edelgesteenten heen. Men drijft er handel in geweven stoffen, opium, suiker, indigo enz. enz. Ook de nijverheid is belangrijk. Zij levert prachtige stoffen met goud en zilver doorweven, zijden, katoenen en wollen waren zoowel als houten speelgoed. Kortom, handel en kunstvlijt spannen saam om de stad tot een tooneel van levendigheid en werkzaamheid te maken.

Zoo vertoont zich Benares aan den oppervlakkigen beschouwer. Maar er is meer te zien, — voor zoover dit vergund is; en zeer veel althans op te merken.

H.

(Slot volgt.)

Vrijhandel of beschermende rechten?

Handel moet zich vrij bewegen.

En dat wel in tweeërlei opzicht.

Ten eerste, de koopman moet iemand zijn, die niet gelijkt op de kip, wier pooten men bindt, en die men daarna op den grond legt. Wanneer men

dan met krijt een streep over den grond trekt van het oog der kip naar een bepaald punt en daarna de kip vrijlaat, dan is het arme dier — onbekend waarom — gedwongen om alleen en uitsluitend langs die lijn te loopen en is er slechts met geweld af te brengen.

Zeer veel menschen hebben in hun karakter iets van deze eigenschap van de kip. Een lijn, dië hun eenmaal voortgeteekend is, kunnen zij niet verlaten zonder in de war te geraken. Wie dat ongeluk heeft is de ware koopman niet.

Onze voorvaderen waren rechte kooplui. Van die „kippenlijn” wisten ze niets. Ze waren een flink zeevarend volk. En de zee heeft ook geen vaste lijnen. Ons land heeft zelfs geen vaste kusten anders dan door kunst. Vandaar de spreekwoorden, die een echt handelsvolk, dat tevens een volk van zeebouwers is, kenmerken, als: „Wanneer 't getij verloopt, moet men de bakens verzetten;” „Men moet het zeil naar den wind hijschen;” „Pompen of verzuipen;” „Waar het volk is, is de nering;” „Houd een oog in 't zeil;” enz. Tot zelfs ons: „Vaarwel”.

Dat beteekent nu niet, dat ze er maar dol op ingingen. Andere spreekwoorden leeren ons dit wel anders. B. v. „Men moet het walletje bij het schuurtje houden;” „Zachtjes aan, dan breekt het lijntje niet;” enz. Altemaal spreekwoorden, aan de vaart ontleend.

Evenmin beteekent het, dat iemand, die niet aan de „kippenlijn” sukkelt, daarom *in het geheel niet* met vaste lijnen rekt. Ook weer onze voorvaderen niet. 't Ging met hen niet „luk-raak” in 't wilde. En ook niet zooals een dronken man, die op goed geluk rondzwaait en soms in 't geheel niet verder komt. Ze wisten wel terdege wat ze wilden. Maar ze waren geen slaven van hun methode, zooals men dat noemt. Zoo gaat het op zee ook. Er liggen geen rails op 't water. Maar op de kaart is wel zeker een lijn geteekend, die slechts de afspiegeling is van de lijn, welke de teekenaar in zijn hoofd heeft. De denkbeeldige lijn op de kaart is echter in werkelijkheid wel een mijl breed, en laat alle ruimte om te wenden, te keeren, te laveeren, en toch in de lijn te blijven.

Nu, deze drie trekken samen genomen, kenmerken den echten koopman. Hij volgt niet als machine den eens voor goed afgebakenden weg. Evenmin loopt hij maar in 't honderd voort. Maar hij heeft een bepaald doel voor oogen, doch zint steeds op allerlei, onderling schijnbaar tegenstrijdige middelen, om dat doel te bereiken. Dat komt nu wel altijd en overal te pas, maar vooral in den handel. Een goed handelsman „hangt niet alles aan één kapstok,” zooals het oud-Hollandsche spreekwoord zegt. Dat komt ongeveer op 'tzelfde neer als Salomo's raad in Pred. 11 : 6: „Zaai uw zaad in den morgenstond, en trek uwe hand des avonds niet af, want

gij weet niet wat recht wezen zal, of dit of dat, of dat die beiden tezamen goed zijn zullen.”

Deze opmerkingen komen ons te pas, wanneer wij een paar woordjes met elkaër wisselen willen over het onderwerp, dat als titel voor dit opstel is gegeven: „Vrijhandel of beschermende rechten?” Een flink handelsman stemt altijd voor *vrijhandel*. Alle „monopolie” is hem een steen des aanstoots. Hij weet heel goed, dat monopolie (uitsluitend recht) iemand alleen in schijn verrijkt. Men kan daardoor wel rijk worden in goud en zilver, maar verliest tegelijk minstens evenveel aan geestkracht en scherpzinnigheid. Wie alleen handel heeft, spant zich natuurlijk niet half zoo in als hij, die tegen concurrenten moet wedijveren. De eerste zal natuurlijk veel spoediger een vermogend man zijn. Maar hij zal gewoonlijk zijn rijkdom op geheimzinnige manier zien verdwijnen. Of, nog waarschijnlijker, een groote, maar daarom niet wassende, een voordeelige, maar daarom nog niet bloeiende zaak achterlaten aan een zoon, die reeds van der jeugd aan van vader geleerd heeft, dat men zich zoo niet behoeft in te spannen, want dat het er toch van zelf wel komt. Die jonge man zal het leven van een goeden zestiger gaan leiden. En wanneer hij eenmaal werkelijk zestig is, zal hij een zaak overgehouden hebben, die treffend gelijkt op een Egyptische mummie, terwijl rondom allerlei kleine zaakjes de kopjes boven den grond steken, welke vóór hij het weet opgroeien, ten koste van de levenssappen der oude groote zaak. 't Gaat met zoo'n zaak als met iemand, die niet genoeg lichaamsbeweging neemt. Zulk een mensch wordt dik en vet en ziet er op 't oog heel wat welvarender uit, dan de stumperds, die door weer en wind moeten. Maar wie beter uit zijn oogen kijkt, benijdt hem daarom zeker niet en zegt: „Alle aanleg voor een beroerte!”

Houd dus altijd, zoo voor uzelfen als in 't algemeen, als *beginsel* volkomen vrijhandel met hand en tand vast. Wees nooit op monopolie gesteld, want het verrijkt u wel, maar het verlamt u. Wees integendeel tevreden en *verblijd*, wanneer ge naast u gezonde en eerlijke concurrentie ziet. Tweeërlei voordeel zit er in. Vooreerst maakt aanbod altijd, dat de vraag vermeerdert. Die vermeerdere van vraag komt niet alleen uw concurrenten ten goede, maar ook uzelfen. Door goede concurrentie, u aangedaan, breidt uw eigen zaak uit in plaats van dat ze inkrimpt, zooals men oppervlakkig denken zou. En ten tweede wordt door de concurrentie het vak verhoogd en veredeld; gijzelf gestaald en gespierd, en u de kans geboden om de eerste en de beste in uw vak te worden, waartoe geen mogelijkheid en dus ook geen *prikkel* bestaat, indien ge alleen zijt.

Maar daar staat een ander *beginsel* naast. En wel dit: „Houd u altijd zonder voorwaarde zoover mogelijk af van *onderkruipen* en *onderkruipers*.

Tusschen een mededinger en een onderkruiper bestaat een onderscheid als tusschen dag en nacht, als tusschen leeuw en slang. Een vakgenoot voorbijstreven in deugdelijkheid van waren, in verlagging van prijzen, in vlugheid van levering, in overleg en doorzicht, is prijzenswaard en flink. Maar hem „een vlieg afvangen”, in zijn geheimen dringen, zijn handelsvrienden hem aftroggelen, tegenover zijn overleg sluwheid plaatsen, is laag en oneerlijk. Het spreekwoord: „Een ieder is een dief in zijn nering” behoort thuis in den tijd, toen de handelaars schagelaars werden, en hun crediet niet meer zijn wortel vond in hun rechtschapenheid, maar in hun brandkast.

Nu kan oneerlijke concurrentie den eenen koopman door den anderen aangedaan worden, maar ook de eene groep kooplieden door de andere groep, of wilt ge liever, het eene land door het andere land. Bovendien behoeft het juist niet *oneerlijke* concurrentie te zijn, maar kan de handel zóo ingericht worden, dat de een *al* de voordeelen er van trekt en de ander geregeld „achter het net vischt”. En dan is het eenvoudig *dom* om dat spelletje onghinderd zijn gang te laten gaan.

Zoo kan het dus gebeuren, dat een voorstander van vrijhandel op een gegeven oogenblik, tijdelijk, met het oog op bepaalde omstandigheden, een verdediger van beschermende rechten wordt. En dat is, dunkt ons, thans in ons vaderland aan de orde. Wat toch is er in de laatste jaren gebeurd?

De meeste landen in Europa hebben voor hun eigen havens beschermende rechten ingevoerd. Amerika is niet achtergebleven. Daardoor bemoeilijkten zij den invoer in hun land en lieten eigen handel en nijverheid volkomen vrije beweging. Zij zorgden daardoor, dat hun eigen voortbrengselen van kunst, nijverheid en landbouw binnenslands veel goedkooper aan de markt konden gebracht worden, dan die van andere landen. Ze hielden dus ieder voor zich hun *geld* binnenslands. En geld „is de zenuw van den oorlog”, en van den oorlog niet alleen! Wanneer nu Engeland en Frankrijk ieder voor zich hooge beschermende rechten, dat is *invoer*rechten, eischen, maar geen *uitvoer*rechten heffen, dan beschermen zij ieder voor zich hun eigen handel en nijverheid, maar doen elkander geen kwaad, want ieder houdt den ander buiten zijn eigen land, en er is geen gelegenheid om „onder elkanders duiven te schieten”. Maar wanneer er nu een derde land is, dat weinig of geen beschermende rechten heft, dan zet dat derde land daardoor eenvoudig zijn havens open voor allerlei vreemde voortbrengselen, en in het nu aangenomen geval dient het slechts als veiligheidsklep voor de beide eerste, voor Engeland en Frankrijk, die aan elkander nagenoeg niets kwijt kunnen raken. Daardoor bevordert dat derde land voor zichzelf een sterken *uitvoer*handel, terwijl het zich door de beschermende

rechten van de beide eerste alle gelegenheid voor *uitvoer*handel bijna of geheel benomen ziet.

Dat derde land is tegenwoordig Nederland. Ons land heeft zich geheel geleid gezien door mannen, die te goeder trouw, maar al te vasthoudend aan de „kippenlijn”, *onbepaalde* voorstanders van vrijhandel waren. 't Gevolg daarvan was natuurlijk, dat ons land zijn producten niet of lang niet genoeg naar het buitenland kon kwijtraken, en bovendien zich overstroemd zag met buitenlandsche producten. Zoo iets is voor *elk* land gevaarlijk, maar voor een *klein* land, dat buitenlandsche markten noodig heeft, bepaald *nadeelig*. Het dooft de nijverheid en smoort den handel. De markt binnenslands wordt overvoerd. En omdat men er toch niet tegenop werken kan, wordt de nijverheid op lager peil gesteld.

Veel oorzaken, die onze eigen schuld waren, hebben medegewerkt om den handel van Nederland te knakken, als b. v. de overmoed en de weelderigheid van den boerenstand in de vette jaren, de verslapping van de nijverheid enz. Maar *ook* droeg daartoe bij de onvoldoende bescherming van 'tgeen het binnenland opleverde tegen de concurrentie van het buitenland.

Noodig is dus voor ons land een goed en gezond stelsel van beschermende rechten voor zoolang als de andere landen dat ook in praktijk brengen.

En zoo kan en moet een geboren „vrijhandelaar” tijdelijk een „*protectionist*” worden.

W.

Nog eens: Neêrlands roem in den vreemde.

Een der beste sprekers en redenaars in Noord-Amerika is de heer Chauncey M. Depew, uit New-York, een man van hoogen stand. Een jaar- of jubelfeest schijnt zonder zijn tegenwoordigheid niet volledig te zijn. Hij is dan ook steeds, als gast, overal welkom. En kan hij bij zulke gelegenheden zijn Hollandsche afkomst gepast doen uitkomen, dan verzuimt hij dit ook niet.

Bij de jongste viering van den „Voorvadersdag”, te Boston in Massachusetts, — ter herinnering van de landing der Pelgrim-Vaders en de stichting der Staten van Nieuw-Engeland — alwaar hij ook een der genooden was, wees hij de feestgenooten op dit feit. Zijn opmerkingen leidde hij in met zijn hoorders te herinneren, dat *zijn* voorvaderen niet met de *Mayflower* (het schip dat in 1620 van Delftshaven met de Britsche vluchtelingen uitzeilde en te Plymouth in Massachusetts aanlandde) waren overgekomen. Hij behoorde tot dat Hollandsch ras, dat den Puritein, toen hij naar Holland kwam, met de hartelijkste gastvrijheid ontving, terwijl de Puritein dit vergold, door den Hollander toen hij in Amerika kwam, te overrompelen. Het was immer een eigenaardigheid van den „Puriteinschen Vader”,

iets dat hebbenswaard was, te speuren zoo gauw zijn oog er op viel, en nooit verzuimde bij het te nemen, indien hij kon; en deze gewoonte hebben zijn nakomelingen nog niet kunnen afleeren. Dus, zeide hij, sta ik hier evenals de Grieksche dichter op het feestmaal zijner Romeinsche vijanden, om den roem mijner overwinnaars te vermelden.

Ter gelegenheid van het jaarfeest der „Holland Society” te New-York, den 10^{en} Februari II., bracht hij den voorgeslachten nog deze hulde: „Holland heeft jaren lang als een schuilplaats gediend voor alle natiën. Het was de haven voor den dichter, de kunsten en de vrijheid. En zonder de roemrijke stelling die de Hollanders hadden ingenomen, ten gunste van godsdienstige en staatkundige vrijheid in de 16de eeuw, betwijfel ik zeer of men ooit eenige vrijheid in Engeland of een onafhankelijkheid in wat thans de Vereenigde Staten zijn, zou gezien hebben. De motto's der natiën ver- tegenwoordigen bloed — dat van den Hollander: „God schiep de zee — hij de kust.” Dit is waar ook. Zij duwden haar als tegen den oceaan in voort. En achter die kust verrees een machtig land, een tempel van geleerdheid en nijverheid, en de wieg des geloofs. Willem de Zwijger herschiep een der gemeenste scheldnamen, „*watergeus*”, in een adellijken titel, en de bedelaar ter zee werd de apostel van de rechten der menschheid.”

Op gezegd jaarfeest werd ook door den heer S. Van Santvoord, van Troy in New-York, een eigenhandig schrijven van den beroemden Gerorge Washington voor den dag gebracht, hetwelk tot dusver nog niet openbaar gemaakt was. Het is gericht „aan den Leeraar, de Ouderlingen en Diakenen van de Nederlandsche Gereformeerde Protestantsche Kerk van *Schenectady*, in New-York, en luidt:

„Mijn heeren: Ik betuig u mijn oprechten dank voor uw gelukwensen bij mijn aankomst in deze plaats. Terwijl ik met u het Opperwezen hulde breng voor het welslagen onzer wapenen, betuig ik u tevens mijn dank voor dit blijk uwer achting. Moge dezelfde Voorzienigheid, die tot dusver op zulk een bijzondere wijze de billijkheid onzer zaak heeft doen uitkomen, ons tot een spoedigen en eervollen vrede leiden, en de zegeningen daaruit voortvloeiende deze plaats eerlang tot haar voormaligen bloei en welvaart wederbrengen.”

G. WASHINGTON.

Schenectady, 30 Juni 1782.

En nog zijn er Nederlanders die liefst zoo spoedig mogelijk Amerikanen worden; terwijl deze er juist op roemen van Nederlanders af te stammen!

H.

UIT HET LEVEN.

Ter navolging.

De Classis Dakota, bestaande uit gemeenten van bekeerde Indianen, gaf gedurende het afgelopen

jaar 571 dollars meer voor *het buitenlandsche-zendingswerk* dan eenige andere Classis in die Synode van de Presbyteriaansche Kerk.

De inlandsche Christenen van Japan, wier dagloonen over het algemeen minder dan dertien stuivers zijn, gaven in het afgelopen jaar ruim 67.000 dollars voor het buitenlandsch-zendingswerk.

H.

Niet ter navolging.

„En wat zal ik aan de rijken zeggen,” vroeg onlangs Canon Farrar, een beroemd Engelsch geestelijke, terwijl hij voor een uitgezochte schare in de Westminster Abdij predikte. „Ik zeg u, er zijn twintigtallen van lieden hier binnen Londen, die, zoo zij slechts wilden, al onze ziekenhuizen en christelijke inrichtingen van zorg konden ontheffen, zonder het bijna te gevoelen. Let op de jongste kunstverkoopingen: £ 2000 voor een dessert-servies; £ 1200 voor twee bloempotten; £ 3000 voor een sieraad om op een schoorsteenmantel te plaatsen; £ 10000 voor twee rooskleurige bloemvazen; £ 3000 voor een enkel dameskleed; £ 1000 voor bloemen voor een enkel bal. Ik berisp deze uitgaven niet; ik zeg maar, als er in Londen zulk een weelde voor deze snuisterijen van zijde en klei ten toon gespreid wordt, kan er dan van vergelijking sprake zijn als men de enkele druppels ziet die gegeven worden voor het verzachten des lijdens van de lichamen en zielen der menschen? Waarom moet het stroompje der liefddadigheid bij druppels gaan, temidden van zulk een hoogen vloed van overdadigheid?”

H.

Niet geheel onjuist.

Toen in het jaar 1867 de groote wereldtentoonstelling te Parijs plaats vond, bevonden zich onder de bezoekers ook enkele Japannezen. Toentertijd waren die zonen van het Aziatische eilandrijk nog niet zoo met de beschaving vertrouwd als thans het geval is, en daarom hadden zij werk genoeg om de indrukken, die zich aan hen opdrongen, met hun vijf zintuigen meester te worden. Niets wekte evenwel zoozeer hun verwondering op als de piano. In de berichten, die zij aan hun regeering gaven over den stand der Europeesche beschaving en de eigenaardigste voortbrengselen daarvan, bevond zich daarover de volgende eigenaardige mededeeling:

„De Europeërs weten een groot viervoetig dier welluidende tonen te ontlokken. Een man, doch in de meeste gevallen een vrouw, gaat voor het dier zitten, en wanneer zij op den staart van het dier trappen en met de vingers op de doffe, witte tanden slaan, maken zij het aan het zingen. De klank zijner stem is echter in het geheel niet aangenaam. Gedeeltelijk houden de Europeanen zeer veel van dit

monster, gedeeltelijk stemmen zij echter volkomen toe, dat zij daaraan menig pijnlijk uur in hun leven te danken hebben."

H.

Op zijn tijd.

George III, koning van Engeland, hield van groote stiptheid en verwachtte dit ook van allen met wie hij in aanraking kwam. Lord H. was onder hen, die hun opwachting bij den koning maakten, zeker de stiptste. Op zekeren dag kreeg hij het bevel om te 12 uur te Windsor te verschijnen. Toen hij in de groote voorzaal kwam, sloeg het juist 12 uur, waarop de lord in zijn woede, dat hij een halve minuut te laat kwam, zijn stok ophief en het glas van de groote gangklok stuk sloeg. De koning gaf hem een kleine berisping over zijn niet stipt op tijd komen, wat hij zoo goed als hij kon verontschuldigde. Toen hij den daaropvolgenden keer een audientie bij den koning had, riep deze hem bij het binnentreden toe: „Waarde lord, hoe kwaamt gij er toe om de klok stuk te slaan?"

„De klok sloeg het eerst, majesteit," luidde het antwoord.

H.

Uit den ouden tijd.

Een zeer zeldzaam staaltje van briefwisseling levert die, welke in de zeventiende eeuw twee noord-sche vorsten met elkander hielden. In het jaar 1611 namelijk, daagde koning Karel IX van Zweden, koning Christiaan van Denemarken tot een tweegevecht uit. Hij schreef hem:

„Gij hebt niet als een eerlijk en Christelijk koning gehandeld. Gij hebt den vrede van Stettin verbroken, bloedvergieten veroorzaakt en Kalmar door verraad veroverd. God zal u straffen. Daar geen andere middelen helpen, zoo bied ik u een tweegevecht aan, naar de oude, loffelijke gewoonte der Gothen. Gij kunt twee personon van uw adel medenemen, die tot den ridderstand behooren. Ik wil u zonder kuras en harnas ontmoeten, alleen met den helm op het hoofd en den degen in de hand. Wanneer gij u niet op de plaats bevindt, zoo houd ik u niet voor een eerlijk koning, noch voor een krijgsman.

Risby, 11 Augustus 1611.

KAREL."

Het antwoord op dezen brief luidde:

„Uw onbezonnen en onbescheiden brief is ons door een trompetter geworden. Wij merken dat de hondsdagen invloed op uw hersenen oefenen. Gij zegt dat wij den Stettiner vrede verbroken hebben. Dat liegt gij als een machteloze hond, die zich nog met blaffen wil verweren. Gij zult eenmaal aan God rekenschap moeten geven, zoowel voor dezen oorlog als voor al het onschuldig vergoten bloed en voor

de tyrannie, die gij over uw eigen volk hebt uitgeoefend. Dat wij Kalmar, zooals gij voorgeeft, door verraad hebben genomen, is ook niet waar. Gij moest u schamen dat gij het u voor den neus hebt laten wegkapen. Wat het tweegevecht aangaat, gij zijt reeds door God bezocht. Een warme haard is beter voor u, en een dokter die uw hersens in orde maakt. Gij moest u schamen, oude gek, een eerlijk man zoo te lijf te gaan. Gij hebt dit zeker van oude wijven geleerd, die zich ook met den mond verdedigen.

Kalmar, 14 Augustus 1611.

CHRISTIAAN."

Het schijnt dat de koning van Zweden zich bij dit antwoord van zijn „neef" heeft nedergelegd, daar de geschiedenis niet bericht van een tweegevecht tusschen de heerschers der beide nabuurrijken.

H.

Gedurende een tijd van hevige warmte en langdurige droogte, zag een zendeling in een Chineesch dorp een verzameling afgodsbeelden langs het heetste en stoffigste gedeelte van den weg bijeenstaan. Hij vroeg naar de reden van die ongewone vertooring, waarop de inboorlingen hem ten antwoord gaven: „Wij hebben onzen goden gebeden, dat zij regen zouden geven, maar zij doen het niet; daarom hebben wij ze hier neergezet, nu kunnen zij zelf eens voelen of de hitte en droogte hun bevalt!"

H.

Te Utica in Minnesota woont zekere Herman Harms, die lijdt aan slaapziekte. Reeds zeven jaren heeft nu zijn kwaal geduurd. Vier jaren geleden ontwaakte hij, maar viel spoedig weer in een slaap, die duurde tot nu onlangs. Hij stond toen op, helder van geest, kleepte zich en sprak met de verschillende bezoekers op verstandelijke wijze. Zijn vrouw, die hem behandelde volgens een bepaald voorschrift, hoopt nog steeds dat hij eindelijk van zijn vreeselijken toestand zal bevrijd worden.

H.

* * *Een grap van „Oude Frits".*

„Oude Frits", welbekend, koning Frederik de Groote, kreeg eens in het hoofd, al zijn officieren streng het bezoeken van gemaskerde bals te verbieden. Een man als Oude Frits legde zichzelven daardoor de verplichting op om ze zooveel mogelijk te bezoeken. Want in het algemeen vertrouwdde hij alleen zijn eigen oog.

Op zekeren avond bezocht hij weer, natuurlijk incognito, een bal masquée. Daar zag hij een zijner luitenants. En die luitenant zag hem. Frits was meer in zijn schik dan de luitenant, dat kunt ge denken! Goede raad was duur. Maar de luitenant was geen rat, die voor één gat gevangen zit. Hij

trad brutaal op den koning toe, die zooals we zeiden incognito was, en fluisterde hem in het oor: „Ge moet mij niet verklappen; de koning heeft het ons eigenlijk streng verboden.” De koning beloofde het en de luitenant hoorde verder niet van de zaak.

Een paar maanden later was er audientie. De luitenant moest er heen en verscheen alsof er niets gebeurd was. Daar trad de koning op hem toe en fluisterde op zijn beurt den officier in 't oor: „Ge zijt van nu aan kapitein, maar ge moogt het niemand vertellen.”

Dat was een bevordering, waar de aardigheid af was. Maar 't werd er niet beter op, toen de koning hem een paar jaar later bij een dergelijke gelegenheid toefluisterde: „Oude Frits heeft u majoor gemaakt, maar ge moogt het niet verklappen!”

Of de luitenant-kapitein-majoor het fluisteren verleerd heeft, meldt de historie niet, maar ik zou het wel haast denken.

W.

Internationale conferentie.

De 11de internationale conferentie der Christelijke jongelingsverenigingen zal dit jaar van 15—20 Augustus te Stockholm en Zweden worden gehouden.

Er zal onder anderen verslag gedaan worden door het centraal comité over de jaren 1884—1888. Ter sprake komen de volgende vragen en onderwerpen:

Welke middelen moeten de Christelijke verenigingen gebruiken om den geestelijken wasdom van hun leden en de bekeering van jongelieden in het algemeen te bevorderen?

De wederzijdsche plichten der leden.

Welke middelen moeten de verenigingen aanwenden voor de zedelijke beschaving en vorming der jongelieden (strijd tegen ontucht, onmatigheid enz.)

De stichting en inrichting van jongelingsverenigingen. Verschillende soorten van verenigingen.

Waarin moet de kracht der Christelijke jongelingsverenigingen liggen?

In bijzondere commissiën worden behandeld:

1. De jongelingsverenigingen en het socialisme. Waar en valsch socialisme. Hoe kan het eerste door onze verenigingen gewrocht, het laatste bestreden worden?

2. De plicht der Christelijke jongelingsverenigingen in niet-Protestantsche landen.

3. De verschillende middelen, door de jongelingsverenigingen aan te wenden tot behoud en ontwikkeling van den lichamelijken welstand der jongelieden.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN:

Als antwoord op de laatste twee vragen, ingezonden door H. H. v. R. te R., diene het volgende:

Ten opzichte der eerste van de twee zouden wij allereerst kunnen opmerken, dat Korach zelf niet door de aarde verzwolgen is, aangezien hij was bij de tweehonderd vijftig mannen, die reukwerk offerden, welke mannen door vuur zijn verteerd geworden. Wat zijn gezin betreft, wij lezen in Numeri 26 : 11: „Maar de kinderen van

Korach stierven *niet*, terwijl wij in 1 Kron. 6 : 22 en 37 daarvoor ook bewijzen vinden.

Numeri 16 : 32 moet, dunkt mij, gelezen worden in verband met bovengenoemden tekst (Num. 26 : 11). Wij moeten m. i. nooit op één tekst blijven hangen, maar hem vergelijken met andere, waarin hetzelfde onderwerp wordt behandeld, om zodoende achter het juiste van de zaak te komen. Het is m. i. zeer goed mogelijk, dat de zonen van Korach op het oogenblik, dat de aarde hun tent verslond, dienst deden in de tent der samenkomst; zij waren immers uit het geslacht van Levi. (Num. 16 : 1, 1 Kron. 6 : 37 en 38)

Wat de derde vraag betreft, zij het volgende opgemerkt:

In Hebr. 6 : 16 lezen wij: „*Want de menschen zweren wel bij den meerdere dan zij zijn*, enz.” Hieruit blijkt m. i. dat men wel bij God mag zweren (evenwel niet lichtvaardig); doch in Matth. 5 : 34—36 zien wij, dat het zweren bij iets anders verboden is. Lezen wij Jakobus 5 : 12: „Doch voor alle dingen, mijne broeders! zweert *niet*, noch bij den hemel, noch bij de aarde, noch *eenigen anderen eed*,” dan verklaar ik dat aldus: „Maar voor alle dingen, mijne broeders, zweert niet bij den hemel, zweert niet bij de aarde, of bij eenig ander *schepsel*.” En lezen wij verder in datzelfde vers: „Uw ja zij ja en het neen neen”, dan heeft dit m. i. betrekking op de dagelijksche gesprekken.

Mitsdezen ben ik het volkomen eens met hetgeen in den Catechismus op vraag 101 wordt geantwoord. Deze vraag luidt namelijk: „Maar mag men ook godzaliglijk bij den naam Gods zweren?” En het antwoord daarop is dit: „Ja, als het de overheid van hare onderdanen of anderszins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen, want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond en daarom ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest.” (Bewijzen een aantal teksten uit Oude en Nieuwe Testament.)

R.

J. C. G.

Mag ik zoo vrij zijn den heer H. H. v. R. te R. die in uw blad vraagt, hoe hij het moest rijmen, dat de engel des Heeren Bileam tegenhoudt, hoewel God toestemming tot trekken verleent, even op die vraag te antwoorden? Ik hoop dat dit antwoord den heer H. H. v. R. de verlangde ophelderingen moge verschaffen.

Daar Balak, de koning der Moabieten, beangstigd is bij het zien van het volk Israel, hetwelk, uit Egypte afgetogen, zegevierend optrekt naar het land hunner erve, al de omliggende volken verbannende en verdrijvende, en terecht vreest dat dit volk het zijne zal „oplikken, gelijk een os de groente oplikt,” zendt hij boden naar Pethor, tot Bileam, den zoon van Beor, welke een profeet is, om van hem te begeeren, dat hij komen zal en dit volk zal vloeken, „want,” zegt hij, „ik weet, dat, wien gij zegent, gezegend zal zijn, en wien gij vervloekt, vervloekt zal wezen.”

De boden dan tot Bileam gekomen zijnde, geven hem de zaak te kennen, en verzoeken hem met hen naar den koning terug te keeren. Doch Bileam gevoelt dat hij des konings verzoek niet zal kunnen inwilligen en dit volk niet mag vloeken, dewijl hij weet dat het door God gezegend is en het door God zelf en door zijn sterken arm uit Egypte is opgevoerd. Daarom zegt hij tot de boden: „Vernacht hier dezen nacht, zoo zal ik ulieden een antwoord wederbrengen, gelijk als de Heere tot mij zal gesproken hebben.”

En God verschijnt des nachts aan Bileam en beveelt hem uitdrukkelijk *niet* te trekken, „want,” zegt God, „gij zult dit volk niet vloeken, want het is gezegend.” Daarom zegt Bileam dan ook des morgens tot de boden: „Gaat naar uw land, want de Heere weigert mij toe te laten met ulieden te gaan.”

Uit dit antwoord van Bileam spreekt zijne teleurstelling en tevens zijn onwil om God te gehoorzamen. ja, hij laat duidelijk blijken dat hij, niettegenstaande Gods verbod, de boden gaarne zou vergezellen.

En Balak gevoelt ook de weifeling van Bileam; daarom zendt hij ten tweeden male gezanten tot hem, met de boodschap: „Kom, laat u niet beletten tot mij te komen.”

En Bileam zal nog eens beproeven Gods toelating te verkrijgen, ofschoon hij tot de boden zegt: „Ik vermag niet het bevel des Heeren mijns Gods te overtreden, om te doen klein of groot.”

God dan kwam ten tweeden male tot Bileam des nachts, en zeide tot hem: „Dewijl die mannen gekomen zijn om u te roepen, sta op, ga met hen, en nochtans zult gij dat doen, hetwelk Ik tot u spreken zal.”

In dit: „Dewijl *die* mannen gekomen zijn om u te roepen, sta op, ga met hen,” ligt een verwijt aan Bileam, want hij heeft door zijn antwoord Balak aangespoord tot verderen aandrang.

God laat dus Bileam trekken, hoewel Hij gezegd heeft: „Gij zult met hen *niet* trekken.” Terecht zegt Prof. van Oosterzee: „Wachten wij ons, van Gods Woord en gebod iets ten gunste van ons vleesch af te dingen, of in Gods leiding met onzen eigen wil te willen ingrijpen! Wanneer wij als onverbeterlijke kinderen dwingen, staat de vader wel meer ons iets toe, niet in gunst, maar in gramschap.”

En Bileam trekt met de boden tegen beter weten in. En op den weg komt de Engel des Heeren hem tegemoet tot een tegenpartij, „dewijl die weg van hem afwijkt”. En alleen aan het uitwijken van de ezelin heeft Bileam zijn leven te danken.

God is dus vertoornd, omdat Bileam zijn eigen wil doorzet, want Hij heeft hem *uitdrukkelijk* bevolen niet naar Balak te gaan. En ofschoon God, op het dwingen van Bileam hem toelaat te trekken, wijkt God daarom niet van zijn eerste bevel af. Neen, Hij heeft geweigerd en „God is geen God, die liegen zou, noch een menschenkind, dat het Hem berouwen zou.” En dat Bileam tegen Gods wil in handelt, blijkt uit Gods eigen woorden: „Want deze weg wijkt van Mij af.”

God heeft Bileam geen toestemming tot trekken gegeven, maar het geweigerd, streng verboden.

En als Bileam toegestaan wordt te trekken, blijft het doel van God hetzelfde. God verbiedt Bileam tot Balak te gaan, omdat hij Israel niet zal kunnen vloeken, en wanneer Hij hem toelaat naar den koning der Moabieten af te gaan, voegt Hij er ook bij: „Nochtans zult gij *dat* doen, hetwelk Ik tot u spreken zal, gij zult Israel *niet* vloeken.” Het doel van God: Bileam zal Israel niet vloeken, blijft hetzelfde. Alleen wordt Bileam nu de machine, door God gebruikt om dit volk te *zegenen*.

God weigert Bileam te laten trekken, opdat hij-Israel niet zal vloeken. En wanneer Bileam na zijn herhaald vragen van God toestemming verkrijgt om naar Balak af te reizen, doch met het bevel Israel niet te vloeken; wanneer God, terwijl Bileam weet, of in ieder geval kan weten, dat hij tegen Gods uitdrukkelijk bevel handelt, hem op den weg tegemoet treedt om hem te dooden, — dan, dunkt mij, spreekt er uit Gods handelwijze geen tegenstrijdigheid of ongerijmdheid. Ook Bileam weet dit;

hij roept in den zegen over Israel uit: „God is geen man, dat Hij liegen zou, noch een menschenkind, dat het Hem berouwen zou.”

J. A. W. Jr.

NIEUWE VRAGEN.

Gaarne zag ik de volgende vragen in *Excelsior* beantwoord:

1°. Hoe moet ik het gebruik van het woord „*bij geval*” verklaren in 2 Samuel 20 : 1 ?

2°. In 2 Samuel 21 staat een geschiedenis beschreven, waarin vermeld wordt, dat David den Gibeonieten zeven mannen gaf, die werden „opgehangen, om den Heere te bevredigen.” Is de Heere dan een God, wien menschenoffers moeten gebracht worden ter verzoening van een kwaad ?

3°. Is het te bewijzen, dat Oldebarneveldt een rechtvaardige straf kreeg, toen men hem onthoofdde ?

Zoo ja, hoe ?

R.

J. C. G.

1. Wat is de stelling der bovenvaldrijvers, wat die der benedenvaldrijvers en welke der twee stellingen is het meest overeenkomstig Gods Woord ?

2. Hoe kan Christus de Eerstgeborene aller schepselen genoemd worden, daar Hij God is van eeuwigheid ?

3. Heeft Christus de zaligheid verdiend en verworven of alleen mogelijk gemaakt ? Bewijs uit de Heilige Schrift.

W. C. B. te K.

EEN DUITSCHE PRIJSVRAAG.

Wie van onze *jonge* lezers, die de Hoogduitsche taal leeren, kan ons in goed Hollandsch de betekenis van onderstaande anecdote mededeelen ? Wie dat kan, zal tevens wel bemerken, dat ze voor een deel onvertaalbaar is en we dat gedeelte dus in het Duitsch moeten geven.

Een schuldeischer klopte bij zijn schuldenaar aan. Deze deed niet open. Het volgend gesprek werd daarop binnens- en buitenshuis gevoerd.

„Werda ?”

„Ein Glaubiger.”

„Und was glauben Sie denn ?”

„Dass ich Geld bekomme !”

„Doch ? Dat ist Aberglauben ! Auf wiedersehn !”

Wie het beste antwoord inzendt, ontvangt een Duitsch boekje, een verhaal uit den dertigjarigen oorlog bevattende.

VERZOEK.

Allen inzenders wordt beleefd verzocht het papier slechts aan één zijde te beschrijven. Dat maakt het den zettters gemakkelijk.

Hoe meer goede stukken er ingezonden worden, hoe aangenamer het de Redactie is.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

IN UTRECHT.

XI.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

Hoe noemt men Utrecht dan?
Een Paradijs vol weelde.

VONDEL.

Gij zult, zoo vlei ik mij, genoegzaam bekomen zijn van de vermoënis, om heden den tocht te hervatten.

We behoeven niet te vreezen, dat wij te laat zullen komen, om de oude bisschopsstad haar blijdsten dag der middeleeuwen te zien vieren. Ik zeide u immers, dat de elect nog de bevestiging zijner benoeming van keizer en paus inwachten moest, eer hij als bisschop zijn intrede kon doen. Op den tegenstand van den keizer behoefde hij slechts zelden te rekenen. Immers, reeds in de eerste tijden was het wel de keizer, die den bisschop benoemde, maar reeds de vrome Lodewijk had aan Utrechts geestelijken verzocht, hem van dien last te ontslaan. En eenmaal met deze „swaerigheit” beladen, behield Utrecht veelal den last aan zich, ofschoon de keizer zoo nu en dan, wanneer zijn belang het medebracht, toonde, dat hij zijn oude rechten niet

vergat. Eerst, nadat in Duitschland de strijd tusschen Hendrik IV en Gregorius VII, de reuzenstrijd tusschen paus en keizer, ten einde gestreden was, nadat het Concordaat van Worms de zege van Christus' stedehouder over den machtigsten vorst der aarde had bevestigd, deed de keizer geheel afstand van zijn invloed op de benoeming van den prelaat. Met dat al behield hij het recht om den bisschop in zijn wereldlijk gebied te bevestigen. Wie echter den verwarden toestand der Deutsche landen kent en de moeielijkheden van allerlei aard, waarmede de keizers van de twaalfde tot de vijftiende eeuw schier onafgebroken te worstelen hadden, die begrijpt licht, dat ze zich zelden verzett'en tegen de keuze van een machtige stad, welke, indien de keizer al weigeren mocht, genoeg kracht ontwikkelen en genoegzame hulp vinden kon, om haar gekozone toch in zijn wereldlijk gebied te zetten.

Met den Heiligen Vader was de zaak niet zoo spoedig beklonken. Juist, toen het Gregorius VII gelukt was, den keizer van allen invloed op de benoeming van geestelijken te berooven, begreep hij, nu ook vol gebruik te moeten maken van het recht, dat hij zich toegeëigend had, opdat het den pausen straks als vanzelf door de kapittels zou toegekend blijven. Ook Utrecht had zich, ondanks den afhankelijken zin van zijn generaal-kapittel, aan den pauselijken stoel in dezen onderworpen. Er was

maar weinig, waaruit Romes kerkvorsten geen munt wisten te slaan. Gewoonlijk moest de elect den Heiligen Vader voor diens erkenning een goede som gelds betalen. Ja, de voorbeelden zijn voorhanden, dat een elect als gegoed man naar Rome ging en arm daaruit terugkeerde. Intusschen was hij dan toch rijk aan vaderlijken zegen en in blijde verwachting, dat zijn bisdom hem straks door betere dagen troosten zou over de berooving zijner fortuin. Doch wat te denken van een opvolger van Petrus, die vier duizend dukaten voor zijne toestemming aanneemt, maar straks gemoedsbezwaar krijgt, de bevestiging weigert en de teruggave der gouden penningen meteen? De som was dan ook wel wat te gering, om ze te durven teruggeischen. Bisschop Jakob van Oudshoorn waagde aan zijne erkenning zijn geheele fortuin en die zijner familie, welke er geheel mede te gronde ging. En een Filips van Bourgondië betaalde wel twaalf duizend dukaten.

Doch zoover zijn wij nog niet. Liever dan de geschiedenis eenige geslachten vooruit te snellen, plaatsen wij ons wat dicht bij de poort, om de blijde inkomst te zien van den gekozene, die over al deze bezwaren gezegevierd heeft. Wij moeten maar trachten een plaats te vinden onder de opeengedrongen schare. Immers, lang tevoren heeft de bisschop aan de overheid der stad Utrecht en den deken van het dom-kapittel kennis gegeven, dat hij zijn intocht wenscht te houden, en heeft hij tevens dag en uur bepaald, teneinde men zich tot de feestelijke ontvangst van den nieuwen kerkvorst zou kunnen bereiden.

De klokken worden geluid. Huizen en vensters zijn versierd met bloemen en groen. Daar nadert reeds de lang verwachte. Wie? Die krijgsman te paard, in volle wapenrusting, als de beste ridder dier dagen, tot het tournooi uitgerust? Hij is 't! En waarlijk, menig graaf of hertog zou den nederigen gezant des kruises zulk een lijfstoet benijden. Een vijf- à zeshonderdtal gewapende ruiters, in blinkende harnassen en met wapperende banieren, omringt en volgt den man des geluks. Kijk, daar loopen zelfs adellijke heeren „aan het lijntje” van den nieuwen bisschop.

Indien gij uw eigen oogen niet meer gelooven wildet, zoudt gij vragen, of ik met u spot. Nu ziet gij het zelf en gij kunt er redelijk niets tegen hebben. Het zijn ballingen, die vroeger of later om grooter of kleiner vergrijp buiten het gebied der stad gebannen werden, doch van den bisschop verzocht hebben, onder zijne bescherming te mogen binnentreden. *Als het lijntje slechts niet breekt*, want dan is de beschermheer zijn recht kwijt. Dan oefent het volk recht en het slaat de beschermelingen des bisschops weleens dood op de straat.

Wij gaan natuurlijk mede, nu de schare zich naast den stoet door de poort dringt en wij verheugen ons, dat het stadhuis bereikt is, zonder dat

het lijntje gebroken is. De bisschop stijgt uit het zadel en wordt naar de raadskamer geleid, waar de magistraat hem plechtig ontvangt. De keuren en rechten der stad worden hem voorgelezen en straks door hem bezworen. Nu ontvangt hij de hulde zijner onderdanen en straks treedt hij weder naar buiten en bestijgt zijn paard, om zich naar de een of andere kerk in de nabuurschap te begeven. Daar wordt het harnas van den krijgsman verwisseld met het schitterend ambtsgewaad van den bisschop. En andermaal trekken wij verder.

Houden wij ons bij elkander, want ginds bij de kerk van St. Pieter heeft zich weder een menigte menschen verzameld. Hier staat de geestelijkheid haar nieuw hoofd af te wachten. Nu krijgt de optocht dan ook wezenlijk een ander karakter, al gelijkt die dan ook in niets op den intocht van Hem, die tot de zijnen kwam, „arm en rijdende op een ezel”. Vooraan gaan de leden der domkapittelen in hun wit pries-tergewaad. Dan volgen geestelijken en monniken van allerlei orden, met kruisen en banieren. Zij vormen de voorhoede. Ziet! Twee *acolythen*, wij zouden ze leerlingen der kanoniken kunnen noemen, zeggen u met hun brandende tootsen, dat thans de bisschop volgt. Een derde achter hen zwaait het wierookvat vóór hem uit. En zoo gij nog twijfelen mocht, hoort gij dan niet het welkomstlied, St. Maarten, den beschermheilige van den dom, ter eere, hetwelk twee koorzangers beiden uitgalmen, vóór den bisschop, terwijl nu en dan de koorknepen hun eentonig refereïn steunen?

De dom is bereikt. Allen uit den stoet hebben plaats genomen, onder het welluidend gezang van het koor daarboven. De hooge geestelijken hebben zich om hun heer geschaard. De bisschop buigt de knie ten gebede en allen volgen hem. De tonen van het gewijde lied ruischen van het koor over hunne gebogen hoofden.

Nu zwijgt het koor.

„St. Maarten, bid voor ons!” zoo klinkt de stem van een nog jeugdig acolyth. Een deken opent thans het gebedenboek en leest het gebed van St. Maarten. Andermaal doet zich het koor hooren en onder zijn gezang begeeft zich de bisschop met het generaal-kapittel en de hooge geestelijken naar de groote kapittel-kamer.

Met de rechterhand op het Evangelie zweert hij de rechten der geestelijken te zullen eerbiedigen, de bezittingen der kerk te zullen vermeerderen en geene besluiten te zullen nemen, zonder het kapittel te kennen. Hierop geeft hem de domdeken op plechtige wijze den sleutel van het paleis der Utrechtsche kerkvorsten, de giftbrieven van Sticht en Oversticht, de zegels en perkamenten, en al, wat tot zijn geestelijke en wereldlijke teekenen behoort. Daarna is het de beurt der onderdanen, om den nieuwen heer den eed van trouw te zweren en zich door hem in hunne bedieningen te doen bevestigen.

Nu moet de Latijnsche redevoering gehouden worden. Daar wij echter niet zeker zijn, dat de kerkvorst zelf zich een taak zal opleggen, waarvan het kapittel, wellicht door treurige ervaring geleerd, of ook uit allesbehalve nuttelooze voorzorg, bepaald heeft, dat hij dit gedeelte der plechtigheid ook aan anderen overdragen mag, zoo maken wij ons den tijd ten nutte, om ons even met 'n potteke biers in deze of gene nabijgelegen taveerne te verfrisschen.

En nu voor het laatst naar de domkerk.

Reeds heeft de bisschop zijn zetel in het koor bestegen. Weder zwaait de acolyth het wierookvat voor 's bisschops stoel en de kaarsen in de handen zijner gezellen werpen hun matten schijn op de priesterlijke sieradiën. Het koor heft een blij Te Deum aan en als de laatste akkoorden wegsterven, barst het uit duizend kelen: „De Heer beware u en schenke u leven!” Nu verheft de bisschop zich en leest een gebed, waarin hij zich en zijn geestelijk en wereldlijk gebied aan God en de heiligen beveelt.

De menigte verstroot zich. Willen wij wachten, totdat dezelfde stoet den kerkvoogd uit den dom in het paleis begeleidt? Het komt mij voor, gij zijt nu voldaan. 't Geheel mocht schitterend zijn, doch het laat een treurigen indruk op u achter. Tracht het te vergeten! Ook onder al dit klatergoud ligt zooveel hards verborgen. Indien gij een enkele maal oorgetuige mocht zijn van al, wat het kapittel den bisschop ter bezwering voorlegde, gij zoudt den schitterend verwelkomde het weinige vrijheid, dat hem rest, niet misgunnen. En als straks de historie u leeren zal, welke zware en bittere dagen zulk een blijde inkomst volgen kunnen; als gij straks een bisschop door zijne onderdanen op een mistkar ter stede uitleiden ziet; dan moogt gij de kerk dezer landen beklagen, doch gij valt immers Utrechts kerkvoogd minder hard!

Voorts, op de terugreize, wenschen wij u te toonen, dat Utrecht onder zijne bisschoppen edele mannen gekend heeft.

Tot weêrziens dus, buiten de veste!

WENKEN UIT AMERIKA.

Hoewel volstrekt niet dwepend met het buitenlandsche, vestigen we op het hiervolgende de aandacht onzer lezers. Ten eerste, wijl het practisch is; ten tweede, wijl het ook onze stamverwanten in Amerika betreft.

Het werd namelijk uitgesproken op de Conferentie der Jongelings-Vereenigingen van het Derde District van Michigan, gehouden te Holland, Michigan, van 4—6 November ll. Men weet dat aldaar vele Hollanders (wel te verstaan gewezen Hollanders, helaas!) wonen.

De vraag was: „Wat werk kan met goed gevolg

in de kleine steden gedaan worden?” (Onder kleine steden verstaat men daar dezulke als Goes, Delft, Haarlem enz.)

In het antwoord nu wordt o. a. gezegd:

Het is altijd van zeer groot belang een goede, aantrekkelijke zaal te hebben, niet op de vierde of vijfde verdieping, maar zoo mogelijk gelijkvloers met de straat.

Men moet gezellig werken. Dat is de beste manier om jongelingen te bereiken. Wanneer er een gezellige avond met elkander gesleten wordt, en er vreemdelingen zijn, of anderen, die bijna nooit komen, geve men hun een warmen handdruk, als teeken dat zij welkom zijn. Sommigen geven slechts de tippen der vingers.

Er zijn plaatsen, waar het goed zou zijn om werk op schoolgebied te ondernemen, b. v. een zangschool, rekenschool, enz.

Weder op andere plaatsen kan men een letterkundige vereeniging oprichten.

Een reeks van voorlezingen, door mannen uit de plaats zelf, is uitstekend. Een dokter kan een lezing houden over de Gezondheid; een professor over de Sterrekunde; een predikant over belangrijke onderwerpen uit den Bijbel, enz.

Iedere vereeniging moest een Bijbelbespreking hebben. En vooral niet te vergeten zijn de gezellige samenkomsten. Deze laatste dienen verscheidenheid te hebben, en voor goede muziek moet gezorgd worden.

Omtrent het regelen en besturen van het werk komt het gewoonlijk op één persoon aan. In iedere vereeniging worden de getrouwen weinige bevonden. Het beste middel is een „algemeenen secretaris” te hebben, voor drie of vier vereenigingen, die al zijn tijd aan dit werk besteedt. Zorg er voor, dat er een commissie van ontvangst is, bestaande uit twaalf of veertien leden, waarvan er minstens twee elken avond aanwezig zijn.

Eindelijk moeten knapen van jongelieden gescheiden blijven. Wanneer de laatsten zien, dat er jongens zijn, zullen zij al licht de vereeniging verlaten. —

En als nu de lezer ten slotte zegt: Het meeste weet ik al, — dan zeggen wij: Hieruit leert gij, dat gij de wijsheid ook voor de vereenigingen niet behoeft te halen uit Amerika. H.

Het Indische Rome.

(Slot)

Den naam, dien wij aan Benares gaven, verdient het ten volle. Gelijk de pauselijke kerk op Rome, zoo staart al wat Brahma vereert op het heilige Benares en zijn zondenafwasschenden stroom.

Reeds bij den eersten aanblik wordt men gewaar, in wat reuk van heiligheid de plaats onder de Hindoes staat. Zoo heet kan de brandende oostersche

zon ter middagure niet zijn, of de trappen die naar de heilige Ganges voeren, zijn toch altijd vol opklimmende of wel afdalende lieden. Zij komen in den heiligen vloed zich baden, om hun zonden af te wasschen, onbekend helaas met het reinigend bloed van Jezus Christus. Anderen weer vuilen hun kruiken met water uit den gewijden stroom.

Meent echter niet, dat al deze lieden inwoners van het volkrijke Benares zijn. Neen, die gij hier ziet zijn voor het grootste deel bedevaartgangers, pelgrims uit alle oorden van Indië. Zij komen hier in hun verblindheid rust zoeken voor hun ziel; zij willen offers brengen, de voorgeschreven wasschingen in de Ganges verrichten; het heilig water medenemen, dat door geheel Indië wordt begeerd en verspreid, dat vele rijken zelfs op reis met zich voeren.

Daarvoor getroost men zich verre, kostbare tochten, velerlei ongemak. Want wie in de gunst der Brahmanen in deze heilige stad sterft, die gaat, zoo gelooft de Hindoe, rechtstreeks in den schoot der godheid over.

Vandaar dan ook dat het aantal pelgrims zoo ontzettend groot is. Vroeger schatte men het zelfs op drie en een half millioen jaarlijks, of tienduizend per dag. Thans mag dit eenigszins zijn geminderd, nog altijd is op hooge feesten de toevloed ontzaglijk groot tot deze veste des heidendoms, waar de mensch heil zoekt bij de dingen die in eeuwigheid niet kunnen verlossen.

Meer dan twee weken zijn bepaald noodig voor elken pelgrim, om behoorlijk alle plechtigheden te vervullen, die ter reiniging en afwassching van zonden strekken. Vandaar dan ook, dat van de bijna 30.000 huizen die de stad vormen, meer dan het vierde deel aan de priesters behoort, die er de pelgrims herbergen.

De rijken redden zich natuurlijk anders. Vele hunner hebben in Benares een eigen pagode of kapel, die zij gebruiken als zij de stad bezoeken. De vorsten van Indië hebben in de heilige stad paleizen, die zij bewonen, wanneer en zolang zij in Benares verkeerden. Vaak ook begeven zij zich derwaarts, als zij op gevorderden leeftijd zijn gekomen, om in dit Rome van Azië hun laatste jaren te slijten, en zoo bij hun sterven de eeuwige zaligheid deelachtig te worden.

Zoo leven millioenen bij millioenen voort, het Brahmanisme, dat niet redden kan, als eenige toevlucht aangrijpend. Hoe zullen zij gelooven, indien zij niet hooren, en hoe hooren, als er niet gepredikt wordt? Wel werkt de Britsche zending, evenals de Amerikaansche, met ijver en vrucht, maar nog altijd geldt het woord: „De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige; bidt dan den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders in Zijn oogst uitsaait.”

Men begrijpt dat de Brahmadienst, gelijk die van Diana aan Efeze, aan Benares „geen klein gewin

aanbrengt”. Niet alleen de tempels en priesters, maar alle inwoners varen wel bij den ontzaglijken toevloed van vreemdelingen.

Benares is, zeiden wij, het brandpunt van het Brahmanisme. En dat niet enkel wijl van Oost en West en Noord en Zuid de aanbidders er heen stroomden; niet slechts wijl de heilige Ganges langs de stad vloeit, en men er in tal van heiligdommen den hoofdgod van Indië vereert; maar eveneens wijl deze stad als het ware de hoogeschool is voor het Indisch heidendom. Daar wordt het onderwezen, daar vormt men de kweekelingen die het moeten voorstaan, verbreiden en verdedigen — ook tegen het Christendom.

Wat die godsdienst dan eigenlijk is? Wij kunnen het hier slechts kortelijk uiteenzetten.

Uit den oorspronkelijken godsdienst der Brahmanen heeft zich reeds vóór 2500 jaren een stelsel ontwikkeld, een wijsbegeerte gelijk wij boven zeiden, die thans heerscht en hierop neerkomt:

Brahma, de oppergod, is de „wereldziel”, de onstoffelijke, uit wien alles voortkomt. Deze onstoffelijke kan echter niets stoffelijks voortbrengen. Zoo is dan al wat de mensch voor stoffelijk, zicht- en tastbaar houdt, zinsbedrog, begoocheling! De zintuigen bedriegen ons, en dies houden wij de uiterlijke wereld voor iets wezenlijks, maar zij is eigenlijk niet.

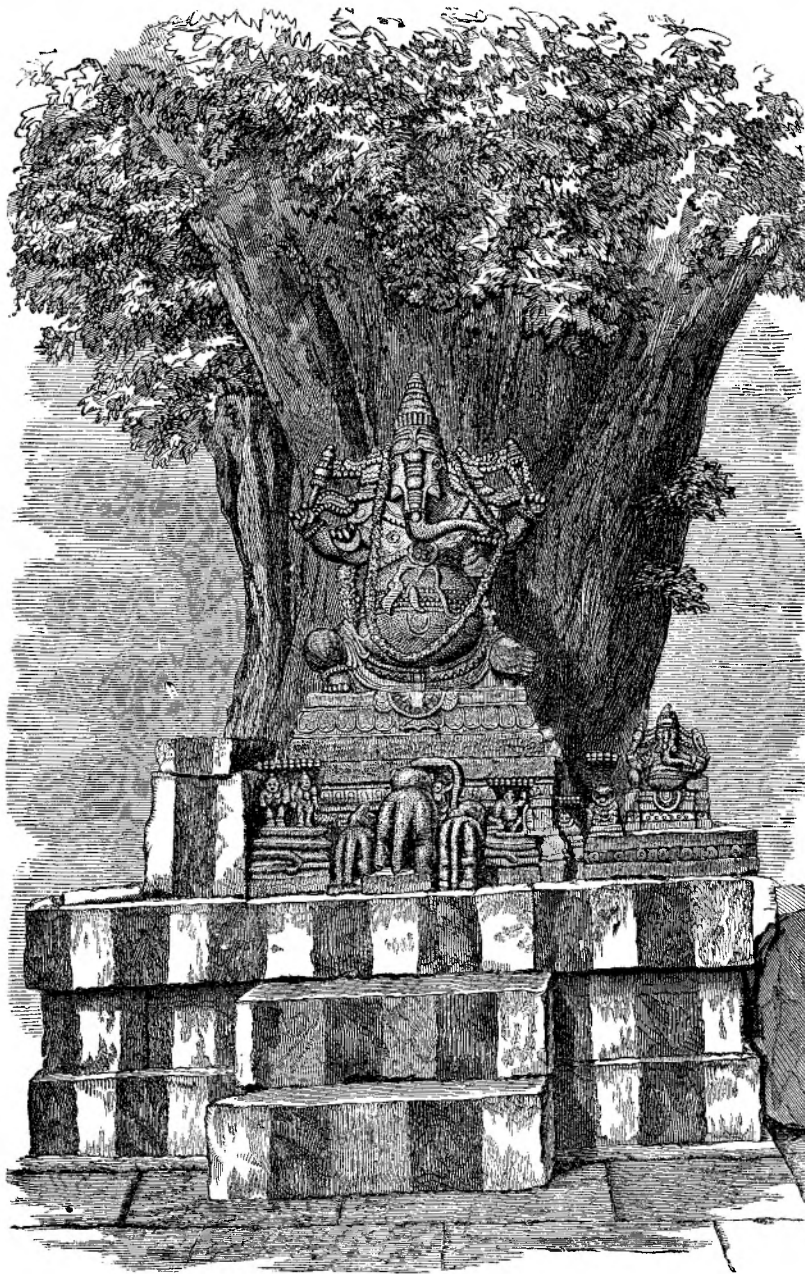
Deze leer, waarvan men iets soortgelijks ook later zelfs onder Christenen aantreft, en die zeer bedenkelijke gevolgen kan hebben, heet het stelsel van *onderzoek*. De ziel wordt daarbij beschouwd als niet op zichzelf bestaande, als een deel van *Brahma*.

Naast dat stelsel, staat nog een ander, zeer diepzinnig, dat der *overdenking*, en hierop is weder een stelsel van redeneerkunde gebouwd. Volgens dat eerste stelsel is het doel des levens van de banden des lichaams vrij te worden. Te begrijpen dat de ziel zelfstandig is, dat is de verlossing des menschen.

Hoe geheel anders en beter is de verlossing, die Christus heeft aangebracht!

Ieder begrijpt, dat deze hooge wijsheid voor het volk niet was te doorgronden. Dit keerde weer tot de oude goden. De Brahmanen namen die nu, zeer slim, in hun stelsel op, en zoo ontstond de Indische drieëenheid (*Trimoerti*) *Brahma*, *Vishnoe*, *Çiva*: schep- per, onderhouder, verderver.

Dat echter al deze menschelijke wijsheid, die dwaasheid bij God is, niet gelukkig kan maken, bewijst Indië zelf. Het Brahmanisme heeft de wakkere, krachtige Indiërs gemaakt tot een ellendig volk, dat geleerd heeft alles te verdragen zonder openlijken tegenstand, maar baat zoekend bij list en bedrog. Het Brahmisme bevorderde zelfmoord, verbranding der weduwen met het lijk des mans, en over het geheel heerschten er toestanden, waarvoor de Indiërs zelf dankbaar zijn, dat Engeland er een

GOENESJ, DE GOD DER WIJSHEID.

eind aan heeft gemaakt. Het kan ook niet anders, want de duisternis brengt geen licht, de dienst der duivelen geen zaligheid.

Dat het Brahmisme, ondanks al zijn wijsgeerigheid, toch niets is dan bot en dwaasheid, bewijze slechts één voorbeeld, waartoe onze plaat de toelichting geeft.

Wat men daar ziet is het beeld van den god Poell-laya: het wonderlijke kind; ook wel Ganaysha, Goenesj, d. i. god der wijsheid geheeten. Dit beeld vindt men vaak op een steenen voetstuk aan de wegen, overschaduwd door een boom.

De god is een wanstaltig, plomp, dikbuikig gedrocht, met een menschenlijf, een olifantskop en vier armen, die een schelp, een bal, een schaal koeken en een olifantshaak vasthouden. De dikbuik zit op een rat (het zinnebeeld der voorzichtigheid), die 't niet gemakkelijk moet hebben. Goenesj is de zoon van Çiva den verderver in de drieënheden der Indiërs. Toen de moeder Goenesj eens aan de deur had geplaatst om die te bewaken, en de jongen zijn vader weigerde binnen te laten, was deze natuurlijk boos en sloeg den brutalen knaap het hoofd af. Doch later, de smart der moeder ziende, had hij spijt, sloeg nu het eerste dier dat hij ontmoette den kop af, plaatste dien op de romp des zoons, en de jongeling was weder in orde. Dat eerste dier nu was een olifant!

Op onze afbeelding ziet men tevens de offers aan den god uitgestald. Zij zijn bij het doen van geloften bepaald, en bestaan uit beeldjes van goden en fabelachtige dieren.

Dit monsterfiguur nu wordt in Indië letterlijk bij alles aangeroeven. De winkeliers verzekeren zich geluk door zijn beeld aan de deuren te plaatsen. De kooplui roepen hem aan bij hun zaken; wie op reis gaat bidt tot Goenesj; wie een huis wil bouwen eveneens. Hebben de werklieden hun dagtaak verricht, dan kneden zij haastig van klei een Goenesj en zetten hem als wachter neer. In de scholen prijkt het beeld van den god der wijsheid. Elk schoolboek bevat vooraan een kort

gebed tot Goenesj. Ja, zelden schrijft een Hindoe een brief of ander stuk, zonder bovenaan het teeken van dien god te plaatsen, dat veel gelijkt op een 2.

Elk dorp heeft zijn god der wijsheid (der dwaasheid, mocht men wel zeggen) die er soms een tempel bewoont, welke echter meer op een hok dan op een heiligdom gelijkt. Ook op andere plaatsen wordt hij vereerd, vaak in de open lucht. Gaat een Indiër zulk een beeld voorbij, dan vouwt hij de handen als tot bidden. Gemeenlijk blijft het daarbij. Vromer lieden loopen eens in biddende houding om het beeld heen. Nu en dan werpt men zich voor Goenesj ter

aarde en brengt hem offers. Als die uit eetbare waar bestaan, eet de offeraar met zijn gezin het meeste en krijgt de god een deel. Geloften worden hem betaald door het offeren van dieren.

De Brahminen zijn de priesters, leeraars, raadsheeren, geneesheeren en geleerden. Als iemand Brahmin wil worden, en plechtig in dien stand is opgenomen, moet hij de veda's (heilige boeken) bestudeeren, later huwen en een gezin stichten. Een vierde der Brahminen zijn priesters. Allen genieten vrijdom van belasting en vele andere voorrechten. Geen wonder dat steeds tal van jongelieden Brahminen begeren te worden. Dit nu kunnen zij te Benares. Dat is de stad van godsdienst en geleerdheid. Derwaarts stroomen de aanzienlijke jongelieden om het onderwijs der priesters te ontvangen en opgeleid te worden tot predikers van Brahma's leer. De stad telt dan ook verschillende hoogeschoolen, waar leeraren, die soms door de Britsche regering betaald worden, onderwijs geven in allerlei wetenschap, Indische wetten, letteren, heilige boeken en de oude taal, het Sanskriet, het Latijn van Azië. Hoewel aldus door vreemde hulp gesteund, vermijden echter de beroemde leeraren der Brahminen de Europeanen, en laten hen in tempels en scholen niet toe. In het geheel telt de stad 20.000 priesters van Brahma en 7000 bedelmonniken!

Het heidendom is nog altijd een groote en geduchte macht. Toch hebben wij, die zelf uit de heidenen zijn, goeden moed. Want de dag zal komen, dat de aarde zal „vol zijn van de kennis des Heeren”. Zij die dag verhaast ook voor Indië waar „alles heerlijk is, behalve de mensch,” omdat hij vervreemd leeft van God.

H.

UIT HET LEVEN.

Lotgevallen van een standbeeld.

Het ruitersstandbeeld van Koning Willem III (onze prins Willem III, die in 1688 koning van Engeland werd), dat op het college-plein te Dublin staat, heeft zeker meer mishandelingen ondergaan dan enig ander gedenkteeken in het Vereenigd Koninkrijk. Het werd in 1710 opgericht en is van ijzer gemaakt, met een omkleedsel van lood.

Natuurlijk was dit standbeeld een voorwerp van haat voor de Roomschen, wijl Willem het was, die het Protestantisme redde. Doch ook zelfs de Protestantsche studenten van het college hadden er een hekel aan, misschien omdat het met zijn rug naar het hoogeschoolgebouw stond.

Tweemaal 's jaars, op de verjaardagen van den slag van de Boyne ¹⁾ en koning Willems geboorte-

¹⁾ Waarin Willem de aanhangers van koning Jacobus II versloeg.

dag, werd het standbeeld schoon gemaakt, gewit en met een rooden mantel en een oranjesjerp versierd, terwijl er een bos klaver onder de pooten van het paard werd gelegd. Op die dagen werd ieder, die niet nederig zijn hoed afnam als hij het standbeeld voorbij kwam, onbarmhartig geslagen en geschopt; maar gedurende de andere 363 dagen van het jaar werd het met slijk en vuil van alle soort besmeerd.

Den 27sten Juni 1710 werd het standbeeld van zijn koninklijk zwaard en den maarschaksstaf beroofd. De schuldigen, drie studenten van het college, werden veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf of een boete van f 1200; alsook om een half uur vóór het standbeeld te staan met het volgend opschrift op hun borst: „Ik sta hier omdat ik het standbeeld van onzen roemrijken bevrijder, koning Willem, verminkt heb.”

Vier jaar later was de maarschaksstaf weer weggenomen, maar de schuldlige werd niet ontdekt. In 1798 beproefde Watty Cox, een schrijver, het hoofd van den koning af te vijlen, maar zooals een spotvogel zeide: „het innerlijk gehalte weerstond de snoode poging van den letterkundigen vijler.”

Een schilder, die voorgaf dat hem was opgedragen het beeld gedurende den nacht te schilderen, werd nog wel door een nachtwacht geholpen om zijn ladder er tegenaan te zetten, en besmeerde het geheele beeld met vet en teer. Na den emmer aan een strop om den hals van Zijn Majesteit gehangen te hebben, klom de man bedaard de ladder af en liep heen. Dit gebeurde in 1805.

In de maand April 1836 liet men het standbeeld in de lucht springen, en werden de leden van den koning en zijn paard in alle richtingen verstrooid. Een belooning van f 1200 werd voor de ontdekking der schuldigen uitgelooft, maar tevergeefs; en te behoorlijker tijd werd het standbeeld hersteld en weer op zijn oude plaats gezet. Tijdens het burgemeesterschap van Daniel O'Connell werd het gebronsd, en nu is het een sieraad van de stad.

H.

Dat zelfs goede vrienden somwijlen uit luttele oorzaken van elkaar vervreemden is bekend. Hoe zelfs uit de vreemdste oorzaken de heftigste strijd kan ontstaan, bewijst het volgende.

De dichter Lullier, meer bekend onder zijn bijnaam Chapelle, was op zekeren avond de gast van den maarschalk Grammont. Zij waren alleen met hun beiden, en onder den invloed van den wijn kwamen zij op het denkbeeld naar Turkije te gaan om de Mohammedanen te beschaven en te bekeeren!

„Wij zullen dan beiden den marteldood sterven,” zeide Chapelle, „men zal mij aan een paal spietzen en dan u.”

„Wat!” riep de maarschalk, „eerst zal men mij

dooden en dan eerst een dichter als gij zijt!"

Hierdoor kwamen zij beiden zoo in strijd, dat zij handgemeen werden. Chapelle wierp den maarschalk een bord naar het hoofd, waarop deze een stoel opnam en den dichter daarmede afranselde, Kortom, een verwoed gevecht ontstond tusschen de beide eergierigen, waardoor vreeselijke verwoestingen aan het vaatwerk en de meubels van den maarschalk werden aangericht, tot de bedienden de woedenden eindelijk tot bezinning brachten.

Dit herinnert aan 't bekend gedicht van Beets, van den grondeigenaar en den herder. H.

* * * *Wereldsche eer.*

Mrs. Langtry, de bekende Engelsche tooneelspeelster, die thans op haar kunstreis door Amerika te Chicago vertoeft, bevindt zich, naar uit Londen bericht wordt, in verlegenheid. Ze denkt er ernstig aan haar gezelschap te ontbinden en zich geheel van het tooneel terug te trekken.

Het eene proces na het andere is haar aangedaan, dikwerf onder het meest nietige voorwendsel. Eerst kreeg ze ongenoegen met een harer beste leden, Coghlan; toen deze zich weder bij haar troep had aangesloten, werd zij ziek, volgens het publiek en de pers, van haar tallooze soupers met champagne, en haar impressario, de heer Mc. Beker, eischte 10000 dollars schadevergoeding wegens afwijking van het contract.

Daarna weigerde miss Nadoge Dorec te Clancarty op te treden en werd ontslagen. Ook thans was een proces het gevolg en mrs. Langtry moest voor de geëischte schadevergoeding een borgtocht stellen, tot de beslissing gevallen is. De beleedigde tooneelspeelster heeft bedreigd haar voormalige directrice op de openbare straat met de zweep te doen afranselen.

Voorts werd zij door den juwelier, den heer N. Creigston te Liverpool, gerechtelijk aangeklaagd, daar hij tusschen Mei 1884 en Januari 1887 een aantal artikelen, waaronder twee zilveren sigaren-étui's, geleverd had, zonder betaling te ontvangen.

Inmiddels zijn, door toedoen van miss Dorec, de garderobe en tooneelattributen van mrs. Langtry in beslag genomen.

Eindelijk nog ontving zij bericht van den dood van haar vader, den deken van Jersey, zoodat het geen wonder is, dat haar zenuwgestel in die mate is geschokt, dat haar geneesheer haar den raad gaf het tooneel vaarwel te zeggen. Zoo spoedig het bekend werd, dat zij voornemens was haar gezelschap te ontbinden, verklaarden alle leden, dat zij een rechtsvordering tegen haar zouden indienen. —

Arme „Lelie van Jersey”!

Een geëerd kunstenaar.

Albrecht Dürer ondernam, toen hij zijn 50ste jaar bereikt had, zijn tweede kunstreis. Dezen keer maakte

hij haar niet zooals voorheen als jonggezel, maar zijn vrouw Agnes en haar dienstbode Susanna begeleiden hem. Bovendien voerde hij een geheele lading mede van etsen, houtsneden, alsook schilderijen in olieverf, opdat er onderweg nog een mooie duit verdiend zou kunnen worden. De verkoop van deze kunstvoortbrengselen namelijk was toen ter tijd geheel in handen van de kunstenaars zelf, die hoogstens hun leerlingen, de „gezellen”, als colporteurs gebruikten, bijzonder op de Frankforter mis, doch hen ook zonden tot zelfs naar Rome.

Het doel zijner reis was de Nederlanden, en daar de gelegenheid zich aanbood bezocht Dürer in Keulen zijn neef, Nicolaas de Hongaar genaamd, en werd door dezen met vreugde begroet en goed gherbergd. De neef was bij Dürers vader in de leer geweest, en had zich in Keulen als goudsmid gevestigd. De schilder vergold zijn vriendelijke ontvangst op een wijze, die in dien tijd niet ongebruikelijk was. Hij gaf den neef zijn nieuwen, met fluweel omzoomden rok ten geschenk en aan zijn vrouw een gulden. Op de reis woonde Dürer ook den beroemden intocht van den jongen keizer Karel V in Antwerpen bij.

Den reeds lang ook in Nederland beroemden schilder, wiens naam op veler lippen zweefde, wisten de inwoners van Antwerpen te vereeren, en het nauwkeurig gehouden dagboek van Dürer bevat de volgende beschrijving van een feest dat te zijner eere gegeven werd.

„Zondag was het Sint Oswaldsdag. De schilders verzochten mij met mijn vrouw en dienstbode op hun kamers, en gebruikten alles uit zilveren schotels en ander kostelijk vaatwerk en boven alles ook kostelijk eten. Hun vrouwen waren alle tegenwoordig en toen ik aan tafel geleid werd, stond het volk aan weerszijden, als geleidde men een groot heer. Er waren onder hen deftige mannen, die alle met diepe buigingen een allerootmoedigste houding voor mij aannamen, zeggende dat zij alles wilden doen, zooveel als in hun vermogen was, om mij genoegen te geven.

Toen ik eindelijk zat, kwam de heer van Antorf Ratspoth met twee knechts, welke van zijnentwege mij vier kannen wijn schonken, met de boodschap dat dit geschenk door mij zou worden aangenomen als een bewijs van zijn diepen eerbied. Ik bedankte hen onderdanig en bood hun mijn diensten. Maar nu kwam meester Peter, de stadstimmerman, die mij twee kannen wijn gaf met aanbieding van zijn goede diensten. Toen wij daar lang en vrolijk bijeen waren geweest tot laat in den nacht, geleidde men ons met lantaarns zeer deftig naar huis, en verzocht men mij den goeden wil niet te miskennen en te doen of ik tehuis was. Zij zouden mij in alles van dienst zijn. Hierop bedankte ik hen en legde mij te slapen.”

De raad der stad Antwerpen liet het echter niet

bij den eerewijn. Hij wenschte den beroemden, geleerden man geheel aan zich te verbinden en bood hem daarom driehonderd Philipsdaalders als jaarlijksche bezoldiging aan, met vrijdom van belasting. De trouwe liefde van Dürer voor zijn vaderstad Neurenberg was echter sterker dan het verlokken van de aanbidding, die voor dezen tijd buitengewoon voordeelig was. Hij verontschuldigde zich, evenals hij reeds gedaan had om dezelfde reden toen hij in het jaar 1506 een voorstel van den raad van Venetië had afgeslagen, waarbij hem aangeboden werd, dat iedere bestelling nog afzonderlijk naar overeenkomst zou worden betaald en hij bovendien een vaste jaarlijksche toelage van tweehonderd ducaten zou ontvangen, wanneer hij zijn woonplaats voortdurend te Venetië nam. Merkwaardig is het, dat vijf jaar later (1511) de stad Neurenberg aan Dürer de vrijstelling van de stedelijke belasting weigerde, die Keizer Maximiliaan voor hem gevraagd had.

H.

* * *Stokvisch.*

Hoe gewichtig de stokvisch voor New-Foundland is, wordt duidelijk uit het volgende:

Waar men ook op New-Foundland komt, is de stokvisch koning. Zijn beeltenis versiert zoowel het wapen van New-Foundland als de banknoten. Op de munten staat aan de eene zijde de beeltenis der koningin, op de andere zijde de beeltenis van den stokvisch gegraveerd. Van de stokvisch hangt alles af, op stokvisch let alles. Ja, zelfs wordt hij dikwijls als betaalmiddel gebruikt, zoodat men bijna vreezen moet bij het wisselen van een New-Foundlandsche banknoot onder de pasmunt een paar gedroogde stokvisschen te ontvangen. Op de knopen der uniformen van de gerechtsdienaars staan stokvisschen. In de hoofden der handelaars is niets dan stokvisch. In den neus van alle bezoekers van St. John tot mijlen ver in het rond stokvisch. En alles van koning stokvisch wordt ook gebruikt. De kop wordt gebakken, de tong gebraden, de huid tot lijn verwerkt, de graten gestampt en tot voeder voor het vee gebruikt, de kuit als geliefd lokaas bij de vangst der sardinen gebezigd. Alles leeft van, voedt zich met en verrijkt zich door stokvisch.

H.

V R A G E N B U S.

Antwoord op de tweede vraag in „Excelsior” van 1 Maart 1888.

„Is de straf, die Korach, Dathan en Abiram voor hunne oproerigheid ontvingen, niet geweest, dat zij met alles, wat, en allen, die hun toebehoorden, door de aarde werden verzwolgen? Of is Korachs gezin gespaard gebleven? Zoo ja, hoe moet ik dan Numeri 16:32 verklaren?”

„En de aarde opende haren mond, en verslond hen met hunne huizen, en alle menschen, die Korach toebehoorden, en al de have.

En zij voeren neder, zij en alles wat hunner was, levend ter helle; en de aarde overdekte hen, en zij kwamen om uit het midden der gemeente.”

Ziehier hetgeen ons in Numeri 16:32 vv verhaald wordt van de mannen, die opgestaan waren tegen Mozes en Aäron en vreemd vuur hadden aangestoken voor het aangezicht des Heeren.

Het is verre van mij te beweren, dat Korach niet zou zijn omgekomen; integendeel, hij was, zooals wij in den Bijbel lezen, degene, die Dathan en Abiram overhaalde om tegen Mozes en Aäron te rebelleeren. In de Bijbelverklaring van Dächsel staat daarvan het volgende:

„Wat Korachs hart bewoog, was zonder twijfel begeerte om de hoogepriesterlijke waardigheid te bekleden; maar, daar hij inzag, dat hij alleen niets zou kunnen uitrichten, zoo zocht hij zich een aanhang te maken uit de Rubenieten, van welken hij wel wist, hoe weinig zij het konden verkroppen, dat aan hunnen stamvader eens het recht der eerstgeboorte en hiermede aan hunnen stam het oppergezag ontnomen was, hetwelk thans op Juda was overgegaan.”

Maar toch kan er met zekerheid gezegd worden, dat de zonen van Korach niet mede zijn omgekomen.

In Numeri 16:27 lezen wij:

„Zoo gingen zij (het volk) op van de woning van Korach, Dathan en Abiram van rondom, maar Dathan en Abiram gingen uit, staande in de deur hunner tenten, met hunne vrouwen en hunne zonen en hunne kinderkens.”

Hier vinden wij dus niet vermeld, dat Korach en zijne familie buiten hunne tenten traden, maar alleen Dathan en Abiram met hunne volwassen zonen en hunne kinderkens.

En in Numeri 16:32 lezen wij het volgende:

„En de aarde opende haren mond en verslond hen met hunne huizen *en alle menschen, die Korach toebehoorden*, en al de have.”

Waaruit wij dus kunnen opmaken, dat Korach wel stierf, en ook zijne onderhoorigen, maar dat zijne zonen gespaard bleven.

Immers, indien dit niet zoo was, hoe zouden we dan moeten verklaren hetgeen in Psalm 42, 84, 85, 87, 88 staat: „Eene onderwijzing voor den opperzangmeester onder de kinderen van Korach”?

En indien dit nog niet genoeg tot bewijs verstrekt, dat de zonen van Korach niet zijn omgekomen, dan wil ik u nog even een ander voorbeeld geven, en wel hetgeen ons in Numeri 26 wordt vermeld, waar wij lezen van het 9de tot het 11de vers:

„En de zonen van Eliab waren Nemuël en Dathan en Abiram; deze Dathan en Abiram waren de geroepenen der vergadering, die gekijf maakten tegen Mozes en Aäron; in de vergadering van Korach, als zij gekijf tegen den Heere maakten; en de aarde haren mond opendeed, en verslond hen met Korach, als die vergadering stierf, toen het vuur tweehonderd en vijftig mannen verteerde en werden tot een teeken. Maar de kinderen van Korach stierven niet.”

Mij dunkt, dit is duidelijk en behoeft geen nadere verklaring.

H. W.

geïllustreerd Tijdschrift voor
 Nederlands Aangelingschap en Volk
 onder redactie van
 A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Hij heeft zichzelf levend vertoond.

Veertig dagen liggen tusschen de opstanding van onzen Heere en Heiland en zijne hemelvaart. Veertig dagen, die van het hoogste belang zijn voor zijne gemeente. Wij lezen in Hand. I: 2b, 3, dat Jezus „aan de apostelen, die Hij uitverkoren had, nadat Hij geleden had, zichzelf levend vertoond heeft, met vele gewisse kentekenen, veertig dagen lang, zijnde van hen gezien, en sprekende van de dingen, die het koninkrijk Gods aangaan.” En Petrus zegt ons (Hand. X: 40—42), „dat God Hem opgewekt heeft ten derden dage, en gegeven dat Hij openbaar zou worden, niet al den volke, maar den getuigen, die van God tevoren verkoren waren, ons namelijk, die met Hem gegeten en gedronken hebben, nadat Hij uit de dooden opgestaan was; en heeft ons geboden den volke te prediken, en te betuigen dat Hij is degene, die van God verordend is tot een Rechter van levenden en dooden.”

Daar is een groot en belangrijk verschil tusschen den omgang des Heeren met zijne discipelen vóór en dien na zijn dood en opstanding. Vóór zijne gevangenneming wandelde Hij met hen; na zijne opstanding vertoonde Hij zich aan hen. Aan het einde zijner omwandeling begon Hij tot hen te zeggen, dat Hij zou overgeleverd worden aan de overpriesteren en schriftgeleerden; „en zij zullen Hem ter dood veroordeelen, en zij zullen Hem den heidenen over-

leveren; om Hem te bespotten en te geeselen, en te kruisigen; en ten derden dage zal Hij wederopstaan.” Maar na zijne opstanding leerde Hij hun, dat „God Hem verordend heeft tot een Rechter over levenden en dooden”.

In het eerste tijdperk dus gaf de Heere zijnen discipelen een blik in de beteekenis van zijne komst; in het tweede vestigde Hij hun oog op zijne wederkomst. „Het lam, dat stemmeloo is voor het aangezicht zijner scheerders,” wees Hij hun aan tijdens de omwandeling. „Het Lam, dat toornen zal en de zegelen van Gods raadsbesluiten openen,” verkondigde Hij hun in de veertig dagen.

Die veertig dagen staan tegenover andere veertig dagen in zijn aardsche leven. Gedurende veertig dagen bereidde de Messias zich voor in de woestijn voor zijne vernedering, die eindigen zou in het nederdalen ten grave, ja, ter helle. Deze veertig dagen waren het tijdperk vóór zijne opneming in de hemelen en zijn nederzitten ter rechterhand Gods. In afzondering bracht Hij dezen tijd door zoowel als de eerste veertig dagen. Hij „ontkwam” uit het gezicht der Emmausgangers, wien Hij even onverwacht verscheen. Denzelfden avond en later op den volgende eersten dag der week, stond Jezus in het midden zijner discipelen, ofschoon de deuren gesloten waren. We lezen steeds dat Hij er is; niet dat Hij komt en gaat.

Alles draagt het karakter van Jezus' woord aan

Maria Magdalena, toen zij Hem op den dag zijner opstanding ontmoette: „*Raak Mij niet aan*, want Ik *ben* nog niet opgevaaren tot mijnen Vader; maar ga heen tot mijne broeders, en zeg hun: Ik *vare* op tot mijnen Vader en uwen Vader, en tot mijnen God en uwen God.”

In het graf onzes Heeren ligt het keerpunt. Tot in dat graf gaat zijne vernedering door, als onzer een. Van uit dat graf begint zijne verheerlijking, zijne opvaart. Alle verhoudingen veranderen daar en wijzigen zich. Geen menschelijk oog bespiedde zijne opstanding. Reeds waren de wachters gevloeden voor den bode uit den hemel, vóór de steen afgewenteld werd. De discipelen en discipelinnen waren nog niet aanwezig, toen de Vorst des levens uittrad. De opstanding des Heeren is een *feit*; maar geen feit der aanschouwing; een feit des *geloofs*. Opgestaan en verheerlijkt werd Hij zijnen discipelen openbaar. Maar niet *al* den volke. Christus, eenmaal geofferd zijnde, om veler zonden weg te nemen, zal ten anderen maal zonder zonde gezien worden *van degenen, die Hem verwachten tot zaligheid.*”

Onze Heere leefde niet drie en dertig jaren op aarde om plotseling gedurende de laatste vier en twintig uren vóór zijn sterven door gevangenschap, veroordeeling, mishandeling en schavotdood vernederd te worden. Zijne vernedering ving aan bij de ontvangst in den schoot van Maria en ging al dieper en dieper door tot de uiterste grens in het graf.

En evenmin wandelde Hij, als de Verrezene uit de dooden, veertig dagen op aarde rond om onverwacht en eensklaps ten veertigsten dage in de hoogste heerlijkheid opgenomen te worden. Maar van het oogenblik, dat de engel den steen van de deur des grafs afwentelde, begon de opvaart ten hemel om al hooger en hooger te stijgen, totdat de verheerlijkte Heiland, alle hemelen doorgestaan, zich zette aan de rechterhand der majesteit Gods in de hoogste hemelen.

Gedurende dien tusschentijd vertoonde Hij zichzelf levend. Hun, die zijne getuigen zouden zijn, gaf Hij het bewijs zijner opstanding te zien, te tasten, *hen* tevens zaligsprekende, die niet zullen gezien en nochtans zullen geloofd hebben. Hij vertoonde zichzelf levend, *niet* omdat het *zien* de voorwaarde voor *gelooven* is, maar omdat men rechtstreeks door den koning moet gezonden zijn, om een gezant te wezen. Omdat ons geloof *feiten* tot voorwerp heeft.

De menschelijke natuur, die gezondigd had, heeft, toen Christus Jezus den geest gaf, voor de zonde betaald. Diezelfde menschelijke natuur is, toen Hij opvoer, in Hem, in den hemel gezet. Ons eigen vleesch hebben wij nu in den hemel ten onderpand, dat Hij, als het Hoofd, ons, zijne lidmaten, ook tot zich zal nemen. En tot een tegenpand zendt Hij ons zijnen Geest, door wiens kracht wij zoeken dat

daarboven is, waar Hij aan Gods rechterhand gezeten is.

o Onuitsprekelijk voorrecht! o Ondoorgrondelijke genade! Hij neemt *ons vleesch* als pand mede voor onze komst, en zendt *zijn Geest* als tegenpand neder om onze komst in onszelfen voor te bereiden. Zijn Geest, die van den Vader en den Zoon uitgaat. Zoo kan de heilige apostel van onzen God jubelen: „Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen!” En de gemeente juicht op zijn voetspoor mede, wat eens Da Costa zoo heerlijk zong:

o Geest, geleid ons tot den Zoon!
 Breng ons, o Heer, voor 's Vaders troon!
 Schenk ons den Geest, o Vader!
 Bij de overzaalge wenteling
 Van dezen goddelijken kring,
 Koom' 't hart U immer nader!
 Totdat we, ontheven van dit stof,
 Uitgalmen in uw hemelhof,
 Met al uw dienaars samen:
 „Den zeven Geesten voor den troon
 Zij, met den Vader en den Zoon,
 Lof en aanbidding. Amen!”

W.

DE BOUWSTIJLEN.

II.

GRIEKENLAND.

Eure Tempel lachten
 gleich Palästen.

SCHILLER.

Griekenland! Die naam behoeft slechts te worden uitgesproken, of er rijst een geheele tooverwereld voor onze verbeelding. Geen wonder; Griekenland is een schoon land. Donkere, dichtbelommerde dalen geven er aan de bergstreken een eenigszins ernstig karakter, maar veel talrijker zijn de vroolijke, liefelijke groepen van bronrijke popelboschjes op de eilanden; en „in de vruchtbare landouwen, zwelend van saprijk en golvend gras, verheugt zich de herder in de windstilte van den nacht, in den zuiveren ether en in den sterrenglans van het hemelgewelf; daar luistert hij naar het zacht gebruis der zee, die haar golven voortrolt naar een met planten getooide, vlakke of schilderachtig rotsige kust.” (*Homerus*)

Dit schoone land nu was weleer bewoond door een volk, met fijn vernuft en een rijke verbeelding begaafd. Een rijke verbeelding, dat was het vooral wat de Grieken onderscheidde van de volken, waarover wij in een vroeger hoofdstuk spraken. Leefden de oude Indiërs onder het drukkend bewustzijn van hun kleinheid en nietigheid tegenover den grooten Brahma, van wien alle dingen uitgaan en tot wien alles zal wederkeeren; en achtten de Egyptenaren dit aardsche leven in vergelijking met het eeuwige

zoo weinig de aandacht waardig, dat zij in hutten woonden en paleizen voor hunne dooden bouwden; geheel anders waren in dit opzicht de Grieken. Diepzinnige opvattingen, als waarvan de twee eerstgenoemde volken in hunne bouwgewrochten zoo duidelijk blijk gaven, waren den Griek geheel vreemd. Bij dit volk werkte de verbeelding het sterkst, en die verbeelding kende geen schooner voorwerp, dan de schoone aarde met den voor haar geschapen, op haar geplaatsten mensch.

Zijn verbeeldingskracht wist niet alleen de planten- en dierenweld te bezielen, maar verhief de natuurverschijnselen zelfs tot den rang der *wezens*, der hoogere wezens zelfs. Men bedenke hierbij echter weer, dat de zinnelijke Griek geen hoogere wezens kende dan die met menschelijke eigenschappen, gereinigd en gelouterd, waren toegerust.

Zoo werd de rijzende morgenzon voor den Griek de godin *Eos*. Dagelijks rijst zij uit de diepte van den Oceaan op; haar gewaad heeft de kleur van het morgenrood, en dezelfde heldere glans omschijnt het tweespan van haar gouden wagen; zijzelve heeft een ster op het hoofd en hare paarden zijn gevleugeld.

Zoo waren de woelende golven der zee voor den Griek de dartelende en stoeiende dochteren van *Oceanus*.

Zeus was de hoofdgod der Grieken. Welk een voorstelling zij zich van die godheid vormden, kan duidelijk blijken uit de volgende regelen van Homerus. Toen de schoone zeegodin *Thetys* aan *Zeus* (*Kronion*) om bijstand had gevraagd, kreeg zij daarop het volgend toestemmend antwoord:

Welaan, 'k geef u een wenk met het hoofd, en dit doe
(u vertrouwen,
Alzoo sprekende wonk met de donkere brauwen *Kronion*;
Neerwaarts golfde in lokken 't ambrosische haar van
(den koning
Langs 't onsterfelijk hoofd: toen schudd'en de hoogten
(van *Olympus*!
Weer naar zijn voorzaal toog nu *Zeus*: daar rezen de
(goden
Allen tegelijk van hun zetels, hun vader ter eere, en
(niemand
Wachtte hem zittend af, maar ieder verrees bij zijn aan-
(komst
Zoo nam hij plaats op zijn troon.
(*LIAS*)

Zoo wendde zich de Griek „naar alle richtingen in het eindige, om den Oneindige te kennen.” En dat de Oneindige niet anders voor hem was, dan de idealiseering van het natuurlijke, dien indruk gaven ook terstond de tempels, die hij voor zijne goden stichtte.

Hij vermeit zich in de weelde van de edele krachten, waarmee de natuur hem begiftigde, en bij dat verheffend bewustzijn kenmerkt hem een rust en kalmte, die voor alle hartstochtelijke beroering vrijwaart. Van die kalmte getuigt de veelvuldig aange-

wende, rustige waterpaslijn, die in zijn groote bouwgewrochten de sterkst sprekende is.

Nevenstaande gravure is de afbeelding van een beroemden Griekschen tempel, het Parthenon van Athene. Zulk een gebouw staat op een hoog fundament van groote steenen, waar een trap naar toe leidt. De middenruimte, die vierhoekig is gebouwd, heeft geen vensters, maar krijgt haar licht van boven en is van alle kanten door zuilen omringd, die aan elkander zijn verbonden door den daarop liggenden *architraaf*; op den *architraaf* rust de rijk versierde *fries*. Het sparwerk van het dak ligt op de *fries* en vormt den bovengevel, het driehoekig *frontespies*.

Bij geheel de inrichting van den Griekschen tempel is al de schoonheid gericht op het *uiterlijke*, en de zorg voor het inwendige, het eigenlijke heiligdom, staat verre daarbij achter.

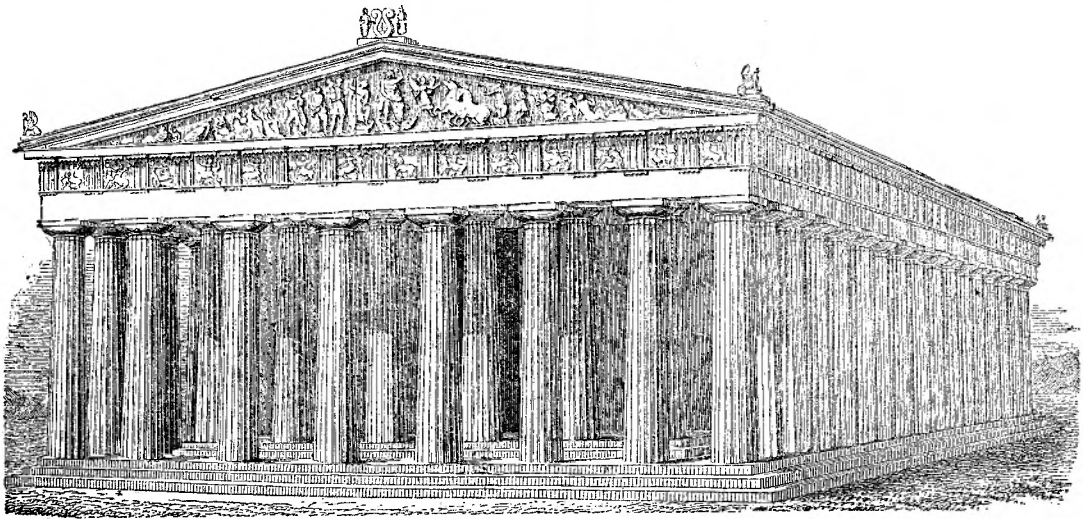
De Grieksche godsdienst draagt dan ook bij uitsluiting dit karakter eener louter *uitwendige* godsvereering. Bij hun totaal gemis aan godsdienstig gemoedsleven hadden zij niet het minst begrip van een vereering van God „in geest” en konden zij dus ook zulk een meer verheven begrip niet zinnebeeldig in den bouw hunner tempels voorstellen.

Het Parthenon van Athene is het heiligdom der Atheensche Maagd. Bevalligheid en kracht zijn de twee sterkstsprekende eigenschappen van dit heerlijk bouwgewrocht: zij geven er het hoofdkarakter van zachte majesteit aan, zooals dat ook past voor de gewijde woning van de godin der wetenschap, de strijdbare, kuische en fiere maagd *Pallas*.

In de lotgevallen van dezen Griekschen tempel weerspiegelen zich op treffende wijze die van het land en volk zelf.

Negen eeuwen lang bleef deze gewijde woning aan haar oorspronkelijke bestemming beantwoorden; toen werd zij veranderd in een kerk, aan de Christelijke Moedermaagd gewijd, en bleef dat weer duizend jaren; daarop werd zij een Turksche moskee, en als zoodanig in 1687 zwaar geteisterd door de Venetiaansche bommen. In de eerste jaren dezer eeuw werd zij geplunderd door den Engelschen lord *Elgin*; terwijl men haar in 1835 tot kunstmuseum inrichtte. Maar ook zoo nog — zegt *Lasaulx* — geldt van haar, wat reeds voor 17 eeuwen *Plutarchus* van Athenes bouwgewrochten schreef, dat zij in schoonheid altoos even frisch en nieuw waren, als waren zij van een nimmer verouderenden geest bezield, die hun een onverstoortbaar leven inblies, dat zelfs nog uit haar bouwvallen niet geweken schijnt.

Verreweg echter het meerendeel der Grieksche tempels was in karakter aanmerkelijk onderscheiden van dit Parthenon. Van den oudsten tijd tot aan den bloeitijd van het Grieksche volk is er een opklimming van het eenvoudige, het streng sobere tot het meer weelderige. Die opklimming houdt gelijken tred

PARTHENON VAN ATHENE.

met het veldwinnen der beschaving, met de ontwikkeling van gemoed en verstand van het volk; of juist nog gezegd: zij is er een gevolg, een uitvloeisel van. Naar drie groote tijdperken van ontwikkeling en beschaving onderscheidt men dan ook hoofdzakelijk drieërlei bouworde bij de Grieken. De oudste is de Dorische stijl.

De Doriërs waren een kloeke en krijgshaftige stam, die zich hun land door de kracht van hun arm hadden veroverd en het evenzoo moesten verdedigen. *Kracht*, fysieke *kracht* was voor hen het hoogst ideaal, daarom bouwden zij ook voor hunne goden, van wie die gave afdaalde, tempels, waarin dat begrip *kracht* moest belichaamd zijn. En men behoeft er die oude paleizen der goden niet lang op aan te zien, om zich te overtuigen, dat die oude Grieken in dat streven volkomen slaagden.

Men ziet het in het hierbij afgebeelde Parthenon, al is het niet het oudste exempel van dezen bouwstijl. De zuilen staan niet op een voetstuk (pedestal), maar rijzen onmiddellijk uit den grond op. Ze zijn wijd van omvang en niet zeer hoog; die uit den allerlaatsten tijd, zooals van het Parthenon b. v., hebben een lengte van slechts zesmaal haar middellijn, de vroegere zijn nog forscher. Daarenboven werden deze zuilen nog op zeer korten afstand van elkaar geplaatst, wat de forscheid van haar aanleg nog te sterker deed uitkomen. Zulk een zuil was van anderen het wijdst, naar boven toe slonk zij allengs in. Deze vorm vloeit uit den aard der zaak voort; het benedengedeelte toch van de zuil moest niet alleen den bovenbouw des tempels, maar ook nog het bovenste gedeelte van de zuil zelf dragen. Aan den top verbreedde zich de zuil weer tot een hoofd, en een zoogenaamd *kapiteel*, om den last daarop te beter te doen rusten. Bij den Dorischen bouwstijl is dit kapiteel, zooals men in de

eerste der drie afbeeldingen kan zien, ook weer zeer eenvoudig en sober aangelegd.

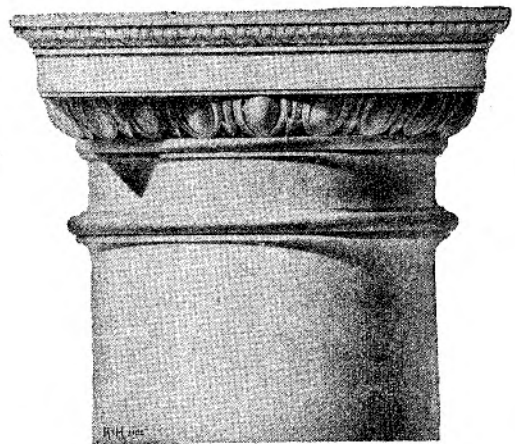

Fig. 1.

De tweede der Grieksche bouworde is de *Jonische*. Vooral te Athene heeft zich deze stijl in den bevalligsten vorm ontwikkeld. Daar kwamen de Propyleën, de tempel der ongeveugelde overwinning en het Erechteion in al haar losse bevalligheid uit tegenover de strengere Dorische vormen.

De zuilen waren veel slanker, haar lengte was meestal negenmaal de middellijn, ook waren zij op verderen afstand van elkaar geplaatst, en aan dit mindere draagvermogen was de lichtere bovenbouw van fries en frontespies weer evenredig. En dat dragen zelf deden ook deze zuilen weer op een bevalliger wijze dan de Dorische. Ze waren op een rond voetstuk geplaatst, dat met een sierlijke bocht naar onderen zich uitzette, als ware het van een veerkrachtige stof, die den druk van den last moest

breken. Maar meer nog dan in schacht en pedestal komt het verschil tusschen die tweecërlei zuilen uit in het kapiteel, welks krullen (*voluten*) zeker wel een der sierlijkste krommingen vormen, in de natuur denkbaar (fig. 2).

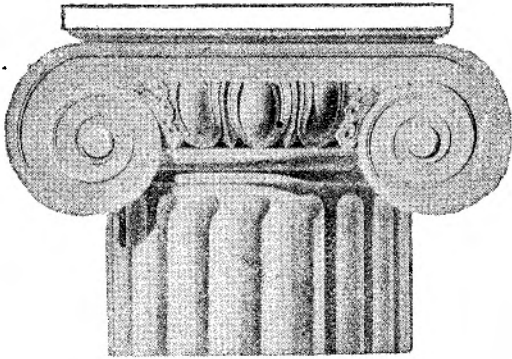

Fig. 2.

De *fries* was bij de Jonische tempels met beeldhouwwerk versierd, dat echter veel bescheidener bleef dan bij de gebouwen van den derden Griekschcn bouwstijl, die de *Corinthische* heet. Heeft men de Dorische orde terecht die der *kracht*, de Jonische die der *bevalligheid* genoemd, met evenveel recht heet de Corinthische die der *pracht*. Wat de verhoudingen van het geheel en de onderdeelen betreft, komt deze vrijwel overeen met de Jonische, maar hoeveel fijneren indruk toch het geheel moet geven hebben, kan men reeds opmaken uit de hierbijgevoegde afbeelding van een Corinthisch kapi-

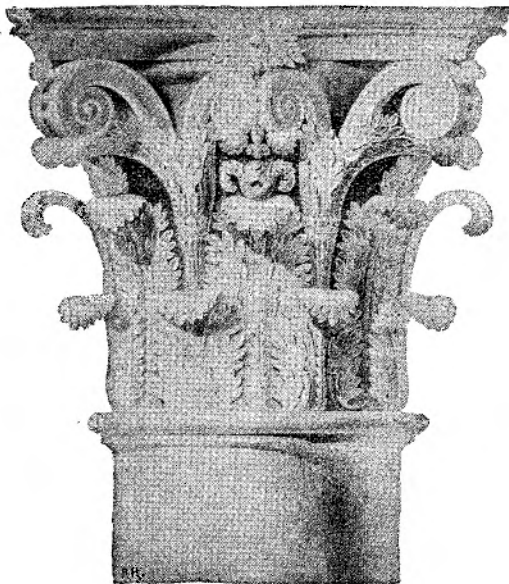

Fig. 3.

teel (fig. 3). De Grieken verhalen omtrent de vinding van dezen schoonen vorm het volgende: Op

het graf van een jong meisje waren in een mandje eenige voorwerpen neergezet, waarop zij zeer gesteld was geweest, en die met een platten steen bedekt waren. Een *accantus* groeide daaromheen en omwelfde steen en mandje met zijn gebladert. De Corinthische beeldhouwer Collimachus zag dit in het voorbijgaan en werd door den bekoorlijken, aanblik zóozeer getroffen, dat hij terstond op het denkbeeld kwam, dezen vorm aan te wenden tot kapiteel van een tempel, dien hij bouwen zou. Duidelijk vindt men in het Corinthisch kapiteel die *accantus*bladen terug. Een van die bladen, die zich krachtiger en hooger verheft, ontluikt op het midden van den deksteen als bloem: dat is de z.g. *roos*. Zooals we reeds zciden, de fries van den Corinthischen tempel was met weelderig beeldhouwwerk versierd. Gewoonlijk bestond dit beeldhouwwerk in fantastisch gerolde bladen, uit welker stengels alle mogelijke grillige gestalten van menschen en dieren tevoorschijnkwamen.

Hoe onderscheiden nu ook deze drie bouwvormen der Grieken zijn, men behoeft ze slechts met b.v. den Germaanschen kerkstijl te vergelijken, om te zien, hoe ze toch weer in hoofdzaak één zijn. Stemt het hooge Gothische kerkgebouw met zijn gebogen gewelf tot diepen ernst, niets hiervan bij de Grieksche tempels. Zij alle spreken u luide van de overtuiging der Grieken, dat de mensch zich niet behoeft te vernederen voor de goden, dat hij slechts hun macht, wijsheid en goedheid behoeft te eeren, door die eigenschappen bij zichzelf aan te kweeken.

K.

Taal en letteren.

EEN HEUGELIJK TEEKEN.

„MAASTRICHT. Onder voorzitterschap van den schoolopziener mr. Scydltz vergaderde Zaterdag 17 Maart hier het onderwijzersgezelschap in dit arrondissement, waarbij men voor het eerst eenige damesonderwijzeressen opmerkte. Na afdoening van de gewone huishoudelijke werkzaamheden werd door den heer Verschueren een bijdrage geleverd over „Limburgismen“.

Vervolgens werd door den heer Delfgaauw behandeld de overlading bij het onderwijs voor wat betreft *de vele spelregels en verbuigingen*.¹⁾ Spreker wenschte die vereenvoudigd te zien, daar een groot deel van het onderwijs tot het aanleeren van die regels wordt gebezigd en welke later blijken door de leerlingen als ballast over boord te worden geworpen. Hij ziet niet, *waarom niet dezelfde regels, die voor »a" en »u" gelden, ook op »e" en »o" zouden kunnen worden toegepast*. Op geestige wijze deed hij uitkomen dat, om goed de spelregels te

¹⁾ Wij cursiveeren. RED.

kennen, men dient te weten, hoe b.v. woorden in het Latijn, Fransch, Engelsch, Duitsch, Friesch enz. worden geschreven, om daarnaar de spelling in het Nederlandsch te regelen. Door te dezen vereenvoudiging in te voeren, meende hij, zou het eigenlijke lezen en verstaan onzer moedertaal bij de leerlingen beter tot zijn recht komen."

Zoo meldt het *Schoolblad*.

De lezers van „Taal en letteren” zullen kwalijk nog noodig hebben te vernemen, waarom we het feit hier medegedeeld, een heuglijk teeken achten. Kort geleden toch, toen wij de spelregels bespraken, merkten we, juist als thans de heer D., op, hoe die grootendeels lastig zijn, vol uitzonderingen, en hoe men om onze taal op grond van regels zuiver te spellen, een reeks vreemde talen zou moeten kennen. We kwamen tot de slotsom, dat, wijl de grootste moeielijkheid bij de klinkers in de enkele of de dubbele *e* en *o* zit, het hoogst wenschelijk was, die te behandelen als *a* en *u*. De heer D. wil juist hetzelfde. We zouden dan tot regel krijgen:

Op het eind van een lettergreep mogen nooit twee e's of o's komen.

Daarmeê ware een der grootste bezwaren opgelost, wat te beter zou zijn, daar de onderscheiding, in dit geval, tusschen *e* en *ee*, *o* en *oo*, toch alle nut heeft verloren. Zij is „dood”.

Wel zou het ongetwijfeld in het eerst vreemd zijn om te schrijven: „bomen”, „stenen”, maar dat went spoedig. Ik herinner mij zeer goed, hoe vreemd het ons was bij de invoering der „nieuwe spelling”, nu 20 jaar geleden, „samen” te schrijven met een *s*; niet meer „ligchaam”, „jagt”, maar „lichaam”, „jacht”; niet meer „koeijen”, maar „koeien”. Doch dat is geen bezwaar; *vroolijk*, *behept*, *oulings* staan ook heel vreemd en zijn toch naar de nieuwe spelling goed.

Het best van alles is, dat reeds op een *onderwijzersvergadering* iets als het bovenstaande is uitgesproken, want onderwijzers hebben hierbij een ontzaglijken invloed. De meeste menschen, ook de meeste geleerden, beoefenen de Nederlandsche taal — het is wel schande! — alleen in hun jeugd op school. De gewone schoolmeester is het, van wien bijna allen wat zij van de taal weten, hebben. Daarom als de schoolmeesters *willen* en *durven* is de zaak spoedig waar zij wezen moet.

En nu ten slotte een verzoek aan de schoolmeesters en meesteressen, die ons blad lezen, aan vaders en moeders en jongelui; aan allen. Helpt een handje waar ge kunt, om datgene te verwezenlijken, wat de heer D. met ons wil, wat ieder moet willen, die zijn gezond verstand gebruikt.

De schoolmeesters zullen er een ontzaglijken dienst door bewijzen aan de jeugd en aan zichzelf. Want evenals het saai, dor en nutteloos is voor de kinderen om *onpraktische* spelregels te leeren, eveneens is het den meester een kruis ze „er in te pom-

pen” en 't is best te begrijpen, dat men er op groote scholen de hand meê licht. Maar allen zullen er wel bij varen. Men zal dan geen gevaar meer loopen telkens fouten (?) te maken, die niet te mijden zijn dan ten koste van een voor de praktijk waardeeloze kennis. In 't kort, onze schoone taal zal niet langer door zooveel voetangels en klemmen voor duizenden nagenoeg ontoegankelijk blijven.

Zooals het nu staat is het, alsof men een flink uitgegroeiden kleinzoon van een mageren grootvader wou persen in een jas, die gezegden grootvader net paste, toen hij pas lang ziek was geweest. Kleinzoon bedankt er voor, wil liever niet stikken — en terecht.

H.

Een raadselachtig (?) verschijnsel.

Onze tijd is even rijk in uitvindingen als in zonderlingheden. Allerlei vreemde dingen, ook zulke die nieuw heeten maar oud zijn, komen de wereld verrassen. Men denke slechts aan het spiritisme, het hypnotisme. Tot die vreemde dingen behoort ook het zoogenaamde „gedachtenlezen”, waarvan onlangs door zekeren heer Cumberland op verschillende plaatsen proeven zijn gegeven, die velen verbaasd hebben. Hoe gaat het toe? Hoe kan iemand weten waaraan een ander denkt? Is het tooverij? Al zulke vragen deden velen. En daarom geven wij gaarne omtrent dit inderdaad zonderling verschijnsel het woord aan een geleerden Duitscher, den heer Julius Stinde, die een oplossing van het raadsel poogt te geven.

De heer Stuart C. Cumberland, over wiens vroeger leven een sluier ligt, moet, volgens sommigen, eigenlijk Charles Garner heeten en in 1857 in Leicestershire geboren zijn. Vroeger had hij zich veel met het spiritisme beziggehouden, totdat hij van zekeren Bishop het zoogenaamde gedachtenlezen zag, dat hij van dien tijd met goed gevolg beoefende. Volgens een andere lezing was Cumberland voorheen een slagersknecht, daarna spiritistisch medium geworden en daarna gedachtenlezer en anti-spiritist. Volgens anderen eindelijk is hij vroeger aan een paardenspel als clown verbonden geweest.

De waarheid valt moeielijk te kennen, daar Mr. Cumberland over zijn vroeger leven een diep stilzwijgen bewaart. In ieder geval moet het zijn hoogmoed streelen zich door de aanzienlijksten bewonderd en vereerd te zien, en door de pers als een buitengewoon bekwaam persoon geprezen te vinden. Daar hooggeplaatste personen zich bezighielden met het onderzoek van Mr. Cumberlands kunsten, moest de gloriekrans, dien hij zich met behulp van een goedgestelde „reclame” om de slapen wond, voor hem een verrassende tegenstelling vormen met het onopgemerkt leven dat hij vroeger leidde.

Leest echter Mr. Cumberland werkelijk gedachten?

Geenszins. Zijn gansche kunst bestaat hierin om zich met geblinddoekte oogen door iemand naar een bepaalde plaats te laten brengen, waaraan deze persoon sterk denkt, d. w. z. waarop deze zijn opmerkzaamheid gevestigd heeft, en die deze persoon wenscht te bereiken. Op deze plaats kan zich bevinden of een persoon, of een zaak, een speld, een dier enz. Dit is onverschillig. Ook maakt het geen verschil hoever de plaats verwijderd is, wanneer zij slechts bereikt kan worden. Wanneer nu de opmerkzaamheid op een zich op een bepaalde plaats bevindende zaak een „gedachte” is, zoo kan Mr. Cumberland werkelijk gedachten lezen. Daar echter onder „gedachte” iets anders verstaan wordt dan het streven eens menschen om een bepaalde plaats te bereiken, zoo zeggen wij duidelijker: Mr. Cumberland raadt de richting welke een persoon inslaat om naar een bepaalde plaats te komen, en raadt verder uit de beweging van den arm of de hand het voorwerp op de plaats, welke die persoon, kortweg „medium” genoemd, als het te zoeken voorwerp nauwkeurig kent.

Hiertoe blinddoekt de gedachtenlezer zich, vraagt het medium of het bepaald tegen de proefneming is of niet; vat, na toestemming ontvangen te hebben, de linkerpols van het medium met zijn rechterhand, brengt de bovenzijde van de hand een poos voor zijn voorhoofd en loopt dan met het medium vrij snel voort. Is het medium goed, zoo gaan beiden rechtstreeks naar de plek waar het gedachte voorwerp — bijv. een speld — zich bevindt. De gedachtenlezer vat thans met zijn linkerhand zacht de onderzijde van de vingertoppen der hand van het medium en wijst dan gemakkelijk de plaats waar de speld zit. Heeft hij haar gevonden, zoo houdt hij haar zegepralend in de hoogte. Een oorverdovende toejuiching van het publiek volgt. Lofzangen worden in de couranten van den volgenden dag aangegeven, gesprekken in gezelschapskringen gehouden over de geheimzinnige onverklaarbare kracht van den gedachtenlezer, ja, men hield zelfs staande, er moesten duivelsche krachten daarbij in het spel zijn.

En toch gaat het zonder duivelsche krachten toe, want ieder rustig mensch, die opmerkzaam is, kan „gedachtenlezen” wanneer hij er op let: 1°. de linkerhand van het medium te vatten, waarover de mensch in het algemeen minder heerschappij en macht heeft dan over de rechterhand (uitgezonderd geoefende pianospelers en personen die van natuur linksch zijn); 2°. zich geheel aan de leiding van het medium over te laten wanneer dit in beweging komt; 3°. met de meeste kalmte te wachten (d. w. z. onder voortdurende leiding van het medium) tot men duidelijk weet hoe de hand van het medium poogt een richting in te slaan of die aan te wijzen. De bewegingen, welke de arm van het medium maakt, zijn namelijk onbewuste bewegingen en komen dikwijls eerst na eenigen tijd voort.

Gezonde personen, die niet zenuwachtig zijn, zijn beter mediums dan zenuwachtige, verstrooide naturen. Geleidt het medium in het geheel niet en blijft de arm zonder zelfstandige beweging, zoo zegt de gedachtenlezer tot hem, dat hij zijn gedachten niet genoeg op een punt kan vestigen, niet opmerkzaam is en dergelijke liefelijkheden meer, en neemt een ander medium, waarmede het kunststuk dan gelukt.

Tot deze grondstellingen laten zich alle nummers van het programma van Cumberland, voorzoover het 't gedachtenlezen betreft, brengen. Hetzij men een speld zoekt of een persoon, de pijnlijke plek aan het lichaam van een mensch of een voorwerp dat zich in de aangrenzende kamer of buiten de zaal bevindt.

Bij het beroemde raden van banknotenummers laat men de linkerhand van den persoon, die het getal kent op het gewricht en de bovenzijde van zijn eigen rechterhand stevig leggen en verzoekt dan sterk aan het eerste cijfer te denken alsof het op een lijst stond, waarna het medium de hand van den gedachtenlezer, waarin zich het potlood bevindt, leidt op dezelfde wijze, waarop men de hand van een kind stuurt, wanneer men het cijfers leert schrijven.

Dit is de verklaring van het „gedachtenlezen”, dat zonder bovennatuurlijke krachten en zonder tooverij plaats vindt. Dat deze uitlegging juist is, heb ik zelf niet slechts in besloten gezelschappen, doch ook in een openbare middagbijeenkomsst bewezen, die te Berlijn plaats vond, en waarvan de opbrengst ten bate kwam van het tehuis voor arbeidsters, onder bescherming der kroonprinses. Ik voerde niet slechts de meeste kunststukken van Cumberland uit, maar had ook nog eenige nieuwe kunstjes verzonnen, die, schoon op natuurkundige wetten berustende, toch volkomen tooverij geleken. Buiten dien zijn er in Berlijn thans reeds een groot aantal gedachtenlezers, die naar mijn voorschrift steeds met denzelfden uitslag „werken” en daardoor de gewenschte afwisseling in de vermaken der groote gezelschappen brengen. Ik raad ieder aan die talent voor zoodanige zaken heeft, een proef met het gedachtenlezen te nemen. Eenige oefening, ja, aanvankelijk, door te grooten haast veroorzaakte mislagen, zullen hem spoedig bekwaam maken om als gedachtenlezer op te treden en het gedachtenlezen uit te voeren zooals het werkelijk is — namelijk als gezelschapsspel.

Wie evenwel toch gelooven wil dat Mr. Cumberland bovennatuurlijke kracht bezit, dien gunnen wij zijn vasthoudendheid en raden hem, zich bij de spiritisten te voegen die ook nog beweren dat Cumberland is een echt, doch een weinig bedorven medium.

Aan deze in het algemeen denklijk juiste verklaring kan men nog toevoegen dat bij het gedachtenlezen gelijk bij het spiritisme een menigte kleine

goochelaarskunstjes komen. Verstandhouding met ingewijden, in het gezelschap aanwezig; teekens geven door hen; en zoo al meer, wat men echter slechts als toegift tot het hierboven medegedeelde beschouwen moet.

Een dergelijk gebied waarop in den jongsten tijd veel misbruik en groote misleiding plaats vindt, is de magnetiseering. Er zijn bijv. Fransche kwakzalvers, welke na de zotste proefnemingen door de gansche wereld rondbazuinen, dat zich door den magnetischen invloed zoowel de wil als het gevoel en de neiging van iemand, die onder magnetischen invloed gebracht is, voorgoed laat omkeeren en veranderen. Talrijke bladen, ja, tijdschriften brengen zulken pralenden onzin in belachelijke en ellenlange artikelen tot openbaarheid. Men zij gewaarschuwd niet zoozeer tegen goochelkunstjes als men niet beter heeft te doen, als wel tegen overdrijving en kwade gevolgen, te meer in een tijd en bij een geslacht als thans, nu „zenuwachtigheid” de algemeene kwaal is. H.

WONINGEN IN DE WATEREN.

Men verhaalt, dat Erasmus eens verklaarde: „Ik heb een stad gezien, welker inwoners leven als de vogels, namelijk op de toppen der boomen.” Hij bedoelde daarmee Amsterdam.

Het verhaal zij waar of niet, de opmerking is juist in zoover als de Amsterdammers hun huizen bouwen op de toppen der ingeheide boomstammen of palen, op deze wonen, en wel in een groot moeras. Van dat laatste merkt men in de hoofdstad meer dan aangenaam is, van het eerste alleen iets, als er een huis gebouwd wordt.

Er is echter niets nieuws onder de zon. Amsterdam telt 6 eeuwen, maar reeds vóór 20 eeuwen waren er lieden die hun huizen op palen bouwden, en dat niet in poelen, maar in de heldere wateren van meren, — wat wel zoo frisch was. Over het merkwaardig geslacht dat zoo deed, en over zijn gewoonten wenschen wij te spreken, overtuigd dat het aller belangstelling verdient.

De beroemde Grieksche geschiedschrijver Herodotus (geb. 484 v. C.) verhaalt in het 5de boek zijner geschiedenissen het volgende:

»Zij, die rondom den berg Pangaeos wonen, en de Doberers en de Ayrianiërs, de Odomanten, en zij die aan het meer Prasias wonen, werden door Megabazos in het geheel niet overwonnen. Hij trachtte ook hen te onderwerpen die in het meer zelf, op de volgende wijze woonden: Midden in het meer staan stellingen op hooge palen, waartoe een enkele brug van de landzijde toegang geeft. Deze palen, waarop de steigers rusten, richtten in oude tijden de bewoners gezamenlijk op. Later maakten zij een wet, en nu doen zij zoo:

Voor iedere vrouw, die een hunner huwt, haalt

hij drie boomstammen uit het gebergte, dat daar ter plaatse Orbelos heet, en slaat die in het meer.

Zij wonen dan daarop, op de volgende wijs. Ieder heeft op den steiger een hut waarin hij leeft, en een valluik in den steiger, dat op het meer uitkomt. De jonge kinderen binden zij met een touw aan den eenen voet vast, om te voorkomen dat zij naar beneden vallen in het meer. Hun paarden en trekvee voederen zij met visch, die daar ter plaatse zoo overvloedig is, dat, zoo men een valluik oplicht, een ledigen korf aan een touw in het meer laat zakken, en het na korten tijd weer ophaalt, hij geheel met visch is gevuld.”

Wij kunnen zeer goed begrijpen, dat menig lezer om deze beschrijving van den ouden Herodotus een weinig zal gelachen hebben, daar het hem wel een weinig ongeloofelijk zal zijn voorgekomen, of wijl het hem toescheen, als had de schrijver aan zijn verbeelding wat te ruimen teugel gevierd. Na alles evenwel wat wij thans weten en wat ons de laatste dertig jaren hebben tevoorschijn gebracht, moeten wij toestemmen dat de beschrijving die Herodotus geeft volkomen juist is. De „moderne” zucht om al het oude te verwerpen, voor onwaar te verklaren, is alweer beschaamd.

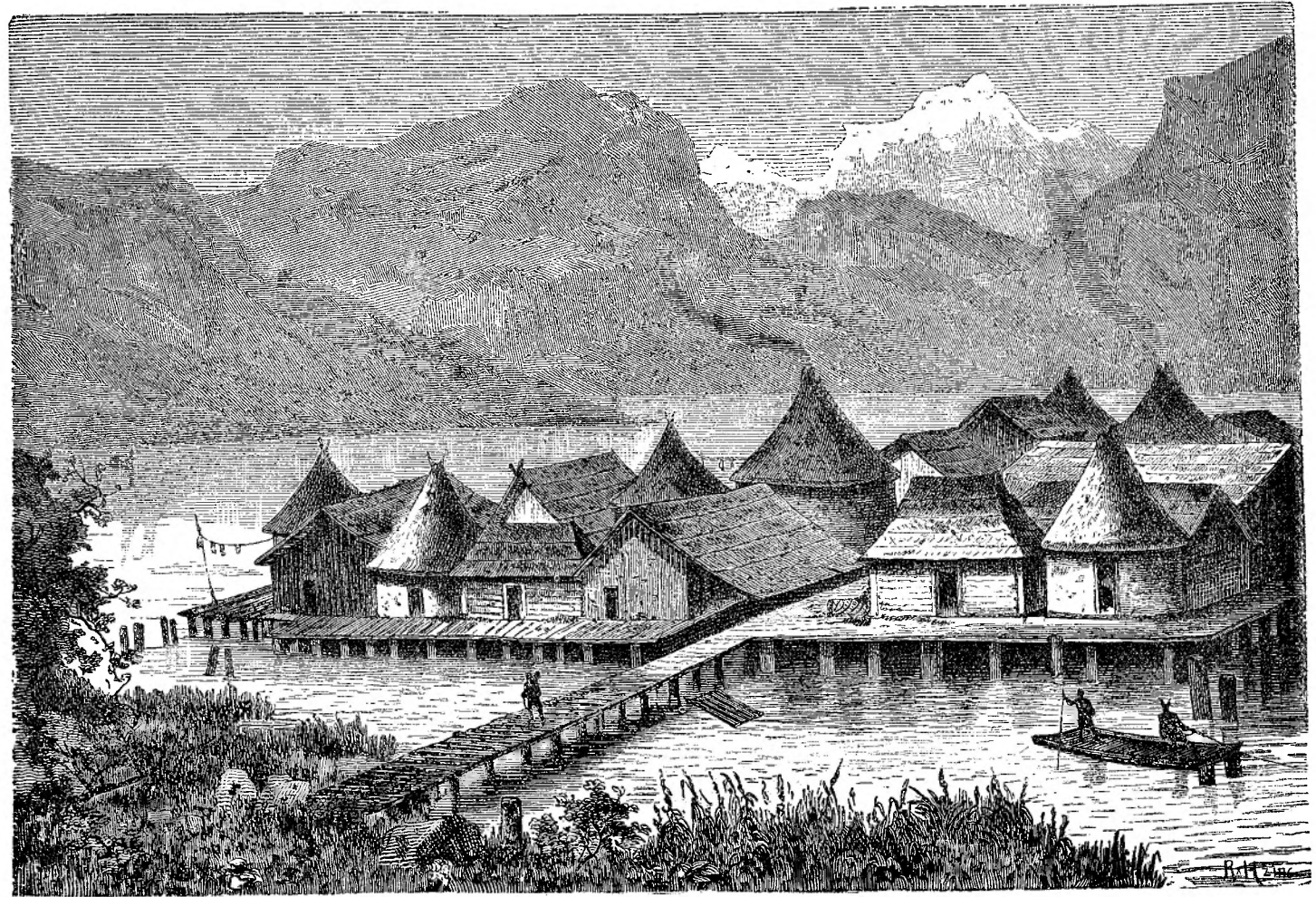
In alle landen van Midden-Europa heeft men in een groot aantal meren en stroomen de overblijfselen van zulke *paaldorpen* gevonden als Herodotus ons schildert, en zoover men uit deze overblijfselen kan opmaken, moet ook het leven der bewoners dezer paaldorpen ongeveer geweest zijn als hij ons beschrijft.

Vragen wij eerst door wie en wanneer in onzen tijd die zoogenaamde paaldorpen werden ontdekt.

Het is bekend dat de rivieren, welke hun hoofdbronnen in het hooggebergte hebben, en de meren door welke zij stroomen, in den winter den laagsten waterstand hebben. Wanneer boven op de bergen alles tot sneeuw en ijs bevroest, drogen de meeste beekjes op, de rivieren worden al kleiner, en het water in de door hen gevoedde meren wijkt al meer en meer van den oever terug.

Een der droogste en koudste winters nu in de noordelijke Alpenstreken was die van 1853—54. De onderwijzer Aepli van Obermeilen aan den noordelijken oever van het meer van Zürich berichtte toen aan Dr. Ferd. Keller, den voorzitter van het oudheidkundig genootschap te Zürich, dat in de nabijheid van zijn woonplaats in de bedding van het meer, die toen droog lag, door hem verscheiden sporen waren ontdekt, die een vroegere werkzaamheid van menschen aantoonde. Professor Keller begaf zich dadelijk, met eenige andere Züricher geleerden, waaronder de bekende aardkundige Escher v. d. Linth was, naar de plaats en bezichtigde met groote belangstelling alles wat hier gevonden was.

De bewoners van het dorp hadden namelijk hun

WONINGEN IN DE WATEREN.

tuinen wat willen vergrooten, en in den droogliggenden bodem van het meer dijken gelegd, om daardoor het terugkeeren van het water onmogelijk te maken. Zij hadden daartoe den kleibodem van het meer opgegraven, en waren bij dezen arbeid op loodrecht staande palen gestooten van 4—6 duim dikte. Men ontdekte dat deze palen ongeveer 10—11 voet lang waren, 2—3 voet van elkander verwijderd stonden, en tezamen een tamelijk groot, langwerpig vierkant vormden. Binnen dat vierkant bevonden zich in den modder op den bodem van het meer een overgrootte menigte van alle mogelijke werktuigen, pijlpunten, hamers, bijlen, beitels, messen, zagen, enz. alle van vuursteen vervaardigd alsmede hoornen en beenderen van allerlei dieren, priemen, haarspelden en naainaalden uit beenderen vervaardigd, en spinnewielen eveneens uit beenderen gemaakt of uit leem samengesteld. Al deze voorwerpen werden bijeengezameld en gerangschikt, en vormden den grondslag der groote verzameling, die men in de zoogenaamde Waterkerk te Zürich zien kan.

Zoo vond de eerste ontdekking der paaldorpen plaats. Een ware jacht op deze overblijfselen uit oude tijden ontstond toen onder alle oudheidliehebbers, en hun moeite werd rijkelijk beloond.

Naar een opgave even na 1870 vindt men in het Bieler-meer ongeveer een twintig plaatsen, welke ten deele nog gedurende den tijd der Romeinsche heerschappij bewoond waren. Talrijke paaldorpen vond men aan het Zuger- en het Vierwaldstädtermeer; enkele aan het Pfaffikonmeer in het kanton Zürich, waaronder dat van Robenhausen, hetwelk 120.000 \square voet groot is en meer dan 100.000 palen bevat; vijftien dorpen aan het meer van Neufchâtel, en aan dat van Genève ongeveer 30 dorpen. Aan het meer van Constanz zijn meer dan 40 paaldorpen geteld, hoofdzakelijk aan den westelijken oever, waaronder het beroemde paaldorp van Wangen, dat 700 schreden lang en 120 schreden breed is en uit 30—40.000 palen moet bestaan.

Bovendien heeft men in de Alpenmeren van Opper-Italië, Frankrijk en Beieren, alsook in noordelijk Duitschland, in het bijzonder in het Mecklenburgsche, en ook in Ierland, zoodanige overblijfselen van paaldorpen gevonden, en daardoor een grooten voorraad van bouwstoffen verkregen om de verschillende vragen te beantwoorden, welke ieder onwillkeurig doet, wanneer hij zoodanige overblijfselen onderzoekt, die als uit een langen doodslaap aan het licht gebracht worden.

En hoe luiden nu de antwoorden, die onze geleerde oudheidkundigen uit die overblijfselen hebben gelezen?

Op de vraag, wie toch de lieden waren, die deze nederzettingen stichtten, kan natuurlijk slechts met gissingen worden geantwoord. Plaatsen wij thans bij het leggen van den eersten steen onzer gebouwen daaronder oorkonden, die een nauwkeurige vermel-

ding bevatten van de namen der stichters en bouwmeesters, die de gebouwen hebben opgericht of bouwen lieten; metselden de oude Babylonische koningen in de vier hoeken hunner tempels en paleizen tafelen van gebakken klei of van basalt, waarop zij in het merkwaardige spijkerschrift hun titels en namen door ellenlange inschriften verkondigden; de paaldorpbewoners misten de eerste voorwaarde om dit te kunnen doen, namelijk de schrijfkunst. Men heeft nog geen spoor gevonden, dat aanleiding gaf tot het vermoeden, dat zij groote of kleine schriftgeleerden waren. Daar wij echter uit andere bronnen weten, dat de eerste bewoners van Midden-Europa tot den stam der Kelten of, zooals de Romeinen hen noemden, der Galliërs behoorden, zoo is het ook zeer waarschijnlijk, dat door hen de paaldorpen werden gesticht.

Naar alles wat men in die overblijfselen gevonden heeft, moeten de stichters der paaldorpen als een herdersvolk uit Azië naar Midden-Europa zijn verhuisd, en hebben zij de voornaamste huisdieren van daar medegebracht. Men vindt onder de paalwoningen een groote menigte beenderen van het sedert uitgestorven voorwereldlijk varken, dat volgens zijn gebit een plantenetend dier was, van de koe, het schaap en de geit. Zij hielden zich echter ook met den landbouw bezig en plantten op de velden, tegenover hun woningen gelegen, tarwe, gerst, vlas en hennep, waarvan zij de zaden uit Azië moeten hebben medegebracht. Verder vond men onder de overblijfselen hunner woningen groote steenen platen met een holte in het midden, en daarbij groote afgeronde steenen, die blijkbaar tot het vermalen der tarwekorrels werden gebruikt. Ook ontdekte men onder hun voormalige woningen overblijfsels van brood in den vorm van ronde koeken van 4—5 duim in doorsnede en $1\frac{1}{2}$ —2 dikte, die ten deele waren verkoold. Zij kenden dus de gist of althans een middel om het deeg te doen rijzen, en hun brood heeft veel overeenkomst met den Noord-Duitschen pompernickel, die uit grof gemalen tarwekorrels bereid wordt.

Daarbij waren de bewoners dezer paaldorpen geweldige jagers, welke ook met de grootste dieren des lands den strijd aanvaardden. Onder hun woningen heeft men een groote menigte gevonden van beenderen, hoornen en geweien van allerlei dieren, van wolven, dassen, beren, wilde katten, egels en bevers, van den oeros en den wisent, van edelherten, reeën en steenbokken. Ook de gevleugelde bewoners der lucht vielen ten buit van hun pijlen; tenminste beenderen van den havik, den sperwer, de wilde duif, den grijzen reiger en de wilde eend werden in groot aantal ontdekt; en dat zij ook de bewoners van het vloeiend element, dat onder hun woningen golfde, niet versmaadden, bewijzen de menigte graten van allerlei visschen, die zich in het saamgepakte slijk bevinden.

De vraag in *welk tijdvak* die merkwaardige dorpen zijn gesticht, is zeker nog moeilijker te beantwoorden dan die naar de bouwmeesters. Met zekerheid weet men alleen, dat enkele nog bestonden toen de Romeinen hun heerschappij ook tot het noorden der Alpen uitbreidden. Men heeft, hoewel in geringe hoeveelheid, in enkele paaldorpen Romeinsch huisraad en aardewerk gevonden en het is wel aan te nemen, dat tijdens deze overheersching der Romeinen, die de verschillende volksstammen in de veroverde landen in dezelfde onderworpenheid en rust wisten te houden, de oude bewoners dezer paaldorpen begonnen te beseffen, dat eigenlijk zulk een beveiliging van hun woningen tamelijk overbodig was geworden. Ook de oude roofridders hebben, toen het vuistrecht uitstierf en in de verschillende landen de orde weder hersteld was, in plaats van hun burchten bij voorkeur op de ontoegankelijke rotsen te bouwen, zich meer in de vlakke en in de nabijheid van andere menschenkinderen gevestigd.

Wij kunnen dus wel zeggen *tot hoelang* ongeveer de paaldorpen bestonden, doch *sedert wanneer* kan niet gemakkelijk worden uitgemaakt. In elk geval wijzen de groote menigte overblijfselen, die zich onder de paalwoningen bevinden, op een tamelijk lang geleden tijdvak, waarin zij bewoond waren. Dat zich dit tijdperk tot vóór vele duizenden jaren uitstreckte, zooals eenige geleerden voorstellen, die daardoor bewijzen willen, dat de tijd veel te kort is, dien de Bijbel het menschdom toekent, is ten eenen male onjuist, en werd ook door de grondige onderzoekers der paaldorpen tegengesproken. Toch is de tijd nog niet aangebroken om met zekerheid het tijdvak aan te geven, waarin de paaldorpen bloeiden. Daarvoor is de kennis ervan nog te onvoldoende. In ieder geval behooren zij tot verschillende tijdperken. De paalwoningen aan de Bodensee b.v. worden voor ouder gehouden, dan die in westelijk Zwitserland.

Gewoonlijk onderscheidt men de paaldorpen in die van het *steen-*, het *brons-* en het *ijzertijdperk*, terwijl men soms de beide laatste tijdperken tezamen voegt. De overblijfselen der paaldorpen uit den steentijd bevatten geen spoor van aanwezigheid van metalen. Alles wat men vond is uit vuursteen of eenige andere harde steensoort vervaardigd, of uit beenderen, hout of klei gemaakt. Onder deze steenen gereedschappen bevonden zich later ook voorwerpen, vervaardigd uit brons (een verbinding van koper en tin) en eerst in het laatste tijdperk komt ook het ijzer tevoorschijn. Alzoo zal men nog een weinig geduld moeten oefenen om een juist antwoord op de vraag te ontvangen in welken tijd de paalwoningen werden gebouwd.

Laten wij ons door de geleerde navorschers, aan welke wij deze bijzonderheden over de paalwoningen te danken hebben, nog in het kort verhalen, hoe deze oude volksstammen hun merkwaardige woningen stichtten.

Wij moeten daarbij ten eerste opmerken, dat onze oude bouwlieden zeker het spreekwoord des nieuweren tijds nog niet kenden, dat zoo geheel juist den ongeduldigen haast en het jagen om spoedig rijk te zijn uitdrukt, het spreekwoord: „Time is money” (tijd is geld). Het laatste hadden zij, zoo het schijnt, in het geheel niet, en een geduldig gebruik van den eersten was bij de uiterst eenvoudige werktuigen die zij bezaten, vanzelf noodig. Zelfs moeten wij ons verwonderen, dat zij met die gebrekkige hulpmiddelen zooveel betrekkelijk grootsch tot stand brachten.

Zij zochten zich allereerst een goede plaats in het meer uit, waar de bodem niet rotsachtig was, en de diepte van het water langzamerhand toenam. Daarom vinden wij aan den oostelijken oever der Bodensee slechts zeer weinig overblijfselen van paalwoningen. De plaats moest echter ook in zoover welgelegen zijn, dat zij op een naastbijgelegen oever de geschikte boomen konden vinden, die zij gebruikten, namelijk eiken, elzen en dennen. Verder moest deze oever hun ook ruimte aanbieden tot weiden voor het vee en voor het planten van graan, vlas en hennep. Ook zorgden zij ervoor, dat de aangewezen plaats door de nabijzijnde hoogten of door een landtong tegen den golfslag voldoende was beschermd.

Was de geschikte plaats gevonden, zoo werden boomen geveld en de palen gereedgemaakt. De boomen werden, zoo het schijnt, ten deele afgebrand, ten deele met bijlen, van vuursteen vervaardigd, omgehakt. De palen waren ongeveer 4 duim dik; was een stam dikker, zoo werd hij gespleten. De lengte hing natuurlijk af van de diepte des waters. Deze palen werden door middel van groote, steenen hamers, die men nog in de overblijfselen vindt, ingeheid. Zooveel mogelijk plaatste men de palen in een rechte lijn, ongeveer 2—3 voet van elkander, en verbond hen onderling, in den regel door vlechtwerk, om den golfslag te keeren. Op de uiteinden dezer buitenste palen werden dan lange balken gelegd, en daarop met houten nagels bevestigd. Binnen den zoo samengestellten rechthoek moesten dan nog palen geslagen worden om de fundeering te vormen voor de balken, die den eigenlijken vloer te dragen hadden.

Over deze balken werden dan deels dunne stammen, deels 2—3 voet dikke planken gelegd, die echter niet door zagen, maar door splijten verkregen en zoo dicht mogelijk naast elkander gelegd werden, en ook door middel van houten pennen op de balken werden bevestigd.

Zoo ontstond langzamerhand wel geen parketvloer, zooals de rijken in hun trotsche gebouwen laten leggen, maar toch een tamelijk geschikte vloer voor de hutten, die daarop werden gebouwd. De reten en gaten van den planken vloer werden nog met mos en andere stoffen gebreeuwd en het geheel met klei bestreken. De daarop gebouwde hutten waren

deels rond, deels vierkant, en bestonden uit stijlen, welke met een dicht vlechtwerk doorvlochten en van buiten en binnen met klei bestreken werden. In het midden dezer woningen was uit ruwe platen van zandsteen de haard gemaakt, die natuurlijk des winters ook als verwarmingstoestel dienen moest. Rook zal wel voor deze paalhuttenbewoners een gewone last zijn geweest. Hoeveel woningen op zulk een vloer stonden en of de bewoners hun vee des nachts daarop lieten overnachten, is moeielijk te beslissen.

H.

(Slot volgt.)

Militaire Tehuizen.

Wanneer dit nummer van *Excelsior* in handen onzer lezers komt, is de lieve Meimaand ingetreden en nadert voor vele jongelui in ons vaderland de dag, waarop zij zullen worden „ingedeeld” bij de militie te land of ter zee, m. a. w. waarin men hen soldaat zal maken.

Wij behoeven er hier niet over uit te weiden, dat velen tegen het leven in de kazerne of aan boord verschillende bezwaren hebben. De een denkt aan het onaangename van op stroo te slapen — hoewel het strooleger lang niet te versmiden is —; de ander ziet tegen den soldatenkost op — en toch is die vaak zeer goed —; een derde heeft tegen het soldatenwerk bezwaren — doch ook dit heeft vele aangename zijden —; en eindelijk hebben weer anderen weerzin tegen het geheele soldatenleven.

In de vorige jaargangen van *Excelsior* hebben wij er dikwerf op gewezen, dat onze grieven het meest het soldatenleven raken, en geen wonder voorwaar, wanneer men weet, dat in de kazernen weinig volzinnen worden uitgesproken, waarin niet twee of drie vloeken en evenzoo vele gemeene woorden worden gebruikt; dat de onzedelijkheid, om niet van zedeloosheid te spreken, in de kazernen den boventoon voert en dat er met God en godsdienst over het algemeen boosaardig wordt gespot.

In den laatsten tijd zijn van het kazerneleven zoo nu en dan staaltjes openbaar gemaakt, die menig ouderhart van vreeze ineen deden krimpen over het lot van een zoon, die in de „leering en vermaning des Heeren” opgevoed was, tehuis den Bijbel hoorde lezen, meebad met vader en moeder, en die wellicht thans, in deze Meimaand, het vaderlijk huis verlaten zal om in de kazerne een tijdelijk verblijf te vinden.

Aan het kazerneleven kan de jongeling, wanneer hij dienen moet, zeer bezwaarlijk, nooit geheel worden onttrokken, en temidden van de goddeloosheid die daar heerscht staat hij, op een leeftijd, waarop zoo zelden de verzoeking weerstaan wordt, zoo geen vriendenhand hem steunt, als een betrekkelijk weerlooze.

Maar wij kunnen, den Heere zij daarvoor dank, op vriendenhanden en harten wijzen, die met den soldaat meelevend en tot hulpe gereed zijn.

Wij noemen de Militaire Tehuizen, waar de Bijbel het hoogste gezag heeft en het den jongeling wordt geleerd, dat hij zijn pad dan zuiver houdt, wanneer hij het houdt „naar Gods Woord”, als inrichtingen, waar men de ware vrienden van den soldaat vindt.

Daar ook ontmoet de soldaat steun en raad en hulp, wanneer hij die behoeft. Daar zal men hem veel vertellen, dat hem tepas kan komen, o. a. ook dit, dat hij zich niet aan een *herinenting* behoeft te onderwerpen, wanneer hij daartegen gegronde d. i. ook gemoedsbezwaren heeft.

En dan kunnen ook de *jongelingsverenigingen* een krachtige hulp bieden.

Dat onze vrienden het toch overal mogen beseffen, in alle plaatsen waar garnizoenen zijn, dat soldaten ook *jongelingen* zijn, en dat hun welzijn ons dus ook ter harte dient te gaan. Men zoek de misdeelde soldaten op en brenge hen in onze verenigingen, en make het hun alzoo gemakkelijker den weg der zonde te mijden.

Met een hartelijke aanbeveling aan alle ouders en voogden, en het verzoek er hun kinderen of pleegkinderen heen te zenden, en met den welgemeenden raad aan onze jongens die straks den koning gaan dienen, om die Tehuizen vooral te bezoeken, drukken wij hieronder de ons bekende adressen dier Tehuizen af:

Aan den Nederlandschen militairenbond zijn aangesloten de Tehuizen te Amersfoort, *Muurhuizen*, E n°. 544. — Amsterdam, *Plantage Baangracht*, n°. 11. — Arnhem, *Sonsbeekstraat*. — Breda, *Boschstraat*, Wijk A 599. — Delft, *Plantsoen bij de Oranjestraat*. — Deventer, *Bergschild*. Gorinchem, *Krabsteeg*, C 333. — Harderwijk, *Vijhestraat*, A n°. 169. — Den Helder, *Kanaalweg*, n°. 91. — Hoorn, *het Wijdtje*, B n°. 16. — Leiden, *Vliet*, n°. 51. — Naarden, *Gasthuisstraat*, n°. 727. — Nijmegen, *Oudestadsgracht*, n°. 25. — Utrecht, *aan het Wed* nabij *den Dom*. — Vlissingen, *Kromme Elleboog*, n°. 46. — Zutphen, *Kuiperstraat*, bij de *Waterstraat*.

Daarenboven zijn er nog in vier plaatsen Tehuizen voor militairen, die niet aan den Nederlandschen Bond zijn aangesloten: *'s-Gravenhage*, *'s-Hertogenbosch*, *Kampen* en *Leeuwarden*, welk laatste een gezegend arbeidsveld van den Frieschen jongelingsbond is.

En tot onze vreugde geeft *De Nederlandsche Krijgsmans* thans ook de volgende adressen op van Christelijke jongelingsverenigingen, waar elk soldaat welkom zal zijn:

Assen, adres P. P. Bertram. — Bergen op Zoom, Evangelisatie-lokaal, adres C. Rubsaam. — Brielle, adres W. Landmeter (Maasland). — Dordrecht, Lokaal *Nieuwstraat*, adres C. Weeda, *Bagijnhof*. — Dordrecht, Consistoriekamer, *Kromhout*, adres W. van

Rijswijk, president, *Voorstraat* 115. — Groningen, adres A. J. Henning, a/h *Boterdiep*. — Gouda, Lokaal Tot heil des volks, adres J. van Dongen Bolding (huis van bewaring). — Hellevoetsluis, adres J. van der Hoeden Jr., *Molenstraat* — Middelburg, Lokaal *Spanjaardstraat*, E n°. 69. — Schoonhoven, *Havenstraat*, adres G. van Logchem. — Willemstad, *Kade*, adres B. Melsen, Sergeant bij de Artillerie. — Woerden, Fransche school, adres Joh. C. van Veltum. — Woudrichem, adres H. Hello of A. J. Scheurwater. — Zwolle, Lokaal Chr. belangen, *Aa-plein*, adres D. Baarslag Jr.

Moge der Christenen belangstelling in de Militaire Tehuizen en in het lot onzer soldaten meer worden en krachtige steun worden verleend aan iedere poging om tot welzijn van den soldaat te arbeiden.

VERBONDS-RINGEN.

Door het bestuur van het *Nederlandsche Jongelingsverbond* is, benevens de in dit nummer opgenomen agenda voor de algemeene vergadering, een rondschrĳven aan de afdeelingen gericht, dat ten doel heeft de in ons blad meermalen besproken Ringformatie krachtig te bevorderen. In genoemd schrĳven dringt het bestuur op samenwerking van alle vereenigingen aan en meent dat het ontstaan van dusgenaamde verbonds-ringen daaraan bevorderlijk kan zijn.

Reeds in 1885 werd door de algemeene vergadering de „Ringformatie” — het lievelingsdenkbeeld van wijlen den heer De Koster — zeer wenschelijk geheeten, maar totnogtoe werd er weinig gedaan om dat wenschelijke te verkrijgen.

Het bestuur onderwerpt aan het oordeel der afdeelingen eenige bepalingen, die den grondslag voor een nieuw reglement zullen kunnen uitmaken.

Zonder er thans ons oordeel over te zeggen — wij komen er *na* de algemeene vergadering vermoedelijk op terug — laten wij hier de grondslagen volgen door het bestuur aangegeven, waarop de verbonds-ringen kunnen worden opgetrokken.

- A. De bindende bepalingen dat alleen Verbondsafdeelingen zich tot een Verbondsring kunnen constitueren vervalle. Elke Christelijke Jongelingsvereening, mits staande op den grondslag van ons Verbond, kan zich bij een Verbondsring aansluiten!
- B. Om tot Ringformatie te geraken, benoemt het Verbondsbestuur in enkele plaatsen van ons land, die het, in overleg met de vrienden onzer Jongelingsvereening aldaar, het geschikst voorkomen, een *correspondent* of agent, wien verzocht wordt te trachten eenige omliggende Vereenigingen van het nut van samenwerking te overtuigen en tot een Verbondsring te vereenigen. De onvermĳdelijke kosten, hieraan verbonden, te kwĳten uit de bondskas.
- C. Aanstonds nadat de Ring gevormd is kiest deze een bestuur en benoemt een agent of correspondent, die hem bij het Verbondsbestuur zal vertegenwoordigen. De samenstelling van het reglement en al wat verder het beheer en den arbeid van den Ring betreft regele hijzelf, *desverkiezende* gebruik makende van de wenken, die het Verbondsbestuur in een te ontwerpen algemeen Ringreglement aan de Ringen wenschte te geven. Het Ringreglement worde alleen

het bestuur van het Verbond ter goedkeuring voorgelegd.

- D. Eens per jaar wordt, op nader te bepalen dag, te Utrecht eene vergadering gehouden van het Verbondsbestuur met de correspondenten der verschillende Verbondsringen. In die vergadering worden de statuten en het verslag van elken Ring ingediend, de belangen des Verbonds en der Ringen besproken en de hand der gemeenschap versterkt.
- E. In de algemeene vergadering van het Verbond heeft elke Ring het recht een afgevaardigde te zenden, terwijl natuurlijk de tot den Ring behoorende afdeelingen des Verbonds bovendien hun recht behouden, om zich te doen vertegenwoordigen als tothiertoe. Die ring-afgevaardigde brengt *voor elke afdeeling van den Ring, die niet reeds ter vergadering vertegenwoordigd is*, één stem uit, onverschillig of die afdeelingen al dan niet bij het Verbond zijn aangesloten; elke afgevaardigde heeft in geen geval meer dan *vĳf* stemmen.
- F. Verplichte contributie aan het Verbond bestaat niet, maar elke Ring steune uit eigen overtuiging zoo krachtig mogelijk het Verbond, ook financieel. Bijdragen uit de Verbondskas aan de Ringen tot vergoeding van onkosten worden niet verstrekt.

Nederlandsch Jongelingsverbond.

De algemeene vergadering zal dit jaar gehouden worden op *Donderdag 10 Mei* (Hemelvaartsdag), in het *MILITAIR TEHUIS*, aan het *Wed te Utrecht*. Aanvang 's voormiddags te 10 ure.

Op het program komt o. a. voor:

Verkiezing van drie leden des bestuurs, en wel voor de aftredende bestuursleden, de hh. B. J. Gerretson Jr., J. Ph. Marmelstein en F. C. Wijle, waarvan de laatste ontslag uit zijn betrekking verzocht heeft.

1. Voorstel omtrent de Ringen.

2. Bepaling der plaats voor de Algemeene vergadering in 1889. Voorgesteld zijn Goes, Workum, Leiden, „het zuiden des lands”, en Zeeland.

3. Is het wenschelijk, dat de Jongelingsvereenigingen mede arbeiden aan of haar leden arbeiders worden bij het Leger des Heils, hun lokaal daarvoor openstellen, of dit onvoorwaardelijk afstaan? Welk standpunt hebben onze vereenigingen tegenover dit Leger in te nemen?

4. Het bestuur van het Verbond bevordere de samenwerking der verschillende Jongelingsvereenigingen te Amsterdam.

5. Is het wenschelijk voor onze Vereenigingen om gymnastiek te beoefenen?

6. Is het wenschelijk, is het naar den wil des Heeren, dat Vereenigingen van éene plaats samensmelten? Welke zijn de voordeelen, welke de nadeelen van zulk een stap, en hoe daartoe te geraken, als bedoelde Vereenigingen erkend zijn voor de wet, als de eere-leden ertegen zijn, en enkele leden in die ineensmelting niet toestemmen?

Te 5 ure is er een gemeenschappelijke maaltijd, waaroantrent nog nadere regelingen moeten gemaakt worden.

UIT HET LEVEN.

Een minnaar van zijn vak.

Tijdens Frederik den Groote woonde te Jeurtenberg een oud, gepensioneerd generaal, Von Rippert

geheeten. Hij had gediend bij de ruitery, en bleef haar steeds bijzonder genegen. Geregeld kwam hij ter kerk; op hooge feesten was hij dan steeds bekleed met zijn officiers-kuras. Werd nu het gezang aangeheven:

„Wij loven U, o God, wij prijzen uwen naam!”

(het *Te Deum*, Evang. gezang 3), dan stond de oude heer eerbiedig op, nam den gevederden steek onder den arm, sloeg de hand aan den degen en zong aldus meê. Was men echter gekomen aan de woorden:

„De gansche Christenheid op aard looft U, o Heer!”

dan kon hij zich niet weerhouden dit aldus te wijzigen:

„De gansche Christenheid *te paard* looft U, o Heer!”

Zelfs verhief hij bij de veranderde woorden de stem dermate, dat heel de kleine dorpsgemeente wel hooren moest, hoe de man zijn oude vak liefhad. Daar hij echter een goed en bemind man was, liet men den ouden heer begaan.

Ijver en liefde voor zijn werk is goed; toch zouden wij er tegen hebben, die zoover te drijven.

H.

Een niet onbedenklijk verschijnsel.

Blijkens de cijfers is er bijna geen enkel artikel van huishoudelijk gebruik, dat zoo menigvuldig gebruikt wordt als de kurkentrekkers. Door één firma te New-York worden per jaar niet minder dan honderdvijftig millioen kurkentrekkers gemaakt, door een andere driehonderdduizend zakkurkentrekkers enz. enz. Rekent men de geheele bevolking der aarde op vijftienhonderd millioen, dan geven zulke cijfers veel te denken.

H.

Beantwoorde wensch.

„Ik hoop dat je dit jaar in wijsheid, kennis en deugd moogt toenemen,” zei op Nieuwjaar een oude heer tot een knaap van twaalf jaar.

„Ik wensch u 'tzelfde, mijnheer,” antwoordde de knaap, zonder erg.

H.

Te ver.

Een gemoedelijk reiziger viel onlangs op een spoortrein in slaap en werd eenige mijlen voorbij de plaats zijner bestemming gebracht.

„Dat is een mooie grap,” zei hij tot een medereiziger.

„Ja, maar wat te ver gedreven,” was het antwoord.

H.

Een »onparlementair» parlement

schijnt het Australische, waar men op zonderlinge wijs betooft, dat men gelijk heeft.

Het eene oppositie-lid na het andere, zoo werd

onlangs bericht, moest door den deurwaarder weggevoerd worden en een hunner vertelde aan den voorzitter, dat hij een vuil werktuig was in de handen der regeeringspartij, terwijl een ander den eersten minister toesprak als „een der grootste schurken, die ooit in het parlement in dat land gezeten hadden.” Een ander lid zei een hatelijkheid op een vroegeren rechter. „Dat's een schande, 't is lafhartig,” was het antwoord van een zijner tegenstanders. „Jij bent een leugenachtige schurk!” was het wederantwoord. „Durf jij zoo iets buiten het huis zeggen, dan sla ik je op het gezicht, dat je het heel je leven voelen zult.” Nog een ander lid sprak van iets, dat wel twintig keer besproken was. „Dan is het door ezels besproken,” riep men hem toe. „Jij was er niet,” was het wederantwoord.

We hopen, dat de partijstrijd in Nederland althans nooit zoo zal gevoerd worden.

H.

Twee slimmerts.

Iemand, die uit een vergadering kwam, waarin voor een nieuwen voorzitter was gestemd, ontmoette een vriend, wiens eerste vraag was:

„Hoe is de stemming afgelopen?”

„De voorzitter is met *algemeene* stemmen herkozen,” was 't antwoord.

„En voor wien hebt *gij* gestemd?”

„Dat is mijn geheim; we hebben ons verbonden, nooit iets uit de vergadering meê te deelen.”

H.

Luther als dierenbeschermer.

De dierenbescherming is ook al geen uitvinding onzer dagen.

Hoe Luther op praktische wijs optrad, bewijst het onder zijn brieven gevonden koddige „Smeek-schrift der vogels aan Luther over zijn dienaar Wolfgang Sieberger.”

Deze persoon was in zijn vrije uren een harts-tochtelijk vogelvang. Zijn meester, die alles wat in de schepping leefde en zweefde, beminde, onderhield er hem herhaaldelijk mondeling over, en toen dit niet hielp ook schriftelijk in het genoemde „Smeek-schrift”. De aanvang daarvan luidde:

„Aan onzen goeden heer Dr. M. Luther, prediker te Wittenberg. Wij, lijsters, meerlen, vinken, kwartels en distelvinken met andere vrome, eerbare vogels, welke dezen herfst over Wittenberg moeten reizen, brengen te uwer kennis, hoe wij van geloofwaardige zijde vernomen hebben, dat iemand, genaamd Wolfgang Sieberger, uw dienaar, zich verstout heeft tot een onbeschaamde, boosaardige stoutheid, en uit grooten toorn en haat tegen ons eenige netten heeft gekocht om daarmee een vinkenbaan in te richten, en ons allen de vrijheid om te vliegen in de lucht en het lezen van graankorrels op de aarde, ons van God gegeven, wil ontnemen en ons

van lijf en leven wil berooven, niettegenstaande wij hem niets hebben misdaan."

Verder verzoeken de vogels, dat Luther aan zijn dienaar zou bevelen, dat hij van zijn voornemen zou afzien; „wil hij dat niet doen, doch ons alzo moedwillig naar het leven staan, zoo zullen wij God bidden, dat Hij hem straffe en hij des daags op de weiden kikvorschen, sprinkhanen en slakken vange in onze plaats en des nachts door muizen, vlooiën, luizen en wandluizen overdekt worde, opdat hij ons vergete en ons de vrije vlucht niet belemmere," enz. enz.

Dit smeekschrift is gedagteekend: „In het jaar 1534, gegeven in onze hooge zitplaats onder de boomen, onder ons gewoon zegel en vederen."

H.

Geduchte legermachten.

In de vorige eeuw werden er in Duitschland, bij alle armoede die er heerschte, nog veel meer soldaten gehouden dan thans. Men had, bij nog geen dertig millioën inwoners, vóór ongeveer honderd jaar meer dan zeshonderd duizend man soldaten op de been in de gezamenlijke Deutsche staten. Trouwens, vreemde „legers" waren daaronder; vreemde kuren waren het ook, die menig soeverein met zijn krijgsknechten uithaalde.

De eene landvader had dragonders waarbij de paarden ontbraken. Zij mochten echter, wanneer er cavalleriemarschen gemaakt werden, tevens als paarden hinneken.

Een ander had voor zijn krijgs„macht" drie verschillende uniformen, zoodat de getrouwe onderdanen zich bij afwisseling door grenadiers, jagers en kurassiers zagen beschermd. Een derde had voor zijn vijftig lijf-grenadiers, welker gestalte door hooge hakken grooter gemaakt werd, slechts twee beremutsen, welke de twee schildwachten voor het portaal van het slot dragen moesten. Natuurlijk bekwamen de aflossende manschappen dit kostbaar kleinnood telkens van de afgelosten om op te zetten. Dat dezelfde personen, die des morgens in de uniform staken en exerceerden, des namiddags in hoflivrei aan tafel dienden of op de koets stonden, behoorde tot de dingen, die als vanzelf spraken. Ook in de grootere landen kwam iets dergelijks voor. Zoo hield Pfalz-Beieren op den Rijn een Keurpaltzische *zeemacht*, welke uit een paar wachtschepen bestond, en door een „groot-admiraal" gecommandeerd werd!

H.

* * *Een weddingschap.*

Kapitein A. was algemeen bekend als een man, die nooit wedde zonder te winnen. Dat had zijn

majoor B. reeds dikwijls tot zijn schade ondervonden, maar zonder het ooit voorgoed te leeren.

Eindelijk werd kapitein A. verplaatst. Even vóór hij wegging, wedde hij om duizend gulden met den majoor, dat hij den overste C. in zijn nieuwe garnizoensplaats, die hem volkomen onbekend was, den eersten keer dat hij bij hem aan het middagmaal was, met bloote beenen aan tafel zou doen zitten. Nu, majoor B. had het wel dikwijls verloren, maar *dat* was al te bespottelijk, meende hij, *dat* kon hij gerust wagen. Zoo dachten ook alle getuigen.

Eenige dagen later dineerde kapitein A. bij den bedoelden overste. Deze was op zijn hoede; want B. had hem geschreven: „Pas op, wed nooit met A., zonder dat gij zeker van uw zaak zijt, want hij wint het bijna altijd."

Midden onder het middagmaal vroeg A. aan den overste: „Hoe gaat het met uw been, majoor?"

„Wel," antwoordde C., een stoere gezonde krijgsman, „mijn beide beenen zijn goed."

„Dat doet me genoeg. Ik vreesde dat ge altoos nog last hadt van den kogel, dien ge in het linker gekregen hebt."

„'k Heb er nooit een kogel in gehad!"

„Niet? Nu, dan in het rechterbeen."

„Ook niet!"

„Kom! Dan zou alles een praatje zijn! 't Is me toch verzekerd... Een van uw beide beenen is toch gewond geweest!"

De majoor verzekerde ten stelligste dat er niets van aan was. De kapitein hield vol dat hij het aan 't rechte eind had, en wedde er eindelijk vijf honderd gulden onder.

Dat achtte de majoor gemakkelijk verdiend geld. Twee minuten later had hij beide laarzen en kousen uitgetrokken, en moest onder getuigen de zaak bevestigd worden. Helaas, dat liep voor kapitein A. slecht af. Beide beenen waren volkomen gaaf.

A. betaalde met een wissel op B.

Nauwelijks had C. dien in handen, of hij dacht aan de waarschuwing, van B. ontvangen, en kon zich niet langer bedwingen. Hij liep naar het telegraafkantoor en seinde de heugelijke tijding aan B. dat hij, C., kapitein A. te slim was geweest en de vijf honderd gulden gemakkelijk gewonnen had door eenvoudig dadelijk beide beenen te laten zien.

Hij keek vreemd op, toen hij den volgenden middag een brief van B. ontving, waarin hij las:

„Waarde C. 'k Heb het u wel voorspeld! Die vijf honderd gulden hebt gij eigenlijk *mij* afgewonnen, en bovendien verdient A. er ook evenveel aan. Hij heeft met mij om duizend gulden gewed, dat ge voor hem de beide beenen zoudt ontblooten, gedurende het eerste diner, dat hij bij u zou gebruiken.

Wees door mijn voorbeeld gewaarschuwd!"

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN:

Wij ontvingen nog het volgende antwoord op de vraag betreffende *Bileam*.

Het antwoord, dat J. A. W. Jr. geeft op de vraag aangaande de geschiedenis van Bileam is m. i. niet juist; mag ik zoo vrij zijn op deze vraag, die voorkomt in „Excelsior” van 1 Maart j.l., ook een antwoord in te zenden?

Dat de weg van Bileam van den Heere afweek, lag daarin, naar het mij voorkomt, dat hij gegaan was met het voornemen om Israel te vloeken, en niet om te zegenen zooals de Heere het hem bevolen had. Dit blijkt daaruit, dat de engel tot hem zeide, toen Bileam zeide: „Is het kwaad in uw oogen, ik zal wederkeeren”: „Ga henen met deze mannen; *maar alleen* het woord dat ik tot u spreken zal, dat zult gij spreken.” Het heengaan naar Balak was dus niet in strijd met Gods wil, anders had de engel het wel gezegd. Hoe zou de Heere ook toestemming verleen tot iets wat Hijzelf niet wil; wij lezen zelfs niet, dat Bileam het de tweede maal vroeg. Den eersten keer verbood God hem het volk te gaan vloeken, den tweeden keer liet Hij dat evenmin toe, maar beval aan Bileam, dat hij gaan moest om te doen hetgeen Hij tot hem spreken zou; hierin ligt dus geen tegenstrijdigheid. Een krachtig bewijs voor bovenstaande bewering vinden wij ook nog in 2 Petr. 2: 15, 16.

H.

F. v. W.

Hiermede kan de discussie op dat punt gerust gesloten worden. Men kan over zulk eene geschiedenis boeken vol schrijven en zal altijd nieuwe diepten en heerlijkheden ontdekken. Het komt ons voor, dat J. A. W. Jr. niet *alles* gezegd heeft wat gezegd kon worden; maar dat F. v. W. zich veel te kras uitdrukt, door het antwoord van J. A. W. Jr. „niet juist” te noemen. En neemt men eenvoudig en letterlijk aan, wat er staat, dan is J. A. W. Jr. dichter bij de waarheid dan F. v. W. Wij lezen toch in Num. 22: 22: „Doch de toorn van God werd ontstoken, omdat hij heentoog.”

Op blz. 88 staat eene vraag, of Oldenbarnevelt eene rechtvaardige straf kreeg, toen men hem onthoofdde.

M. i. was het rechtvaardig, dat Oldenbarnevelt gestraft werd. Hij was alleen raadpensionaris van *Holland* en ging toch te *Utrecht* waardgelders aanstellen. Daarin ging hij niet alleen buiten zijn gezag, maar bedreef ook een onvoorzichtige handeling. Want, zoo er hierdoor oproer onder 't volk kwam — en daar was gevaar voor — en er een binnenlandsche oorlog ontstond, de vijand ware stouter opgetreden en had zich aan het bestand misschien niet gestoord. Daarin pleegde hij dus hoogverraad.

De vraag, of de doodstraf een rechtvaardige was, kan m. i. niet bevestigend worden beantwoord.

Men had bij het geding de verdiensten van den 72-jarige jegens zijn land in aanmerking moeten nemen.

Men had welwillend jegens hem moeten zijn en de jeugdige Maurits had zelf den grijsaard genade moeten schenken.

Want toen de prins stadhouder werd, was dit door Oldenbarnevelt bewerkt en stond hij hem ook trouw terzijde.

S.

F. D. V.

VRAGEN:

1. De vijf eerste boeken des Bijbels zijn door Mozes geschreven, niet waar?

Nu lees ik in Deuteronomium Mozes' dood beschreven, terwijl in de laatste verzen van dit boek Jozua wordt geroemd en Mozes ook. Hoe kan dat?

2. Is de afzwering van Filips II door de Nederlanden (1581) op grond der Heilige Schrift te verdedigen? Evenzoo de verdrijving van Jakobus II en anderen?

3. Welke beteekenis ligt er in de uitdrukking: „Want wij zien nu door eenen spiegel in eene duistere rede” in 1 Cor. 13: 12?

4. Wat beteekenen de woorden:

Neginôth (Ps. 4), Nechilôth (Ps. 5), Scheminith (Ps. 6), Schiggajôn (Ps. 7), Gitthith (Ps. 8), Muth-Labben (Ps. 9), Aijéleth hasscháchar (Ps. 22), Schóschannim (Ps. 45), Alamôth (Ps. 46), Máchalath (Ps. 53), Jonath Elem Rechokim (Ps. 56) en andere in de psalmen?

S.

F. D. V.

F. v. W. te H. zond de volgende vragen met verzoek om antwoord:

1. Hoe hebben wij het berouw des Heeren, waarvan op verschillende plaatsen in Gods Woord gesproken wordt, te verklaren?

2. Zou Saul werkelijk met Samuel gesproken hebben bij de waarzegster te Endor; en welke overeenkomst ligt er in deze geschiedenis met het Spiritisme?

Voorzooveel de tweede vraag aangaat, verwijzen wij hem naar „Excelsior” 1885: „Het Spiritisme” (pag. 107 en 113) en „Saul te Endor” (pag. 131). In die stukken is het antwoord uitvoerig gegeven.

RED.

Op welke wijze kan een Christelijk gezelschap, dat genoeglijk wenschte bijeen te zijn, het best den tijd doorbrengen?

P R I J S V R A A G.

Ter beantwoording der Duitsche vraag geef ik hieronder de vertaling en eene verklaring.

Een schuldeischer klopte bij zijn schuldenaar aan. Deze deed niet open. Het volgend gesprek werd daarop binnens- en buitenshuis gevoerd.

I. Wie is daar?

II. Een *Gläubiger!*

I. En wat gelooft gij dan?

II. Dat ik geld zal ontvangen!

I. Is 't waar? Ach, dat is bijgeloof! Tot weerziens!

Men zal opmerken, dat het woord *Gläubiger* of liever *Gläubiger* hier onvertaald blijft; dit is echter noodzakelijk, zal de aardigheid, die in deze anecdote ligt, blijven bestaan.

Dit zal uit het volgende duidelijk blijken.

Als de schuldeischer op de vraag: „Wie is daar?” antwoordt: „Een *Gläubiger*”, dan spreekt hij de waarheid, daar het woord „*Gläubiger*” beteekent *schuldeischer*.

De schuldenaar echter, die zeker om *geldige* redenen er belang bij schijnt te hebben om alle mogelijke *berelenders* buitenshuis te houden, houdt zich een weinig Oostindisch doof en doet voorkomen, alsof er geantwoord was: „Ein *Gläubiger*”, d. w. z.: „Een geloovige.”

Vandaar zijn vraag: „En wat gelooft gij dan?” enz.

G.

W. R.

Omstandigheden, onafhankelijk van de redactie en de uitgevers, hebben de verschijning van dit nummer eenige dagen vertraagd.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Brijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

IN DE OPPERZAAL TE JERUZALEM.

(PINKSTEREN.)

Hand. 2: 4a.

Halleluja! Onze zangen
 Stijgen op, naar boven heen,
 Want de Trooster is gekomen
 Met zijn gaven, met gebeën!
 Christen, juich, uw God ter eer!
 Meld zijn glorie! Loof den Heer!

Jezus Christus was verzezen,
 Hij besteeg zijn hemeltroon;
 En, naar zijn beloftenissen,
 Spreidt Hij thans zijn macht tentoon!
 Op het Joodsche Pinksterfeest
 Zendt Hij nu zijn Heiligen Geest!

Op dien dag des Pinksterfeestes
 Waren alle jongren saam!
 Ziet, de Geest daalt uit den hemel
 Op hen neder! Prijst Gods naam!
 Zingt Hem psalmen! Geeft Hem eer!
 Looft den Geest! Hij is de Heer!

Heilige Geest! kom in ons wonen
 Met uw vrede, met uw gloed!
 Ban de zonde uit ons harte,
 Schenk ons troost en stervensmoed!
 Leid ons op de rechte baan:
 Dat wij eens ten hemel gaan!

Heilige Geest! o, wil ook komen
 In de kerke Gods op aard!
 Stort weer kracht uit in de harten,
 Die met schulden zijn bezwaard:
 Geef der kerk haar vrijheid weer,
 Tot den roem van haren Heer!

Stoot weer uit in uwen wijngaard
 Leeraars, die uw Woord alom
 Trouw verkonden en verbreiden,
 Zelfs aan 't verste heidendom!
 Daal op al uw volk terneer:
 't Wacht van U het leven weer!

Vader, Zoon en Geest tezamen:
 U zij lof en dank gebracht!
 Halleluja! eeuwig eere!
 U zij heerlijkheid en kracht!
 Buig' zich de aarde voor U neer!
 God Drieëenig! U zij de eer!

Amsterdam.

HULSTBOS.

WONINGEN IN DE WATEREN.

(Slot)

Slechts weinige paaldorpen, zooals b.v. in Wanwyl, hebben een eenigszins andere samenstelling. Deze hebben namelijk veel minder palen in den

buitensten omtrek. Tevens zijn tusschen deze palen een menigte balken kruislings over elkander gelegd tot aan de oppervlakte des waters, en daarop werd dan de vloer der woningen gelegd.

Bij bijna alle bevinden zich nog sporen van bruggen, die de dorpen aan den oever verbonden, en waarvan denkelijk gedurende den nacht de bovenste stammen en planken werden verwijderd, alzoo de eenvoudigste beweegbare bruggen. Wilden de bewoners der paaldorpen iets van den verwijderden oever halen of hun bureu van het naastbijzijnde paaldorp bezoeken zonder hun voeten te gebruiken, dan hadden zij booten, die uit uitgeholde boomstammen vervaardigd waren en waarvan men enkele onder de overblijfselen gevonden heeft.

Vragen wij nu, om niet te wijdloopig te worden, naar de werktuigen, waarmede deze oude paaldorpbewoners hun woonplaatsen en alles wat zij tevens noodig hadden, vervaardigden. Wij hebben reeds vernomen, dat de bewoners der oudste dorpen, zooals de overblijfselen aantoonen, geen metalen werktuigen kenden, maar al hun gereedschap, doch vooral de snijdende werktuigen, uit vuursteen vervaardigden. Wanneer men de steenen bijlen beziet, die men uit de overblijfselen voor den dag gebracht heeft, moet men zich nog verwonderen hoe daarmede zooveel flinks is tot stand gebracht. Wij, die menigmaal bij het bouwen van bruggen zien, hoe men de zwaarste palen met een zoogenaamde hei indrijft; wij, dien allerlei zagen en machines tot juiste en vlugge bearbeiding van het hout ten dienste staan; wij schudden het hoofd bij het zien van zulk een bijl van vuursteen en vragen: Hoe is het mogelijk met zulk een werktuig de dikke boomstammen om te hakken en in planken te splijten?

Deze bijlen van vuursteen werden eerst zooveel mogelijk door kloppen gefatsoeneerd, en dan op andere steensoorten, hoewel met groote moeite, verder geslepen, zooals men nog eraan kan zien. Daar de lieden echter niet in staat waren door de harde bijl een gat te boren, zoo moesten zij den tegenovergestelden weg inslaan en in plaats van den steel in de bijl, de bijl in den steel bevestigen. Daartoe gebruikten zij bij voorkeur groote geweien van herten, waarvan de zijtakken werden afgeslagen. Aan het dikke einde maakten zij dan op zijde, gewoonlijk in de zoogenaamde kroon, een gat en bevestigden daarin de steenen bijl. Wanneer het noodig was, werd zij nog met banden van boomschors of hennep vastgebonden, en daarmede was de bijl gereed. Menigmaal deden zij het nog eenvoudiger. Zij spleten den gladden tak eens booms van een taaie houtsoort aan het eene einde, klemden het niet gescherpte deel der bijl in de spleet, en bonden de beide einden van het hout stevig samen. Ook gebruikten zij dikwijls asphalt om hun werktuigen vast te maken.

Evenals hun bijlen bevestigden zij ook de vuursteenen bijtels in hout of hertschoornen en gebruikten dan deze werktuigen tot het splijten van hout. In dunne, lange stukken vuursteen, die den vorm hadden van onze messen, braken zij aan de gescherpte zijde kleine driehoeken uit en maakten daardoor tamelijk scherpe zagen, welke zij op dezelfde wijze in houten of hoornen handvatten bevestigden. Als hamers gebruikten zij eveneens grootere of kleinere steenen, welke aan houten stelen bevestigd waren of ook wel takken van eikeboomen, die aan het eene einde een groote, knobbelige uitwas hadden.

Bovendien vond men een menigte gereedschappen, uit hout, hoorn en beenderen vervaardigd, naalden voor naaien en breien, elsten, priemen, vischhaken, schoppen, spinnewielen met daarbij behoorende haspels, haarnaalden, alsook pijl- en lanspunten.

Het aardewerk is voor het meerendeel zeer eenvoudig en niet op de draaischijf, maar uit de vrije hand vervaardigd. Gewoonlijk heeft het den vorm van een cylinder, doch is ook meermalen buigig en eenigzins vernist. De klei vermengden zij met zand of met fijnen steen, de fijnste soorten ook wel met koolstof, waarschijnlijk om te voorkomen, dat het vaatwerk bij het drogen en bakken al te zeer zou barsten.

Ook op de vraag: „Wat hebben de bewoners der paaldorpen gegeten en waarmede hebben zij zich gekleed?” geven de opdelvingen onder hun voormalige woningen tamelijk bevredigende oplossingen. Dat zij het vleesch van hun vee en het wild uit de naburige wouden wel lustten, bewijzen de vele beenderen dezer dieren, die men in de paaldorpen gevonden heeft.

Zij hielden echter ook veel van het merg dezer dieren, want alle beenderen, die dat bevatt'en, zijn gespleten om deze lekkernij er gemakkelijk uit te kunnen halen. Dat zij geen gebrek hadden aan meel en brood hebben wij reeds gehoord, hoewel zij zich met een brood moesten behelpen, dat verre beneden het onze staat. Daartegenover kan het gezonder en voedzamer geweest zijn. Bovendien aten zij allerlei vruchten. Men heeft een massa schalen van beuken- en hazelnoten gevonden, alsook van dennenappels, zoo ook pitten van appelen en peren in groote menigte, ook gedroogde partjes van de laatste, en verder zaden van aardbeien en boschbessen.

Voor kleeding gebruikten zij de vellen van tamme en wilde dieren en bovendien linnen, dat ze uit vlas en hennep vervaardigden. Het laatste is deels geweien, deels gevlochten, welk werk zij dikwijls op sierlijke wijze met fraaie franje wisten te versieren. In enkele paalwoningen heeft men een groote menigte gebruikt vlas en hennep gevonden, die nog niet verwerkt was, alsook koorden en strikken.

Wij kunnen ons dus een tamelijk bevredigende voorstelling maken van het leven dezer lieden in hun merkwaardige woningen, en ons blijft alleen nog de

vraag te beantwoorden: „Wat had toch eigenlijk dat volk ertoe gedreven om zulke woningen in het water te bouwen?” Bij groote warmte mocht het menigmaal zeer aangenaam geweest zijn, doch of het gezond was is een andere vraag.

Na de ontdekking der paaldorpen beantwoordde men de bovenstaande vraag aldus. De bewoners bouwden ze tot bescherming tegen de wilde dieren en overrompeling van vijandelijke stammen. Dit antwoord werd langen tijd als geheel juist door de meeste oudheidkundigen aangenomen, doch nu en dan verhief zich daartegen menige bedenking. Naar alles wat wij van hen weten, waren de bewoners dezer huizen geen lieden, die voor de wilde dieren hunner wouden bijzonder bevreesd waren. Zij gingen hun met pijlen en werpspiesen van vuursteen en met andere wapens moedig te lijf en wisten hen ook in kuilen te vangen om hun huiden en beenderen, alsook hun vleesch, hun hoornen en gewei, tot hun nut aan te wenden. Weinig beschaafde volken moet men gewoonlijk niet tot de hange rekenen. Daarbij, voor vijandelijke menschen konden deze woningen toch eigenlijk geen bescherming geven, daar zij te dicht aan den oever lagen en dus licht bereikt konden worden, of zoo goed konden worden ingesloten, dat de bewoners zich spoedig zouden moeten overgeven.

Het vroeger algemeen aangenomen, lange tijdvak van het bestaan der paalwoningen valt te betwijfelen, zelfs al verwerpt men de meening van vele *duizenden* jaren, om daarvoor twee of drieduizend jaren aan te nemen. Het moet steeds bevreemden, ook bij het aannemen van dit korter tijdsbestek, dat wij in de paalwoningen in het geheel geen vooruitgang waarnemen. Zij zijn alle op dezelfde wijze gebouwd en ingericht. Wij vinden in de geschiedenis van niet één der Europeesche of andere volken, die zich tot een landbouwend volk ontwikkelden, een drieduizendjarigen stilstand in de nijverheid, bouwkunde enz.

Al deze bedenkingen hebben eindelijk een andere meening doen ontstaan, die bijzonder door Dr. Pallmann uitgesproken en met geschiedkundige bewijzen gestaafd is. Hij komt tot de slotsom, dat de paaldorpen niets anders waren dan factorieën van een handeldrijvend volk, bij 'twelk ook de nijverheid zeer ontwikkeld was en dat den alleenhandel over land dreef tusschen de landen aan de Middellandsche zee gelegen en de barnsteenkusten van de Noord- en de Oostzee, en wel door ruilhandel in de noodzakelijkste behoeften der bewoners van de tusschengelegen landen. Hij onderstelt, dat zij behoorden tot het bedrijvige, van de Grieken afstammende volkje der Massalieten, de bewoners van het oude Massalia of Massilia, het tegenwoordige Marseille, aan de zuidelijke kust van Frankrijk. Deze hadden vroeger zelfs de Etrusciërs van de markten van Opper-Italië verdrongen en toen Etruscië onder

de heerschappij der Romeinen kwam, viel het den Massalieten niet moeielijk om den handel met de landen ten noorden der Alpen aan zich te trekken, daar zij van de Rhône gemakkelijk in de zuidelijke meren konden varen en van daar op den Rijn konden komen.

Het moest hun natuurlijk aangenaam zijn hun factorieën en werkplaatsen niet temidden der Keltische bewoners, maar in afzonderlijke woonplaatsen te vestigen, om de geheimen van hun nijverheid niet te verraden, en zulke geheel afgezonderde woonplaatsen vonden zij in de paaldorpen. Daaruit is dan ook te verklaren, waarom men in enkele daarvan alleen een overgrootte menigte splinters van vuursteen vond en geen metalen en slechts weinig geweven en gevlochten goederen, terwijl men in andere een grooten voorraad vlas en hennep, doch slechts weinig steenen voorwerpen aantrof. De eerstgenoemde woningen waren de werkplaatsen der arbeiders, die gereedschappen van vuursteen vervaardigden, de laatste de fabrieken der wevers en vlechters. Deze meening onderstelt, dat het tijdstip van den bloei der paaldorpen ongeveer 350 jaren v. Chr. begon en dat het bouwen ervan ongeveer 60 jaren v. Chr. ophield. Zij zijn ten deele afgebrand, ten deele vrijwillig verlaten geworden, toen het land geheel onder de heerschappij der Romeinen kwam.

De vijanden, die deze dorpen in de asch legden, waren zeker de Germanen, die steeds verder naar het zuiden drongen. Daardoor wordt ook verklaard, dat men bijna alle paaldorpen aan het meer van Constanz door het vuur verteerd vindt, terwijl die in het midden van Zwitserland meerendeels vrijwillig verlaten schijnen. Doch ook de verbrande woningen zijn zeker vóór de komst der vijanden verlaten geworden, anders zou men ook wel overblijfselen van menschen eronder gevonden hebben.

Naar de beschrijving van Julius Caesar zijn de Helvetiërs (Zwitsers) in het jaar 58 v. Chr. naar Gallië vertrokken om zich daar een nieuwe woonplaats te zoeken, zeker om de steeds voortdringende Germanen te ontwijken. Want Caesar bericht ook, dat hij in dagelijkschen strijd met dit volk leefde. Het is aan te nemen, dat met de Helvetiërs de laatste bewoners der paaldorpen hun toenmalige woningen verlieten en naar het westen trokken.

Zonder twijfel heeft deze nieuwe opvatting in betrekking tot de paaldorpen meer waarschijnlijkheid dan de vroegere meeningen; toch blijft het nog altijd moeielijk een zeker oordeel daarover te vellen. In alle geval zijn deze woningen het merkwaardig getuigenis van het bestaan van vroegere geslachten, omtrent welke we weinig weten, in een tijd, toen Europa nog ten deele bewoond werd door wilden, als thans in Noord-Amerika en Noord-Azië worden aangetroffen.

H.

KLOOSTERS EN KLOOSTERORDEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

XII.

Laat ons de wereld haten,
En 's werelds slavernij,
En kiezen van drie staten,
Den besten staat van drij.

VONDEL.

Een vreemd gevoel maakt zich van den Hervormde meester, wanneer hij van kloosters en kloosterorden hoort spreken. Een gevoel van afkeer en bijtenden spot. Of dit zijn oorzaak vindt hierin, dat de Hervormden het woord des Heeren steeds hoog hielden: „Gij zijt het zout der aarde”? Of bij het louter noemen dezer geestelijke gestichten terstond een reeks van nevelachtige beelden voor den geest stijgt, die getuigt, wat er alzoo in de kloosters kon plaats vinden en aan wat afwijking de kloosterbewoners schuldig waren? Of de meer of minder reine genegenheid tot gezellig samenzijn ons zóo ingeschapen is, en het bewustzijn, dat 's menschen ware aard zich door uiterlijke banden niet verzetten laat, zich zóo bij ons vastzette, dat wij ons gescheiden en los gevoelen van hem, die den strijd des levens vlieden wil?

Maar waartoe het *waarom* gezocht, indien we toch weten, dat dit gevoelen te vrije teugel gelaten wordt en wij ons in dezen aan overdrijving schuldig maken? Want wel is het waar, dat geene ziel ter wereld in de afzondering haar eigen zondigen aard ontvlieden zal, maar het is toch minstens even schuldig de wereldsche begeerlijkheid te zoeken, als haar in eigen kracht te willen dooden in het vleesch. Ja, wel hebben kloosters en kloosterorden menig bevelde plaats op hare geschiedrollen, doch, zoo deze ook als zielkundig verschijnsel niet achterwege konden blijven, men vergete niet, dat ze dan toch de uitwendige teekenen waren, niet van den gezonden toestand, maar van dien der ontaarding en van diep verval. Vergeten wij niet, dat de kloosters de bewaarplaatsen waren der geschiedenis, de kweekplaatsen der wetenschappen, de schuilplaatsen vaak voor armen en verdrukten. Vergeten wij het niet, dat landbouw en beschaving vaak mijlen in het rond zich van uit het klooster een weg baanden door den omtrek, dat het afschrijven van de boeken der Heilige Schrift het werk der monniken gedurende de middeleeuwen was. Vergeten, maar neen, wie zou het vergeten, dat Luther, dat . . . de Hervorming in de kloosters geboren werd?

Benedictus van Nursia had in de woeste bergstreken van Campanië het later zoo beroemde klooster Monte Casino gesticht. Armoede, kuischheid en gehoorzaamheid schreef hij den broeders voor, doch

niet minder harden arbeid, vooral ingespannen werkzaamheid van den geest en belangstelling in des naasten lot. Weldra vermenigvuldigden de Benedictijner-kloosters zich in al de landen en bij de onderscheidene volken van Europa. 't Scheen echter, dat ons vaderland geen geschikten bodem had om de planting van Benedictus in zich op te nemen. Doch nauwelijks had graaf Dirk I van koning Karel den Eenvoudige Egmond met een omliggend gebied in leen gekregen, of de houten kapel op het graf van Adelbert werd herbouwd en daarbij een nonnenklooster gesticht. Het klooster kreeg druk bezoek: immers, wie daar krank of van smart neergebogen was, knielde gaarne op het graf van den apostel van Kennemerland, Willebrords trouwen medearbeider, wiens stof, naar men zeide, wonderen deed. Doch ook hier brachten de Noormannen ellende en verwoesting; zelfs toen het houten klooster door een steenen vervangen was, waren de bewoonsters niet veilig voor de roofzieke benden der vreemdelingen. Daarom werden zij naar een nieuwe abdij te Bennebroek overgebracht, terwijl Benedictijnermonniken hunne plaats innamen.

De abdij van Egmond was de trots van Hollands graven. Telkens ontving zij rijkere schenkingen bij nieuwe voorrechten en vrijheden. Rijke schatten lagen daarbinnen aan kerksieraden als opgehoopt. Het aantal der landerijen en hoeven, welke het klooster in eigendom bezat, groeide steeds. Het hief tienden en tolleren, het schreef cijns- en rechtenbrieven, terwijl het eene gebouw na het andere tot het oude klooster gevoegd werd, dat, door sterke wallen omgeven en van torens voorzien, eer aan een versterkte veste dan aan een verblijf van geestelijken denken deed. Het hield daarbij geestelijk toezicht over het gebied van vier en twintig kerken en een even groot aantal kapellen. Ook de heilige vader wist de stichting te waardeeren. Eerst was ze aan Utrechts bisschop gehoorzaamheid schuldig. Toen echter bisschop Herbert den trotschen graaf Dirk VI, tegen wiens wereldlijke wapenen hij niet bestand was, met de bedreiging van zijn priesterlijken banvloek van voor Utrecht verdreven had, was de graaf ter bedevaart naar het heilige land getogen en had, eenigen tijd te Rome vertoevende, den paus bewogen zelf het eenig en uitsluitend toezicht over Egmond te aanvaarden. Dit was de wraak van Hollands graaf op zijn machtigen vijand. Het klooster trok er voordeel van, en toen straks allerwegen 's pausen banvloek op de kerken van West-Europa rustte, werd in Egmonds klooster de mis gehouden en het heilig Sacrament bediend. Haar abt heerschte als vertegenwoordiger van den heiligen stoel, en zelfs Alkmaar was aan zijn vierschaar onderworpen, waarvan geen hooger beroep gold. De monniken onderscheidden zich door milddadigheid. Kostbare gedenkstukken op het gebied van godsdienst en wetenschappen werden in het klooster bewaard. Heilige

schriften en kronieken werden afgeschreven. Melis Stoke, de schrijver der Rijn-kroniek, werkte hier.

Doch het kon wel niet anders, of, waar de Benedictijner-orde reeds overal vervallen was van den geest haars stichters, daar moest ook hier, bij zooveel weelde, het hart der broeders in den strik van den wereldzin gevangen worden. De tucht verviel; men sprak van „vechtende monniken”; men beproefde menigmaal vergeefs een noodzakelijke hervorming. Een enkele abt voerde de rijke abdij weleens op den rand van den ondergang. De rijkdommen brachten twisten en rechtspraken mede, welke op hunne beurt een wereldlijk advocaat noodig maakten. Men benoemde daartoe den burchtgraaf van Egmond en straks wisten zijne zonen zich als „vaste advocaten” te doen gelden.

Reeds in 1567 deelde het klooster in de rampen, welke een tachtigjarige strijd over het vaderland bracht. Brederodes troepen koelden er hunne vernielzucht, toen zij plunderend door Kennemerland trokken. Doch het was slechts een voorspel van de algeheele vernietiging, welke straks volgde. Het was 1573. Alva's soldenieren trokken tegen Alkmaar op. De vijand zou al te goede versterking in de abdij gevonden hebben. Men besloot het klooster in de verdedigingslijn te trekken. Sonoy naderde, Sonoy, die tot leuze had: „Liever Turksch dan Paapsch.” Straks waren de torens van het klooster alleen overgebleven, om den wandelaar te zeggen, dat Sonoy hier geweest was en dat hij al het overige in vlammen had doen opgaan. Ook die torens zijn gesloopt en zelfs de plaats der rijke stichting van Hollands gravenhuis is vergeten.

Vergeeten en verloren! Dat kan men althans niet zoo in volstrekten zin getuigen van de rijke abdij van Rijnsburg, die haar oudere zuster in aanzien en vermogen naar de kroon stak. Te Rijnsburg wijst men u althans nog een vervallen muur als het overschot van zooveel edels en groots, als hier weleer stond.

Toen graaf Dirk II den strijd bij Rijnsburg tegen de West-Friezen gewonnen had, wijdde hij de plek, waar hij, in het stof geknield, zijn beschermheilige voor den zege gedankt had, door de stichting eener kapel. Ook bouwde hij er een jachtslot, dat later door de weduwe van graaf Floris II tot een klooster werd bestemd. 't Werd door Cluniacenser-nonnen bewoond. Deze orde droeg haar naam naar de plaats harer geboorte, het klooster te Clugny in Frankrijk. Ze was ontstaan, toen het geestelijk verval der Benedictijner-orde groot werd en toch de zucht om door lichaamskastijding en boete den hemel te verdienen niet minder zich deed gelden. In den aanvang onderscheidde deze orde zich dan ook door haar strenge levenswijze en hare tucht zoo gunstig, dat menig klooster, wilde het zijne reuk van heiligheid behouden, genoodzaakt was de regels dezer orde te volgen.

De glans van den adeldom omgaf de abdij van Rijnsburg meer dan Egmonds kloosterstift. Reeds bij den aanvang scheen het slechts door adellijke jonkvrouwen betrokken te worden en later werd door paus Innocentius bepaald, dat het getal nonnen slechts *veertig* bedragen mocht en niemand hier den sluier aannemen mocht, die niet den vollen adel van zijn geslacht toonen kon. Hier vond men dan ook de vertegenwoordigsters van Hollands rijkste stamhuizen vereenigd, de Wassenaers en Van Teylingens, de Brederodes en Arkels. Al de vrijheden en rechten, waarop Egmonds abdij zich fier mocht verheffen, werden ook het deel van het klooster te Rijnsburg. Geleek Egmond een welversterkte burcht, Rijnsburg deed u aan een schitterend paleis denken.

Wel kon de abdis uitteraard geene vierschaar spannen, doch wilt gij weten, hoever het aanzien der priorin gold, snellen wij dan de jaren even vooruit! 't Is het jaar 1537. De machtige Karel V, de gebiedster der halve wereld, zal 's-Hage bezoeken. De abdis van Rijnsburg heeft zich met hare onderhoorigen te paard gezet om hem te verwelkomen. Bij Oestgeest ziet men den vorstelijken wagen naderen. Doch ook de keizer heeft uit de verte reeds den stoet der jonkvrouwen bemerkt en vóór nog de abdis van het paard gestegen is, heeft Karel zijn wagen verlaten en begeeft hij zich te voet tot haar. Straks ligt hij voor haar geknield en verrijst niet uit deze deemoedige houding, vóór „zijne gebiedende vrouwe van Rijnsburg” hem verzoekt op te staan.

Kon hier de weelde samengaan met strenge kloostertucht en verloochening van wereldschen lust?

Ach, wanneer gij de nonnen zaagt in haar zwart gewaad, slechts door het wit van den geplooiden hoofddoek een weinig afgewisseld; als ge dien langen zwarten sluier van het hoofd tot de voeten zaagt neerhangen; ge zoudt meenen, dat het hart der zusters voorgoed der wereld afgestorven was. En haasten we ons dan ook om te zeggen, dat gehoorzaamheid binnen en liefdadigheid en medelijden naar buiten den roem van het klooster bestendigden; dat de godsdienstige ceremoniën stipt gehouden werden. Voegen wij erbij, dat de gewone kloosterregel een diep zwijgen en een dag van strenge devotie van uur tot uur voorschreef; en ten slotte, dat de gewone maaltijden zich door soberheid en eenvoud onderscheidten!

Nu kunt ge misschien meer vergeven! Ge zult er u allicht minder aan ergeren, dat er bij bezoek van hooge gasten vorstelijke gelagen in de kloosterzaal worden aangericht; dat de pracht, waarvan de feestzaal getuigt, u meer aan de adellijke afkomst der jonkvrouwen herinnert, dan aan haar voornemen om de wereldsche begeerlijkheid te ontvliesen. Het zal u ook niet zoo ontstemmen, wanneer zij na den maaltijd zich wat vermeien met hun hoffelijke bezoekers in spel en dans, of wanneer ze:

„Des morgens, naar de kloosterwet,
Er passen op haar kerkgetijden
En des namiddags spelerijen,
Aan jonkers rug te paard gezet.”

Ook zult ge het moeten dragen, dat de jonkvrouwen nu en dan ter jacht snellen in den Haarlemmerhout of op den Dag der rekening zich onder de dorpers voegen, om aan hunne dorpsfeesten deel te nemen. Ja, laat het u niet grieven, dat de Hollandsche graaf, als hij bijwijlen het klooster bezoekt, zijn goochelaar of dierentemmer medevoert, opdat ook de geestelijke vrouwen iets van de wereld genieten mogen!

Doch te veel rest mij nog om u mede te deelen en te groot een rol hebben de kloosters gespeeld in de historie der Christelijke kerk in deze landen, dan dat ik dit al in weinige regelen zou kunnen voltooien. Een volgend maal dus iets over de lotgevallen der abdij van Rijnsburg.

DE DRIE JONGELINGEN.

(DANIËL 3.)

De verzen die hier volgen zijn het werk van onzen jeugdigen lezer F. A. B. te R., die een „groot liefhebber van verzenmaken” is en tevens „trotsch er op is lezer van *Excelsior* te zijn.” Ieder voelt dat het niet gaat de bijdrage van zulk een af te wijzen, temeer als er uit het bijgaand schrijven zulk een goede, nederige geest spreekt en bovenal als het daarbij waarlijk wel gelezen mag worden, vooral hardop gelezen. Waarom dat laatste? Dit zeggen wij straks — en nog wat anders ook.

Allereerst het vers:

1.

Op 's konings bevel is het standbeeld verzezen;
Nu galmt het alom door het machtige rijk;
„Gij, heerschers en dienaars, ja, wie ge ook moogt
(wezen

Vergadert u hier op 't geklank der muziek,
Om 't beeld, dat de koning deed staan in uw midden,
Te huldigen en als een godheid te aanbidden!”

2.

Het vriendental van Daniël
Verneemt 't afschuwelijk dwangbevel
Met afkeer in 't gemoed.
Hun oog ontrolt een deernistraan
Als het die schare heen ziet gaan;
Verhit door 't heidensch bloed.

3.

Zij naderen, ja! in steeds grooter getallen;
Het woord van den koning maakt ieder bevreesd:
„Hij, die voor den afgod niet neder wil vallen,
Geeft ras in den brandenden oven den geest.”
Wie durft het nog wagen, dien vorst te weerstreven,
Die, als hij slechts wenkt, zijne dienaars doet beven?

4.

Wie? — Zij, in wil en godsdienst één,
Die Israels Opperheer alleen
Erkennen voor hun God;
Geen straf, hoe wreed ook uitgedeeld,
Kan hen doen knielen voor het beeld,
Jehova's eer ten spot!

5.

„o Koning,” zoo spreken de haters der Joden,
„Zie, dezen verachten 't gebod, dat U gaf!”
De koning wordt toornig, en heeft hen ontboden.
„Aanbidt nog,” zoo spreekt hij, „gedenkt aan de
(straf!
De vuuroven wacht u, ik ken geen ontfermen....
En wie is de God, die u dán zal beschermen?”

6.

Maar onbeweeglijk als een rots,
Gedenkend aan de trouwe Gods,
Staat 't edel drietal daar:
„Wij vreezen niet de folterpijn,
Want onze God zal met ons zijn
In 't dreigend doodsgevaar.”

7.

Dit woord doet den koning van grimmigheid gloeien;
Zijn vriendschap verkeert in den bittersten nijd.
„Grijpt, dienaars, deez' mannen en slaat hen in
(boeien!

De vuurpoel verwacht hen, hun trotschheid ten
(spijt!

Ja, opdat mijn eer des te meer word' gewroken,
Doet zevenmaal heeter den oven thans stoken!”

8.

Maar kalm is 't drietal, onversaagd,
Gelijk de nachtvorstin, belaagd
Door donkre wolk op wolk;
Zij slaan slechts op *hun* Koning acht,
Die reeds zoo menigmaal zijn macht
Getoond heeft aan zijn volk.

9.

En Nebukadnezar aanschouwt zegevierend
't Gebondene drietal ter prooi aan de vlam;
De volkshoop gaat rond, als een wolvenkroost, tierend,
Welks vader 't onschuldige schapenkroost nam!
Doch wee hem, die roekloos den vuurpoel durft
(naadren;
De hitte doet stilstaan het bloed in zijne aadren.

10.

Doch, ziet! door hooger Macht behoed,
Is 't drietal, midden in den gloed,
Zelfs aan geen haar gekrenkt.
Des konings macht waar' groot een poos,
Alle aardsche macht wordt machteloos,
Als Israels God slechts wenkt!

11.

Met schrik ziet de koning de drie en — den vierde!
 „Komt uit weer, gij, jongelingen!” klinkt nu zijn
 (stem,
 „Geloofd zij de God, die zijn engel u stierde!
 Gij, volken en natiën en tongen, dient Hem!
 'k Beveel het: wee, die mijn bevel durft verachten:
 Want geen God dan hun God heeft zoo groote
 (krachten!”

12.

Maar *niet door dwang* stijgt tot Gods hof
 Der jongelingen dank en lof.

En steeds ruischt de echo om
 (Voor die wil hooren!): „God is groot:
 Zijn gunst redt 't bondsvolk uit den dood!
 Zijn macht prijst 't heidendom!”

R.

F. A. B.

En nu een paar opmerkingen:

De inhoud van dit gedicht is aan Gods Woord ontleend en daardoor kostelijk. Het verhaal is geregeld gevolgd, maar een dichter bedoelt nog iets meer. Hij wil een indruk weergeven en — maken. Daartoe nu had onze vriend eenigszins anders moeten doen.

Het slot namelijk, dat de kroon op alles zet, waarbij de wonderlijke redding blijkt, is te kort. Wat in regel 3 van vers 10 staat wist men eerst *na* de vuurproef en had *dan* vermeld moeten worden. Wie de „vierde” is blijkt nergens in het vers. 12 is een rond getal verzen, maar ditmaal had onze vriend iets meer ten slotte moeten geven of liever iets anders dan vers 12. Want dat is het minste van alle. *Cursieve* woorden staan zelden mooi in een vers, en een echo die „omruischt” is wat dubbelzinnig. Evenzoo regel 3 van vers 3. „Hij” kan ook de koning zijn.

Dat de maat afwisselt is goed en bevordert hier de duidelijkheid. Maar tegen de maat zelf is gezondigd.

In vers 1 regel 6 valt de klemtoon verkeerd (op *en*!). In vers 2 regel 5 evenzoo (op *het*). In vers 7 regel 5 is dezelfde fout (*opdat*). In vers 11 regel 4 dringt de maat tot een verkeerde uitspraak van *natiën*. Al zulke fouten tegen de maat mogen er in het Fransch door kunnen, wij Nederlanders zijn er te keurig voor.

Met beelden en uitdrukkingen en rijm moet onze vriend voorzichtig zijn. „Muzijk” op „rijk” is niet fraai en evenmin regel 6 van vers 2 en regel 4 van vers 4. Het beeld van vers 8 deugt niet en de laatste regel van vers 9 zou een geneesheer doen glimlachen. Eindelijk is *U* (regel 2 van vers 5) hier ongepast. Dat is goed in beleefden, maar niet in *verheven* stijl. Hoe vreemd zou het zijn als de dominé in de kerk de hoorders met *U* aansprak voor *Gij*.

Heel wat aanmerkingen (niet *bemerkings*!), zal men zeggen. Juist, want *Excelsior* dient tot leering en een vriend die feilen toont is immers de beste?

Daarbij ten slotte is dit vers alles behalve slecht. Laat B. maar voortgaan, er kan nog een dichter uit hem groeien, te weten als hij ijverig blijft en het al van God verwacht en vraagt. Zijn taal is zuiver en dat is wezenlijk een uitnemend ding.

En nu het *hardop* lezen. Waartoe dat? Och, vrienden, als dat met wijsheid geschiedt, merken de hoorders van al die fouten niet zóoveel. Maar zegt dat niet verder: men mocht het mij eens kwalijk nemen!

H.

NA DE JAARVERGADERING.

De jaarvergadering van het Nederlandsch jongelingsverbond, te Utrecht op Hemelvaartsdag l. l. gehouden, behoort weder tot de geschiedenis. Zij heeft, gelooven wij, een goeden indruk achtergelaten bij al die haar bijwoonden en dat waren er vele. Zij kwamen van Noord en Zuid, waartoe de ligging der stad, waar men vergaderde, zeker veel bijdroeg. Toch hadden wij gaarne meer Friezen gezien.

De Utrechtsche vrienden ontvingen ons goed. Zij hadden kostelijk voor alles gezorgd. Dat een echt Noorsche Meiwind daarbuiten alles kil maakte, lag niet aan hen; het schijnt goed zich aan zulk een „lente” te wennen. Doch alles was flink geregeld; ook wat de eischen des lichaams betreft. Wij kregen ter vergadering als daarna flinken kost. En de sprekers uit Utrecht zelf waren de minste niet.

Dat de vergadering niet besluiten kon een volgend jaar naar Goes te gaan, spijt ons, al kunnen wij het tot op zekere hoogte begrijpen. Men was toch niet bang voor de Zeeuwsche koorts? Wij hopen maar niet, dat de Zeeuwen „revanche” zullen nemen door weg te blijven, wat zeer te bejammeren zou zijn, hoe begrijpelijk ook, daar Leiden een heel eind van Goes ligt. „Zeeuwen” zijn nog als oudtijds bij ons zeer gewild, en de Goesche vrienden hielden zich nu ook weer flink en gaven een beschamend voorbeeld, zelfs aan de groote steden. Niet dat wij iets tegen Leiden hebben. Integendeel, zeer aangename herinneringen wekt bij ons die naam. En wie weet hoe goed wij het ook daar, zoo God wil, het volgend jaar hebben!

De bespreking over de Ringen zal deze of gene wat droog hebben gevonden. Met wijsheid was zij dus nabij den koffiedrinkentijd gesteld. Evenwel, er zijn meer droge onderwerpen, waarover toch moet gesproken bijv. de droogmaking der Zuiderzee en de besproeiing van droge gronden; het is goed door zulke besprekingen zich al vroeg in geduld en in wijs beraden te oefenen.

Daarbij werd dit onderwerp toch vrij levendig en zeker degelijk behandeld, waarvoor allereerst dank toekomt aan den beminden voorzitter, den heer Van Oosterwijk Bruyn, die van vlug en flink behandelen der dingen houdt en daarin wezenlijk niet veel zijns gelijken heeft. Dat mogen alle vrienden bedenken en ook — om eens uit de school te klappen — hoeveel arbeid en onderzoek hij zich ter wille van het Verbond getroost.

De vraag is nu maar: Zal er van deze Ringvorming iets komen? Zoo ja, dan moet alleman „willen en werken” in deze. De zaak zelf is kostelijk. Wie dat nog niet inziet doet best het maar eens te probeeren. Dit schijnbaar droge onderwerp kan een vruchtbaar makende regen zijn voor heel den Bond — zoo God wil en niemand zich onttrekt.

Over het Leger des Heils, of liever over onze verhouding daartoe, is veel gezegd en wij hebben zeker allen veel geleerd. Dat wij met dit „Leger” niet meegaan spreekt vanzelf, maar toch, is het goed te letten op wat ons zijn optreden zegt. Dat is beschamend. Gelukkig is er op betere wijs te strijden dan dit „Leger” doet.

Wij hebben ook veel gehoord over saamwerking en saamsmelting. De Amsterdammers die klaagden hadden nu juist niet heelend'al ongelijk. Voorzeker ware niets beter dan dat men overal in eenheid leefde. Doch dit laat zich niet dwingen. Beter twee verenigingen en vrede, dan één altijd inwendig op voet van oorlog.

Het Amsterdamsch jongelingsverbond heeft misschien niet altijd den besten weg gevolgd. Maar ieder „faudeert” wel eens, bijv. jongelui, die de prostitutie gaan bestrijden. Doch zulke misslagen leert men af „als de baard gewassen is”. Wat dat Verbond wil, een „Ring” zijn, is uitnemend en wij hopen dat God de pogingen krone die het bestuur van het Nederlandsch Jongelingsverbond nu zal aanwenden om te Amsterdam saamwerking te bevorderen. Het Amsterdamsch verbond heeft althans dit goede, dat het niet hooggevoelend is en niet de eerste viool wil spelen. Het deed zeer wijs de pogingen tot saamwerking over te dragen, en kan zoo wellicht beter zijn doel bereiken.

Het was recht aangenaam dat op heel deze vergadering geen enkele wanklank werd vernomen, tenzij dan als er een paar regenschermen omvielen. Wij hoorden dan ook met genoeg, dat zoowel de vergaderingen als de maaltijden steeds beter worden — wat wij, in dit stuk nog weinig ondervinding hebbende, volgaarne en dankbaar gelooven. Er was belangstelling, een vriendelijke toon, welwillendheid en de Geest der Heeren woonde in deze vergadering. Er waren personen van zeer verschillende richting, maar men wist ook, hoe zij, die denzelfden Heer dienen, ten slotte door niets van Christus noch van elkander zijn te scheiden. Utrecht is de stad der „Unie”; dat is weer bewezen. Alleen hadden wij *nog wat meer* Unie gewenscht. Waarom bijv. komen er zoo weinig Christelijke Gereformeerde broeders? Zij zijn ons toch zoo hartelijk welkom en hebben zulke uitnemende krachten.

Gode zij dank, die ons dezen dag schonk. Hij geve ons dezen zomer nog een dergelijken, meer in de vrije natuur en kon het zijn met lieflijke Zuiderzon. Intusschen, het „zonnetje van binnen” is ten slotte het beste.

H.

Zeeuwsch jongelingsverbond.

De negentiende samenkomst van dit verbond had Hemelvaartsdag te Groede plaats.

Aan de orde was o. a. 1. Ligt het oprichten van

gymnastiek- en schermverenigingen op den weg der Christelijke Jongelingsverenigingen? 2. Welke pogingen kunnen er aangewend worden om den voortgang van het tijdschrift *Excelsior* te verzekeren; beide ingezonden door Goes, Openb. 3:11b. Een punt van bijna gelijke strekking als het laatste was ook ingezonden door Middeburg, Rom. 1:16a.

Deze negentiende samenkomst werd door ruim 45 personen bezocht.

De punten werden besproken. Het eerste scheen velen ongewenscht, daar het karakter wordt voorbijgezien en het hoofddoel der vereniging uit het oog wordt verloren.

Wat het tweede betreft, algemeen was men overtuigd, dat er behoefte bestaat aan een blad voor jongelingen en *Excelsior* daaraan uitstekend voldoet. Aan enkele verenigingen die het blad niet kennen zullen proefnummers worden gezonden. De verenigingen zullen zooveel mogelijk intekenaren zien te werven, en wekken op tot een extra-gave, zoo de kas zulks toelaat.

Zooals gewoonlijk, werd een telegram gezonden aan het Nederlandsch Jongelingsverbond, te Utrecht vergaderd, met de bede van Ps. 134:3.

We verblijden ons hartelijk over zulke bewijzen van sympathie voor het streven van ons blad, dat in den laatsten tijd krachtigen steun mocht ondervinden. Een blad als *Excelsior* zal dan het best groeien en bloeien, als alle lezers er voor ijveren gelijk de Zeeuwsche vrienden, dien we hartelijk dankzeggen.

H.

(De uitgevers zijn bereid, als men hun adressen doet geworden, proefnummers gratis toe te zenden.)

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. Donderdag wordt weder een concert gegeven; wij kunnen ieder gerust aanraden eens *een kijkje* te gaan nemen.

(Kan dit ook als spot bedoeld zijn, dat de lui niet komen om de muziek, maar om elkaar te zien en gezien te worden?)

2. Een onzer vrienden werd ons ontrukkt door den *dood, van welken* wij vertrouwen, dat hij de rust is ingegaan.

3. Wij hoopten het plan uit te voeren, maar werden *daarin* belet.

4... opdat we onzen dank mogen betuigen *van nu af aan* tot in lengte van dagen.

5. Niet *eenmaal* (dus tweemaal misschien!) de strekking der zaak begrijpende, en jaloersch *van* anderen, die hem in kennis *overstreefden*, verzocht hij *toestemming* zijn ontslag te mogen *indienen*.

6. Jong *gewend*, oud *gekend*. (Hoe dat wel gaat, zich b.v. aan een les te *wennen*?)

7. Hij zal *van* zijn bekwaamheid nog moeten doen blijken.

H.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlandsch Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

ANANIAS en SAFFIRA.

De ontzettende geschiedenis van Ananias en Saffira is bekend. Ze is zelfs zóo bekend, dat het te vreezen staat dat haar indruk op de Christenheid niet meer is wat hij behoorde te zijn. Bovendien wordt ze gretig misbruikt door allerlei slag van menschen. Niet het minst in den laatsten tijd door socialisten. Dezen lezen in dit verhaal de les dat niemand eigendom mag hebben op straffe des doods! Zoo vroeg mij eens een socialist in een openbare discussie, wat ik wel zei van zulk een knap man als Petrus, die de kapitalisten liet dood neervallen!

Zoowel tegen gierigheid als tegen leugen en socialisme is juist deze geschiedenis een krachtige waarschuwing. Zij staat daar aan den aanvang der nieuwe bedeeeling als een teeken, eens voorgoed gegeven, van de straf welke hem wacht, die zich op dezelfde wijze vergrijpt. Het eenige verschil tusschen dit geval en alle latere van denzelfden aard is, dat hier de straf onmiddellijk op de misdaad volgde, en in andere gevallen wellicht eerst ten jongsten dage zal ondergaan worden.

Evenzoo staat aan den aanvang van Israels geschiedenis in Kanaän de vreeselijke gebeurtenis met Achan, die de hand niet kon afhouden van het verbannene en de straf voor zijn verfoeilijke geldgierigheid en wereldschgezindheid ook zonder uitstel onderging.

Zijn lot, evenals dat van Ananias en Saffira, predikte allen zondaren, hoe de Heere een God is, „die te allen dage toornt”.

En worden de overigen tijdelijk gespaard, het is omdat, naar het woord van den heiligen apostel Petrus „God lankmoedig is over ons, niet willende dat eenigen verloren gaan, maar dat zij allen tot bekeeringe komen.” (2 Petr. 3 : 9)

„De menigte van degenen, die geloofden, was één hart en éene ziel; en niemand zeide dat iets van hetgeen hij had zijn eigen was, maar alle dingen waren hun gemeen.” (Hand. 4 : 32)

De onmiddellijk daarop volgende verzen toonen duidelijk, dat met deze mededeeling *niet* bedoeld wordt, dat de Christenen een soort van socialistische maatschappij vormden. Klaarblijkelijk behield ieder zijn eigen bezitting, was er tenminste volstrekt geen algemeene regel van een gemeenschappelijke kas, waarin allen het hunne stortten, om daarna er allen gelijkelijk uit onderhouden te worden. Zulk een maatregel *schijnt* wel heel liefelijk te zijn, en *heet* uitnemend Christelijk, maar in waarheid zou ze niets anders zijn dan de gewelddadige opheffing van de ordinantiën Gods, die alle vermenging haat, en met hoogwijze bedoelingen het recht, en wel het onvervreemdbaar recht van den persoonlijken eigendom instelde.

De aangehaalde woorden zeggen ons klaarblijkelijk, dat de Heilige Geest zoo heerlijk en krachtig in

het lichaam des Heeren werkte, dat geen der leden voor zichzelf leefde en bezat, maar te allen tijde bereid was al het zijne zoo noodig op te offeren voor de anderen. Ja, zoover ging dit, dat zooveel als er bezitters waren van huizen of landerijen, die verkochten en de opbrengst aan de apostelen brachten, die toen nog in hun personen ook *het ambt van diaken* vereenigden. 't Was dus niet zoo, dat allen tot vrijwillige armoede overgingen, om daarna allen bedeed te worden. Maar zóo dat die overvloed had, uit en door dien overvloed zorgde, dat er „niemand was, die gebrek had.” „Aan een iegelijk werd uitgedeeld, naardat hij van noode had.”

Zelfs bij de vermelding van den verkoop van landerijen en huizen wordt nog afzonderlijk, en dus blijkbaar als een bijzonderheid, geboekt: „En Joses, van de apostelen toegenaamd Bárnabas (hetwelk is, overgezet zijnde, een zoon der vertroosting), een Leviet, van geboorte uit Cyprus), alzoo hij eenen akker had, verkocht dien en bracht het geld, en legde dat aan de voeten der apostelen.”

Ware de verkoop van landerijen ten bate der Christelijke gemeenschap in letterlijken zin algemeen geweest, Lukas zou natuurlijk van dit geval, als zijnde dan slechts één uit zeer vele, geen afzonderlijke melding gemaakt hebben.

De daad van Joses was de heerlijke vrucht van de vervulling zijns harten met den Heiligen Geest. Deze man toonde waarlijk *alles* voor zijne broeders over te hebben.

't Schijnt dat zijne daad van zelfverloochening Ananias en Saffira heeft aangewakkerd om ook het hunne aan het algemeen belang der broederschap ten offer te brengen. Zij verkopen hunne have, zeer waarschijnlijk met het doel, om evenals Joses den prijs aan de voeten der apostelen te leggen. Met het lieve geld in handen wordt echter hun goede voornemen gewijzigd. Ach, waarom niet *geheel*? 't Is immers nóg, zooals Petrus zeide, het *hunne*. Maar de Satan verlost hen om van den prijs te onttrekken en het overige gedeelte *toch* te brengen, onder den schijn, dat hier de geheele opbrengst werd verantwoord. Zoo werd het werk des Heiligen Geestes in het menschenhart belasterd, en de opwelling van ijdelheid, zelfzucht en eigengerechtigheid kreeg het kleed aan van zelfopoffering, gewrocht door den Geest Gods. Zoo werd zonde tegen den Heiligen Geest gepleegd.

Met stalen voorhoofd liegen man en vrouw beiden op de uitdrukkelijke vraag van Petrus, en doen het voorkomen alsof het geld dat zij afzonderden de volle prijs is. Onbegrijpelijk is de verblindheid, waarmede de zonde ons slaat.

Hoeveel teekenen en wonderen van de apostelen hadden de leugenaars reeds bijgewoond! En al ware dat niet het geval geweest, toch zou op de vraag: „Geloofst gij, dat God alwetend, almachtig en heilig is?” hun antwoord ongetwijfeld toestemmend ge-

weest zijn. En toch handelen zij alsof ze daar geen woord van gelooven. Toch doen ze alsof God te bedriegen ware als een onnoozel kind. Men kan zich die verblindheid nauwelijks voorstellen. Maar daardoor toonen we alleen onze eigen verblindheid. Is niet elke zonde eene handeling, waarbij men al zijn kennis, al zijn verlichting als met voeten trapt?

De onmiddellijke dood is het gevolg van deze opzettelijke overtreding van de rampzaligen. Met vele smarten doorsteekt zich de geldgierige, zegt het Woord Gods Niet dikwijls evenwel daalt de heerlijke wraak des Heiligen zoo spoedig onherroepelijk op den schedel des overtreders neder.

„Onze God is een verterend vuur.” Dat woord staat in een brief, aan *Christenen* geschreven. Het zij ons eene waarschuwing en een ernstige spoorslag, om steeds vreezende en bevende de zonde te bestrijden, uitsluitend en alleen in de kracht van Hem, in wien God ons tot meer dan overwinnaars maken wil. W.

EEN IJVERAAR.

Dat was ongetwijfeld John B. Gough, de apostel der afschaffing, de man die nu ruim twee jaar geleden te Frankfort in Pensylvanië, Noord-Amerika, overleed, 69 jaar oud.

Veertig jaar lang was Gough als openbaar redeenaar de geliefkoosde spreker bij het volk. De talenten die God hem schonk, wijdde hij dan ook aan de veredeling van zijn medemensch, vooral in het bestrijden van het drank*mis*bruik, en het waarschuwen tegen het drank*ge*bruik. Zijn eigen ondervinding en het *mis*bruik waartoe het *ge*bruik in dezen hem geleid had, drongen hem om als „temperance”-spreker aan dit werk gaven en krachten te besteden.

Hij was in 1817 in Engeland geboren. Zijn ouders waren arm, en op hun bevel was hij op twaalfjarigen leeftijd reeds genoodzaakt naar Amerika te vertrekken, om daar werk en brood te gaan zoeken. Hij kwam met een daalder in zijn land aan. Eerst werkte hij als daglooner bij de boeren; later werd hij in de boekbinderij van de „Methodist Book-Concern” te New-York geplaatst, maar daar hij, niet-tegenstaande de goede invloeden die hem omringden, zich aan den sterken drank overgaf, werd hij ten laatste ontslagen.

Tot nu toe had niemand vermoed, dat in dezen jongeling een volksredenaar van den eersten rang verborgen zat, die eenmaal vergaderingen met zich medeslepen zou, en de harten der menschen bewegen kon, evenals de wind de toppen der boomen.

Na zijn ontslag zwierf hij in de gemeenste kroegen van New-York rond, en gaf aldaar komische voorstellingen en voordrachten. Deze uitvoeringen werden door de kroeghouders goed beloond, en

vooral gaf men den kunstenaar, in evenredigheid van het genot, dat hij den bezoekers verschaft, overvloedig te drinken.

Niettegenstaande hij in het jaar 1839 met een vrouw in het huwelijk trad, die hem zeer tot vlijt en matigheid aanspoorde, zonk hij toch al dieper en dieper. De grootste armoede, ja *delirium tremens* (dronkenmanswaanzin), volgde deze liederlijke levenswijze op den voet, en de opmerking van Gough, door hemzelf later gemaakt, was niet ongegrond: „Ik heb mijn vrouw en kind door den drank vroegtijdig ten grave doen dalen; de Heere God moge mij genadig zijn!”

Het gelukte ten laatste, door de genade Gods en de hulp van een vromen Kwaker, Gough te overreden om den drank geheel af te zweren, en den drankduivel in zichzelf en anderen met alle kracht te bestrijden.

Maar ziet, hij die andere dronkaards tot matigheid overgehaald en hen gered had, verviel in het jaar 1842 weder in zijn oude ondeugd; doch dit duurde niet lang, want door het geloof en het gebed richtte hij zich op, en aanvaardde met het oog op den Zaligmaker weder den strijd.

Hij verloochende zijn diepen val niet, maar beleed dien met zulk een ernst en nadruk, dat hij het vertrouwen zijner vrienden spoedig terugwon, en als openbaar redenaar overal met gunstig gevolg voordrachten hield in het belang der zaak. Eenigen tijd later verlangde een matigheidsgenootschap in Engeland zijn diensten, en hij was aldaar met gunstigen uitslag gedurende twee jaren werkzaam.

In het jaar 1843 huwde hij opnieuw met een vrouw uit Massachusetts. Zijn geheele bezitting bestond toen in de kleeding, die hij droeg, en een dollar of wat in zijn zak. Dit huwelijk was zijn geluk. Deze vrouw was gedurende drie en twintig jaren zijn „reddende engel” en trouwe levensgezellin; zij leeft thans nog en betreurt zijn dood.

Als openbaar redenaar was Gough bijna niet te overtreffen; men berekent, dat hij in het geheel meer dan 8500 voordrachten heeft gehouden. Door zijn invloed alleen moeten 200000 personen de ont-houdersgeloofte hebben onderteekend.

Het hoogste punt van zijn redenaarstalent had hij dertig jaar vóór zijn dood bereikt, en men beweert dat destijds zijns gelijke niet bestond. In een zijner redevoeringen beschreef hij zijn ondervinding bij een aanval van *delirium tremens*.

De geachte predikant Dr. Cuyler zeide eens na een goed geslaagde voordracht van Gough: „Waarlijk, de Heere God heeft een wonderbaar schepsel geschapen, toen Hij John B. Gough schiep.”

Gods genade en de liefde van Jezus Christus heeft zich heerlijk aan hem geopenbaard, en bij hem werd het woord bewaarheid, dat, waar de zonde meerder was, de genade toch nog veel overvloediger is geworden.

In een zijner redevoeringen tegen het drankgebruik — en wanneer Gough over dit onderwerp sprak, was hij altijd het vurigst en welsprekendst — beschreef hij, als wij zeiden, zijn ondervinding bij een aanval van *delirium tremens*. Als een merkwaardigheid laten wij de beschrijving volgen:

„Nadat ik eens dagen lang met drinken had doorgebracht, ondervond ik in zekeren nacht, toen ik te bed lag, een zeldzaam gevoel van iets verschrikkelijks dat mij overkomen zou. Het was alsof ik vreeselijk geslagen werd. Ik begeerde te slapen, maar kon onmogelijk een oog toe doen. Ik zag alles wat mij omringde met een schrikkelijke duidelijkheid, terwijl mijn gehoor tevens zeer scherp was. In mijn ooren ruischte het als een zee, en dan werd alles opeens weer doodstil om mij heen.

Het meest kwelde mij een brandende dorst, en om dien te verdrijven en rust te krijgen, greep ik naar de jeneverflesch en dronk er met volle teugen uit. Maar niets hielp. Ik kon niet in slaap komen.

Eindelijk kroop ik het bed uit en haalde mijn tabakspijp en lucifers. Maar ik kon niet staan en moest weer gaan liggen. Terwijl ik nu lag, streek ik een lucifer aan. Ik begon te rooken en verloor mijn bewustzijn in een soort van sluimer. Maar plotseling ontwaakte ik met een gevoel van hitte in mijn gezicht, en vond dat mijn hoofdkussen in vlam stond. De brandende lucifer was op mijn bed gevallen. Met inspanning van alle krachten slingerde ik het kussen op den grond, maar ik was te zeer uitgeput om mij te bekommeren om de brandende vee-ren en weldra zonk ik terug in mijn halve sluiemering.

Hoelang ik alzoo gelegen had, weet ik niet. Maar het binnendringen der burens, die de brandlucht roken, deed mij wakker worden. Toen zij mij uit bed trokken, ontdekten zij, dat het onderste gedeelte van den stroozak in gloed stond. Zeker zou ik, als ik nog langer alleen was gebleven, gestikt en verbrand zijn. Het gevoel van een zoo dreigend gevaar ontkomen te zijn ontneemde mij eenigszins; maar vooral was ik bekommerd omdat nu mijn naam, die toch reeds als zoo slecht bekend was, geheel en al ten spot was geworden.

Toch zocht ik, ellendeling, opnieuw mijn troost in den drank. Nauwelijks was ik eenigszins van den schrik hersteld, of ik dronk weer een flesch whiskey. Nu klommen mijn benauwdheden ten top. Hevige krampen deden al mijn leden ineenkrimpen en mijn hoofd kloppen alsof het barsten zou.

Eindelijk verzocht ik een buurman om een dokter voor mij te halen, maar ik had er weldra spijt van. De dokter zag natuurlijk terstond welke mijn ziekte was. Hij gebod mij streng te bewaken en mij in geen geval één droppel sterken drank te geven. Maar daarmede begon des dronkaards vreeselijkste lijden, — het *delirium tremens*, met al zijn verschrikkingen.

Drie dagen lang leed ik waarlijk helsche benauwdheden, die nog verzwaaard werden door de overtuiging, dat ik er zelf de schuld van was. Afschuwelijke gedaanten grijnsden mij aan van den wand der kamer, van den vloer, van den zolder, en miselijke figuren dansten voor mijn oogen op mijn deken. Dan weer bedekten millioenen spinnekoppen mijn lichaam en kropen over mijn bed, tot mij het benauwde zweet van het gelaat afdroop en mij zoo deed sidderen, dat mijn ledikant dreunde. Wonderlijke lichtjes dansten voor mijn oogen en zonken dan weer plotseling weg in de diepte. Soms was het alsof ik stekeblind was. Ofschoon ik wist dat er licht in de kamer was, scheen mij alles pikzwart. Ook verging alle gevoel uit mijn ledematen, zoodat ik in mijn armen knijpen kon zonder iets te gevoelen.

Opeens voelde ik mij zinken in een peillooze diepte, zoodat ik de rotsachtige wanden van den afgrond zag, overal met helse gedaanten bevolkt, die mij spottend, grijnzend, honend aanzagen en ik gevoelde een zoo koude, ijzige atmosfeer, dat mijn haren te berge rezen. Afgemat zonk ik in mijn hoofdkussen, gansch uitgeput, maar met de vreeselijke zekerheid dat mijn lijden nog zou toenemen.

Door Gods oneindige barmhartigheid werd mijn leven gespaard. Als een afgeleefde grijsaard rees ik van het ziekbed. Toen ik in den spiegel keek, schrikte ik van mijn veranderde gedaante. Nooit vergeet ik dat oogenblik. . . . Ik dacht aan mijn moeder, aan haar onderwijs, aan haar gebeden. . . .

Ik begon naar God te zoeken. De Heere ontfermde zich over mij.

Mijn arme ziel werd uit de banden der zonde verlost. . . .

Jezus Christus leeft nog, en is een levende Zaligmaker." H.

Reisherinneringen.

't Was aan den avond van den 3^{den} September dat ik afstapte aan het mij welbekende station te Barmen—Ritterhausen, met zoo weinig mogelijk bagaadje. Ik kon dus met gemak zonder eenige hulp naar mijn logement gaan, om de eenvoudige reden dat het geen vijftig passen van het station verwijderd lag. Dat logement was het „Christliches Vereinshaus”.

Kennen mijne lezers de „Christliche Vereinshäuser” in Deutschland? Het is de moeite waardig om er kennis meê te maken. Wie kalm en rustig, goed en goedkoop wil logeeren, moet naar de Vereinshäuser gaan. Gewoonlijk vindt men er predikanten, alleenreizende dames uit den goeden burgerstand en mannen van zaken, die niet verkiesen op reis in uitsluitend wereldsche omgeving te verkeerren. Kamers en bedden zijn goed; men eet er degelijk en eenvoudig, kan ook een goed glas wijn voor

zijn geld krijgen, en is bovendien gewoonlijk in staat om heel aangenaam in gesprek en in kennis te komen met Christelijke en Christelijk gezinde personen.

Het Vereinshaus te Barmen is een van de schoonste en grootste van Deutschland. De logementen van dien aard hebben een flinke zaal, waarin de Jongelingsvereeningen hare bijeenkomsten houden. De zaal te Barmen is zeer smaakvol gebouwd en kan verscheidene honderden personen bevatten.

Dat zou ik dien avond ondervinden.

Na een ferme karbonade en een glas bier gebruikt te hebben, ging ik de „Neue Anlage” bezoeken, waar natuurlijk een fraai monument staat ter herinnering aan de gesneuvelden in den Duitsch—Franschen oorlog. Het uitzicht, dat men van den top van 't gedenkteeken geniet, is prachtig. Van de vuile Wupper, die de stad doorkruist, en van de talrijke fabrieken bespeurt men er weinig. Maar des te meer geniet men van de heerlijke rijen bergen, die de stad eng insluiten in een lang, smal dal.

Tegen het vallen van de duisternis kwam ik weer thuis, en hoorde reeds van verre een stem des gejuichs. Jawel! de groote zaal van 't Vereinshaus was eivol, en ik zou mij aan een groote onbeleefdheid schuldig gemaakt hebben, indien ik geweigerd, of zelfs geaarzeld, had om deel te nemen aan de „Sedan-feier”. 't Was de vooravond van den jaardag van den beslissenden slag bij Sedan, die Napoleon III den gevangene van keizer Wilhelm maakte, en Frankrijk weerloos aan de voeten van Deutschland bracht.

'k Heb nog nooit zooveel sprekers op één avond gehoord als toen. Men scheen een onuitputtelijken voorraad van feestredenaars te hebben. Geen hunner sprak langer dan tien minuten. En telkens scheen het dat drie tezamen één geheel vormden. De eerste bracht hulde aan den keizer, de tweede verkondigde den lof van Von Bismarck, en de derde bracht het godsdienstig gedeelte van den avond tot zijn recht door te wijzen op God, die de overwinning had geschonken,

Tusschen elke twee sprekers werd ruimschoots Beiersch bier gepresenteerd, en niemand verzuimde de gelegenheid om het „Lebe hoch!” meê aan te heffen. Heb ik nooit zooveel redevoeringen op één avond gehoord, 'k heb evenmin ooit zooveel bier in zoo korten tijd zien drinken. 't Was dan ook zoo goedkoop mogelijk; wie het betaalde, ook voor mij, vreemdeling, ben ik nooit te weten gekomen.

Zooveel weet ik, dat ik tegen twaalf ure naar mijn kamer ging, en omstreeks half drie 's nachts wakker werd gejuicht met de overtuiging, dat het feest nog in vollen gang was.

Den volgenden dag heb ik veel minder redevoeringen, maar ongeveer van den morgen tot den avond muziek gehoord. Een Duitscher is vroeg bij de hand. 's Morgens te zes ure begonnen de optoch-

ten reeds. Dien dag werkte ieder zoo weinig mogelijk, waarvan altijd het gevolg is dat sommigen met verdubbelde inspanning moesten arbeiden. Dat kon men duidelijk in de café's en aan de spoorwegstations bemerken. De eerste trein, waarmede ik verder reisde, was reeds buitengewoon lang en vol. En toen ik te Coblenz afstapte, was er daar aan 't station een drukte om er duizelig van te worden.

Geen wonder! Waar zou men het feest vieren, indien niet te Coblenz! Een militaire stad, die in 't begin van den oorlog als Rijnstad veel gevaar had geloopt, al de transporten had gezien, waar de soldaten in den zomer van 1870, op de treinen die hen vervoerden met krijt, in groote letters: „Eilgut nach Paris!“ hadden geschreven, en waar later duizenden Franschen een poos krijgsgevangen zijn geweest.

Wie, die den Rijn in Deutschland zag, kent Coblenz niet, en de verbazend sterke vesting Ehrenbreitsten, die er vlak tegenover aan den anderen oever ligt? Maar minder bezocht dan Ehrenbreitsten is het dorp Pfaffendorf, dat een half uur hoogerop aan denzelfden oever ligt. De wandeling uit Coblenz over de schipbrug, over de Pfaffendorfer hoogte, het dorpje door, en over de spoorwegbrug terug, is overheerlijk en neemt ongeveer drie uren in beslag. Vóór de eenvoudige herberg te Pfaffendorf, onder het zware geboomte, aan de ruwe tafel, vond ik een paar boeren, die met de grootste belangstelling het Hollandsche kleingeld beschouwden, dat ik hun toonde, en dat hun volslagen nieuw was.

Mijn reisplan leidde naar Leipzig, en wel langs een grooten omweg, langs den Rijn en door het noordelijk gedeelte van Thüringen, een weg, dien men niet licht vergeet. 'k Wenschte zooveel mogelijk in de Vereinshäuser te logeeren. En thans is eigenlijk mijn doel alleen om dáár een en ander van te vertellen. We maken dus samen den tocht van Coblenz naar Bingen, Mainz, Frankfort a/M., Bebra, Wartburg enz., indien ge het goedvindt, maar in twee minuten. Hebben de vrienden lust in zulke uitstapjes, dan kunnen we die plaatsen later nog wel eens samen bezoeken.

Leipzig bezit een degelijk en zeer eenvoudig, maar zeer goed Vereinshaus, dat druk bezocht wordt, en zoover ik kon nagaan, betrekkelijk goede zaken maakt. Als naar gewoonte ligt, grenzende aan het Vereinshaus, de handwerkers-herberg „Zur Heimath“. Wat het Vereinshaus is voor den burgerstand, is „Zur Heimath“ voor de lagere volksklassen. Voor 25 à 30 cents vindt de handwerksgezel, die op zijn ambacht reist, daar een goed onderkomen en stevig ontbijt. In beide soorten van huizen heeft elke kamer haar eigen bijbel ten gebruike voor de gasten, terwijl elken morgen de „Hausvater“ de gezamenlijke godsdienstoefening leidt, die voor allen in huis openstaat. Op vele plaatsen is aan het Vereinshaus een Christelijke boekhandel verbonden.

Nu, in het Vereinshaus te Leipzig was ik als 't ware zoo goed als tehuis. De „Hausvater“ kent mij reeds, en aan die vriendschap dank ik steeds een goede, vrije kamer met een uitzicht zoo mooi als Leipzig het in een zijner straten geven kan. Dat is wel niet heel mooi, maar toch altijd beter dan op een binnenplaats. De Deutsche binnenplaatsen kunnen gewoonlijk de critiek onzer Hollandsche huisvrouwen niet best doorstaan. Mijne kamer ziet gewoonlijk uit in de Rossstrasse. 't Vereinshaus in Leipzig heeft het voordeel van midden in de stad te liggen.

Den dag na mijne aankomst gevoelde ik lust om den huisgodsdienst bij te wonen, 's morgens om 7 uur in de keuken. Hausvater zat boven aan de tafel, omringd van vrouw en kinderen. De overigen, zowel de gasten uit beide inrichtingen als het dienstpersoneel, namen plaats in de bontste mengeling, naar gelang ze binnenkwamen. De Hausvater sprak het morgengebed uit; helaas, steeds een formuliergebed; gaf een lied op om te zingen, en wilde daarna een gedeelte der Heilige Schrift lezen om weder met een formuliergebed te besluiten. Maar de dienst mocht niet ongestoord eindigen. Onder de gasten uit het Vereinshaus bevond zich een Duitsch predikant, die lange jaren geleden eens een nacht in hetzelfde huis had doorgebracht. Dat was op zichzelf niets vreemds, en was natuurlijk reeds honderden overkomen. Maar onze vriend scheen tot de soort van menschen te behooren, die in zichzelf en in al wat hun overkomt, al is het nog zoo gering, iets buitengewoons zien. Zoodra het gezang geëindigd was, stond hij op en kondigde met de plechtigste stem, die men bedenken kan, aan, dat het hem een bijzonder genoeg zou zijn hedenmorgen den dienst verder te mogen leiden, aangezien hij voor dat verlangen zijn zeer bijzondere redenen had.

De huisvader was — zooals in zulk een inrichting tepas komt — echter niet door het eerste woord van zijn stuk gebracht, en weigerde aan dominé inwilliging van zijn bijzonder verlangen, met de mededeeling, dat hijzelf altijd de diensten leidde, volgens huisorde, waarvan niet mocht worden afgeweken.

Maar onze dominé was ook geen rat, die voor één gat gevangen is, en bracht in 't midden, dat wanneer huisvader zulk een zeer bijzondere reden had voor zulk een verzoek, een mensch, die het *hem* weigerde, wel een barbaar zou wezen. Op dien grond herhaalde hij dus zijn aanvraag.

Straks, na aftoop van den dienst, zou *hem* het woord gegeven worden, maar nu niet; zoo werd hem beduid met de meeste vriendelijkheid, maar ook met vastberadenheid.

Dat lag echter allesbehalve in 't plan van onzen predikant. Terwijl huisvader ter voorbereiding voor de lectuur, die hij zou aanvangen, zijn bril recht

zette en — o jammer! — even zijn neus moest snuiten, stond de welmeenende, maar niettemin zeer lastige, indringer op met een bijbel in de hand en sprak met een stem, waartegen de ander zijn longen niet beproefde: „Geliefde vrienden! Een zeer bijzondere reden heeft mij genoodzaakt en gedrongen om onzen lieven huisvader het verzoek te doen, dat door hem zoo gereedelijk is ingewilligd. Het is in den loop dezes jaars juist vijftien jaren geleden, dat ik het groote voorrecht had een nacht onder ditzelfde dak door te brengen. Ik was toen op reis van Berlijn naar Dresden, en vertoefde hier een dag. Ik woonde in ditzelfde vertrek den huisgodsdiens bij. En thans zit ik hier weer, en zie ik u om mij heen, en gevoel ik mij gedrongen om met u een gedeelte der Schrift te lezen en wel Psalm 121.” Onmiddellijk na de lezing ging dominé in het gebied en sloot daardoor den dienst, zonder er eenigszins naar te vragen of er ook nog iemand anders in 't vertrek was, die het belangrijke van zijn reis-ondervinding inzag, maar zeker met de stellige overtuiging, dat het ons aller dure plicht was met hem God te danken voor het onuitsprekelijk voorrecht, dat we hem — hoogbegeenadigde — dien morgen daar mochten aantreffen.

Dat dit verhaaltje letterlijk waar is, zullen wellicht niet allen dadelijk gelooven. Maar wie eenigszins door Gods genade den hoogmoedigen farizeër heeft leeren kennen en verafschuwen, die in zijn eigen hart woont, gelooft het wel. En die gelooft daarbij ook, tot zijne beschaming, dat wij allen hoofd voor hoofd tot dergelijke dwaasheden in staat zijn en er toe vervallen, indien God ons niet behoedt.

'k Dacht, toen ik onzen Duitschen dominé hoorde, onwillekeurig aan iemand, met wien ik eens in Rotterdam aan tafel zat, en die als een groote bijzonderheid en een merkwaardige leiding Gods verhaalde, dat het huis, waarin hij thans middagmaalde, met den achtermuur gebouwd was tegen den achtermuur van een ander huis, waarin hij vóór eenige jaren vriendelijk en gastvrij ontvangen was. De goede man zag daarin de bevestiging van Da Costa's woord, dat het Gode soms behaagt op plaatsen terug te komen, die Hij eens in bijzondere genade bezocht heeft. Ofschoon we allen wellevend genoeg waren om heel diepzinnig te kijken, begrepen we geen van allen zoo dadelijk, in welk opzicht die man *daarom* boven ons verheven was.

God alleen is groot, en wij allen, hoofd voor hoofd zoowel als allen tezamen, zijn *niets*. Dat kunnen wij er uit leeren. Maar „die rede is voor ons allen *hard*.”

Mag ik een volgenden keer eens vertellen, waar ik terecht kwam, toen mijn plan was in het Vereins-haus te Bremen te logeeren?

W.

Taal en letteren.

EEN ALLERLEI.

Als iemand wat op het hart heeft, doet hij het best het er zoo spoedig mogelijk af te nemen, en „geen wolf op zijn hart te smoren”.

Reeds lang nu heeft een lid onzer redactie een en ander, velerlei zelfs, op het hart, en zoo niet alles, dan toch iets er van trachte hij — met verlof der lezers — er af te lichten.

Herhaaldelijk toch gebeurt het hem vragen te ontvangen over onderwerpen, vaak in verband met wat hierboven staat; ook wil het hem overkomen uitdrukkingen onder de oogten te krijgen, die min juist zijn (zie *stijlbloemen*); eindelijk ook zijn er tal van gezegden, min of meer algemeen in zwang, die zijn wat onze vaderen noemden „misselick”. Dergelijke dingen nu wenscht hij — het had al lang moeten gebeuren — hier te bespreken, allereerst om te strijden tegen den napratenden Jan Saliegeest, die in niet weinig sprekers schijnt gevaren, in niet weinig vergaderingen rond te waren.

Een paar jaar geleden zat ik in zekere kerk, en zag hoe de vrije toegang tot het middendeel was afgesloten door een grooten, ijzeren boom of haak, die werd opgelicht als er iemand door moest. Waartoe nu deze versperring diende, bespreken we hier niet, maar met verbazing las ik op een bord er bij: *ingang-ruim*.

„Ziet ge dat?” sprak ik tot een vriend, „ingang ruim! en het is zoo eng mogelijk.”

„Maar vat ge dan niet dat het beteekent: *ingang tot het ruim*, het schip der kerk?”

Ik had het niet gevat en — schaamde mij toch niet.

Een anderen keer kwam ik bij een vriend, die zeer tegen den sterken drank is. Hij vertelde mij, dat hij een artikel had geschreven, getiteld: *ontwerp-drankwet*.

„Gij bedoelt toch zeker *drankwetontwerp*,” zei ik, „waarom zegt ge het dan verkeerd?”

„Het is niet verkeerd.”

Ik dacht weer aan het „ruim” en zei (de vriend nu is zelf een taalkenner):

„Lieve vriend, we staan blijkbaar voor een geheele omwenteling in onze taal. Voortaan zullen we dus spreken van een „staart-paarden”, een „venster-dak” en „boer-melk”. Dat zal, ik zeg niet fraai, maar zeker nieuw wezen.”

Het wonderlijkste van deze nieuwigheid is zeker, dat zij, schijnbaar om de beknoptheid uitgedacht, niets uitwint. In dit opzicht handelde althans een zekere stad redelijker, die onlangs een straat „Amsterdam-sstraat” doopte. Waarschijnlijk had een Engelschman deze plechtigheid volbracht. Hoe het zij, de naam is dwaas, of men zou voor goed moeten aannemen te spreken van „Rotterdam kooplieden”,

„Haarlem halletjes”, „Arnhem wandelingen” enz. waar deze en gene terecht tegen zal hebben.

Dat al zulke verkeerdheden nagevolgd, soms algemeen nagevolgd worden, is treurig, en bewijst niet alleen hoe weinig degelijke kennis er onder de menschen is, maar meer nog hoe weinigen zich de moeite geven een oogenblik na te denken. Als het kleeren of spijzen geldt wil ieder het eelste en beste, maar hoe men zich uitdrukt — nu ja! En toch „de stijl is de mensch”, de „spraak maakt hem openbaar”.

Neem b.v. zoovele vergaderingen, die er gehouden worden. Negenmaal van de tien kunt gij daar ook allerlei vaste uitdrukkingen vernemen, waar de deskundige of liever ieder, die zijn vijf zinnen gebruikt, om lachen moet.

De voorzitter b.v. vraagt den secretaris lezing der **notulen**.

Nu kan ieder weten, dat **notulen** voor *notelen* even dwaas is als **fabulen** voor *fabelen*. Onze vaders schreven die eerste woorden wel zoo, naar den Latijnschen oorsprong, maar spraken het niet zoo uit. En het is dan ook al te dwaas. Toch hoort men het telkens.

Zijn nu de bedoelde „notulen” gelezen, dan is de voorzitter gehouden te vragen of het gelezene ieder juist dunkt. Maar daar zit menig president schrikkelijk mee verlegen, zoo het schijnt. Te vragen of iemand „aanmerkingen” heeft — o neen; aanmerkingen brengen immers, zooals hij zeer verkeerdelijk meent, het denkbeeld met zich van berispen, vitten. Het zachtere „opmerkingen” dan? Och, daar is ook nog een luchtje aan. Geen nood! We verknoeien een Duitsch woord en komen dan tot „bemerkingen”. Dat is nu wel een woord zonder slot of val, dat, *als het in onze taal behoorde*, hoogstens „bespeuringen” zou beduiden, maar och, juist omdat het niets beteekent, stoot er zich ook niemand aan. Het kunststuk is volbracht!

En nu 't vervolgt. Er is b. v. reglementsherziening aan de orde, en de voorzitter zegt:

„Mijnheeren! reeds verscheiden avonden hebben wij aan dit werk besteed en *gelooven wij* (weer averechts voor: wij gelooven), dat het tijd is deze zaak te beëindigen. We herzien thans *van af* § 25.”

Natuurlijk komen nu van alle zij „bemerkingen”, niet op het fraaie Hollandsch — dat ware te wenschen! — maar op de te herziene artikelen. De een wil, dat de begunstigers ten deele zullen genieten *van* de voorrechten der leden; de ander, dat nieuwe leden zullen moeten *doen blijken van* zekere ontwikkeling. Een derde wil verschillende artikelen *opgeheven* zien (hoe hoog wel?). Zeker schrander lid, die trouwens de lachers tegen zich krijgt, wil nog een artikel achter de *slotbepaling*.

Ten slotte kan de voorzitter „*mede* namens het *overig bestuur*” niet nalaten zijn dank te betuigen voor de wijze waarop allen tot de gewichtige taak

de hand hebben geleend; hij is daarover *hoogstens* verblijd en voelt niet hoe hij, zoo sprekend, iets ver van lieflijks zegt.

Nu meene niemand, dat wij hier overdrijven. Wij zouden het er gaarne voor over hebben geloogenstraf te worden, maar de toestand is zoo. Erger is nog dat er zooveel geschreven, ja gedrukt wordt, 'twelk niet beter is, al heeft men ook tot verbeteren al den tijd.

Zoo bijv. zegt zeker ernstig verslag:

„Er woedde een hevige brand; vele hammen en worsten kwamen in de vlammen om.”

Een ander vertelt:

„Na zich met spelen vermaakt te hebben, kwamen de broodjes en de koffie”; (die dus hadden loopen spelen en zeker warm waren!)

Een derde verzekert plechtig, dat hij giften vraagt voor een nood, „die met alle beschrijving spot”, en levert dan toch vijf bladzijden beschrijving van dien nood. Vermakelijk is wel de verklaring van iemand die „geen spek meer durft eten uit vrees voor trichineuse varkens”.

Maar genoeg. — Dit opstel is niet geschreven onder vroolijke omstandigheden en evenmin bestemd om de lieden te doen lachen, wat echter volstrekt geen kwaad kan. De waarheid is, dat in ons goede Nederland de taal een verschoppeling is en meer en meer op een onecht kind begint te lijken. Een andere waarheid is, dat het gevolg hiervan wezen kan, dat er mettertijd geen Nederland meer bestaat.

Verbetering is mogelijk. Want wie wil, kan, wel te verstaan *in dit geval*.

Mag ik eens uit de school klappen?

Onder de vele jongelieden, die nauw met mij in betrekking stonden, zijn er achtereenvolgens drie geweest, bij wie voor alle „Taal en Letteren” de zin geheel scheen te ontbreken. Cijferen en rekenen was hun lust; een opstel maken een kruis. Een vers — ze begrepen niet waar het voor diende. Men kon immers alles veel korter zeggen!

Hooge achting koesterend voor de zoogenaamde „exacte” wetenschappen, als meetkunde, natuurkunde, rekenkunst enz., geloofde ik echter, dat een mensch ook nog wel wat anders kan leeren.

Bijna elk mensch heeft bepaald aanleg, of voor de exacte wetenschappen, of voor de andere, als bijv. de letterkunde. Doch het is onjuist te meenen, dat het een het ander uitsluit, al leert men het gemakkelijkst en kent men doorgaans het best datgene, waarvoor men aanleg heeft.

Met deze drie jongelingen dan heb ik de volgende ervaring opgedaan: wij behandelden trouw, zeer eenvoudig en geleidelijk, letterkundige onderwerpen. Op zekeren dag nu riep de eerste ongevraagd bij het lezen van een vers uit: „Wat is dat mooi!”

Toen was het pleit gewonnen.

De tweede kreeg zulk een smaak voor letterkunde — de spelling bleef hem en N°. 1 een

kruis — dat hij er ten slotte alle dagen „aan deed”.

Nº. 3 eindelijk schrijft thans zelf vaak verzen, die lang niet slecht zijn.

De verstandige lezer zal zelf de toepassing wel maken.

H.

Een beroemd duel.

Het koninkrijk Hongarije was sedert jaren door allerlei vijanden bestookt. Met meer of minder geluk had het zich verdedigd. Onder koning Ladislav V had de dappere rijksbestuurder Johannes Hunyades de Turken verslagen (1438—1457). Ladislav was een ondankbaar, wreed man, die na den dood van Hunyades diens oudsten zoon liet ombrengen, daar hij najverig was op den roem van dat geslacht. Daardoor maakte hij zich zoo gehaat, dat hij genoodzaakt was de woede zijner onderdanen te ontvluchten. Hij nam de wijk naar Praag en overleed aldaar kort daarna, op negentienjarigen leeftijd.

Wat hij door zijne misdaad had willen voorkomen toen het nog niet dreigde, werd er juist het gevolg van. Het geslacht van Hunyades kwam op den troon, want de tweede zoon van den grooten veldoverste werd tot koning uitgeroepen. Deze, Matthias Corvinus, was slechts vijftien jaren oud, toen hij in 1458 aan de regeering kwam. Hij regeerde tot 1490, toen hij, waarschijnlijk door vergif, om 't leven kwam. Reeds vroeg toonde hij voor zijn hoogen post alle bekwaamheid te bezitten. De edelste hoesdianigheden versierden zijn geest. Hij was verstandig, grootmoedig, een bekwaam staatsman en een uitnemend veldoverste.

Onze plaat stelt een beroemd voorval uit het leven van den jongen vorst voor. Een Boheemsch ridder van reusachtigen lichaamsbouw en woesten, ontmbaren moed, met name Hollubar, kwam naar Ofen getogen en dorstte naar den roem, elders zoo menigmaal behaald, dat ook hier niemand op het tournooiveld tegen hem bestand was. Hij was bekend als onoverwinnelijk; een soort van Goliath. Paul Kiniszy, de Hongaarsche aanvoerder der zwarte bende, die van molenaarsjongen tot veldheer was opgeklommen, was echter niet voor den snoever bevreesd. Niet onwaarschijnlijk was hij in den wapenhandel Hollubars gelijke; en wat moed betreft had Kiniszy zich meermalen onovertroffen betoond. Spoedig was de dag voor den kampstrijd bepaald. De koningin had hare plaats ingenomen, vanwaar zij den overwinnaar met den lauwerkrans zou kronen. De heraut van wapenen stond gereed het teeken te geven, waarop de kampioenen ten aanschouwe van de bloem des Hongaarschen adels en een menigte volks op elkander zouden losstormen, toen onverwacht een onbekende ridder met gesloten vizier de omheining oversprong, zijn paard vlak voor Kiniszy inhield en hem met luider stem verzocht zijn leven

daarvoor niet te offeren en Hongarije de eer te laten, dat het meer dan één Kiniszy bezat. Ofschoon men den ridder niet kon herkennen, toonde zijn geheele lichaamsbouw zijne jeugd op onloochenbare wijze.

Hollubar barstte in een woesten schaterlach uit en schreeuwde den knaap toe, dat hij wijs zou doen door nog een paar jongens mede te brengen. De partijen waren naar zijne meening al te ongelijk.

Maar de onbekende liet zich niet van zijn stuk brengen, en antwoordde eenvoudig: „Juich *na* den strijd; ook de pijl is licht, maar daarom niet minder te vreezen.”

Kiniszy gaf eerst tegenstrevend, maar straks vol vertrouwen toe, en de beide ruiters zetten zich in postuur.

Daar weerklinkt het sein op de bazuin. Ademlooze stilte heerscht. De strijders rennen op elkaer los. Hollubars lans verbrijzelt het schild van den jongen ridder, maar deze blijft vast in den zadel. Tweemaal herhaalt zich de schok, maar de reus kan het niet zoover brengen dat de jongeling wankelt. De vierde rit! Eén oogenblik verliest Hollubar zijn zelfbeheersching, maar lang genoeg om den onbekenden ridder gelegenheid te geven Hollubar zulk een geduchten stoot toe te brengen, dat hij met gebroken rechterarm bewusteloos van het paard stort.

Een donderende vreugdekreet galmt door de lucht. Het volk verbreekt de omheining om den jongen ridder zijn gelukwensen te brengen. De paladijn treedt nader en noodigt hem uit het vizier te lichten, opdat de beste ridder des lands aan den koning moge voorgesteld worden.

Kalm neemt de ridder den helm af, en het volk aanschouwt den geliefden vorst. „Als de eerste van mijn land ben ik zijn eerste beschermer!” spreekt Corvinus, en rijdt naar zijne gemalin om uit hare handen de eerekroon te ontvangen.

Matthias Corvinus werd gedurende zijn geheele regeering voortdurend bestookt door Oostenrijk, Bohemen, Polen, Zevenbergen, Moldavië en Walachije. Al dezen vijanden bood hij zegepralend het hoofd. Bovendien wist hij zijn rijk een bolwerk voor West-Europa tegen de Turken te maken. De universiteit te Buda werd door hem gesticht. In dezelfde stad liet hij eene sterrewacht bouwen. De invoering van de boekdrukkunst is aan hem te danken.

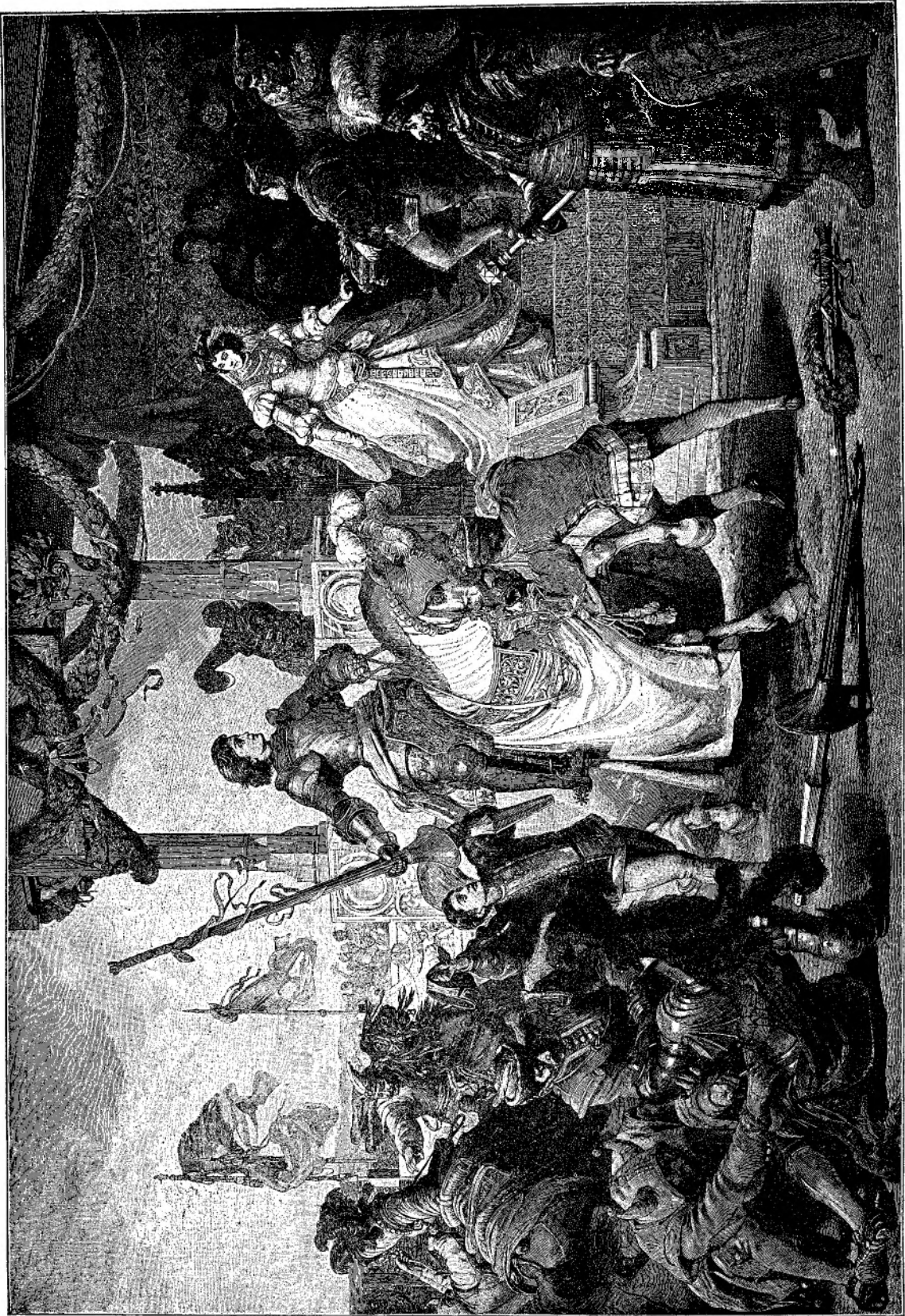
Toen in 1490 de mare van zijn dood, die te Weenen voorviel, zijn vaderland bereikte, sprak het volk: „Matthias Corvinus is dood, met hem sterft de rechtvaardigheid.” Steeds leefde hij in de dankbare herinnering voort als: „Matthias de rechtvaardige”.

W.

GEERT GROOTE

en de Broederschap des gemeenen levens.

In de veertiende en vijftiende eeuw zag het er over het algemeen in ons vaderland met het onder-

EEN BEROEMD DUEL.

wijs en den zedelijk-godsdienstigen toestand des volks treurig uit. Wel bestonden er in de voornaamste steden scholen, maar het onderwijs, daar gegeven, kon niet in de behoefte van allen voorzien. Daarenboven droeg toch ook nog het onderwijs bij hen, die het ontvingen, slechts geringe vruchten. Eensdeels was dit te wijten aan het onvoldoende der leermiddelen, anderdeels aan de onbekwaamheid van vele onderwijzers, maar zeer zeker voor een groot deel, indien niet voor het *grootste* deel, aan de verregaande stoutheid en brutaliteit der leerlingen. Konden de stadsscholen in den bestaanden toestand van onkunde en onwetendheid derhalve weinig verbetering aanbrengen, ook de kloosterscholen vermochten dat niet, omdat zij zich bijna uitsluitend op de vorming van geestelijken toelieden en dat onderwijs dus niet tot voordeel van het geheele volk, als zoodanig, strekken kon. Was het alzoo met het onderwijs allesbehalve rooskleurig, ook met den godsdienstigen toestand was het niet beter. Wel waren de „goê lieden” allen Roomsch-Katholiek, wel was het land overdekt met kloosters, waarin monniken en nonnen zich van de buitenwereld afzonderden, om, zoo het heette, een „Gode welgevallig” leven te leiden, maar, helaas, slechts weinig bekommerden de bisschoppen, priesters en monniken zich om het geestelijk welzijn der aan hunne zorg toevertrouwde leeken. Langzamerhand waren allerlei misbruiken en verkeerdheden de kloostermuren binnengeslopen en vele kloosterbewoners haakten dan ook naar zinnelijk genot en een lui, gemakkelijk leven, in stede van zich met het waarnemen hunner godsdienstplichten bezig te houden. Door dit alles verzonk het volk natuurlijk hoe langer hoe meer in een nacht van onkunde en bijgeloof. Gelukkig blonken er in dien nacht ook nog enkele sterren, die een meer of minder helder licht van zich verspreidden. Wij behoeven dan ook slechts de namen te noemen van een Thomas à Kempis, Rudolf Agricola, Wessel Gansvoort en Gerard Groote, om u te doen denken aan mannen, die met lust en ijver, met moed en volharding, alles aanwendden, wat in hun vermogen was, om in den bestaanden toestand verbetering aan te brengen. Voor den laatstgenoemde (hoewel hij in tijdsorde de eerste is) vragen wij thans eenige oogenblikken uw gewaardeerde aandacht. ¹⁾

Geert Groote werd in het jaar 1340 te Deventer geboren. Zijn vader, die burgemeester van D. was, zond hem reeds op jeugdigen leeftijd naar de aldaar bestaande kapittelschool, waar Geert den lof inoog-

¹⁾ Deze beide zinnen zijn den lezer misschien niet duidelijk. Dit opstel werd geschreven voor en gelezen op de vergadering eener Christelijke jongelingsvereniging te A. Daarom heb ik gemeend, deze zinnen te moeten behouden. Hier en daar eenigszins gewijzigd, verschijnt het opstel nu in dit blad.

ste, dat geen zijner makkers hem bij kon blijven. Hij was dan ook een leergierige knaap. Menigmaal klaagde zijne moeder, dat Geert niet was als andere jongens, die zich buiten de stad met het spel vermaakten; vaak zeide zij tot haar man, dat zij voor de gezondheid van Geert bevreesd was, omdat hij steeds met zijn neus in de boeken zat. De vader deelde die vrees echter niet. Integendeel, hij was er juist trotsch op zulk een leergierigen jongen den zijnen te mogen noemen. Hij begreep ook zeer goed, dat het Geert onmogelijk was de studie te laten varen. Zijn zoon *wilde* een geleerde worden, daaraan was nu eenmaal niets te veranderen. Deventers burgemeester deed dan ook zooveel hij kon om der moeder haar zorgen te ontnemen en haar gerust te stellen. Intusschen studeerde de knaap ijverig voort, en weldra was hij zóover gevorderd in de wetenschap, dat zijne leermeesters hem bekwaam achtten, om hooger onderwijs te genieten. Zou hij dat echter ontvangen, dan moest Geert Deventer verlaten. Nieuwe zorgen alzoo voor de reeds zoo bezorgde moeder. Niettegenstaande zij vele bezwaren inbracht, werd Geert toch in 1353, op dertienjarigen leeftijd, naar Parijs gezonden, om zich daar verder te bekwamen. Hier legde hij zich aan de hoogeschool De Sourbonne vlijtig op de kennis der godgeleerdheid en aanverwante vakken toe, en, na een verblijf van vijf jaren, keerde hij als achttienjarig jongeling in het bezit van den graad van „meester in de vrije kunsten” terug. Gaarne had zijne moeder gezien, dat haar Geert zich nu in Deventer gevestigd en zijne verkregen kundigheden ten nutte zijner stadgenooten aangewend had, maar Groote was reeds *te* geleerd, om onopgemerkt te blijven. Naar de toenmaals beroemde domschool te Keulen geroepen, opende hij aan die inrichting lessen in de wijsbegeerte, oudheidkunde en godgeleerdheid. Niet alleen werden zijne lessen daar zeer gewaardeerd en druk bezocht, maar zelfs werden hem twee prebenden ¹⁾, één van Keulen en één van Aken, geschonken, waardoor hij in staat gesteld werd voortaan als kanunnik van zijn ruime inkomsten een onbezorgd leven te leiden en zich geheel aan de studie te wijden.

Na eenigen tijd in Keulen werkzaam geweest te zijn, keerde hij naar zijne geboortestad terug. Terwijl hij hier vertoefde, bezocht hij op zekeren dag zijn vriend Hendrik van Calcar, prior van het Karthuizer klooster Monnikshuizen bij Arnhem. Deze had met Geert aan De Sourbonne gestudeerd en later hadden zij elkaër nog eens te Utrecht ontmoet. De gesprekken, door hen gevoerd, waren van beslissenden invloed op het leven van den jeugdigen kanunnik. De liefde voor alle wereldsche geleerdheid was nu bij hem uitgedoofd. In zijne vader-

¹⁾ *Prebende* is het jaarlijksch inkomen van een geestelijke stichting; lijfrente.

stad teruggekomen, verbrandde hij op den Brink in het openbaar al zijn kostbare werken, ging naar zijn vriend Van Calcar terug, vertoefde eenigen tijd bij hem en bezocht toen de kloosters in Gelderland en Brabant. In het klooster der Augustijner monniken te Groenendaal bij Brussel leerde hij den vromen Johannes Ruysbroeck kennen. Geert Grootte werd door de gesprekken, die hij met dezen man hield, in zijn voornemen om de kerk te hervormen, hetwelk hij reeds in Monnikshuizen had opgevat, versterkt. Na zijn verblijf in genoemd klooster vertrok hij naar Parijs, schafte er zich eenige nuttige werken aan, vestigde zich daarna te Deventer en begon nu met kracht in zijne geboorteplaats en in de omliggende steden en dorpen te prediken tegen alle misbruiken en dwalingen in de kerk. Hij maakte verbazend grooten opgang, wat vooral hieraan toe te schrijven was, dat hij niet naar de gewoonte dier tijden in het Latijn, maar in de landstaal sprak en onbewimpeld de gebreken aanwees en bestrafte. De toeloop was zóo groot, dat het gebouw, waarin hij zijne voordrachten hield, weldra te klein was, om de menigte te bevatten. Daar hij de geestelijkheid volstrekt niet spaarde, maakte hij zich daardoor onder haar vele en veelvermogende vijanden. Weldra wisten dezen van den bisschop van Utrecht, Floris van Welinkhoven, te verkrijgen dat hij Gerard het preeken verbood. Wel wendde Grootte alles aan om den kerkvoogd tot andere gedachten te brengen en het besluit weder te herroepen; het baatte niet. Toen ook een beroep op den paus geen gunstige gevolgen had, berustte de groote man in de beschikking van den bisschop, ja wist hij zelfs een oproer te voorkomen, dat tengevolge van het verbod dreigde los te barsten.

De ijverige Geert Grootte kon evenwel niet stilzitten. Het geluk des volks zooveel mogelijk te bevorderen was het ideaal, waarnaar hij streefde. Daarom zocht hij dan ook reeds spoedig een anderen werkkring.

Het onderwijs aan de kapittelschool te Deventer was alleen voor vermogenden toegankelijk. Teneinde ook mingevoeden in de gelegenheid te stellen om onderwijs te ontvangen, opende hij voor hen zijn huis, waarin hijzelf onderwijs gaf. Spoedig was het aantal leerlingen zóo groot, dat Grootte een helper noodig had. Dien vond hij in Floris Radewijns, kanunnik te Utrecht. Met hem werd Geert Grootte de stichter eener vereeniging van vrome, tevens wetenschappelijk gevormde geestelijken. De vereeniging, die spoedig na haar oprichting door den paus erkend werd, ontving den naam van: „Broederschap des gemeenen levens.” (Fratres de communita.) Zij werd aldus genoemd, omdat de leden der vereeniging in gemeenschap van goederen leefden.

Door gemeenschappelijken arbeid, vooral door het afschrijven van oude manuscripten, voorzagen de broeders in hun onderhoud. Zij woonden bij elkaar

in een dusgenaamd broederhuis (fraterhuis) en stelden zich ten doel verbetering van den zedelijken levenswandel, bevordering van het onderwijs der jeugd en vermeerdering van bijbelkennis. Groot is de zegen geweest, dien de broeders in ons land hebben verspreid. Zij toch zorgden ervoor, dat de Bijbel langzamerhand in de taal des volks werd overgezet en dat die taal in gebruik kwam bij de godsdienstige bijeenkomsten. Maar vooral hebben zij zich zeer verdienstelijk gemaakt door hetgeen zij voor het onderwijs deden. Wel was het onderwijs aanvankelijk alleen beperkt tot de oudere en jongere leden der vereeniging, maar later vestigde de broederschap den blik terecht op het onderwijs in het algemeen. Zij zorgde voor de stichting van goede scholen en stelde door haren arbeid nuttige boeken verkrijgbaar. Dat op de scholen der broeders goed onderwijs werd gegeven, blijkt uit het groot aantal leerlingen, die als het ware van alle kanten kwamen toestroomden.

De school hijv., die door de vereeniging te Deventer opgericht was, telde tegen het einde der vijftiende eeuw één en twintighonderd leerlingen. Ook in Zwolle stichtte Grootte een dergelijke vereeniging als door hem in zijne vaderstad was opgericht. Door haar zorg kwam in Zwolle eene school tot stand, die eenige jaren na de stichting soms duizend en meer leerlingen telde, waaronder er waren uit Zwolle, Nederland en Duitschland. Grootte mocht het echter niet aanschouwen, dat het door hem begonnen werk zulk eene uitbreiding verkreeg en zulke rijke vruchten droeg. Hij stierf den 20sten Augustus 1384, op vier en veertigjarigen leeftijd. Het was bij gelegenheid van een pest, die in Deventer woedde, dat een van Groottes vrienden door die vreeselijke ziekte werd aangetast. Medelijdend, liefderijk en hulpvaardig als Grootte steeds was, verzorgde hij met de grootste zorgvuldigheid zijn zieken „broeder”. Helaas, hij werd (om zoo te spreken) het slachtoffer zijner opofferende edelmoedigheid. Ook hij werd door de pest aangetast, die binnen weinige dagen een einde aan zijn arbeidzaam leven maakte. Zijn lijk werd in de Lieve Vrouwenkerk terzijde van het hoogaltaar begraven. Later werd zijn gebeente overgebracht naar de woning van zijn vriend Radewijns, waar het den 26sten April 1697 gevonden en toen afgestaan werd aan Hermannus Petri, pater van de broeders des gemeenen levens te Emmerik.

Grootte was niet alleen hervormer en prediker, hij was ook schrijver en wel een vruchtbaar schrijver, hetgeen blijkt uit de talrijke manuscripten, die hij heeft nagelaten. Het is dan ook niet te ontkennen, dat Grootte een gunstigen invloed op het Nederlandsch proza heeft uitgeoefend. Hij was het, „die de ontwikkeling van het proza meer algemeen in de hand werkte.”¹⁾ Van Grootte bezitten we, behalve

¹⁾ Hofdijk, Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde.

de genoemde handschriften, nog een werkje, getiteld: „*Vertoogh tot een paer luidts om horen staet te berechten.*”¹⁾ Ofschoon het waar is, dat de door hem gestichtte broederschap grooten invloed op den voortgang der Hervorming gehad heeft, toch blijkt uit Grootes geschriften duidelijk, dat hij niet als *kerkhervormer* optrad, maar alleen eene hervorming van het levensgedrag bedoelde. Kunnen wij hem den eernaam „kerkhervormer” derhalve niet toekennen, dien van volksbeschaver verdient hij ten volle. Steeds zal de naam van Gerard, den zoon van Deventers burgemeester (niet ten onrechte Gerardus Magnus, Geert *Groote*, genoemd), „in eere gehouden worden, als dien van den ijsbreker” op het gebied „van opvoeding en onderwijs in ons vaderland.”²⁾

Voor zijn eigen leerlingen trok Groote den studiekering zeer eng. Alles, wat den mensch niet rechtstreeks verbetert en voordeel aanbrengt, werd door hem schadelijk en overbodig geacht. Hij beoefende met zijne discipelen dan ook alleen den Bijbel, het Latijn en het Grieksch. Later werd door de broederschap het aantal onderwijsvakken vermeerderd en uitgebreid. Na Deventer en Zwolle verrezen er achtereenvolgens fraterhuizen in de voornaamste steden van ons land. In de Zuidelijke Nederlanden ontstonden er langzamerhand negen, in Duitschland eveneens negen. Langen tijd hielden zij zich echter niet staande. Tengevolge van de uitvinding van de boekdrukkunst (omstreeks 1423) gingen hunne inkomsten voor een groot deel verloren. Op sommige plaatsen zochten de „fratres” dit te verhelpen door zelf eene drukkerij op te richten. De ondergang der fraterhuizen moet echter aan de Hervorming toegeschreven worden. In landen, waar de bewoners langzamerhand van het Roomsche-Katholieke — door invloed der Hervorming — tot het Protestantsche geloof overgingen, mochten de broeders geen onderwijs meer geven, omdat zij Roomsche waren. Daardoor komt het, dat wij tegen het einde der zestiende eeuw de fraterhuizen in Nederland zien verdwijnen, terwijl de „Fratres de communi vita” in Roomsche landen mettertijd plaats moesten maken voor de Jezuïeten.

S. 20 April '88.

J. SLAA JR.

„Van nature.”

Een paar jaar geleden ging Dr. D. Wangemann, die welbekende directeur der Berlijnsche zending, een onderzoek doen naar de posten, welke deze zending in Zuid-Afrika, o. a. in de Zuid-Afrikaansche Republiek heeft.

Op die reis, waarbij o. a. bleek, dat de boeren

¹⁾ *Vertoogh* beteekent: betoog, verhandeling, geschrift. *Luidts* wil zeggen: lieden, menschen. *Berechten* beteekende in het middel-Nederlandsch: onderrichten, inlichten, besturen, beheerschen, rechtspreken (over iets).

²⁾ Andriessen

geen vijanden der zending zijn, kwam de dokter ook bij een hoofdman der Bawenda's, zekeren Tsjewasse. Deze ontving hem vriendelijk, doch kon zijn oogen niet afhouden van de groote rijlaarzen, welke zijn gast droeg; ten slotte vroeg hij die eenvoudig ten geschenke. De directeur echter kon natuurlijk zijn laarzen niet missen en moest weigeren, doch beloofde, dat hij, te Berlijn teruggekeerd, den hoofdman juist zulk een paar zou zenden. Zelfs nam hij den inlandschen heer behoorlijk de maat.

Met ongeduld wachtte Tsjewasse het geschenk af. Eindelijk duurde 't hem te lang. Hij ging tot den zendeling Bender en sprak:

„Die laarzen blijven lang uit.”

„Ze moeten ook een lange reis maken,” was het antwoord.

„Zoo spreken altijd de blanken,” zei de hoofdman, „zij zijn aangenaam in 't spreken met den mond.” (d. w. z. Ze beloven meer dan ze houden.)

De zendeling werd ernstig. „Hebt gij ooit een leugen van mij gehoord?” vroeg hij.

„Dat nu juist niet,” was 't antwoord, „maar de laarzen, zouden ze nog komen?” En de man glimlachte en schudde ongeloofig het hoofd.

Doch zie, op een goeden dag, daar kwamen de laarzen! Den eersten den besten keer, dat de hoofdman nu den zendeling sprak, begon hij over het geschenk. Er waren tal van personen aanwezig en Tsjewasse sprak tot hen:

„Hooft gijlieden de geschiedenis van de laarzen, die mij „Mijnheers Vader” gezonden heeft van gene zijde der groote rivier!”

(Mijnheers Vader is de directeur; de zendelingen worden als „mijnheer” betiteld.)

„Ja, die laarzen, gij kunt er u volstrekt geen voorstelling van maken! Als gij hen ziet, zegt gij: „Dat zijn kousen.” Zoo iets hebt gij nog nooit of nimmer gezien, waar gij ook geweest zijt.”

Verder verhaalde hij hoe hij nog bij niemand dan bij Mijnheers Vader zulke laarzen had gezien; en dat was een duidelijk bewijs, dat de zendelingen geen *Lekhoa*, Hollandsche boeren, zijn!

„Maar weet ge nog wel, hoe ge er aan getwijfeld hebt, dat de laarzen zouden komen?” vroeg nu de zendeling.

„Och, zwijg toch,” riep Tsjewasse, terwijl hij een afwerend gebaar maakte, „gij hebt mij overwonnen, geheel overwonnen! Nu heb ik achting voor Mijnheers Vader en voor Mijnheer.”

En nu kwam het fraaiste. „Ik zal u zeggen,” zoo sprak Tsjewasse tot zijn stamgenooten, van welke slechts enkele Dr. Wangemann hadden gezien, „wie Mijnheers Vader eigenlijk is. Hij is zoo groot, dat hij door geen enkele deur kan; als hij zit beslaat hij vier plaatsen; als hij rijdt is het als lag er een wagen op het paard” enz.

En al deze Afrikaansche vleierij was om een paar laarzen!

Eveneens als op laarzen, meer noch wellicht, is de zwarte bevolking van Zuid-Afrika verzet op..... snuif. Wat daarvan verhaald wordt, klinkt nauw gelooflijk. Hun snuifdozen zijn ontzaglijk groot; daartoe dienen namelijk kleine pompoenschalen, ook wel het schild van een schildpad. Ook in het snuiven zelf is de kaffer voor geen kleintje vervaard. Hij stopt en propt zijn neus boordevol. Natuurlijk gaat de snuif werken, en al spoedig begint de snuiver de wonderlijkste draaiingen te maken en de dwaaste gezichten te trekken.

Nu volgt de uitbarsting. Dikke tranen worden den man uit de oogen geperst, doch gelukkig zijn het vreugdetranen. Hij lacht „zielsvergenoegd”, schoon de stroom zoo rijkelijk vliet, dat soms de grond er de sporen van draagt.

Hoe gastvrij ook anders de Afrikaansche stammen zijn, met hun snuif zijn zij allesbehalve mild. Al hun leugenachtigheid komt daarbij aan den dag. Vraagt er een om een snuifje, dan is het: „De doos is leeg; ziet gij niet, dat mijn neus volkomen uitgehongerd is?” En dat vaak als de doos welgevuld bij den eigenaar berust.

De vrouwen snuiven dikwijls even hartstochtelijk als de mannen. Daarvan moet de zendeling Stech te Blauwberg eenmaal zeer schrandere gebruik hebben gemaakt. Eens namelijk had een inlandsche vrouw gestolen. De andere vrouwen schoolden saam en berieden wat met de dievegge te doen. 't Zou allesbehalve goed zijn afgelopen als niet de zendeling tusschenbeiden was gekomen. Wel wetend wat hij deed, haalde hij een goeden voorraad snuif, liet al de juffers neus en hart ophalen en zie, de boosheid werd door het niezen uitgedreven, en de zaak in der minne geschikt.

Als dat in Europa ook zoo ging, wat zou een groote doos snuif op sommige vergaderingen al wonderen doen!

Wel zoo bedenkelijk als het snuiven echter is het, dat onder de Kaffers het gebruik van sterken drank meer en meer toeneemt. Treffend genoeg noemen zij dien „tjigermelk”, zooals de *Miss. Korresp.* meedeelt.

Deze drank nu richt onder de Zuid-Afrikaansche volksstammen reeds groote verwoestingen aan.

Wat dit zeggen wil, weet men uit hetgeen onder de Indianen in Noord-Amerika is geschied, van welke geheele stammen door het „vuurwater” zijn uitgestorven. Er wordt thans anders jegens de Indianen gehandeld dan weleer, en onder den invloed des Christendoms leeft het volk, dat uitsterven zou, zelfs weder op. Toch waren voor een 20 jaar b.v. van den eens machtigen stam der Onondaga's nog slechts enkelen over, die toen gefotografeerd werden. Denkelijk, zoo werd onlangs gemeld, zijn ook de laatsten van dezen stam reeds lang aan de gevolgen van het „vuurwaterdrinken” bezwaken.

Ook de Kaffers ondervinden daarvan al de kwade

gevolgen. De Engelsche koloniale regeering, zoo schreef onlangs een Duitsch blad, heeft ter wille der branders in het Kaapland de vroeger scherpe bepalingen tegen den verkoop van sterken drank aan de gekleurde bevolking afgeschaft. Dientengevolge zijn vooral in het Kafferland talloze kroegen ontstaan. Het gaat daar woest toe, vooral wijl ook de vrouwen zich evenmin als bij het snuiven onbetuigd laten, en zich met drift aan den sterken drank te buiten gaan.

Met hoeveel droefenis en zorg de zendelingen zulke dingen zien behoeft nauwelijks gezegd. Hun werk lijdt er ontzettend onder. Ontzettend echter is ook, dat er volgens de berichten Europeesche kolonisten zijn, die met duivelsche vreugde zien hoe, als 't zoo voortgaat, de hun lastige zwarten mettertijd zullen zijn uitgevoerd. Nu dat ware niet onmogelijk, want de zwarten zijn licht te verleiden — trouwens de blanken in Europa ook! — en de Christenen onder hen zijn inderdaad nog niet sterk tegen de verzoeking.

God verhoede echter genadiglijk zulk een ellendige toekomst, die daarbij tevens het land zou berooven van de noodige werkkrachten, die toch reeds zoo moeielijk zijn te krijgen. De zwarte bevolking, mits goed opgeleid is, zeer wel te gebruiken; doch er is, helaas, ook een beschaving, die doodelijke dingen brengt, omdat zij niet uit God is.

Een Engelsche boer verhaalde onlangs dat hij den brandewijn als aanprikkelend middel gebruikte voor zijn werklui. Hij zette dan op het veld eenige gevulde flesschen neer, die voor hen waren als de dagtaak af was. De zendelingen, zoo klaagde deze menschlievende landman, bederven de Kaffers maar, wijl ze hun voorpraten „dat een Kaffer even goed is als wij, blanken.”

Zeer terecht antwoordde de zendingsopziener Kropf, die deze zotheid mede aanhoorde: „Neen, mijnheer, wij zeggen niet tot de Kaffers: gij zijt zoo goed — maar gij zijt zoo *slecht* als wij.”

H.

UIT HET LEVEN.

Geven

is nog altijd voor velen een moeilijke zaak. Het is als had de Heere niet gezegd: „Het is zaliger te geven dan te ontvangen.” Men gelooft het niet en heeft geen vreugde.

Voor Christenen, wien het zoo gaat, is beschamend wat door hun medebroeders, pas uit de heidenen toegebracht, wordt gedaan. We gaven er reeds voorbeelden van. Thans slechts dit uit de Indische gemeente te Madanapalle.

De catechiseermeester aldaar ontvangt slechts een salaris van f 250 en geeft toch nimmer minder dan

een tiende, en dikwijls een achtste. Hij heeft een huisgezin van acht kinderen.

Een der hoogst bezoldigde inlandsche predikers ontvangt jaarlijks circa *f* 375 salaris. Een tiende is het minste — en dikwijls een zevende — dat hij aan den Heere geeft.

Menig inlandsch christen stelt een tiende het laagste zijner giften. En dat van menschen, die geen geld hebben, die dooreen slechts *f* 100 per jaar verdienen! In vele christenhuisgezinnen daar neemt, als er geen geld is om te geven, de moeder, met toestemming der huisgenooten, een deel van het voedsel, voor dien dag het huisgezin toegewezen, en op den Sabbat wordt dit den Heere geofferd.

De leerlingen in sommige kostscholen weigeren somtijds het vleesch te eten, dat hun slechts op bepaalde dagen der week gegeven wordt, teneinde den prijs van het bespaarden 's Zondags in de collecte te geven.

Op andere scholen wordt een der leerlingen gezonden naar den kok, die eenige handen vol rijst uit den voorraad neemt. Deze wordt verkocht, en het geld er van gegeven voor het Evangelie.

Op een zendingsvergadering, waar men beproefde eenig geld bij elkander te brengen, zeide een lid: „Geld heb ik niet, maar ik heb eene verschgekalfde koe; een derde der melk, die zij geeft, wil ik verkoopen, en den prijs daarvan geef ik, totdat den koe weer ophoudt melk te geven.” En die koe gaf dat jaar veel melk en langer dan gewoonlijk.

Een vrouw nam haar teenring (want zij dragen die zoowel als vingerringen) en wierp dien in het zakje. Hij werd verkocht voor *f* 1.25, het penningke der weduwe.

Niet alle inlandsche christenen echter zijn mild. Sommige schijnen alles van Christus te willen ontvangen en niets te geven, maar de zendelingen trachten door voorbeeld en voorschrift hun te leeren dat het zalig is den Heere te geven; totdat zij zulks zelf gevoelen.

En gij lezer, behoort gij tot de laatsten of tot de eersten?

H.

Een treurige toekomst

gaat, naar het schijnt, het eiland IJsland tegemoet. Dit eiland, zoo groot als Nederland en België saam, bevat evenveel vuurspuwende bergen als Amerika, en bij een bevolking van slechts 75000 zielen heeft het een geschiedenis, even belangwekkend als die van welk volk ook. Toen Europa verzonken lag in barbaarsheid, stichtten Iersche priesters en geleerden een Christelijke gemeente op IJsland; en toen de beschaving nog slechts in weinige Middellandsche gewesten eenigszins herleefd was, beleefde IJsland zijn gouden eeuw van dichters, redenaars en geleerden. Er bestaat reden voor de veronderstelling,

dat Columbus zijn eerste denkbeelden over de Westersche Wereld opdeed op IJsland, en dat de bewoners van dat land Amerika ontdekten, lang vóór de Spanjaarden. Omstreeks het jaar 1014 viel er een „vergiftigde lucht” op IJsland; zijn bevolking daalde schrikkelijk, en gedurende 200 jaar had het noch geleerden, noch geschiedschrijvers. Bij een andere gelegenheid, eeuwen daarna, werd de bevolking opnieuw bedreigd met geheele vernieling, doordat de koude voor lange jaren bleef toenemen. Thans wordt hetzelfde verschijnsel herhaald; voor de derde maal verandert het klimaat van het eiland, en wordt het met ontvolking bedreigd. Ditmaal duurt de verandering zoolang, dat in het Noordwesten van Canada reeds een plan ontworpen is, om de overige 75000 bewoners van IJsland maar naar Amerika te doen verhuizen. Reeds zijn er in het westelijk deel van Pembina County, Dakota, slechts eenige mijlen van de Canadeesche grens, drie plaatsen geheel door IJslanders bewoond, waarvan de meesten een korten tijd in Manitoba woonden, vóór zich in de Vereenigde Staten te vestigen. Nabij Sioux Falls, in datzelfde gebied, zijn mede eenige IJslanders; ook is er nog een nederzetting in Iowa, en een in Wisconsin, terwijl Manitoba reeds drie bloeiende kolonies van dit volk bevat.

H.

Cijfers ter overweging.

Het aantal bewoners onzer aarde beloopt ongeveer 1,450,000,000, die zoodanig verdeeld zijn, dat er nog *uitgebreide streken bestaan waar geen mensch te vinden is*. Het dichtst bevolkt is Azië, dat 800 miljoen bewoners, alzoo 120 op de vierkante Engelse mijl, telt; dan volgt Europa, waar, bij eene bevolking van 320 miljoen, 100 op de vierkante mijl komen. Afrika heeft 210 miljoen, Amerika 110 miljoen, en Australië ongeveer 10 miljoen menschen.

De verhouding van de *blanken tot de zwarten* is ongeveer 5 tot 3, en 700 miljoen toonen verscheidenheden van donkerbruin tot geel.

Van het geheele menschelijk geslacht zijn ongeveer 500 miljoen *behoorlijk gekleed*. 700 miljoen zijn half gekleed, en 250 miljoen zijn geheel niet gekleed. Overeenkomstig hun kleeding is ook hun woning, en zoo bezitten dan ook 250 miljoen niets wat men een tehuis kan noemen, en worden tot de wilde barbaren gerekend.

Van het geheele menschelijke geslacht staat nog misschien $\frac{2}{5}$ deel *beneden den trap van ontwikkeling*, waarop volgens onze begrippen het menschwaardig bestaan een aanvang neemt.

En dat in 1888! Hoe ontzettend veel is er nog voor de zending te doen!

H.

Een duur zwaard.

Nagenoeg alles wat George Washington ooit gedragen heeft, is van tijd tot tijd door het Amerikaanse bewind opgekocht. Nu heeft iemand nog het zwaard, dat de generaal droeg toen hij, aan het eind van den vrijheidsoorlog, zijn aanstelling als opperbevelhebber aan het Congres teruggaf. Men vraagt voor dit zwaard maar eventjes 50,000 gulden! Dit nu is meer dan het Congres wil toestaan.

H.

De Japansche Bijbel.

Op den 3^{den} Februari l.l. werd te Tokio, de hoofdstad van Japan, het tot stand komen der Bijbelvertaling in het Japansch gevierd. Talrijke Europeanen en Japansche Christenen zijn gedurende verscheiden jaren met dat moeielijke werk bezig geweest. De Amerikaanse zendeling Dr. Hepburn gaf een overzicht der geschiedenis van het thans voleindigd werk. In het jaar 1873 werd een commissie van zendingen in Yokohama benoemd om het Nieuwe Testament over te zetten, en in het jaar 1876 een andere commissie voor de vertaling van het Oude Testament. Om eenheid in den stijl en het karakter der vertolking te bewaren, arbeidden alle sub-commissiën onder het oppertoezicht en de eind-redactie van de in Tokio gevormde hoofdcommissie. In het bijzonder werd acht gegeven om alle Chineesche en buitenlandsche uitdrukkingen te vermijden. Niet geringe moeilijkheden veroorzaakten de in den Bijbel voorkomende benamingen voor dieren, planten en delfstoffen. De kosten der vertaling van het Oude Testament werden door het Britsche en buitenlandsche en door het Nationale Schotsche Bijbelgenootschap gezamenlijk gedragen, terwijl het Amerikaanse Bijbelgenootschap de kosten voor het overzetten van het Nieuwe Testament bestreed.

H.

De grootste verrekijker ter wereld

is thans gereed. Onlangs stierf een schatrijk burger van San Francisco, zekere Lick. Het grootste gedeelte van zijn vermogen vermaakte hij aan nuttige inrichtingen. Onder anderen stond er in zijn testament, hoe hij begeerde dat op de hoogte boven San Francisco, waar de lucht bijzonder helder en uiterst geschikt voor sterrekundige waarnemingen is, een sterrewacht zou gebouwd worden, waarin de sterkste verrekijker, die met mogelijkheid kon gemaakt worden, moest worden geplaatst. Hij liet er het noodige geld voor na. De order om een zoodanigen teleskoop te maken werd aan eenige in het vak beroemde Fransen opgedragen. Drie lenzen werden gegoten. Twee deugden niet; maar de derde bleek na maandenlangen, angstvalligen arbeid volmaakt. Dezer dagen kwam het glas te San Francisco

aan, werd geplaatst en beproefd. Het gaat alle verwachting te boven en geeft ongekende hemelwonderen te beschouwen. Dit groote glas is negen duim in middellijn grooter dan eenige andere lens. De maan verwacht men zoo nabij te brengen alsof zij slechts 20 Engelsche mijlen verwijderd was; zoodat er van dit nog steeds in vele opzichten geheimzinnig hemellichaam een nauwkeurige studie zal kunnen gemaakt worden. — Bijna te mooi om te gelooven.

H.

Niet ter navolging.

In het Amerikaanse stadje Oskaloosa, met ongeveer 2000 zielen, heeft men bij de jongste verkiezing het stedelijk bestuur gesteld in de handen van vrouwen. Er bestond om de een of andere oorzaak ontevredenheid met het plaatselijk bestuur, waaraan de vrouwen zich ergerden. De nieuwe burgemeesteres en wethoudsters zijn allen gehuwd. De eerste, mevr. Mary D. Lowman, is 42 jaar oud, moeder van twee kinderen, lid der Presbyteriaansche kerk. Van de 5 vrouwelijke schepenen zijn 4 Methodisten en 1 is Episcopaal.

Wij zijn benieuwd hoe het in die gelukkige huishoudens zal uitzien, als moeder de vrouw de stad regeert, en op het raadhuis zit.

H.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN:

Welke beteekenis ligt er in de uitdrukking: „Want wij zien nu door een spiegel in een duistere rede”? 1 Cor. 13 : 12 (Zie *Excelsior* van 1 Mei l.l. pag. 112, vragen nummer 3.)

Paulus heeft in 1 Cor. 13 de uitnemendheid der liefde beschreven, en ons geschetst dat de liefde de voor naamste gave is, zonder welke alle andere niets zijn.

Hij toont en bewijst ons dit door velerlei voorbeelden; ook wijl de liefde een volmaakte gave is, die eeuwig zal blijven en nimmer vergaan zal, terwijl daarentegen alle andere gaven onvolmaakt zijn en eenmaal vergaan zullen. „Want”, zegt hij in vers 8, „de liefde vergaat nimmermeer; maar hetzij profetiën, zij zullen teniet gedaan worden; hetzij talen, zij zullen ophouden; hetzij kennis, zij zal teniet gedaan worden; want wij kennen ten deele, en wij profeteeren ten deele; doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal hetgeen ten deele is, teniet gedaan worden.”

Wij kennen de liefde van Christus slechts ten deele; zoolang het onvolmaakte heerscht, kunnen wij zijn groote liefde niet begrijpen of vatten.

„Doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, zal hetgeen ten deele is, teniet gedaan worden.”

Dan zullen wij die onuitsprekelijke liefde niet ten deele begrijpen, maar dan zullen wij hoe langer hoe meer indringen in dat geheim Gods, dat Hij de wereld zoo liefhad, dat Hij zijn Zoon niet gespaard heeft, maar Hem heeft overgegeven, opdat Hij met zijn bloed onze schuld voor Hem zou uitdelgen.

Een van de bewijzen, die Paulus aanhaalt, is de gelijkenis van het zien door een spiegel en het gezicht zelf.

Ziehier wat Van der Palm van deze uitdrukking zegt: „Want wij zien door een duister glas raadselachtig.”

Het woord spiegel beteekent hier een *vensterglas*, die men te dier tijden had van geslepen steen, en die mat en min doorzichtig waren; men zag daardoor voorwerpen, die op kleinen afstand waren, en deze nog beneveld. Een gepast zinnebeeld van het gebrekkige der menschelijke kennis in dit leven: Indien men het woord door *spiegel* vertaalt, dan denke men ook aan een duisterer spiegel, die het beeld zeer onvolkomen terugkaatst; *in een raadsel*: zoo noemde men een rede, waarvan slechts een gedeelte begrepen werd en het andere als in verwarde beelden voor den geest zweefde.”

Waarijck, Paulus had geen schooner uitdrukking kunnen kiezen om onze onvolmaakte kennis van de liefde Christi te schetsen. Want gelijk men door een spiegel of een stuk glas het gezicht zelf onvolmaakt aanschouwt, alzoo zien wij Christus' liefde door den spiegel onzer vleeschelijke en stoffelijke oogen onvolmaakt en ten deele. Doch dit weten wij: *Wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, zal hetgeen ten deele is, teniet gedaan worden.*

Door Christus' liefde te aanvaarden, zullen wij reeds hier op aarde deze liefde kunnen verstaan, doch nooit *in geheel* haar heerlijkheid en onuitsprekelijke teederheid.

Dit zal ons eerst later gegeven worden.

J. A. W. Jr.

ONS BLAD

kwam ter sprake op de vergadering van het Zeeuwsche Jongelingsverbond, den 10^{den} Mei l.l. te Goes gehouden.

„De Zeeuw” deelt daaromtrent het volgende mede: „Punten 2 en 5, als van dezelfde strekking, worden saamgevoegd, ingezonden door Goes en Middelburg, ten doel hebbende om de uitgave van het tijdschrift *Excelsior*, onder redactie van de heeren Hoogenbirk en Wormser, te verzekeren.

De inleiders, De Jonge en Le Cointre, dezer beide punten deden uitkomen, dat dit tegenwoordig het eenig degelijk tijdschrift is voor jongelingen. Dat het tot hertoe betrekkelijk weinig steun geniet en aan de nette uitvoering en den degelijken inhoud groote onkosten verbonden zijn. Mocht er dit jaar weer een tekort zijn dan zal vermoedelijk deze uitgave gestaakt worden, hetgeen zeker te betreuren zou zijn. Feij meent dat wij niet geroepen zijn de financieele ondernemingen van uitgevers te steunen. Dat de prijs veel te hoog is, ook in verhouding met wat andere landen ons bieden; de redacties van zulke bladen moeten dan ook maar geen eischen stellen en uit liefde tot de zaak hun gaven daaraan wijden. Hiertegen wordt aangevoerd, dat niet het belang van uitgever en redactie op den voorgrond treedt, want die hebben daar waarlijk zulk een blaadje niet voor noodig, maar het is voor onze jongelingen zelf nuttig. Ook gaat de vergelijking met het buitenland niet op, daar de oplagen veel grooter zijn dan in ons land. Algemeen is men van oordeel, dat het abonnementental moet vermeederen en zoo mogelijk door vrijwillige bijdragen het tekort gedekt. Ook wordt de wensch uitgesproken, dat de prijs mocht verlaagd worden, waardoor toch zeker het aantal abonnés aanmerkelijk zou stijgen.”

We zijn den heeren De Jonge en Le Cointre dankbaar

voor hetgeen zij ten beste van *Excelsior* gezegd hebben. Toch verwondert het ons niet, dat minder ingewijden bezwaren hebben in 't midden gebracht, gelijk die, welke we uit den mond des heeren Feij hier lezen. We moeten erkennen dat het er veel schijn van heeft, of hij de zaak juist heeft opgevat en besproken. Evenwel is dat toch niet het geval.

Excelsior ging sedert het laatst des vorigen jaars vooruit en blijft gestadig vooruitgaan. Meent iemand echter dat er nu sprake is van een „financieele onderneming” in den gunstigen zin des woords, dan kunnen we hem verzekeren dat hij den bal glad mislaat. Zullen de kosten van *Excelsior* geheel bestreden worden, dan moet het aantal inteekenaren eerst verdubbelen.

De waarheid is, dat redactie en uitgevers gaarne de handen ineenslaan om het blad in stand te houden, maar er zich belangrijke opofferingen voor getroosten, inplaats van er aan te verdienen.

Wat we hier neerschrijven is echter alleen bedoeld als nadere inlichting voor wie minder goed onderricht is. Want we weten zeer wel, dat *alles* volkomen ter goeder trouw is gesproken.

De prijs is te hoog? Ja, op welk Nederlandsch boek drukt dit bezwaar niet! Ons taalgebied is te klein om de boeken tot zeer lagen prijs te geven. Er valt natuurlijk niet te concurreren met de Engelsche illustratiën.

Een „Christmas-number” van „London-News” kan voor 60 cents verkocht worden, ofschoon er veel meer in te lezen staat dan in een lijvig boekdeel en er bovendien vele prachtige platen in te vinden zijn.

„London-News” heeft geregeld zeven knappe teekenaars voor zijne platen in dienst. Van zulk een „Christmas-number” worden ongeveer 300000 exemplaren verkocht. En reken dan eens hoeveel de advertentiën in zulk een extra-nummer opbrengen. Het laatste „Christmas-number” van „London-News” had achter op den omslag eene advertentie van „Pear-soap”, een soort van zeep. Hoeveel meenen onze lezers wel dat *voor die enkele advertentie* betaald is? Toevallig verhaalde een Londonsch uitgever ons dit dezer dagen. *Zeshonderd pond sterling*; dat is: *zesduizend gulden.*

„The Graphic”, een ander beroemd geïllustreerd blad, verkoopt van zijn „Christmas-number” meer dan een half miljoen exemplaren.

Ook in Duitschland gaat het met de geïllustreerde tijdschriften evenzoo. „Die Gartenlaube” werd jarenlang uitgegeven door zekeren heer Keim, die vóór een paar jaar, helaas, als ongelovige stierf. Kort vóór zijn dood nam genoemde uitgever in dat blad een stuk op, dat scherp en vrij kwaadaardig gericht was tegen de gezegende werkzaamheden van „die Rheinische Mission”, het zendinggenootschap in Barmen. Dat berokkende hem een verlies van ongeveer *honderdduizend inteekenaren.* 't Was wel erg, maar toch niet zóo erg of het blad kon zich goed staande houden. Berekenen men daarnaar nu maar zelf hoeveel inteekenaren het wel moet hebben.

Vergelijkingen zelfs tusschen de minst gelezen buitenlandsche en de meest verspreide binnenlandsche tijdschriften raken daarom kant noch wal.

Eén mooien trek moeten we hier echter nog even aanhalen. Eén antichristelijk stuk kostte aan „Die Gartenlaube” honderdduizend abonné's. Hoeveel inteekenaren of lezers verliest b.v. „Uilenspiegel”, omdat hij week aan week onze beste mannen en onze heiligste beginselen door 't slijk sleurt?

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

De geschonken Bijbel.

Aan een Amerikaansch tijdschrift ontleenen wij het volgende treffend verhaal, dat boven vele de verdienste heeft volkomen waar te zijn.

Wij leiden onze lezers binnen in de zitkamer van een aanzienlijk huis in Londen. Een priester zit daar te spreken met een dame, wier bedrukt uiterlijk wel de woorden moest uitlokken, die hij haar juist had toegesproken: „Gij zijt terneérgeslagen; gij hebt uw geest krank laten worden, laat dit niet voortduren, maar tracht deze mismoedige gedachten van u af te schudden.”

De dame keek hierop een weinig meer opgeruimd en ziende, dat zijn woorden indruk maakten, ging de pater op zalvenden toon voort: „Er wordt vandaag een concert gegeven, ga daar heen, gij hebt behoefte aan opbeuring.”

Den raad van den priester opvolgende, bevond juffrouw A. zich 's namiddags in de „St. James' hall”, waar het concert gegeven zou worden. Zij had nog niet lang in de zich spoedig vullende zaal gezeten, toen zij weldra bemerkte, dat er geen muziekinstrumenten aanwezig waren en hierover zeer verwonderd, onderzocht zij naar de oorzaak hiervan.

„Er wordt hier hedenavond een concert gegeven,” antwoordde de dame, tot wie zij zich gewend had, „maar dezen namiddag zal de heer C. hier een evangelieprediking houden.”

„O, dan heb ik mij heerlijk vergist!” klaagde juffrouw A. „Ik kan daarvoor hier niet blijven; dan moet ik gaan.” Zij rees haastelijk op, hopende in staat te zijn het lokaal te kunnen verlaten, vóór de spreker, die juist op het platform stapte, zou beginnen, maar op dat oogenblik noodzaakte het vallen van een aantal parasols haar om te gaan zitten. Verschrikt door de kleine verwarring, waarvan zij de oorzaak was en niet van alle kanten willende begluurd worden, bleef zij stil zitten.

„Dat is alles behalve plezierig,” dacht zij, „maar het is nu te laat, doch ik ben niet genoodzaakt te luisteren.” Spoedig echter was zij geheel aandacht. De evangelist verkondigde, als gezant van Christus, een hoodschap van liefde en vergeffenis van God, onmiddellijke verlossing aanbiedende; immers: „Wie in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.” Joh. III : 36.

Daar waren vele ooren die doof, en vele harten die ongeroerd bleven; want dezelfde geschiedenis was honderden malen herhaald, en sommigen waren er zoo goed mee bekend, dat zij als 't ware moe werden het aan te hooren; maar tot juffrouw A. kwam het evangelie in al zijn frischheid, voor haar was het inderdaad goed nieuws. De Heilige Geest was bezig haar verstand te verlichten, opdat zij de Schriften zou gelooven en bevinden dat het evan-

en de hopeloosheid van aangeboden werken door een zondaar, voor een heilig God, „bij wien geen aanneming des persoons is.” (zie Jes. LXIV : 6) Zij kende noch Gods liefde in de overgave van Jezus als zoenoffer voor de zonden, noch het eeuwige leven, als Gods vrije gift, Joh. X : 28, als het gevolg van Jezus' voleindigde werken. Joh. XIX : 30. Zij kende niets van „de liefde van Christus, die alle verstand

ten teisterde, verschenen zij vaak als reddende engelen. Maar binnen de kloosterwallen had zich veel gewijzigd. Met verlof van keizer Karel V was het klooster veranderd in een college van kanonikessen, gelijk we vroeger in Utrecht voor geestelijke broeders aantroffen. De bewoonsters mochten thans tot de wereld terugkeeren en zelfs buiten het klooster leven. Slechts weinigen bleven. Maar zware tijden kwamen. d' Avila, pedende met zijne heiligmakende tijden

gelie waarlijk is, „de kracht Gods tot verlossing van zondaren.”

Toen de spreker zijn rede geëindigd had, ging de dame tot hem en vroeg hem op dringenden toon:

„Hoe kan ik zeker zijn, dat al wat gij gezegd hebt, werkelijk waar is?”

„Hebt gij een Bijbel?” vroeg de heer C. „Maar dat doet er ook niets toe,” vervolgde hij vriendelijk, „kijk dezen maar eens door, dan zult gij voor uzelf zien.” En den Bijbel openslaande bij Joh. V : 24 liet hij de vraagster de woorden lezen, die hij onderstreept had: „Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: die mijn woord hoort, en gelooft Hem, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven en komt niet in de verdoemenis, maar is uit den dood overgegaan in het leven;” en verder: „Deze dingen heb ik u geschreven, die gelooft in den naam des Zoons van God; opdat gij weet, dat gij het eeuwige leven hebt.” 1 Joh. V : 13.

Juffrouw A. bezat geen Bijbel; maar toen de vergadering uiteenging stelde een Christen, die in de vergadering aanwezig was, haar den zijnen ter hand, haar verzoekende, de plaatsen die hij gemerkt had herhaaldelijk te lezen, er bijvoegende: „Moge God het aan uw ziel zegenen.” En Hij, die „bekwaam is overvloedig te doen, boven wat wij bidden en denken,” antwoordde ten volle op dat gebed.

Niet lang daarna werd juffrouw A. weder bezocht door den priester. „Wel,” zeide hij, na een vluchtigen blik op de veranderde uitdrukking van haar gelaat te hebben geworpen, „ik behoef niet te vragen hoe het met u gaat; ik kan wel zien, welke goede uitwerking mijn middel gehad heeft.”

Op gerusten en blijden toon vertelde zij nu den bezoeker van haar vergissing dien namiddag, en hoe het was afgelopen.

„Ach,” riep vader B. met opgewondenheid uit, „ik merk al wat het geval is, gij zijt onder ketteren geweest! Ik wil niet met u redeneeren, maar ik zal iemand zenden die meer bekwaam is om de dwalingen, in welke gij gevallen zijt, te bestrijden.” En gramstorig ging hij heen.

„De opening uwer woorden geeft licht, de slechten verstandig makende.” Ps. CXIX : 130. Het was door Gods Woord dat zij Christus had gevonden, in wien de begeerten haars harten vervuld waren. Van wat nut waren dan de bewijzen van den bekwaamste onder de menschen, indien zij niet ondersteund werden door dat Woord?

Trouw aan zijn belofte, zond vader B. iemand, die bekend was als zeer op de hoogte in alle zaken van redetwisten, en een geruimen tijd poogde deze haar te overtuigen, dat zij verblind was door ketterij. Maar terwijl hij bezig was met te trachten om door alle hem ten dienste staande drogredenen haar terug te winnen, zocht zij in gebed kracht en wijsheid, om hem te spreken over het eeuwige leven. Van het oogenblik af dat hij haar vertrek

was binnengetreden en zij zijn bleek, vermagerd gelaat en zijn klaarblijkelijk gemis aan kracht had opgemerkt, was zij overtuigd, dat evenals „de bloemen van het gras zijns levens” verdord waren, ook de schoonheid er van kwijnende.

Het gesprek was geëindigd, de jonge priester stond op om heen te gaan, maar juffrouw A. legde haar hand op zijn arm en zeide: „Nu, wilt gij luisteren naar mij? Gij zijt ziek, stervende.”

Maar ofschoon hij luisterde, hij gaf geen antwoord. „Het geloof is uit het gehoor, en het gehoor door het Woord van God.” Dat woord zou zij hem voorleggen, dacht zij, en haar Bijbel met de gemerkte plaatsen nemende en hem vertellende, hoe God dat woord aan haar eigen ziel gezegend had, zeide zij: „Neem dit, en mocht er ooit een tijd komen, dat gij weder met mij over deze dingen wilt spreken, zend dan om mij, en ik zal tot u komen, waar gij ook zijn moogt.”

Vele maanden gingen voorbij, toen op een morgen, terwijl juffrouw A. gereed was van Londen naar Eton te vertrekken, teneinde haar zoon voor zijn vacatiedagen thuis te halen, er een boodschap tot haar kwam, met het verzoek, bij den jongen priester te komen die ernstig ongesteld was. „Wat kan ik doen? Wat moet ik doen?” dacht zij. „Mijn kind wacht mij.” Het was moeilijk te beslissen tusschen de liefde van het moederhart en de gedachte, dat zij aan die roepstem moest gehoor geven. Maar de natuur behield de overhand. „Eén dag kan geen verschil maken,” zoo redeneerde haar verstand, „en morgen zal het 't eerste zijn wat ik doe.” En zoo was deze moeilijke vraag beslist.

Juffrouw A. liet den volgenden morgen geen tijd verloren gaan, door zich onmiddellijk op weg te begeben naar het klooster, waar zich de jonge priester bevond. Maar één oogopslag, toen zij in de half geopende deur van zijn vertrek stond, de zoo onmiskenbare stilte en de gestalte van een liefdezuster, knielende in gebed, was genoeg. Hij was heengegaan; de dood had niet gewacht op een gelegenheid, die zij had laten verloren gaan. En ziende op de nu gesloten lippen, die gisteren nog de vraag, welke zij nu genoodzaakt was aan een vreemde te doen, hadden kunnen beantwoorden, werd haar geheele ziel door een folterend gevoel aangegrepen. „Zijn ziel! o, zeg mij toch, zijn ziel!” riep zij.

De liefdezuster rees op; haar koele houding maakte een scherp contrast met den ernst harer bezoekerster.

„Ik kan u vertellen,” antwoordde zij, „dat hij u vloekte, u en uw Bijbel.”

Kon dit zoo wezen? Was dit mogelijk? Was het om haar te vloeken en om haar te laten hooren, dat zijn laatste ademtucht een vloek was over haar Bijbel met aantekeningen, dat hij haar gisteren liet roepen? Maar dit was alles wat de liefdezuster had te zeggen. Zij wilde niets meer vertellen, en verliet haar.

En nu temidden van haar pas gevonden geluk, viel er een schaduw als van den dood op juffrouw A., die de wroeging, welke haar beving, toen zij treurde over haar uitstel om te antwoorden op het verzoek van den doode, niet van zich kon afschudden.

Eenigen tijd daarna, toen zij Engeland had verlaten om op het vasteland te gaan wonen, werd zij op zekeren dag verrast door de aandiening van een vreemde bezoeker, met wie zij niet bekend was. „Gij wilt mij niet kennen?” haastte de dame zich te zeggen, „gij wilt mij niet herkennen?”

Zooals zij nu gekleed was, werd de liefdezuster ook niet herkend. Zij had lang gezocht naar juffrouw A., maar tot op dat oogenblik steeds vruchteloos. Want haar geweten was bezwaard, bij het gevoel van schuld, daar zij deel had in de leugen bij den dood van den jongen priester. Hij had niet, zooals zij gezegd had, het Woord Gods gevloekt. Neen, integendeel, geloovende in Christus als zijn Zaligmaker en berustende in het werk, dat Hij voleindigd had, had hij stervende aan de omstanders gevraagd, of zij den Bijbel terug wilden geven aan haar, van wie hij hem had ontvangen, met de boodschap, dat hij dien Bijbel en haar zegende. Gehoorzamende aan haar meerderen had de liefdezuster al deze bijzonderheden voor de dame verborgen gehouden. Slechts de stem der kerk van Rome te gehoorzamen was haar geleerd, en zij zelf zocht haar zaligheid te winnen door goede werken en menschenlijke rechtvaardigheid, weinig denkende aan de uiterste ellendigheid van den mensch en de hopeloosheid van aangeboden werken door een zondaar, voor een heilig God, „bij wien geen aanneming des persoons is.” (zie Jes. LXIV : 6) Zij kende noch Gods liefde in de overgave van Jezus als zoenoffer voor de zonden, noch het eeuwige leven, als Gods vrije gift, Joh. X : 28, als het gevolg van Jezus' voleindigde werken. Joh. XIX : 30. Zij kende niets van „de liefde van Christus, die alle verstand te boven gaat.” Efez. III : 19. En hoe kon zij? De woorden van God waren voor haar een vreemde en onbekende taal. Maar toen de van aanteekeningen voorzien Bijbel in haar handen viel, bestudeerde zij dien, door Gods Heiligen Geest geleid.

Gelijk een licht, stortte het boek zijn goddelijke waarheid in haar hart, de duisternis daarvan verdrijvende, totdat ook zij door het geloof leerde berusten in de zaligmaking door den Zoon van God, „welke God heeft voorgesteld tot een verzoening, door het geloof in zijn bloed,” Rom. III : 25, en tot zij zich „begenadigd zag in den Geliefde.” Ef. I : 6.

Iemand die op zulk een zichtbare wijze tot God was gebracht kon niet lang blijven temidden van onwetendheid en het bijgeloof van een stelsel, waardoor de zondaar ver van God werd gebracht, dat hem leerde zijn troost te zoeken in gewoonten en ceremoniën, bevelen en werken, teneinde daardoor zalig gemaakt en nader tot Christus gebracht te worden.

Bij de aflegging harer „zusterkleederen” wenschte de liefdezuster zich te wijden aan den dienst van God, en dit niet in de ijdele hoop om de zaligheid harer ziel te verkrijgen, maar omdat God haar verlossing had gegeven en zij Hem haar lichaam wilde geven als een levende offerande, welke is „redelijke godsdienst”.

De wijsheid des menschen eindigt in dwaasheid, want „in het hart des menschen zijn vele gedachten, maar de raad des Heeren zal bestaan.” Spreuken XIX : 21. H.

HET JUWEEL VAN ZEELAND.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

XIII.

Voorzeker, dat was zondig, snood,
Maar vóór ge u dekt met 's woestaards schuld,
Zeg toch, wat had zijn hart vervuld
Met zooveel wrevel? 't Bloedig rood
In 's roovers oog, wie wekte 't dáar?

N. (*De Beeldstormerij*).

Reeds stegen de rookzuilen van de houtmijt, welke de ketterij van Hollands bodem afbranden zou, ten hooge en nóg werd de weldadigheid van Rijnsburgs adellijke zusters gezegend. Te midden van den algemeenen hongersnood, welke deze gewesten teisterde, verschenen zij vaak als reddende engelen. Maar binnen de kloosterwallen had zich veel gewijzigd. Met verlof van keizer Karel V was het klooster veranderd in een college van kanonikessen, gelijk we vroeger in Utrecht voor geestelijke broeders aantreffen. De bewoonsters mochten thans tot de wereld terugkeeren en zelfs buiten het klooster leven. Slechts weinigen bleven. Maar zware tijden kwamen. d'Avila naderde met zijne benden om Leiden te belegeren. De abdij bood den veldheer al te schoone verschaning. De weinig getrouwe zusters weken voor de woeste soldenieren van Requesens' keurbende.

De Leidenaars trachtten bij hunne strooptochten den vijand zooveel mogelijk afbreuk te doen. Bij een van deze uitvallen vonden zij de abdij verlaten. Straks verlustigden de Geuzen in de stad zich in de vlammen, welke uit de torens en de gebouwen der abdij rezen. Helaas, dat we ook deze wandaad op de rol der Geuzen schrijven moeten! Wij willen ze evenmin verontschuldigen als welke misdaad dan ook, door de Geuzen gepleegd, en dit is niet de zwaarste. Doch we vragen met den dichter: „Hoe kon toch zulke vandalenwoede 't hart prikkelen tegen eene ledigstaande abdij, welke geene andere schuld in de oogen harer vijanden hebben kon, dan dat ze een kruis op torens en tinnen plaatste?” En 't enig antwoord, dat we geven kunnen, is: „Sla eerst het boek van Rome's schuld aan de Geuzen open

en ge vraagt 't niet eens meer." Ja, zulk eene schandelijke verbittering had Rome, met Spanje in bond, in de harten van Hollands Geuzen gewekt, dat ook 't edelste niet gespaard werd, als 't hen aan hunne wraak herinnerde.

We oordeelen het bijna eene verlichting, u op eene andere ruïne te mogen wijzen, welke niet door de woede der Geuzen, maar door het vuur des hemels aangericht werd. Toch is 't niet alleen daarom, dat we u bij Zeelands pronkjuweel bepalen. Zoo eenig klooster een rol speelde in de geschiedenis onzes lands, dan was 't wel de abdij van Middelburg. Immers was er geene enkele staatkundige demonstratie, waarbij de abten van Middelburg gemist werden. Zij traden op als raadsheeren der vorsten, als vertegenwoordigers der pausen, als opzichters der kloosters, als leden van staat, als verkoren scheidsrechters in staatkundige, rechterlijke en geestelijke geschillen, kortom, zij stonden beurtelings boven, beurtelings in de rij van de machtigsten des lands. Geen wonder, dat ook thans nog Middelburg trotsch is op zijne abdij van St. Marie of St. Nikolaas, naar ge wilt.

De abdij behoorde tot de Premonstratenser-orde. Ze was eigenlijk geene oorspronkelijke stichting dier orde. Reeds vele jaren vroeger hadden de Benediktijners aan de zoogenoemde Zuid-Watering, dicht bij Souburg, een klooster gevestigd. Dit nu verkeerde omstreeks de twaalfde eeuw in jammerlijk verval. De kanoniken, die het bewoonden, wilden zich zelfs niet onder orde en tucht laten brengen door den vreemdeling, welke men, met het doel om het klooster te hervormen, aan hun hoofd geplaatst had. Toen had bisschop Godebald van Utrecht zich het klooster aangesproken. Hij zond de onwaardigen weg, noodigde andere monniken in hunne plaats en zocht het bederf en de ketterij in Zeelands kerk te keeren door aan het klooster de regelen der Premonstratenser-orde op te leggen.

Norbert, een ijdel en wereldschgezind hoveling, die zijne geestelijke waardigheden zich slechts had laten aanleunen om zich met de opbrengst daarvan te verrijken, reed, door een enkel vriend vergezeld, te midden der uitgestrekte wouden van het rijk van Nijmegen, toen hem een hevige onweder overviel. Plotseling sloeg hem een bliksemstraal uit het zadel. Geruimen tijd blijft hij bewusteloos liggen, doch, toen hij zich eindelijk oprichtte, was hij een ander man geworden. Hij besloot de wereldsche begeerlijkheden vaarwel te zeggen en, naar de strengste regelen der kerk, Gode te dienen. Allereerst begaf hij zich naar Xanten, zijn geboortestad, en trachtte daar het kloosterleven te veranderen en de tucht te verbeteren. Toen zijne pogingen op de wereldschgezindheid der monniken afstuitten, besloot hij een boetprediker te worden. Op zijn muilnier gezeten, doorreisde hij Europa en predikte bekeering en godsvrucht. Zoo kwam hij ook in aanraking met den

bisschop van Laon in het zuiden van Frankrijk en deze verschafte hem de noodige middelen om in de nabijheid van Grenoble een klooster te stichten, dat naar de plaats, waar het gesticht werd, 't klooster van Prémontré heette. 't Stond zoowel voor geestelijken als leeken open, waardoor het zich van andere stichtingen van dien aard grootelijks onderscheidde. Norbert richtte ook vrouwenkloosters op, verbood zijnen volgelingen het eten van vleesch en kleeedde hen in witte kleederen. Weldra had de orde overal hare stichtingen en bij name in ons land telde zij vele kloosters.

Onder die allen was de abdij van St. Marie de bloem en de keur. Niet slechts was zij de gunsteling der Hollandsche graven en van den bisschop van Utrecht, die haar, sinds hij het klooster hervormd en naar Middelburg had weten over te plaatsen, als zijn troetelkind beschouwde, maar ook de paus verleende haar vele voorrechten. Graaf Willem II maakte zich zoo verdienstelijk jegens de abdij, dat ze hem als haren tweeden stichter in eere hield en straks zijne nagedachtenis des te meer vereerde, toen zijn zoon Floris eene sierlijke graftombe in het koor der abdijkerk voor hem oprichtte. 't Duurde dan ook niet lang, of de abdij kon in rijkdom van bezittingen, in aanzien en invloed met de abdijen van Egmond en Rijnsburg wedijveren, ja, hare abten beslisten naast de edelen en steden over Zeelands wel en wee. Jammer slechts, dat de jaloerschheid der andere kloosters hier te lande de abten maar al te vaak in langdurige rechtsgedingen wikkeldde, dat de vijandelijke aanvallen, welke de abdij gedurende de burgertwisten te verduren had, de monniken maar al te zeer gewende aan het gebruik van zwaard en speer. De broeders, eerst terecht geroemd om hunne geleerdheid en hunne trouw aan de voorschriften der kerk en de regels der orde, gaven zich straks aan wereldzin, staatkundige kuiperijen en weelde over. De kostbare bibliotheek, de schoonste uit gansch Zeeland, werd met al de sieradiën der abdij in 1492 eene prooi der vlammen. Straks zou een andere vlam in het klooster uitbreken. Het licht der hervorming ging daarbinnen op boven Rome's dwalingen, in wat schitterende beking het deze ook had gehuld. Wel sloegen de beeldstormers ook hier hunne schendende hand aan zooveel schoons, als kunst en vroomheid hadden saamgebracht, doch slechts weinig betrekkelijk had het klooster te lijden. 't Was, alsof de Geuzen een voorgevoel hadden, dat toch 't einde weldra nabij zou zijn.

Nauwlijks twee jaren, nadat de beeldenstorm overgegaan was in de doodsche stilte van vreeze en slaafsche onderwerping, sloeg het vuur des hemels in den abdijtoren. Weldra stond de gansche abdij in lichte laaie. Kruisen en klokken vielen met donderend geraas neder: Willems graftombe stortte neêr in puin. Zeeland hield van zijn pronkjuweel slechts den naam en de nagedachtenis over.

Onze schets over kloosters en kloosterorden zou echter meer op den naan van beknoptheid dan wel op dien van volledigheid aanspraak kunnen maken, indien we nog niet met een enkel woord over de abdij van Aduard spraken, de voornaamste uit het twintigtal gestichten in Groningerland. Het twaalfstal kloosterlingen, dat de houten woning aanvankelijk bevolkte, genoot zóó de gunst der aanzienlijken, dat het weldra de steenen grondslagen der straks vermaarde abdij leggen kon. Drie en twintig jaren later was het kostbaarste meesterstuk van bouwkunde, dat deze landen toonen konden, voltooid en „daarbinnen blonk het al van kostelijkheid en was het prachtiger dan iemand zou gelooven.” De welversterkte veste telde toen reeds een driehonderdtal bewoners. Geheele dorpen waren het eigendom der abdij, welke haar eigen rechtspraak en munt had en welker macht zóó groeide, dat het haar openlijk verboden werd meerdere schenkingen te aanvaarden.

Het klooster behoorde tot de Cistensiënsen-orde, door Bernhard, abt van Clairvaux gesticht. Geruimen tijd bleef het zijne oorspronkelijke zuiverheid in leer en zeden bewaren. Ver in het rond verbreidde zich de roep over de heiligheid zijner bewoners, die zichzelf het noodige ontzegden, ten einde te milder in de behoefte der armen te kunnen voorzien. Eenigen zijner abten schreef men zelfs wonderdoende kracht toe. Doch ook hier lieten de weelde en de binnenlandsche twisten hun invloed gelden. De abdij van Aduard nam een zeer werkdadig aandeel in de veeten tusschen de Schieringers en Vetkoopers, welke het Noorden onzes lands in de vijftiende eeuw teisterden. Zelfs leest men, dat aan het klooster eenige rechten ontnomen werden, wyl eenige monniken op het feest ter eere van den heiligen Bernhard de buitensporigheid zoover drevan dat zij twee landsedelen op gewelddadige wijze ter dood *smeten*.

Als zetel der wetenschappen kon echter aan de abdij nimmer haar roem betwist worden. De zoo-genaamde „roode school,” door haar te Bedum gestichten waar hare novicen onderwezen werden, kreeg weldra Europeesche vermaardheid. De edelen des lands wedijverden, om hunnen zonen hier den toegang te verzekeren. Onder de vele geleerde mannen, welke hier leefden en werkten, behooren Wessel Gansfort en Rudolf Agricola. Beiden deden al, wat in hun vermogen was, om het klooster te hervormen en zijne boekerij te verrijken. Jammer slechts, dat hunne edele bedoelingen door de kloosterlingen tegenwerkt werden en de bibliotheek straks in vlammen opging. Toch vond de Hervorming, dank zij het goed zaad, door Gansfort en Agricola in den kloostergrond geworpen, ook hier straks eene welbereide aarde.

De zedeloosheid der monniken gaf weldra aan paus Pius IV aanleiding de abdij op te heffen. Wel

werd 's pausen vonnis afgekocht, doch machtiger Heer der kerk had besloten, dat ook Aduard's dagen geteld zouden zijn. De zegepraal der hervorming had de vernietiging van het klooster tengevolge. Nog wijst een vervallen romp der kerk de plek aan, waar voorheen de trotsche abdij zich verhief en een deel van het klooster is bij de pastorie der plaats aangebouwd.

De beeldhouwkunst.

Aan al onze lezers zal zeker wel de geschiedenis bekend zijn van de belegering der stad Troje door de Grieken. En uit deze geschiedenis is zeker niet het minst bekend het schijnbaar doodonschuldige houten paard, waarmee ten slotte het doel werd bereikt, waarnaar de talrijke scharen van „kopergedoste”, „rossentemmende” en „mannenverdelgende” zonen van Achaje jarenlang tevergeefs hadden getracht. Toen dat paard door de Trojanen als een doodonschuldige buit ter poorte zegevierend werd ingeleid, was daarbij een priester van Apollo tegenwoordig, Laocoon. Deze waarschuwde de onvoorzichtige Trojanen, die het voor een heiligdom van *Pallas Athene* (Minerva) hielden, en toen zijn woorden geen ingang vonden, nam de man een speer en spietste die in het gevaarte, om zoo te bewijzen, dat het geen heiligdom van Minerva, maar een werktuig der misleiding was. Deze man bracht dus door zijn kloeke en onverbiddelijke houding de geheele onderneming, waarop de Grieken hun laatste hoop hadden gesteld, in gevaar. 't Spreekt vanzelf, dat later in Griekenland niet van den oorlog met Troje werd verteld, of *Laocoon* werd daarbij genoemd, en even natuurlijk is het, dat de levendige verbeelding

van den Griek dien driesten overmoed eens priesters niet ongestraft liet. Neen, al spoedig werd er bij verteld, dat Apollo, daarover in toorn ontstoken, wrake nam op den priester. En wee hem, wien de wrake der goden van Griekenland trof! In hun toorn waren ze grenzenloos onmatig; barmhartigheid kenden ze niet. Dat nu ondervond, volgens de Grieksche sage, deze priester op de volgende wijze. Kort na het bovengemelde feit bevond hij zich met zijne twee zonen aan het Trojaansche strand om te offeren. Plotseling doemen daar van de zeezijde twee reusachtige slangen op, door Apollo gezonden. Als bliksems zoo kronkelend, en ook zoo snel, schieten deze schrikwekkende beesten op het drietal af, dat reeds geheel omkronkeld en vastgestrengeld is en reeds den doodelijken beet der nijdige tanden voelt, eer nog aan vluchten kan worden gedacht. Dat aangrijpend oogenblik nu, dat tafereel van wringende worsteling, tracht het u eens helder voor den geest te roepen. Slechts moeilijk zal het u gelukken; en hoe meer ge nu bij dat pogen opmerkt, dat de lijnen, die ge u voor den geest roept, reeds weer vervloeien of dooreenvloeien, aleer er nog iets geheels in uw beeld is, des te meer zal, dunkt ons, uw bewondering klimmen voor de rijke verbeelding en de vaardige hand van den kunstenaar, die dit tafereel, die heel dat stuk worstelend en stervend leven wist te scheppen en uit te beelden, in onhandelbaar marmmer, zooals de bijgaande plaat het voorstelt.

De afbeelding die aan het hoofd dezer regelen staat, is namelijk de voorstelling van een beeldhouwwerk, dat in het jaar 1106 nabij Sette-Sala uit oude puinhoopen werd opgedolven. Nu spreekt het wel vanzelf, dat een betrekkelijk zeer eenvoudige afbeelding als bovenstaande op verre na niet den overweldigenden indruk kan wekken als het oorspronkelijke beeld, of ook maar als één van die enkele uiterst fijne en zeer kostbare gravures, die van deze beeldhouwgroep bestaan; maar toch, ons dunkt, de aandacht behoeft op de afbeelding niet *gevestigd* te worden, ze *trekt* die zelve. 't Kan echter, om eigen indruk levendiger en vaster te maken, zijn nut hebben eens kortelijk weer te geven, hoe een uitstekend kunstkenner den indruk beschrijft, dien het kunstwerk op hem maakte. „De verpletterende macht van het plotselinge onheil”, zegt deze aestheticus, „is er met eene levendigheid in aangegeven, die tot de uiterste grenzen der beeldhouwkunst gaat, en op 't gebied der schilderkunst dreigt over te slaan. Op de trappen van 't outer heeft het jammerlijke noodlot vader en zonen als met éenen slag getroffen. Genes krachtige gestalte, door een woedenden slangenbeet in de zijde gewond, krimpt smartvol ineen, terwijl de half geopende mond een pijnlijken jammerkreet uit; de vooruitgedrongen borst zwelt door overmate van smart; de rechterhand tast in smartelijke doodspijn naar het achterhoofd, terwijl de linker nog slechts werktuigelijk het ondiert tevergeefs

zoekt af te weren! Met het lichamelijke pijngevoel, dat zichtbaar op 't gelaat te lezen staat, mengt zich de zedelijke zielesmart over den dood van den jongsten der beide zonen, die even tevoren voor een slangenbeet bezweken is, en wiens tengere lichaam in doodskramp terneêrziigt. De oudste jongen voelt zijn rechterarm en linkervoet door dezelfde slang omkronkelen, en zoekt haar met den vrijgebleven linker van zich te schuiven. Tevergeefs echter, daar de doodskreet van zijn vader zijn aandacht afleidt, en jammer en ontsteltenis al zijn bewegingen verlammen. De gruwelijke waarheid der voorstelling ware bijna ondragelijk, zoo niet de schoonheid der gestalten en het beleid der groepeerings haar verzachtte. De laatste is zoo volkomen, dat men, bij langere beschouwing, al het vreeselijke van het tooneel bijna vergeet, in de klimmende bewondering voor de zoo voortreffelijk volbrachte taak. De bouw van 't geheel, die in Laöcoons hooge gestalte uitloopt, de plaatsing der slangen, die, de drie lichamen vast omstrikkend, ze evenzeer onderling scheiden als gezamenlijk tot een geheel verbinden, de tegenstelling eindelijk in de bewegingen van den krachtigen man en beide nog tengere knapen, welke alle drie daarenboven in hem, die ze wrocht, de grondigste kennis van 't menschelijk lichaam ver raden, dat alles zijn eigenschappen, die de hoogste bewondering verdienen.”

Zoo hebben wij dus in dit kunstwerk een verstedend stuk leven voor ons, waarin de hoogste lichamelijke smart in al haar schrikkelijkheid voor ons staat, maar toch *niet zonder waardigheid*. Dit laatste nu is dan ook voor een beeldhouwwerk een eisch, die allerminst miskend wil zijn. Ook dichters hebben dezen priester Laöcoon tot het voorwerp hunner kunst gekozen, en aan hen stond het natuurlijk vrij hem in tranen te doen uitbarsten, om de pijn niet alleen, die hij leed, maar meer nog om zijn zonen; doch de meester van de beroemde marmergroep mocht dat *niet* doen; hij moest de heftigheid der smart matigen en het schreien in zuchten veranderen, niet omdat tranen onedel zouden zijn, maar omdat elke onstuimige gemoedsbeweging de gelaatstrekken verwringt en leelijk maakt.

De groep van Laöcoon behoort tot een der best bewaarde kunstgewrochten der oudheid. Paus Julius II kocht het voor een jaargeld en liet het in het *Belvédère* van het vaticaan plaatsen. Napoleon I begiftigde zijn geliefd Parijs ermee; doch in 1814 is het naar Rome teruggekeerd.

Het gaat natuurlijk niet aan, om bij die talrijke schoone beelden, bij al die bezielde marmmer- en elpenbeengroepen, die de groote kunstenaars der oude wereld hebben voortgebracht, stil te staan. Dit zou ook weinig doel treffen. 't Best zal men de hooge waarde dier edele kunst leeren waardeeren door aanschouwen; een aanschouwing evenwel, die zich zal moeten behelpen met goede gravures, en

daaraan ontbreekt het in onzen tijd niet. Meestal stellen die beelden Grieksche godheden voor. Weet men nu, welke eigenschappen de Grieken zulk een godheid toekenden, welk karakter zij derhalve in dit of dat beeld trachtten te belichamen, dan is opletende waarneming een uitstekend middel om eigen vatbaarheid aan te kweeken, voor de juiste indrukken van zulk een kunstwerk.

Nu wij ons toch moeten bepalen tot het doen van een enkelen greep, willen wij nog kortelijk wijzen op een schoon beeldhouwwerk in ons eigen land van den bekenden Nederlandschen beeldhouwer Rombout Verhulst. In het Westerkwartier van Groningen ligt, in groene dennenbosschen, verscholen het eenvoudige dorpje Midwolde. Daar, al zou men het er niet verwachten, vinden wij dat kunstwerk, dat er alle aanspraak op heeft onder de eerste van ons land geteld te worden. Het is de graftombe van een vroegeren heer van het dorp, den heer *Karel Hyronymus van Inn- und Kniphausen tot Nienoort*. Het stuk bestaat uit twee beelden. Het stelt den overleden baron voor, zooals hij kort na zijn dood op een gevlochten mat neerlag; op een rustbed daarnaast ligt in schuinsche houding, naar den doode voorovergebogen, de jonge weduwe.

Tot in alle onderdeelen is deze groep met een meesterlijke kunstenaarshand afgewerkt. Het hoofd van den doode rust op een kussen, dat in zijn plooiën alle veerkracht van een werkelijk donzen kussen vertoont; even bewonderenswaardig zijn de losse plooiën van het lange kleed, dat om het lijk is heengeslagen. En dat beeld zelf, niet alleen de gelaatstreken, de flauw gesloten oogen, de eenigszins geopende mond, maar ook de machteloos hangende en vermagerde handen, dat alles teekent u een mensch, die zoo pas kalm den geest heeft gegeven. Zijn weduwe, daarnaast afgebeeld, is een jeugdige, kloekgebouwde en schoone vrouw; ook dit geheele beeld dwingt u bewondering af voor den meesterlijken beitel, die het schiep. Niet zonder bedoeling echter kozen we uit de Nederlandsche beeldhouwwerken het bovengenoemde tot voorbeeld. De voorstelling van dit kunstwerk — en daar ligt de kracht van den indruk, dien het maakt — is een combinatie van leven en dood. In marmer heeft deze kunstenaar één beeld gehouwen, dat u in alle natuurlijkheid een schoonen doode voorstelt, en uit diezelfde stof schiep hij een ander beeld, waarvan ge zegt: het leeft.

En ten slotte wijzen we nog hierop. Niet alleen leven en dood zijn door verschillende beeldhouwkunstenaars in de doode stof uitgebeeld, maar zelfs, zooals ook gedeeltelijk in den Laöcoon, heeft de bezielde beitel van verschillende kunstenaars in het harde marmer die steeds verflauwende trekken weten neer te leggen, die het kenmerk zijn van den bijna onwaarneembaren overgang tusschen deze beide, *het sterven*.

Waar zoo aan de doode en onhandelbare stof als 't ware ziel en leven wordt ingestort, daar zijn de rijke geest en de vaardige hand des kunstenaars zeker het rechtmatige voorwerp onzer bewondering, maar meer nog behoort het onze harten op te heffen tot God, die de Uitdeeler is ook van die heerlijke gaven.

Haast u!

Eenige jaren geleden — zoo verhaalt Horatius Bonar — reisde ik door Palestina. Op zekeren dag waren we vroeg in den morgen van Hebron vertrokken. Wij trokken langzaam door Bethlehem en bezochten onderweg de beroemde tuinen van Salomo. De zon begon te dalen, toen wij heel in de verte de bergen van Jeruzalem zagen, en toen wij de vlakte van Refaim hadden bereikt, moesten we ons gaan haasten. De zon ging onder en in de verte zagen wij een man de Jaffapoort uitkomen. Hij ging op een kleinen heuvel staan, en begon uit al zijn macht te roepen, alsof er groot gevaar was. Hij schreeuwde en stak zijn arm naar boven, alsof hij onze aandacht wilde trekken tot hetgeen hij riep.

„Wat roept die man toch?” — vroegen we onzen gids.

„Hij roept: Yellah! Yellah.”

„Wat wil dit zeggen?”

„Haast u! Haast u!”

Nu begrepen we, dat we op het punt waren van buiten de poort gesloten te worden, en dat die man naar buiten de stad was gekomen om de reizigers te waarschuwen. Wij haastten ons omdat we volstrekt geen lust gevoelden om den nacht buiten de poort door te brengen. Wij kwamen nog juist intijds, geen minuut te vroeg, traden binnen, en de deur werd gesloten.

De les die we geleerd hadden, was deze: Haast u! een les, die sommigen onzer nimmer vergeten hebben. Bijna buiten de poort gesloten van het aardsche Jeruzalem! Wat zou het zijn, als wij niet bijna, maar geheel buiten de poort van het hemelsch Jeruzalem zouden gesloten worden! Geen tijd te verliezen! We hebben al te veel verloren!

Eenige dagen later geschiedde een dergelijk geval, dat ook een les te leeren gaf.

We hadden een ganschen namiddag gewandeld op den Olijfberg, niet lettende op den tijd. Maar opeens zien we de zon ondergaan. Wij spoedden ons naar de dichtstbijzijnde poort, aan de oostzijde der stad. Zij was gesloten. We konden niet meer binnen. We spoedden ons, om de wallen heen, naar een andere poort, waarvan we wisten, dat die wat langer open bleef. Toen wij aankwamen was het te laat. Zij was juist gesloten.

Wat te doen? Wij vermoedden, dat een zilverstuk het hart van den poortwachter wel zou vermurwen en de sleutels weer in het slot zou bren-

gen. Zoo zochten en vonden wij een geschikte opening, waardoor we ons geldstuk konden laten zien. We wachtten een oogenblik; de sleutel kwam in het slot; de poort ging open en wij gingen binnen. De list was gelukt, maar onze toelating was tegen de wet.

Voor ons was de les: Kom intijds! De poort staat open. De ingang is vrij. De weg is gebaad. Verlies geen oogenblik. Aan één verloren oogenblik hangt de eeuwigheid. Eeuwige vreugde, eeuwige ellende — een van tweeën.

H.

UIT HET LEVEN.

Smaakvolle couranttitels.

In de tien jaar tusschen 1789 en 1799, zoo meldt de *Parijsche Figaro*, bestonden er te Parijs meer dan 1200 couranten. Bij het begin der Revolutie kozen de uitgevers de zonderlingste titels, om de opmerksaamheid van het publiek op hun persvoortbrengselen te vestigen, bijv.: *De ezel van Bileam*, *De Babbelaar*, *De hond en de kat*, *Dat is ongelooflijk*, *Het tegengift*, *Het varken van den Heiligen Antonius*, *Het ontbijt*, *Laat ons elkander verstaan*, *Men heeft het mij gezegd* (On me l'a dit), *De wandelende Jood*, *De vaderlandsche kip*, *De vloot in het oor*, *Sans quartier*, *De vaderlandsche kleermaker* en een tal van andere titels, wier namen uit welvoeligheid niet kunnen worden overgeschreven.

H.

Een vruchtenplantage.

Zekere heer E. J. Baldwin, in Santa Anita, Australië, heeft een eigendom, waarop 60 morgen wijnstokken staan, 10,000 limoen- en zuurlimoenboomen, 2,000 granaatappelboomen, 3,000 Engelsche okkernoten, 2,500 perzikboomen, 4,000 pereboomen, 2,000 abrikoosboomen, 1,000 vijgeboomen. Verder heeft hij 35,000 schapen, 2,000 koeien en varkens, eenige honderden paarden en ezels, terwijl zoowat 9,000 morgen met graan bezaaid worden. Hij is buitendien bezig om nog 50 morgen met limoenboomen te beplanten!

H.

PRIJSVRAAG.

We noodigen onze lezers uit hun krachten eens te beproeven aan 't volgende:

Een zoo goed en duidelijk mogelijke beschrijving der stad Jeruzalem, zooals zij zich vertoonde na Salomo, onder de koningen van Juda, aldus vóór de ballingschap.

Men lette op deze bepalingen:

1. De grootte van 't opstel is vrijgelaten.
2. Het papier moet slechts aan één zijde en duidelijk beschreven zijn.
3. De geraadpleegde bronnen moeten worden aangegeven.
4. De meedinging staat open tot 1 September a. s.

5. Elk opstel moet met een spreuk of teeken zijn gemerkt, die ook staat op de buitenzij eener gesloten enveloppe, binnen welke naam, woonplaats en ouderdom des schrijvers worden vermeld.

Voor het beste opstel over dit belangrijk onderwerp wordt als prijs uitgelooft een gebonden exemplaar van het boekwerk:

NAOMI

OF

DE LAATSTE DAGEN VAN JERUZALEM.

NAAR HET ENGELSCHE VAN

Mevr. B. J. WEBB.

't Zal de redactie genoegen doen vele en goede antwoorden te ontvangen.

Aan alle lezers; in 't bijzonder aan de Jongelingsvereenigingen.

Dit jaar is een jaar van herdenking.

Drie eeuwen is het geleden, dat de „onoverwinnelijke vloot” die Engeland en Nederland bedreigde, vernietigd werd; twee eeuwen, dat onze Willem III te Torbay in Engeland landde, en de vrijheid van dat rijk redde.

Zoo niet beide feiten, dan toch zeker het eerste verdient te worden herdacht.

De onoverwinnelijke vloot werd vernield door „den adem Gods” gelijk onze vaderen 't uitdrukten. De Heere God zond zijn stormen tegen haar uit. Was het anders geweest, ware de toelag gelukt, het zou met de vrijheid van Engeland en Nederland, met het Protestantisme in heel Europa wellicht zijn gedaan geweest. 't Was een redding uit tijdelijken als uit geestelijken nood, die God in 1588 schonk.

Dat geldt ook van het gebeurde in 1688. Ook toen was het de staatsmacht met de Roomsche kerk in bond, die vrijheid en „ketterij” zocht te vernietigen. Doch de Heere was machtiger dan alle boos geweld.

Zulke dingen behooren herdacht, door elk in 't bijzonder, in kerken, scholen en vereenigingen. Reeds bereidt men er zich toe voor. 't Begin van Augustus is de aangewezen tijd, doch uiteraard is men aan dag noch week gebonden. Reeds is meer dan één boekje verschenen, dat het eerste feit beschrijft. Wie beider betekenis wil weten, leze wat men vindt in den vorigen jaargang van „Excelsior”, bl. 30 en 125.

We raden onzen lezers vriendelijk en ernstig elk in zijn kring mede te werken tot de herdenking, door de jeugd als door volwassenen. Vergeten wij de daden des Heeren niet. Laat ons zijn loffelijkheden en wonderen vertellen!

H.

CORRESPONDENTIE.

„Een lezer” schrijft ons:

„De £ 600 zijn al tot zeer lagen pondenkoers berekend om tot dat cijfer in guldens te kunnen geraken.

(Zie uw blad van 1 Juni: „Ons blad”).

Hij heeft volkomen gelijk. De £ 600 vertegenwoordigen een waarde van f 7200, zooals de meeste lezers, indien niet allen, reeds zullen begrepen hebben.

Het genoegen, veroorzaakt door de ondervinding dat onze lezers zoo goed ons blad lezen, weegt wel op tegen den spijt dat men zich op de vingers moet laten tikken.

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Sterkte in God.

Zelden of nooit is David in zijn merkwaardig en veelbewogen leven in grooter nood geweest dan juist toen hij op het punt stond om de hoogste plaats in de maatschappij te gaan bekleeden, door zijne troonsbestijging. En wat zijn nood toen zou dubbel pijnlijk maakte, was dat hij de moeilijke omstandigheden, waarin hij verkeerde, voor een goed deel aan zijn eigen gedrag te wijten had.

„Al deze dingen”, zegt de apostel van de lotgevallen der bijbelheiligen uit het Oude Testament, „zijn hun overkomen tot voorbeelden om onzentwil; tot onze leering.” 't Is daarom van het hoogste belang om dergelijke levenswederwaardigheden als waarop we hierboven doelden, nauwkeurig en met biddend en bevend hart, gade te slaan. Er valt altijd veel voor ons uit te leeren.

Jarenlang was David op allerlei wijze door zijn koning en schoonvader Saul vervolgd. Steeds had hij met een ongerlijk geweten gewandeld en zijn pad rein en recht gehouden. De laatste maal dat Saul met David in aanraking kwam, was de laatste reeds ruim acht en twintig jaren oud en reeds sedert ongeveer tien jaren tot koning gezalfd. Die laatste maal had „de Heere zijn vijand in Davids hand besloten.” Maar David had hem het bewijs gegeven, dat de vreeze Gods in zijn hart hem er toe gebracht had om den rampzaligen koning edelmoedig te spa-

ren. Saul, tot tranen toe bewogen, had dit erkend en van David, in wien hij zijn troonopvolger zag, den eed gevergd en bereidwillig gekregen, dat deze het geslacht van zijn voorganger zou sparen. Daarop waren ze van elkander gegaan. Zoo mogelijk was David van toen aan veiliger dan ooit; indien van meerder of mindere veiligheid sprake kan zijn, ten opzichte van iemand, die onder Gods bescherming staat. En toch, juist onmiddellijk na deze ontmoeting lezen we, dat David bij zichzelf overlegt: „Nu zal ik gewisselijk een dezer dagen door de hand van Saul vallen!” Dwaze aanval van kleingeloof, die de schromelijkste gevolgen had. David stelde zich en zijne onderhoorigen in veiligheid bij den Filistijnschen koning Achis, niet bedenkende dat het hof van Achis oneindig onveiliger was dan „de schuilplaats des Allerhoogsten” in de woestijn.

Achis wees David Ziklag tot verblijfplaats aan. Daarmede begon de ellende, zonder dat David het gevoelde. Hij was zijne vrijheid kwijt, en moest voortdurend met allerlei uitvluchten en leugens zijne zwerftochten bedekken. Hij moest daartoe de handen bezoedelen met het bloed van onschuldige vrouwen en kinderen.

Maar de valsche verhouding tot zijn beschermer zou nog valscher worden. Daar barstte de oorlog tusschen Israel en de Filistijnen weder los. Achis roept zijn vasal David op om mede ten strijde te trekken. Ja zelfs, hij maakt hem hoofd van zijne

lijfwatch. Er was niet aan te veranderen; David moest mede uittrekken ten strijde tegen zijn eigen volk.

Gods genade voorkomt dat uiterste, dat David zou moeten medewerken aan de geduchte nederlaag, die Israel lijdten zou op de bergen van Gilbóa. Zoo iets zou den toekomstigen koning ook in een onmogelijke verhouding tot zijn eigen volk geplaatst hebben. De vorsten der Filistijnen hebben alle reden om David te wantrouwen. De arme Achis moge zoo knap geweest zijn als zich maar denken laat, van staatkunde had hij geen het minste begrip. Geen wonder, dat de overige vorsten der Filistijnen van al zijn betoogen geen woord hooren willen en hem noodzaken om David zoo ver mogelijk te verwijderen. Maar daardoor komt David, ofschoon uit de grootste moeilijkheid gered, in andere zwarigheden. Hij mag niet laten uitkomen, hoe aangenaam zijn ontslag uit den dienst hem is. Dat zou natuurlijk de ergste vermoedens tegen hem wettigen. Derhalve moet hij zich nog houden, alsof de wegzending hem beleeidigt en zijne trouw tenakomt. In dubbelzinnige bewoordingen tracht hij Achis den indruk te geven, dat hem onrecht wordt aangedaan. Hij zegt hem: „Ge zoudt eens gezien hebben, wanneer ge mij medegenomen hadt, hoe uw knecht zich zou gedragen hebben.”

Onverwijd wordt nu de terugtocht naar Ziklag aangevangen. Maar hoe vinden de afgematte krijgers de stad hunner inwoning terug! Er is geen stad meer; slechts een puinhoop. Alle levende ziel is verdwenen; als slaaf prijsgemaakt of vermoord: wie zal het zeggen! Al het overige is geroofd!

Verpletterender ontmoeting na lange, gevaarvolle afwezigheid kan men zich nauwelijks denken. En kwam dan nog maar zulk eene beproeving onmiddellijk, zonder eigen toedoen, uit Gods hand! Maar zoo mocht David er niet over denken. Meer dan ooit moet hij in deze vreeselijke oogenblikken het gevoeld hebben: „Ik ben anderhalf jaar geleden uit Gods weg geloopt, en dit is nu het eindstation van mijn eigen weg!” Daar barsten de teekenen van deze waarheid reeds los. Zeker te onrechte van hunne zijde, beginnen zijn, anders altijd trouwe, mannen oproerig te worden, zóo zelfs dat ze ten slotte er over beraadslagen om David te steenigen.

Is het wonder, dat we lezen: „En David was zeer bange?”

Doch *niets* kan Gods kind overkomen, ook niet de gevolgen van zijn eigen ongerechtigheden, dat in staat is, „hem te scheiden van de liefde Gods”. Onmiddellijk nadat vermeld wordt: „David was zeer bange”, lezen we: „David sterkte zich in den Heere zijnen God.” Geen gelegenheid bestond er om zich af te zonderen, om met plechtige gebeden en offeranden 's Heeren aangezicht te zoeken. Maar wel was er ruimte van tijd om God als een waterstroom aan te loopen, om de hand des geloofs uit te ste-

ken en de reddende hand des Almachtigen aan te grijpen, die nooit David had losgelaten. Die ruimte van tijd is er altijd en overal, want er is slechts een ondeelbaar oogenblik voor noodig. Hier en daar en overal en bij zichzelf raad en hulp zoeken, houdt lang op en stelt altoos teleur. Rechtstreeks tot God gaan is de kortste weg en de eenig veilige. Schuld bekennen en genade smeeken, dat houdt de redding in zich besloten.

Dat ondervond David. Hij sterkte zich in den Heere zijnen God. En die sterkte hem. De kalmte keerde weer. David kon weer handelen; weer regeeren. Straks kon hij alleen met het volk weenen en een oogenblik later weerloos tegenover het volk staan. Nu — met de sterkte des Heeren — keert zijne vrijmoedigheid terug. Want als God vergeeft, doet Hij het koninklijk en volkomen. David mag weer door den hooge priester tot den God zijns verbonds naderen. God antwoordt hem meer nog: de volle belofte ontvangt David, dat hij zijne hiem nu nog onbekende vijanden zal vinden en verslaan, en de have uit diens hand redden.

En zie nu, welk een invloed de man heeft, die weder met zijn God verzoend is. Korte uren geleden stond David als een slachtoffer en zijn leger als een woedende zee, gereed hem te verslinden. Geen schaduw meer van tucht of ontzag. En thans, geen spoor meer daarvan. Orde en recht zijn teruggekeerd. David is weer legerhoofd. Zijn mannen zijn weer zijn onderdanen. Zonder tegenspraak niet alleen, maar vol goeden moed trekt de geheele troep onverwijd voorwaarts om de rooverbende te achterhalen. Toch was daar oogenschijnlijk veel tegen in te brengen. Deze mannen waren waarlijk niet verwijfd en desnietteenstaande kon een derde gedeelte van het legertje niet verder na een paar uur marcheeren. Zoo moede waren ze.

We herinneren ons, hoe God verder den loop der zaak wonderbaar leidde. De verdere geschiedenis geeft ons in zeer fijne trekken te zien, hoe iedere daad onvermijdelijk haar vruchten draagt, al worden die niet altijd zoo openbaar als bij deze gelegenheid. De rooverbende zou, menschelijkerwijze gesproken, zeker de gerechte straf ontgaan zijn, had een der onverlaten maar een greintje menschlievendheid gehad. Maar neen: waartoe zou het dienen een zieken slaaf mede te voeren en barmhartigheid te betoonen? Kan hij niet meê met den stoet, dan wordt hij als een opgebruikt meubel opzij geworpen. Men neemt zelfs niet de moeite zijn lijden te verkorten door hem af te maken. Hij zal wel van koorts, honger en dorst omkomen. Maar hij komt niet om. Na een ondragelijk lijden van drie dagen wordt hij nog levend gevonden door de vijanden van zijn meedoogenloozen meester. Onmiddellijk volgt daardoor de straf op de onbarmhartigheid.

't Zou echter, helaas, niet geheel onbegrijpelijk zijn, indien Davids mannen den stervende over

't hoofd gezien hadden en, vervuld van wraakzucht, hun weg zonder ophouden vervolgd hadden. De barmhartigheid, door Gods wet Israel ingeplant, verloochende zich echter ook hier niet. En daarbij mag men veilig aannemen, dat een geniaal legerhoofd als David was, ook niet het geringste voorval zou veronachtzamen, wetende dat soms, ja dikwijls, de kleinste dingen de grootste gevolgen hebben. Een zieke, weggeworpen slaaf, die door niemand meer meegeteld werd, kon hem misschien de belangrijkste inlichtingen geven. Zoo was het ook hier. Deze man was werkelijk de eenige, die het vervolgende leger tot de overwinning kon leiden, en het ook deed. De barmhartigheid vond daardoor oogenblikkelijk haar genadeloon.

De invloed van David op zijn ruwe tochtgenooten was niet tijdelijk. Tot God was hij weder in de rechte verhouding gekomen; en dat plaatst hem in de rechte verhouding tot zijne ondergeschikten. Er waren vele „Belialsmannen” onder zijne troepen, mannen, die den uitgeputten achtergeblevenen hun deel in den buit misgunnen. David echter, die zijn geheele leven door de grootste bliken gaf van fijn en diep rechtsgevoel, staat niet toe dat hun onbillijke voorslag wordt aangenomen, maar betoogt op goede gronden, dat achterhoede in elken veldtocht onmisbaar is, en dus niet als nutteloos mag voorbijgaan, waar sprake is van een aandeel in eer en buit. Niet slechts heeft zijn rede thans een goeden uitslag, maar zooveel prestige heeft het koninklijk woord van den man, die straks ook koning zijn zal, dat de regel, bij deze gelegenheid door David gevolgd, eene wet in Israel werd.

De verzoening met zijn God was volkomen; Davids zonden waren door den Heere achter zijnen rug geworpen; toen hem bange was, had hij zich niet vergeefs gesterkt in zijnen God; nu volgt ook de *volkomen* zegening. De vijanden werden niet alleen zoo geheel verslagen, dat slechts een onbeduidend aantal hunner het bloedbad ontkwam. Niet alleen werd een belangrijke bezitting buit gemaakt. Maar zelfs aan al wat David en zijn mannen verloren hadden, was geen haar gekrenkt. Gods bijzondere zorg had over die weerlooze vrouwen en kinderen gewaakt en hen onschendbaar gemaakt, toen zij in den gevaarlijksten toestand verkeerden, die zich denken laat. Zoo genadig en zoo fijn voedt God zijn kinderen op. Beter proef op de som kon David niet krijgen om overtuigd te worden van de dwaasheid van zijn pas verlaten gedragslijn. Zijn eigen geschiedenis had hem geleerd, dat iemand nooit onveiliger is, dan wanneer hijzelf voor zijne veiligheid zorgt. En bovendien toonden hem nu de lotgevallen van zijne vrouwen en kinderen, dat ieder volkomen veilig is, wanneer God hem onder zijn hoede neemt en hij daaronder blijft.

Zij dit ook de groote les, welke wij uit deze wonderlijke geschiedenis trekken.

W.

DE WERELD OM ONS HEEN.

DE KEUS VAN EEN BEROEP.

Een beroep, dat wil zeggen een roeping waaraan hij zich wijdt, heeft ieder. Althans zoo behoort het. En rijk genoeg te zijn om het ook zonder beroep wel te kunnen stellen onttrekt daaraan niet.

Tot de keus van een beroep wordt dus ieder geroepen. En daarbij doet zich het lastig geval voor dat, terwijl iemand overigens op zijn veertiende of zestiende jaar veel te jong wordt geacht om over groote dingen te beslissen, hij toch ditmaal wel, misschien voor heel zijn leven kiezen moet.

Die keus valt dan ook lang niet altijd zoo uit, dat men er later over voldaan is. 't Is merkwaardig hoeveel menschen er zijn, ontevreden met hun betrekking; menschen die zeggen: had ik alles geweten, nooit was ik geworden wat ik thans ben; ik zal wel zorgen, dat mijn zoon het tenminste niet wordt, enz.

Nu is dat recht treurig. Er zijn trouwens allerlei redenen voor. De een — en die heeft veel broertjes — werd „koetsier om het gemak en niet om het vak”. N°. 2 verstaat het zijne niet goed. De derde wist niet vooruit wat hij eigenlijk begon. Een ander weer had welbeschouwd geen keus, maar werd door velerlei gedwongen dit of dat te worden. En zoo ware voort te gaan.

Het is dus geen wonder, dat er velen zijn die „twaalf ambachten en dertien ongelukken” hebben; en buiten deze weder vele anderen, van de eersten geheel verschillend, die ten slotte toch geheel iets anders werden dan zij of hun ouders verwachtten. Ten deele liggen de redenen daarvan in wat we boven zeiden. Maar daarbij kunnen zich in den mensch later gaven ontwikkelen, die hem tot wat anders en beters geschikt maken. Ook kan het zijn dat wat hem vroeger dezen of dien weg opdrong, wegviel. En eindelijk is niet te vergeten, dat God, „wiens toezicht over alles gaat”, ook hierin zijn hand en leiding toont.

De keus van een beroep is gewichtig en beslissend vaak voor heel het leven. Er is daarbij op veel te letten, dat, gelooven we, meestal vergeten wordt, en 'twelk hier volgt, ook omdat ten halve keeren beter dan geheel dwalen is.

Er zijn in onze tegenwoordige maatschappij in hoofdzaak tweeërlei beroepen; ten eerste die (zooals men het noemt) met *het hoofd*, ten tweede die met *de hand* uitgeoefend worden.

Tusschen die twee een juiste grens te trekken is welbeschouwd onmogelijk. Wie hoofdwerk verricht heeft toch zijn handen noodig; en dat een handwerk, zoo men 't hoofd er niet bij gebruikt, misloopt, weet ieder. Maar we begrijpen elkaar. Een dokter, een schoolmeester vallen in de eerste afdeeling; een smid, een schilder in de tweede. Ook zijn er menschen, die het *schijnbaar* droevig lot hebben

van halverwege in de eene soort, halverwege in de andere te steken, b.v. directeurs van fabrieken, uitgevers e. a.

Nu is het voor ieder die een vak wil beoefenen, welk dan ook, allereerst zaak dat hij zich afvraagt: Deug ik 't best voor hoofd- of wel voor handenarbeid? Anders gezegd: op welk gebied beweeg ik mij gemakkelijker, op dat van het afgetrokkene, of op dat van het zicht- en tastbare, het practische leven? En is iemand nog te jong om zelf voor zich op zulke vragen te antwoorden, dan dienen ouderen, die hem goed kennen, het voor hem te doen.

Wat hier bedoeld wordt is echter niet zoo heel moeilijk te weten te komen.

Er zijn b.v. kinderen die dol zijn op geschiedenissen en van de boeken niet zijn af te slaan; die een opstel maken dat wezenlijk mooi mag heeten, en grootmoeder begroeten met zoodanigen eigenge-maakten verjaarwensch, dat grootmoeders oogen er van overloopen; jongens of meisjes die ook zonder nadere aanwijzing voelen waarin het schoone van een gedicht, het verhevene van een psalm, het tref-fende van een verhaal zit.

Daartegenover staan anderen, die wel graag iets moois hooren, maar toch met vreugd 't schoopste boek dicht laten, als zij eens mogen visschen of ezelrijden, zwemmen of balspelen; jongens, die voor een vers weinig gevoel bezitten; die ijselijk veel last hebben met het „vragenboek”, maar niet als er b.v. een kippenhok moet opgeknapt of een kersenboom gestut moet worden. De goede rekenaars zitten, schoon niet altijd, onder de laatste, de letterkundigen onder de eerste soort.

Bij kinderen echter heeft altijd het zicht- en tastbare, het stoffelijke nog de overhand. Hoe jonger hoe meer. Bijna alle kinderen houden van spelletjes, van knikkeren, touwtjespringen, enz. En dat is gelukkig en natuurlijk. Daardoor echter komt het ook dat men *hen* zeer lang en nauwkeurig moet gadeslaan, eer men hen bij de een of andere soort bovengenoemd indeelt. Doch wordt iemand ouder dan gaat het makkelijker.

Menigeen zal ongetwijfeld reeds vaak bemerkt hebben, hoe hij b.v. geducht verlegen kan zitten als hij eens bij een feest, in een vergadering of zoo, spreken moet. Wat moet hij eigenlijk zeggen? Een feestdrank in te stellen is voor velen een waar en zwaar karwei. Diezelfde menschen echter zijn vol-strekt niet verlegen, als er b.v. een groote schuif-tafel door een nauwe deur moet, of als een raam niet goed sluit; ze brengen dat gauw en netjes in orde, terwijl de knappe spreker dan vaak met den mond vol tanden staat.

Menigeen heeft zooals men dat noemt „liefheb-berij”. Hij knutselt graag, maakt een heel aardig scheepje, houdt kippen, timmert een zitje in den tuin, enz. Een ander kan daar niets van, heeft er ook geen lust in, maar besteedt zijn vrijen tijd met

b.v. de geschiedenis te onderzoeken of een of andere godgeleerden schrijver te lezen. De een kan de preek flink navertellen; de ander is gesticht, maar onthield weinig, heel weinig soms van 't gehoorde. Jan luistert graag naar een mooi vers, Piet gaat veel liever roeien of zeilen. A. woont op een vrijen avond een lezing bij, B. zit te dammen of kout met zijn vrienden.

Zoo is er dus tweeërlei richting. En ieder, die nog moet kiezen of nog veranderen kan, zal wel doen uit te maken op welk gebied hij zich 't gemakke-lijkst beweegt. Daarop behoort hij thuis en ligt zijn roeping.

Wie b.v. moeilijk uit het hoofd leert en een maand noodig heeft voor een klein opstel, of een week voor een brief, die moet nooit schrijver willen worden of letterkundige, al leest hij ook nog zoo graag mooie boeken. Wie al in zijn jeugd een aardig hijschblokje b.v. maakte, en altijd weten wilde hoe een uurwerk in elkaar zat, toont aanleg voor de werktuigkunde. Een jongmensch, die liefst in de boeken zit en bij 't handenwerk toch steeds hoofd en hart met iets anders bezig houdt, zal kwalijk een goede smid of flinke timmerman worden, enz.

Kortom: een ieder behoort zich af te vragen van wat natuur hij is, welke gaven hem God heeft toe-bedeeld en die te besteden. Als ieder dat doet, zal er veel ellende en veel berouw worden voorkomen.

Er is meer op te merken, maar daarover, hopen we, later.

H.

Reisherinneringen.

Van Leipzig naar Berlijn is de afstand niet groot. In drie uren sporens kan men van de eene stad naar de andere komen. In 't midden van Berlijn, in een aanzienlijke straat (de Oranienstrasse) ligt het Christelijke Vereinshaus. 'k Had gedurende den korten tijd van mijn verblijf aldaar gelegenheid twee dingen te bewonderen, ten eerste de strengheid der Deutsche politie en ten andere den eigenwaan van zeker soort van Deutsche politici.

Tegen twee ure in den namiddag kwam ik in de schoone hoofdstad van het Deutsche keizerrijk aan en een half uurtje later trad ik het Vereinshaus binnen. Natuurlijk moest dadelijk mijn naam, beroep en woonplaats in het vreemdelingenboek ingeschreven. Daar 't niet in mijn plan lag lang te vertoeven, zat ik een goed kwartier later reeds op een omnibus, om, volgens een vooruit opgemaakt plan, alle of tenminste de voornaamste tramlijnen te berijden, zooveel mogelijk boven op den wagen zittende met den „plattegrond” der stad in de hand, en op die wijze de stad in vogelvucht te bezien. Dat is de goedkoopste, aangenaamste en meest practische wijze

van zich te „orienteren". Men komt door alle voorname wijken, heeft onbelemmerd uitzicht, en vraagt — vooral in het gulle Duitschland — naar hartelust inlichtingen aan zijn medereizigers.

Ten slotte kwam ik — niet per tram, maar te voet — terecht in den Rathskeller. Het stadhuis te Berlijn is een fraai en kolossaal groot gebouw. Zooals op vele Duitse plaatsen, loopt ook hier onder het geheele stadhuis een fraaie kelder door, die als restaurant, eigenlijk als bierhuis, gebruikt wordt. Duizenden menschen kunnen daar plaats vinden. De wanden zijn gewoonlijk met geestige oud-Duitse spreuken versierd. Bovendien vindt men in de meeste Rathskellers kleine kamertjes in de gewelven afgeschoten, waar men met een paar vrienden of een familie geheel afgezonderd kan zitten. Een der fijnste Rathskellers is die van Bremen. Daar wordt niets dan wijn geschonken. Wie er eenmaal in is mag er blijven zoolang hij verkiest. Maar na 's avonds tien ure is de toegang onverbiddelijk gesloten. Waarom? Omdat de stedelijke regeering niet wil dat iemand, die reeds min of meer boven zijn bier is, in dien toestand van haar onvervalschten wijn komt drinken, en later aan dien wijn de schuld van zijn beschonkenheid geeft.

Een andere eigenaardigheid is, dat de vrije stad Bremen, die over geen ridderorden of iets dergelijks te beschikken had, sedert eeuwen haar verdienstelijken burgers als hoogst bewijs van onderscheiding en waardeering van bewezen diensten, levenslang vrij gebruik uit haar wijnvoorraad, zoowel in den kelder als tehuis, toestaat. 'k Heb te Bremen zelf de waarheid van deze mededeelingen ondervonden. Mijn gastheer, de groote uitgever C. Ed. Muller (de uitgever van Otto Funcke's werken) was een der zeer weinigen, welke op deze wijze levenslang vrij gebruik erlangden. Hij kan voor zich en zijn gezin beschikken over zooveel hij verkiest, en maakte zich dat waardig door de uitgave van eenige prachtwerken over de stad zijner inwoning. Wanneer alle bevoorrechten daarvan zoo bescheiden gebruik maken als deze handelsman, dan kan Bremen hun veilig de vrije hand laten! Maar dit tusschen twee haakjes.

Na een zeer goed en zeer goedkoop avondmaal in den Rathskeller te Berlijn, begaf ik mij tegen tien ure weder naar mijn logement. 't Eerste wat mij medegedeeld werd, was dat de politie de aangifte in 't vreemdelingenboek niet in orde vond. Er ontbrak de opgave aan: „wo legitimirt"; 'tgeen zooveel zeggen wil, als het bewijs dat ik hier of daar in Nederland een wettig beroep uitoefende. Vóór de nacht viel moest dat in orde zijn. Het nummer van mijn patent, dat me steeds vergezelt, bracht de zaak spoedig in 't reine. Wel een bewijs van de nauwkeurigheid en gestrengheid der Duitse politie!

In de zaal van 't Vereinshaus wachtte mij een tegenwerping van een der gasten, die niet zoo gemakkelijk met bewijzen te wederleggen was, en waar-

van het einde mijnerzijds niet anders kon zijn dan een beleefd verzoek om mij voorloopig op mijn woord te gelooven. Een Duitse ijzervreter had nauwelijks vernomen dat hij een „Hollander" voor zich had, of hij begon met de meeste verzekerdheid te beweren, en ondanks alle tegenspraak vol te houden, dat de „koning van Holland" kinderloos was. Wie even in 't buitenland komt, heeft gewoonlijk gelegenheid om te bemerken hoe slecht de andere volken omtrent het onze op de hoogte zijn. Te Parijs aan de open tafel knoopte eens een Fransch geneesheer een gesprek met mij aan en vernemende dat ik in Amsterdam woonde en van plan was na twee dagen rechtstreeks naar huis te gaan, achtte hij dat een geschikte gelegenheid om mij zijn groot mede te geven aan een zijner collega's, die in Hamburg gevestigd was. 't Ging niet zoo gemakkelijk om hem te beduiden dat van Parijs naar Amsterdam juist niet de *naaste* weg over Hamburg loopt!

In Berlijn werd mij verzekerd dat te Bremen een uitnemend Vereinshaus is. Het adres werd mij gegeven: Ansgarii Kirchhof." Den volgenden avond omstreeks half twaalf kwam ik behouden te Bremen aan. Een dienstman, die me naar 't verlangde Vereinshaus zou brengen, verzekerde echter dat er zoo iets in Bremen niet te vinden was. Maar wel een zeer goed „Zur Heimath", waar hij meermalen heel respectabele familiën heenleidde. Welnu, meende ik, 'k ben niet beter dan respectabele familiën, dus maar daarheen. Mijn geleider was zeer spraakzaam. Terwijl we samen een zeer eng steegje doorschreden, reciteerde hij: „Durch diese hohle Gasse musz er kommen."

„Schillers: Wilhelm Tell!" hernam ik.

„Denn kennen Sie auch?" was het antwoord.

Ik vroeg mijzelf af of er wel één kruier in Amsterdam zou zijn, die een regel uit Vondel, Bilderdijk of da Costa met bewustheid zou kunnen aanhalen, en moet zeggen dat ik er met schaamte over mijn volk sterk aan twijfelde.

Eindelijk waren we aan het beroemde „Zur Heimath". Ik kwam binnen en vond een gemengd gezelschap uit de lagere standen. „Een kamer voor mij?" Welzeker, een zeer goede en groote; maar te deelen met een anderen heer. Goed; als ik maar even de kamer en den heer mocht zien. 'k Was besloten in elk geval te blijven, en vond het niet onaardig, om ook eens goed kennis te maken met deze zijde van het Duitse volksleven.

De kamer was natuurlijk zeer eenvoudig, maar flink groot. Twee ledikanten stonden er in, en de bedden behoeften wat hardheid betreft volstrekt niet voor een tafel van eikenhout onder te doen. Maar alles was zeer zindelijk. De „heer" zat beneden; een flinke, recht Duitse werkman, met een rond en open gezicht. 'k Nam met alles genoeg, en ging een flesch bier zitten drinken.

Nauwelijks had ik een glas geleedigd, of de kell-

ner kwam kort en goed zeggen, dat het tijd was om naar bed te gaan. De daad bij het woord voegende, ontstak hij licht en ging ons voor naar boven. We konden derhalve niet veel anders doen dan volgen.

Zoodra we op onze kamer waren, ontvingen we de les: „Wanneer ge nu gereed zijt om naar bed te gaan, moet ge het licht uitblazen; dat mag niet blijven branden. En zoo ge dat verkiest, moogt ge uw laarzen buiten de deur zetten, dan worden ze gepoetst.”

Na mijn nederigen dank voor dit verlof ontvangen te hebben, verliet de jonkman onze kamer.

Twee, drie minuten later wilde ik de deur openen, om op hoog bevel mijn laarzen buiten te zetten, maar 't was vergeefs. Ze was en bleef gesloten. Gelukkig was de kellner nog in den gang, bezig met de gaskraantjes dicht te draaien, en gestommel hoorende, was hij zoo beleefd nog even te komen vernemen naar de oorzaak van die oproerigheid. Hij opende de deur en vroeg of een van ons beiden misschien nog even naar buiten wilde.

„Dat juist niet,” antwoordde ik, „maar mijn bedoeling was mijn laarzen buiten te zetten. Doch vertel mij eens: was de deur van buiten op slot?”

„Ja, natuurlijk.”

„Natuurlijk? We zijn toch geen gevangenen?”

„Alle kamers worden hier 's avonds afgesloten. Alle sleutels worden met die van de huisdeur in handen van den huisvader gesteld. Den volgenden morgen te zes ure worden de deuren weer geopend. In dien tusschentijd kan niemand zijn kamer verlaten. Vroeger was er een drukte door het huis, dat niemand een oog kon dicht doen. Die stond te vijf ure op en die te zeven. Deze kwam te een ure thuis en een ander stond gereed om met den nachttrein van een ure te vertrekken.”

„Dat was morgen ook juist mijn plan,” hernam ik, „maar dat doet niets ter zake. Kort en goed: gij sluit *ons niet* op.”

„Zeker wel: de deur gaat dicht en ik neem den sleutel meê.”

„Mijnheer,” zoo wendde ik mij tot mijn slaapkameraad, „wat is uw gedachte? Zijt ge het niet met mij eens, dat we onze vrijheid moeten behouden?”

„*Niet* op slot!” was het korte, half brutale, half bedeesde antwoord.

„Ge zult moeten kiezen of deelen,” meende de kellner nu; „of u onderwerpen aan de regels van het huis, of een ander logement opzoeken.”

„Het laatste,” hernam ik, „doe ik in geen geval. Ik *wil* nu hier den nacht doorbrengen. Gij hebt den sleutel in handen en zijt dus de sterkste, want we kunnen geen vechtpartij beginnen. Maar ga nu even naar den huisvader en vertel hem, dat wanneer hij het waagt ons op te sluiten of zelfs den sleutel te onthouden, en eerst te zes ure de deur te openen,

ik dan vijf minuten na zessen bij de politie ben om hem aan te klagen wegens wederrechtelijke opsluiting.”

Dat was een gewaagd dreigement, want van de Duitsche wetten op dat punt had ik evenveel verstand als de sleutel in kwestie. Toch hielp het verbazend, en ik mocht daaruit afleiden, dat de Duitsche wet op dat punt even gezond is als de Nederlandsche. De kellner ging heen, en kwam na zeer korten tijd terug met de boodschap, dat huisvader voor dezen nacht dien beiden heeren den sleutel hunner kamer wel zou toevertrouwen.

Na een verkwikkenden slaap — want daarvoor is juist geen zacht bed noodig — was ik den volgenden morgen te zes ure beneden, dronk een kop koffie en betaalde mijne schuld. Die bedroeg slechts 30 cent.

'k Had in dien korten tijd veel geleerd. En wel voornamelijk het zeer groote verschil in de behandeling, welke — in 't algemeen gesproken — de mindere man van zijn meerderen ondergaat in Duitschland en in Nederland. 'k Geloof niet dat er in Nederland veel handwerkslui te vinden zijn, die zich in hun logement zoetsappig als kalven laten opsluiten. En ik zegende de vrijheid — ook wanneer ze soms wat ver gedreven wordt. *Niet* boven het gezag, want vrijheid en gezag staan niet tegenover elkander, maar maken elkaër mogelijk. *Niet* boven het gezag, maar boven de *slaafschheid*.

En ten tweede: met allen eerbied voor de goede inrichting der logementen „Zur Heimath”, wil ik gaarne en volmondig uitspreken, dat geen van die herbergen, voorzoover ik ze heb gezien, in de schaduw kan staan van een inrichting als b.v. het Christelijk volkskoffiehuis en logement „De Hoop” te Amsterdam. Dat is in alle opzichten een heerenlogement in vergelijking met „Zur Heimath”.

't Is goed om soms in 't buitenland te verkeeren en er wat goeds vandaan te brengen.

't Is nog beter er te zijn en te leeren zijn eigen land te waardeeren. W.

Welbekend

is het zeker dat, gelijk de meeste Protestantsche landen, ook Nederland reeds lange jaren een Bijbelgenootschap bezit, dat met veel ijver en zegen heeft gewerkt. Wel rezen in de laatste jaren enkele bezwaren tegen dat genootschap, maar, gelijk men weet, heeft het wijselijk onlangs de noodige stappen gedaan om veel van die bezwaren weg te nemen. Wie van nabij den arbeid des genootschaps kent, zal toestemmen dat het velen ten zegen was en nog altijd met eer zijn plaats inneemt naast het Britsch en buitenlandsch en het Schotsch Bijbelgenootschap, die beide ook veel voor Nederland deden.

Minder bekend, althans ten onzent, is het Ameri-

kaansch Bijbelgenootschap, dat, alhoewel geen tak van het Britsche Bijbelgenootschap, toch bloeit op denzelfden edelen stam. Minder bekend is ook, dat mannen van Nederlandsche herkomst bij dit genootschap zoo nauw zijn betrokken.

In het jaar 1815 werd in de consistoriekamer van de oude „*Nederlandsche Gereformeerde Kerk*” te New-York een bijeenkomst gehouden, met het doel om een Bijbelgenootschap te vormen *in* en *voor* Amerika. Onder degenen, die deze bijeenkomst bijwoonden, vindt men de namen van Ds. David, S. Bogart, Adrian van Sinderen, Guisbert Vroom en vele anderen, van *Nederlandsche* afkomst. De eerste president van het genootschap was Elias Boudinot.

Ook de Bijbels, door dit genootschap uitgegeven, worden niet verkocht met het doel om winst te trekken, maar integendeel, alle pogingen worden in het werk gesteld, om zooveel Bijbels mogelijk voor zoo weinig geld mogelijk uit te geven.

De inrichting behoort aan geen bijzonder kerkgenootschap, maar is een bron van hulp voor alle genootschappen en allen die den Bijbel hoogschatten.

Het werk van het genootschap wordt voortgezet door middel van omtrent 2000 hulpverenigingen en door agenten en colporteurs in de Vereenigde Staten en in andere landen.

Het Bijbelhuis te New-York is de plaats, waar de Bijbels worden gedrukt en uitgegeven. Het gebouw is zes verdiepingen hoog; de hoeksteen ervan werd in 1852 gelegd. Hier vinden 350 personen werk in het drukken, binden enz. van Bijbels, in 80 verschillende talen. Iederen dag worden er, door middel van 23 drukpersen, omtrent 7000 Bijbels gedrukt. In één jaar beliep het geheel getal Bijbels dat uitgegeven was, 1.447.270. Er worden omtrent 300 verschillende soorten van Engelsche Bijbels gedrukt, klein en groot, goedkoop en kostbaar, zonder te spreken van Testamenten of Bijbels in andere talen.

Deze Bijbels worden op allerlei wijze verspreid. In de Vereenigde Staten werden gedurende 16 jaar (van 1866—1882) 8.813.298 huisgezinnen bezocht, en 1.082.588 van deze *waren zonder Bijbel*; 753.760 hunner werden van Bijbels voorzien; de overige waren grootendeels Roomsche gezinnen.

Het buitenlandsch werk van het Bijbelgenootschap wordt op dezelfde manier voortgezet in Mexico, Zuid-Amerika, Egypte, Syrië, Perzië, Siberië, Indië, Siam, China, Japan en de eilanden der zee.

In de 13de eeuw was de prijs van een Bijbel *f* 360. Zelfs in 1776 kostte de goedkoopste Bijbel in Amerika nog twee dollars.

Het geheel getal Bijbels, alleen door het Amerikaansch genootschap uitgegeven gedurende de een en zeventig jaar van zijn bestaan (tot 1886), is 48.324.916!

Als men deze getallen nagaat, dan schijnt de profetie van Voltaire toch nog niet vervuld te zijn, maar veeleer het woord van Tindal: „Indien God

mijn leven spaart, zal ik het nog zien, dat de jongen, die achter den ploeg gaat, meer van Gods Woord verstaat, dan de geleerdste bisschop.”

Laat dan de Voltaires der wereld profeteeren, wij behouden toch den Bijbel, oud, maar ook altijd nieuw, goedkoop, maar toch kostbaar, vermenigvuldigd, doch onveranderd. „Want de hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar mijn woorden zullen geenszins voorbijgaan.”
H.

Een merkwaardige ontdekking.

In den Amerikaanschen staat Kentucky vindt men vele onderaardsche hollen. Niet alleen zulke als de „Holenstad” en de Mammothsgrot, maar ook grootere of kleinere grotten treft men in onderscheiden streken aan.

Eenigen tijd geleden deed men een nieuwe, zonderlinge ontdekking op dat gebied en wel op de boerderij van zekeren Rogers, nabij Litchfield.

Achter het huis, door hem en zijn gezin bewoond, bevond zich een tamelijk hooge heuvel, waarin verschillende kleine hollen of grotten gevonden worden, waarvan een der grootste de familie tot kelder dient. Mevrouw Rogers had reeds dikwijls geklaagd, dat de ruimte in dien kelder te beperkt was om den wintervoorraad naar behooren te bergen. Om in dit gebrek te voorzien liet haar echtgenoot op zekeren tijd de rotsen, die den achterwand van den kelder vormden, springen en verkreeg daardoor onverwacht een groote opening, die toegang verschafte tot een uitgestrekte onderaardsche ruimte. Maar wie schetst zijn verbazing toen hij, deze nieuw ontdekte grot onderzoekende, daarin gangen vond van meer dan honderd voeten breedte, die onder het geheele omliggende gebied doorliepen!

Reeds bij den aanvang van den tocht, dien hij met de zijnen ondernam, bewonderden allen de treffende tafereelen en grootsche scheppingen, die zich aan hun oog voordeden. Met de meeste omzichtigheid, en na vooraf maatregelen te hebben genomen om den terugweg te kunnen vinden, werden de verschillende gangen onderzocht. Men stond niet zelden verbaasd over de zonderlinge formatiën en de grillige vormen en kleuren, welke de rots-wanden vertoonden.

Na in een der breedste gangen een weg van ongeveer 6 mijlen te hebben afgelegd, kwam men aan een hinderpaal, welke den verderen doortocht belette, n.l. aan een breede en diepe onderaardsche rivier, waarin men later bij een herhaald bezoek vele visschen ontdekte, of tenminste dieren, welke tot het visschenrijk behoorden, — *alle zonder gezichtsorganen en kleurloos*, of liever bleekwit van kleur — evenals de planten, welke aan de oevers der rivier groeiden.

Bij herhaalde tochten door deze wonderbare grot

ondernomen, werd men telkens weder verrast door nieuwe ontdekkingen en door de prachtige verschijnselen of grootsche afmetingen. De hoofddoorgang bleek een lengte van *versehiden mijlen* te hebben, terwijl de rivier breed, lang en diep genoeg was om door kleine bootjes bevaren te kunnen worden.

De prachtigste stalaktieten, die als ontzaglijke diamanten schitterden, hingen van de gewelven naar beneden, terwijl tallooze albasten pijlers den indruk gaven van evenzoovele kunstwerken.

In een van de vele onderaardsche ruimten — men zou ze kamers kunnen noemen — die meer van den hoofddoorgang was afgescheiden, bevindt zich een *pyramide*, volkomen gelijk aan die, welke men in Egypte aantreft. Ook een soort altaar en een groot aantal zeer goed bewaarde *mummiën* werden daar gevonden, in doodkisten, die in steen zijn uitgehouwen, waardoor men tot de ontdekking kwam, dat men zich hier in een grafkelder uit de grijze oudheid bevond.

Alles wijst er ook verder op, dat deze merkwaardige grot overeenkomt met de kunstwerken van de oude Egyptische menschenrassen; het getuigt van menschen die voor duizenden jaren waarschijnlijk hier geleefd hebben, en wien deze grot zonder twijfel tot begraafplaats heeft gediend.

Voorwaar, Amerika is een land van wonderen en raadselen tevens. Want we weten letterlijk niets van de geslachten, die hier hebben geleefd en gearbeid.

H.

KONSTANTINOPEL.

Sedert eeuwen is het een doorn in 't oog der Europeesche staten, dat niet geheel Europa in den oppervlakkigen algemeenen zin des woords Christelijk kan heeten. Nog altijd is een der heerlijkste streken van ons werelddeel in de macht van het Mohammedanisme; als een sprekend getuige van de schande van vroeger tijd. Wel heeft Turkije nog slechts een schijn van macht over en is Mohammed bijna Europa uitgedrongen, dat hij eens tot aan de westelijkste grenzen in bezit had en verontrustte; maar hij is er toch nog.

De ergernis is verklaarbaar. 't Is hard een der schoonste landen in handen van den ervvijand te moeten laten, vooral wanneer de macht van dien ervvijand nauwelijks meer noemenswaard is. 't Moet evenwel aan Europa zelve geweten worden. Speelde het laagste eigenbelang niet zulk een groote rol, dan ware de zaak reeds lang geredderd.

Waar Turkije kan, toont het nog altijd denzelfden fanatieken bloeddorstigen haat tegen de Christenen als in het tijdperk van zijn bloei. Daarvan getuigen de gruwelen, die den Griekschen vrijheidsoorlog voorafgingen en vergezelden. Honderden en duizenden van beiderlei kanten en allerlei leeftijd werden

op de onmenselijkste wijze eerst verminkt of ont-eerd, en daarna vermoord. Maar men behoeft waarlijk niet terug te gaan tot het tweede tiental jaren onzer eeuw om de bewijzen voor de barbaarschheid der Turken te verzamelen. De oorlogen, opstanden en vervolgingen, nog geen tien jaren geleden voorgevallen in de landen, aan Turkijes opperheerschap-pij onderworpen, zeggen genoeg.

De kern van Turkije is Konstantinopel, de hoofdstad. En waarlijk, zoo iets in staat is ergernis te wekken over de aanwezigheid der Turken in Europa, dan is het zeker de aanblik dezer stad. Ze is niet alleen de kern, maar niet minder de parel van het rijk. Allen, die Konstantinopel bezochten, verklaren als om strijd dat men moeilijk een stad met heerlijker ligging zal vinden. De Bosporus, de zeestraat die de Zwarte zee met de golf van Marmora verbindt, omzoomd van bewassen bergen, is een der prachtigste natuurtafereelen. Daar ligt Konstantinopel, aan de andere zijde begrensd door de Gouden Hoorn welke de natuurlijke haven der stad vormt. Een zeer flauw denkbeeld daarvan geeft onze plaat.

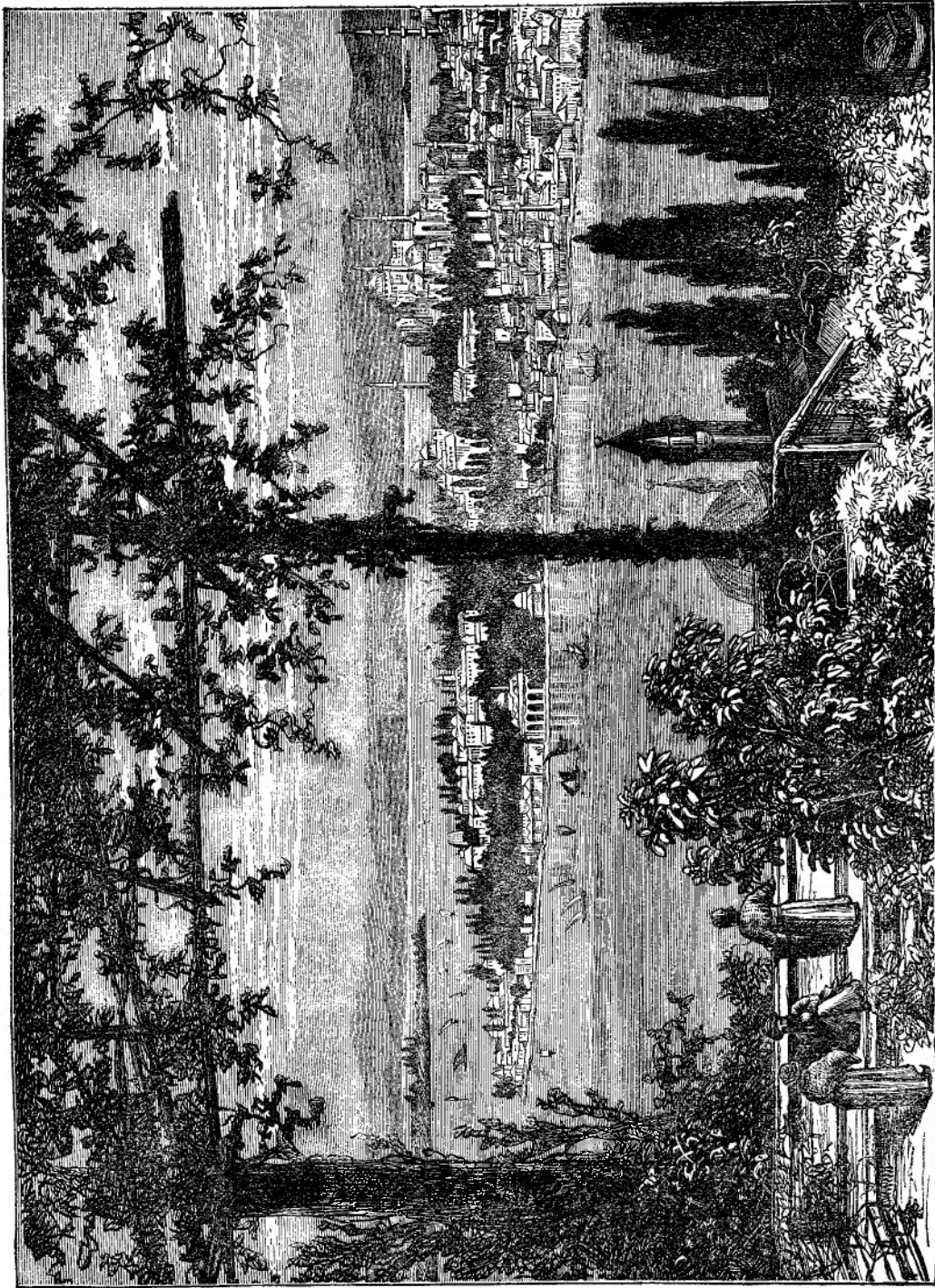
Konstantinopel telt, met de vijftien voorsteden, niet minder dan 715000 inwoners, waarvan ongeveer 425000 Mohammedanen zijn. De laatsten hebben natuurlijk nagenoeg alle macht in handen. En daarmee is alles gezegd. Wie weet wat dat beteekent, weet ook dat Konstantinopel, hoe fraai het zich uitwendig voordeet, inwendig bijna niets dan verval, armoede, ellende en zonde vertoont. Anders zou het niet voor Europa het bolwerk van het Mohammedanisme kunnen heeten!

De pronk der stad is de heerlijke Sofiakerk, een gewrocht van Christenhanden, nu vervallen tot bedehuis voor den godsdienst der Halve Maan. Die Halve Maan is, als symbool van het Mohammedanisme, een Kajafaswoord gelijk. *Zonder licht* is Mohammeds stelsel niet. 't Is geen heidensche duisternis. Maar 't is flauwe, omtreklooze halve-maneschijn, inplaats van de schitterende, verwarmende, levenwekkende stralen van de Zon der gerechtigheid.

Wie kent de Sofiakerk niet bij name?

Ontelbaar zijn de beschrijvingen van dit prachtig gebouw geleverd. En wie nog geen daarvan onder oogen kreeg, schaffe zich Dr. Schaepmans heerlijk gedicht „Aya Sofia” aan.

Geen kerk haalt bij deze in majestueuzen indruk. Zelfs de beroemde St. Pieter in Rome moet verreweg in de schaduw blijven staan. Konstantijn de Groote bouwde haar op de plaats, waar vroeger een heidensche tempel stond. In het jaar 404 werd zij gedeeltelijk door brand vernield. Keizer Theodorus herstelde haar, maar in 532 werd zij opnieuw een prooi der vlammen. Keizer Justinianus herbouwde daarop de kerk, en wel met verkwistende mildheid. Het doel des keizers was, dat de hoofdkerk van zijn keizerrijk zelfs den tempel van Salomo in heerlijkheid en pracht zou overtreffen. Twee bouwkundigen,

KONSTANTINOPEL.

Anthemius van Trallès en Isidorus van Milete, waren met de uitvoering belast. Dezen hadden onder zich honderd architecten, welke elk met honderd werklieden arbeidden. In 537 was de kerk in zooverre gereed, dat zij den 27sten December aan de Heilige Wijsheid, te wier vereering zij gesticht was, (den Zone Gods) kon toegewijd worden.

Ruim 900 jaren lang zou zij de roem van de Oostersche kerk zijn. Maar in 1453, den 6^{den} April, sloeg sultan Mohammed II het beleg voor de stad, die den 29sten Mei van 'tzelfde jaar werd ingenomen. Toen moest de fiere Sofiakerk de vernedering ondergaan van het Kruis door de Halve Maan te zien vervangen.

Heerlijk beschrijft Dr. Schaepman in zijn gedicht deze episode uit de verovering der stad:

„En op den drempel rijst nu Mahomed
Op 't witte ros, hoog stralend in zijn glorie,
Hij buigt het hoofd en murmelt zijn gebed.
't Is alles stil, de veder der historie
Rust in haar hand en wacht de altooge wet.....
Daar heft de sultan 't hoofd omhoog: „Victorie!”
„Victorie!” schrijft zijn bloedig roode hand,
Aya Sofia, op uw gouden wand.”

Nog vertoont men op den wand aan den ingang den afdruk van des Sultans hand, die van bloed droop.

Sedert dien dag is Konstantinopel de hoofdzetel van Turkije, thans noch slechts met een schaduw van macht, maar vroeger sterk genoeg om zelfs den machtigen Duitschen keizer op zijn troon te doen sidderen. Sedert dien dag is de Sofiakerk de voornaamste van de ruim driehonderd moskeeën, die Konstantinopel telt. Ze is echter alleen de voornaamste in uitgebreidheid en pracht. In de uitsluitend door Turken bewoonde wijk Eyoeb staat de moskee, in welke iedere sultan, die aan de regeering komt, ten blijke daarvan zich het zwaard van Osman aangordt. Daar wordt ook het vaandel van Mohammed — het belangrijkste rijkskleinood — bewaard.

In een volgend opstel hopen we in enkele groote trekken de beteekenis te schetsen, welke Konstantinopel zoowel op staatkundig als kerkelijk gebied gehad heeft.

W.

EEN DOKTER IN DE MEDICIJNEN.

Onze plaat stelt een geneesheer voor. Niet licht zou een onzer lezers er toe komen zich aan zijn goede zorgen toe te vertrouwen. De patient, die voor hem op den grond zit, is een Indiaan. Straks zal de dokter in zijn afschuwelijke, demonische vermomming de kuur beginnen. Hij zal rondom den kranke dansen, over hem heenspringen, afgrijselijke muziek maken en onderwijl allerlei bezweringen van booze en goede geesten uitspreken. Wellicht zal dat

niet helpen. Wanneer de dokter dan eindelijk zien zal dat alle hoop op behoud vervlogen is, dan zal hij opnieuw zijn spektakel beginnen, maar bovendien den doodzieke zooveel mogelijk trappen, totdat hij den geest gegeven heeft.

Belachelijk, niet waar? Maar ook hoe treurig! Welk een bewijs dat alle Godskennis den mensch, die aan zichzelf wordt overgelaten, ontvlieft. En ook, hoe beschamend! In al zijn diepe onkunde, zijn vreeselijk bijgeloof, staat deze arme Roodhuid in zeker opzicht hooger en dichter bij de waarheid dan menige hooggeleerde en fijnbeschaafde professor. De Roodhuid-geneesheer heeft één ding aan 't rechte eind, en dat is het begrip, dat alle ziekte, alle kwale, alle dood afkomstig is van den menschenmoordenaar van den beginne, en dat het voor den rechten geneesheer er slechts op aankomt om dien boozen geest als den wortel van alle kwaad te verdrijven, vast verzekerd dat leven en gezondheid dan vanzelf zullen terugkeeren. Hij weet alleen het middel niet. De ware Geneesmeester, de rechte Overwinnaar des Satans, is hem onbekend.

Een atheïstisch professor daarentegen leeraart, dat zonde ontwikkeling, ziekte en dood natuurlijke processen zijn. Hij zoekt slechts vertraging en verdaging van den noodlottigen uitslag, maar lacht om het bijgeloof, dat leert de ziekte als iets abnormaals te beschouwen. Hij zoekt niet eens den waren Geneesmeester, want hij acht Hem geheel overtollig en onmogelijk.

Wie is verder van huis? Zou in eenig opzicht ook van dezen half krankzinnigen, dommen heiden, en van dezen hoogverstandigen geleerde het woord des Heeren kunnen gelden: „Indien gij blind waart, zoo zoudt gij geene zonde hebben, maar nu gij zegt: ik zie, zoo blijft dan uwe zonde?”

W.

HET ONWEDER.

Het onweder is een electrisch verschijnsel. Dat is een mededeeling, waarvan veel lezers niet veel wijzer zullen worden, want wat electriciteit is, en wat dus electrisch heet, is nu juist niet zoo van algemeene bekendheid; en geen wonder: de geleerde mannen, die het ons zouden moeten vertellen, weten er zelf ook het rechte niet van. Maar dit behoeft nog geen reden te zijn, om er in het geheel niets van te weten. Ten opzichte van het groote rijk der natuur, waarin zoo duizenden krachten werken, is de menschelijke kennis trouwens toch beperkt tot het bloote weten, dat dit *zoo*, en dat *zoo* geschiedt, zonder dat men tot de allereerste drijfkracht van het verschijnsel doordringt, daar deze eenvoudig in den wil des Scheppers voor ons verborgen blijft. Zoo weet men wel, dat een steen naar de aarde valt, omdat deze de voorwerpen aantrekt, men weet zelfs

EEN DOKTER IN DE MEDICIJNEN.

precies tot in onderdeelen, volgens welken regel dat verschijnsel der aantrekking zich openbaart, maar op de vraag, *waarom* nu de voorwerpen elkaar aantrekken, kan geen ander antwoord gegeven worden, dan dit: God heeft die kracht in de stof willen leggen, waar Hem dit goeddacht, want Hij neemt ze ook weer weg, waar dat zijn wil is. Men denke slechts aan het wonder der hemelvaart. Zoo staat het ook met de wetenschap, die men de leer der electriciteit noemt. Zij moet zich eenvoudig bepalen tot het naspuren van de onderlinge werking der natuurkrachten, waarvan de elektrische verschijnselen het gevolg zijn. *Eenvoudig* zeggen we; maar men meene daarom nog niet, dat dit nu iets zeer gemakkelijk of onbeduidends zou zijn. Integendeel, uit de schoone resultaten, die het onderzoek van eeuwen ook op dit gebied heeft opgeleverd, mogen wij gerust de gevolgtrekking afleiden, dat de menschelijke rede, hoewel verduisterd door de zonde, toch nog altijd een getuigenis is voor onze hooge afkomst.

Om nu echter tot eenige verklaring te komen van wat wij begonnen te zeggen: Het onweder is een *electrisch* verschijnsel, kunnen wij het met de electriciteit al zeer eenvoudig opnemen. Wij hebben slechts uit eenige voorbeelden na te gaan, hoe deze natuurkracht zich openbaart.

Van algemeene bekendheid is het dat b. v. een glazen staafje of een pijp lak of een stuk barnsteen, als ze goed warm gewreven zijn, lichte voorwerpen als stukjes papier enz. heel gemakkelijk naar zich toe trekken. Dit verschijnsel, dat nu als algemeen bekend kan heeten, tenminste bij schooljongens, die weleens onder „vervelende” lessen zitten, werd het eerst ontdekt bij den barnsteen; en vandaar de naam van electriciteit: barnsteen is in het Grieksch „electron”.

We nemen nu eens twee zeer lichte voorwerpen, twee vlierpitjes b. v. of twee kleine stukjes papier. Die hangen wij elk aan een zijden draadje op, niet ver van elkaar af. Als we nu een glazen staafje warm wrijven en dat dicht bij een der vlierpitjes houden, dan zal dat stukje vlier er door worden aangetrokken, het andere eveneens; houden we het warme glazen staafje tusschen de beide voorwerpen in, dan zullen zich die van elkaar verwijderen, elkaar afstooten. Precies hetzelfde gebeurt in alle drie gevallen, als we een warm gewreven pijpje lak gebruiken. Maar nu iets anders: dicht bij het eene vlierpitje houden we het gewreven glas, en bij het andere het gewreven lak, wat gebeurt dan? De beide vlierpitjes komen dan dicht bij elkaar, trekken elkaar aan. We vinden dus: worden de beide voorwerpjes door éenzelfde gewreven stof electrisch gemaakt, dan stooten ze elkaar af, door twee onderscheiden stoffen, dan trekken ze elkaar aan. Hoe komt dat? Wel is in die beide stoffen de electriciteit opgewekt door wrijven, maar de electriciteit

die in het glas is opgewekt, is een andere dan die van het lak: er zijn twee soorten van electriciteit, en deze hebben de eigenschap, dat zij elkaar altijd aantrekken. Naar de stoffen, waarbij men deze onderscheidenheid het eerst opmerkte, heeten die twee soorten wel eens glas- en harselectriciteit. Ze zijn echter meer bekend onder den naam van positieve en negatieve electriciteit. Die naam klinkt zeer geleerd, doch 't is maar een naam. De zaak is nu eenvoudig, dat wij weten: er zijn twee soorten van electriciteit. Zijn twee voorwerpen geladen elk met eenzelfde soort electriciteit, dan stooten ze elkaar af, zijn ze daarentegen geladen het eene met positieve en het andere met negatieve electriciteit, dan trekken ze elkaar aan. Nu zijn we er; met dit te weten kunnen we volstaan, om althans eenig begrip te hebben van het verheven natuurverschijnsel, dat onweder heet.

De lucht en de aarde bevatten beide altijd electriciteit. In de lucht kan de electriciteit sterker worden opgewekt, b.v. door wrijving van verschillende luchtlagen. Het gebeurt dikwijls, dat er beneden in de lucht een andere stroom is dan boven, dat beneden b.v. de wind zuidelijk is en boven noordelijk. De twee luchtstromen werken dan tegen elkaar in, tot gewoonlijk de koude noordelijke stroom het wint; de wind is dan van het westen door het noordwesten heen naar het noorden gedraaid, en dat verschijnsel kennen onze buitenlui dan ook terdege goed als een voorbode van onweer, en de bewoners van groote steden, die het draaien van den wind niet zoo nauwlettend kunnen waarnemen, hebben het tegen elkaar inwerken van luchtstromen, dat aan een onweer dikwijls voorafgaat, toch wel kunnen opmerken in den wervelwind, die het stof van pleinen in het ronde doet dwarrelen. Het is dan ook de verklaring van het feit, dat onweersbuien altijd tegen den wind inkomen, want het is de bovenste luchtstroom, die de dichte wolken aanvoert. De wrijving van de dampcelletjes onderling, waaruit die wolken bestaan, verhoogt nog hun electrisch gehalte. Zoo zijn dan de gegevens aanwezig: een sterk geladen electrische lucht en de electrische aarde, tusschen welke twee nu de machtige wisselwerking kan beginnen.

Laat een wolk zwaar geladen zijn met positieve, en de aarde, daaronder, met negatieve electriciteit; dan zullen deze twee elkaar sterk aantrekken; dan zullen deze twee soorten electriciteit zoo dicht mogelijk bij elkaar trachten te komen. De aard-electriciteit zal zich daartoe ophoopen in de hoogste punten die ze kan bereiken. Toppen van boomen, hooge daken, nog liever torens; is ze nu zoo hoog ze komen kan, dan werkt zij met nog sterkere aantrekking op de electriciteit der wolk, tot ze deze ten slotte werkelijk naar zich toetrekt, dat is te zeggen: niet de wolk zelf, maar de sterke stroom van electriciteit. Deze schiet dan naar beneden.

Die gloeiende stroom of straal, of eigenlijk slechts vonk, noemt men bliksem. Een straal is het, ja, maar die telkens een andere richting neemt. Ieder heeft wel opgemerkt, dat de bliksemstraal als 't ware door de lucht heen laveert, een gebroken, een zigzaglijn beschrijft. Hoe komt dat? Die elektrische stroom heeft een verbazingwekkende snelheid, en voor zijn snelle vaart kan de lucht niet snel genoeg uitwijken, zoodat ze heel sterk wordt samengeperst. Zulk een samengeperste luchtmassa is echter een zeer slechte geleider van electriciteit, zoodat de stroom om voort te komen, die massa moet ontwijken en een andere richting nemen. Maar zoo komt de gloeiende stroom toch en nog wel met onvergelykelijke snelheid aan zijn doel: het punt, waar de tegenovergestelde electriciteit hem heentrok. En als nu dat punt een gebouw is, wee dan zelfs het hechtste paleis! De zwaarste muren scheurt hij, of ze van karton waren. De dikste ijzeren staven smelten, als hij er slechts langs heenschiet; geen menschenwerk is bestand tegen die natuurkracht. Geen wonder, dat ze gevreesd is. Vreemd is het echter, dat bij vele menschen juist niet deze vernielende straal het meest gevreesd is, maar dat zij meer beducht zijn voor een bijkomstig verschijnsel: den donder. Dit nu is even dwaas, als dat men meer vrees zou hebben voor het knallen van een zweep dan voor den slag, die raakt. Want dat angstwekkend geknal in de lucht ontstaat eenvoudig hierdoor, dat de lucht, die door den elektrischen stroom gescheiden was, weer met kracht saamvalt, zoodra de stroom voorbij is. Geheel op dezelfde wijs wordt ook het knallen van een zweep, van een geweer-schot enz. veroorzaakt.

Maar, merkt men wellicht op, als dat zoo is, dan moesten die twee toch altijd gelijktijdig worden waargenomen en dit nu gebeurt niet, de donderslag komt gewoonlijk zelfs heel lang na den straal. Dit komt hiervandaan: De bliksem is een lichtverschijnsel, dat we waarnemen met onze oogen; de donder is een geluid. Als men nu weet, dat het licht zich voortplant met een snelheid van 300 miljoen meter in de seconde en het geluid daarentegen in één seconde slechts 340 meter aflegt, dan begrijpt men dat de bliksemstraal heel wat sneller tot onze waarneming komt dan de donder. Het licht plant zich zóo snel voort, dat wij den bliksemstraal bijna op hetzelfde oogenblik waarnemen waarop hij ontstaat; het geluid van den donder heeft echter voor elke 340 meter, die het moet afleggen, nog een seconde noodig. Bij eenig nadenken zal men in dit gegeven tevens een zeer eenvoudig middel vinden om te bepalen, hoever een onweersbui zich wel van ons af bevindt.

We komen nu nog eens terug op wat we straks zeiden, dat de aard-electriciteit, om zoo dicht mogelijk bij een elektrische wolk te komen, zich op-hoopt in de hoogste punten, die ze bereiken kan, en dat deze punten dus vanzelf het aantrekkings-

punt worden voor die vernielende elektrische vonk. Hierin ligt de verklaring, waarom bij een onweersbui de hooge punten zoo gevaarlijk zijn, waarom het zoo gevaarlijk is, in een overigens vlakke streek bij onweer onder een boom te schuilen, of zelf recht overeind op een vlakte te staan. Maar als dat zoo is, waarom gaat men dan juist om den bliksem af te weren op gebouwen nog een heele hooge stang plaatsen? Hierom: die stang, die men bliksemafleider noemt, eindigt in een heele scherpe, naaldfijne punt van platina, en langs dat fijne uiteinde van die stang kan de aard-electriciteit ontsnappen en vrij uitstromen naar de bovendrijvende wolk die haar aantrekt. Voor het overspringen van de elektrische vonk bestaat dan geen gevaar meer; of gebeurt dat toch al eens, welnu, die stang is van ijzer, dat de eigenschap bezit de electriciteit heel sterk te geleiden, zoodat dan de gevaarlijke elektrische stroom langs die stang naar beneden schiet en door deze in den grond of in een waterput wordt geleid. 't Laat zich licht begrijpen, dat er aan die stang het minste niet kan mankeeren, of ze maakt het gevaar grooter in plaats van het af te weren. Had bijv. de stang daar, waar ze over het dak loopt een scheur, dan zou de elektrische vonk daar de richting van de stang verlaten, op het dak zelf overspringen en het gevolg laat zich denken. Een bliksemafleider beschut een gebouw binnen een vrij grooten cirkelomtrek. Steekt bijv. een bliksemafleider 4 meter boven een dak uit, dan kan hij een cirkelomtrek beschermen, waarvan de straal $1\frac{1}{2} \times 4 = 6$ meter is.

Een mensch, die zich bij onweer op een vlakte bevindt, zal natuurlijk ook als hoogste punt geheel met aard-electriciteit geladen zijn. Nu kan het gebeuren, dat dan de elektrische vonk op een ander hoog punt, iets verder af, neerkomt, dan wordt heel de omtrek en dus ook het menschelijk lichaam opeens, zooals men dat noemt, van electriciteit ontladen. Die ontlading geeft aan het menschelijk lichaam een schok, die hem ter aarde werpt en dikwijls blindheid, verlamming of andere verminkingen tengevolge heeft. Zoo iemand is nu niet rechtstreeks door den bliksem getroffen, maar door wat men noemt den *terugslag*; of daardoor ook menschen kunnen gedood worden is nog niet met zekerheid bekend.

Het onweder is een verschijnsel, waarover we zouden voortschrijven, pagina's vol. Het doel van deze regelen was echter slechts een eenvoudige verklaring van het verschijnsel in hoofdzaak te geven, en voorts niet minder, om tot nadenken en onderzoek op te wekken, wat trouwens niet alleen goed en schoon, maar voor wie er gelegenheid toe heeft, zelfs plicht is. Ook van Gods werken in de schepping geldt het woord van den psalmdichter: „Des Heeren werken zijn zeer groot; wie ooit daarin zijn lust genoot, doorzoekt die ijurig en bestendig.”

K.

UIT HET LEVEN.

Koning Lodewijk I van Beieren ging eens eene wandeling door een bosch maken, toen hij een vrouwtje zag, dat met geen mogelijkheid een ezel, die voor een kar gespannen was, kon voortkrijgen. Welke moeite zij ook deed, hardnekkig weigerde de ezel ook maar één stap te doen.

Toen het vrouwtje den koning zag, hield zij hem voor een gewoon burger en vroeg of hij eens achter de kar wilde duwen.

De koning, wien deze ontmoeting wel beviel, glimlachte eens en zette de schouders achter de kar, met dit gevolg, dat grauwte den strijd opgaf en eindelijk weder voortliep.

Zijne Majesteit, tehuisgekomen zijnde, vertelde dit voorval aan de koningin, die er echter niets mede ingenomen was en het volstrekt niet *koninklijk* vond.

„Kom,” zeide de koning, „nu dwaalt ge toch. Mijn vader was ook koning en heeft menigen ezel voortgeholpen.”

J. A. W. JR.

Napoleon, eens met Tayllerand tezamen zijnde, zeide tot hem: „Ik heb steeds opgemerkt, dat menschen met lange neuzen zeer verstandig zijn.”

„Zoo,” antwoordde Tayllerand, „vandaar zeker, dat geleerden zich altijd bij den neus laten nemen!”

J. A. W. JR.

Van een snuifje.

Het eerste snuifje — in letterlijken zin — gaf indertijd koningin Catharina de Medicis aan haar zoon Karel IX van Frankrijk. In het jaar 1560 zond Nicot, een Fransch gezant, voor het eerst het zaad van een tabaksplant aan de koningin. De bewoners der nieuwe wereld hadden de plant den Europeërs als een onovertreffelijk geneesmiddel voor alle ziekten genoemd. Catharina, die zeer bijgeloovig was, geloofde aan de wonderlijke kracht. Haar oudste zoon, Frans II, voor wien zij het regentschap voerde, leed aan ongeneselijke zweren. Catharina, welke de nieuwe plant tot haar lievelingsplant maakte, ja haar zelfs „Cathérinaire” genoemd had, behandelde nu ook haar zoon daarmede. Hij stierf — wellicht aan bloedvergiftiging.

Karel IX, haar tweede zoon, leed aan een sterke ontsteking der slijmhuide van den neus. Zij liet hem het „Cathérinaire” in poeder opsnuiven. Zoo was door een geneeskundige ingeving der koningin de snuif uitgevonden en vond toen spoedig haar weg, daar zij den jongen koning goed scheen te bekomen. Echter maakte hij spoedig voor zijn jongeren broeder, Hendrik III, plaats op den troon. Niettegenstaande stond het vast, dat de snuif den koning had genezen en de „grand seigneurs” en hovelingen legden zich

allen op het snuiven toe, om zich daardoor bij de koningin aangenaam te maken.

De geneesheeren en ook de Alchymisten verzetten zich wel tegen het binnendringen der „Cathérinaire”. Vlagschriften en spotschriften hitsten de partijzucht op het hevigt aan en de tabak won bij den dag aan gewichtigheid, juist door die buitensporige aanvallen. Natuurlijk wilde ieder met haar persoonlijk kennis maken om door eigen ondervinding een keuze te kunnen doen tusschen de verschillende meeningen.

Terwijl zoo van den kant der tegenstanders en der vrienden van de tabak over en weer lanssen werden gebroken zonder bepaald beslissenden uitslag, zond de handel, die uit alles schrandelijk geld slaat, zijn schepen naar de Amerikaansche kust om de plant te laden die zooveel opschudding veroorzaakte. Zij groeide op de Antillen overal in het wild, bijzonder op het kleine tot die eilandengroep behoorende eiland Tabago. Van dit eiland behield het kruid den naam van tabak. De naam petun, dien het bij de inboorlingen had, werd spoedig door den nieuwen naam vervangen en bleef slechts bekend in het potjeslatijn als „Petum”.

H.

Niet op haar mond gevallen

was Johanna Neander, de zuster van den beroemden godgeleerde van dien naam.

Toen een ambtgenoot van haar broeder in haar tegenwoordigheid zich eens eenige minder passende opmerkingen over Hamburg, dat haar zeer lief was, veroorloofde, zeide zij, geërgerd: „Wat weet gij dan van Hamburg?” Op zijn antwoord dat hij in Hamburg geboren en opgevoed was, hernam zij snel: „Daar geboren, mag waar zijn, maar opgevoed, mijn waarde, opgevoed zijt gij nergens.” Van denzelfden persoon zeide zij, dat de meest menschlievende daad uit zijn leven was, dat hij niet was gehuwd.

Aan een ander harer bekenden, die zeer vervelend was en die op reis ging, vroeg men of hij voor zijn genoegten ging. „Neen,” antwoordde zij, „hij reist slechts voor mijn genoegten.”

Toen eens het gesprek kwam op een geliefde doch minder bekwame schrijfster, en tot haar eer werd aangevoerd, dat zij zich en haar gezin door haar vlijtige pen onderhield, wat toch wel verdiende gewaardeerd te worden, riep Johanna op de haar eigen grappige manier uit: „Och wat! haar pen doet het niet, alleen de domheid van het publiek dat haar geschriften leest.”

We hebben tegen zulke vrouwtjes wel eenig bezwaar.

H.

Chineesche „reclame” voor 100 jaar.

Bij den aanvang dezer eeuw gaf een reiziger de volgende vertaling van 't opschrift op een uithangbord aan den winkel van een Chineeschen inktfabri-

kant, die in het aanprijzen van zijn waar onzen tegenwoordigen marktschreeuwers niets toegaf.

„Zeer goede inkt, zeer fraaie van ouds bekende winkel. Mijn grootvader, mijn vader en ik maken dezen inkt. Zij is schoon en hard, zeer hard. (De Chineezers schrijven met inkt op de wijs waarop wij krijt gebruiken.) Buitengewoon fraai zwart, nu en later. Ik verkoop besten inkt. De eerste uitgaaf is zeer duur, doch de inkt is zwaar. Hij is van goud. Niemand kan zulken inkt maken. Anderen maken inkt om geld te verdienen en u te bedriegen. Ik alleen maak hem om de eer. Veel voorname lieden kennen mijn inkt. Mijn familie bedriegt niet. Ik maak inkt voor den keizer en alle mandarijnen die hem omgeven. Alle lieden van stand *moeten* in mijn winkel komen en mijn naam weten:

UNGWANSCHI COTSCHU.”

„Er is niets nieuws onder de zon.”

H.

Een waarschuwend voorbeeld.

Welke hoogte de zucht tot verkwisting bereikte bij den Hongaarschen adel na de bevrijding des lands van de Turksche heerschappij, bewijst o. a. dit:

De rijkste onder de toenmalige edellieden was graaf Jozeph Czabor, de laatste van zijn geslacht. Hij had geen kinderen noch eenigen nabestaande, waarvoor hij had te zorgen. Volgens de wet zou zijn overgroot vermogen na zijn dood aan de kroon vervallen. Hij nam zich daarom voor het in de buitensporigste verkwisting zelf te genieten, vast overtuigd, dat zijn vermogen groot genoeg was om voor heel zijn leven te dienen.

In elk der drie middelpunten van het vermaak, Parijs, Venetië en Weenen, had hij een paleis, geheel op het prachtigst ingericht, met alles wat er toe behoorde en een ganschen stoet bedienden, zoodat hij overal onmiddellijk na zijn aankomst een groot feest kon geven. In Weenen was hij bij keizer Frans, den gemaal van Maria Theresia, zeer gezien. De graaf was deelgenoot bij het kaartspel des keizers, waarbij hij ontzaglijke sommen verloor. Graaf Czabor bevredigde elken wensch, elke luim oogenblikkelijk. Wanneer hijv. een huis in de nabijheid van zijn paleis hem niet aanstond, vroeg hij aan den eigenaar verlot om het op zijn kosten te mogen verbouwen. Dit alles richtte hem geheel te gronde. Hij leefde langer dan hij gedacht had en de eens zoo schitterende groote heer bracht zijn laatste levensdagen in strenge afzondering door. Zijn bescheiden inkomen bestond slechts uit een lijfrente, welke hij van graaf Illesyazy als koopprijs bedong voor zijn familie-archieff, het laatste overblijfsel van zijn groot vermogen.

Toen hij eens als oud man te voet uitging, werd hij bijna overreden door een equipage, die een jong ridder persoonlijk bestuurde. „Jonge vriend,” riep hij hem toe, „rijd langzamer, anders haalt gij mij veel te spoedig in.”

H.

Een der Vanderbilts (men herinnert zich het verhaal „Vooruitgekomen” in een vroegeren jaargang), een Amerikaansch spoorwegkoning, betaalt alleen aan zijn kok *f* 25.000 's jaars. Zijn grootvader, de Commodore Cornelius Vanderbilt, de grondlegger van het fortuin dezer familie, besteedde niet meer dan *f* 2.50 's daags voor de loopende onkosten zijner keuken.

H.

Treurig.

De lijdensweken zijn, volgens een schrijver in de Parijsche *Temps*, de voornaamste voor vrome Katholieken om „aflaten” in Italië te verzamelen. Al zulke aflaten, hetzij verkregen door weldadigheid te beoefenen, door extra-godsdienst oefeningen bij te wonen of voor geld gekocht, bevrijden, meent men, de vrome geloovigen van zooveel en zooveel dagen vagevuur; zij worden door alle klassen der maatschappij zorgvuldig verzameld. Rijke dames houden er een „aflaatboekje” op na, in wit satijn gebonden, met zilveren hoeken en hun naamletters er op. Een vrome markiezin heeft al de dagen harer aflaten nauwkeurig opgeteekend in haar mooie boekje, waarvoor zij verkregen zijn enz., en heeft reeds 103 jaar 7 maanden en 12 dagen „aflaat” bij elkander verzameld. Daar zij nog slechts 22 jaar oud is, kan zij, zoo voortgaande, wel een 500 jaar bijeenkrijgen, omtrent genoeg om regelrecht van de aarde naar den hemel te gaan zonder eerst in het vagevuur te komen.

H.

Een dokter, met name Miwake, een en zeventig jaar oud en wonende in de provincie Choshin, Japan, had een zoon, die ouderling was in de Christenkerk te Yamaquchi. Menigmaal poogde de zoon zijn vader te overreden Christen te worden, maar de oude man hield aan het geloof zijner vaderen, het Shintoïsme, vast. De zoon had lang en ernstig voor zijn bejaarden vader, die spoedig, onvoorbereid, de eeuwigheid moest ingaan. Na langen tijd werd zijn gebed verhoord; zijn vader beleed Christus, werd lid van de kerk, en tevens een der meest getrouwe arbeiders voor de zielen van anderen. Hij hield veel van de dichtkunst en schreef schoone gezangen in de Japansche taal, ten gebruike bij den godsdienst.

Onlangs werd de oude vader ernstig ziek; op zijn doodbed vond hij veel genot in het lezen der Schrift en vooral ook in het vervaardigen van korte gedichten, over de liefde van Jezus, voor zulk een arm zondaar als hij.

Juist vóór zijn dood schreef hij het volgende:

„De verlossing van 't lichaam der zonde is nabij,
En de engel des doods heeft geen schrik meer voor mij;
Maar 'k zal straks aanschouwen den God der genâ;
In 't licht van zijn liefd' woon 'k dan vroeg en spa.
Gelijk als de bloem, die slechts duurt voor één dag,
Of de druppel des dauws met haar glinstrenden lach,
Kortstondig is 't leven; de dag snelt daarheen
En niemand kan stuiten zijn vluchtige schreên.”

H.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN:

Excelsior van 1 April.

1e. Hoe moet ik het gebruik van het woord „bijgeval” verklaren in 2 Sam. 20:1?

Bij God den Heere bestaat er geen toeval, maar geschiedt alles naar zijnen raad en wil; en waar wij in de Schrift lezen „bijgeval”, daar hebben wij dit te beschouwen als dat het zoo voor den mensch schijnt en dit eene spreekwijze is onder de menschen. Calvijn zegt er van, dat de woorden: bij avontuur, mogelijk, misschien, bij geluk, bijgeval, wel mogen gebruikt worden zonder kwetsing der religie, welke nochtans de Goddelijke voorzienigheid moet toegeschreven worden. Ja, mogelijk — zegt hij — wordt datgene, hetwelk gewoonlijk fortuin genoemd wordt, door een verborgen ordening geregeerd; en door het geluk en geval verstaan wij niet anders dan een uitkomst, waarvan wij de reden en oorzaak niet weten.

In 2 Sam. 21 staat een geschiedenis geschreven, waarin vermeld wordt, dat David den Gibeonieten zeven mannen gaf, die werden opgehangen om den Heere te bevredigen. Is de Heere dan een God, wien menschenoffers moeten gebracht worden ter verzoening van een kwaad?

Wij weten uit de geschiedenis, hoe Jozua een verbond maakte met de Gibeonieten, Joz. 9. Dit was wel buiten den Heere om geschied, maar mocht Jozua dit verbond niet breken? Toen Jozua aan hunne plaats kwam, werd de list, die zij, om hun leven te redden, hadden gebruikt, openbaar en nu werden zij bestemd tot houtkokers en waterputters voor den dienst des Heeren en werden aldus het verbond en de eed niet geschonden. Nu lezen wij dat in Davids dagen drie jaren hongersnood kwam, omdat, zooals de Heere zegt, het was om Saul en des bloedhuizes wil dat hij de Gibeonieten had gedood; en nu werden door David zeven mannen van Saul gegeven, die den Heere werden opgehangen. Dit was naar eisch van het recht Gods. Niet, dat God menschenoffers moesten gebracht worden, gelijk dit aan de afgoden werd gedaan. Het verbond van Jozua was door Saul in blinden ijver verbroken; en daarom vorderde God, dat hierover een offer ter verzoening werd gebracht. Daarom komt de hongersnood over het land. En daar de misdaad door Saul was begaan, zou die aan zijn huis worden vergolden.

Hiermee is de vraag, mijns inziens, eenigszins beantwoord.

Excelsior van 1 Mei.

Ik lees in Deut. Mozes' dood beschreven, terwijl in de laatste verzen van dit boek Jozua wordt genoemd en Mozes ook. Hoe kan dat?

Deut. 34 hebben wij te beschouwen als een aanhangsel op het boek, en waarschijnlijk door Jozua geschreven.

2. Is de afzwering van Filips II door de Nederlanden (1581) op grond der Heilige Schrift te verdedigen? Evenzoo de verdrijving van Jakobus II en anderen?

Het eerste hebben onze vaders gedaan en zeker wel na de Schrift geraadpleegd te hebben, anders zou-

den zij het niet gedaan hebben. Filips was een tyran en zij konden hem als gebieder over ons land niet langer dulden, zij mochten hem niet langer gehoorzamen. Van koning Asa lezen wij, dat hij zijne moeder afzette, dat zij geen koningin meer zou zijn; en Paulus zegt in Rom. 13 dat de overheid wel Gods dienares is, die gehoorzaamd moet worden, maar u ten goede, zegt hij, en dit was Filips niet, maar een werktuig des Satans; en daarom mochten onze vaders hem wel afzweren.

Hopende dat ook anderen hierover iets geven, alsook op de andere vragen.

J. v. D. W.

CORRESPONDENTIE.

Hooggeachte redactie!

Daar ik wat een onvatbaar persoon ben en alzo niet altijd aanstonds goed begrijp hetgeen ik lees, zoo moet ik tusschenbeiden weleens nadere opheldering vragen om goed achter de zaak te komen. Zoo ging het mij toen ik in *Excelsior* van 15 Mei het stukje las, getiteld: „Hij heeft zichzelf levend vertoond”. Daarin vond ik den volzin, dat de Messias zich gedurende veertig dagen in de woestijn voorbereide voor zijne vernedering, die eindigde met zijne nederdaling ten grave, ja ter helle.

Mag ik nu daarover een paar vragen doen? Dan zijn het de volgende: 1o. Is de vernedering van den Messias aangevangen vóór of tijdens of ná zijn veertigdaagsch verblijf in de woestijn? 2o. Heeft de nederdaling ter hel plaats gevonden vóór zijn dood en mitsdien vóór zijne begrafenis of ná dezelve? Uit genoemden volzin meende ik te moeten afleiden, dat zijne vernedering ná het verblijf in de woestijn, en de nederdaling ter hel ná de begrafenis heeft plaatsgevonden, hetwelk mij beide niet zoo heel waarschijnlijk voorkomt, daar ik altijd nog meen, dat de nederige omstandigheden, die met zijne geboorte en besnijdenis enz. vergezeld gingen, ook tot de vernedering behooren, en dat de nederdaling ter hel heeft plaatsgehad, toen Jezus in het laatst van zijn leven was, toen Hij helse angsten in zijne ziel geleden heeft, inzonderheid in Gethsémané en aan het kruis, toen Hij riep: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?” Want ook aan het kruis sprak Hij: „Het is volbracht!” En als alles volbracht was, dan behoefde er immers geen vernedering ter helle meer plaats te vinden.

Met vriendelijk verzoek om deze regelen in *Excelsior* op te nemen en ook een antwoord van den heer W. over die twee vragen ter opheldering, noem ik mij, met achting,

uw vriend
A. S. V.

J.

't Antwoord in een volgend nummer.

VERBETERING.

Zeer tot mijn leedwezen, doch buiten mijn toedoen, kwamen in het stuk „De geschonken Bijbel”, vorig No., verschillende fouten voor, die de opmerkelijke lezer wel zoo goed zal zijn te verbeteren. H.

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlandsch Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE KRUISTOCHTEN.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

XIII.

De moed verwint de magt, het Veld en 't Zwaard getuigen,
Dat Damiaat voor ons den hals heeft moeten buigen:
De *Sterren*, dat ons naam steil tot de sterren gaat,
En 't *kruis* vermeldt het einde en de oorzaak van de daad.

't Wapen van Haarlem (vicit vim virtus),
de *Maker* onbekend.

't Jaar duizend, 't ontzagwekkende cijfer, dat reeds een gansch menschengeslacht in angstige spanning gehouden had, was dan eindelijk aangebroken. Wat zou het brengen? Gansch Europa beschikte zijne zaken en hield bevende 't oog ten hemel gericht. Den vrome ontglipte een: „Maranatha, de Heere komt!” De bedrukte en bedroefde bad: „Kom, Heere Jezus, kom haastelijk!” De boozen zochten de bergen en wenschten er reeds onder te sluimeren voor 't aangezicht van Hem, die op den troon zit en des Lams!

Wat was het dan, 'twelk de harten met vreeze vervulde over de dingen, die komen zouden? Weet ge het dan niet? Hebt ge 't dan niet gelezen? Staat het niet duidelijk geschreven? Hoor: „En hij greep den draak, de oude slang, welke is de duivel en Satanas, en bond hem duizend jaren, en

wierp hem in den afgrond, en sloot hem daarin, en verzegelde dien boven hem, opdat hij de volken niet meer verleiden zou, totdat de duizend jaren zouden geëindigd zijn. En daarna moet hij een klein tijd ontbonden worden.”

Lees Openbaring 20 ten einde toe en zeg mij, of ook u geene huivering aangrijpt eer ge het Boek der zeven zegelen sluit! „Ja maar,” zegt ge, „de volheid der heidenen was toch nog niet ingegaan! Vele teekenen moesten nog vervuld worden! Immers zal de Zoon des menschen komen als een dief in den nacht!” Wel u, indien gij 't u steeds herinnert en gij u „benaarstigt stil te zijn en uwe eigene dingen te doen en te werken met uwe eigene handen. Laat uwe lendenen omgord zijn en de kaarsen brandende en zijt gij den menschen gelijk, die op hunnen heer wachten, wanneer hij wederkomen zal van de bruiloft, opdat, als hij komt en klopt, zij hem terstond mogen opdoen.”

Maar reeds neigde de eeuw ter kimme en de predikers van het duizendjarig rijk trokken zich beschaamd terug in hunne cellen en bedekkluisen. Intusschen was er toch een nieuw leven ontwaakt. De hitte der benauwdheid had het openbaar leven gezuiverd en een algemeene ijver voor het heilige was in de harten ontbrand. De vervallen kerken werden hersteld, grootsche en kunstrijke tempels opgericht, kloosters en abdijen verzezen uit hun puin, de wetenschap werd met den hernieuwden

geest van onderzoek als herboren, de geestelijken schitterden opnieuw voor de oogen des volks als lichtende sterren aan den donkeren hemel der eeuw, en het beeld van den Heiligen Vader blonk als eene zon in de oogen van heeren en dorpers, van vrijen en lijfeigenen.

Intusschen zou toch deze eeuw ook om hare feiten met opvallende cijfers op de rol van de achttien eeuwen des Christendoms geboekt worden. De bodem van Europa was doorweekt en toebereid, en in dien grond werd het zaad voor grootsche gebeurtenissen, voor gewichtige omkeeringen gestrooid.

De elfde eeuw was de eeuw der kruistochten.

„De stad, die vol volks was, zit eenzaam! Zij is als eene weduwe geworden, zij, die groot was onder de heidenen, eene vorstin onder de landschappen, is cijnsbaar geworden. Juda is in de gevangenis gegaan vanwege de ellende en vanwege de dienstbaarheid; zij woont onder de heidenen, zij vindt geen ruste. De wegen Sions treuren, omdat niemand op het feest komt; al hare poorten zijn woest en van de dochter Sions is al haar sieraad weggedaan. Jeruzalem heeft zwaarlijk gezondigd, daarom is zij als een afgezonderde vrouw geworden. Wat zal ik bij u vergelijken, gij, dochter Jeruzalems? Wat zal ik bij u vergelijken, dat ik u trooste, gij jonkvrouw, dochter Sions? Want uwe breuke is zoo groot als de zee: wie kan ze heelen? De Heere heeft afgebroken en niet gespaard en Hij heeft den vijand over u verblijd; Hij heeft den hoorn uwer tegenpartijders verhoogd! Wees vroolijk en verblijd u, gij, dochter Edoms, die in het land Uz woont!”

Jeruzalem was door de heidenen vertreden. De wandelende Jood had zijn zwerftocht door de landen en eeuwen der vreemdelingschap begonnen. Als hij het oor te luisteren legde om het geruisch der liederen Sions uit de verte op te vangen, klonken hem de gewijde zangen der Nazareners in het oor, en daaronder de jammerkreten van hunne broeders, bij de mishandelingen dergenen, die meenden Gode een dienst te doen, als zij de moordenaars van den Gekruiste verdelgden van den aardbodem.

Doch zie, daar ging een licht op in Sions nacht! Nog eenmaal: „Ween Sionite, ween!” 't Was de glans der halve maan. Hoor! de hymnen der Christenen ruischen niet meer over de in puin verzonken tempelgewelven, maar nu: „Voor Allah en Mohammed!” zoo dreunt het over de ontbloote grondvesten van Sion.

Zoolang de Arabieren meester waren van den heiligen grond, mochten de Christen-pelgrims vrijelijk de heilige plaatsen bezoeken. En groot was de menigte, die zich jaarlijks naar het Oosten begaf, om den grond te kussen, welke het bloed van den Man van smarten gedronken had, om op het graf des Verlossers neer te knielen. Geen wonder trouwens! Er was immers zooveel wereldsche eer en tijde-

lijk voordeel aan verknocht. De pelgrim ontving ten aanschouwe der gansche gemeente het kruis, den pelgrimsstaf, de tasch, het hemd en de heilige sjerp. Straks werd hij in plechtigen optocht door de geheele bevolking ter stede uitgeleid. Stins en kasteel stonden voor hem open; edelman en geestelijke wedijverden om hem gastvrijheid te bewijzen en sierden hunne vertrekken om den heiligen bezoeker te ontvangen. Als hij straks wederkeerde, werd hij met gejuich binnengehaald. De palmtak, door hem uit het Heilige Land medegevoerd, werd in de kerk ter eeuwige gedachtenis opgehangen en dure prijs werd geboden voor de reliquieën, welke hij kerken en kloosters aanbood. Dat geestelijk sticht genoot de meeste eer en het grootste bezoek, 'twelk de meeste, de zeldzaamste reliquieën kon aanwijzen.

De Arabieren zagen, dat zij voordeel trekken konden van de vrome dweperij der Westerlingen en maakten hun het verblijf in Palestina zoo aangenaam mogelijk. Doch straks werden de zonen der woestijn door de Kalifen van Egypte overwonnen en nu werden de Christenen gedwongen schatting te betalen, om toegang tot de heilige plaatsen te erlangen. Hinderpalen werden hun in den weg gelegd en de Mohammedanen vervolgden hen tot op de plaatsen hunner vrome vereering, waar zij hunne gebeden stoorden en hen mishandelden. Dit was echter slechts een voorbode van nog grooter jammeren. Straks veroverden de woeste Seldschukken, een Mohammedaansche horde uit Midden-Azië, Syrië en het Heilige Land. Nu werd de maat der jammeren volgemeten. Ten bloede toe werden de pelgrims mishandeld. Duizenden bezweken tengevolge van de mishandelingen, welke zij te verduren hadden, of stierven, door de Saracenen van alles ontbloot, den hongerdood, eer zij Jeruzalem hadden aanschouwd.

„Soldaten van Christus! Staat op en strijdt voor Sion!” zoo galmde reeds de roepstem van Sylvester door Europa, maar de stem van den Heiligen Vader was als die eens roependen in de woestijn. Doch de herleving van het godsdienstig gevoel, waarvan wij boven spraken, werkte sterker dan de krijgsbazuin van Sylvester. Hoe? Zou men het nog langer toezien, dat de ongeloofigen Sarons rozen vertraden en Kidrons wateren bezoedelden? Zouden zij, die Christus in het aangezicht zegenden, meester blijven van een bodem, welken Hij met zooveel herinneringen als met het kostbaarst goud had bezaaid? Zou men het langer dulden, dat woeste heidenen zich drenkten met het bloed der Christenen en zich verrijkten met het zware losgeld, dat zij van hunne gevangenen eischten?

„God wil het! Op ten strijde!”

Een eenvoudig kluisenaar, Peter van Archery, geboortig van Amiens, trok, op zijn ezel gezeten, over de bergpassen der Alpen. De ziel gloeide hem

van een vuur, waarmede hij straks het Christelijk Europa in heilige vlam ontsteken zou. Ternauwernood gunde hij zich eenige ruste. Straks vroegde hij gehoor in de paleizen en aan de slotpoort der edelen. Voor vorsten en edelen, voor rijksgrouten en, op de markten, voor de ooren van duizenden dorpers maalde hij de harde verdrukking der Christenen in het Oosten in tintelende kleuren en deed de harten zijner hoorders van verontwaardiging schokken, als hij de verachting schetste, waarmede de Saracenen al wat den Westering heilig was, verwierpen en bespotten. Hij toonde de lastbrieven, welke paus Urbanus en de patriarch van Jeruzalem hem verleend hadden, en straks verhaalde hij, hoe hij op den avond vóór zijne afreis van Jeruzalem, in de kerk der opstanding neergelield, onder vrome gebeden ingesluimerd was. Toen was de Heiland hem verschenen en had hem toegeroepen: „Op, Peter, haast u! Verricht met moed, wat gij op u hebt genomen! Ik zal met u zijn. Het is tijd, dat mijn heilige plaats van de Turken gereinigd en mijne vereerders geholpen worden!”

Zie, dan kende de geestdrift geene palen meer en men verdrong zich om op het kruis van den Hermiet de dure gelofte af te leggen, dat men zou optrekken om het Heilige graf uit de handen der Seldschukken te bevrijden.

En paus Urbanus begreep te wel, hoe zulk eene onderneming het gezag der geestelijkheid ten goede komen zou, dan dat hij den opgewekten storm zou laten overgaan in de stilte van het gewone leven. Straks trok hij naar Clermont ter kerkvergadering. De hooge geestelijken waren gelast de vergadering door hunne tegenwoordigheid luister bij te zetten; wie niet verscheen, verbeurde zijne waardigheid. Geene kerk, hoe groot, kon de schare bevatten, welke aan 's pausen oproeping gehoor gaf. De Heilige Vader had daarom het marktplein ter vergadering gekozen. Welsprekender dan Peter de Hermiet wist hij de geestdrift al hooger te doen stijgen, tot het uit duizenden kelen losbarstte: „God wil het! Ja, God wil het!” Nog was de redenaar niet tevreden met de schitterendste overwinning, welke ooit de welsprekendheid behaalde. Hij gebod stilte en richtte zich in het bijzonder tot de Fransche ridderschap. „Ach, is het dan niet strijden tegen God, dezen strijd tegen zijne haters te schuwen? Spreekt Hijzelf niet door teekenen en wonderen uit zijn hemel? Verschenen niet kometen en noorderlicht? Ziet men niet op klaren dag twee mannen in het luchtruim tegen elkaër strijden, totdat de een, met het kruis in de hand, overwint? Wordt niet een ontzaglijk zwaard door een schitterenden aartsengel heen en weder gezwaaid door de lucht?” Ja, werd het maar niet voor al te zeker aangenomen, dat Karel de Groote zelf, uit het graf verreezen, zich aan het hoofd der kruisvaarders stellen zou? Hoe zou nog een enkel ridder aarzelen!

„God wil het! Op ten strijde!” zoo weergalmde het andermaal door de lucht en de bloem van adel en geestelijkheid en duizenden bij duizenden uit het volk hechtten zich het roode kruis op den rechter-schouder, ten teeken, dat ze zich met spoed reiswaardig maken zouden om de schuld der Saracenen in hun bloed af te wasschen en Sion te bevrijden.

Taal en letteren.

Een dialect. ¹⁾

We zouden het woord, dat hierboven staat, gaarne door een goed Nederlandsch vervangen, als we er maar een wisten. „Tongval” drukt niet hetzelfde uit. „Bijtaal”, zooals men het zou kunnen overzetten of wel „tweede taal” is onduidelijk. Immers, een dialect is niet alleen een wijze van uitdrukking, uitspraak enz., die afwijkt van de bestaande en algemeene manier, maar die tevens bij een geheele groep van menschen in gebruik is; dus niet een taaltje van ieder op zijn eigen hand.

Zulke dialecten bestaan er legio. Ja, wel beschouwd, is er geen enkele streek waar niet een dialect heerscht. Neem bijv. ons land. Wat noemen wij Nederlandsch? Die taal, welke door alle beschaafden als landtaal gesproken en geschreven wordt. Om die machtig te worden, is dus altijd zekere vorming noodig, hoe of door wie dan ook. De groote massa echter, welke daarvan haar deel niet krijgt, praat er op los en wordt „aan haar spraak openbaar”. Ja, dat gaat zoover, dat ook bij de meest beschaafde lieden toch nog meestal aan 't een of ander kenbaar is uit wat streek ze komen. Een Arnhemmer, een Amsterdammer, een Rotterdammer, al zijn ze alle drie nog zoo beschaafd, spreken toch niet eenerlei.

Wie echter het dialect in zijn kracht en ontwikkeling wil leeren kennen, moet natuurlijk bij degenen die niet op hun woorden passen, die „zingen zooals zij gebekt zijn, ter school gaan”.

Dit is dan ook reeds vaak geschied, door taalgeleerden uit vroegeren en uit onzen tijd, om allerlei en zeer gewichtige redenen. We kunnen die ten deele laten rusten. Als we hier over 't dialect spreken is het omdat wie een dialect — een bijtaaltje — bestudeert, daardoor het best inzicht verkrijgt in het wezen eener taal zelf, haar wording, ontwikkeling, verloop, eigenaardigheid enz. Ieder kan dat daarbij in zijn eigen omgeving doen, en 't is een uitnemende oefening voor eigen liefhebberij een woordenboek en spraakkunst te ontwerpen van het dialect der plaats, die gij, lezer, bewoont. Ook doet ge geen monnikenwerk. Want onze beroemdste taalgeleerden doen het ook. En wat het u nut, zult ge zelf ervaren.

We willen tot voorbeeld eens met elkander een

¹⁾ Men wordt verzocht deze wellicht droge inleiding niet over te slaan; het vochtwekkende dat volgen kan, is anders min verstaanbaar.

dialect wat naderbij beschouwen en kiezen daartoe het Amsterdamsche, als wordende gesproken in de roemruchte stad, waar dit tijdschrift wordt geschreven, gedrukt en uitgegeven.

Als ik zeg: „Amsterdamsch dialect”, is dat eigenlijk niet juist. Want er zijn er wel drie of vier, al naar de buurt waarin men woont. Een bewoner der „eilanden” bijv., spreekt anders dan een „Jordander”, maar toch is er zeer veel, dat al deze dialecten gemeen hebben, vooral nu de lieden in deze groote stad, min hokvast dan vroeger, zeer veel verhuizen en 't adresboek van 't vorig jaar haast geheel niet meer deugt.

Hoe ziet dat Amsterdamsch dialect er geschreven uit?

Geven we een proeve:

„Gustere gonge me, Wullem en ik, rêisies kûere langes de kaai, waar de skepe lagge; der honge flagge an de maste. Verskeie mense stingen der na te kijke net as wûlie, ook zeel der 'n oorlogsskip en der wasse veul ofciere op 't dek, maar de kaptein hieuw 'em lûkes. Toen binne we met ons alle na 't plesoen gegaone om te speule; daar hê'we karsse gegete en neutte. So asse we daar sitte, siene me Gerrit van de porder en die komt: „Seg, wete jûlie wel as dat er demee mesiek is? We hebbe nou toch verkansie, laoten me derêis na lûstere. Toe hi' we eerst een bitje gaan skiete, want Gerrit had een onke, maar 't mesiek bleef solang weg, datte we schroei kregte en we sÿne moar na huis gegoane. Morrege selle we misskien gaan fisse.”

Wanneer nu de lezer dit stukske dialect opmerkzaam naleest, dan zal hij al aanstonds tal van bijzonderheden opmerken:

1. Dat de slot *n* bij stomme eindklanken wegvalt, *gonge, lagge, ofciere*;
2. dat *ui* en *ei* een bijzonderen klank voorstellen, zeer plat en leelijk om te hooren, langgerekt; soms zweemt *ui* ook naar *oi* en *ei* naar *aai*;
3. dat vaak geheele lettergrepen wegvallen, bijv. hê'we (voor: hebben we);
4. dat *e* met *eu* afwisselt: *speule*;
5. dat zachte lettergrepen verscherpt worden, *verkansie* en eenigszins moeilijke verbindingen verzacht: *plesoen* voor *plantsoen*;
6. dat de vervoeging der werkwoorden eigenaardige, dikwijls zeer oude vormen toont;
7. dat enkele woorden geheel voor den oningewijde onverstaanbaar zijn: *schroei* (honger); *lûkes* (verborgen), enz.;

Zooals ieder begrijpt, kan men deze studie op breede schaal voortzetten en komt dan soms tot verrassende ontdekkingen. Zien we verder.

Gelijk bekend is, hebben wij, Nederlanders, in de *spreektaal* met de verbuiging al lang afgedaan. We

zeggen: „*De rijke* man geeft” en „ik zie *de rijke* man”; we onderscheiden dus den eersten niet van den vierden naamval. De Amsterdammers echter laten ongeveer alle doffe slotklanken glippen. Zij zeggen: *loope, spreke*, zelfs geldt bij hen ieder, die in 't gewone leven zulk een slot *n* laat hooren, voor „iemand van buite” (d. i. van buiten Amsterdam). Daartegenover staat, dat men voor de gemakelijkheid der uitspraak een *e* toe- of invoegt waar die niet behoort, bijv. *goane* (gaan), *varrekes* (varkens) enz.

De Amsterdammer maakt het zich dus makkelijk en — dat heeft hij met alle sprekende volken gemeen. De hooggeroemde Grieken en Romeinen met hun prachtige talen deden niet anders. Als vreemde woorden hun wat lastig waren in de uitspraak, verhanselden zij hen tot onkenbaar wordens toe. „Xerxes” is de Grieksche naam van een vorst, die zijn eigen naam daarin niet zou herkend hebben. Van *Hoogzanders* maakten de Romeinen Toxandrii, van *Hermann*: Arminius enz. De Franschen doen nog evenzoo met hun *Groningue, Flessingue* voor Groningen, Vlissingen. „Wie rilt niet bij den naam „Heusden?” vraagt de Fransche dichter Boileau; de naam is trouwens voor een Franschman ook onuitsprekelijk.

Een Amsterdammer behoeft men dus zoo hard niet uit te lachen — 'k zeg daarom niet: volg hem na! — als hij spreekt van *punteneurig* (point d'honneur-ig); *sikkeneurig* (chicaneur-ig); *saggerijnig* (chagrijnig); *pesaasie* (passage); *prommissie* (permissie); *fieselemie* (physionomie); *saddoek* (zakdoek); *broo* (bureau); *stambeeld* (standbeeld) enz. Zegt ook gij, geleerde en geëerde lezer, niet in een onbewaakt oogenblik: *hoofstuk* voor hoofdstuk, *na* voor naar, *Muyen* voor Muiden, om van meer te zwijgen.

Een andere opmerking, welke ieder die ooit zogenoemd „Afrikaans-Hollands” gedrukt zag moet maken, geldt de groote overeenkomst tusschen die taal en het plat Amsterdamsch. Ziehier een voorbeeld:

„HOE DI BYBEL BEWAARD GEBLY IS.

Voor di uitvinding van di Boekdrukkuns was die Bybels uiters skaars en duur, want dit moes sekuur geskrywe worde, waartoe di mensc, wat uitsluitelik hulle tyd daaran beste, tien maande nodig had om di hele Bybel te skrywe. So 'n geskrewe Bybel kos dan so wat £ 84. Nou word deur di Brits en Buitenlands Bybelgenootschap twe Bybels in een minuut gedruk, wat te koop is vir 10d, en 'n Nuwe Testament vir 2d; so groot is di onderskyd. In di elfde en twaalfde eeu kryg 'n mens in di kerke dan oek gen Bybel ni; soms was in 'n hele gemeente slegs enige exemplare van sommige bybelboeke; di een had 'n exemplaar van di Psalms, di ander di van Job, 'n ander van Jesaja, weer 'n ander di Evangeli van Mattheus, van Johannes, of di brief an di Romeine, of di Openbaring, ens. En dit moet verborge gehou worde, want as di priesters dit

uitvinde sou hulle dit verbrande. So werd daar Jongelings verenigings gevormd, waarvan di lede so veel molik sulke Bybelboeke uit di hoof leer; di een di Psalms, di ander Jesaja of 'n ander boek, ens. Dan kom hulle op 'n afgelege berg, of in 'n spelonk of ander verborge plek te saam om godsdiens te hou. Di voorganger of prediker roep dan een of ander jongeling op om een of meer hoofstukke uit syn hoof op te sê, soos byv. Joh. 14, 15, of Jes. 40, ens. So moes hulle kerk hou, en was dit een van di vele maniere waardeur di Bybel bewaard gebly het. Toen di Bybel later gedruk werd, kon 'n mens dit nouweliks hier of daar op 'n verborge plekki vinde in 'n biblioteek of in 'n kerk, waar Luther dit vond en waaruit hy di weg der saligheid leer ken het. Ook op ander wonderbare wyse is di Bybel bewaard gebly, soos di vollende paar voorbeelde antoon:—

Voor vele jare gelede, toen op doodstraf di hybel lees verbode werd, was in Frankryk 'n huisgezin wat di Bybel hoog skat. Opdat di priesters di bergplek ni mog uitvinde ni, het di huisvader 'n lage sitbanki gemaak van vier plankies met skirnjertjies en 'n skuif, wat alles so netjies skuif, dat niman op di gedagte sou kom dat daar so 'n kosbaar skat in kon wees ni. Di Bybel was daar kunstig in vast geset, dat as di banki omgekeerd en di skuif oopgetrek word, kon di banki, en dus ook di Bybel oopgeslaan en met gemak gelees worde. Smorrrens en saans het di huisvader met veel respek trou gebruik gemaak van di kosbare Bybel; so duur dit vele jare. Dikwils het di priester kom soek, sonder di Bybel te vinde. Op 'n seker dag had di priester hom so moeg gesoek, kon di Bybel ni vinde ni, en ging toen op diselfde banki sit om uit te rus, en kon mar ni uitvinde waar ter wereld di Bybel verborge was, en hy het dit oek ni agter gekom ni. Kori daarna is di huisgesin met hulle geliefde Bybel na 'n woonplek vertrokke in Amerika, waar hulle gehoord had dat di Bybel vry gelees en di Heere ongestoord kan gedien worde. Op syn sterfbed het di huisvader syn kinders om di Bybel te bewaar as 'n gedagtenis an di lyde wat hy in syn vaderland uitgestaan het.

Hoewel di Franse huisgesin lang verdwene is, is di Bybel tot nog toe bewaard gebly en in besit van een nakomeling uit di famili wat in Pensylvanie woon. Wi sou di Bybel ni graag wil sien ni?

Eens werd 'n Roomse wet uitgevaardig in Oostenryk dat al di Bybels an di priesters moes uitgewer worde om verbrand te worde. Toen 'n jufvrou Schebold hoor dat 'n priester and kom was, had sy juis 'n klomp deeg klaar om te bak. Dadelik maak sy haar Bybel netjies toe met 'n bedekking, omsluit dit met deeg en so werd dit as 'n grote brood met ander brode saam in di oond gebrak. Toen di priester gesoek had en weg was, het sy di Bybel uit di gebakte brood veilig en onge-

skonde terug gevonde. Haar kleinseun, Meneer Schebolt, wat nog leef, het di Bybel nog in syn besit. Hy woon nou te Lukas in di Staat Ohio, Amerika, mar geboortig van Bohemen, in Oostenryk. Syn woonplek is digteby di stad Maumee. Ook is hy lid in di Kerkgenootskap van di Moravische Broeders. Ofskoon di eenmaal gebakte Bybel nou al meer as honderd en vyftig jare oud is, is dit nog di lewensbrood so vars en goed as ooit kan wees."

Wat blijkt hieruit? Wat reeds vaak is opgemerkt: De taaiheid onzer taal gelijk van onzen volksaard. Twee eeuwen gingen voorbij, sinds een deel van ons volk naar Zuid-Afrika trok en toch is de spreektaal nog verrassend gelijkend. Sommige Zuid-Afrikanen beweren, dat hun spreektaal zoover van het Hollandsch uit de boeken afwijkt, dat dit laatste voor een Afrikaansch-Hollander onverstaanbaar is en men daarom die spreektaal ook tot schrijftaal en landtaal moet maken, er boeken in schrijven, ja, den Bijbel uit het Nederlandsch in dat „Afrikaansch-Hollands" overzetten. We spreken er nu niet over of dat wijs en goed zou wezen; totnogtoe wordt slechts één Zuid-Afrikaansch blad en nog maar ten deele in dat platte „Hollands" geschreven. Maar dit is zeker, iemand, ook te Amsterdam, die nooit anders dan die platte spreektaal had geleerd, zou den Staten-Bijbel niet verstaan, noch een Nederlandsch boek behoorlijk begrijpen. En de Amsterdammers en de Afrikaan behoeven daartoe *onderwijs* in het Nederlandsch. En dat geldt voor vele landen op gelijke wijs.

Iemand bijv. die nooit anders dan het plat Amsterdamsch heeft gehoord, begrijpt van woorden als *slechts*, *nopens*, *tenzij*, *varren*, *verzenen*, *verzoeken* (op de proef stellen) niets, en denkt bij woorden als *herberg*, *wijnhuis*, *klomp* aan gansch andere dingen dan in de Schrift bedoeld worden; de Zuid-Afrikaan en de Nederlander zijn ook daarin volkomen gelijk.

Het Amsterdamsch dialect toont verder een verschijnsel dat men in verschillende talen opmerkt, en de verklaring geeft van wat anders vreemd schijnt.

Een Amsterdamsche straatslijper bijv. loopt voor zijn genoegen op de *balkens*, die in 't water liggen; thuis bij hem eet men met *vorkens*; hij zegt niet: „Ik stond", maar „ik *sting* of ik *stong*"; het *hong* daar; we hebben op den Amstel *gezelen*; „k Ben de heele wereld *rondgerezen*", zingt hij; in de kerk wordt *gebid*, de scheerder *scheerde* hem enz.

Gij ziet, zijn heele redenatie is een *kakographie*, een opstel met fouten in 't groot. Maar hoe komt men aan die ketterijen? Met opzet worden ze zeker niet gemaakt.

Het antwoord luidt: Onbewust handelt men hier naar de *analogie*, de overeenkomst die men tusschen het een het een en het ander meent te bespeuren: Als *varkens*, *bekkens* goede woorden zijn, waarom dan niet *vorkens*, *balkens*, zoo denkt of liever ge-

voelt men, vergetende dat de eerste woorden reeds in 't enkelvoud *en* hebben en de laatste niet. *Sting* is gevormd van *staan*, als *ging* van *gaan*; *gezelen* van *zeilen*, als *gesmeten* van *smijten*; *gerezen* ontstaat door verwarring van *rijzen* met *reizen* en dat de klankwisselende werkwoorden als de klankhoudende worden gebruikt, bijv. hij bidde, hij zingde enz. is eenvoudig gemakshalve. Men vindt dat ook in Zuid-Afrika terug.

Ieder ziet dat reeds aanstonds heel wat opmerkingen te maken vallen, die zeer veel bijdragen tot rechte ontwikkeling op taalgebied. Elk vindt op die wijs gelegenheid zijn krachten te beproeven.

Een andermaal hierover meer. H.

UIT HET LEVEN.

De ongelooovige bestraft.

„Voor eenigen tijd kwam een boer in een apotheek om voor zijn zieke vrouw geneesmiddelen te halen. In de stad heerschte sinds lang onbeschaamd ongelooft, en ook de eenvoudige godsvrucht werd daar voor zweeperij, jezuïtisme en wat niet al uitgescholden.

Op de vraag van den apotheker: „wel hoe gaat het met uw vrouw?” antwoordde de boer: „het gaat een weinig beter, en ik hoop dat zij met Gods hulp er wel doorheen zal komen.”

„Hoe!” zeide de apotheker, „zijt gij ook nog zoo onnoozel? De dokter moet helpen. Als dokter en apotheker niet helpen, helpt geen God!”

De boer zwijgt, de apotheker maakt den drank gereed. Toen die gereed is, tast de boer in zijn zak en zegt: „Mijnheer! maak mijn rekening op van alles wat ik u schuldig ben.”

„Maar dat heeft immers zoo'n haast niet,” hernam de apotheker; „ge. zult nog wel meer dan eens de apotheek moeten bezoeken, eer uw vrouw weder geheel in orde is; en dan kunt ge alles te zamen betalen.”

„Neen,” sprak de boer; „ik wil nu betalen wat ik u schuldig ben, want in uw apotheek ben ik heden voor de laatste maal geweest. Een apotheker die niet aan God gelooft, heeft ook geen geweten; en in een apotheker, die geen geweten heeft, heb ik geen vertrouwen.”

De apotheker stond bedremmeld, de boer betaalde zijn rekening en hield woord.

H.

Eenigen tijd geleden had in de zeehaven Palmain Spanje het volgende plaats. In het pakhuis der stoombooten werd een zak vol bijbels en traktaatjes gevonden, die bij gebrek aan adres of bericht niet kon bezorgd worden. De zak was gesloten, doch gescheurd en de werklieden van het pakhuis trokken er het eene traktaatje na het andere uit.

Een van de deelhebbers in de stoombootmaatschappij — een zeer bijgeloovig Roomschegezinde — werd tijdens een bezoek aan het pakhuis, den zak, de scheur en zoo ook de boeken gewaar. Onmiddellijk gaf hij last den zak met twee zware steenen in zee te werpen. Men kan zich de verbazing van dien heer verbeelden, toen hij, na het vertrek van de boot, den zak op het water zag drijven. Nieuwsgierigen verlangden te weten wat er in was, en eenige karabiniers, die aan de haven op post stonden, — dit waren evangelisten — trokken de zak met boeken uit het water en stelden deze in handen van de menigte, die ze voor het meeren-deel gretig aannam. De schroef van de stoomboot was het zwaard, waarvan God zich bediend had, om het touw door te snijden. De steenen waren gezonken, maar de zak dreef boven, en 's Heeren heilig Woord was dus niet meer gebonden, maar voor velen toegankelijk geworden.

H.

Dr. Morell Mackenzie, de bekende geneesheer die den Duitschen keizer behandelde, werd in 1837 geboren. Hij studeerde te Londen, te Parijs en te Weenen en stichtte in 1863 te Londen het eerste ziekenhuis in Engeland voor lijders aan keelziekten. Het eerste werk, dat van zijn hand het licht zag, behandelde de keelziekte; het tweede, dat groot opzien baarde; droeg den titel: „Ziekten van het strottenhoofd en den neus.” Zijn jongste arbeid handelt over de menschelijke stem. Thans is hij directeur van het ziekenhuis voor keel en borstziekten te Londen.

H.

Een zinstorende drukfout.

Onder de regeering van koning Louis Philippe las men op zekeren ochtend in den *Constitutionnel*: „Zijn Majesteit heeft den heer Thiers bij zich ontboden, om hem de samenstelling van het nieuwe kabinet op te dragen. De groote staatsman heeft zich gehaast den koning te antwoorden: „Het eenige wat ik betreurt is, dat ik u niet als een kapoen den hals kan omdraaien.”

Twee of drie kolommen verder las men: „De nasporingen der politie zijn 'met goed gevolg bekrond geworden. De moordenaar uit de *Rue du Pot-de-Fer* is in een verdacht huis in hechtenis genomen. Voor den rechter van instructie gebracht, had de booswicht de onbeschaamdheid hem met scheldwoorden te overladen en hem toe te roepen: „God en de menschen zijn mijn getuigen dat ik nooit een andere eerzucht heb gehad dan met trouw en beleid mijn vaderland te dienen!”

Verkeerde plaatsing van de regels had Thiers de woorden van den moordenaar in den mond gelegd.

H.

Overvloed van weduwen.

In Britsch Indië, dat een zeer talrijke bevolking heeft, is het aantal weduwen buitengewoon groot. Er zijn er ongeveer 21 millioen, waarvan 79,000 onder den leeftijd van 9 jaren, 207,000 onder de 14 jaren en 328,000 onder de 19 jaren. Dit is een gevolg van de daar te lande heerschende gewoonte om de huwelijken reeds op kinderlijken leeftijd te sluiten, zonder de wederzijdsche gezindheid der betrokkenen ook maar in het minst te raadplegen. Het Engelsch koloniaal bestuur kan, zonder in groote moeilijkheden te geraken, niet veel doen tegen dit misbruik, waartegen echter vele inlandsche vrouwen, als een gevolg der aanraking met de Westersche beschaving, zich beginnen te verzetten. Evenmin kan het veel uitrichten tegen de onophoudelijke en wreede vervolging, waaraan de weduwen als zij nog in den kinderlijken leeftijd verkeerden, zijn blootgesteld, wegens het volksgeloof, dat de weduwstaat een straf is voor zonden in een vroeger leven begaan. Bij enkele menschenvrienden is dan ook het plan opgekomen om in een paar groote steden, zooals Calcutta en Bombay schuilplaatsen voor weduwen op te richten.

Verblijvend is dat er thans betering komt. Onlangs is namelijk eindelijk uitspraak gedaan in de bekende zaak van de jonge Hindoesche vrouw *Roekhmabai* te Bombay, naar inlandsch gebruik reeds als kind uitgehuwelijkt, maar die, zelf zeer beschaafd, weigerde den haar in haar jeugd aangewezen onbeschaafden man te huwen. Het eerstgevelde vonnis dat zij met haar man moest gaan samenwonen, is door het hooggerechtshof te Bombay vernietigd. Men hoopt nu, dat wettelijke maatregelen zullen worden genomen om de herhaling van rechtsgedingen als dit, dat vier jaar geduurd heeft, te voorkomen.

H.

Stijlbloemen.

1. Deze zuivere worst van den vleeschhouwer N. N., die vooraf door den veearts is gekeurd, is verkrijgbaar enz.....
2. *De president:* „Ik heb, vrienden, u eenige mededeelingen te doen, waarin nog al cijfers voorkomen, waarvan ik niet geheel zeker ben. Maar bij het begaan van mislagen zal de penningmeester mij wel willen helpen.”
3. De jagers stegen te paard, vormden een kring; de grijsaard werd in het midden genomen, en toen haastig opgebroken.
H.
4. De beide schilderachtige oevers schenen voorbij te zweven als die tooneelpanorama's, welke aan de eene zijde ont- en aan de andere zijde opgerold worden.

Vertaling van: JULES VERNE,
„Achthonderd mijlen op de Amazone”,
eerste deel.

5. Door trouwen van de vorige, bestaat gelegenheid tot slapen met bewassing, opgang kamer vrij.
(advert.)
6. Het is verboden de in art. 259, 262, 264 verboden handelingen te doen verrichten
(uit een politie-verord.)
7. „Men vraagt een winkelknecht; goed kunvende verkoopen is hoofdvereischte.”
8. „Of 't hier druk is?” hernam hij; „eten, drinken, slapen, — bij alles moet een mensch zich hier reppen.”

H.

Hoe verkoopers hun waren in de straten van Jeruzalem uitventen, vertelt iemand die onlangs een voorlezing over het H. Land hield. De koekverkooper komt en roept uit: „Lekkere hapjes, koopt o kinderen!” De verkooper van rozen roept: „Rozen, rozen van vele geuren!” De klontjesman prijst zijn waar aldus aan: „Vrede voor de keel! palm kandy!” De waterlemoen verkooper zingt: „O meloenen—troost voor de onrustigen!” Daar komt de bakker met zijn schenkbord met brood en roept uit: „o Gij Alweldoende! o God! versch brood! O Gij Alweldoende!” De waterdrager slaat zijn koperen drinkbakjes tegen elkander en roept den voorbijgangers toe: „O, alle gij dorstigen, komt tot de wateren!” of hij haalt een spreuk uit den Koran aan, waarin de hemel beloofd wordt aan degenen, die den dorstigen een beker koud waters geeft. De verkooper van henna, dat gebruikt wordt om de nagels geelachtig bruin te kleuren, verheft zijn stem en roept: „O henna, henna, geur van het vijfde paradijs! bloemen van henna!” Van een vruchtenstalletje hoort gij: „Dadels, dadels van het hart; maar niet voor de gierigaards!” Rozijnen zonder pitten worden aangeboden als: „Dochters van Damaskus!” Zelfs de bedelaar roept uit: „Liefddadigheid, liefddadigheid, God zal het vergelden,” en dan weer: Moge uw mond altijd met suiker gevuld zijn! Die een aalmoes weigeren zeggen gewoonlijk: „Ga voorbij! God zal u geven!”

Hoe vinden wij ook in zulke woorden weer de taal des Bijbels terug.

H.

Een jong man, die een handelszaak dreef, kwam op zekeren dag aan zijn leeraar vertellen dat hij bekeerd was en dat hij gevoelde nu voor den Heer te moeten werken; hij geloofde dat dit beteekende dat hij voor predikant moest gaan studeeren.

„Hebt gij er ooit over nagedacht,” vroeg de leeraar, „dat sommige menschen geroepen worden om geld te verdienen om daarmede de zaak des Heeren te dienen, op dezelfde wijze als anderen geroepen worden om het leeraarsambt te bekleeden?”

Uit dat oogpunt had de jonkman de zaak nog

nooit beschouwd, maar hij ging naar zijn pakhuis terug om er over na te denken dat men den Heere ook van zijn goederen kan dienen.

H.

Geen begeerlijk einde.

Bekend is, dat Daniël Boone de stichter was van den Amerikaanschen Staat Kentucky. Zijn faam bestaat hierin, dat hij een eersten Nimrod en bevechter der Indianen is geweest. Dezer dagen vond men een exemplaar van een courant, 70 jaar oud, waarin de omstandigheden van zijn dood stonden vermeld. Hij stierf, zooals hij geleefd had. Men vond hem in een half liggende houding dood, achter een boomstam, met zijn geweer aangelegd — waarschijnlijk op het een of ander wild — de haan overgehaald, de vinger aan de trekker, één oog dicht, en het andere langs de kolf van het geweer gericht.

H.

De rouwband.

De zendeling Stephanus Schultz trad eens den winkel binnen van een Joodschen koopman, om een stuk rouwband te koopen. Schultz wist onder het spreken het gesprek te brengen op de ellende, waarin de mensch door de zonde gevallen is en hoe hij de heerlijkheid Gods derft.

De koopman ontkende dit niet. Toen Schultz hem nu vroeg, wat hij zou doen om die heerlijkheid te verkrijgen en weer rein te worden als tevoren, beriep zich de Jood op de bij Israel gebruikelijke middelen der verzoening; bidden, vasten, aalmoezen doen, enz. De zendeling bewees hem door de woorden der profeten, dat het in Gods oog een gruwel was, als de zondaar meende, zich hierdoor van zijn zonden los te koopen, en herhaalde zijn vraag, hoe de zonde kon uitgedelgd worden zonder slachtoffer. In zijn verlegenheid antwoordde de Jood, dat de Talmud leerde, hoe het voldoende was inplaats van het offer zelf, *de inzettingen der wet voor het offer voor te lezen.*

Intusschen had de koopman den rouwband gemeten, in papier gewikkeld en hem aan Schultz gegeven met de bijvoeging dat hij 50 cents kostte. In plaats van te betalen, neemt de zendeling nu een stuk krijt, schrijft op de toonbank „vijftig cents” en begint dit geschrevene hardop eenige malen te lezen, waarna hij den Jood groet en zich wil verwijderen. De Jood beduidt hem echter, dat hij nog eerst betalen moet. „Hoe?” vraagt Schultz, en doet alsof hij verwonderd is, „hoe, heb ik u nog niet betaald? Ik heb immers hetgeen ik u schuldig was meer dan tweemaal hardop gelezen!”

Maar de Jood was met dit voorlezen niet tevreden. Hij wilde geld hebben; want, zeide hij, met het lezen wordt de rouwband niet betaald. Nu viel het

Schultz niet moeilijk, den Jood te bewijzen, hoe weinig offer-voorlezingen baten; en dit ging den koopman zóo ter harte, dat hij getroffen begon te luisteren naar Jesaja 53, welk hoofdstuk Schultz hem voorlas en uitlegde.

H.

Hoezeer de kennis van Oostersche zeden en gewoonten bijdraagt tot recht verstand der Schrift is reeds vaak betoogd. Daar „voorbeelden trekken” geven wij er hier een, dat velen aanprikkele tot onderzoek.

De gelijkenis van de tien maagden heeft haar grondslag in de gewoonten bij de viering van bruilofsfeesten in het Oosten, die dikwerf worden aangehaald in de Schrift. Het wezen van de huwelijksplechtigheid bestond in het afhalen van de bruid om te gaan naar de woning van haar toekomstigen man. De bruidegom kwam laat in den avond, vergezeld van zijn vrienden (Richt. 14 : 11) aan de woning van de bruid. Deze was gekleed in witte kleederen (Openb. 19 : 8), geborduurd met goud en versierd met juweelen, en vergezeld van haar gezellinnen (Ps. 45 : 14, 15). Het geheele gezelschap ging daarna in statigen optocht met fakkellichten naar het huis van den bruidegom. Dit gezelschap ontmoette alsdan de genoodigde gasten (de maagden in de gelijkenis), die allen flambouwen of lampen droegen. Muziek, fakkellicht, en alle betooning van vreugde ging met den optocht gepaard.

Wanneer het huis van den bruidegom bereikt was, ging het gezelschap met de genoodigde gasten naar binnen, de deur werd gesloten, en niemand, die later kwam, binnengelaten. De huwelijksvereenkomst werd vervolgens geteekend, en daarna zette het gezelschap zich aan den feestmaaltijd. Aan het einde hiervan werd de huwelijkszegen uitgesproken, overeenkomstig een bestaanden vorm, door den bruidegom zelf. De feestelijkheden duurden soms dagen achtereen.

H.

De bekende M'All verklaart, dat er binnen Parijs, dat het brandpunt der beschaving genoemd wordt, honderdduizenden menschen zijn, *die nog nooit een Bijbel in handen gehad, en nog nooit het evangelie der genade gehoord hebben.*

H.

Toen Napoleon I als overwinnaar van zijn veldtochten in Oostenrijk en Italië terug kwam en met luid vreugdegejuich door de Franschen ontvangen werd, merkte Bourienne aan, dat het toch aangenaam moest zijn, om met zulke uitbundige bewijzen van bewondering begroet te worden. „Bah,” antwoordde Napoleon, „deze zelfde onnadenkende schare zou mij, indien de zaken veranderen, morgen met evenveel vreugde naar het schavot geleiden.”

H.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

Twée Augustus 1888.

o Dierbre koningin!
de dag van uw verjaren
Stemt ons tot blijden dank,
met heel oud-Nederland,
Aan God, die U opnieuw
een jaar ons wilde sparen,
En U behoedt en leidt
aan zijne liefdehand!

't Zij hoogtijd dan voor ons
op dezen dag der vreugde,
't Is feestdag in ons land,
den tweeden Oogstmaanddag!
't Is God, die U en ons
en 't vaderland verheugde,
Aan wien thans ieder lof
en dank bewijzen mag!

't Zij viertijd in ons land;
langs duinen en langs stranden,
In bosch, en beemd, en wei,
door heel ons Nederland,
Klink' jublend 't feestgeluid;
en aller harten branden
Van vreugde en juichensstof,
bij 't zeegeen van Gods hand!

Geliefde koningin!

moge altijd op uw wegen,
Door 's Heeren gunst gespaard,
door Hem altijd behoed,
Zijn goedheid, liefde en trouw,
verzeld van rijken zegen,
Uw hoop zijn en uw lust,
uw eeuwig, zalig goed!

o Neêrlands koningin!

Oranje moge bloeien,
Gezegend van den Heer,
door Hem alleen bewaard;
Verrijkt met eedle vrucht,
moog' de oude stam steeds groeien;
Zoo blijv' 't Oranjehuis
nog jarenlang gespaard!

o Dierbre koningin!

moge altijd Gods genade
U steunen in de taak,
die op uw schoudren rust!
Uw roem zij Jezus' kruis!
Hij schenke U (zij het spade!)
Een heengaan naar het oord
van eeuwge, zaalge rust!

Amsterdam.

HULSTBOS.

ER ZAL GEEN ZEE MEER ZIJN.

Een merkwaardige belofte aan het einde van het laatste boek des Bijbels is: „Er zal geen zee meer zijn.” Deze belofte werpt een licht op de beteekenis der zee in de aardse huishouding. De geheele schepping is *symbool*; dat wil zeggen: al de werken van Gods hand hebben een geestelijken achtergrond; drukken eene gedachte uit. Vandaar de rijkdom der gelijkenissen, welke onze Heiland uitsprak. *Alles* was voor zijn heiligen blik afschaduwing en weer- spiegeling van eene gedachte Gods. Duidelijk kan men dat waarnemen, wanneer een *vals* beeld gebruikt wordt. Men gevoelt in zulk een geval: neen, dat is de beteekenis *niet*. Uitspraken als: „Ik ben *de* ware Wijnstok”; „Ik ben *het* Brood des levens”; „Ik ben *de* goede Herder”; beteekenen dan ook niet: „Ik vergelijk mij bij den wijnstok; bij het brood; bij den herder; maar juist omgekeerd. Wijnstok, brood, herder zijn geschapen en bestaan als spiegels, als afschaduwingen van den *waren* Wijnstok; het *echte* Brood; den *werkelijken* Herder. Niet: Ik vergelijk mij bij hen, maar: zij stellen mij voor.

Een *vals* beeld is het daarentegen — dat gevoelt ieder Christen — wanneer men den Heere Jezus, die de Zon der gerechtigheid genoemd wordt, vergelijken zou bij de *maan*. „Hij is het Licht, de stralen wij”; zingt Ten Kate. En de maan ontleent haar licht aan de zon; niet omgekeerd. Veilig is het derhalve geen andere beelden te gebruiken dan die de Heilige Schrift ons zelve aan de hand doet. 't Is een zeldzaamheid wanneer andere beelden of vergelijkingen opgaan.

Wanneer nu van de zee geprofeteerd wordt, dat „ze er niet meer zijn zal”, kunnen we reeds daaruit opmaken, dat de zee een belangrijke rol speelt in een groote beteekenis heeft in de tegenwoordige bedeeling. Die gedachte wordt bevestigd door verschillende uitspraken der Heilige Schrift. Zelden heeft de zee een andere beteekenis dan die van de Gode vijandige macht. Reeds in den aanvang der Schrift zijn de zee en de duisternis in verbond om de aarde te bedekken. Het eerste wat Gods schepende almacht tevoorschijn roept is *het licht*. En onmiddellijk daarop volgt de scheiding van wateren en wateren, zoodat het droge gezien wordt.

De wateren zijn het middel in Gods hand, waardoor de van Hem afgevallen en vervreemde menscheit wordt gestraft; zóo vreeselijk dat op de straf-oefening de belofte volgt, dat „niet meer de aarde door het water zal verdelgd worden”.

Zeer scherp belijnd is het onderscheid, dat in Gods Woord gemaakt wordt tusschen de beteekenis van *zout* en van *zoet* water. Het *zoute* water, de zee, heeft steeds een ongunstige beteekenis. Het is de afbeelding van de oproerige volkerenmassa, van het antichristelijke wereldrijk. Van het *zoete* water daarentegen wordt gezegd: „De beekjes der *rivier* zullen

verblijden de stad Gods”; „Eene *rivier* was voortkomende uit den Troon van God en het Lam”; „De boomen aan weerszijden der *rivier* brengen maandelijks hunne vrucht voort”. De rivier is het „levende” water, dat is, naar de Heere Jezus ons leert, het symbool van het eeuwige leven, van Hemzelve. Ook zegt Hij: „Die in Mij gelooft, stroomen des levenden waters zullen uit zijn binnenste vloeien.” Ezechiël ziet hoe van onder het brandofferaltaar in den nieuwen tempel eene rivier voortspruit, die al dieper en dieper gaat en allerlei visch in zich bevat. De beteekenis is duidelijk: De offerande van Christus Jezus, eenmaal aan het hout geschied, brengt over de aarde een stroom van eeuwig leven, waarin al zijn vrijgekochten hun behoudenis en zaligheid vinden.

Er wordt dan ook nergens in Gods Woord gezegd dat de nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont, geen *water* zal bevatten, maar alleen geen *zout* water, geen *zee*. Het water der rivier is het zinnebeeld des Heiligen Geestes. Van „de stroomen des levenden waters” zegt Johannes: „Dit zeide Hij van den Heiligen Geest, welken ontvangen zouden degenen, die in Hem gelooven.”

Laat ons nu even vluchtig nagaan in welke beteekenis de *zee* in de Heilige Schrift voorkomt, dan zullen we zien dat die een geheel andere is, dan die van de rivier. Voorop staat de belijdenis dat de zee een schepsel is van God, evenals al het andere dat bestaat. „Zijns is de zee, want Hij heeft ze gemaakt, en zijne handen hebben het droge geformeerd.” (Psalm 95 : 5) Maar verder wordt meestal de zee en de van God vervreemde menscheit op één lijn gesteld. „Die het bruisen der zeeën stilt, het bruisen harer golven en het *rumoer der volken*.” (Psalm 65 : 8) Psalm 93 handelt geheel over dat onderwerp. Zooals de zee bruist en poogt de van God gestelde perken te overschrijden en de aarde te verzwelgen, zoo tracht de wereld Gods kerk te vernielen en alles te overstroomen. Op den wenk des Almachtigen legt de zee zich gedwee neder. „God is sterker dan het bruisen der geweldige wateren.” Evenzoo „zijn zijne getuigenissen zeer getrouw en is de heiligheid zijnen huize sierlijk tot lange dagen.”

Daniël in zijn heerlijke visioenen zag *uit de zee* de vier verschrikkelijke diergestalten voortkomen en opdoemen, welke de vier anti-christelijke wereldrijken voorstelden. Het Koninkrijk van Christus Jezus daalde van boven af op de aarde; de Hem vijandige macht schuimde haar wereldrijken van onderen naar boven. Uit „het rumoer der volken” komen die wereldrijken op. En evenzoo zegt Johannes in de Openbaringen: „Ik stond op het strand der zee en zag daaruit het beest opkomen, dat den anti-christ afbeeldde.” Dat wil dus zeggen: mijn blik werd gevestigd op de volkerenwereld en ik zag, dat daaruit het satanische rijk tevoorschijn kwam, hetwelk de macht des Heeren, maar tevergeefs, zal bedreigen. En daarna ziet

Johannes een engel, die den eenen voet zet *op de zee*, als op zijn verwonnelinge, om uit te roepen bij den naam des Heeren Heeren, dat „er geen tijd meer zijn zal”. Een engel heft een molensteen op en werpt dien *in de zee*, zwerende dat zóo Babel eens zal verdwijnen.

Verscheidene wonderen door den Heere Jezus verricht tijdens zijne rondwandeling op aarde geschieden op de zee. De wind en de golven werden door Hem *bestraft*, zoodat er groote stilte ontstond. Hij wandelde over de onstuimige baren en liet zijn discipel over de golven heen tot zich komen. Alleen diens kleingeloof deed hem wankelen en zinken. Toen 's Heilands discipelen zich aftobden om het schip door de van storm opgezweepte baren voort te krijgen, sliep Hij als Heer en Meester gerust. En zeer duidelijk komt de Schriftuurlijke beteekenis der zee aan 't licht in het woord des Heeren tot zijne jongeren: „Ik zal u visschers der menschen maken.” Uit de wereld, die verloren gaat, visschen zijne gezanten de menschen op, die behouden worden.

Ook voor den Troon van God en het Lam is eene zee, wanneer Johannes in den aanvang der Openbaring dien troon mag aanschouwen. Die zee is evenwel niet ongestadig en onstuimig, maar vast en helder, van glas. 't Is het beeld van den aanvang der herstelling van de schepping door de verlossing, welke het Lam teweeggebracht heeft. Maar bij de voleinding aller dingen hooren wij de belofte, aan het hoofd van dit opstel geplaatst: „Er zal geen zee meer zijn.” Dan is het Koninkrijk aan God en den Vader overgegeven, de Verlossing volbracht; de Zoon zelf onderworpen aan zijnen Vader. Dan is er geen afvallige en oproerige menschenwereld meer, geen onstuimige en bruisende volkeren-zee. Dan is God alles in allen, en de „wederoprichting aller dingen” is tot stand gebracht.

De Christen, die het oog laat weiden over het onmetelijk watervlak, aanschouwt daarin dus het beeld van de onvolkomenheid aller dingen hier beneden, maar ziet tevens de voorspelling, de profetie van de heerlijkheid daarna komende. Hij mag met blijdschap en goeden moed het hoofd omhoog heffen, wetende dat de Heere regeert en met hoogte en sterkte bekleed is.

W.

DUISTERE PLAATSEN.

Nog al te weinig weten we in den regel van de „duistere plaatsen der aarde”, waar de Satan heerscht en de zielen in het bijgeloof gevangen houdt. En toch is de rechte kennis dier toestanden in de heidenwereld een der ernstigste prikkels om al het onze te doen, opdat voor Christus elke vijand valle.

Hoe het eigenlijk toegaat bewijzen voorbeelden uit dat Indië, over welks afgoderij we nog pas uitvoerig spraken.

„Laat ik u eens verhalen,” zegt een ooggetuige, „wat ik eenige weken geleden in de Bazaar te Mynpoorie gezien heb. Ik weet niet of het verhaal u bewegen zal tot vermeerderde werkzaamheid voor de heidenen, maar ik weet zeker dat gij op deze ellendige voorwerpen uw oogen niet kunt geslagen hebben zonder te denken dat gij nog maar zeer weinig gedaan hebt voor het zenden van het Evangelie aan de ongelukkige menigten in Indië; en dat gij besluiten zult om in de toekomst meer werkzaam te wezen voor hun zielenheil.

Het eerste wat wij zagen was een man, die op den grond lag. Hij lag eerst met de armen uitgestrekt in hun volle lengte; toen oprijzende, ging hij weder staan waar zijn vingers gelegen hadden, tot hij zich weder nederwierp en zijne lengte op den grond afteekende. *Op deze wijze*, zeide hij, was hij van Jeypore gekomen, een stad omstreeks *tweehonderd mijlen* ten westen van Mynpoorie. En waar ging hij heen? Naar den tempel van Juggernaut, ten minste *achthonderd mijlen* verder. Vele der pelgrims doen de reis op deze moeilijke wijze, daardoor hopende de gunst van hun god en den lof van menschen te winnen. Hij van wien wij boven spraken, was ook een slachtoffer van den wreeden afgod, eigenlijk van een godsdienst, die wreed genoeg is om zulk een ongehoorde zaak toe te laten. De pelgrimstocht was een lange. Het was nu nog in het heete getijde, wanneer de stralen der zon bijna loodrecht op den vermoeiden pelgrim nederschieten; doch vóórdat hij de heilige plaats bereiken kan, zal de regen in stroomen neder-vallen, en dit worden opgevolgd door de kille winden van het koude getijde.

Van onze wandeling terugkomende, ontmoet'en wij een ander voorwerp van medelijden. Zijn haar en zijn vuile kleederen gaven blijk van de onreinheid, waarin hij verkeerde. Hij had zijn rechterarm boven zijn hoofd gehouden tot die verlamd en oogenschijnlijk dood was, terwijl de lange vingernagels in het vleesch gegroeid waren.

Ik noemde hem een voorwerp van ellende, hoewel hij ongetwijfeld in zijn eigen schatting en in die zijner heidensche landgenooten benijdbaar, en daarbij geëerd was als een heilige, inplaats van beschouwd als het slachtoffer van misleiding.

Fakirs van deze soort worden dikwijls aangetroffen. Het is nog de vraag, of zij zichzelf aldus plagen uit godsdienstige beweegredenen, of dat zij het doen om hun bedelarij beter te kunnen voortzetten.

Dicht bij de plaats waar wij deze twee Fakirs ontmoet'en, is de woonplaats van een derden, die door een andere wijze van pijniging den hemel tracht te gewinnen. Hij heeft een gelofte gedaan om nimmer te spreken, en men zegt dat hij minstens vijftien jaren deze gelofte gehouden heeft. Hij weet zijn behoeften door teekenen bekend te maken welke geheel onverstaanbaar zijn voor een vreem-

deling, doch begrepen schijnen te worden door hen met wie hij omgaat. Zijn huis is dicht bij het zendelingshuis, en het eerste geluid in den vroegen morgen is dat van zijn hoorntje. Hij blaast daarop, zegt men, om de booze geesten te verdrijven. Daar zit hij 's morgens, 's middags, en 's avonds, met het teeken zijns gods op het voorhoofd, zichzelf zeer weinig rust gunnende van den arbeid om ingebeelde vijanden van zich af te houden, terwijl hij geheel en al gedurende dien tijd in de handen is van den vijand der zielen. Doch zijn geval is met zekere wijzigingen dat van millioenen in het land. Zij aanbidden wat zij niet weten."

Hoe zullen zij gelooven als er niet gepredikt wordt, en hoe zal er prediking zijn zonder zending?

De roepstem gaat nog steeds uit: Kom over en help ons!

H.

Voort, alweër voort!

Kent gij, lezer, de zinrijke legende van Ahasverus, den wandelenden Jood, die, na zijn weigering om den lijdenden Christus Gods een oogenblik rust te gunnen, van den engel des doods het vonnis vernam: Gij ook zult niet rusten, maar zwerven en dolen, eeuw in eeuw uit, tot de Christus wederkomt!

In die overlevering, door dichter op dichter bezongen, vindt gij het lot des Joodschen volks geteekend.

Hij, die kwam tot het zijne, werd door de zijnen niet aangenomen. Zij kruisten den Heer der heerlijkheid en zijn bloed kwam over hen en hun kinderen. Na veertig jaren ging Jeruzalem op in de vlammen en Israel werd verstrooid in de vier winden, onder alle volken en geslachten. De lange zwerftocht, de dwaalreis van eeuwen begon, die nog voortduurt tot in onze dagen, en eerst einden zal als „zij zullen zien in welken zij gestoken hebben" en Israel zijn koning erkennen zal, die heerschen zal te Sion op den troon van David.

Na Jeruzalems verwoesting werd vooral Zuid-Europa, het toenmaals Romeinsche rijk, het ballingsoord des Joodschen volks; in grooten getale vond men de Joden weldra in Italië en Spanje, doch het was er verre van, dat ook daar hun rust verbeidde.

Het Spaansche rijk stond na de volksverhuizing, gelijk bekend is, onder de koningen der West-Gothen, Christenen, schoon van afwijkende gevoelens. Reeds in de zesde eeuw begonnen twee dezer koningen, Recaredo en zijn opvolger, de Joden te vervolgen en op allerlei wijze te kwellen. Zoo hevig werd de hitte der verdrukking, dat velen hunner nieuwe ballingschap verkozen boven zulk een leven, en naar Gallië vluchtten. 't Waren de voortrekkers der scharen, die in later eeuwen in nog verder noordelijke streken een schuilplaats zoeken en vinden

zouden tegen den blinden godsdiensthaat van het zuiden — al werd ook in dien haat het oordeel Gods vervuld.

Ruim een eeuw was voorbijgegaan, toen een nieuwe vervolging losbarstte. Uit het zuiden dreigde het Gothisch-Spaansche rijk een ontzettend gevaar, dat ook ten slotte kwam: de overheersching der nauw geworden, maar reeds door heel de Christenheid geduchte Mohammedaansche macht. De Mooren van Afrika, tot den Islam bekeerd, sloegen gretige blikken op het rijke, heerlijke Spanje, het naastgelegen, voor hen best bereikbare gewest van Europa, van hetwelk slechts de straat van Gibraltar — toen nog niet aldus geheeten — hen scheidde.

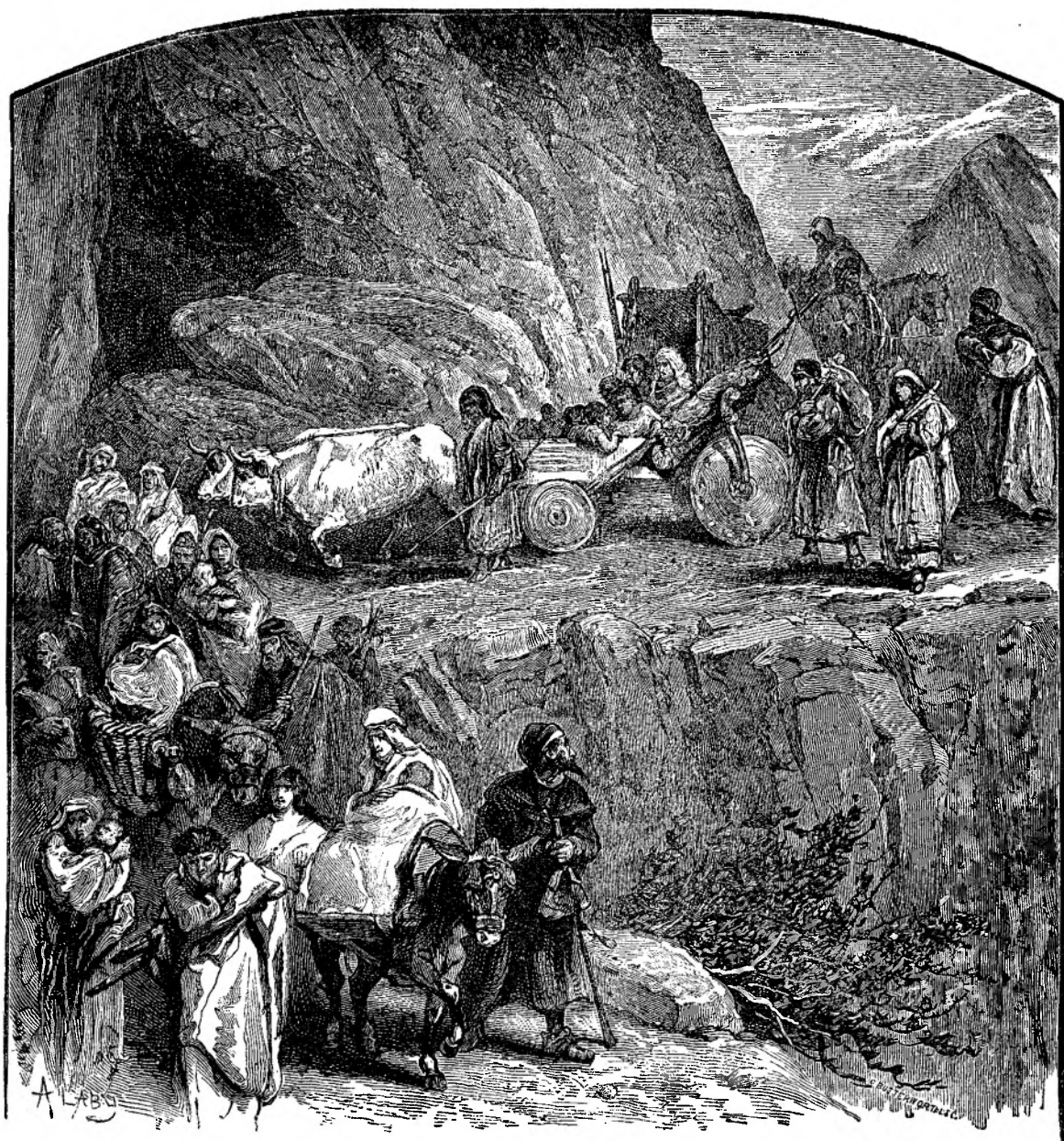
Gelijk eens bij de Farao's van Egypte, zoo rees ook thans in het hart der Moorsche vorsten de argwaan tegen de oostersche vreemdelingen, die een kwalijk gegunde gastvrijheid genoten. Zij heulen met onze vijanden, zij lokken den Moor, ongeloovige als zij, in het land, zoo spraken de vorsten, en — bewezen of niet — de beschuldiging deed haar uitwerking.

Eenigszins als eertijds in Egypte, werd nu tegen Israel strijd gevoerd. Een eerste besluit was, dat alle Joodsche kinderen boven de zeven jaar aan hun ouders zouden worden ontnomen. Den Joodschen meisjes zou 't niet vergund zijn anders dan met Christenen te huwen. De Israelietische jongelingen moesten zich meisjes uit de Christenen tot vrouwen kiezen. Geen Joodsch kind mocht meer in het geloof zijner vaderen worden opgevoed.

Wat bleef den Joden in zulk een benardeñ toestand over dan wederom den reis staf op te nemen? Weldra geschiedde het. Overal maakte men zich tot den uittocht gereed, en binnen weinige weken waren op bergen, in dalen en vlakten de wegen met vluchtelingen overdekt, die de steden en dorpen hunner inwoning hadden vaarwel gezegd, om een toevlucht te zoeken in den vreemde.

't Was een vreemd, aangrijpend tooneel, dat Spanje toen bood. Hier zag men gansche gezinnen, geheele geslachten haast, waarvan de ouden en zwakken op wagens, door ossen getrokken, werden vervoerd, terwijl de jongeren op paarden of op ezels reden, doch voor het meerendeel den langen weg te voet moesten afleggen. Ginds zag men vrouwen, die hun kinderen droegen; vaders, die zonen en dochteren aan de hand voortleidden; jongelieden in de kracht huns levens, een grijze moeder, een hoogbejaarden grootvader steunend. Een lange karavaan van treurende gestalten, een jammervolle stoet vervulde den heirweg. De armen voerden het weinige, dat meê te dragen viel, de rijken zooveel als zij van hun kostbaarheden redden konden, met zich. Maar allen weeklaagden en hieven treurzangen aan, nu hun ook hier geen rust werd gegund voor het hol huns voets — tenzij dan ten prijs van hun geloof.

Onze plaat stelt dezen exodus, dezen uittocht der

VOORT, ALWEËR VOORT!

Joden voor — door zoo menigen voorafgegaan, door nog zoo menigen gevolgd. Vrucht evenwel oogstten de verdrukkers van hun pogen niet. Wel-dra werden de West-Gothische vorsten zelf beducht voor de gevolgen hunner roekelooze barbaarschheid. Witiza, de koning, herriep het noodlottig besluit zijns voorgangers, en gaf den Joden de rechten weder die zij tot nog toe hadden bezeten.

Maar reeds was het te laat — te laat althans om den wassenden stroom van het Mohammedanisme te keeren. Oneenigheid en verraad werkten meê, en eindelijk staken omstreeks 711 Islamietische aanvoerders als Monça en Tarik de zee over, om het rijk der Gothen

omver te werpen. Op zijn puinhoopen stichtten zij de gevreesde heerschappij der Mooren in Spanje.

Daarmee begon voor de Joden een tijdperk van rust en verademing.

De Mooren lieten hen niet alleen met vrede, maar Israel genoot zelfs onder hen voorspoed, en onderscheidde zich door rijkdom en geleerdheid. De Joodsche schrijvers dier dagen op elk gebied zijn beroemd, en vele Israëlieten klommen tot hooge betrekkingen op.

Maar ook hier zou Israel geen blijvende stad hebben. Dat kon ook niet, want Israëls erve is het land der vaders, waarheen het bestemd is

weder te keeren, alzo Gods verkiezing onberouwelijk is. Na eeuwen begon de gloriezon der Mooren te tanen. Met den laatsten koning Boabdil ging zij in Spanje onder. De Christenen herwonnen Spanje, en Ferdinand de Katholieke zag den „laatsten Moor” het aan de Halve Maan ontrukte rijk vlieden.

Den laatsten — helaas in overdrachtelijken zin. Want duizenden waren nog gebleven. Tegen hen als tegen de Joden brak nu de bekeeringsijver los. De inquisitie werd ingesteld ter bekeering der Mohammedaansche en Joodsche ongeloofigen; geweld en dood waren de wapenen, die de Roomsche kerk, gesteund door den allerchristelijksten Ferdinand, gebruikte. Duizenden onderwierpen zich geveinsdelijk. Doch toen de vervolging op het Iberisch schiereland aanhield, besloot Israel opnieuw een ander vaderland te zoeken.

De zestiende eeuw liep ten einde, toen in de haven van Amsterdam, het vrije, aan Rome en Spanje ontworstelde, een schip het anker wierp. Vreemdelingen, in uitlandschen tooi en van Spaansche of Portugeesche spraak, zette dat schip aan land. Het waren de eerstelingen van een menigte die volgen zou, „Portugeesche Joden”, uit het diensthuis gevlucht, gastvrij door de Protestantsche Republiek der zeven vereenigde Nederlanden ontvangen, vrij in hun eeredienst, weldra in 't bezit van behuizen, die nog eerezuilen voor onze vaderen zijn.

Alzo is het Israel gegaan overal. Het geheele volk en elk deel, waar ook, is als de wandelende Jood: het heeft geen rust. Doch niet eeuwig zal het alzo zijn. Want de Koning der Joden leeft en regeert, en als de volheid der heidenen zal zijn ingegaan, zal gansch Israel zalig worden, „en zij zullen wonen in hun land”, spreekt de Heere.

H.

Reisherinneringen.

Onder de steden van Deutschland, die het rijkst zijn aan historische herinneringen, behoort voorzeker Leipzig. Natuurschoon biedt de stad niet aan, en ook de omstreken tot op vrij verren afstand evenmin. Maar juist daardoor kunnen van vele plaatsen de omstreken belangrijk zijn. Immers, waar vlakke velden zijn, kunnen groote legers opgesteld worden, en Leipzig heeft de treurige eer van vermaard te zijn als eene plaats, die veel menschenbloed heeft zien vergieten. Niemand bezoekt deze stad dan ook, zonder even een kijkje te nemen op het algemeen bekende slagveld van Leipzig, waar in 1812 de vrijheid van Europa op Napoleon I bevochten werd. Men ziet er niets dan bouwland. En toch, hoeveel ziet het geestesoog! En hoeveel reden van dank aan den Heere der legerscharen gevoelt men bij het nogmaals doorleven van die gewichtige dagen.

Wie in Leipzig komt, moet bovendien het graf van den Christendichter Gellert bezoeken, dat midden in de stad op een plein ligt, waar vroeger een kerkhof was. Ook verzuime hij niet Goethe's woonhuis, „Auerbachs Keller” (een restaurant), en Bach's huis te gaan zien. Een merkwaardig voorbeeld van de hooge achting, waarin het beroep van apotheker in Deutschland staat, is de „Löwen—Apotheke”. Dat is een fraai middeleeuwsch huis, waarin reeds sedert 1412 een apotheek gevestigd is.

Hebt ge vrienden in Leipzig wonen, dan zullen ze u medenemen om in een der bierhuizen een „Leipziger Gosche” te drinken. Zooveel bier en dat bovendien voor ons, Nederlanders, zoo onsmakelijk en zuurachtig is, krijgt men op weinig plaatsen bij één en dezelfde bestelling. Elk der gasten ontvangt een groote, breede, platte flesch vol, en de beleefdheid eischt dat die in niet al te groot tijdsbestek worde leeggedronken.

De oude stad Leipzig is ruim en breed gebouwd, veel ruimer dan men van oude steden gewoonlijk recht heeft te verwachten. Evenals in Bremen heeft men op zeer practische wijze de vestingwerken tot plantsoen ingericht, zoodat de oude stad omgeven is door een kringvormig park, waaromheen de nieuwe stad is gebouwd. 't Gevolg daarvan is natuurlijk dat niemand verder dan een minuut of tien verwijderd woont van een heerlijke wandeling midden in de stad; een wandeling waarvan dan ook druk gebruik wordt gemaakt.

Van Leipzig naar Dresden is slechts twee en een half uur sporens. Wie een fraaie stad, een schoone rivier, prachtige bergpartijen en een heerlijk museum in een kort bestek bij elkander wil genieten, ga daarheen. Dresden is schoon en ruim gebouwd aan de Elbe, en aan den ingang van de Sächsische Schweiz. Het museum bevat de heerlijkste en beroemdste voortbrengselen van de Italiaansche schilderkunst. 't Is een waar genot de „Madonna” van Rafaël, de „Ecce Homo” van Guido Reni, en de „Heilige nacht” van du Vinci te zien en te bewonderen. De fraaiste afbeeldingen geven slechts zeer onvolkomen en gebrekkig deze kunststukken weder.

Het doet een Nederlandsch hart goed, te bemerken hoe ruim en flink ook de oud-Hollandsche school in het museum te Dresden vertegenwoordigd is. Menige „Rembrandt” en „Frans Hals” vindt men daar, en we zien ze daar liever dan b. v. in het Louvre te Parijs, waar ze gewoonlijk op min eerlijke manier zijn aangeland.

Een schoone tour van Leipzig af is langs den noordelijken rand van Thuringen. Een rijkdom van historische herinneringen verdringt zich daar. Eerst komt men door het heerlijke Saaledal, den Christelijken Nederlander voornamelijk bekend door sommige van de liefelijkste novellen van den Duitschen schrijver N. Fries. Verder gaat men langs of door Erfurt, Weimar, Gotha, wereldbekend al ware het

alleen door Goethe's verblijf aldaar. Daarna volgt Eisenach met den Wartburg, zoowel een bezoek als een afzonderlijke behandeling in ons tijdschrift overwaard. Niet ver daarvandaan ligt Langensalsa, waar Gustaaf Adolf overwon en sneuvelde. Aan den avond van den welbesteedden dag, waarvan het hoogtepunt het bezoek aan den Wartburg was, komt men aan in Frankfort a/M. Wie zijn intrek neemt in het hôtel Salm, bevindt zich op beroemd gebied. Daar werd over den vrede van 1871 onderhandeld. Jammer — ten minste voor de bezoekers der stad — dat het „Judenviertel” met zijn zwaren ringmuur is afgebroken, en een schoone boulevard getrokken is over de plaats waar dit ellendige stadsgedeelte eenmaal lag. Ik zag het nog in zijn volle kracht. Welke fantastische, vuile, ellendige middeleeuwsche gevels! Smalle, hooge, sombere huizen volgepakt met arme Joden. Eén huis heeft men laten staan en wel dat waar een der Rothschilds geboren werd. Zijne moeder heeft nooit willen verhuizen, maar is overleden op de ellendige plaats waar zij een groot deel van haar leven doorbracht. Zóo althans verhaalde mij een Frankforter. 't Is eenerzijds goed dat niet allen zoo conservatief zijn. Maar aan den anderen kant mag niet ontkend dat een weinig van zulken trots geen schade doet en het karakter bewaart.

Van Frankfort over Worms naar Heidelberg is niet ver. Worms is alleen merkwaardig door zijne Luther-herinneringen, en het prachtige monument, ter eere van den geloofsheld daar opgericht. Een half uur is spoedig verbruikt door wien dat monument aandachtig wil bezien. Een der schoonste figuren van de groep is de stedemaagd van Maagdenburg, die het lijden om Christus' wil vertegenwoordigt. Ze zit in rouw gehuld, voorovergebogen met gebroken zwaard, de slachting harer inwoners door Tilly te betreuren.

Maagdenburg en Heidelberg! Welke herinneringen aan gruwzame, satanische wreedheid! Wie terug wil leven in vroegere tijden, neme in Heidelberg zijn intrek in het logement „Zum Ritter”; een oud gebouw, hecht en sterk, met steenen wenteltrappen en gewelfde zalen. Zoo zijn er niet vele in Heidelberg. En geen wonder. „Zum Ritter” ligt vlak bij de „Heilige Geest Kerk” en is met die kerk een der zeer weinige gebouwen in de geheele stad, welke gespaard bleven toen de Franschen in 1672 Heidelberg innamen en platbrandden. Een poëtisch gedenkstuk van hun gevreesde tegenwoordigheid lieten de Franschen achter in „Der gesprengte Thurm”, een gedeelte van het slot te Heidelberg. Dezen toren met meter dikke muren lieten zij in de lucht springen. Zoo sterk was het metselwerk dat, inplaats van tot een puinhoop te worden, slechts één kolossaal stuk van den toren losraakte en in een diepe gracht tuimelde, waar het nu, rondom dicht begroeid, een der meest romantische ruïnen vormt, die zich denken laten.

Een goed deel van de poëzie, die aan een tochtje door Duitschland verbonden is, schuilt in de legenden en sagen, die aan elk romantisch plekje zijn verbonden en voortleven in den mond der bevolking. Over 't algemeen is het volk met groote trouw aan die legenden gehecht. Levendig herinner ik mij de verontwaardiging, welke bij mijn gids werd opgewekt, toen ik als jongen van achttien jaar voor de eerste maal op den Drachenfels in het Zevenbergte stond en het waagde eenigen twijfel te openbaren aan de geschiedkundige juistheid van de legende van den door Siegfried verslagen draak. De man wilde er niet van hooren, dat niet woord voor woord waar zou zijn wat hij vertelde.

Weinige streken van Duitschland zijn zoo rijk aan legenden als de Rhijn, de trots der Duitschers, de heerlijkheid van hun land. Elke bergtop van eenig belang aan zijne oevers is gekroond met de ruïnen van een ridderkasteel, en geen enkel van deze gebouwen of het heeft zijne, meest zeer aantrekkelijke geschiedenis. In ons land schijnt men er haast mede te maken om de overblijfselen uit de middeleeuwen voor afbraak te verkoopen en als waardeloos te sloopen. In Duitschland daarentegen zorgt men er voor dat alle oude herinneringen in stand blijven, en dat den reizigers zooveel mogelijk het bezoeken van zulke plaatsen gemakkelijk en aangenaam gemaakt wordt.

Er ligt meer dan enkel poëzie in deze wijze van doen. Ze is hoogst practisch en verstandig. Ze getuigt van historischen zin, van piëteit voor het voor geslacht. Meer dan men oppervlakkig denken zou kweekt zij ferme vaderlandsliefde en mannenmoed aan. Half onbewust neemt het volk de voorvaderen, van welke zooveel schoone en kloeke feiten worden verhaald, terwijl men de plaatsen, waar die geschieden, aanschouwen en betreden kan, tot voorbeelden. Een volk heeft groote verplichting aan zijne mannen, die de oude verhalen uit dik bestoven kronieken tevoorschijn halen en aan tijdgenooten en nakomelingen oververtellen. Aan zulke mannen is Duitschland rijk. En Nederland behoort zijne schrijvers als Hofdijk, Van Lennep, Ter Gouw en anderen in waarde te houden.

Nu is 't zeker waar dat een land met bergen, grillige rotspartijen, enge en sombere dalen zich beter leent tot het doen voortleven der legenden, dan een land als het onze, weelderig en vruchtbaar en vlak. Het eerste spant aandacht en verbeeldingskracht in veel hoogere mate. De trek naar het onbekende, geheimzinnige, bovennatuurlijke, welke in elke menschenborst sluimert en het bewijs levert dat het materialisme reeds uit zielkundig oogpunt een leugen is, wordt door een romantische natuur sterk geprikkeld en ontwikkeld.

Dikwijls hebben de Deutsche legenden diepe beteekenis en rijke leering. Ze waren dan ook, gewoonlijk met een kern van geschiedkundige waar-

heid in zich, de gebruikelijke leermethode der middeleeuwen om het volk de zedelijke begrippen in te planten, welke de geestelijkheid noodig achtte.

Misschien biedt zich later de gelegenheid aan om sommige dier legenden met elkander te bespreken.
W.

VAN OVER ZEE.

Binnenkort zal ons vaderland bezoek ontvangen van leden der *Holland Society* d. i. Hollandsche vereeniging, te New-York.

Drie jaren geleden werd deze vereeniging opgericht, onder de in taal en strekking echt Nederlandsche zinspreuk: „Eindelijk wordt een spruit een boom.” Zij bestaat uit Nederlanders en uit afstammelingen der oude Nederlanders, die Amerika ontgonnen en Nieuw-Amsterdam, thans New-York, stichtten. Namen als Roosevelt, van Hoesen, de Witt van der Hoop, van Boskerck, Piet Hein van der Weyde, van Sielen enz. wijzen op die afkomst. Het is in Amerika een eer Nederlander te zijn, en de oud-Hollandsche afkomst is het, waarop men roem draagt in het land, dat geen eigenlijken adeldom kent. ¹⁾

Het doet ons genoeg in staat te zijn, hier als merkwaardigheid een en ander te geven, in betrekking tot het derde jaarfeest der vereeniging, onlangs te New-York gevierd. Een Hollandsch hart doet het goed.

Men vierde feest. Het program met afbeeldingen van tafereeltjes uit Holland, en met het wapen der vereeniging gesierd, bevat o. a. de volgende:

Spijskaart.

De Weleerwaarde Heer Theo. L. CUYLER, Th. D.
zal bidden over tafel.

„Eet wat gaar is, Drink wat klaar is,
Spreek wat waar is.”

Blauwe Landtongsche Oesters.

Sauterneswijn van 1874.

Soep.

Helder Schildpadsoep.

Zijschoteltjes.

Topaasche sereese.

Haringen. Kaviaar. Olijven. Selderij. Radijs.
Paukenvorm Rothschild.

Gekruide Gerechten.

Jong kip Heilbot in Maagde Stijl.
Gekookte Parijzer Aardappelen. *Roodewijn.*
Ossehaas, Balzac Stijl. *Pontet Canet.*
Aardappelen Benedictinorum.
Snijboonen, Engelsche Stijl. *Champagnewijn.*
Bijzonde Perrier Jouët.
Irroy, Buitengewoon droog.

¹⁾ Is 't niet om te blozen voor zoovele Nederlanders hier, die zich hun volk schijnen te schamen en in alles 't vreemde naäpen?

Voorgerechten.

Snippen in busjes, met Perigueux saus. *Louis Roederer.*
Doperwtten met Boter. *Grand vin Sec.*
Artisjokken in Dubarry Stijl.
Kreeft in Newburgsche stijl met Paddenstoelen.
Sorbet, Afrikaansche Stijl.

Gebraad.

Kanefasrug Eendvogels met Gelei van Aalbessen.
Gekruide Selderij-sla.
Broodjes, St. Hubert Stijl.
Bourgognewijn.

Koude Stukken.

Kalkoen van beenderen ontdaan, Renaissance Stijl.
Ossetong, Montpellier Stijl.
Versierde Yorksche Ham.

Zoete Gerechten.

Hollandsche Podding.
Ijs in Verschillende Figuren.
Koekjes. Ulevelen.
Gelei van Curaçao.

Gemonteerde Stukken.

Vruchten. Nagerecht. Mokka Koffie. *Likeuren.*
Goudsche Pijpen, en Amsterdamsche Tabak,
„Het Wapen der Nederlanden”, gebracht
van Holland door den Secretaris.

Fransche brandewijn van Robin, een en dertig jaren oud.

Dan volgen de:

Heildronken.

1. **The Scholars, Artists and Warriors of Holland** ¹⁾

Hon. Chauncey M. Depew.

Music. Vlaggelied.

2. **New Amsterdam, growing in Greatness but not in Goodness.** ²⁾

Hon. Abram S. Hewitt,
Mayor of the City of New-York.

Music. Wij leven vrij.

3. **The Dutchman and the Yankee.** ³⁾

Hon. George William Curtis.

Music. Yankee Doodte.

4. **Holland. „Oranje boven!”**

Mr. George W. Van Sielen,
Secretary of The Holland Society of New-York.
Music. Al is ons Landje nog zoo klein.

5. **Early Dutch Explorers and Geographers.** ⁴⁾

Ex-Chief-Judge Charles P. Daly,
President of the New-York Geographical Society.
Music. De Kabels loos.

6. Rev. Geo. D. Hulst, D. D., will present to The Holland Society, on behalf of our fellow-member Mr. Isaac C. De Bevoise, the old Communion Cup, A. D. 1708, of the Reformed Protestant Dutch Church of Bushwick, L. I., the motto inscribed upon which is,

¹⁾ Nederlands kunstenaars, geleerden en krijgslieden.

²⁾ Nieuw-Amsterdam (New York) toenemend in grootte maar niet in deugd (door den burgemeester).

³⁾ De Nederlander en de Yankee (volbloed Amerikaan).

⁴⁾ Vroegere Nederlandsche ontdekkers en aardrijkskundigen.

„Eet wat gaer is, Drinck wat klaer is,
Spreek wat waer is.”¹⁾

Music. Wien Neêrlandsch Bloed.

7. **Vondel, the Dutch Shakespeare.**²⁾

Hon. John Van Voorhis,
of Rochester, New-York.

Music. Noach en de Wijn.

8. **Our Nation's Debt to Holland.**³⁾

Mr. Warner Van Norden,
of New-York.

Music. Die Zilvervloot.

9. **The New Jersey Hollander.**

Hon. J. Woodhull Beekman,
of Perth Amboy.

Music. Haringlied

Daarbij is gevoegd ons „Vlaggelied” met keurige Engelsche vertaling door Mevr. Amelia E. Barr. Op den titel leest men:

„De vlag der Nederlandsche republiek vindt men in die der Vereenigde Staten terug.”

Beide hebben n.l. rood, wit, blauw, en zijn, door een groenen krans vereend, op de buitenzijde voorgesteld.

Welke verplichtingen legt ons niet een verleden op, dat nog na eeuwen machtig blijkt om in een thans geheel vreemd land zooveel geestdrift te wekken, zoo onuitwischaar te zijn! H.

¹⁾ Ds. Hulst zal den ouden avondmaalsbeker aanbieden uit 1708, van de Geref. Prot. Ned. kerk van Bushwick met de spreuk er op enz.

²⁾ Vondel, de Nederlandsche Shakespeare.

³⁾ De schuld van ons volk aan Nederland.

TER GEDACHTENIS.

Niet lang geleden ontviel Nederland een groot man — een groot man en een goed man tevens; goed, omdat hij al het goede van en uit zichzelf had leeren achten als een wegwerpelijk kleet, om alleen te roemen in de gerechtigheid, door Christus voor hem verworven.

Dat was Ds. A. Brummelkamp, vele jaren predikant en tot op gevorderden leeftijd leeraar aan de Theologische school der Christ. Geref. kerk te Kampen. Een man, die met Marnix tot leuze hebbende, „Rust daarginds!” nooit emeritus wou zijn, maar onvermoeid werkte zoolang het dag was, en nog vruchten droeg in den grijzen ouderdom, naar des Heeren Woord.

Wat aantrekkelijke persoonlijkheid, hoe uitnemend prediker, welk voortreffelijk onderwijzer Ds. Brummelkamp was, we zullen het hier niet opsommen. Evenmin in den breede nagaan, hoe hij, na zooveel leed en smaad om Christi wille gedragen, ten slotte zijn strijd heerlijk mocht bekroond zien, en zelfs door de wereld geëerd ten grave daalde. Hij ging niet heen zonder begeerd te zijn; een groote leegte laat hij achter; maar hij ging heen als hij geleefd

had, blijmoedig in zijn Heiland, en hij spreekt nadat hij gestorven is, door het getuigenis zoo vaak bij monde of in schrift afgelegd, en door de vele leerlingen die hij vormde.

Dat alles hebben ons tal van bladen berinnerd. En daarom volsta hier voor allen lof het dichterlijk „Vaarwel tot wederziens!” den ontslapene door meer dan één broeder toegeroepen. Allereerst dat van zijn vroegeren mede-student, Ds. J. P. Hasebroek:

„Op 't graf, de woning des doods,
Eens hooggeschatten landgenoots,
Naast wien 'k in lang verleden dagen
's Lands School bezocht, de buks mocht dragen,¹⁾
Om later, elk in eigen sfeer,
Saam 't werk te doen van éenen Heer,
Dien 'k bij dat alles hoog waardeerde
Om hoofd, hart en karakter eerde;
Op 't graf diens diep betreunden Mans
Leg 'k mijn vergeet-mij-nieten-krans,
Met handen, die ter beê zich vouwen:
Heer! droog de tranen, die 't bedauwen!”

J. P. HASEBROEK.

Ds. C. S. Adama van Scheltema, wiens medestrijder Ds. Brummelkamp was in den kamp tegen den sterken drank, wijdde hem deze regelen:

„De Heer riep tot zijn rust
den kloeken, wakkren strijder.
In woord en wandel geen
door liefde en eenvoud blijder
Getuige van zijn Heer
dan vader Brummelkamp.
Zijn leven, door Gods Woord
en Geest een heldere lamp,
Trok harten tot hem aan,
en dwong verstokte zielen
Berouwvol aan den voet
van Jezus' kruis te knielen.
Nu rust hij van zijn werk;
en wacht voor 's hemels troon
Den dienstknecht, uit de hand
zijn Meesters, trouwheids-kroon.”

Uit hoogachting en deelneming,
C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA.

En in Amerika, waar zoovele kerkgenooten en geestverwanten des ontslapenen onder de Nederlanders aldaar gevonden worden, herdacht hem Ds. J. I. Fles aldus:

„De tijding kwam, de droeve maar,
Die ons ontstelde, ons ontroerde,
Ons over land en zeeën voerde,
En vragen deed: ach, is het waar?

Hij is niet meer, de groote held,
De edele man, de blijde Christen,
Geen vriend van nuttelooze twisten,
Maar voor Gods Woord steeds in het veld.

Hij leefde voor de eere Gods,
Hij streed voor Jezus' naam en waarheid,

¹⁾ In den Tiendaagschen veldtocht, toen vele studenten meê uittrokken.

Een vriend van eenvoud en van klaarheid,
Bestreed alle ijdelheid en trots.

Vervolging heeft hij ondergaan,
Verguizing, hoon en bittere woorden,
Die wel in 't liefdrijk harte boorden;
Maar als een rotsman bleef hij staan.

En nu, hij leeft bij zijnen Heer,
Hij rust van lijden en van strijden,
In 't zalig hemelsche verblijden,
En werpt zijn kroon voor Jezus neer.

Want zeker is hij rijk gekroond;
Hij zal in 't eeuwig Godsrijk blinken,
Waar de eeuwge Halleluja's klinken,
Waar Jezus zijn getrouwen loont.

En wij, o volgen wij die treën,
Laat ons steeds voor de waarheid strijden
En — waar het moet — ook om haar lijden,
En dragen 't kruis, blij, wel tevreën.

Eén in hetgeen noodzaaklijk is,
In 't niet noodzakelijke vrijheid,
In alles liefde, dat geeft blijheid,
Zoo werkt men samen blij en frisch.

Die spreuk van vader Brummelkamp
Zij onze keuze, zij ons streven,
Malkaar ten zegen zij ons leven,
Naar 't Woord van God, het licht, de lamp.”
Zeeland, Mich. •

H.

EEN TROUWE VRIEND

VAN

PRINS WILLEM VAN ORANJE.

I.

Het is geen groot, althans geen deftig gemeubeld vertrek, waarin ik u thans binnenleid. De muren zijn wit, en hier en daar hangt een kaart van Rusland, Nederland en eene kleinere, die den beschouwer een denkbeeld moet geven van Amsterdam, hoe deze stad er omstreeks het begin van de 16de eeuw uitzag. Terzijde van een trap, die naar een pakzolder toegang geeft, staat een groote tafel, die bestemd schijnt te zijn als tentoonstelling van 'tgeen er in dit huis ten verkoop wordt geboden. Een paar groote bakken, beladen met verschillende soorten van rogge, eenige halfgeopende zakken, aangevuld met tarwe en andere granen, staan op die tafel en wachten op koopers. Voorts liggen er verschillende gereedschappen, maten, zeeften, gewichten en dergelijke hier en daar op den grond, en af en toe komt er een arbeider, om iets te koop en of te brengen.

Het eenige venster in dit vertrek is laag en de ruitjes zijn ongeveer zoo groot als de witte tegels van een oud-Hollandschen schoorsteenhaard. Voor

dit venster staat een tafel en daaraan zit de man, wiens naam nog ten huidigen dage een goeden klank heeft en wiens korte, maar roemwaardige levensgeschiedenis het onderwerp van dit verhaal zal zijn.

De geschiedenis meldt ons niet, in welk jaar deze man geboren werd; evenmin geeft zij ons eene afbeelding van hem; maar wanneer ik alles bijeenbreng wat de historie van hem bericht, wanneer ik hem zie arbeiden, handelen en strijden, om daardoor God, zijn land, zijn gezin en den door hem zeer beminden Prins Willem van Oranje te dienen, dan kan ik mij ongeveer een beeld van hem voorstellen, zooals hij zich thans, zittende bij dat venster, in eene stad ver van zijn geliefd vaderland, vertoont.

De geschiedschrijvers zijn het allen daarin eens, dat Jacob Simonsz. de Rijk tot eene deftige Amsterdamsche familie behoord heeft en van beroep korenkooper was. Zijn vader heette Simon en zijne moeder wordt Cornelia van der Pot genoemd. Dat hij onder de aanzienlijke of gegoede Amsterdamsche burgers van de 16de eeuw mag meegeteld worden, daarvan geeft ons zijn huwelijk een waarborg. Althans, hij was gehuwd aan de dochter van Nicolaas Hooft, een volle nicht van Cornelis Pietersz. Hooft, den bekenden burgemeester van Amsterdam en vader van den beroemden historieschrijver; een huwelijk, dat gewis niet zou plaats gehad hebben, zoo De Rijk niet in de rol der invloedrijke kooplieden goed stond aangeschreven. Over hem en zijn stand dus geen verschil, maar wel over zijn naam, hetgeen ons niet moet verwonderen, daar destijds de namen nog weleens verwisseld werden. Allereerst staat vast dat hij heette Jacob, de zoon van Simon, of kortheidshalve Jacob Simonsz. Na zijn huwelijk werd er aan dien naam iets toegevoegd, of door het volk, of door hem en zijne familie. In het banvonnis, dat over hem werd uitgesproken en waarop ik terug zal komen, wordt hij genoemd Jacob Simonsz. in den Hulck, een toenaam, afkomstig van het uithangbord aan zijn huis. Dit gebeurde meer. Om slechts een enkel voorbeeld te noemen. De geschiedenis van Amsterdam vermeldt ons van zekeren burger Laurens Jacobsz. Reael, een zeer geacht man, aan wien de Hervormde kerk aldaar veel verplicht is wegens zijn ijver tijdens de Reformatie. Deze burger heette eigenlijk slechts Laurens Jacobsz., maar op het uithangbord van zijn huis aan het Water stond: „In den gouden Reael,” en sedert heeft men hem en zijn geslacht Reael geheeten. Men heeft echter onzen Jacob Simonsz. de Rijk bijna nooit Hulck of Hulk genoemd, en waarschijnlijk is de toenaam De Rijk slechts een verkorting van De Rijke, om hierdoor aan te toonen, dat hij een man was van vermogen. Hij wordt echter niet altijd zoo genoemd. Alleen in sommige rekeningen, vooral van Veere, tijdens hij admiraal was,

heet hij Jacob Simonsz. Rijk, maar overigens wordt hij dikwijls blootweg Jacob Simonsz. genoemd, en slechts een enkele maal leest men als toevoegsel: „in den Hulck”.

Thans zien wij hem in den herfst van 1568 voor het venster zitten; en vraagt gij mij, hoe ik mij dezen man voorstel, dan geef ik u de volgende afbeelding, die ik mij van hem heb voorgesteld

Naar gissing zal hij in bovengemeld jaar hoogstens vier en dertig jaren geteld hebben en derhalve stond hij aan den ingang van den zich krachtig ontwikkelenden mannelijken leeftijd. Zijn donker hoofdhaar was kort afgeknipt, en zijn baard, die met wangharen en knevel een geheel vormde, droeg dezelfde kleur en scheen goed onderhouden te zijn. Even donker waren zijne wenkbrauwen, die aan het oog iets ernstigs verleenden, welks blik schrandereid en beslistheid te kennen gaf. De uitdrukking van zijn gelaat had iets zeer innemends, maar men kon er tevens vastheid van wil, rechtschapenheid en eerlijkheid op lezen. Slechts nu en dan schoot er een vurige blik uit zijne oogen, als zij iets zagen dat met recht en billijkheid streed, en zochten zij terstond naar een wapen, om het onrecht te bestrijden. Inderdaad, zoo was Jacob Simonsz de Rijk, een man van een werkzamen aard, met een vroom gemoed, vol liefde voor zijn land, maar wars van alle boosheid en bedrog, een vijand van dwingelandij en een voorstander van vrijheid des gewetens en van geloof. Hij droeg het kleed van den gegooeden burger, eenvoudig en toch — althans naar de mode van dien tijd — met smaak. Zijn hoed met een platten bol en slappen, smallen rand droeg geen ander versiersel dan een dik fluweelen koord. De punten van een smallen, platten kraag hingen over het bruine kamizool (vest?), dat tot aan den hals was dichtgeknoopt, en een soort van jas, die tot aan de knieën reikte, was van breede zoomen of kleppen voorzien, die aan dit kleedingstuk eenige opulstering gaven. 't Overige van zijne kleeding strookte geheel met het voorgaande, dat, wat snede en stof betreft, hem deed kennen als een man, die ruim met aardse middelen gezegend was.

Ijverig hanteert hij de pen en slechts nu en dan slaat hij den blik door de kleine ruitjes naar buiten, waar hij van verre de schepen zien kan, die de golf van Dantzig uitzeilen of zich haasten de haven te bereiken. Toch werkt hij niet ernstig door. Hem schijnt iets te kwellen; althans, hij begeeft zich naar de zoldertrap en roept:

„Hans!”

Eenige oogenblikken later komt de geroepene, een der arbeiders die hij in zijn dienst heeft, de trappen af en vraagt naar 's meesters begeeren.

„Hans, ga eens naar de kade, en zie of het schip „De Reiger” nog niet in 't gezicht is.”

„De Reiger, schipper Verstelle?” vroeg Hans.

„Dezelfde.”

Hans schoot zijn wambuis aan en verliet het vertrek.

„Wist ik maar, hoe vrouw en kinderen het maaken!” zei De Rijk, die de pen had neergelegd en thans voor zich heen tuurde, „dan kon ik met meer gerustheid mijn werk voortzetten. Hier, te Dantzig, ben ik volkomen veilig voor den nijldigen Schout van Amsterdam en evenzoo voor de woede van Alva, — maar mijn lieve vrouw en kinderen! Zullen die ongemoeid gelaten worden? Daarbij komt nog, dat ik zoo weinig verneem van den toestand, waarin mijne geboortestad zich bevindt. Ik weet alleen dat Noircarmes Amsterdam bezet houdt en daar gewis even wreed en trouweloos zal handelen, zooals hij dit gewoon is. Mijn arm Amsterdam!” vervolgde hij met een zucht, „hoe zult gij thans gebukt gaan onder het kwellende juk der Spaansche tirannie, en hoe verstrooid en machteloos zullen de arme schapen zijn, die thans zonder hunne herders Pieter Gabriël en Jan Arendsz. rondwalen! Ach, dat God zulks gedooft en de Reformatie en onze vrijheid derwijze onderdrukt worden!..... Maar misschien gaat deze booze tijd haastig voorbij en zal hieruit iets goeds en blijvends geboren worden. De Heere kent zijn tijd en Hij heeft nog volks genoeg in die stad en in ons land, dat de wapenen weet te voeren tegen den vijand, die ons wil onderdrukken..... Waar is de Prins? Wat doet zijn broeder Graaf Lodewijk? Zwerft de eerste nog rond in Duitschland, om geld en krijgslieden te verzamelen, teneinde het benarde volk tehulp te komen? En heeft Graaf Lodewijk zijn overwinningstocht, na de zegepraal in Heiligerlee, voortgezet? o, Dat ik op al deze vragen een goed, verblijdend antwoord kreeg! Maar wie zal het mij geven? Er komen hier thans bijna geen schippers uit Holland, daar zij vreezen door Spaansche piraten opgebracht en verbeurdverklaard te worden..... Mijn eenige hoop is thans, naast God, op schipper Verstelle, die, naar luid van een brief, dien ik eergisteren ontving, spoedig hier verwacht mag worden. Geve God, dat hij komt en goede tijding brengt!”

In dit oogenblik werd de deur geopend en trad de verwachte schipper binnen. Met een warmen handdruk werd hij ontvangen en de vreugde straalde uit De Rijks oogen, toen hij naast den man gezeten was, naar wiens komst hij zoozeer verlangd had.

Nu, Verstelle bracht dan ook goede tijding, al was niet alles zooals De Rijk het begeerde. De brieven van zijne vrouw en familieleden waren tamelijk geruststellend. Sedert de meeste Gereformeerden Amsterdam verlaten en de wijk naar Oost-Friesland genomen hadden, had de regeering der stad, die meest in Roomsche handen was, weinig ten nadeele der on-Roomschen in 't werk gesteld. De stad was thans rustig en de Roomsche eeredienst in alle praal en luister hervat. Verstelle bracht hem ook

geld mede tot voortzetting van zijn handel, daar De Rijk in zijn overhaaste vlucht meer op lijfsbehoud dan wel op het meenemen van klinkende munt was bedacht geweest. En dit geld kwam hem goed tepas, niet slechts voor zijn handel, maar vooral ter volvoering van een plan, dat elken dag meer en meer in hem rijpte. De beste tijding, die Verstelle hem echter bracht, was dat zijne vrouw, zijn lieve Margaretha, zich gereedmaakte, om ook herwaarts te komen, teneinde zoolang de ballingschap met hem te deelen, totdat er betere tijden zouden aanbreken.

Genoegelijk en hartelijk waren de gesprekken, die beide mannen met elkander voerden. Beiden dienden God, hadden hun land lief en genoten wederzijds vertrouwen.

„Deel mij toch eens naar waarheid mede,” zeide Verstelle in den loop van het gesprek, „wat toch de reden is geweest van uw overhaast vertrek? Ik bevond mij te Antwerpen, toen dit plaats had, en gij kunt u voorstellen, hoe vreemd ik opkeek, vernemende dat gij het land hadt verlaten.”

„Dat zal ik u zeggen,” antwoordde De Rijk. „Gij weet, dat de beeldstormers twee jaren geleden erg huisgehouden hebben te Amsterdam. 't Heeft mij zeer geërgerd, maar mijne aanhangers der Reformatie waren te gering in aantal en ook te machteloos, om de woede en baldadigheid van het gespuis tekeer te gaan. Die storm werd wel bedwongen en de Burgemeesters, dit dulle bedrijf aan ons, voorstanders der Hervorming, toeschrijvende, verleenden ons wel meerdere vrijheid en stonden ons zelfs het gebruik van een paar kerken af, waarin onze leeraars Gods Woord konden prediken, maar er bleef van dien storm nog iets over onder het volk, dat steeds gereedstaat, wanneer er iets is omver te halen of te plunderen. Nu weet gij, dat bij den beeldenstorm het klooster der Minderbroeders op den O.-Z.-Achterburgwal bij de Molenscheen het weer bezig waren te vernieuwen. Op een zekeren dag, terwijl timmerlieden en metselaars ijverig bezig waren de geleden schade te herstellen, ging ik langs den Burgwal en wilde de Minderbroedersbrug oversteken, toen mij eenige korendragers staande hielden en mij vroegen: „Moet dat?” Ik begreep best wat zij bedoelden en dat zij gaarne de hand zouden uitgestoken hebben, om het klooster gelijkvloers te maken, maar ik wilde met zulk een afbrekerij niets te doen hebben. Willen zij de Roomsche kerk houden, mij goed, mits zij ons niet verhinderen den Heere te dienen naar ons geloof. Ik liep door zonder een antwoord te geven, maar den volgende dag kwamen deze korendragers aan mijn huis in den Hulk en zeiden: „Wanneer gij ons een ton bier geeft, dan breken wij die kerk van boven tot beneden af.” Ik gaf hun toen eenvoudig ten antwoord: „Die Minderbroederskerk staat

mij volstrekt niet in den weg.” Ik sloot de deur en liet de mannen staan, daar het mij gebleken was, dat er met volk, dat opgewonden is, moeilijk bedaard en kalm te spreken valt.

Ik dacht er ook verder niet meer aan. Misschien ware het goed geweest, zoo ik de wethouderschap van een en ander in kennis had gesteld, maar ik beschouwde het destijds als een voorbijgaande opwelling, die wel bedaren zou.

Nu, die bedaring kwam dan ook, toen de Spaansche koning den hertog van Alva naar ons land zond en er gevolg werd gegeven aan de plakaten tegen de ketters. Hierdoor steeg de Roomsche wethouderschap in aanzien en werden allen, die slechts verdacht stonden met de Hervormingsgezinden te heulen, voor den bloedraad gedaagd. De kinderachtigste dingen werden verzonnen en alle oude veeten weder opgehaald, om de aanhangers der nieuwe leer en religie te bemoeilijken. Bij die gelegenheid kwam ook het voorval op de Minderbroedersbrug en het gesprek, dat ik met de korendragers in mijn huis had gehouden, te berde, en in plaats van mij over mijne bezadigdheid te prijzen en het gegeven bescheid goed te keuren, gaf de Schout er een verkeerde uitlegging aan. Het was hem te doen om mij in zijne macht te krijgen en een plaatsdankje bij Alva te verdienen. Nu, gij kent het spreekwoord: „Wie een hond wil slaan, vindt overal een stok.” De Schout bleef bij zijne verklaring, die hierop neerkwam, alsof ik het volk een ton bier zou aangeboden hebben, zoo het de kerk wilde omverhalen, en legde het verzwijgen daarvan te mijnen nadeele uit. Hij ging zoo dwaas en roekeloos tekeer, dat ik het beter vond hem voorloopig uit den weg te gaan; ik nam een haastig afscheid van mijne vrouw, kinderen en moeder, en na mij eenigen tijd bij een vriend schuilgehouden te hebben, vertrok ik herwaarts, waar ik nu, onder Gods zegen, met aanvankelijk geluk mijn korenhandel voortzet.

Tot heden geloof ik wijs gedaan te hebben met Amsterdam te verlaten, want dat het Alva te doen was om mij gevangen te nemen en van 't leven te berooven, bewijst het banvonniss, dat hij kort na mijn vertrek tegen mij uitvaardigde. Ik kan mijn land beter dienen door mijn leven dan door mijn dood. Maar gij begrijpt best, vriend Verstelle, dat het mij op den duur hier niet bevalt. Ik heb mijn vaderland te lief dan het voor altijd den rug toe te keeren. Ik mis hier zooveel, dat ik te Amsterdam heb moeten achterlaten, en wel is waar mag ik mijne vrouw en kinderen hier verwachten, maar Dantzig, ja geheel Duitschland kunnen mij Amsterdam niet vergoeden. Daarbij komt nog: het hindert mij zoo, werkeloos te blijven voor het vaderland, dat niet slechts onze gebeden, maar ook ons geld en onze krachten behoeft, om het van de vreemde overheersching te verlossen. Ik ga dan ook van een plan zwanger, om niet langer hier te blijven, maar naar

het vaderland terug te keeren en met de wapens in de hand den dwingeland Alva tegen te staan.”
(*Wordt vervolgd.*)

EEN VREEMDE SEKTE.

De apostel Petrus leert ons in zijn tweeden brief, dat er „valsche leeraars zijn zullen, die verderfelijke ketterijen bedekkelijk invoeren zullen,” en uit het Woord des Heeren Jezus zelf weten wij, dat er valsche profeten en valsche Christussen in het laatst der dagen zullen opstaan.

Deze profetische woorden nu worden wel in onzen tijd bewaarheid. Aan de vreemdste leeringen, de zonderlingste sekten ontbreekt het niet. We hebben Mormonisme, Spiritisme, Irvingianisme en wat niet *ismen* al meer. 't Vruchtbaarst zijn op dit gebied Amerika en Engeland.

In het laatste rijk, waar al eens een sekte bestaan heeft die een vrouw vereerde, welke moeder van den Messias zou worden (?), heeft zich in de laatste tijden weder een nieuwe sekte opgedaan, zoo wonderlijk, dat men haast vragen zou: „Hoe vindt ze nog aanhangers?” Trouwens haar uitzinnigheid is reeds allen openbaar geworden.

De dagbladen vermeldden dezer dagen den dood van mevrouw of liever „koningin” Esther Jezreël, het hoofd der sekte die wij bedoelen, genaamd: „Het nieuwe en latere huis Israels.”

Dit wonderlijk genootschap stond eerst onder leiding van Jerobeam Jezreël en zijn vrouw Esther. Doch drie jaren geleden stierf de man, en zijn vrouw nam als koningin de leiding der zaken over. Zij stond bekend als „koningin Esther”, de moeder Israels, en als „de vrouw”, die, „met den bezem in de hand, geroepen was het huis (d. w. z. het lichaam) te reinigen.” Zij zelf noemde zich „de laatste Eva”. Het doel der beweging, die door deze dame en haar bondgenooten geleid werd, is het „dolend Israel”, dat over de geheele wereld verstrooid is, bijeen te vergaderen en in Palestina weder bijeen te brengen. Onder haar geloofsartikelen behoort ook, volgens de *Globe*, dat hun stoffelijk lichaam onsterfelijk, hun aardsche leven onvergankelijk is, totdat hun doel bereikt en de Messias gekomen is.

De leiders dezer sekte, die, naar 't schijnt, ook „het leger des Heeren” heette — zij had te Brighton haar hoofdzetel — gaven voor rechtstreeksche openbaringen van den Heer te ontvangen, die zij dan in kleine boekjes onder het volk verspreidden. Aan het eerste drietal ontleenen we iets.

Het titelblad van het eerste luidt: „Openbaringen van Jehova God aan het leger des Heeren aangaande het Nieuwe Verbond, het eeuwig evangelie van onzen Heer Jezus Christus en toekomstigen Koning van Israel.” In de voorrede leest men, dat het „leger des Heeren” in deze laatste dagen verwekt is om de Schriften te vervullen; om te strijden tegen alle

vijandige machten in hemel en op aarde, vleesche-lijke, geestelijke en persoonlijke. Dan dat, terwijl de Heer der Heirscharen gedurende de toekomende 1000 jaren in Palestina zal heerschen, het overige der aarde onder de macht van den Antichrist zal staan.

Vóór eenigen tijd had een der profetessen een openbaring dat het „leger” bezit moest nemen van het Heilige Land in den naam des Heeren. Hierop ging een viertal er heen om dit te doen. Nu volgt een beschrijving van hun tocht en werkzaamheid; hoe zij bij Karmel kwamen, welke openbaringen zij er hadden en hoe zij den tempel moesten afmeten volgens de beschrijving in Ezechiël; maar ongelukkig wordt ons daarvan niets verteld of, waar, en hoe zij dit deden.

Sommige dier voorgewende openbaringen is het min oorbaar weer te geven; andere zijn voor een gewoon mensch geheel onverstaabaar.

Het eerste boekje is onderteekend door „koning Salomo”; want men moet weten, dat die lieden ook door een openbaring *nieuwe namen* gekregen hebben. Zoo trof men er behalve koning Salomo, koningin Esther, Mirjam, David, Elia en anderen aan. En die nieuwe namen veranderen weer naarmate hun werkzaamheden veranderen! Zoo zegt „Mozes, de leider van het leger,” dat hij vroeger koning Salomo heette; maar dat die naam nu aan een zekeren broeder Daniël gegeven is: Esther was Mirjam en omgekeerd.

Een der openbaringen luidt aldus: „Ik zal tot u toevoegen van alle deelen der aarde. Ik heb enkele getrouwen in de vier windstreken. Roep tot de vier winden des hemels en er zal een groot en machtig leger opstaan. Velen in Brighton zullen vernederd worden omdat zij tegen mijn werk gesproken hebben en u wilden uitwerpen; maar Ik ben uw God, vrees niet, Ik ben met u; al het geld is mijne, en al het goud en de verborgen schatten der heuvelen. o, Verheug u wanneer zij u vervolgen en allerlei kwaad van u spreken om mijnentwil; heb goeden moed, Ik heb al uw moeilijkheden en al uw vijanden overwonnen. Ik heb een groot werk voor u te doen in alle deelen van Engeland. Ja, de tijd is gekomen en vele mijner getrouwen zijn wachtende. Ja, gij zijt nu een groote macht geworden; blijft elkander getrouw, en koninklijke macht zal met ons zijn! Heb Ik u niet gezegd dat gij een macht en roem zoudt zijn op de aarde? Heb Ik u niet gezegd dat gij een vader veler volken zoudt zijn? Geheel Engeland behoorde dankbaar te zijn dat zulk een groot licht uit de duisternis verrezen is. Gij zult als een electrisch licht schijnen. Salomo mijn knecht, spoor dien verborgen schat op, welken Ik aan een mijner lammeren gegeven heb,” enz. Dit alles, zoo verzekert Salomo, sprak hij in vreemde talen in zijn slaap, en wel in Perzisch, Russisch, Arabisch en Grieksch.

Op een anderen keer profeteerde hij weer in zijn slaap, en dit werd afgeluisterd door koningin Esther, die zich in een aangrenzende kamer bevond. Die koningin Esther scheen meer met deze openbaringen te doen te hebben dan men wel meent. In de heele beweging was de hand der vrouw duidelijk zichtbaar. Zaterdags werd ook volgens openbaring de sabbat gevierd, en Vrijdags en Zondags hield men avondmaal. Vrijdags ter gedachtenis aan den kruisdood des Heeren en Zondags ter gedachtenis zijner opstanding.

Het tweede boekje is onderteekend door koningin Esther en Mirjam No. 1. Het derde handelt over den Koning Israels, die in hun midden is. „De Koning is een kind en dat kind is nog niet geboren.”

De lieden hebben ook een tabernakel, een doopdiensdienst en bijeenkomsten, waarop zij dansen voor het aangezicht des Heeren. Onze ruimte belet ons om in bijzonderheden te treden; genoeg zij het dat de tabernakel in verschillende cirkels afgedeeld is, waartoe ieder naar zijn mate van heiligheid bevorderd wordt. De gouden cirkel is de voornaamste; daarin stonden, naar de beschrijving, Mozes en koningin Esther, laatstgenoemde met een tambourine in de hand. Elf vrouwen en meisjes en een man kwamen eens de een na den ander al dansende binnen den cirkel. Zij moesten de twaalf stammen Israels vertegenwoordigen. Het dansen onder handgeklap, het wuiven van zakdoeken en gezang, ging eerst langzaam, maar werd al gaandeweg wilder en woester. Zij schenen zich niet te kunnen intoomen, maar gedreven te worden door een onzichtbaren invloed. Het was een draaien en buigen en zwaaien en springen, dat zelfs de toeschouwers duizelig maakte. Dit duurde omtrent een uur lang, zoodat de vrouwen en meisjes de een na de ander uitgeput aan de voeten van Mozes neervielen; alleen de man, die meegedaanst had, hield het uit.

Onder het dansen riep „Mozes” uit: „Nu, geliefden! dit zijn de stammen Israels en God heeft ze wederom saamgevoegd en Hij zal zijn uitverkoren volk als overwinnaars naar het Heilige Land leiden. Ik zeg u dit; want het is geopenbaard aan het leger des Heeren — 's Heeren eigen uitverkoren volk. De duizend jaren van vrede zullen nu spoedig aanbreken; en wij Gods eigen leger — ja, zijn eigen leger, wat ook het belijdend Christendom er van moge zeggen — zullen binnenkort, ja binnenkort, geliefden — werkelijk bezit nemen van Palestina om er duizend jaar — het duizendjarig rijk — de duizend jaar van vrede te wonen; terwijl al het overige der wereld, al de gruwelen der belijdende Christenheid, in duisternis en in hun bezoddeling gelaten worden; want zij zullen niet mogen inkomen waar Jehova's eigen volk is.”

Ongeukkig stierf reeds vóór jaren als we zeiden de man die Israel zou verzamelen, wat natuurlijk een groote slag voor de zaak was. Doch men hield

vol, tot nu ook te Chatam de vrouw is overleden. Nu de bedrogenen eerst hun koning en daarna hun koningin hebben zien sterven, zal het geloof wel zeer geschokt zijn. Intusschen hebben een aantal dezer „geloovigen” al hun bezittingen aan de schatkist der sekte geofferd, en sommige hunner, die welgestelde lieden waren, verkeerden thans in volslagen armoede. „'s Heeren schatkist” is met hun geld verrijkt; ja, vele hebben goede betrekkingen en huiselijk leven vaarwel gezegd om voor het huis Israels te arbeiden.

Voorwaar, 't is een vreemde tijd waarin wij leven! Beschaving, verlichting is het wachtwoord, vooruitgang de leus. De oude waarheid wordt door nieuw (en beter?) licht vervangen en ten slotte — zien we overal de oude dwaling weer opleven, en vinden de grofste uitzinnigheden predikers en aanhangers.

Maar wie het Woord Gods verwerpt, wat wijsheid zou die hebben? H.

UIT HET LEVEN.

Vier wonderkinderen tegelijk.

„Te Mansfield, Massachusetts, is een driejarig kind, dat nagenoeg elk muziekstuk dat het hoort, op een „mond-orgel” kan naspelen, met *variaties* van zijn eigen.”

De *Cincinnati Enquirer* is opgetogen over de wonderlijke prediking van een jongetje van elf jaar, „den Eerw.” Pascal Porter van Madison, Indiana. Avond aan avond verdringen de menschen zich te Williamstown, Kentucky, waar hij spreekt, om hem te hooren. „Zijn preeken”, zegt genoemd blad, „zijn logisch en leerstellig. Leeraars in de kracht des levens, en anderen, vergrijpsd in den dienst des Heeren, hangen aan zijn lippen en luisteren met bewondering naar zijn welsprekende taal.” (?)

„Een bericht uit Burgettstown in Amerika meldt dat Mrs. Emily Chartiers haar man tweelingen heeft „vereerd”, een knechtje en een meisje. Ze zijn echter van miniatuur-gestalte: acht duim lang, zes duim dik om de middels en de voetjes zijn slechts twee duim in lengte. De hoofdjes passen in een theekopje en zij wegen omstreeks anderhalf pond. Ze zijn klein, maar gezond, en de ouders genieten het voorrecht, dat zij reeds door honderden menschen zijn bezocht, om deze wichtjes te bewonderen. Hoeveel het kijkgeld is, wordt niet gemeld.”

Alles echt Amerikaansch!

H.

Waartoe de vrouwen verordend zijn.

„De vrouwen praten over het huishouden als meesters, met liefalligheid en met aangename stem, alzoo dat zij Cicero, den welsprekendsten redenaar, overtreffen; en wat zij met welsprekendheid niet teweeg kunnen brengen, dat verkrijgen zij met wee-

nen. En tot zulke welsprekendheid zijn zij geboren, want voor die dingen zijn zij veel welsprekender en geschikter dan wij, mannen, die zulks door lange ervaring en studie verkrijgen moeten. Wanneer zij zulks evenwel buiten het huishouden wagen, dan deugen zij niet. Want, ofschoon zij woorden genoeg hebben, ontbreekt het haar aan zaken. Die verstaan zij niet goed, en zoo praten zij daarover op klapachtige wijze en halen alles zeer dooreen. Daaruit blijkt, dat de vrouw geschapen is voor het huishouden, en de man voor de staatkunde, het wereldbestuur, den krijg en de rechtszaken, om die te voeren en te besturen."

Zoo zegt Luther in zijn tafelgesprekken. Maar ieder vat wel, dat zulke redeneeringen al lang verouderd zijn en uit den tijd, gelijk de man die ze hield. Tegenwoordig leeren de vrouwen liever algebra, eischen kiesrecht, ja, worden burgemeesteressen!

We gaan wel vooruit!

H.

Nakroost.

Een schrijver in een Engelsch blad heeft uitgerend, dat als men een paar speenvarkentjes opbrengt, en hun nakomelingschap niet opeet maar in leven laat, men in tien jaar 6,434,838 varkens bijeen zal hebben. Jammer dat het wat duur is om de proef te nemen!

H.

In Californië is een Indiaansche stam reeds zoover uitgestorven, dat er nog maar één bejaard manspersoon overblijft. Met hem zal ook zijn taal teloor gaan.

H.

Wie een goede verfdoois bezit heeft wellicht niet bedacht hoeveel er noodig is om die saam te stellen.

Elk werelddeel toch levert het zijne aan de stoffen — uit het dieren-, planten- en delfstoffenrijk — welke noodig zijn ter bereiding der kleuren die men vindt in zulk een doos.

Van de cochenille-insecten verkrijgt men zoowel het prachtig hoogrood als het gewone *karmozijn*, het *scharlaken* en het *purper*. *Sepia* is de inktachtige vloeistof, welke de inktvisch afgeeft om het water zwart te maken als hij vervolgd wordt door andere visschen. *Ivoorzwart* en *beenzwart* worden bereid van ivoorafval. Het schoone Pruisisch *blauw* wordt verkregen door paardenhoeven en andere hoornachtige afval saam te smelten met ongezuiverde potassium carbonate. Het werd door een toeval ontdekt. Uit het plantenrijk bekomen wij *karmozijn*, dat getrokken wordt uit wortels, bast en gom. *Blauwzwart* komt van de kool van wijngaardranken. *Zwartsel* (lampzwart) is het roet van zekere harsachtige stoffen. Uit de meekrapplant, die in Hindostan tehuis behoort, wordt het Turksch *rood* bereid. *Guttegom* komt van het gele sap eens booms

en wordt door de inboorlingen van Siam in kokosnotenschillen opgevangen. Ruwe *terra sienne* is de natuurlijke aarde, die gevonden wordt in den omtrek van Siene, Italië, die gebrand een schoone verfstof levert. Bij deze plantaardige verstoffen kan waarschijnlijk nog gevoegd worden de *Chineesche* (Oost-Indische) *inkt*, die men zegt, dat bereid wordt van gebrande kamfer. De Chineezzen willen het geheim der bereiding niet mededeelen. *Mastik* (gom), zekere soort vernis, wordt bereid van de gom van den mastikboom, die inheemsch is op de Grieksche eilanden. *Bister* (roetverf) is het roet van houtasch. Echt *bergblauw* (ultramarijn) wordt slechts weinig bereid. Het wordt verkregen uit den kostbaren lapis lazuli (blauwen steen) en kost een fabelachtigen prijs. *Chineesch wit* komt van zink. *Scharlaken* is jodium van kwik en *vermillioen* komt van kwikerts.

H.

In zeer ernstige tijden ontving president Lincoln eens bezoek van een gezantschap van predikanten. De spreker zeide: „Mijnheer de president, wij hopen, dat wij in den tijd van nood, dien ons volk thans moet doorleven, God op onze zijde zullen hebben, en dat Hij ons de overwinning zal doen behalen.” Lincoln antwoordde erustig: „Het is bij mij de voornaamste vraag niet, of God op onze zijde is, maar of wij aan Gods zijde zijn; want dat wil de Heere God van ons.

H.

Van goud-syndicaten hebben wij in den laatsten tijd genoeg gehoord; maar dat er ook een syndicaat bestond om preeken te verspreiden, dat wisten we niet. Toch is dat het geval. Te Brooklyn in Amerika is reeds een tijd lang een syndicaat gevormd, dat het alleenrecht heeft om de preeken van Dr. Talmage te laten drukken. Wekelijks worden er 13,600,000 afdrukken van 's mans leerredenen in Amerika verspreid en meer dan 4,000,000 in andere landen. Wat hij Zondags preekt, is reeds Maandag in Engeland te lezen, daar alles per telegraaf overgeseind wordt. Ook naar andere groote steden in Amerika gaat de preek per telegraaf.

Zeldzaam.

Te Solnitz in Saksen leest men het volgend grafschrift, door een weduwnaar gesteld:

„In Pruisen geboren, in Rome leeren kennen, in Frankrijk den echt beloofd, in Ohlau voltrokken, in Stannowitz geleefd, in Solnitz gestorven en begraven, rust hier mijn lieve, goede vrouw Barbara Springstein. Zij was een vrouw naar Gods Woord d. i. *zonder toornigheid*. Lezer, bid voor haar, want *zulke vrouwen zijn zeldzaam*. Dit schrijft tot haar blijvende eer, haar trouwe echtgenoot Mattheüs Springstein, vaandrig. 23 Aug. 1741.”

H.

Een rijmlustige politie

bezit men of bezat men nabij Köslin in Duitschland. Daar vindt men aan een dalweg 't volgende opschrift op een bord:

„Hiermede wordt er op gewezen,
Dat ieder die nog eenmaal dezen
Bijzondren weg durft gaan door 't dal,
Voor 't eerst drie mark betalen zal.
Doet hij 't herhaaldlijk zoo wordt immer
De straf — drie marken meer, dus — slimmer.
Voor 't strenge toezicht op den duur,
Waakt trouw

Het plaatselijk bestuur.”

Hoe dichterlijk!

H.

Jesaja LIII.

In een stad in Bessarabië (Rusland) was 20 jaren geleden aan een groote Joodsche gemeente een voor naam rabbijn als leeraar verbonden. Op zekeren dag ontving hij bezoek van den jongen predikant der Engelsche gemeente dier stad, welke prediker onlangs zijn ambt aanvaard had en hem verzocht om onder richt in de Hebreeuwsche taal. De rabbijn toonde zich niet ongenegen, maar stelde de voorwaarde, dat bij het onderwijs niet over godsdienstige zaken of den inhoud van het gelezene zou gesproken worden. De predikant nam de voorwaarde aan.

Zij hadden het Oude Testament reeds tweemaal doorgelezen, en waren voor de derde maal aan het 53ste hoofdstuk van Jesaja gekomen, die bekende profetie van het lijden onzes Heilands. Tot nu toe was er niets gebeurd, waarin de predikant zijn gedane belofte niet nakwam; men hield zich alleen met het taalkundig onderwijs bezig. Ditmaal begon de rabbijn de les met de woorden: „Ik kan niet langer zwijgen over datgene, wat mijn hart be waart; ik erken in den Knecht des Heeren, dien Jesaja schildert, Jezus, die onder Pontius Pilatus geleden heeft en aan het kruis gestorven is.”

De predikant herinnerde hem nu aan de door hemzelf gestelde voorwaarde, maar de rabbijn verklaarde, dat het bij hem nu geen taalkundige vormen meer betrof, maar de gewichtigste vraag zijns levens. Thans vroeg hij op zijn beurt den predikant, dien hij onderwezen had, om onderwijs in het Nieuwe Testament.

Vervloekt en ontferd door zijn bloedverwanten verliet de rabbijn na verloop van een jaar zijn standplaats en zijn vaderland, en wel als Christen, en bereidde zich te Berlijn voor om daar als Evangelisch zendeling te werken, wat hij dan ook kort daarop geworden is.

H.

Ter leering.

Een waardig diaken had dikwerf met minachting gesproken van het werk van den leeraar en gezegd

dat het de gemakkelijkste zaak in de wereld was eene predikatie te doen; hij kon het zelf wel doen indien het noodig was. Op zekeren tijd gebeurde het dat de leeraar afwezig was, en niemand kon gevonden worden om zijne plaats te vervullen. Den diaken werd nu verzocht te prediken. Met blijmoedigheid trad hij den kansel op, en zijn tekst gelezen hebbende, stelde hij zich voor om te prediken. Hij poogde te spreken. Doch hoe meer hij poogde, hoe minder hij had te zeggen. Hij zag in wanhoop rondom zich, en nadat hij verscheidene malen herhaald had: „Mijne broederen”, zonder verder te komen, riep hij eindelijk uit: „Mijne broederen, indien iemand van u denkt dat het gemakkelijk is om te prediken, laat hem dan hier optreden en het beproeven.”

H.

T W E E B E R I C H T E N,

't een bedroevend, 't ander verblijdend, bereikten ons.

1°. gaat de zomervergadering van het Nederlandsch Jongelingsverbond dit jaar niet door. Hierna beter!

2°. zal in September het hoofdbestuur een vergadering houden, met de verschillende Jongelingsverenigingen te Amsterdam. Kome het dan eindelijk tot de langgewenschte — en hoognoodige! — samenwerking.

Op de conferentie van Jongelingsverenigingen te Stockholm wordt Nederland vertegenwoordigd door de heeren Daamen van Amsterdam (spreker) en Grelinger.

Als lid van den internationalen bond der Jongelingsverenigingen is voorgesteld de heer W. van Oosterwijk Bruyn te Zeist, voorzitter van het Nederlandsch Jongelingsverbond.

Het *Friesch Jongelingsverbond* viert 8 Augustus zijn jaarfeest op Haersma—State te Drachten. Sprekers zijn de heeren Ds. Douma, Ds. Ploos van Amstel, Ds. Diemer, S. Feenstra, Ds. Bos, Dr. Barger (Harlingen), Ds. Sikkell, Ds. Van Proosdij, Ds. Dosker (uit Noord-Amerika), Ds. Van der Velden en J. van 't Lindenhout.

Eindelijk — 't best komt het laatst — loopt het gerucht, dat op Spitsbergen, anderen zeggen op Nova Zembla, een Jongelingsvereniging wordt opgericht. Leden mogen alleen zijn twistgrage, vitzieke en snel in drift ontstekende leden van andere verenigingen, mits ophoudende tot deze te behooren. Art 1 van het reglement der nieuwe vereeniging luidt: „Alle besluiten worden genomen met algemeene stemmen + 1.”

Herinnering.

Onder verwijzing naar het onlangs door ons geschrevene, wekken we nogmaals onze Jongelingsverenigingen en voorts al onze lezers op, om elk in zijn kring, het groote feest van de vernieling der Onoverwinnelijke vloot niet onherdacht te laten. In Amsterdam zullen de Zondagsscholen het doen op 26 Augustus, terwijl voorts de Princessedag er tevens uitnemend gelegenheid toe biedt.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerland's Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

DE ARMADA VERNIELD.

(Uit het oude *Geuzenlied.*)

De stercke Godt, eeuwigh en sonder ent,
 Heeft zijn kracht hierin gemaect bekend,
 Dat hy ter schanden en gantschelijck onder de voet
 Nu heeft gebracht der Spaengiaerts hooge moet;
 Haer wreet opset heeft hy, zijn naem ter eeren,
 Door zijne macht, tot niet gedaen verkeerren.

In 't jaer een duyst vijf hondert tachtigh acht —
 Wonderlijck jaer by alle man geacht! —
 Isser een dier van vier jaren ende dracht,
 Van een Spangiaert in zee ter werelt gebracht,
 Vreemt van fatsoen, in sterckte groot en heerlijck,
 Ende om te sien seer wonder en verveerlijck.

O Hemelen, als gy aensaecht een vloot
 Van hondert vijf en dertigh schepen groot,
 Op 's waters rugh elck geleeck een kasteel,
 Vol geschut, kruyt, loot, en volcks seer veel,
 Meynde gy niet, dat men haest sou aenschouwen
 Der kinderen Godts verderf en swaer benouwen?

Gy volckeren, die 't meyr als wegh bepaelt,
 End' gy Staten, die Christo niet en faelt,
 Staten, verknocht soo vast met goet eendracht,
 Tot wederstant des spaenschen konings macht,
 Zeidy niet: daer en is geen hoop voorhanden,
 Dan alleen Godt, tegen onse vyanden? —

Onder hun was alreets verdeylt het goet
 Van Engelandt en van dees landen soet;
 Mijn is, seyt d' een, hiervan 't gouvernement,
 Mijn is dees stadt, seijt d' ander; hoort, hoe jent
 Ygelyck van hen (maer al te vroegh) vertelde,
 Zijn staet, zijn landt, goederen, en zijn gelde.

Maer Godt, die 't al uyt den hemel door-ooght,
 Den stouten drukt, den nedrigen verhooght,
 Die van zijn volck goedighlijck hoort de klacht,
 Als sy benaut hem bidden met aendacht,
 Heeft haestelijck over dit heyr hooghmoedigh,
 Nedergestort zijn toorn en gramschap gloedigh.

Want d' Engelsche, gelijk als honden snel,
 Dapper en kloeck, tegen dees beyren fel,
 Hebben gedaen, al met haer kleyne boots,
 Dees kraken hoogh met schieten veel aenstoots,
 En hebben hen soo vromelijck gedragen,
 Dat desgelycx noyt is gehoort zijn dagen.

Die van Holland en Zeelant, seer vermaert,
 Sijn alsdoen oock by malkander vergaert,
 Hebben d' uitganck van Duynkercken zoo bezet,
 Dat de prince van Parma wert belet,
 Met zijn schepen ende volck, in groote hoopen
 Aldaer versaemt, alsdoen in zee te loopen.

Van wint gejaeght, van d' Engelsche vervolgt,
 Oock van Godts hant, seer zijnd' op hen verbolgt,

Naer Oostend nu, dan loopen zy nae 't Noort,
Heel Schotland om, wie heeft desgelycx gehooft? —
Een groot deel op de Yrsche kusten stranden,
Een groot deel oock komen in 's vyants handen.

Gruwelyk gericht van Godt gebenedijt,
Waer op wel staet te letten in dees tijt,
Een wonderwerck getuyght seker en wis,
Dat als een mensch vol trots Godt tegen is,
Schikt Godt alsdan dat hy moet schanden dragen;
Naer hy groot is, daarna meet Hy zijn plagen.

Kudde van Christ, die metter waerheyt wel
Nu seggen mocht: o God van Israël,
Hoe wonderlijk hebstu ons vander doot
Des lijfs ende ziels bewaert, in desen noot! —
Singt van herten de weerdigheyt verheven
Van zijn goetheyt en sterckheyt daer beneven.

Dees koningen en dese princen, ziet,
Syn by den Heer der Heeren gantschelijk niet,
Dees moedige pof-hansen zijn voorwaer
Als stroo voort vier, voor onsen Godt loofbaer,
Want tegen Godt, zijn Soon, en zijnder kereken,
Helpt geene raet, aenslag, noch 's menschen wercken.

JERUZALEM! JERUZALEM!

DOOR

P. J. KLOPPERS.

XV.

„Ween, Sionite, ween!”
DA COSTA.

Toen de kruisvaarders de hoogten bij Emmaus beklommen hadden, vertoon den horizon de spitsen der heilige stad. 't Was, of hun bij dit gezicht een schok door de leden voer. Heilige aandoening maakte zich van die duizenden meester. Hier hief men den betraanden blik omhoog, om met het volle hart God te zoeken en het in stille verzuchting voor den hemel uit te storten. Dáar viel men weenende in elkanders armen. Ginds zonk men ter aarde en allen stamelden: „Jeruzalem! Jeruzalem!”

o Heilige aandoening, waarin alle twist verzoend, de herinnering aan al het lijden vergeten, alle glorie, tot hertoe behaald, als niets was.

Alle twist, alle lijden, alle glorie?

't Was Augustus van het jaar 1096. Daar trok dan het eerste geordende leger, op 's pausen roepstem, naar Palestina, om het heilige graf aan de handen der ongeloovigen te ontrukken. Het leger was ongeveer honderdduizend man sterk en stond onder de bevelen van den nederigen, maar kloeken, den bescheiden en edelen hertog van Neder-Lotharingen. De bloem der Fransche ridderschap had zich onder hem gesteld, vertrouwend, dat hij uit

dezen bonten chaos van natiën en standen een welgeordend geheel zou weten te vormen. En waarlijk, het vertrouwen in den edelen held werd niet beschaamd. Toch, zooveel was er, wat menig koning en keizer zou hebben doen aarzelen, zich aan het hoofd van eene onderneming te plaatsen, welke reeds in hare geboorte dreigde te mislukken. Reeds was Peter van Amiens met eene bende woeste lieden onder Wouter von Habenichts in het voorjaar uitgetogen. Plunderend en moordend waren zij door Deutschland getogen, schrik en ontsteltenis waren hen voorgegaan en dé brandende dorpen, de verwoeste akkers, een spoor van bloed en tranen teekende het pad dier vromen. Totdat ze in Hongarije, door welgeordende legerscharen aangevallen, dood en verderf ontmoetten. Peter de Heremiet en weinigen met hem ontkwamen het wrekend zwaard der Duitschers en sloten zich bij het leger der vorsten aan.

Door de ervaring van anderen geleerd, handhaafde Godfried de strengste tucht in zijn leger. De levensmiddelen werden op de doorreize uit de welvoorzene kas bij de Duitschers gekocht en betaald. In het Grieksche rijk verwachtte Godfried met open armen ontvangen te worden. Immers, het was de Grieksche keizer zelf, die hunne hulp tegen de Turken ingeroepen had. Hoe vergiste hij zich! Keizer Alexius was op de gedachte gekomen, dat deze vrome vorsten, behalve hun heiligen aandrang om het heilige graf onder de hoede van Christus' belijders te stellen, er nog wel de minder vrome bedoeling op na konden houden, om ginds in het Oosten zich eigen zelfstandige rijken te stichten. Toen nu de keizer zoover ging, dat hij enkele ridders in gevangenschap stelde, oordeelde Godfried het tijd den wantrouwenden vorst te straffen. De bloeiende Grieksche provinciën werden te vuur en te zwaard verwoest en Alexius gaf toe, onder voorwaarde, dat de kruisvaarders hem als leenheer zouden erkennen over de streken en steden, welke zij ginds zouden veroveren. Van nu aan konden zij dan ook op Alexius' hulp en vriendschap rekenen, zoolang zij zich in Griekenland ophielden.

Den 5^{den} Mei 1097 was de overtocht dier menigte naar Klein-Azië volbracht en straks lag het kruisleger voor de eerste Turksche stad, voor Nicea. Het Turksche leger, dat tot ontzet was komen opdagen, werd verslagen en de hoofden der gesneuvelden werden binnen de veroverde veste geworpen. De eikenstammen uit de omliggende wouden werden omgehouden tot stormrammen en schutdaken voor de belegeraars, doch de inwoners verpletterden de vijanden onder hunne stormdaken door de geweldige rotsblokken, die ze van de muren op hen wierpen. Zeven weken had het beleg geduurd en nog scheen er geen einde aan den voorraad kokende olie en brandend pek, waarmede de ingezetenen de bestormers van hunne wallen begroetten. Einde-

lijk vond een Normandiër het middel uit om den sterksten toren der stad te ondermijnen. Donderend stortte het gevaarte in. Nu was aan den weêrstand een einde. Het kruisleger bereidde zich tot een algemeen storm, toen plotseling de Grieksche vlag op de wallen geplaatst werd.

„De Grieken hebben ons verraden!” zoo klonk het in het kruisleger. 't Was zoo. De wankelmoedige Alexius had den burgers zijne bescherming aangeboden. Godfried was verontwaardigd. „Ten storm!” zoo beval hij, „en straks zullen we den trouweloozen Griek uitbetalen!”

Nicea viel en Alexius mocht met rijke geschenken de verontwaardigde vorsten verzoenen.

Door ziekten geteisterd, door twisten verdeeld, door den terugtocht van velen verzwakt, sleepte het kruisleger zich voort naar Antiochië. Het waterrijke dal, waarin de stad lag, was een waar lustoord. Geen Turk vertoonde zich op de wallen en 't scheen, dat de kruisvaarders, om de stad in te nemen, niets te doen hadden, dan zich te vergasten aan den rijkdom van levensmiddelen en de kostelijke vruchten, welke de streek hun zoo ruim aanbod. In overdaad en verkwisting werd de voorraad, waarmede men maandenlang het leven had kunnen rekken, binnen luttele weken verteerd. Toen kwamen ellende, honger en ziekte. Toen vluchtten de lafhartigen en naderden de Turken. Eindelijk was Godfried, zelf door een hevige ziekte aangetast, hersteld. Aan het hoofd der zijnen snelde hij de Turken tegen. Woedend was de kamp. Godfrieds heldenzaard maait de Saracenen om zich weg, zooals de landman de rijpe halmen voor zijn sikkel doet buigen. Een Turksch ruiter houdt hij met één slag doormidden. Ontzet wijken de Turken voor het paard, dat met het onderlijf van zijn ruiter door hunne gelederen holt.

En toch, vijftien maanden reeds duurt het beleg. Nog is Antiochië niet gevallen. Eindelijk opent het verraad de poorten. Op zekeren morgen zien de bewoners, bij het ontwaken, de kruisbanier van hunne wallen en torens wapperen en daarna — onze pen weigert de gruwelen te beschrijven, waarin, bij het gekrijsch der overwinnaars van „God wil het! Geene genade voor ongeloovigen!” de Turken en Joden, wier moed en volharding beter lot verdiend hadden, omkwamen. Tienduizend menschen, zonder aanzien van leeftijd of geslacht, werden gruwelijk vermoord.

Nauwlijks waren de kruisvaarders echter meester van de stad, of deze werd door een Turksch leger ingesloten. Hongersnood en wanhoop verbreidden zich nu nog sneller dan de pest en de onderlinge verdeeldheid, welke het leger in de stad teisterden. Hondertden lieten zich aan touwen van de muren af en gaven zich aan de Turken over. Menigten verscholen zich in kelders en gewelven om den strijd op de wallen te ontkomen, zoodat een der vorsten de stad op

verschillende plaatsen in brand liet steken, teneinde hen te noodzaken hunne schuilhoeken te verlaten.

Daar ontvangt de aartsbisschop Adhemar bezoek van een onbekend geestelijke. Vóór eenige maanden, gedurende het beleg, lag hij slapeloos in zijne tent, toen twee mannen in blinkend gewaad tot hem kwamen. De oudste, een man met zwarte, doordringende oogen, sprak: „Vrees niet! Volg mij! Ik ben Andreas, de apostel.” Het tweetal leidde hem daarop in de kerk van den heiligen Paulus, welke eensklaps temidden der nachtelijke duisternis helder verlicht werd. Hier bevalen zij hem te wachten. Weldra keerden zij terug en de apostel toonde hem eene lans. „Zie goed, waar ik deze verberg en wijs ze na de inneming der stad aan den graaf van Toulouse, opdat hij ze door twaalf mannen late opgraven.” Tot driemaal toe was het gezicht herhaald en bij de laatste maal had de geestelijke aan de doorboorde voeten van den tweeden hemelling bemerkte, dat deze niemand anders was dan Christus zelf. De plek, door den geestelijke aangewezen, werd onderzocht en de lans gevonden. ¹⁾

Het kruisleger gebruikte het Avondmaal. De priesters trokken in wit gewaad, met het kruis in de hand, door het leger en — nu werd de uitval beproefd. „Laat ze maar eerst allen uit de stad trekken, dan vellen wij ze met één slag!” zoo sprak het Mahomedaansche legerhoofd. 't Was in overmoed gesproken. Met den moed der wanhoop streden de Christenen, met den waan der misleiding hunne vijanden. Na weinige uren was de kamp beslecht. De Turken vluchtten naar alle zijden. De geheele legerdros en onmetelijke schatten vielen den kruisvaarders in handen. De aartsbisschop Adhemar reed met de heilige lans door de legerplaats en spoorde de krijgers aan om God voor de overwinning te danken.

't Was tijd naar Jeruzalem te gaan. Meer dan tijd. Immers, 't bleek nu, dat de Turken geduchter werden, naarmate de kruisvaarders meer triomfen telden.

Jeruzalem was korten tijd geleden door de Egyptische Fatimiden aan de Seldschucken ontnomen en dezen haatten de Egyptenaren nog meer dan de Christenen. Dit was in het voordeel van het kruisleger. Toch was de bestorming van Jeruzalem een hopelooze onderneming. Het kruisleger was versmolten tot op 38000 man. De gloeiende zonnehitte verwekte dorst en de Turken hadden het water vergiftigd. Gelukkig naderde een Genueesche vloot, rijk met wijn beladen, doch zij bracht tevens de tijding, dat een sterk Egyptisch leger tot ontzet naderde. Nu stond Peter van Amiens op, bezielde door nieuw leven en met de oude gloeiende welsprekendheid. Hoe? Het oog op het heilige graf geslagen,

¹⁾ Waar de kruisvaarders zelve aan een krijgslist hunner aanvoerders dachten, welke eenvoudig strekte om moed en geestdrift te doen herleven, daar behoeven wij zeker niet meer eerbied voor dit eigenaardig heilige te hebben.

zou men zich door de heidenen laten overwinnen en verdrijven! Eén kloeke poging en het einde van zooveel lijden, de oplossing van zooveel verdeeldheid, het loon na zulk een arbeid zou gewonnen zijn! De twistenden vielen elkaër aan het hart en zwoeren bij het graf van den Verlosser, te sneven tegen de heidenen of te overwinnen.

Zeven uren duurt reeds de storm. Daar wijst Godfried de zijnen met zijn heldenzwaard naar den Olijfberg. Een ridder te paard, van reusachtige grootte, heft daar zijn schild omhoog, dat ver in het rond als in een zee van vuur en vlammen schittert.

„Een wonder! Een teeken Gods! De Heer belooft ons zijn bijstand en beveelt het voortzetten van den krijg!” zoo klinkt de kreet van het leger. Weenige minuten later is Jeruzalem ingenomen. „Slaat de schenders van het heilige neder!” zoo klinkt het en 40000 Joden en Turken schreven met hun bloed op Jeruzalems straten, dat de Christenen het heilige graf bezaten. Op stapels van lijken werd Gode het offer voor de overwinning gebracht.

Aan Godfried van Bouillon werd de koningskroon geboden. „Zou ik dan een gouden kroon dragen, waar mijn Heiland en Verflosser een kroon van doornen gedragen heeft?” vroegde hij. Het koninkrijk Jeruzalem werd gesticht en Godfried aanvaardde het opperbestuur onder den bescheiden titel van *Beschermheer van het heilige graf*.

DE BOUWSTIJLEN.

DE CHRISTELIJKE TIJD.

In het Oude Testament lag symbolisch opgesloten wat in de volheid des tijds eenmaal werkelijkheid zou worden. Dit verschil tusschen afschaduwing en werkelijkheid spreekt o.a. ook uit de onderscheidenheid van den Joodschen tempel met de Godshuizen van den Christelijken tijd. De indeeling van den tempel van Jeruzalem in een voorhof, een heilige en een heilige der heiligen wijst er op, dat Jehova ontoegankelijk was voor het volk zonder tusschenkomst des priesters. Christus is echter gekomen als de Zoon, die ons den Vader heeft geopenbaard; in Hem hebben allen toegang tot God; en zoo staan ook de Christentempels voor allen open.

De eerste Christengemeenten, nog door het vijandige heidendom verdrukt, hielden hare godsdienstige bijeenkomsten deels ten huize der meest goede leden, deels — door den nood gedrongen — in de zoogenaamde *catacomben*, de onderaardsche grafgewelven van Rome. Zoodra zij echter tusschen de verschillende vervolgingsbuien door vrijer ademden, begonnen zij zich, vooral in de derde eeuw, eigen gebouwen in te richten, en nauwelijks had zich in het begin der vierde eeuw keizer Constantijn vóór het Christendom verklaard, of hij gaf bevel, „allerwegen

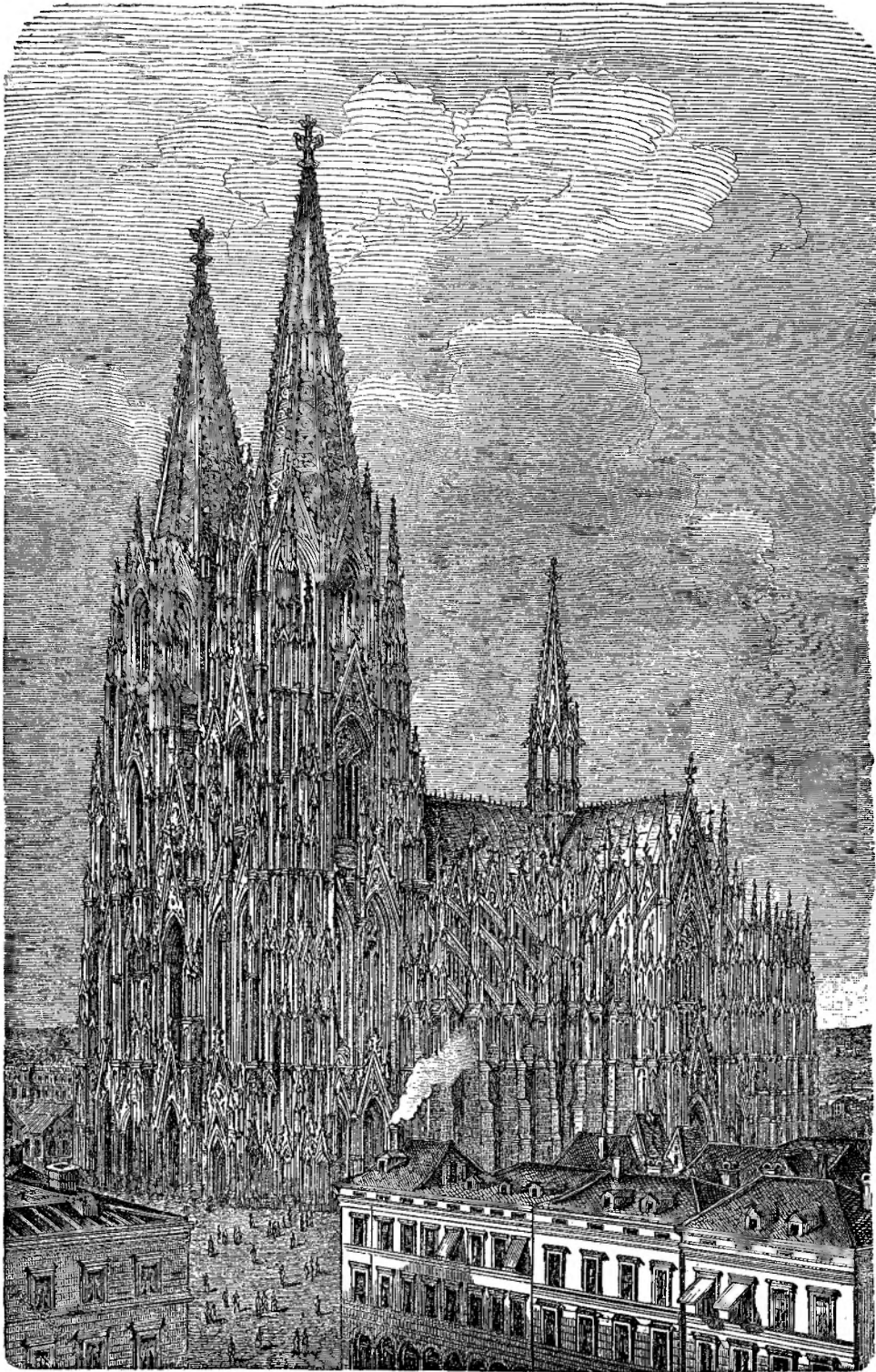
in de hoofdsteden en provinciën tempels en bedehuizen op te richten, de verstoorde te herstellen, de beschadigde te vernieuwen en andere weer geheel uit den grond op te delven.”

Hieruit volgt al onmiddellijk dat de bouwvorden der eerste Christenkerken geen nieuwe was. Gelijk men in het maatschappelijk leven aan de vormen der oudheid gebonden bleef, zoo richtte men zich ook naar haren bouwtrant. De bogen en zuilen, zegt Moll in zijn *Geschiedenis van het Kerkelijk leven der Christenen*, bleven hare gewone oud-Romeinsche vormen behouden, en zeer dikwijls gebeurde het, dat bruikbare overblijfselen van andere gebouwen voor de nieuwe kerken werden aangewend.

In hoofdzaak vertoonden die eerste Christenkerken den vorm van de publicke rechtsgebouwen der Romeinen, want het waren vooral deze, die op last van Constantijn voor de godsdienstige bijeenkomsten werden afgestaan, en zich daarvoor zoo goed leenden, dat ook de nieuwe gebouwen in dien trant werden opgetrokken. De Romeinsche rechtshuizen droegen den naam van *basilieken* en de eerste kerkelijke bouwstijl heet daarnaar de basiliekenstijl. De basilika had aan den voorkant een halfcirkelvormige nis, die boven den grond verheven was, zoodat verscheidene trappen er naar toe moesten leiden. Deze nis, de *apsis*, was vroeger de zetel der rechters en werd nu een afgesloten plaats voor de geestelijkheid. Aan den tegenovergestelden kant, even hoog als de apsis, bevond zich het voorportaal, eveneens toegankelijk door een trap. Zoo had heel deze binnenruimte min of meer de gedaante van een schip, waarvan het voorportaal en de apsis den vóór- en achtersteven uitmaakten en het lager gelegen middengedeelte de scheepsruimte. Zooals men weet, wordt dan ook werkelijk van dien eersten tijd af het middenruim der kerk *schip* genoemd. Dit schip was, evenals nog later in de gotische kerken, door twee zuilenrijen, in drie *schepen* of *beuken* verdeeld; het middenschip was tweemaal zoo breed als de zijbeuken. Het gebouw sloot zich van boven niet in een gewelf, maar was overdekt door een houten zoldering of dak.

Ten tijde van keizer Justinianus ontwikkelde zich ook in het Oosten de Byzantijnsche stijl, waarvan de prachtige Sophiakerk te Constantinopel (onlangs zoo schoon bezongen door onzen dichter Schaepman) als het schoonste voortbrengsel wordt geroemd. Deze stijl was wel verwant aan den Romeinschen, maar alles was hier meer ingericht op stevigheid, als bijv. zware muren, wier karakteristieke schoonheid bestond in de gladheid van het marmer en de scherpe bewerking der verschillende deelen.

De Byzantijnsche tempel, in Griekschen kruisvorm gebouwd, sluit zich van boven in een kruisgewelf, dat zich vlak in het midden, daar waar de beide balken van het kruis tezamenloopen, in den koepel vereenigt. De zuilen in twee rijen, tegenover elkaër

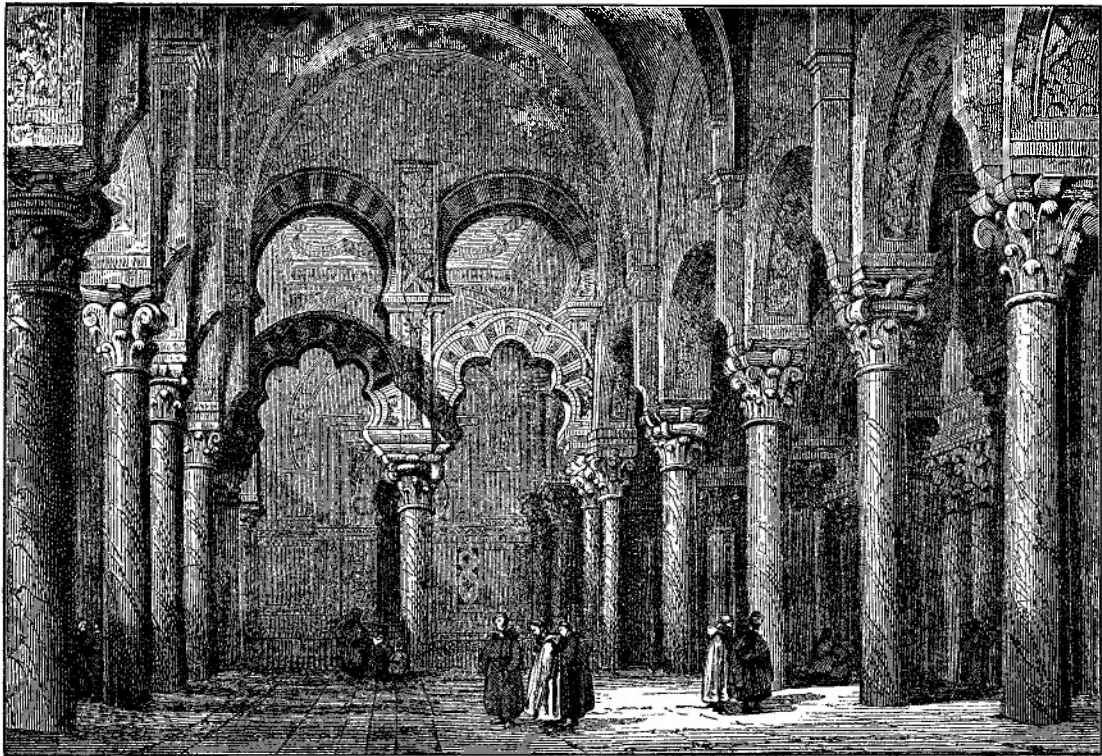

DE DOM TE KEULEN.

geplaatst, zijn kort, sterk en zwaar, als om den drukkenden last van den halfeirkelvormigen boog te kunnen torsen. De kapiteelen zijn rijk met ornamenten bedekt.

Een eigenaardige afwijking van den Byzantijnschen

stijl is de *Arabisch-Moorsche* bouwstijl (zie fig. 2), die in Spanje onder de Moorsche heerschappij het top-punt van haar bloei bereikte, zooals de beroemde *Alhambra* te Cordova daarvan het bewijs levert. Deze stijl, ofschoon uitgegaan van den Byzantijn-

DE ALHAMBRA TE CORDOVA.

schon, ontwikkelde zich al spoedig geheel zelfstandig en werd onder den invloed der Arabieren zoozeer gewijzigd, dat hij ten slotte een afzonderlijke bouwtrant is geworden.

De halfeirkelvormige boog bleef wel behouden, maar werd toch op andere wijze toegepast: de hoefijzerboog bekleedt vooral in dezen stijl een groote plaats. Wat de zuilen betreft, deze wijken dáarin af van de vroegere vormen, dat zij meestal zeer tener gebouwd zijn; de kapiteelen prijken nu eens met het Corinthisch acanthusblad, dan weer hebben ze den vorm van een bloempot. De muren zijn vooral aan den binnenkant met allerlei opschriften bedekt of bont versierd met lofwerk en bloemen; alles is zoo luchtig en vluchtig behandeld en zoo bevallig geschakeerd, dat men eer aan rijk gekleurde tapijten dan aan wanden van een tempel zou denken.

In het Westen vormde zich van lieverleë uit den ouden basiliekenstijl de zoogenaamde Romaansche stijl. In heel het plan en in alle bijzonderheden wordt deze Romaansche bouwstijl beheerscht door den vorm der basilieken. Diepe ernst is het sprekend karakter van de grootsche en krachtige gewoonten in dezen stijl, die

van Italië tot Engeland en van Duitschland tot Spanje nog als toonbeelden van het toenmalig grootsch scheppend kunstvermogen zijn overgebleven; wij noemen slechts de beide weidsche kerkgebouwen der twaalfde eeuw te Hildesheim en in ons land de schoone Roomsche kerken van Maastricht en Roermond en die van Oldenzaal. Deze laatste toont echter, wat er van dezen stijl werd, als de forschheid niet een weinig getemperd werd.

Van lieverlede ging deze Romaansche bouwstijl over in den zoogenaamden *gotischen* stijl (zie fig 1). De eenvoudige *rondboog* ontwikkelde zich tot den slanken *spitsboog* en deze maakt juist het geheel eigenaardig karakter der gotische bouwkunst uit. De gotische tempel, in kruisvorm gebouwd, bestaat vooreerst uit het schip, de groote middenruimte, die door twee zuilen rijen in drie *beuken* wordt afgedeeld; verder uit het zeshoekig koor en het hoogaltaar met de portalen.

De zuilen stijgen als slanke boomen op uit den grond, den hemel als het ware tegemoet, terwijl zij ook evenals de kruinen der boomen in de hoogte zich uitspreiden, waar alle tezamen vereenigd het

slanke spitsbooggewelf vormen, dat zich over den ganschen bouw uitbreidt. En door deze samenstelling, die in alle kleine onderdeelen en fijne geledingen telkens wederkeert, ontstaat de indruk alsof die zuilen en pijlers, wel verre van tot dragen bestemd, veeleer zelf in hun slankheid het hooge gewelf vormen.

Wat de ornamentiek betreft, die is meestal ongemeen rijk en stemt met het geheel volkomen overeen. Ze vertoont datzelfde opwaartsstrevend karakter van den spitsboog dat zoozeer geschikt is, om aan een vorm den schijn te geven, dat hij leeft, dat hij aanwast. Het kruis en de roos zijn de zinnebeelden, waarvan de gotische ornamentiek zich bij voorkeur bedient en die onder honderd onderscheiden vormen telkens terugkeeren.

De vensters, eveneens in spitsboogvorm, zijn met glasschilderwerk versierd, zoodat het licht zacht en getemperd naar binnen valt.

De torens, meestal door open partijen verfijnd en met ornamenten weelderig getooid, geven dienzelven indruk van dat organisch als het ware uit den grond opstijgen, terwijl zij uitloopen in de spits, waarboven zich dan het kruis verheft, om het geheel te voltooien.

Het is vooral in deze gotische kerkgebouwen, dat het karakter van den Christelijken godsdienst zich duidelijk afspiegelt. In het opwaartsstreven der gotische bogen spreekt een geest, geheel tegenovergesteld aan die van de lijnen der Chineesche architectuur; er is in de gotische een buiging, die bij de fierheid van het *Naar boven!* toch den deemoed niet uitsluit.

Daar is — zooals onze aestheticus Dr. A. Pierson zoo juist heeft gezegd — daar is in die gotische kerken leven, dat zich in volle schoonheid en rijkdom in de meest uiteenloopende vormen openbaart. In een gotische kathedraal is niet de beweginglooze koude en strakheid, soms wel der antieke bouwkunst eigen, neen, hier is alles bezielde, en alles schijnt de drager te zijn van den rijksten levensbloei. Daar is een eigenaardige volheid en oneindigheid uitgedrukt in die statige gewelven, die majestueuze zuilen met hare rijkgemonteerde kapiteelen in die hooge bogen, dat lofwerk, die bladeren en rozen, die in eindelooze verscheidenheid zich herhalen, evenals in de natuur de bloemen der planten. Leven dus, een heilig verlangen naar het oneindige, een richting der ziel naar het hoogste. Al deze eigenaardige gevoelens, die het Christelijk geloof wakker roept in het hart van den mensch, vinden wij als het ware symbolisch voorgesteld in den gotischen tempel. Daarin is niets dat zwaar is of een drukkende last schijnt; integendeel, het is of hij met zijn slanke torens van de aarde naar den hemel opstijgen wil. In één woord: het *Excelsior: naar boven!* de leus van het Christendom, vinden wij in de keurigste vormen weergegeven in de gotische architectuur.

K.

Taal en letteren.

Een dialect.

II.

Niet lang geleden bezocht mij een Duitscher, een vriendelijk, schrander man. Sprekend over Nederland, maakte hij de opmerking: „Wel beschouwd gelijkt dit volk in taal en zeden veel meer op de Engelschen dan op de Duitschers.”

Aangezien dit nu ook altijd mijn gevoelen is geweest, sprak ik het niet tegen, en geloof zelfs dat er menige goede les uit ware te trekken, b. v. voor Jongelingsverenigingen, die altijd Duitschland tot voorbeeld nemen. Ook voor onze onderwijzers, die nog altijd als er vreemde talen op school moeten geleerd worden met het *Fransch* beginnen, schoon het Engelsch de eigenlijke wereldtaal en bovendien het gemakkelijkst is, gelijk het Duitsch zeer moeilijk. Men zou zoo zeggen, dat het toch wijs ware met het gemakkelijkste te beginnen.

Doch dit in 't voorbijgaan. Wat ik zeggen wilde is, dat ook het Amsterdamsch dialect sterk wijst op dien karaktertrek, welken onze taal met de Engelsche gemeen heeft en die een der oorzaken is, waarom we haar zoo snel aanleeren. Eenige voorbeelden slechts.

Als de Amsterdammer zegt „skool”, „skuin”, dan spreekt hij de *sch* volkomen uit als de Engelschman het doet. Zegt hij „het leë (lag) daar”, „ik zeë dat”, dan is 't weder in overeenstemming met het Engelsch. Zoo ook „ik ga na ham” (Engelsch *home* = *huis*) of „allehens liep meë” (Eng. *all hands* = al 't scheepsvolk); een „watjekou” d. i. een onverwachte slag of stoot (Eng. *what you call?* = hoe noem je dat of: wat is dat?). Als de straatjongen een knikker een „doai” noemt, is dat het Engelsche *die* = dobbelsteen, speeltuig. „Jan zijn boek, Grietje der hoed” zijn uitdrukkingen, die op gelijke wijs door min ontwikkelde Engelschen gebruikt worden.

Ongetwijfeld heeft het veelvoudig verkeer door de scheepvaart veel tot die overeenkomst bijgedragen. Een merkwaardig voorbeeld levert het gebruik van het woord „rond” als *voorzetsel*, b. v.: „We zaten *rond* de tafel.” Dit *deugt niet*, doch sluipt meer en meer in. Voor 40 jaren was 't nog onbekend; doch het schijnt over Rotterdam, dat veel verkeer met Engeland heeft, te zijn binnengedrongen. Het is zuiver Engelsch (*round the table*).

Meer echter nog blijkt die overeenkomst met de spraak onzer overzeesche bureu uit wat de Franschen noemen „le génie de la langue”; den geest, de kracht, het wezen der taal. De Engelschman verkort zijn woorden, trekt samen, smelt ineen, laat letters weg enz. Evenzoo de Amsterdammer. *Sleë, lá, hè-we, bi-je, drop, gee-maar hier, buvrouw* (voor: slede, lade, hebben we, ben-je, daarop, geef maar hier, buurvrouw) bewijzen het.

Hieruit nu wordt weer duidelijk, wat we al meer

bespraken, en Bilderdijk reeds wist, dat het monnikenwerk is de voor driekwart toch verloren buigingsuitgangen angstvol vast te houden; ze worden meer en meer „oudheden”. Daartegen valt niet te doen, maar wel er op te letten.

Een verdere opmerking is, dat men voorzichtig dient te zijn met datgene wat strijdt tegen het eenmaal aangenomene dadelijk te verwerpen als „foutief” of als onbeschaafd, plat, als blijk van gebrek aan opvoeding. Waarom is eigenlijk de uitspraak *nou* voor nu in *onze* taal plat, in 't Engelsch goed? Vijfhonderd jaar lang is „so” of „soo” met s geschreven; onze z is eigenlijk Fransch in uitspraak. Waarom dus het zoo kwalijk genomen als iemand b. v. „soo”, of wel „sonen” schrijft, gelijk onze vaders en alle vreemde volken? Zeker, ieder kan geen spelling op eigen hand hebben als vroeger, maar, tusschen dat en hooghartig veroordeelen ligt veel. Want wat daarbij komt, lieve lezer, al zijt ge ook een taalman als Kiliaen of Max Müller, ge „knoeit” toch elken dag evenzeer als zij, die gij uitlacht. Als gij schrijft *ledekant*, *adjutant*, *aalmoes*, *dozijn*, zijt ge eigenlijk op ergerlijke wijs aan 't broddelen en.... Maar genoeg. Bedenk u wel eer ge een steen werpt.

't Is overigens voor een taalkenner, ja voor elk Nederlander diep beschamend te bemerken, hoe weinig hij eigenlijk nog van de gesproken taal kent. Dat blijkt niet alleen uit de vele *vakwoorden*, die alleen de timmerman, de smid e. a. begrijpen, maar nog vrij wat sterker uit het dialect.

Wat is b. v.:

een onke,
een onke doai,
een bak,
schroei,
laberdoedas,
watjekou,
divesant,
bamboeseeren,
gokken,
luikes,
merakel,
een blikke,
een dure kerel,
een dansekater,
een Ceres,
cornettebief, enz. enz.?

Daar zal menig heer of dame (als zij niet te preutsch is om het te lezen) op moeten zeggen: ik weet het niet. Als bijdrage tot het woordenboek waarover we ten vorigen male spraken, volge hier de verklaring:

een *doai* (Eng. die) = een knikker;
een *onke* wil zeggen de 3^e, 5^e of 7^e knikker; kortom die een getal oneven maakt. 't Woord is merkwaardig vreemd gevormd;
een *bak* is een kuiltje, waarin „geschoten” d. i. met knikers gespeeld wordt;

schroei = sterke honger, die de maag pijnigt of schroeit;

laberdoedas = spotwoord voor: muilpeer, slag om de ooren. Verbasterd van *Liebest du das* (Hoogduitsch): Hoe bevalt je dat?

watjekou = zie boven;

divesant = doorbrenger, van het Fransche *débauchant*, zwelger, enz.;

bamboeseeren, *barboeseeren* = verkwisten; oorsprong mij onbekend;

gokken = spelen met knikers, centen enz.; oorsprong onbekend;

luikes = verborgen, weggekropen. Men denke aan *luiken*, d. i. sluiten, b. v. de oogen luiken, en vergelijkte *meenens* van: meenen; *bedunkens* van: bedunken;

merakel = een die smoordronken allerlei wonderlijke sprongen maakt, of een die zich dwaas aanstelt; ook wel een afzichtelijk wezen; in het Fransch *miracle*, wonder;

een *blikke* = een politiedienaar, naar het *blinkend* koper op zijn hoofddekseel;

een *dure kerel* = een plaatsvervanger voor den krijgsveldendienst, wijl hij veel geld kost.

een *dansekater* = een draaitol, die springt of danst; denkelyk zoo genaamd naar de kromme sprongen die katten maken;

een *Ceres* . . . heeft niets gemeen met de godin van den landbouw dan den naam, welke tevens die eener bekende broodfabriek te Amsterdam is; een „Ceres” is een broodje daar gebakken;

cornettebief = bedorven uitspraak van *Corned beef*, wat te lezen staat op de blikken met Amerikaansch rundervleesch, afkomstig van gehoorn (*corned*) vee.

Hierbij laten we het ditmaal. Mocht onze studie den lezer belang inboezemen, dan zal ons dit aansporen haar voort te zetten. H.

EEN UITNEMEND VERSLAG

is dat, hetwelk de Christelijke Jongelingsvereniging: „Onze hulp zij in den naam des Heeren”, te Groningen, ons toezond. Het werd uitgebracht ter gelegenheid van haar zilveren feest en onderscheidt zich boven vele door aangename inkleeding en eenvoudigen, degelijken inhoud. Wij wenschen de vereeniging hartelyk geluk. Zij doet veel, en wat ons zeer verheugde is, dat we in haar twee vereenigingen vinden, thans tot één geworden, sinds de Chr. Geref. Jongelingsvereniging zich bij haar aansloot. Meer zeggen we niet omdat we liefst zagen, dat elke jongelingsvereniging dit verslag las. Er zijn immers nog wel exemplaren verkrijgbaar? H.

CORRESPONDENTIE.

Een „onreine” drukfout komt, zooals een onzer lezers terecht opmerkt, voor op blz. 184, 2de kol., reg. 4 en 5. We zeggen er niet meer van. Gelukkig heeft de schrijver die niet op zijn geweten.

De laatst uitgeschreven *prijsvraag* zij allen lezers nog eens herinnerd.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

OP DEN VERJAARDAG

VAN

H. K. H. Prinses WILHELMINA,

31 Augustus 1888.

I.

Neêrlands hoop.

Spreuken 9 vs. 11.

o Neêrlands hoop! o Neêrlands trots!
 U zij ons lied gewijd!
 Wijl God U ons gegeven heeft,
 Zijn wij met U verblijd!
 Hij zegne U uit zijn genâ,
 Tot uwer oudren vreugd;
 Zijn liefde blijve U steeds nabij,
 Ook nu, door heel uw jeugd!
 Weërgalme ons lied door bosch en veld,
 Langs duinen en langs strand,
 Ter eer van onze Kroonprinses,
 Zoo lief aan 't vaderland!
 De telg uit Nassau's ouden stam,
 Zij blijv' nog lang gespaard,
 Opdat ons oude Nederland
 Voor onheil zij bewaard!

II.

B e d e.

Spreuken 8 vs. 17.

Lieflijk beeld van Neêrlands toekomst!
 Kroonprinsesse! Wees gegroet!
 Op den dag van uw verjaren
 Bieden we U een zegengroet!
 Zij deez' dag U vaak geschonken,
 Keere hij dus dikwijls weêr!
 Moge uw jeugd nog lange duren,
 Zij uw leven tot Gods eer!

Wees dan met haar, Heer der Heeren!
 Wees haar Schutsheer, die haar hoedt!
 Zie op haar in gunst vanboven,
 Leer haar, leid haar zacht gemoed,
 Geef haar een geloovig harte,
 Dat U dient en dat U vreest,
 En versterk haar, U ter eere,
 Door uw Woord en door uw Geest!

Amsterdam.

HULSTBOS.

DE ZONDE EN HARE GEVOLGEN.

„Alle zonde en lastering kan den mensch vergeven worden; alleen de zonde tegen den Heiligen Geest niet.” Wanneer zonden vergeven worden, geschiedt dat volkomen. God „gedenkt ze niet meer”; Hij „delgt ze uit”; „werpt ze achter den rug”; „in de diepte der zee”. De vergeving en rechtvaardigmaking zijn zoo volkomen alsof wij nooit zonden begaan hadden; alsof *wij* alle gerechtigheid vervuld hadden, die Christus voor ons volbracht heeft.

Maar niet altijd voorkomt de Heere God de *gevolgen* van onze zonden. 't Is waar: dikwijls gebeurt het dat ook de gevolgen van onze overtredingen in de kiem vernietigd worden, tegelijk met het schenken der verzoening dier overtredingen zelve. Maar ook ziet men menig voorbeeld dat de zonde bedekt en vergeven wordt en de zondaar behouden, terwijl de bittere en wrange vrucht van zijn ongerechtigheden *niet* uitblijft, maar de schromelijkste gevolgen heeft zelfs voor geheele natiën.

Een waarschuwend en hoogst ernstig voorbeeld van deze waarheid is koning Manasse van Juda.

Op twaalfjarigen leeftijd besteeg deze vorst den troon als opvolger van zijn vader Hiskia, een man, die God gediend had zooals wel geen zijner voorgangers na David gedaan had. Van een vorst als Hiskia, die niet alleen zijn onderdanen in het rechte spoor leidde, maar ook de godvreezenden uit het vervalende rijk van Israel naar zijn land wist te lokken, ja Israëls tien stammen dringend noodigen liet om den God der vaders te dienen; den man, voor wien de ernst des levens verhoogd en verscherpt was door de wetenschap van het eindperk zijns levens; kan men billijk vermoeden en verwachten dat hij zijn zoon en opvolger een betamelijke opvoeding heeft gegeven.

Manasse verloor zijn vader echter — menschelijkerwijze gesproken — te vroeg. Toen hij als knaap den troon beklom, kwam hij onder verkeerde leiding, en nauwelijks had hij den leeftijd bereikt, waarop een koning — vooral een Oostersche monarch — meerderjarig wordt, of hij werd een tiran, zoo erg, als de Westersche volken uit onzen tijd gelukkig niet anders dan bij overlevering kennen. Hij dwong zijn volk Jehovah te verloochenen en afgoden te dienen. Hij richtte tempels en zoogenaamde gewijde bosschen voor de nietgoden op, verbrandde zijn eigen kinderen voor den Moloch, richtte een afgod op in den tempel, dien Jehovah voor zijn dienst door Salomo had doen bouwen, en vervolgde zelfs op gruwelijke wijze zijne onderdanen, die zich niet schaamden of ontzagen den waren God te blijven dienen. Hij vervulde — zoo zegt de Heilige Schrift ons — Jeruzalem, zijne hoofdstad, met bloed van het eene tot het andere einde; het bloed van Gods kinderen, die de „smaadheid van Christus” verkozen boven de genietingen dezer wereld.

De straf liet zich niet wachten. Een oorlog met Babel, waarvan ons niets naders in bijzonderheden bekend is, had tot gevolg dat het leger verslagen, de hoofdstad ingenomen en de koning krijgsgevangen werd. Manasse werd naar Babel gevoerd. God spaarde hem op zeer merkbare wijze. Niet lang na zijne gevangenschap zou een der vorsten van Babel een anderen koning, dien hij verslagen en gevangen had, levend doen villen en daarna kruisigen. Manasse werd alleen slechts gekerkerd. De tijd der genade werd voor hem verlengd.

In de gevangenschap kwam zijn geweten tot ontwaking; Gods Geest bewerkte zijn hart; hij werd bekeerd. Vurige gebeden stegen op uit den akeligen kerker tot den troon des Almachtigen. En Jehovah liet zich verbidden. *Hoe* weten we niet, maar Manasse werd in eer en rang hersteld en mocht opnieuw in zijne hoofdstad als onafhankelijk vorst zijn rijk regeeren.

Tijdens het eerste gedeelte van Manasse's regeering had de Heere God door den dienst zijner profeten den volke doen aankondigen: „Ziet, Ik zal een kwaad over Jeruzalem en Juda brengen, dat een ieder die het hoort, beide zijne ooren klinken zullen.

En Ik zal over Jeruzalem het meetsnoer van Samaria trekken, mitsgaders het paslood van het huis van Achab; en Ik zal Jeruzalem uitwisschen, gelijk als men eenen schotel uitwischet; men wischet dien uit, en men keert hem om op zijne holligheid.

En Ik zal het overblijfsel mijns erfdeels verlaten, en zal ze in de hand hunner vijanden geven; en zij zullen tot eenen roof en plundering worden al hunnen vijanden. Daarom dat zij gedaan hebben dat kwaad was in mijne oogen, en Mij tot toorn verwekt hebben, van dien dag dat hunne vaders van Egypte uitgegaan zijn, ook tot op dezen dag toe.”

Het oordeel, in korte trekken zijnen vader Hiskia reeds aangekondigd, werd dus in bijzonderheden uitgewerkt tot straf voor Manasse's zonden.

Omtrent zijne bekeering lezen wij: „En als hij (de koning van Assyrië) hem benauwde, bad hij het aangezicht des Heeren, zijns Gods, ernstelijk aan en vernederde zich zeer voor het aangezicht van den God zijner vaders, en hij bad Hem; en Hij liet zich van hem verbidden, en hoorde zijne smeeeking, en Hij bracht hem weder te Jeruzalem in zijn koninkrijk.”

De bekeering was een onberouwelijke keuze. Dat bleek ook uit het gedrag van Manasse na zijne herstelling. Immers: „Toen kende Manasse dat de Heere God is. En na dezen bouwde hij aan den buitenmuur aan de stad Davids, aan de westzijde van Gihon in het dal, en tot den ingang van de Vischpoort, en omsingelde Ofel, en verhief dien zeer; hij legde ook krijgsoversten in alle vaste steden van Juda. En hij nam de vreemde goden en die gelijkenis uit het huis des Heeren weg, mitsgaders al de altaren, die hij gebouwd had op den berg van het huis des

Heeren en te Jeruzalem, en wierp ze buiten de stad. En hij richtte het altaar des Heeren toe, en offerde daarop dankofferen en lofferen, en zeide tot Juda, dat zij den Heere, den God Israels, dienen zouden."

't Was dus geen hartstochtelijke opwinding, ook geene „gerechtigheid als een morgenwolk". 't Was eene bekeering, die Manasse gezond en frisch de zaken van zijn koninkrijk deed behartigen, en niet minder hem deed zorgen voor de geestelijke belangen zijner onderdanen. Daaruit blijkt dat zijn doel en streven het eenige ware was: de verheerlijking van den naam zijns Gods.

Na eene regeering van vijf en vijftig jaren ontstiep Manasse in vrede en aanzien. Zijn zoon Amon werd op twee en twintigjarigen leeftijd zijn opvolger.

Zou wellicht Manasse op vrij gevorderden leeftijd zich bekeerd hebben?

Daar zijn sommige gegevens, die het doen vermoeden.

Zeker heeft het lang geduurd eer hij den betrekkelijk zuiveren toestand, waarin zijn vader kerk en maatschappij achtergelaten had, zoo door en door bedorven had, en het geheele volk, op enkele uitzonderingen na, zoo van den God hunner vaders had afvallig gemaakt. Niet opeens komt een goddelooze vorst er toe om de Godgetrouwen *uit te moorden*. En ook aan het gedrag van zijn jongen zoon Amon, die geboren werd toen zijn vader reeds vijf en veertig jaren oud was, zou men zeggen dat niet zijn *geheele* opvoeding in de vreeze des Heeren was. Amon regeerde slechts twee jaren, toen hij door een moordaanslag om het leven kwam. Maar die tweejarige regeering was lang en ellendig genoeg om de Heilige Schrift deze treurige getuigenis omtrent den jongen vorst te doen afleggen: „Hij deed dat kwaad was in de oogen des Heeren, gelijk als zijn vader Manasse gedaan had; want hij wandelde in al den weg, dien zijn vader gewandeld had, en hij diende de drekgoden, die zijn vader gediend had, en hij boog zich voor die neder. Maar *hij* vernederde zich *niet* voor het aangezicht des Heeren, gelijk Manasse, zijn vader, zich vernederd had, maar deze Amon vernemigvuldigde de schuld."

De tweejarige regeering van Amon was echter niet ingrijpend genoeg om het volk nog verder van den rechten weg te doen dwalen. En hij werd opgevolgd door zijn zoon Josia. Aangaande dezen Josia werd het heerlijk woord geboekt: „Vóór hem was geen koning zijns gelijke, die zich tot den Heere met zijn gansche hart, en met zijne gansche ziel, en met zijne gansche kracht, naar al de wet van Mozes, bekeerd had, en na hem stond zijns gelijke niet op."

En toch, niettegenstaande dit alles, — en ziehier nu de vreeselijke gevolgen der zonden, ook der verzeende en verzoende zonden — toch naderde het rijk van Juda zijne verwerping met zeer rassche schreden.

En waarom? Om de afwijkingen van Amon? Om de verheffing des harten die Josia ten val bracht? Geenszins.

Onmiddellijk op hetgeen zooveen omtrent Josia's godsvrucht werd aangehaald, lezen wij: „Nochtans keerde zich de Heere van den brand zijns grooten toorns niet af, waarmede zijn toorn brandde tegen Juda, *om al de tergingen, waarmede Manasse Hem getergd had.*"

Ook later, wanneer de Heilige Schrift ons mededeelt, hoe Nebukadnezar tegen Jeruzalem optoog, wordt ons daarbij geleerd: „Zekerlijk geschiedde dit naar het bevel des Heeren tegen Juda, dat Hij hen van zijn aangezicht wegdeed, *om de zonden van Manasse*, naar alles wat hij gedaan had, alsook om het onschuldig bloed, dat hij vergoten had, zoodat hij Jeruzalem met onschuldig bloed vervuld had; daarom wilde de Heere niet vergeven."

Zoo onberekenbaar ver strekt zich de invloed van der menschen daden uit. Zoo weinig weten wij er van hoevelen we medesleepen, wanneer we kwaad doen en zondigen tegen God. Terecht getuigt de heilige apostel Paulus ergens van sommige kettters: „Hun woord eet voort gelijk de kanker." Wordt de kanker niet uitgesneden wanneer hij nog pas in de kiem is en de oppervlakkige beschouwer zou zeggen: „Dat heeft nog den tijd", dan is, o, zoo spoedig, alle kans van redding verkeken, en de doodelijke kwaal voortgevretten tot in de edelste deelen des lichaams, waar geen amputatie meer mogelijk is. Daar zijn zondaren, die wel behouden worden, maar *als brandhouten uit het vuur gerukt*; nog juist bijtijds, eer ze zelf branden. Een Amerikaansch predikant heeft zich jarenlang beziggehouden met de studie van de verschillende leeftijden, waarop de kinderen Gods in zijne gemeente tot bekeering kwamen. Boven de vijf en veertig jaren vond hij slechts *een* in de geheele gemeente.

Niemand kan het uitspreken hoe zalig en zoet, hoe onberekenbaar in waarde het is, om *jong* het hart aan den Heiland te geven. De volle frische levenskracht behoort Hem. Die wil Hij gebruiken. Zeldzaam zijn de voorbeelden van menschen, die op later leeftijd bekeerd, van grooten en blijvenden invloed in het koninkrijk Gods waren. De uitnemendste werktuigen Gods zijn bijna allen zonder uitzondering vroeg bekeerd.

Laat ons gewaarschuwd zijn!

W.

EEN TROUWE VRIEND

VAN

PRINS WILLEM VAN ORANJE.

II.

„En welk is dit plan?" vroeg Verstelle.

„Dat kan ik u nog niet mededeelen. Voorloopig

houd ik het nog voor mij tot het goed gerijpt en, naar mijne gedachten, de tijd daartoe gekomen is. Zooveel is zeker, dat ik op uwe hulp reken; en wanneer het zoover is, dat ik tot u zeggen kan: „Schipper Verstelle, hebt gij moed, hebt gij geloof om onzen vijand te helpen bestrijden?” dan hoop ik, dat uw handslag mij van uwe trouwhartigheid verzekering zal geven.”

„Die geef ik u nu reeds!” riep Verstelle uit, die zijn breede hand onzen De Rijk aanbood.

De Rijk schudde die hartelijk.

„Ik heb er geen oogenblik aan getwijfeld,” hernam hij, „dat gij mij niet zoudt afvallen. Wist ik nu maar, hoe en waarmee ik het beste mijn vaderland zou kunnen dienen?”

Deze vraag zou spoedig beantwoord worden.

Kort nadat Verstelle hem verlaten had, om tot zijn schip terug te keeren, trad iemand het vertrek van De Rijk binnen, die zoowel door zijne kleeding als door houding en manieren den man van aanzien verried. De binnenkomende was nog jong en telde, in 1568, slechts twintig jaar; maar de ernst, die op zijn gelaat te lezen was, en zijn bedaard, waardig, mannelijk voorkomen deden hem voor veel ouder doorgaan. Hij had te Leuven gestudeerd, was Meester in de rechten, en, wat voor ons het meest afdoet, hij was een trouw vriend en aanhanger van Prins Willem, dien hij tot aan zijn dood toe met raad en daad, en dikwijls niet zonder levensgevaar, heeft terzijde gestaan. Prins Willem gebruikte hem dan ook veelmalen om geld te verzamelen onder de edelen, die naar Oost-Friesland uitgeweken waren, en menigvuldig zijn zijne reizen naar Engeland, Frankrijk en Duitschland, om daar de belangstelling voor ons vaderland op te wekken en gelden bijeen te brengen, ten dienste der legerbenden, die Prins Willem en Graaf Lodewijk bijeenverzamelden.

De Rijk, die nu en dan met Prins Willem in aanraking gekomen was, kende dus ook wel zijn commissaris Johan Basius, en ik behoef u dus niet te zeggen, dat dit bezoek hem zeer streelde, vooral daar hij door dezen vertrouweling van den Prins goedgevoelt op de hoogte der zaken kon gebracht worden.

En wat was het eigenlijke doel der komst van van Mr. J. Basius?

De bezoeker gaf het niet terstond en niet rechtstreeks te kennen, maar de gelegenheid aangrijpende, daar hem De Rijk naar den toestand des lands vroeg, deelde hij hem ongeveer het volgende mede, met voorbijgang van alles, wat De Rijk reeds kon en moest weten, bijv. de instelling van den Bloedraad, den inval van Graaf Lodewijk in Groningerland, den dood van Egmond en Hoorne en van andere edelen.

„Gij vraagt mij,” dus begon Basius, „naar Prins Willem en zijn broeder Graaf Lodewijk. Het doet mij leed, dat ik u van hen geen blijder bericht kan

geven. Wat Graaf Lodewijk betreft, hij heeft geen dadelijk gebruik gemaakt van zijne overwinning bij Heiligerlee; en door Alva, die hem met een groot leger tegemoet was getrokken, verrast en in het nauw gebracht, leed hij bij Jemgum een zoo gevoelige nederlaag, dat hij en enkelen zijner hopliefden ternauwernood den dood ontkomen zijn. Na dit verlies heeft zich de Graaf naar Trier begeven, om zich met Prins Willem te vereenigen, die daar bezig was een leger te verzamelen, waarmee hij een inval in de Zuidelijke Nederlanden wilde wagen. De Prins had dan ook goeden moed, maar hij had met twee machtige vijanden te strijden, voordat hij het ondernemen kon Alva een slag aan te bieden. Zijn krijgsvolk bestond grootendeels uit soldaten, niet aan krijgstucht gewoon, en huurlingen, wien het meer om geld en lof, dan om de eer en het goede doel, dat de Prins beoogde, te doen was. Gedurig moest hij hun beletten kerken en kloosters te plunderen, en wanneer hij dit deed, ontstond er muiterij en wendden die oproermakers de wapens tegen hem. Daarbij kwam nog voortdurend geldgebrek, zoodat de Prins zich haasten moest Alva te bestrijden, teneinde zijn leger niet te zien verlopen. Maar Alva, listig als hij is, doorzag het plan van den Prins, en wetende, dat diens leger tengevolge van dat gebrek spoedig uiteen zou spatten, ontweek den strijd en trok gedurig terug. Dit heen-en-weer-trekken matte den Prins af, en voorzover ik weet, is het zijn voornemen met het overschot van zijn leger naar Frankrijk te gaan en daar den winter af te wachten, om alsdan in 't volgende voorjaar andermaal een krijgskans te ondernemen.”

„Dus bevindt zich de Prins thans in Frankrijk?” vroeg De Rijk.

„Ik ben er niet zeker van. Ik heb vernomen, dat de soldaten gemompeld hebben en verlangen naar Duitschland terug te keeren, om daar afbetaald te worden. Wat de Prins doen zal weet ik niet, maar wel geloof ik dat hij, tengevolge van geldgebrek, met vele bezwaren zal te kampen hebben.”

„Maar waarom helpt men dan den Prins niet aan geld?” vroeg De Rijk driftig.

„Ja, waarom niet? Honderdduizenden zijn hem beloofd, maar slechts kleine sommen werden gegeven. Daarbij komt nog, dat de Prins zich misrekend heeft. Hij dacht, dat, wanneer hij slechts in het land verscheen, al de steden zich voor hem zouden verklaren; maar tot nu toe is het bij belofte gebleven. De vrees voor Alva is te groot, en deze wordt met den dag machtiger.”

„Tenzij God het verhoede!” riep De Rijk uit. „Maar is er dan geen enkele lichtstraal in dezen donkeren nacht?”

„o Ja,” hernam Basius, „meer dan één. Gij weet dat vele mannen, edelen zoowel als burgers, genoodzaakt waren het land te verlaten. Nijdig op Alva en slechts door éene gedachte bezielde: hem,

waar zij konden, afbreuk te doen, ondernamen zij het sloop te gaan en de Friesche kusten te plunderen, in de hoop weldra een haven, eene stad, bijv. Monnikendam, Enkhuizen, meester te worden."

"Ja," zeide De Rijk, „ik heb er van gehoord, en de namen van velen hunner zijn mij niet onbekend, zooals Jan Abels, zijn broeder, Foppe Annesz., Jan Bouge, Barthold Eutens, de gebroeders Stettenga, Ellert Hop en anderen, maar hoewel ik hun doel goedkeur, moet ik echter de middelen misprijzen, die zij gebruiken. Tot dusver althans gaan zij, voorzoover ik gehoord heb, alleen op roof uit en op plundering, ieder naar goedvinden. Veel beter zou het zijn zoo zij zich vereenigden en er een bevelhebber benoemd werd, die, door den Prins aangesteld, hunne bewegingen en plannen bestuurde."

„Daarin hebt gij volkomen gelijk, en laat mij u ook zeggen, dat de Prins dit ook wenscht. Reeds heeft hij Sonoy als bevelhebbers der zoogenaamde Watergeuzen aangesteld, maar deze, liever te land dan te water willende strijden, is Graaf Lodewijk gevolgd, en thans is de Prins in onderhandeling met heer Adriaan van Bergen, die het bestuur over die hoofdelooze Watergeuzen zal op zich nemen. Laat mij echter het denkbeeld, dat gij van die wakere lieden koestert, alsof zij alleen op roof en plundering uitgaan, wegnemen. Vooreerst is hun strijd geheel en alleen tegen Alva en zijne Spanjaarden en ten anderen brengen zij eerlijk een derde deel van den buit aan schepen en kloosters den Prins ten offer. Ik verzeker u, dat Graaf Lodewijk zonder hunne hulp weinig in Groningerland had kunnen uitvoeren. Zij voorzagen zijn leger van geschut en krijgsvorraad; en zelfs toen de Graaf die droevige nederlaag leed bij Jemgum, waren het wederom de Watergeuzen, die hem en een groot deel van het krijgsvolk van den ondergang reddden. Voorwaar, gij moogt onze Watergeuzen niet in een kwaad daglicht stellen. Ik beken het: hunne krachten zijn nog niet vereenigd; zij gaan nog wild en zonder een geregeld plan te werk; maar onder Gods zegen zal het vaderland eerlang ondervinden, dat deze mannen edeler zijn en beter dan schooiers of piraten, zooals Alva ze gelieft te noemen. Mocht het hun eenmaal gelukken een stad te bemachtigen, waar zij bij storm en nood met hunne schepen een onderkomen hebben, dan zullen zij van daaruit den Spaanschen dwingeland meer afbreuk doen dan een leger, samengesteld uit vreemde krijgsknechten en huurlingen, die slechts om geld zullen vechten. Onze Watergeuzen — enkelen wellicht uitgezonderd — strijden voor de vrijheid, voor de goede zaak, voor het lieve vaderland, en . . . God moge het hun doen gelukken!"

Dit gesprek had op De Rijk een grooten indruk gemaakt; en toen Mr. Basius vertrok met f 6000, die onze korenkooper hem voor den Prins, bij wijze van een geleende som, ter hand had gesteld,

kon aan Oranje bericht worden, dat De Rijk niet slechts zijn vriend in naam gebleven was, maar ook, dat deze het voornemen had goed en bloed ten offer te brengen, ter wille van het land en van den Prins.

Wat dit voornemen was, zullen wij spoedig hooren. Hij had er reeds lang op gepeinsd, maar thans was het tengevolge van Basius' bezoek gerijpt en zag De Rijk nu slechts naar een gunstige gelegenheid uit, om er een begin mede te maken.

III.

Ongeveer drie jaar later, en wel in 1571, lag er in de haven van Dantzig een vaartuig, gereed om uit te zeilen.¹⁾ 't Was geen groot schip, geen oorlogsvaartuig, veeleer een kustvaarder, bestemd om handelsgoederen van de eene zeeplaats naar de andere over te brengen. Maar wie het schip nauwkeurig bezag, kon wel aan vele dingen bespeuren, dat het toch geen koopvaarder was. Immers, het was voorzien van draaibassen, kleine stukken geschut, die men naar alle richtingen kon wenden en hier en daar lagen enterhaken en allerlei gereedschappen, waarmede men een vijandelijk schip aan boord kon klampen. De bemanning droeg eenvoudige zeemanskleeding, maar dit scheen slechts voor de leus te wezen, want toen het vaartuig de haven verlaten had en vrij was van alle belemmeringen, die het verblijf in een bevriende haven meebracht, ontdeed zich de bemanning van hun schippersgewaad, of liever omhing zich met een breed schouderriem, aan welks einde op de linkerheup een sabel hing, terwijl er in den gordel een pistool of handbijl rustte.

Tegen het vallen van den avond stak een bootje van den wal, dat regelrecht op het schip aanhield. In dit bootje stond Jacob Simonsz. de Rijk, die thans het gewaad van een eerzamen korenkooper met dat van een krijgsman had verwisseld. Hij droeg nog wel denzelfden hoed, maar deze was thans versierd met een witte veer. Ook over zijn schouder hing de breede riem, en een breed kort zwaard was aan zijn linkerszijde bevestigd. De Rijk hield de armen over elkander gekruist en wierp een blik achter zich op de stad, die hij thans ging verlaten.

Hevig klopte hem het hart en hij had moeite zijne tranen te bedwingen. Een oogenblik was het hem, alsof hij moest terugkeeren, hij legde de linkerhand tegen het gloeiende voorhoofd en fluisterde: „Ach, ik wenschte, dat het op een andere wijze geschied ware! Maar” Hij kon niet verder spreken; het bootje was tot aan het schip genaderd, de val-

¹⁾ De geschiedenis meldt ons niet met zekerheid, in welk jaar zich Jacob Simonsz. de Rijk bij de Watergeuzen voegde. In ieder geval kan het niet vóór 1571 zijn geweest.

reep werd neergelaten en De Rijk zette den voet op deze zwevende trap. Zou hij 't schip beklimmen?

Het moet een vreeselijk oogenblik geweest zijn voor De Rijk.

„Welkom!” werd hem van het dek toegeroepen.

De Rijk zag op. Daar stond Verstelle en..... nog één blik naar Dantzig, waarna hij het schip beklom, dat weldra de haven verliet en koers zette naar Oost-Friesland.

Wat deed De Rijk daar straks zoo weifelen? Was het niet zijn eigen vaartuig, dat hij zich door eigen middelen had aangeschaft en waarvoor hij met goede munt scheepsvolk en eenige kloeke soldaten aangeworven had? Had hij dit vaartuig niet uitgerust om daarmede de Watergeuzen te hulp te komen en waar hij kon Alva te bestrijden? Gewis, en toch viel het hem zwaar, thans en wel op deze wijze van Dantzig te scheiden, waar God hem gedurende deze drie jaren zóo kennelijk in zijn handel gezegend had, dat zijn rijkdom daardoor aanzienlijk was vermeerderd!

De sterren flikkerden aan den nachtelijken hemel. Alles was op het schip, dat bij het Haff van Hela voor anker ging liggen, in rust, behalve de wacht, die het dek op en neder liep en de beide mannen, die naast elkander bij het roer gezeten waren.

„Ik moet u nogmaals mijn dank betuigen, Verstelle,” zeide een der laatsten, „dat gij aan mijne oproeping gehoor hebt gegeven. Het is een offer, dat gij mij, — neen, niet mij, maar het lieve vaderland en den Prins brengt.....”

„Spreek niet van offer, heer hopman De Rijk,” viel Verstelle hem in de rede. „Ik doe slechts mijn plicht. Vrouw en kinderen heb ik niet, maar wat ik heb, dat wijd ik gaarne ten dienste van mijn land. Leven de Geuzen! En zoolang het God behaagt zal ik uw schipper zijn, die u dwars door de golven heen ter overwinning hoop te leiden. Maar het schijnt u veel gekost te hebben Dantzig te verlaten.”

„o Verstelle, meer dan gij vermoedt. Gij weet, — immers waart gij de eerste, die mij hare komst meldde — dat mijn lieve vrouw zich bij mij gevoegd had. Wat heb ik gelukkige dagen in haar bijzijn genoten, en zijzelve gevoelde zich zoo wel, nu zij mij weer had, van wien het banvonniss haar gescheiden hield. Zij dacht dan ook niet anders, of wij moesten Dantzig als onze nieuwe vaderstad aanmerken, te meer daar het uitzicht zeer donker was van ooit weder in vrede en vrijheid den dierbaren grond van Nederland te betreden. Alles was er dan ook in ons huishouden op aangelegd, om voor vast te Dantzig te vertoeven en zelfs verblijdde mijn lieve vrouw mij met de tijding, dat zij weer een pand onzer liefde onder het hart droeg, maar in weerwil daarvan gevoelde ik mij toch niet gelukkig. Mijn hart was verdeeld. Ik had mijne vrouw, mijne kinderen, mijn handel lief, — maar met elken dag vermeerderde ook de liefde tot mijn land.

Wanneer ik hoorde, hoe wreed Alva handelde; toen ik den mislukten inval van onzen Prins in de Zuidelijke Nederlanden vernam, en mij het bericht werd overgebracht, hoe gruwzaam Alva te werk ging met het heffen van den tienden penning, zie, toen bloedde mij het hart en ik had wel met het zwaard in de vuist mijnen landgenooten te hulp willen snellen, maar ik kon niet, ik mocht niet. Ik had vrouw en kinderen. Daarop vernam ik iets naders van het bedrijf der Watergeuzen, hoe zij Alva's vloten overal teisterden en zelfs Monnikendam ingenomen hadden, welke stad zij evenwel niet konden behouden. Nu ontwaakte met kracht het plan, waarover ik vroeger sprak, maar dat ik nog niet ten uitvoer kon brengen. Het was thans rijp. De Watergeuzen moesten hulp hebben en de Prins moest gesteund worden.”

(Wordt vervolgd.)

Reisherinneringen.

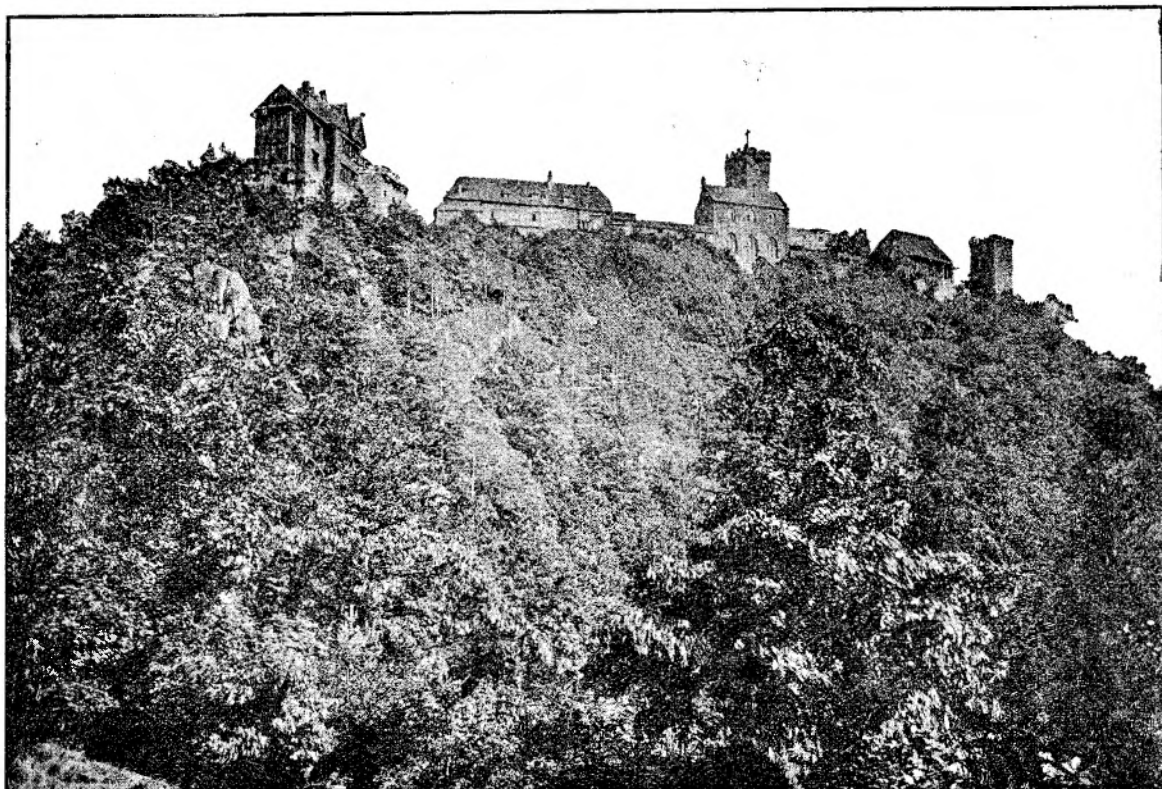
Aan den noordelijken rand van het Thuringerwoud ligt, liefelijk tusschen dicht begroeide bergen, het vriendelijke stadje Eisenach, met ongeveer 12000 inwoners. Wie dien weg uitkomt en er maar even den tijd toe vinden kan, houdt daar een paar uren op. Het stadje is een bezoek zeer waard, zoowel om de schoone natuur als om de vele historische herinneringen, die plaats en omgeving aanbieden. Hoe dikwijls zal Luther als ridder George het stedeke doorwandeld hebben, gedurende zijn verblijf op den Wartburg, die zich op vijftien minuten afstands trotsch verheft.

Op betrekkelijk korten afstand van Eisenach ligt Langensalza, waar de Pruisen in 1760 de overwinning behaalden op de Franschen en Saksers. Nog in den jongsten tijd werd de omgeving van Langensalza een slagveld, want den 27sten Juni 1866 bevochten de Hannoveranen daar de overwinning op de Pruisen.

Maar het is ons thans om Eisenach, en meer bepaald om den Wartburg te doen.

Nauwelijks is men te Eisenach uit den trein gestapt, of verscheidene „Wartburgführer” melden zich aan. Reeds de heerlijke wandeling lokt tot den gemakkelijken tocht uit. Door dichte wouden heen bereikt men den eerbiedwaardigen burcht. Onderweg, vlak bij het kasteel, toont de gids u een plekje op den top van een berg, waar Luther gewoon was de vrije lucht en de eenzaamheid te genieten.

Gewoonlijk gaat een vrij talrijk gezelschap onder geleide van den slotvoogd rond door de verschillende vertrekken van den Wartburg. Men zou het anders wenschen, omdat de herinneringen te vele zijn om in bijzijn van vele en vooral van *allerlei* menschengenoten te worden. Men zou zonder ge-

DE WARTBURG.

leide meester van zijn tijd willen zijn, en aan enkele vertrekken het dubbele van den tijd willen geven, dien het vergund is er te vertoeven. Wie, die de Hervorming beschouwt als een der grootste zegeningen des Almachtigen, zou niet *ongestoord* in de werkkamer van Luther willen zitten, verzonken in overpeinzing van de groote en heerlijke daden, in die kleine, onaanzienlijke cel geschied? Want, wat de grootte betreft, valt het kamerke bitter tegen. Op de afbeeldingen ziet men uit den aard der zaak slechts drie van de vier muren, en bedriegt zich daardoor zeer. Ik tenminste had mij heel wat anders voorgesteld en stond verbaasd en ook eenigszins teleurgesteld, toen niet eens alle leden van het gezelschap, waarbij ik mij bevond, tegelijk binnen konden treden.

Daar staat nog de tafel, waaraan de Godsman arbeidde aan zijne vertaling van het Nieuwe Testament. Daar de zetel, waarin hij gewoonlijk plaats nam. Daar wordt u de inktvlek gewezen, door den hervormer aan den muur gesmet, toen hij den Satan, die hem kwam verzoeken, den inktkoker naar den kop smet. Daar is ook de wapenrusting van „Ridder George”. Men gevoelt: men staat op klassieken grond. Zelfs de Duitscher, die bleef in de kerkgemeenschap welke Luther uitwierp, kan met bewondering hier vertoeven; zool niet voor den hervormer op geestelijk gebied, dan toch in

elk geval voor den taalgeleerde, die in deze cel aan Duitschland tegelijk met Gods Woord eerst recht zijn eigen taal gaf.

Maar niet *alleen* Luther en de Hervorming brengt ons het bezoek aan den Wartburg in herinnering. Daar zijn nog twee groote namen aan dat oude kasteel verbonden en met zijne geschiedenis als 't ware saamgeweven.

Wie denkt niet aan den meistreel Walter von der Vogelweide en den Zangerwedstrijd, op den Wartburg gehouden? En wie herinnert zich niet August Friedrich Ferdinand von Kotzebue?

De Wartburg, die in 1067 door Lodewijk de Springer werd gebouwd, werd in 1207 bewoond door Landgraaf Hermann van Thuringen. 't Was de tijd der minnezangers. De minnezangers (meistreele, troubadours) waren dichters, die rondreisden en aan de hoven der vorsten hunne liederen vervaardigden, voordroegen of zongen. Soms bleven deze dichters als onderwijzers der jeugdige vorstenloten langeren tijd aan een of ander hof. Geen feest kon gevierd worden zonder hun zang. Sommigen versmaadden het niet om dien met instrumentale muziek te begeleiden. Ja, de beroemde Walter von der Vogelweide achtte het niet beneden zich bij de dansen ten hove als vioolspeler op te treden. Steeds vonden de meistreele een goed onthaal en groote gastvrijheid, aan welk hof ze zich ook slechts aanmeldten en waar

de vorst ook maar eenigszins op den naam van beschaafd man aanspraak maakte. Hunne liederen behandelden bijna uitsluitend den roem der dappere ridders en den lof der schoone edelvrouwen.

Onder alle vorsten van zijn tijd, die de dichtkunst op de boven omschreven wijze begunstigten, muntte vóór allen de krijgshafte Hermann van Thuringen uit, die zelf dichter was. Steeds vond men een of meer van de beroemdste minnezangers onder de gasten aan zijn prachtig en weelderig hof. Hierin overtrof hij zelfs zijn doorluchtigen tijdgenoot, keizer Frederik II.

In 1207 werd aan zijn hof de beroemde Zangerwedstrijd gehouden. De groote, schoone zaal, waarin deze wedstrijd plaatsvond, is een bezoek overwaard. Zes dichters zouden op leven en dood kampen met elkander in zangen. Ze waren Reinmar de Oude, Walter von der Vogelweide, Hendrik von Rispach, Biterolf, Wolfram von Eschenbach en Hendrik von Osterdingen. De laatste verloor den kamp tegen Walter von der Vogelweide, welke den lof van zijn gastheer zong. Von Osterdingen moest dus den hals den heul aanbieden, maar riep, daartoe niet onmiddellijk bereid, den toovenaar Klingsor uit Hongarije te hulp, die met den duivel in verbond stond en daardoor instaat was aan Wolfram von Eschenbach geheimzinnige spreuken ter oplossing voor te leggen. Evenwel zonder gevolg, want Wolfram wist ze uit te leggen.

Onze ruimte gedooft niet verder over dezen Zangerwedstrijd uit te wijden. Men zou zelfs met beknopte mededeelingen over Walter von der Vogelweide en Wolfram von Eschenbach en hunne werken zooveel boekdeelen kunnen vullen als ons kolommen van „Excelsior” ten dienste staan. Want waar zouden we eindigen, wanneer we slechts vluchtig met elkander de drie heerlijke gedichten van von Eschenbach: „Parcival”, „Titarel” en „Willehalm von Oranje” bespraken?

Het feest, in 1817 op den Wartburg gevierd, verplaatst ons in geheel andere tijden.

Het derde eeuwfeest van de Hervorming zou aanbreken. De afstammelingen der helden, die goed en leven veil gehad hadden voor de waarheid, waren verbasterd. De tijd was rationalistisch. De diepste diepte was wel bereikt, zoowel op maatschappelijk als geestelijk gebied, maar de kentering ten goede was pas begonnen. Te Jena vatte men het plan op om voortaan de herdenking van de Hervorming te doen samenvallen met den jaardag van den Volkerenslag bij Leipzig, waarin den 18^{den} October 1812 Napoleons macht gefnuikt was. Wie dieper ziet zou zeker verband kunnen opmerken tusschen de heerschappij van Rome en de dwingelandij der Revolutie. Europa's volken hadden (en hebben) echter wel te roemen in het verbreken van het juk van Napoleon I, maar de ketenen der Revolutie vielen

daarbij niet van hun polsen. Dat hebben de feestvierenden op den Wartburg in 1817 duidelijk getoond.

Den 17^{den} October kwamen ongeveer 500 studenten van allerlei Deutsche universiteiten binnen Eisenach bijeen om het dubbele feest te vieren. Den volgenden morgen werd het feest op den Wartburg geopend met het zingen van Luthers lied: „Een vaste burcht is onze God.” Godsdienstoefeningen werden gehouden. Zelfs werd het feest met een plechtige avondmaalsviering besloten. Toen des avonds het grooter deel der feestvierenden op een naburigen bergtop een vreugdevuur gingen ontsteken, kwamen eenige achtergeblevenen op den inval om eenige geschriften of titels daarvan, een keurslijf als afbeelding van het inrijgen der officieren, een haarzak en een korporaalsstok te verbranden en daarbij eenige liederen te zingen.

Groot opzien baarde deze feestviering in Duitschland en geheel Europa. De schrijvers, wier werken met zooveel verachting waren behandeld, hieven luide klachten aan. Weldra begon men in allerlei kringen het feest op den Wartburg als een gevaarlijke poging tot revolutie uit te krijten.

Onder de baldadige studenten behoorde de jonge Karl Ludwig Sand, een rechte heethoofd. Door zijn toedoen kreeg de zaak een ernstig aanzien, nadat ze reeds tamelijk wel gesust was. Een ouder tijdgenoot van de feestelingen was de talentvolle blijspeldichter A. F. F. von Kotzebue, die in 1761 te Weimar geboren werd. Deze man had een zeer woelig leven achter den rug, was in Rusland beroemd geweest, toen naar Siberië verbannen en eindelijk in hooge gunst bij den Czaar geraakt. In 1817 had de laatste hem met een jaarwedde van 15000 Roebels (ƒ 30000.—) naar Duitschland gezonden, om maandelijks verslagen over Duitschlands letterkunde aan den Czaar te zenden. Von Kotzebue kweet zich van die taak op eene wijze, die allen ergerde, welke gebroken hadden met de denkbeelden van vóór de Revolutie. Hij toonde daarbij weinig waarachtig karakter, en was slechts gevoelig voor vorstengunst en goud.

De dweepzieke Sand zag in von Kotzebue een Russisch spion en een oppersten voorvechter van het despotisme. Den 23sten Maart 1819 vermoordde hij Kotzebue door een dolksteek. De naam van het slachtoffer werd daardoor, misschien ten onrechte, voor goed verbonden aan de geschiedenis van het feest, in 1817 op den Wartburg gevierd.

Ziedaar een der voorrechten, die den Wartburg zoo belangrijk maken, en 't welk slechts weinige historische gebouwen met dit kasteel gemeen hebben. In drie forsche trekken worden den bezoeker in één oogenblik de drie voorname tijdperken van het Christelijk Europa voor den geest gebracht.

De rijke, grootsche, geweldige middeleeuwen zijn

er vertegenwoordigd door den jongen, vurigen zanger von der Vogelweide.

De volle dag van het Goddelijk licht is er belichaamd in de krachtige, mannelijke heldenfiguur van Luther.

De „nieuwe tijd” met zijn worsteling om de „banden en touwen van den Heere en zijnen Gezalfde van zich te werpen”, staat u voor oogen in het gebeurde met en tegen Kotzebue.

Weinig bezoeken zijn zoo leerrijk als dat aan den Wartburg!

Doch ook nog iets anders dan grootsche herin-

HET MANNELIJK GESLACHT.

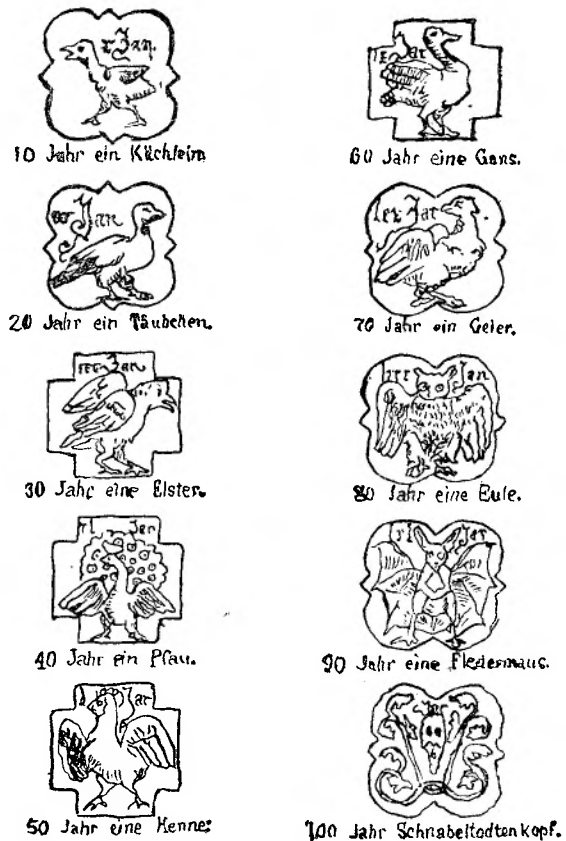
't Zou me niet verwonderen, zoo hier en daar een lezer, die wat verder ziet dan zijn neus lang is, tot het besluit kwam dat de schilder vrijwel het karakter van den mensch in zijn afbeeldingen heeft weergegeven. *Tenminste van den mensch, zooals hij leeft, voortleeft en oud wordt zonder God.* Op wereldsche wijze, zonder het te weten of te willen, heeft die schilder eene illustratie geleverd van het woord van Jesaja: „Een zondaar, honderd jaren oud zijnde, zal vervloekt worden.”

Natuurlijk heeft de Wartburg thans ook zijn „Restauration”. Het nationaliteitsgevoel der Duitschers heeft zich ook daar niet verloochend, maar

neringen geeft de Wartburg. In een der gangen bracht een teekenaar muurschilderingen aan, die oppervlakkig beschouwd slechts dienst doen om de bezoekers te doen lachen, maar die toch wel wijzer lessen geven dan men zoo vluchtigjes zou vermoeden; mits men slechts bij het nagaan niet aan anderen maar aan zichzelf denkt.

Deze schilder was in zijn soort een wijsgeer, die zeker iets meer dan een laf grapje met zijn figuren heeft bedoeld. Hij teekende: „Das menschliche Leben in Thiergestalt”. In hoeverre hij geslaagd is, moge de lezer uit onderstaande afbeelding zelf opmaken. Men oordeele.

HET VROUWELIJK GESLACHT.

— als in vele Duitsehe cafés — zich lucht geven in het versieren van de muren met oud-Duitsehe drinkspreuken. Sommige daarvan geven den bezoekers lessen, die wel waard zijn overwogen en onthouden te worden. Bijvoorbeeld:

„Wer trinkt ohne durst und
ißt ohne hunger/ stirbt desto junger.”

(Wie drinkt zonder dorst en eet zonder honger,
Sterft des te jonger.)

„Eß trinken tusente den tot/ den
einer sturbe in dursteg not.“

(Daar drinken zich duizenden den dood,
Tegen één, die door dorst komt in stervensnood.)

„Crink und isz gott nich vergifz.“

(Drink en eet, God niet vergeet!)

„Ett man sol guat
unt arg verstan/
das beste tuan/ das boese lan.“

(Een man moet goed en kwaad verstaan:
Het beste doen, het booze laan (laten).)

„Swer sinez mundeß
hat gewalt/ der wird
mit ehren werden alt.“

(Zoo wie zijn mond in breidel houdt,
Die wordt allicht met eere oud.)

„Scharfe schwerter schneiden
sehr/ scharfe zungen noch viel mehr.“

(Scherpe zwaarden snijden zeer,
Scherpe tongen nog veel meer.)

„Menschengunst u.
lauteklang klingen
woh! doch wahr nit lang.“

(Menschengunst en luitenklank,
Klinkt wel schoon, maar duurt niet lang.)

„Narrenhände
beschmieren tisch
und wände.“

(Narrenhanden
Bekladden disch en wanden.)

En ten slotte, want aan alles komt een eind,
deze spreuk, welke iedere Nederlander wel begrijpen
zal, al wordt ze niet vertaald:

„Ein jeder kehre vor seiner thur
dann braucht er besen genug/
schreib seine fehler auf papier/
so wird er davon klug.“

W.

KONSTANTINOPEL.

II.

Byzantium, later Konstantinopel genaamd, werd
in 656 vóór Christus gesticht door Byzas, koning

van Megara. Spoedig verkreeg de kolonie, welke
deze vorst in de naar hem genoemde stad vestigde,
grootte beteekenis. De ligging maakte haar als van-
zelf tot handelsstad; en daardoor verkreeg zij binnen-
kort politieke beteekenis.

Geen wonder dus dat Byzantium ruimschoots
haar aandeel had in de beroeringen der volken, ge-
durende de vijf en twintig eeuwen van haar bestaan.
Negen en twintig maal is de stad belegerd en acht
maal veroverd. Darius Hystaspis (de Darius uit het
boek van Daniël) onderwierp Byzantium aan het
Perzische rijk (omstreeks 512 v. C.). Pausanias,
de beroemde Spartaansche veldheer, bracht de stad
in 478 v. C. weer aan Griekenland terug. In 411 v. C.
werd zij afvallig van Athene, onder welke heer-
schappij zij stond. De grootte Atheensche veldheer
Alcibiades nam haar in 409 v. C. weder in. Maar
in 405 v. C. overweldigde Lysander de Spartaan
de stad. Daarmede was haar ondergeschiktheid aan
Athene voor goed uit, want die stad werd zelve in
het volgende jaar door Lysander ingenomen.

Dat is in korte woorden een lange geschiedenis.
Geen onzer weet, ook maar bij benadering, wat het
zeggen wil dat een stad wordt ingenomen; hoeveel
wreedheid, lijden en ellende in dat éene woordje
zijn samengeperst. En dan te lezen dat al deze
gruwelen binnen den tijd van zes jaren éene stad
drie maal overkomen! Dan nog daarboven in een
tijd toen het innemen van een stad nog heel wat
anders was dan tegenwoordig! Een tijd, waarin
ieder, van den hoogste tot den laagste, er op reke-
nen kon dat het innemen van de stad zijner inwo-
ning voor hem persoonlijk zeggen wilde: als slaaf
verkocht of gruwelijk vermoord worden!

Na haar inneming door Lysander had Byzantium
een betrekkelijk langen tijd van rust, en wel totdat
Philippus van Macedonië, de vader van Alexander
de Groote, zijne veroveringen in Griekenland begon.
In 341 en 340 v. C. belegerde deze koning de stad,
maar tevergeefs; en zelfs onder zijn zoon behield
zij een zekere mate van onafhankelijkheid.

Niet lang daarna werd zij cijnsbaar aan de Gal-
liërs, tot ze eindelijk een verbond sloot met de
Romeinen. Meer dan honderd jaren bleef Byzantium
de getrouwe bondgenoot van Rome, maar in de
eerste eeuw onzer jaartelling werd ze met geheel
Tracië bij het Romeinsche rijk ingelijfd. In 193 koos
de stad de partij van Pescennius Niger, den stad-
houder van Syrië, die in 193 door zijn leger als
keizer werd uitgeroepen, maar het verloor tegen
den tegenkeizer Septimius Severus. Deze keizer be-
legerde Byzantium gedurende drie jaren, nam de
stad in, plunderde haar en verwoestte haar tot den
grond. De zoon en opvolger van Severus, de dwin-
geland Caracalla, begon de stad te herbouwen, en
spoedig begon zij, dank zij haar gunstige ligging,
weer het verloren aanzien te winnen. In 330 ver-
hief keizer Konstantijn de Groote haar tot hoofd-

stad van het Romeinsche rijk, waardoor ze haar ouden naam verloor, dien van Konstantinopel ontving, en weldra een der voornaamste steden van de wereld werd.

Haar grootheid was nu tamelijk wel verzekerd, maar haar rust des te minder. Bij de verdeeling van het Romeinsche rijk in 395, tusschen de zonen van den laatsten keizer, die over geheel Rome regeerde, Theodosius, viel de Oostersche helft aan 's keizers oudsten zoon, Arcadius, ten deel. Natuurlijk bleef Konstantinopel zijne hoofdstad. Al spoedig overtrof zij haar mededingster Rome in pracht, handelsverkeer en aantal van inwoners. Onder de regeering van keizer Justinianus werd de stad in 557 door een aardbeving grootendeels verwoest, maar het duurde niet lang of ze was schooner dan tevoren weer opgebouwd.

De daarop volgende drie eeuwen waren voor Konstantinopel een tijd van herhaalde, maar telkens vergeefsche belegeringen. Zij doorstond het beleg van de Awaren, een volksstam der Hunnen, in 593; van de Perzen en Awaren in 625; van de Arabieren in 671—678; van de Bulgaren in 755; van de Waregen, een volksstam uit Noorwegen, in 866. Daarop volgden drie eeuwen van rust, maar in 1203 maakten de kruisvaarders zich van de stad meester, en plaatsten Alexius de Jonge op den troon. Reeds in hetzelfde jaar verdreef Ducas Murzuphius dezen vorst, wurgde hem en aanvaardde zelf de regeering. In het volgende jaar evenwel heroverden de kruisvaarders de stad en vestigden het Latijnsche rijk.

Niet lang zou de rust duren. Reeds in 1261 maakte Michael VIII Paleologus, keizer van Nicea, zich meester van de stad en besteede den troon van het Oostersche rijk. Van toen af belegerden de Muzelmannen onderscheidene malen de begeerlijke prooi, tot het eindelijk in 1453, zooals we reeds vroeger vermeldden, aan Mohammed II gelukte Konstantinopel voor goed voor de Turken te veroveren, en haar de hoofdstad van het Ottomanische rijk te maken. Sedert dien tijd was de stad gedurende eenige honderden van jaren het brandpunt van de Muzelmansche aanslagen tegen de rust en de vrijheid van Europa.

Thans zitten de groote rijken als zooveel roofvogels te wachten op den dood van den „zieken man”, om onmiddellijk na het overlijden het aas te verslinden. Alleen de woedende onderlinge naijver der gieren rekt het leven van den doodkranke. Dit kan men echter wel met vrij groote zekerheid zeggen, zonder de rol van profeet te willen spelen, dat Konstantinopel, als een ware twistappel, nog bestemd is om een belangrijke rol in de wereldgeschiedenis te vervullen.

De kerkelijke geschiedenis van Konstantinopel is niet minder belangrijk dan de staatkundige.

Keizer Konstantijn de Groote, in 274 geboren,

een man van zeldzame bekwaamheid en groote geestkracht, omhelsde in het jaar 312 het Christendom. Deze gebeurtenis is een der belangrijkste in de wereldgeschiedenis. Het Christendom gedurende bijna drie eeuwen overal vervolgd, onderdrukt, uitgeroeid, maar toch, en juist daardoor gewassen, kwam door deze daad des keizers in geheel andere omstandigheden. Ontegenzeggelijk heeft hij de Christelijke kerk meer na- dan voordeel aangebracht. *Alle* weelde vereischt sterke beenen om haar te dragen, en vooral zulke. Met de bekeering des keizers werd het Christendom staatsgodsdienst. Niet lang duurde het of de rollen waren geheel verwisseld en de Christelijke kerk werd de vervolgstervan het heidendom, dat een paar eeuwen lang getracht had die kerk te verwoesten. 't Spreekt vanzelf dat die ruil in zedelijk opzicht nadeelig was.

Zooals hierboven gezegd is, verhiel Konstantijn in 330 Byzantium tot zijne residentie en noemde de stad naar zichzelf. „Nieuw Rome”, gelijk Konstantinopel ook genoemd werd, was bestemd de mededingster van Rome te worden. Natuurlijk moest daaruit tusschen de kerken der beide steden een vinnigen strijd ontkienden, welke eeuwen duurde en eindigde in eene scheuring, waarbij Rome het hoofd bleef van de west-europeesche kerk, en Konstantinopel de zetel van de oost-europeesche of Grieksche afdeeling. Onbetwistbaar bleef de overwinning echter aan de eerste. De worsteling was evenwel heftig geweest. Oorspronkelijk had Konstantinopel alles in het voordeel. Reeds de eerste Christenkeizer spande alle krachten in om de stad te voorzien van prachtige kerken. Afgoderij werd nergens geduld. Alleen onder de regeering van keizer Julianus de Afvallige konden heidensche tempels in de stad bestaan. Zoo verkreeg de bevolking reeds dadelijk den roep van groote vroomheid. Tijdgenooten van Konstantijn de Groote waren de beide bisschoppen Arius en Athanasius. Arius was de voorganger der Arianen, die de Godheid van Christus Jezus loochenden. Athanasius zijn voorname tegenstander, die zich hield aan de volle waarheid van het geopenbaarde Woord Gods. De keizer schaarde zich nu eens aan de zijde van dezen, dan van genen der beide bisschoppen. Eindelijk werd in 325 in Nicea een concilie samengeroepen, dat onder de beroemdste behoord geteld te worden, welke de kerkgeschiedenis aanwijst. Ofschoon het concilie ten ongunste van Arius' gevoelen besliste, werd Alexandrië's bisschop Athanasius door Konstantijn naar Trier verbannen. De keizer evenwel, die in 337 overleed, erkende op het laatst zijner dagen de onschuld van den gestraften bisschop en gaf de bevelen om hem terug te roepen. Zijn zoon en opvolger Konstantius volbracht die.

De kwestie zelve was daarmede evenwel niet opgelost of ten einde gebracht. Ook na den dood der beide genoemde bisschoppen duurde de strijd voort. En geen wonder. Het is *de* groote strijd in de

Christelijke kerk, welke in allerlei vormen en vraagstukken gedurig opdoemt en voortleeft. De Kerk belijdt en aanbidt haar Heer en Koning. En de vijand vecht haar aan en ontkent de souvereiniteit haars Heeren. „Wat dunkt u van den Christus?” is de groote vraag. *Alle* ketterijen in de Kerk zijn terug te brengen tot verkeerde antwoorden op *die* vraag.

Opnieuw werd dus het Arianisme behandeld op het oecumenisch concilie in 381 te Konstantinopel gehouden. Met dit concilie werd een geheele rij van conciliën geopend, welke in die stad zouden gehouden worden. Conciliën zijn kerkvergaderingen. Men onderscheidt vier soorten en wel: 1°. *provinciale* conciliën; waarop de geestelijken eener provincie in de hoofdstad vergaderen; 2°. *diocesane* conciliën, samengesteld uit de bisschoppen eener diocese of aartsbisdom; 3°. *nationale* conciliën, gevormd door de bisschoppen van een geheel land; 4°. *oecumenische* of algemeene conciliën, waarin *alle* bisschoppen en hogere prelaten samenkomen. De Roomsche Kerk telt een en twintig *oecumenische* conciliën, en begint daartoe met de kerkvergadering te Jeruzalem, waarvan de Handelingen der Apostelen ons berichten. Vier van die een en twintig oecumenische conciliën zijn te Konstantinopel gehouden; een buitengewoon groot aantal. Rome zelf telt er zeven. Die van Konstantinopel zijn de conciliën van 381, 553, 680 en 869.

Het concilie van 381 veroordeelde opnieuw de dwalingen van het Arianisme. Bovendien stelde het een symbool des geloofs of geloofsbelijdenis vast. En ten slotte kende het aan den bisschop van Konstantinopel den eersten rang na den paus toe.

Nog verscheidene andere, zoowel kerkelijke als kettersche conciliën, te Konstantinopel gehouden, zouden vermeld kunnen worden, maar de ruimte laat het niet toe.

Zooals reeds met een enkel woord gemeld werd, was de najver tusschen de bisschoppen van Rome en Konstantinopel de oorzaak van de scheuring der kerk. Den 24 Juli 1054 lazen de pauselijke afgezanten in de Sophiakerk te Konstantinopel de excommunicatie af. Daardoor ontstond de Grieksche kerk, welke in verscheidene onderdeelen van de Roomsche kerk verschilt. De beeldendienst heeft haar echter zoo mogelijk nog dieper bedorven dan de Roomsche kerk.

De Grieksche kerk heeft vier patriarchen, en wel te Konstantinopel, te Alexandrië, te Antiochië en te Jeruzalem. Vroeger bestond een patriarchaat te Moskow, maar Peter de Groote schafte dat in 1702 af en verving het door een „Heilige dirigerende Synode.” De patriarch van Konstantinopel is verreweg de voornaamste. Hij staat aan het hoofd van de Grieksche kerk in het Turksche rijk en oefent de hoogste kerkelijke rechtsmacht uit. De overige patriarchaten zijn vrij onbeduidend.

De Christelijke kerk in Konstantinopel, voorzover zij door den Grieksche kerk wordt vertegenwoordigd, is echter een allertreurigste caricatuur van wat een Christelijke kerk zijn moet. Zij is niet de Zon, die het valsche schijnsel van de Halve Maan zal overwinnen. Eerst wanneer de doodende invloed van het Mohammedanisme verdreven is, kan een volk, een land, een kerk bloeien. Breke die dag spoedig aan voor dat deel van Europa, 't welk thans nog het Turksche rijk heet!

W.

MATTHIAS CLAUDIUS.

Wanneer de lezer ooit te Hamburg komt, dan raden we hem uit het bonte gewoel der stad eens naar een stil plekje te gaan in het nabijgelegen Wandsbeck. Een eenvoudig kruis met het opschrift: „Alzoo lief heeft God de wereld gehad” wijst daar op den eenvoudigen doodenakker bij de kerk het graf van „den Wansbecker Bode” aan.

Wie ook maar eenigszins den man kent, die daar zijn rustplaats heeft, spreekt dan over hem het woord uit, dat hij dichtte bij het graf zijns vaders: „Vrede zij rondom deze grafzerk, de zoete vrede Gods! Ach, zij hebben een goed man begraven.” Maar wie zich menigmaal in de eenvoudige geschriften van dezen man verdiept heeft, en in het woelig tijdperk der jeugd, omringd door zoovele lokstemmen, het woord des Bodens heeft gehoord als een roepstem uit het ouderlijke huis, voegt daaraan toe: „En voor mij was hij meer”. Zulk een staat peinzend bij den granietsteen in het kreupelhout, op welken staf, tasch en hoed van den bode zijn uitgehouwen, en stelt zichzelf de vraag: „Vanwaar kom ik en waarheen ga ik?” Hem hindert het ook niet dat geen beeltenis des mans den gedenksteen siert. Immers hij bedenkt in onzen tijd, verzet op gedenkteekenen, dat het beste eens menschen toch niet in steen en metaal kan worden weergegeven.

Daar Matthias Claudius tot degenen behoort die leven, al zijn zij ook gestorven, zoo kunnen wij ook gerust onmiddellijk van graf en gedenkteeken naar zijn woning gaan en een wijle denken dat hij daarin nog leeft en werkt. In zijn huis toch moet men den Wansbecker Bode opzoeken, als men een duidelijk beeld van hem wil ontvangen. Men kan hem niet begeleiden op schitterende kunstreizen met groot vertoon of bij wereldberoemde daden. Zijn leven is stil voorbijgegaan. Hij was geen heldere ster, die steeds schitterend nu hier en dan daar aan den hemel stond, maar een vriendelijk stralend licht in de kleine omgeving van 't eigen huis, en toch krachtig genoeg om van deze vaste standplaats hier en daar te schijnen en zich door grootere lichten te laten verlichten, vooral door de Zonne der gerechtigheid, die niet schijnen kan waar men meent aan eigen licht genoeg te hebben.

Het moet bijzonder aangenaam geweest zijn wanneer men, nu ongeveer honderd jaar geleden, een aanbevelingsbrief in den zak had aan den heer van het huis in Wansbeck, dat niet ver van het bovengenoemde bosch lag. Van een vriendelijke ontvangst en een paar dagen recht frisch en vroolijk leven, kon men verzekerd zijn. 't Is waar lekkernijen waren er niet veel te vinden; „gezelschappen” in het geheel niet, en voor een al te zeer gevoelig hart weinig rust. Doch desniettemin staande groote vrede, de aangenaamste gezelligheid en zoo dikwijls het mogelijk was een eenvoudig vroolijk feest. Hoe lieflijk was het reeds den huisvader in het open gelaat te zien, dat ons in zijn afbeeldsel nog zoo levendig treft, met dien ietwat gebogen neus, de onderlip vol uitdrukking, het eenvoudige, naar achter gestreken haar en de heldere blauwe oogen vol welwillendheid en toch niet zonder eenige schalkheid.

Even belangrijk, of volgens des dichters eigen meening, nog *belangrijker*, nog gewichtiger is het aan de roem zijns huizes, zijn Rebekka, te worden voorgesteld. Hij deed het zelf op den dag van zijn zilveren huwelijksfeest met de woorden: „Ik heb u liefgehad en ik wil u liefhebben, zoolang gij, mijn goede engel, leeft hier in de woestijn, en daarboven in het land waar het beter is.”

Het zou ons meer moeite kosten in de talrijke kinderschaar niet den een met den ander te verwarren, want zij bestaat uit zes dochters en vijf zonen. De taak wordt ons echter gemakkelijk gemaakt, daar velen van hen door den vader bezongen zijn. Vooral een vroeg ontslapen meisje, Christiane, is menigeen onbekend en toch bekend, in het bijzonder aan hen, die de wijs van het lied kennen en door woord en toon in eigen hart hebben gevoeld wat de vader tot haar nagedachtenis gezongen heeft:

„Daar blonk eens aan den hemel
Een sterretje, maar klein,
Maar toch zoo zacht en lieflijk,
Zoo teeder en zoo rein.
Ik wist wel aan den hemel
De plaats waar 't lichtje stond;
'k Trad 's avonds aan den drempel
En zocht tot ik het vond.
Ik staarde tot mijn harte,
Zich in de vreugd verloor;
Als 't sterretje mocht blinken,
Ik dankte God er voor.
Het sterretje is verdwenen,
'k Loop zoekend heen en weer;
Waar ik 't eens heb gevonden,
Maar och, het is niet meer.”

Doch hij weet, het lieve kind is niet voor goed heengegaan. Ongeveer als de met hem bevriende Klopstock zegt hij:

„Uitgestrooid gelijk het zaad,
Worden allen, die er sterven.
Wind en regentijd vergaat
En de dag genaakt der garven.

Straks bevrijd van allen nood
En gesierd met beter kranzen,
Zal zij dan
Onverderflijk, eeuwig glansen.”

Een andere dochter is ons als de waardige echtgenoot van den vaderlandslievenden, beroemden boekhandelaar Friedrich Perthes bekend. De eerste zoon echter, die in het jaar 1783 na vijf zijner zusters het levenslicht zag, was reeds jaren vóór zijn geboorte door zijn vader onder den naam van Anselmuccio bezongen:

„Een liever jongen kent gij niet,
't Is of ge 't beeld der liefde ziet,
Zoo vriendlijk is hij, wit en rood,
Hij hapt met schik in 't lekkre brood;
Blauw zijn zijn oogen, blond zijn haar
Zijn nek en rug zijn sterk en zwaar,
Van armen, beenen, rond en goed
En alles zooals 't wezen moet.
Maar één ding baart me in hem verdriet,
Maar één: „Nog altijd heb 'k hem niet!”

Maar niet slechts alle persoonlijkheden van zijn kleine omgeving zijn door den dichterlijken geest van den huispoeëet bezongen, maar enkele deelen huns lichaams waren hem gewichtig genoeg om te worden geprezen. De eerste tand van een kleinen troonsopvolger werd met luid gejubel begroet:

„Victoria! Victoria!
Het witte tandje is er ja!
Kom moeder zie het nu eens aan!
Ja groot en klein mag binnengaan.
Het tandje glanst hel als de maan.
De tand moet Alexander heeten;
Mijn lieve kind! God houd' u hem gezond!
Geef u meer tanden in den mond
En steeds wat om ermee te eten.”

Andere liederen van onzen Claudius spreken wel niet over zijn huisgenooten maar zijn toch, wat duidelijk te zien is, voor hun gebruik gemaakt. In hoeveel kinderkamers is bijv. zijn „geschiedenis van Goliath en David op rijm” bekend en wie volgde niet met belangstelling den verderen loop der geschiedenis, tot op het hoogste punt, waarover men zich reeds lang tevoren verblijdde:

„Toen viel die groote ezel neer
Zoo lang en dik hij was,”

en tot het hem bevredigende slot:

„En David hieuw hem zeer bedaard
Het hoofd er bij af, met zijn zwaard.”

Zoo recht vertrouwelijk om de ronde tafel bij den warmen haard gezeten, stellen wij ons het gezin voor bij „Urians reis om de wereld met opmerkingen”, en stemmen onvermoed mee in, na elke nieuwe wonderlijke ondervinding:

„Daar heb je gansch niet kwalijk aan gedaan,
Vertel maar verder, mijnheer Uriaan.”

Hoe liefelijk klinkt zijn avondlied met den aanvang:

„De maan is opgestegen,
Hoe schitteren allerwegen
De sterren daar omhoog,”

en met het zoo gemoedelijk slot:

Wisch uit wat wij misdreven,
Wil zoete rust ons geven,
En onzen zieken buurman ook!

Ook het jongelingshart wordt in dezen kring opgewekt, en een Duitsche knaap zegt met welgevallen na: „Ik ben een Duitsche jongeling, mijn haar is krullend, breed mijn borst; mijn vader was een edel man, ik ben het ook.” Schoon is het als door zulk vader de zoon wordt onderricht over de valsche vriendschap. Wanneer gij Pauw Pieter hoort roemen, zoo zult gij hooren dat Pieter Pauw weer roemt, en dat heeten zij dan vriendschap”. Onze jeugdige vrienden kunnen zelf nalezen, waarom zulke vriendschap „vliertakvriendschap” wordt genoemd. Wie tot aan het einde leest, vindt dan nog bovendien een zeer bijzonder naschrift.

Een familieleven als dit had iets feestelijks bij alle alle alledaagsche eenvoudigheid en ook bij allerlei zorgen, doch

„Men heeft in deze wereld niet enkel goede dagen,
En ieder mensch heeft vast zijn eigen plagen.”

Onze Claudius is er ook bepaald op uit, den kringloop van het jaar met zoo veel feesten als mogelijk is te versieren, feesten die voldoening schenken naar den regel: „Er zijn twee wegen om het hart in evenwicht te houden. De eene weg is: als men alles heeft wat men wenscht. De andere wanneer men niet meer wenscht dan men heeft. De eerste weg is vermoeiend en gevaarlijk, en de tweede uitnemend en in ieders bereik.” „Gij weet,” schrijft hij aan Andres onder den titel: „Nieuwe ontdekking”, „dat in ieder goed ingericht huishouden geen feestdag ongevierd wordt gelaten, en dat een huisvader de getegenheid aangrijpt, wanneer hij op een goede manier en met eenig recht een nieuwen feestdag kan maken. Zoo hebben wij buiten de verschillende geboorte- en naamdagen verscheiden andere feesten aan ons hof ingevoerd, als: het knoppenfeest, de aanvang van den zomer, de eerste Meidag e. z. v. Op het feest van den eersten Meimorgen zien twee liederen: het vroolijke

„Thans wil ik vroolijk, vroolijk zijn,”

en het schoone, een zijner beste liederen:

„Komt kindren, wrijft u de oogen uit,
Ons wacht een schoon gezicht,
En roept er vader gauw ook bij:
Straks rijst het zonnelicht.”

In bovenbedoelden brief echter zegt hij verder: „Gisteren, toen ik in den tuin was en aan niets minder dacht, komen mij twee nieuwe feestdagen voor den geest, het herfstfeest en dat der ijskegels, beide zeer vroolijk en nuttig om te vieren.” Nu wordt verder uitvoerig verhaald, hoe beide feesten gevierd werden.

Het eerste met gebraden appelen, het tweede met een sneeuwpop, die een lantaarn in het holle hoofd wordt gezet, zoodat het licht door de oogen en de mond schijnt, „en dan gaat groot en klein op en neêr in de kamer en ziet uit het venster door de ijskegels naar den sneeuwman, en denkt daarbij aan een anderen sneeuwman, een elk naardat hij wijs is, en dat is de grootste vreugde van het feest.”

H.

(Slot volgt.)

UIT HET LEVEN.

Stijbloemen.

1. De verkoopung van wijlen den heer N. zal Donderdag plaats vinden.
 2. Er wordt bekend gemaakt dat de heeren leden der Commissie van Uitvoering morgen niet kunnen zitten, en dus 't lokaal gesloten zal zijn.
 3. De *hitte* der vervolging, waaraan de eerste Christenen waren blootgesteld, doet ons bij de herdenking *huiveren*.
 4. Men adresseere zich onder letters A. B. met opgaaf van ouderdom, *hoe lang*, en waar men werkzaam is.
 5. Een jongmensch zoekt zoowel hier als in het buitenland, plaatsing op kantoor of anderzins. (Hoeveel lijven zou dit jongmensch wel hebben?)
 6. In den stikdonkeren nacht der onwetendheid gehuld, zag men haar steeds dieper zinken. (Die „men” moet goede oogen hebben gehad).
 7. Men vraagt een dienstbode, *voorzien* van goeden getuigen *en van den Prot. Godsd.*
 8. *Het adres van alle insecten*, om dezelve uit te roeien is bij enz.
 9. Een der aanwezigen werd gevat, daar hij niet wilde voldoen aan het bevel *om uiteen te gaan*. (Ook nog al moeielijk te volbrengen).
 10. De lijder had *elk oogenblik* aanvallen van de jicht, die soms *uren duurden*.
 11. Hij had een zeer korten broek aan en een vest *van dezelfde kleur*.
 12. Die man was tachtig jaar, maar hij scheen wel *tweemaal zoo oud te zijn*.
- H.
13. In een der weekbladen:
Door niet meer te gaan jagen een *onbetaalbare* jachthond op proef te koop.

Het dwaze der gierigheid

stelt een Christelijk Engelsch tijdschrift aldus in 't licht.

Veronderstel, dat iemand een voorraad van klederen en levensbehoefden kon opleggen, voldoende voor hem gedurende 300 jaren, wat zou hem dit baten, daar hij op zijn langst 70, of wilt ge, 100 jaren te leven heeft.

Veronderstel, dat hij in een pakhuis bijeen bracht 70,000 paar schoenen, wat nut zouden die hem geven, daar hij gedurende zijn gansche leven slechts er het honderdste deel van kan gebruiken.

Hij zou in hetzelfde geval verkeeren als iemand, die honderd schotels bij zijn middagmaal voor zich liet plaats, maar slechts den inhoud van een enkelen nuttigen kon. Of als iemand, die een honderdtal huizen voor zijn verblijf had laten bouwen, maar er slechts één van kon bewonen.

Hoe bespottelijk zou het schijnen, zoo alles, wat van iemand kon gezegd worden, slechts hierin bestond: dat hij zijn gansche leven was bezig geweest, om 60000 mahoniehouten stoelen, die hij niet van plan was om tot ameublement van zijn vertrekken te doen dienen, of 8000 jassen, die bestemd waren om niet gedragen te worden, bijeen te brengen en op te slaan in een pakhuis! En wat onderscheid bestaat er, wat wijsheid en voordeel betreft, tusschen zulke onzinnige handelingen en het besparen van duizenden banknoten, die nooit aangewend worden tot heil der menschheid?

Er is geen handeling onder de menschen, hoe algemeen zij ook zij, onzinniger en dwazer dan deze. Zij wordt veroordeeld, zoowel door de rede, als door Gods Woord.

H.

Gevaar van uitstel.

Ik deed eens, zegt Ds. Spencer, onderzoek naar 253 hoopgevendende bekeerlingen tot Christus, die onder mijn opzicht kwamen. Van deze 253 waren er 138 bekeerd, beneden de twintig jaren; tusschen de twintig en dertig jaren, 85; tusschen de dertig en veertig jaren, 22; tusschen de veertig en vijftig jaren, 4; tusschen de vijftig en zestig jaren, 3; tusschen de zestig en zeventig jaren, 1; en boven de zeventig jaren niet één. Welk eene les voor hen, die de bekeering uitstellen.

H.

Voordeel van scheelheid.

Een meester beknorde een scholier wegens gebrek aan ijver, en stelde hem een zijner makkers, die zeer scheel keek, ten voorbeeld.

„k Wil 't best gelooven,” was 't antwoord, „dat hij meer kent dan ik; want hij leest immers twee bladzijden tegelijk.”

H.

Woordafleiding.

In zeker gezelschap merkte iemand op, dat *bruidgom* toch een wonderlijk woord was, en vroeg of een het ook kon verklaren.

„Zeker,” sprak een schrandere mensch; „dat is nog al duidelijk. *Gom* is een kleverige zelfstandigheid. *Bruidegom* wil dus zeggen iemand die aan de bruid verkleefd is.”

Waarschijnlijk was een neef van dezen uitlegger de man, die opmerkte, dat *water* onzijdig moest zijn, omdat het onzijdig gebied is en alle schepen er vrij in varen mogen.

H.

Een dichterlijk jonkman wijdde eens zijn aanstaande de volgende regelen:

„Als 'k u zie nadren, lonkt van ver
Uw oog mij toe gelijk een *

De liefde strekt tot onderpand
Van onze trouw met hart en

Wordt straks de trouwdag ons vergund
Dan stijgt ons heil tot 't hoogste •

Wij smaken dan naar 's harten lust,
Vereend en blij, een

Uit een jongmensch, die zoo weet uit te „winnen,” groeit gewis een bedacht- en spaarzaam huisvader!

H.

Baas boven baas

Twee bluffers waren met elkander in gesprek. De een vertelde van een nieuwe uitvinding, welke te Cincinnati zou worden toegepast, en hierin bestaat, dat in een machine een levend varken wordt gestopt, 't welk er, na verschillende bewerkingen te hebben ondergaan, aan den anderen kant weer uitkomt, veranderd in worst, hammen, enz. Wel, zei de ander, ik heb juist zulk een machine in Australië gezien, maar ze was nog beter. Als de bewerking is afgelopen, proeft men een en ander, en als men het niet goed vindt, behoeft men de machine slechts terug te laten loopen en het varken komt er aan den anderen kant weer uit, gelijk het er ingekomen is.

H.

Een dure keuken.

Volgens een Engelsch blad staat de keuken van koningin Victoria onder het oppertoezicht van een intendant, die behalve vrije woning en kost, een loon ontvangt van ongeveer f 36,000! Hij heeft 4 bedienden voor het beheer, voor het toezicht op de maten en gewichten en voor de onderhandelingen met de leveranciers. Voorts heeft hij nog 2 bedien-

den voor zijn eigen persoon vrij. Het hoofd der keuken heeft hetzelfde loon als de intendant en 4 bedienden, die elk *f* 18,000 ontvangen, terwijl hij er nog 4 kan aanstellen, elk op *f* 12,000 per jaar. Daarenboven zijn er voor de keuken 2 bedienden, 2 keukenjongens, 2 koks voor het braden, 5 knechts en twee meiden voor het wasschen van borden en vaten, 1 opzichter over de levensmiddelen, 2 deskundigen voor de groenten en 2 werklieden voor 't stoomwerktuig. Voorts zijn er 2 suikerbakkers, elk met *f* 18,000 loon en 4 bedienden, 1 pasteibakker met 5 bedienden, 1 loopjongen en 3 vrouwelijke deskundigen voor koffie en chocolade. De keldermeester, die voor den wijn en het bier heeft te zorgen, heeft een jaarwedde van *f* 30,000. Voorts heeft men nog 4 bedienden voor het dekken der tafels, enz. De waarde van koningin Victoria's tafelzilver wordt op ruim 37 millioen gulden geschat. Hoeveel personen tot het huisgezin gerekend moeten worden, wordt niet aangegeven.

H.

Nieuwe ontdekkingen.

Te Londen is onlangs een verzameling Babylonische oudheden aangekomen, van meer beteekenis dan ooit, wijl ze uit zoo vroegen tijd en in zoo uitnemenden staat zijn.

Tot de merkwaardigste behooren zekere kokers of omhulsels, waarin men dubbele afschriften van stukken, het eene in 't andere gestoken, bewaarde. Dit was slechts in de oudste tijden van 't Chaldeeusche rijk, 2200 jaar vóór Christus, in gebruik. Wel bezat men zulke reeds, doch deze nieuwe zijn gewichtiger, wijl zij de namen van totnogtoe onbekende koningen bevatten.

De stukken betreffen verhandelingen omtrent het recht en de schatkist en zijn uit den tijd der vorsten Khammoerabi, Ammiasatana e. a. Zij zijn bijna zeker uit den tijd toen Abraham trok uit Ur der Chaldeën. In de stukken treft men vele Semietische namen aan, en op een der regels een voorstelling uit de Isdoebar lengende. (Isdoebar is Noach: zie hieromtrent het boekje: *De steenen van Assyrië* bij uitgever dezes).

Voorts vindt men er bij een zeer fraai brons godenbeeld en een steenblok, waarop de naam en de titels zijn vermeld van koning Boernaboerias (1500 v. Chr. in Mozes tijd) benevens de herstelling van poorten, torens, tempels en vaarten van Babylon. De Babylonische letterkunde vindt op vele merkwaardige tafelen een plaats. Op eene leest men: „Dit is gelijk aan het oude afschrift, 't welk Naboeser-esir, de zoon van den besproeier, liet schrijven tot behoud zijns levens en neerlei in E-Zida,” den tempel van Nebo in Borsippa. De dagteekening is: de maand Sebat in het 7^e jaar van Nabopalassar koning van Babylon, (vader van Nebukadnezar 618 vóór Chr.)

Het gewichtigste stuk is een cylinder uit gele *terra-cotta*, met een inschrift van meer dan 500 regels. Dit handelt over de herstelling van tempels, paleizen, enz. door Nebukadnezar zelf.

H.

De zendingsschepen.

Men schat, dat van 1870 tot 1887 voor het zendingswerk uitgerust zijn 96 schepen. Thans zijn er 47. Men heeft er 18 vóór 1850 gebouwd, 43 van 1850 tot 1880 en 35 tot 1887. Op de kusten van Azië reizen er 5, 17 op die van Afrika, 13 op die van Amerika, en 12 op die van Australië. De ondervinding heeft geleerd, dat deze schepen niet zoozeer de meeste diensten bewezen hebben met de zendingen van Europa naar de verschillende zendingsvelden te brengen, maar door deze in betrekking met elkaar te stellen. Zij hebben verhongerde zendelings-families van den dood gered, en hebben bijgedragen tot het stichten van nieuwe posten.

H.

De 11de Wereldconferentie der Jongelings-vereeningingen

te Stockholm, is Woensdag 15 Augustus geopend. Ter aanvulling van 't reeds vroeger vermelde zij meegedeeld, dat er in 't geheel een kleine 1000 personen bijeen waren, o. a. ook uit Spanje, Rusland, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika (85) Canada, Australië (6), Zuidzee-eilanden (2). De meeste waren natuurlijk jongelieden; er waren ook verscheiden dames bij de opening tegenwoordig.

Deze had plaats in de Blasieholmskerk, waar Prof. Rudin van Upsala over „heiliging” sprak. Baron Ugglas oud-stadhouder van Stockholm heette de aanwezigen welkom.

Hierop richtte de hoogleeraar Scheele zich achtereenvolgens in verschillende talen tot de aanwezigen, en eindigde met het Latijnsche: „Kom Heilige Geest enz.” Laatstgenoemde hoogleeraar is voorzitter.

Plaatsvervangers zijn baron Rappe uit Zweden, graaf Bernstorff uit Duitschland, Dr. Wanner uit Amerika en Prof Th. Barde uit Genève.

Nederland was door 2 afgevaardigden en enkele gasten vertegenwoordigd.

H.

CORRESPONDENTIE.

Vooral op het laatste gedeelte van onderstaand schrijven, door ons ontvangen, vestigen we de aandacht van onze jongelingsvereeningingen.

GRONINGEN, 22 Aug. 1888.

Geachte Redactie!

Van harte bedankt voor de felicitatie onzer jongelingsvereeninging, met haar 25sten verjaardag.

Op de vraag, bij gelegenheid van dat gelukwenschen gedaan, of er nog verslagen over zijn, kan ik u een toestemmend antwoord geven. Het getal is echter niet groot.

Hoogachtend,

P. V. VELDEN,
Secretaris der Chr. J. V. „Onze hulp”, enz.

Druk van P. Groenendijk.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

Nederlandsche Kruisvaarders.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

XVI.

De Batavier, vanouds gewoon
't Romeinsch gebied te sterken,
Trekt weder op en spant de kroon
Te water met zijn vlerken,
Tot afbreuk van het Turksch gewest.

J. VAN DEN VONDEL.

Gij moogt het, waarde lezer, met Van Lennep
vrij eens zijn, als hij in de volgende bewoordingen
u opwekt de glorie van Hollands gravenhuis te ver-
heffen :

„Prijs den roem uwer graven van 't Hollandsche huis;
Niet, hoe braaf ze in het steekspel zich droegen,
Niet, hoe vroom ze aan den Nijlvloed zich weerden voor
('t kruis,

Of den Moor van bij Lisbon verjoegen.

Maar, hoe talrijk in 't oord aan hun heerstaf betrouwd,
Zich verhieven de dorpen en steden,
Hoe de klei werd bedijkt en de heigrond bebouwd,
En 't moeras van den kouter doorsneden.”

Wij zullen uw praktischen blik op de riddereer
van onze voorouders in geen geval veroordeelen.
Moesten we dan ook een historie van Hollands
gravenhuis schrijven, we zouden voorzeker wat snel-

ler over Hollands leeuwenaandeel in den kamp om
het heilige graf heenglijden. Toch valt het niet te
miskennen, dat de deelneming aan de kruistochten
ook de inwoners dezer landen deelen deed in den
algemeenen omkeer, welke de heilige strijd in Euro-
pa's staatkundigen en maatschappelijken toestand
teweegbracht. Reeds daarom mag de schrijver van
tafereelen uit de geschiedenis der Christelijke kerk
ook de historie dezer tochten niet stiefmoederlijk be-
handelen. Immers is daar een natuurlijk verband door
den Heer der kerk gelegd tusschen den maatschappe-
lijken toestand der menschen en hunne meerdere
of mindere ontvankelijkheid voor het heilige. Maar
te zeer deed zich ook onmiddellijk de invloed van deze
tochten op de kerk dezer landen gelden, dan dat
we ons niet verplicht zouden rekenen, nog eenmaal
met u naar het Oosten te reizen, ditmaal in gezels-
schap onzer landgenooten.

De avond der elfde eeuw heeft de blijde hope,
welke haar morgen bracht, beschaamd. Het koninkrijk
Jeruzalem zag andermaal zijn heilige kroon onder
de hoeven der Arabische rossen vertrappen. Vergeefs
hadden de Christenen in Europa tot vijfmaal toe
op 's pausen roepstem goed en bloed geofferd, om de
veroveringen in 't Oosten te behouden, te herwin-
nen, straks, ach, om ware het maar Jeruzalem en
het heilige graf te redden. 't Was al vergeefs. De
twisten der Palestijnsche Christenen, de ver-

wijfdheid en afval der paladijnen van het kruis deden 't al verloren gaan. De trotsche Saladin schreef met zijn heldenzwaard de artikelen van het schandelijkst verdrag voor en andermaal werd Jeruzalem door de heidenen vertreden.

Dat was te veel voor den trots der Westersche Christenheid. Allerwegen trokken de kruispredikers uit, om edelen en vrijen, heeren en lijfeigenen te bewegen tot den heiligen strijd. Een ongekende geestdrift maakte zich van alle dapperen en vromen meester. Ook ons vaderland trilde van ontroering op de kreet: „Jeruzalem is door Saladin veroverd.” Wilt ge u overtuigen? Welnu, op de lange reize, welke we ons voornamen te aanvaardden, geeft een uitstapje naar Dokkum geen verlet.

Ge kent het oord. Hier stroomde het bloed van den eersten martelaar der Nederlandsche kerk, van Bonifacius, den apostel der Duitschers. Jaarlijks wordt zijner gedachtenisse een heilige ommegang gewijd. Ook thans zijn duizenden van heinde en ver saamgestroomd om zijn dood te gedenken en zich aan de voorbede van de heiligen te bevelen.

Maar zie, wie breekt daar door de dichte drommen heen? Wie mag het zijn, voor wien de menigte eerbiedig hare rijen opent? Kent gij hem niet? 't Is Olivier, de bestuurder der kathedraal-school van Keulen! Maar, wat zegt dat? 't Is de beroemde kruisprediker, wiens gloeiende taal de harten der stoere Friezen tot den heiligen strijd weet te ontvlammen. Zij kennen hem. Heeft hij niet tegen Pinkster des jaars in de Ommelanden gepredikt en herinneren velen zich niet, hoe kortelings te Surhuizum zijne welsprekendheid hun geestdrift wist te ontsteken? Waarlijk, deze man is in staat zijn dure gelofte te volbrengen om 50,000 Friezen te wapenen tegen Saladins rooverbenden. Voorzeker, hij maakt zich den lateren kardinaalshoed waard. En werkt God niet krachtig mede door teekenen en wonderen? Ziet! De redenaar strekt de hand ten hemel. Een groot wit kruis beweegt zich voor de ontstelde verbeelding der schare van het Noorden naar het Zuiden. God zelf wijst Friso's zonen den weg, waarlangs ze de schuld hunner vaderen aan Bonifacius' bloed verzoenen kunnen. Geen wonder, zoo Olivier aan den avond zich beroemde, den heiligen Bonifacius in verdiensten overtroffen te hebben. En hij was er de man niet naar, om zijne winst verloren te doen gaan. Zelf reisde hij rond, om de familietwisten tusschen Frieslands edelen bij te leggen. Missen en processien hielden de geestdrift levendig. Offerbussen werden in de kerken geplaatst, waarin ook de armste zijn penningske tot het gewijde doel werpen mocht. Aanzienlijken vermaakten hun roerend en onroerend eigendom aan de onderneming of namen de kosten van aanbouw en uitrusting der vaartuigen op zich. Heeren lieten hunne onderhoorigen als vrijen naar Palestina

heentrekken. Allen wedijverden in offervaardigheid voor het kruis.

't Was niet de eerste maal, dat zulk een heilige storm de eeuwenoude wouden van deze gewesten doortrok. Graaf Dirk III

„was d eerste van de graven,
die met ghebeden ende met haven,
eerde 't heilighe graf ons Heeren.”

Na hem trokken enkele graven en bisschoppen ter bedevaart en straks was een aantal Friezen en graaf Robert van Vlaanderen

„in dat heilighe pardoen,
dat men wan over ware.”

Met eere werd de naam der Friezen bij de belegering van Antiochië en Jeruzalem genoemd en andermaal mocht Hollands graaf Dirk VI rustig ter bedevaart trekken. De verschijning der Friesche vloot bij de haven van Ptolemais in 1189 was een ware verrassing voor het leger der Christenen, dat de stad belegerde en in de twaalf duizend weerbare mannen, welke aan land traden, welkome versterking vond. Graaf Floris III stierf vóór Antiochië aan de pest en zijn zoon Willem bleef 's vaders taak waarnemen, tot Ptolemais andermaal de poorten voor de Christenen ontsloot.

Doch keeren wij tot Oliviers overwinningen terug.

Tachtig schepen, het offer der Friezen op het altaar der kerk, zeilden de Lauwers uit. Bij Schiedam lagen 200 schepen van Hollanders en Vlamingen gereed, om zee te kiezen. Straks stelde zich Willem I aan hun hoofd en zeilden zij met de Friezen vereenigd naar Lissabon. Ofschoon in strijd met de bevelen van den heiligen vader, bleef Willem I hier met zijn smaldeel vertoeven op verzoek van den aartsbisschop, totdat hij de Mooren bij Alcazar een beslissende nederlaag had toegebracht, waarbij niet minder dan 14000 Mooren, en onder dezen twee hunner koningen, sneuvelden. Het verbaze niemand! Wat toch konden 100000 Saracenen uitrichten tegen een leger, 'twelk naar luid hunner gevangenen in de lucht werd aanschouwd, een heirleger van krijgers, in 't wit gedost met een rood kruis op de borst? Of het engelen of duivelen waren, wisten zij niet, doch ze ervoeren, dat daartegen ook zelfs hunne dweepzieke woede niet kampen kon.

Nu Portugal gered was, wist Olivier de kruisriders te bewegen, Egypte te veroveren, teneinde de Palestijnsche Christenen te beveiligen. Te Ptolemais, waar de vloot zich weer met het Friesch eskader vereenigd heeft, wordt in dien zin besloten en drie dagen later liggen de schepen reeds voor Damiate. Ge kent de stoute onderneming, waarvan de Haarllemsche Damiaatjes nóg luiden en de Dokkummer scheepjes in de kerk getuigen. Friezen en Hollanders namen den Nijl in bezit en met den Nijl straks het sterke Damiate. Jammer slechts, dat reeds twee jaren later de zoo duur veroverde sleutel van den Nijl andermaal in de handen der ongelooovigen overging.

Met het schitterendst heldenfeit uit heel den strijd onzer voorzaten in het heilige land neemt de geschiedenis der kruistochten voor onze gewesten een einde. Doch belangrijker en van langer duur waren de gevolgen van deze tochten voor de Christelijke kerk hier te lande. 't Kon dan ook wel niet anders, of de invloed daarvan moest zich meest laten gevoelen bij een volk, vroom en stoutmoedig, dat zulk een levendig aandeel in den heiligen kamp genomen had. Het voortdurend verkeer met vreemdelingen bracht nieuwe beschaving en nieuwe zeden aan. Het leenstelsel geraakte in verval. De verarmde edelen moesten aan de steden van den derden stand vrije ontwikkeling gunnen en de poorters werden van nu aan de steun hunner vorsten. De heilige vader, de man, wiens woord gansche volken van het Westen naar het Oosten gedreven had, wiens ban en zegen vorsten en edelen hadden weten te regeeren, blonk als eene zon aan den kerkelijken hemel ook voor de oogen onzer landgenooten en om hem schitterden de geestelijken als sterren van verschillende grootte. Boven den glans van keizers- en koningskroon scheen de driedubbele kroon van Romes kerkvorst.

Arm Europa! Arm vaderland! Arme kerk!

De kloosters verrijkten zich met de goederen, welke de edelen hun hadden verpand om het noodige geld voor de uitrusting te verkrijgen en welke dezen bij hun terugkeer niet konden inlossen. Rijke geschenken aan goud, zilver en reliquieën werden door de wederkeerende kruisvaarders aan kerken en kloosters vereerd. Maar al lager zonk het peil der zeden bij geestelijkheid en leeken en al meer doolde de kerk onzer vaderen af van Hem, die eenmaal en voor alle tijden betuigde van zichzelf: „Ik ben de weg, de waarheid en het leven; niemand komt tot den Vader dan door Mij!”

En zulk een afgedwaalde leidsvrouw zou de schapen, verdolende langs de helling van weelde en loszinnigheid, weerhouden al dieper te zinken. Haar ontbrak daartoe ook zelfs de zedelijke kracht. Schaamteloos werd in ons vaderland de afluathandel gedreven; voor het plegen der grofste misdaden werd een tarief van Gods genade en vergeving in Christus' bloed openbaar bekend gemaakt. Wat vermochten daartegen de sprookjes en legenden van het bijgeloof? Wat zou de vormelijke plechtigheid van heel het godsdienstig leven daartegen uitrichten? De arm, die het staal gevoerd had tegen heidenen en ongeloovigen, wapende zich straks op 's pausen bevel tegen de ketters, tegen de Waldenzen en Albigenzen, die, Romes dwalingen den rug toekeerende, den Heer zochten in eenvoudigheid des harten en naar het woord zijner getuigenis.

Wachter, wat is er van den nacht?

Nog is het nacht, maar de morgen komt.

Reeds daagt het in het Oosten.

Niet in de pronkzalen der edelen, maar in de kluis des eenvoudigen poorters!

Niet in de hallen van het Vaticaan, maar ginds in de stille bedecel!

De vrije man wachtte slechts en verlangde naar dat onbestemde, wat weer brood brengen zou voor de steenen, welke de priester hem bood en waarbij hij den honger zijner ziel vergeefs zocht te stillen.

De vrijverklaring der lijfeigenen is de ploeg, welke de voren door den maatschappelijken bodem der volken trekt, de voren, gereed om het zaad des Evangelies op te nemen, het zaad, door Laurens Koster verduizendvoudigd.

MATTHIAS CLAUDIUS.

(Slot.)

MATTHIAS CLAUDIUS.

Bijzondere feestdagen, die niet vooraf waren vastgesteld, doch altijd groote, waren die, als er gasten kwamen. Dit was dikwijls het geval. Vele beroemde personen hebben hier verkeerd en met anderen werd een levendige briefwisseling onderhouden. Mannen als Schönbrunn, Campe, Lessing en de edele grafelijke familiën Stolberg, Reventlow e. a. kon men hier aantreffen. Een jaar lang was de dichter Johann Heinrich Voss buur en huisvriend. Ernestine Voss schrijft: „Des avonds waren wij dikwijls met Claudius samen, en in het huis waar na voorafgaand onderzoek de meeste spijs aanwezig was, werd de tafel gedekt. Een stuk koud pekelvleesch speelde de hoofdrol of ook wel een karper, dien men door den visscher in den slottuin zelf uit den vijver zag halen en in een zakdoek gebonden naar huis

dragen. Wanneer Claudius bij ons was, had hij altijd zijn oudste dochter met een kruisband op den rug gebonden. Zij werd dan op ons bed gelegd, tot hij weder naar huis ging."

Dat wij zooals tot nu toe door de vier muren van het huis van Claudius konden zien en zulks geheel zonder onbescheiden te zijn, hebben wij aan hem zelf te danken. Hij toch doet de deuren wijd open en noodigt iedereen uit binnen te treden, die daartoe lust heeft. Dit geschiedt namelijk in de „Wandsbecker Bode", een wekelijks verschijnend Hamburger blad, waarvan de uitgever-boekhandelaar Bode de eigenaar, en sedert het jaar 1770 Claudius redacteur was. Uit dit tijdschrift voegde hij zijn eigen bijdragen met andere, nieuwe bijeen en gaf ze uit onder den titel: „Asmus, *omnia sua secum portans*¹⁾ of gezamenlijke werken van den Wandsbecker bode". In een luimige voorrede geeft hij den inhoud aan. Hij is er onschuldig aan, wanneer iemand er op intekent en later niet tevreden is, want de goedgunstige lezer weet, wat hij te wachten heeft. Hoe meer wij ons verdiepen in dat „secum portans" (wat hij met zich draagt), 'twelk bestaat uit gedichten, eenige brieven en andere prozastukken, welke laatste gedeeltelijk zijn eenvoudig oordeel over een of ander boek behelzen," zooveel te meer leeren wij den grond kennen, waarop het huis staat, dat ons zoo vriendelijk opnam, en de verborgen beginselen des krachtigen levens, welks ont-plooiing ons met blijdschap vervult.

In 't algemeen behoort Claudius tot die groote schaar van mannen uit de laatste jaren der vorige eeuw welke, hoewel oneindig verschillend in aanleg en gaven als in het doel, dat zij bereikten, het allen eens waren in het streven naar een nieuwere, diepere opvatting der wereld en des levens; die de droge, koude verlichting moede waren, welke geen verwarmend licht gaf, en dorstten naar de ware kennis en de verborgen bronnen des levens. Maar terwijl vele verwante geesten die bronnen des levens in de wereld zochten, trok het gevoelig gemoed van Claudius reeds van den aanvang af over de wereld heen tot God. Niet de natuur, hoe innig hij haar ook beminde, hoe zinrijk hij haar wist te verklaren, was hem het hoogste. Niet de kunst, welke voortbrengselen hij zoo fijn-gevoelig wist te genieten en te beoordeelen; niet de wetenschap, met hoeveel waardeering hij ook van het menschelijk verstand kon spreken. „De weg," zegt hij eens, „dien de mensch in datgeen wat kunde en wetenschap heet inslaat tot het goddelijke, is loffelijk en edel; doch die dingen zijn hoogstens dat-gene waarvoor zij ook in oude tijden gegolden hebben, een weg en niet het doel. Wie hen voor het doel aanziet en daarbij blijft staan, die verkoopt zijn eerstgeboorterecht voor een schotel linzen; die stijgt

¹⁾ Asmus, die al 't zijne met zich draagt.

af in de woestijn om het paard te bewonderen en te laten bewonderen, waarmede hij verder en naar het beloofde land moest rijden, waar de armenver-zorger woont."

De gansche diepte van zijn vroom gemoed laat ons b. v. de heerlijke beschrijving van het gebed peilen. „Het innig, vertrouwelijk aanhangen, de golflag en wenschen des harten, — dat is naar mijn meening, bij het gebed het voornaamste, en daarom kan ik mij niet begrijpen, wat de lieden bedoelen, die niets van bidden willen weten. Het is hetzelfde alsof zij zeiden: men moet niets wenschen of men moet geen baard en geen ooren hebben. Dat moest wel een houten klaas zijn, die zijn vader niets te vragen had, en eerst een halven dag overwoog, of hij het tot het uiterste zou laten komen of niet." Toch is het goed, dat wij recht verstaan ook bij Claudius, dat een diep gevoel alleen niet zeker voert tot het ware Christendom. Een ernstige wil moet daarmee gepaard zijn, en slechts waar beiden aanwezig zijn kan men zeggen, dat iemand het hart op de rechte plaats zit. In hoe veel rijmen van het gouden en zilveren A. B. C. komt deze zedelijke ernst tot uitdrukking:

„Breek u het hoofd niet al te zeer,
Verbreek uw wil, want dat is meer."

„De eedle slaaf, die in u leeft,
Zorg dat gij hem de vrijheid geeft."

„Uit niets wordt niets, bedenk dat goed,
Wanneer uit u wat worden moet."

Kostelijke woorden geeft ook de Bode er over, dat de wil, goed begrepen, meer is dan het denken. Bij zulke gevoelens was hij van allen schijn en vertoon afkeerig. „Ik heb nimmer in mijn leven klein voor groot en niets voor iets kunnen houden." „Op zekere gestalte des innerlijken menschen komt het aan, op een zekere innerlijke denkwijze, opvatting, houding, die men zich ten doel moet stellen en waarnaar men moet streven. Hoe meer een mensch dit ernstig wil, des te nader is hij bij het Evangelie. Hij leeft niet van het brood alleen, dat de geleerden hem voorzetten, maar hij hongert nog naar iets anders en beters, naar een woord dat uit den mond Gods gaat. En dit andere en betere, dit woord dat ons op de lippen zweeft en dat wij allen zoeken, elk op zijn wijze, dat Woord vind ik tot mijn groote vreugde in het Christendom, zoo als de apostelen het geleerd hebben."

„O neef," schrijft hij op een anderen tijd, „wanneer gij een mensch ontmoet, die zoo hoog van zichzelf denkt en zoo hoogmoedig en verwaand is, keer u om en heb medelijden met hem! Wij zijn niet groot en ons geluk bestaat daarin, dat wij aan iets grooters en beters gelooven kunnen." Dit betere en grootere vindt Claudius samengevat in den persoon van *Christus*.

't Zijner roerende woorden waarmede Claudius het

uitspreekt, dat hij het „zonder Hem niet redden kan”, wanneer hij van deze „heilige gestalte”, deze „ster in den nacht”, van Zijn onuitsprekelijke liefde spreekt. Het persoonlijk geloof dringt hem ook tot getuigen, want waar het hart vol van is, vloeit de mond van over. „Zal ik daarvan zwijgen, omdat het hier en daar niet de openbare meening is? Wat hindert mij beroemd of niet beroemd te zijn, waar van ernstige zaken sprake is.” Beminnelijk bescheiden spreekt hij zich uit over die roeping tot getuigen. „Het is slechts weinigen gegeven dit groote leerstuk te onderwijzen, doch op zijn wijze en met alle trouwhartigheid daarop opmerkzaam te maken en — door de daad te bewijzen, dat men niet geheel en al een onwetende, zonder alle menschenverstand — en toch een rechtgeloofig Christen kan zijn. . . . dat staat ieder braaf, bescheiden man goed.”

Er ware nog veel te verhalen van 't geen de Bode op zijn tocht door het Deutsche land gezien en er van verhaald heeft, van zijn oordeel over de wereldgebeurtenissen en over veelbesproken werken zijner dichterlijke tijdgenooten. Ook bij deze tijdelijke dingen schemert altijd meer of minder de eeuwige grondslag door, waarop hij stond en hij zijn huis gebouwd had. Ook zien wij, dat zijn oordeel steeds zoo is, als het zich vormde in zijn eigen vroom, eenvoudig huis en het daarvoor paste. Daarom weten wij het voornaamste reeds, als wij hem in zijn huis opgezocht hebben en den grond, waarop dit gebouwd was, hebben leeren kennen. Deze regelen dienen dan ook slechts om de vrienden begeerig te doen worden meer van den „Wandsbecker Bode” te hooren en te lezen, wat hun ook zonder al te diep in den zak te tasten mogelijk is ¹⁾.

Thans echter nog eenige woorden over de uitwendige geschiedenis van Claudius' leven, hoe het huis dat den lezer wellicht eenigermate lief geworden is, gebouwd en weder afgebroken werd. Claudius stamde af van een predikantsfamilie in Noord-Duitschland en werd geboren den 15^{den} Augustus 1740 te Reinfeld (Holstein). In het jaar 1759 treffen wij hem aan op de hoogeschool te Jena, waar hij eens in gezelschap van andere knapen bij een vroolijken wandelrit in nachtgewaad door Pruisische huzaren werd opgepakt. Een geestige, edele omgeving schonk hem het verblijf in Kopenhagen. Als secretaris van graaf Holstein doorleefde hij daar in 1762 en 1763 in omgang met Klopstock, graaf Stolberg en anderen een voor zijn ontwikkeling zeer gunstig jaar. Na een driejarig verblijf in het ouderlijk huis volgde een evenzoo opwekkend samenleven met Lessing in Hamburg, als ook de kennismaking met Herder. In 1770 trok hij naar zijn eigenlijke vaste woonplaats, naar Wandsbeck, waar hij zich in het volgende jaar met de ons reeds bekende Rebecca, de dochter van den timmerman Behn, verloofde.

¹⁾ Er bestaat een goede Deutsche uitgaaf van f 1.20, als ook Nederlandsche vertalingen.

Slechts eenmaal werd dit tehuis voor langeren tijd verlaten. De zorg voor het bestaan deed onzen dichter dankbaar een aanstelling als opperlandscommissaris te Darmstadt aanvaarden, hem door tusschenkomst van zijn vriend Herder aangeboden. Doch de „Oberlandscommissarius” wist niet recht welk „rad in de machine hij was, waardoor een vorst zijn vaderlijke zorg over zijn volk wilde toonen.” De Darmstadter „lucht” was voor hem minder gunstig en na een jaar ontvlood hij weder naar zijn geliefd Wandsbeck, vanwaar de edelmoedigheid van den kroonprins van Denemarken voortaan voor hem de onpoëtische geldzorgen wist te verbannen.

Eerst op het einde zijns levens dwongen de laatste dagen der Napoleontische overheersching hem nogmaals tot een tijdelijk verblijf in den vreemde. Nadat hij in Mei 1814 zijn geboortedag weder in Wandsbeck had kunnen vieren, gaf hij bij zijn toenemende zwakte gehoor aan het verzoek van zijn kinderen Perthes, en vertrok naar hen te Hamburg. Op den 21sten Januari 1816 ontsliep hij zacht en stil.

Hij is een der weinige schrijvers, die ook van den dood dikwijls en als van een vriend spreken. „Wees welkom, mijn waarde, daar gij zoo glimlacht, had hij 38 jaar vroeger gezegd, toen hij in de kracht zijns levens op het ziekbed werd geworpen. Thans aan zijn open graf konden de nabestaanden ook aan de lijkrede denken, dien hij eenmaal op den eersten kerstdag op Anselmus hield: „Hij had de gewoonte, zoo als gij weet, de wereld een ziekenhuis te noemen, waarin de menschen tot aan hun genezing worden verpleegd. Hij is nu genezen en heeft zijn hospitaalkleed uitgetogen. De tijd zal komen, Andreas, dat zij ook ons in linnen zullen wikkelen en in een graf leggen. Laat ons doen, lieve jongen! wat wij gaarne wilden, dat wij gedaan hadden, en ons vertrouwen op God stellen. . . . En kom, Andreas, goeden moed, gij moet goeden moed houden. Onze Heere Christus is ook heden geboren.”

H.

NAAR EN IN HET NOORDEN.

Gelukkig, dat de regelen, die hieronder volgen, waarin ik trachten zal u de trotsche majesteit en het verheven ruwe van een stukje natuur in Scandinavië te schetsen, niet tot een boekdeel behoeven uitgebreid of vervormd te worden. Gelukkig, wel daarom, omdat bij een boek eene voorrede behoort.

Of ik dan zoo 't land heb aan eene voorrede? Neen, dat nu juist niet; eer zou ik geneigd zijn, een boek zonder voorrede „defect” te noemen. Alleen acht ik me gelukkig, dat ik geen voorrede te schrijven heb, omdat zij in dit geval zou moeten dienen om eene reisbeschrijving in te leiden.

Het onaangename voor den schrijver daarvan is n.l., dat hij beginnen moet met te zeggen, dat geen

woorden te vinden zijn om het grootsch gezicht van dézen berg of den overweldigenden indruk, dien gindsche bergstroom op hem gemaakt heeft, te kunnen weergeven, eene verzekering, die wel dienst moet doen om het grootsche gezicht nog grootscher en den overweldigenden indruk nog meer overweldigend te maken, maar waaraan de lezer ten slotte zeer weinig heeft, waardoor de schrijver zijne moedertaal beleedigt en eindelijk waarmede hij door het soms lijvige boekdeel achter de voorrede toont, dat zijne bewering niet al te letterlijk moet worden opgevat.

Daarna wordt gewoonlijk de toegevendheid van den „goedgunstigen” lezer ingeroepen, om te eindigen met den wensch, dat het werk niettegenstaande de „grootte gebreken” en de „onversneden pen”, die het schreef, toch een gunstig onthaal moge vinden en „veel” moge bijdragen tot de kennis van het onderwerp, het land of het volk, in het werk beschreven. Om nu niet gedwongen te worden deze algemeenheden en ongerijmdheden neer te schrijven, daarom verheug ik mij geen voorrede voor dit stukje noodig te hebben.

En gij, die er me van beschuldigt, dat de voorgaande regelen niets anders dan eene voorrede inhouden, u antwoord ik alleen, dat ik zoo vrij ben met u te verschillen in de opvatting van het begrip: „voorrede”. ’t Is een aanloopje, een praatje, een leuterpraatje als ge wilt, om ’t even, alleen, eene voorrede is ’t niet.

De trein, die ’s avonds 6.22 uit Amsterdam vertrekt, brengt ons (we gingen n.l. met ons drieën) over Salzbergen en Osnabrück naar Hannover, waar we te half drie in den nacht aankomen. Al is het midden in den nacht, toch is ’t aan het station te Hannover verre van stil. De uitgestrekte perrons met hunne ijzeren overkapping van ontzaglijke breedte maken een grootschen indruk. Perrons en station zijn electrisch verlicht, en het zou de moeite waard zijn, alleen voor dit gebouw een paar uur te Hannover te vertoeven, om dit meesterstuk van bouwkunst, vooral wat de perrons aangaat, meer van nabij te bezien en te bewonderen. Maar voor het oogenblik ontbreekt ons de gelegenheid ervoor, want te ruim drie uur moeten we met den sneltrein van Keulen weer van hier naar Hamburg, waar we ’s morgens te half negen aankomen. Ook Hamburg slaan we voorloopig over en gaan direct door naar Altena. Hier hebben we twee uur tijd. We maken ons deze oogenblikken te nutte door eene wandeling te maken langs de Elbe. Op onzen weg van het station daarheen hebben we gelegenheid kennis te maken met de vermakelijke trams of liever omnibussen, die er uitzien, ja niets beter dan de oudste „lor” (omnibus) van Van Gend & Loos. Bovendien zijn deze wagens van voren voorzien van een paar zeer kleine breede wielen, die dienst doen bij het oprijden der dikwijls steil hellende straten en dezen wagens een nog onbehagelijker voorkomen geven.

Ook de postwagens zien er zoo ouderwetsch uit, dat men onwillekeurig denkt, dat het postwezen hier nog in wording is. In plaats van met ruiten heeft men de wagens beschilderd met zwarte vakken, afgezet door bruine biesen, terwijl zij overigens geel zijn geverfd.

De postillon met zijn slapviltten hoed, versierd met haneveeren, zijn koperen hoorn en potsierlijke kleeding maakt een belachelijk figuur. Het geheel zou eer doen denken aan een dievenwagen dan aan een postwagen, indien niet een in wit geschilderde enveloppe met een roode punt in ’t midden u eenige nadere aanwijzing gaf. Op een pleintje, dat we oversteken, staat een gedenkteekeken aan den oorlog van ’70, bestaande in een monument, opgetrokken van kanonnen, waaromheen de standbeelden van eenige Pruisische generaals, die de regimenten uit deze stad toenmaals tegen de Fransche legers ter overwinning voerden. Van het pleintje komen we in een plantsoen, aangelegd op de heuvels, die de oevers vormen van de drukbevaren Elbe.

Het uitzicht doet denken aan plekjes in het vaderland als den Rijn bij Arnhem, van den Duno uit gezien, of de Waal bij Nijmegen. Noode nemen we afscheid van deze liefelijke landouwe, om met den sneltrein van hier te gaan naar Kiel, waar de boot gereed ligt, die ons voeren zal over de Kieler-Belt tusschen de eilanden Laaland en Langeland door naar het dorpje Korsör op het eiland Seeland in Denemarken. De boot is overvol, en nadat onze bagage bezorgd is, haasten we ons een plaatsje te veroveren op het bovendeck, vanwaar we een heerlijk uitzicht genieten op de beide oevers van het kanaal, dat naar zee voert. Kiel is de oorlogshaven der Duitsche zeemacht. Van het dek zien we de prachtige havenwerken en op den rechteroever de verschillende inrichtingen tot opleiding van de zeesoldaten. Op beide oevers liggen welgewapende forten, en de kanonnen, die hier en daar op de wallen even zichtbaar zijn, zeggen het u aan, dat geen vijand ongestraft deze plaats zal naderen. Intusschen kunnen wij rustig en kalm onze nieuwsgierigheid bevredigen en, gewapend met een kijker, op ons gemak de gepantserde schepen, de booten, torpedo’s en monitors bezien. Maar toch is het voor wie iets verder denkt, een bedroevende aanblik, hoe het menschelijk vernuft zich heeft uitgeput in het zoeken naar middelen om in den kortst mogelijken tijd het grootst aantal menschen de eeuwigheid in te zenden; en wanneer we niet wisten, dat de oorzaak van het ontstaan dezer toestanden dieper te zoeken is, dan zouden we geneigd zijn uit te roepen met den puntdichter:

.
Maar nu ik hoor van duizend kogels, die daar fluiten
Uit meer volmaakt geschut, dan immer is geweest,
Ja wel! nu zou ’k ook haast besluiten:
„De mensch is een ontwikkeld beest.”

Hierover peinzende, word ik plotseling daarin

gestoord door een uitroep van het benedendek: „Er zijn nog meer Hollanders aan boord.” Schijnbaar is dit een onbeduidend gezegde, en toch, indien ge ondervonden hebt, wat het is, temidden der vreemdelingen plotseling uw eigen taal te hooren, dan zal u gebeurd zijn, wat mij toen geschiedde. Aangenaam was ik verrast en mijn treurige gedachten waren al spoedig verdwenen, toen ik weldra in een aangenaam gesprek was gewikkeld met een onzer Nederlandsche reisgenooten, eveneens een Amsterdammer.

Het weer bleef mooi, de zee was kalm, en omdat de boot dicht onder de kust van het eiland Langeland bleef aanhouden, bleef voortdurend land in zicht, een genot, dat bij de overigens tamelijk eentonige zeereis aanleiding gaf tot allerlei opmerkingen en een aangename afwisseling schonk. Denbosschen, weiland en bouwland met hier en daar een boerenhofstede wisselden elkander af. Te zes uur des avonds waren we te Korsör, een klein dorp, waar we den voet zett'en op Deenschen bodem. Van hier ging het met den sneltrein naar Kopenhagen dwars door het eiland Seeland heen.

De trein, die een half uur te laat vertrok, zonder dat we de reden ervan konden ontdekken, stoomde met ontzaglijke vaart het eiland door, zoodat we op tijd, te negen uur, te Kopenhagen aankwamen. Om een denkbeeld te geven van de snelheid waarmede wij gereden hadden, is het voldoende te zeggen, dat we op een afstand van twee en een half uur een half uur inhaalden. Seeland is een schoon eiland, maar biedt den Nederlander weinig nieuws. Ook hier wisselen bouwland, weiland en bosschen elkander af. Het verschil tusschen Seeland en Langeland bestaat hierin, dat het eerstgenoemde veel vruchtbaarder is en de bosschen niet zooals op Langeland uit denne- maar uit eike- en beukeboomen bestaan, waarvan sommige van kolossalen omvang.

Moede van de vijf en twintig uren reizens, die we achter den rug hadden, gingen we naar ons hotel, waar we spoedig onze slaapkamers opzochten. We sliepen in, met het blijde vooruitzicht den volgenden dag kalm in Kopenhagen door te brengen.

Den volgenden ochtend begaven we ons allereerst naar de Vor True Kirke (Vrouwenkerk).

Deze kerk, die in 1807 tot puin werd geschoten, is in Grieksch-renaissancestijl weer opgebouwd, Naast den ingang staat rechts het beeld van Mozes met de tafelen der wet en links David.

In het door pilaren gedragen voorportaal zien wij een prachtige, in wit geaderd marmer uitgehouwen groep van Johannes den Dooper, predikende in de woestijn; tegenover den ingang een relief, eveneens in wit marmer, voorstellende Jezus' intocht in Jeruzalem. Beide groepen zijn van Thorwaldsen, den beroemden beeldhouwer (geb. 14 Nov. 1770).

De kerk van binnen is niet, zooals de meeste andere protestantsche kerken in Duitschland en

eveneens in Denemarken, versierd met allerlei kleuren en schilderwerk. Haar eenig versiersel bestaat in de heerlijke scheppingen van Thorwaldsen, voorstellende Christus met de twaalf apostelen, meer dan levensgroot, geheel in wit marmer uitgehouwen, en een knielende engel, welk beeld verrukkelijk schoon is.

De beelden werden in 1821-27 te Rome door Thorwaldsen gemodelleerd en gedeeltelijk door hemzelf ook uitgevoerd. De apostel Paulus met een zwaard in de hand is geheel door den meester zelf afgewerkt en wordt dan ook voor het schoonst uitgevoerde van deze groep gehouden.

Van hier begeven we ons langs het voor twee jaar afgebrande koninklijk slot Kristiansborg, waarvan alleen de muren nog staan, naar het Thorwaldsen-museum. Hier en daar hebben zich voor het gebouw reeds groepjes gevormd, die allen op het openen der deuren wachten. Wanneer men deze groepjes gadeslaat, behoeft men ze niet lang te beschouwen om er de verschillende nationaliteiten uit te herkennen.

Behalve dat de kleeding het aanwijst, kan men er dadelijk den Engelschman uithalen, die ongeduldig op en neer wandelt, nu aan dezen dan weer aan dien ingang klopt, en die er zich maar volstrekt niet in schijnt te kunnen schikken, dat *hij* evenals ieder ander moet wachten, tot het elf uur is.

De Franschman wandelt om het gebouw heen, in levendig gesprek met zijne reisgenooten, niet zooals de Engelschman om te trachten er binnen te komen, maar om in groote opgewondenheid elke bijzonderheid aan het gebouw te gaan zien en het anderen te toonen.

Den Duitscher, niettegenstaande er nog niets bijzonders te zien is, hoort men reeds in het genot van 'tgeen hij zien zal, uitroepen, „Schön! wunderschön!”

„Maar de Hollanders (Nederlanders) dan?” zoo vraagt ge misschien. Wel, de Nederlanders? Wat anderen onzer landgenooten in deze oogenblikken doen, zou ik moeielijk kunnen zeggen. Wij met ons drieën vermaakten ons met de groepjes gade te slaan en op te teekenen, wat ik zooeven daarvan schreef.

Misschien heeft een der Engelschen wel opgeschreven, dat drie „vreemde snoezen” hem spotachtig aankeken, toen hij vergeefs had getracht vóór het bestemde uur binnen te gaan, en als hij heeft opgemerkt, dat we rookten, heeft hij er zeker bijgeschreven: „Dutchmen”. Intusschen is het elf uur, en met vele anderen gaan we binnen.

Hier zijn we *met* den meester. Zijn graf bevindt zich temidden zijner scheppingen in de open plaats van het gebouw, en zijne hand herkent ge uit al de kunstgewrochten, daar verzameld. Uit al deze beelden spreekt eene naïveteit, die u den maker ervan voor den geest roept, als een eenvoudig, ernstig man. En evenzoo, indien ge Thorwaldsen uit zijn geschiedenis kent, vindt ge zijn persoon in de beelden terug.

Het getal van de verschillende stukken, die hij maakte, is ongeveer vijfhonderd. Den 24sten Maart 1844 overleed hij plotseling, 64 jaar oud zijnde.

Behalve zijne beeldhouwwerken bevat het museum zijne schilderijenverzameling, zijn kabinet van antiquiteiten, zijne bibliotheek en een kabinet van zijn onvoltooide werken, benevens de meubels uit zijn woonhuis, welke laatste zeer eenvoudig zijn.

Nadat we het museum gezien hadden en zooveel werken van menschelijke kunst hadden kunnen bewonderen, wenschten we ons te verpoezen in de natuur, de schepping Gods.

We gingen daartoe naar Klampenborg, het geliefde uitspanningsoord voor de inwoners van Kopenhagen, waar de trein ons in vijf en twintig minuten bracht. Als eene eigenaardigheid zij hier opgemerkt, dat op deze lijn van de wagens derde klasse sommige open zijn en andere uit twee verdiepingen bestaan.

Niemand zal het verwonderen, dat Klampenborg behoort tot de lievelingsplekjes, waar de stedeling een wijle rust gaat genieten. Hier toch vindt ge de heerlijkste beukenbosschen, zich mijlenver uitstrekkend langs het strand. Aan den zoom dezer bosschen met het uitzicht op de Sont liggen een aantal villa's bekoorlijk verspreid. Meer landwaarts in, voortdurend onder de schaduw der beuken, kwamen we aan de „Dyzehave” (dierentuin).

Op weg daarheen zien we hier en daar soms geheele kudden herten en reeën, die kalm grazend, zonder schuw te zijn, hun weg gaan. Het is, of het dier hier leeft in overeenstemming met het karakter van den Deen, d. i. zonder wantrouwen, eenvoudig en eerlijk. We zetten ons even neer op het dikke mostapijt, dat den grond hier bedekt, en zien met welgevallen een poos dit beeld der onschuld aan. Langzamerhand slaan wij daarna weer den weg in naar het station, en nadat de trein ons weer naar „stad” heeft teruggevoerd, doorwandelen we Kopenhagen.

Ofschoon de gebouwen en huizen groot zijn, toonen ze daarbij weinig karakter in hun stijl. Uitzonderd het slot Rozenburg, de beurs en eenige kerkgebouwen, is aan de huizen weinig merkwaardigs. Maar het levendig verkeer in de ruime straten met hare vaak sierlijke winkels geeft een aangename indruk van het geheel.

Zowel in de straten als op de verschillende pleinen staan standbeelden van beroemde personen en vroegere Deensche vorsten.

De beurs is opgetrokken in Nederlandsche Renaissance-stijl met een toren van 51 M. hoogte. De toren wordt zeer eigenaardig gevormd door vier reusachtige draken, die, op hun buik liggend, het lichaam en de staarten in elkander kronkelen. Van hier bezochten we de „runde taarn” (ronde toren), die, van buiten gezien, doet denken aan een kurkentrekker. We klimmen naar boven langs de buiten om den toren loopende balustrade, vanwaar we

een schoon uitzicht genieten op de stad en hare omstreken, de geheele Sont, de haven en de Zweedsche kust, waar zelfs Malmö bij helder weer kan worden gezien, een geluk, dat ditmaal voor ons niet was weggelegd.

Den volgenden dag gingen we met de boot van Kopenhagen naar Malmö en van daar met den trein naar Stockholm.

Maar hierover een volgende maal.

EEN GOED BERICHT.

Den 13^{den} September II. werd in het gebouw der Jongelingsvereniging *Excelsior* te Amsterdam een vergadering gehouden van afgevaardigden der verschillende jongelingsverenigingen aldaar, met de leden van het hoofdbestuur van het *Ned. Jong. Verbond*. Doel was: ingevolge de opdracht der laatste jaarvergadering te spreken over samenwerking.

De besprekingen kwamen hierop neer, dat enkelen een onvoorwaardelijke ineensmelting der Amsterdamsche jongelingsverenigingen begeerden; anderen wilden in beginsel wel samenwerking, maar de ongunstige uitkomsten, die vorige pogingen daartoe hadden opgeleverd, hadden bij hen de meening gevestigd, dat die samenwerking alleen door ineensmelting der verenigingen verkregen zou kunnen worden. Een derde groep verlangde, met verwerping van het denkbeeld van ineensmelting, eenvoudig samenwerking en wel door de vorming van een ring Amsterdam.

De heer hoofdbestuurder Liotard had bij den aanvang der vergadering medegedeeld, op welke wijze een hem bekende ring arbeidde, nl. door het houden van een aantal gecombineerde vergaderingen in het jaar, waarop niet alleen de algemeene belangen der verenigingen werden besproken, maar waarop men ook gezamenlijk werkzaamheden verrichtte, die op de verschillende verenigingen zelf gedaan werden.

Ten slotte stelde de heer van Oosterwijk Bruyn de volgende motie voor:

„De Amsterdamsche jongelingsverenigingen, vergaderd op 13 September in het gebouw van de jongelingsvereniging „Excelsior”, betuigen hun instemming met het voorstel van den heer Liotard tot het vormen van een ring „Amsterdam” en zullen de pogingen, die het bestuur van het Ned. Jong. Verbond daartoe zal aanwenden, ondersteunen.”

Door de verschillende afgevaardigden van de jongelingsverenigingen werd deze motie eenstemmig aangenomen, met dien verstande, dat het hier slechts een persoonlijke meening der afgevaardigden gold, omdat dezen geen machtiging van hun verenigingen hadden, om namens hen voor het een of ander te stemmen.

De heer van Oosterwijk Bruyn deelde toen mede, dat het Bondsbestuur in zijn eerstvolgende vergadering zou trachten de noodige stappen te nemen, om aan dit plan uitvoering te geven, en dat de jongelingsverenigingen later den uitslag zouden hooren.

De zaak blijft dus bij het Bondsbestuur berusten, twelk we van harte hopen, dat haar tot een gewenscht einde zal brengen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

HET BLOED VAN ZACHARIA.

„Ziet, Ik zende tot u profeten, en wijzen, en schriftgeleerden, en uit dezelve zult gij sommigen dooden en kruisigen, en sommigen uit dezelve zult gij geeselen in uwe synagogen, en zult hen vervolgen van stad tot stad; opdat op u kome al het rechtvaardige bloed, dat vergoten is op de aarde, van het bloed des rechtvaardigen Abels af tot op het bloed van Zacharia, den zoon van Barachia, welken gij gedood hebt tusschen den tempel en het altaar.” (Matth. 23 : 34, 35.)

Deze woorden sprak de Heere Jezus tot de huichelende farizeeën, eenige dagen vóór zijn kruislijden.

De gebeurtenis waarop onze Heere in de laatste woorden doelt, vinden we beschreven in 2 Kron. 24 : 20—22. Ze is een ernstige waarschuwing tegen allen hoogmoed en zelfverheffing, en toont ons hoe diep de man vallen kan, die zijnen God verlaat.

Jehu, op last des Heeren door Eliza's afgezant tot koning over Israel gezalfd, had het huis van den zwakken en goddeloozen Achab uitgeroeid. In dat oordeel was ook Ahazia, de koning van Juda, begrepen, want Josafat, zijn vader, een man die den Heere gediend had, maar niet met een volkomen hart, had een groote zonde begaan, die gedurende geslachten een oordeel bracht over al zijne afstammelingen. Hij had zich verzwagerd met Achab, en

gaf de dochter van dien slechtsten aller koningen van Israel ter vrouwe aan zijn zoon Joram. Deze Joram regeerde slechts acht jaren en stierf aan een zeer smartelijke kwaal, onbetreurd in zijn veertigste levensjaar. Zijn zoon Ahazia, een goddeloos vorst, werd koning, twee en twintig jaren oud zijnde. Maar reeds in het volgende jaar werd hij door Jehu gedood, gelijktijdig met Joram den zoon van Achab, zijn zwager.

Wel liet hij erfgenamen na, maar zijne moeder Athalia, toonde zich een waardige dochter van Achab en Izébel. Daar het huis van Ahazia, „niemand had die kracht behield tot het koninkrijk,” dat is: daar de op drie en twintigjarigen leeftijd vermoorde koning geen zoon achterliet, oud genoeg om hem zonder regentschap op te volgen, roeide Athalia al het koninklijke zaad uit en aanvaardde zelve de regeering.

Eene zuster van Joram, dus de behuwdzuster van Athalia en de tante van koning Ahazia, was gehuwd met den hoogepriester Jojada. Deze kloeke vrouw, Józabath genaamd, redde het eenjarige zoontje van Ahazia, Joas, met zijne voedster, uit den algemeenen moord, door hare zwagerin aangericht, en verbergde beiden in een der bijgebouwen van den tempel. Daar bleef Joas gedurende zes jaren, terwijl zijne eigene moeder Athalia niet anders dacht, dan dat het haar gelukt was het geheele koninklijke gezin uit te roeien.

Wel terecht was Josafat bestraft over de lichtzinnige wijze, waarop hij voor zijn zoon Ahazia eene vrouw gezocht had. „Kan ook eene vrouw haren zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over de vrucht haars schoots?” Ja, de dochter van Achab en Izèbel kon dat. Zij kon zich verblijden in de gedachte dat *al* haar eigen kleinkinderen vermoord waren. Gelukkig in het onbetwist bezit van den troon, oefende zij gedurende zes jaren een waar schrikbewind over het diepgezonken land uit. Jojâda de hoogepriester en zijne vrouw Józabath waren blijkbaar alleen veilig omdat de hoogepriester toch niet de koninklijke waardigheid kon bekleeden. Indien het ook toen niet Gode behaagd had een enkel spruitje uit den afgehouden tronk van Isai te beschermen en in het leven te behouden, had de wereldschgezinde daad van den overigens Godvreezenden Josafat de uitmoording van zijn geheele geslacht tengevolge gehad. Zóo onberekenbaar ver, zóo onpeilbaar diep, grijpen en wroeten onze zonden!

Zes jaren had Athalia den schepter gezwaaid, toen de alom geachte hoogepriester Jojâda oordeelde dat de tijd gekomen was om met zijn uiterst belangrijk geheim voor den dag te komen. Onverwacht zalfde hij — in verbond met een kleine, getrouwe uitgelezen priesterschaar den zevenjarigen koning. De omwenteling die op staanden voet volgde, kostte binnen weinige uren Athalia het leven.

Jojâda was een uitstekend man, Godvreezend, van buitengewone geestkracht, in den hoogsten stand geplaatst; een man, in één woord, zooals God slechts enkelen aan een volk geeft, een van die mannen door welken de Heere meer doet ten bate zijns volks en zijner kerk, dan door tienduizenden hunner tijdgenooten. Onder zijne voogdijschap over den jongen vorst, die in de vreeze des Heeren werd opgevoed, ging alles voorspoedig. De afgodsdienst, door Athalia op alle wijzen begunstigd, werd afgeschaft, de tempel door overvloedige vrijwillige bijdragen, onder leiding van den hoogepriester hersteld en hernieuwd.

Joas en zijn volk genoten het onschatbare voorrecht dezen voortreffelijken leider lange jaren te mogen bezitten. Jojâda toch bereikte een, zelfs voor dien tijd, ongemeen hoogen ouderdom. Hij ontsliep oud en zat van dagen, honderd en dertig jaren oud. Zijn zoon Zacharia volgde hem op in de hoogepriesterlijke waardigheid. Deze Zacharia was dus de volle neef van koning Joas.

Met den dood van Jojâda kwam echter een schriklijke omkeer in de zaken. Wel werd Jojâda in zijn uitvaart geëerd boven allen, zoodat hij zelfs in de koninklijke graven werd bijgezet, omdat hij „goed gedaan had in Israel, beide aan God en zijnen huize.” Maar onmiddellijk was de koning omringd van laaghartige vleiers, die zeker de grootste droefheid over het verscheiden van 's konings oom hadden gehuicheld maar nu toch de gelegenheid schoon

vonden om den jongen koning te beduiden hoe heerlijk het was van de welgemeende, maar toch lastige en knellende voogdijschap ontslagen te zijn.

Helaas, de koning „hoorde naar hen.” En het gevolg was dat zij het huis des Heeren, den God hunner vaders, verlieten, ofschoon zijzelf onder voorgang van Jojâda dat huis hersteld hadden en het volk daartoe zooveel bijgedragen had dat men moest verzoeken om verder geen giften te zenden, daar er meer dan overvloedig was. Zij „dienden de bosschen en de afgoden.” Zij kwamen samen in de bosschen, welke opzettelijk bij de afgodstempels waren geplant en waarin ten dienste van de afgoden de afschuwelijkste ontucht bedreven werd in navolging van de heidensche volken. „Toen was er een groote toornigheid over Juda en Jeruzalem om deze hunne schuld.”

Doch Joas en zijn volk verhardden zich en letten niet op Gods wenken en bestraffingen.

Toch ging de Heere voort profeten te zenden, om Joas en zijn volk tot den Heere te doen wederkeeren, die betuigden tegen hen, maar — helaas — zij neigden de ooren niet. Het laatste middel werd daarop door Gods getrouwheid niet ontzien, om den afvalligen koning tot inkeer te brengen. De Geest Gods toog Zacharias aan, den zoon van Jojâda, den priester die boven het volk stond, en hij zeide tot hen: „Zoo zegt God, waarom overtreedt gij de geboden des Heeren? Daarom zult gij niet voorspoedig zijn; dewijl gij den Heere verlaten hebt, zoo zal Hij u verlaten”.

Indien naar iemand, dan had Joas naar dezen gezant Gods moeten hooren. Het ambt van Zacharia (hoogepriester) bracht mede dat zijne getuigenis met meer dan gewonen eerbied moest worden aangehoord. De nauwe betrekking, waarin hij stond tot Joas' weldoener en tot den koning zelve, had waarborg moeten zijn, dat zijne bestraffing open harten had gevonden. Het geweten der schuldigen had behooren te sidderen onder de verpletterende waarheden, die door dezen man verkondigd werden. Van daar dat zijne zending de *laatste* waarschuwing was. Werd deze niet gehoord, dan moest de straf volgen.

Ze *werd* niet gehoord. We lezen: „En zij maakten eene verbindtenis tegen hem, en steenigden hem met steenen door het gebod des konings, in het voorhof van het huis des Heeren. Zoo gedacht de koning Joas niet de weldadigheid, die zijn vader Jojâda aan hem gedaan had, maar doodde zijnen zoon, dewelke, als hij stierf, zeide: „De Heere zal het zien en zoeken!”

Men mag, naar het ons voorkomt, uit deze mededeeling opmaken dat de vorsten, die den koning op den slechten weg gebracht hadden, vreesden voor den ongewonen invloed, welken het woord van dezen getuige op Joas' hart moest hebben. Hoorde de koning naar hem, dan zou het vroegere ingetogen, godsdienstige leven weer beginnen, en drong dat

verder door dan lag het voor de hand, dat hun, 's konings verleiders, zijn ongenade te wachten stond. Zij spanden dus samen om den koning te overtuigen van het „staatsgevaarlijke” van dezen hoogepriester. En Joas wilde eigenlijk niets liever hooren dan dat. Ten slotte wisten zij het zoover te brengen dat de koning wel niet formeel zijn getrouwen bloedverwant vonnisde, maar, naar de wijze der bloeddorstigste tirannen, zijn uitdrukkelijke toestemming gaf tot den moord. De vorsten van Juda hadden nu vrij spel. Zij waren ervan verzekerd dat de koning noch als bloedwreker, noch als rechter zou optreden, en bovendien hen met zijn soevereiniteit tegen de wrok des volks zou dekken. Het bloed van Zacharia kwam dus in de eerste plaats op het hoofd van den rampzaligen koning.

De vorsten en hun handlangers overvielen den hoogepriester derhalve — niets ontziende en slechts de eerste de beste gelegenheid aangrijpende — in het voorhof van 's Heeren tempel, en steenigden hem. De martelaar gaf den geest onder het uiten van een laatste voorzegging: „De Heere zal het zien en zoeken!” Dat was geen wraakgierige uitroep. 't Was de aankondiging, dat, wat hij vroeger slechts uit Gods naam gedreigd had, nu onherroepelijk komen zou.

En het kwam! Spoediger en vreeselijker kwam het dan iemand had durven vermoeden. Geen jaar na den afschuwelijken moord kwam het over den koning, zijne medeplichtigen en zijn geheele volk.

Hazael, de koning van Syrië, krijgde tegen Gath in der Filistijnen land en nam die stad in. En daarna toog hij op en kwam tegen Juda en Jeruzalem. Nadrukkelijk wordt gemeld dat hij uit het volk verdorf al de vorsten des volks, zoodat de verleiders van Joas het leven lieten onder het zwaard der Syriërs. Joas was gedwongen al de geheiligde dingen, van Josafat, Joram en Ahazia, zijn voorvaderen, te nemen en aan de Syrische bevelhebbers af te staan, om daarmee de plundering af te koopen.

Zelfs werd de geheele schatkist des tempels en het particuliere vermogen des konings daaraan te koste gelegd. Alles werd als roof opgezonden naar den koning in Damaskus.

Het verloop van dezen oorlog was zoo, dat ieder, die zijn hart niet verhardde, eruit zien kon dat Gods straffende hand op Juda drukte. Immers we lezen: hoewel de heirkraft van Syrië *met weinige mannen kwam*, evenwel gaf de Heere in hunne hand eene *heirkraft van groote menigte*. Het waren dus voor de Syriërs *schitterende* overwinningen, en voor Juda *buitengewone* nederlagen. Want de Syriërs „voerden oordeelen uit tegen Joas.”

Eindelijk trok de zegevierende vijand af, den overwonnen koning in groote krankheden achterlatende, Niet onwaarschijnlijk was Joas in den krijg zwaar gewond. Daar lag hij vernederd, gevaarlijk ziek,

afgedwaald van God, veracht door zijn volk, in het huis Millo te bedde. Zal hij ter elfder ure de roede kussen en hart en hand tot Jehova heffen, die ook voor dezen moordenaar lankmoedig en groot van goedertierenheid wil zijn? We lezen er niets van. Alleen een verschrikkelijk slot wordt ons gemeld. „Zijne knechten (zijne hovelingen) maakten eene verbindtenis tegen hem, om het bloed der zonen van den priester Jojada, en sloegen hem dood op zijn bed, dat hij stierf.”

We leeren hier terloops nog een verzwarende omstandigheid voor Joas kennen. Niet alleen Zacharia die zijn misnoegen had opgewekt, werd door hem vermoord. Neen, zoover zijn hand reiken kon roeide hij de nakomelingen zijns ooms Jojada uit. Er wordt gewag gemaakt van de *zonen* van Jojada.

De beide samenzweerders, die hem doodden, konden natuurlijk niet uit hoogere beweegredenen hun gruweldaad bedrijven. Ze waren niet eens volbloed Israëlieten, maar zonen de een van een Moabietische, de ander van een Amonietische moeder. Beiden stamden dus van moeders zijde af van volken, wier „best Israel niet eens mocht zoeken in eeuwigheid.” Maar eene schanddaad als Joas beging tegen de zonen van Jojada, wekt den afkeer ook van wereldlingen, die natuurlijke rechtschapenheid bezitten. De samenzweerders gevoelden zich voor 't minst in hun gedachten over den dood van Zacharia gerugsteund door de publieke opinie. Joas werd wel in Davids stad begraven, maar men schonk hem de eer niet dat hij bijgezet werd in de graven der koningen. Toch was er blijkbaar door den moord des konings geen oproer ontstaan. Amasia, de zoon van Joas, werd op vijf en twintig jarigen leeftijd koning en vond spoedig gelegenheid de moordenaars zijns vaders met den dood te straffen. Evenwel leest men niet dat er een keer in de publieke opinie kwam en dat het lijk van Joas eervoller behandeling onderging.

Deze zeer treurige geschiedenis leert ons hoe gevaarlijk de hoogmoed is; hoe vreeselijk het is den eersten stap op den weg des verderfs te zetten. „Kwade samensprekingen bederven goede zeden;” roept Gods Woord ons toe, niet alleen uit den mond van den apostel Paulus, maar ook uit de geschiedenis van Joas en zijne verleiders na den dood van Jojada.

„Al deze dingen zijn tot onze leering geschreven!”

W.

EEN TROUWE VRIEND

VAN

PRINS WILLEM VAN ORANJE.

III.

„Ik was”, dus vervolgde De Rijk, „door 's Prinsen commissaris Basius in briefwisseling gekomen met

Pieter Adriaansz. van der Werff, burgemeester van Leiden, en met den predikant Jurriaan Epesz. Deze beiden drongen sterk bij mij aan om mijn voornemen ten uitvoer te brengen en. hoewel het mij een zwaren strijd heeft gekost, ik heb de roepstem van het vaderland gevolgd. Een gedeelte van mijn vermogen heb ik besteed tot de uitrusting van dit schip en een ander deel heb ik aan Van der Werff doen toekomen ten behoeve van den Prins. Maar thans komt het zwaarste. Ik moest alles in 't geheim doen, dat wil zeggen, buiten medeweten van mijne vrouw. Ik begreep, dat, wanneer ik er haar iets van gezegd had, zij mij met beide armen zou omvat en mij niet losgelaten hebben, voordat ik haar de belofte had gegeven haar en onze kinderen niet te verlaten.

De Rijk zweeg een oogenblik. Zijn gemoed was vol.

„Ja, het viel mij zwaar,” hervatte De Rijk, „dit voor mijne vrouw geheim te houden. Maar ik moest kiezen, en na ernstig beraad bracht ik mijne liefde voor de mijnen ten offer aan het vaderland en den Prins. Ik heb vóór mijn vertrek een langen brief aan mijne vrouw geschreven, waarin ik haar te kennen gaf, dat in dezen benarden tijd mijn leven aan het vaderland behoort en dat ik haar aanraad naar Amsterdam terug te keeren, waar men haar, uit ontzag voor hare familie Hooft, wel ongemoeid zal laten. Tevens heb ik haar gezegd goeden moed te houden. God zal onze rechtvaardige zaak zegenen en ons zooveel voorspoed verleen, dat wij Amsterdam, ja geheel het land van het gehate Spaansche juk bevrijd zullen zien, waarbij ik haar de vreugde voorstelde van elkander weder in ons huis in den Hulk te ontmoeten. Nog een blik wierp ik in het vertrek, waar vrouw en kinderen bijeen waren, breidde in stilte mijne handen zegenend over hen uit en. hier ben ik. Maar gij gevoelt wel, dat, al blaakt ook mijn hart van verlangen om mij met mijne vrienden, de Watergeuzen, te vereenigen, om gezamenlijk onzen vijand te bestrijden, ditzelfde hart thans met weemoed vervuld is en ik sterkte van God en eenige oogenblikken rust moet genieten, om te vergeten wat achter mij ligt en de toekomst zonder schroom tegen te gaan.”

Bij deze woorden wendde De Rijk het aangezicht oostwaarts naar Dantzigs haven, en met de linkerhand wuivende, riep hij: „Vaartwel, gij allen, die ik liefheb en aan de hoede Gods opdraag! Vaartwel, lieve vrouw en kinderen! Vaarwel, mijn zoon Simon. ¹⁾ God zegene u en brenge ons eens in vrede weder samen!”

Daarna drukte hij de hand van den schipper en begaf zich naar zijne kajuit, om eenige oogenblikken alleen te zijn en rust te genieten.

De Watergeuzen verkeerden destijds in zeer moeilijke omstandigheden. Zij waren wel onder een hoofd

vereenigd, daar de Prins den Graaf Van der Marck, gewoonlijk Lumey genaamd, tot admiraal van hun vloot had benoemd, maar zij konden weinig uitvoeren. De koningin van Engeland, Elisabeth, hoewel der Hervorming toegedaan, wilde om staatkundige redenen nog niet openlijk met Filips van Spanje breken en liet den Watergeuzen weten, dat zij hen liever zag heengaan dan komen. De Graaf van Oost-Friesland, die Emden en andere plaatsen steeds voor de Geuzen geopend had, begon, uit vrees voor Alva, hun moeilijkheden in den weg te leggen. De havens van Zweden en Noorwegen bleven voor hen gesloten en in Frankrijk was er slechts éene stad, Rochelle, die hun een veilige schuilplaats aanbood. Waar nu heen? Nergens, en allerminst in het eigen vaderland, was er een vaste plaats, waar zij het anker konden uitwerpen. Daarbij kwam nog gebrek aan geld, om de bemanning te onderhouden, gebrek aan levensmiddelen en krijgsbehoeften. Vanwaar zouden zij dit alles verkrijgen? Er bleef hun in dezen strijd om het bestaan niets anders over, dan te wachten op betere tijden en inmiddels op zeebuit uit te gaan.

Wij weten niet, omstreeks welke maand van bovengemeld jaar De Rijk met zijn schip in Engeland landde, maar wel vermeldt ons de Historie, ¹⁾ dat de vermaarde Watergeuzen, Dirk Duivel en Jan Siewertsz, die ieder een schip hadden uitgerust, hen op reis naar Dover hebben vergezeld. Waarschijnlijk heeft De Rijk hen in een der havens van Oost-Friesland aangetroffen, en daar niet kunnende blijven, zich met hen vereenigd, om — aldus lezen wij — van tijd tot tijd op buit uit te gaan.

Deze wijze van doen streed echter met het karakter van onzen De Rijk. Hij kon het niet altijd verhinderen dat zijn volk, medegesleept door den nood en de woestheid van sommige zeelieden, een armen marktschipper van vaartuig en goederen beroofde, maar gaarne leende hij de hand, waar het er op aankwam een Spaansch schip te veroveren en dit als goeden buit in Engeland op te brengen. Toch begreep hij, dat dit niet lang zoo kon voortgaan en er ten laatste geen schip ter plundering meer zou opdagen. Daarenboven, dit was ook het eigenlijke doel niet, waartoe de Prins de vloot der Watergeuzen tot eene admiraliteit verheven had. Het doel zou — ja, wel in 't algemeen — zijn Alva afbreuk te doen, maar het hoofddoel moest toch wezen vasten voet in het land te verkrijgen, eene stad te veroveren in Holland, om van daaruit Alva's macht te bestoken. Dat doel zweefde onzen De Rijk voor oogen en slechts met weezin nam hij deel aan de rooverijen er den zeebuit, waartoe de tijdsomstandigheden de Watergeuzen dwongen.

Wederom snelde een jaar voorbij en nog altijd

¹⁾ Deze Simon is het, die al deze bijzonderheden later aan den geschiedschrijver Hooft heeft medegedeeld.

¹⁾ Kok, Vaderl. Woordenboek, artikel De Rijk.

bleef de toestand van de vloot der Watergeuzen hachelijk. Zijzelf behielden moed; hun geestdrift verminderde niets, en wanneer men langs hunne schepen zeilde, hoorde men het volk een hunner liefkoosde geuzenliederen zingen, bijvoorbeeld:

Godes leeringh sal blyven bestaen,
Vive le Geus!
Der papen Godt, die moet vergaen,
Hooft myne leus!
Al deur den Prins, spyt papen en muncken,
Wy blyven Geus!
Al hebben sy so menighen simplen bedroghen,
Vive le Geus!
Sy hebben soo menighen leughen geloghen,
Met verraat alteus;
Door den Prince, spyt papen. wout-apen,
Wij blyven Geus!

Doch met dat al, de toestand bleef gevaarlijk, en zoo God niet spoedig uitkomst gaf, zou het voor het land, voor de Watergeuzen, voor den Prins moeilijk zijn langer den strijd vol te houden.

Maar God gaf uitkomst, en wel op eene wijze, die niemand had kunnen bedenken.

Omstreeks Maart 1572 lag nog de vloot der Watergeuzen te Dover, onder bevel van Lumey, ongeveer 40 of 50 schepen sterk. De vloot mocht daar niet langer blijven, daar de koningin hun geen verwijl meer in Engeland wilde toestaan. De Watergeuzen waren dus wel genoodzaakt zee te kiezen. Maar waarheen? Sommigen, en hieronder vooral De Rijk, sloegen voor op Enkhuizen of op Texel aan te houden. Maar dit zou een gevaarlijke onderneming zijn, want te Enkhuizen lag de vloot van den Spaanschen admiraal Boschhuizen, die hen wel spoedig zou uitedrijven, en te Texel lagen vijftien van Alva's grootste oorlogsschepen gereed, om elk schip der Watergeuzen de landing te betwisten. En toch, iets moest er gebeuren. Zij moesten beproeven den vasten wal te naderen, al ware het slechts om levensmiddelen en geld te verkrijgen. Na langdurige beraadslaging kwamen de scheepsbevelhebbers overeen, dat een gedeelte hunner vloot naar de Sond zou zeilen, om daar op de korenschepen uit de Oostzee te loeren en ze te vermeesteren; vervolgens den steven te wenden naar Texel, om Alva aan te vallen; en daarna zou het Enkhuizen gelden.

Beziel met die geestdrift, welke de liefde tot het vaderland verleent, en zich bewust, dat zij, die thans ballingen waren en nergens een vaderland hadden, toch voor een rechtvaardige zaak streden, zeilde de vloot, meest uit vliebooten bestaande en slechts vier en twintig bodems sterk, uit, om het beraamde plan ten uitvoer te brengen. De Rijk was er tegen geweest, maar het uitzicht, dat het toch ten slotte op Enkhuizen zou afgaan, had hem in het plan doen berusten.

Nauwelijks hadden de Watergeuzen de Engelsche kust verlaten, of zij ontdekten, 30 Maart, een

Spaansche vloot en slaagden er in daarvan twee schepen te veroveren: een Biscaaisch vaartuig en een Antwerpsch vrachtschip. Tot hun spijt leverde hun deze buit geen levensmiddelen, waaraan groote behoefte bestond. Evenwel, klagen mochten zij ook niet, want volgens 't geuzenlied voerden die schepen:

Twee kisten met gheldt groot
En specery

Het geld zou later tepaskomen en de specerijen waren verkoopbaar; maar waar op zee konden zij zich brood daarvoor aanschaffen?

De vloot, thans met twee schepen vermeerderd, zette den tocht voort en vroolijk wapperde het geuzenvaandel: „Oranje, blanje, bleu!” boven den mast uit. Maar de vraag bleef nog altijd: Waarheen? Ja waarheen, nu de tegenwinden den tocht noordwaarts belemmerden en hen naar de vaderlandsche kusten dreven. Wat zouden zij echter daar kunnen doen? Immers, langs die geheele kust grijsde hun de Spaansche vlag tegen en wachtten hun Alva's legerbenden. Lager en lager zakte de vloot naar het vaderlandsche strand en weldra komt de toren van Den Briel in 't gezicht. Nauwelijks ziet dit een der Geuzen-hopliden, jonkheer Willem van Blois, gezegd Treslong, een Briellenaar van geboorte en een vurig aanhanger van den Prins, of, met den vinger naar den toren gericht, roept hij uit: „Laat ons Den Briel nemen voor den Prins en — Vive le Geus!”

't Was niet de eerste maal, dat dit woord werd gesproken. Reeds twee jaren geleden had de Prins een aanslag op die stad aangeraden en een plan daartoe met den heer De Lumbres gesmeed. Maar in de verwarring en den nood der tijden was het bij een plan gebleven, doch nu — daar lag Den Briel, en het woord van Treslong wekte aller geestdrift op, vooral bij De Rijk, die niets liever wenschte dan eene stad voor den Prins te bemachtigen. De hoeden zwaaiden in de lucht, de beste liederen werden gezongen en — wie twijfelt er aan? — uit menig geuzenhart zal een bede tot God om zijn bijstand opgestegen zijn.

Nu ging het voorwaarts, op Den Briel los, waar brood en levensmiddelen waren om den honger te stillen.

Thans gebeurde er iets, dat niet onvermeld mag blijven en onder Gods zegen heeft medegewerkt tot volvoering van deze overigens zoo gewaagde onderneming. 't Was slechts een kleine gebeurtenis, een toeval, zooals velen denken, maar bestuurd door God.

Op Dinsdag 1 April 1572 had Koppestock, de veerman van Den Briel op Maassluis, eenige reizigers naar eerstgenoemde stad over te zetten. Het was 's middags tusschen twee en drie uur. Eensklaps zagen de reizigers de zes en twintig vaartuigen der Watergeuzen, wier schepen kenbaar waren aan de prinselijke kleuren. De schrik sloeg hun in het

lijf, maar Koppestock, een Geus in zijn hart, roeide, nadat hij de bange reizigers geborgen had, naar de vloot en, vermoedende dat Treslong op een der schepen was, rustte hij niet, vóórdat hij dezen gesproken en hem medegedeeld had, dat de stad zonder garnizoen en dus gemakkelijk te overmeesteren was.

Dit bericht was zeer welkom en terstond werd Koppestock naar de stad gezonden, om haar in naam van den Prins, Lumey en Treslong op te eischen. De Watergeuzen landden en..... kort daarna was Den Briel in naam van den Prins bezet, en klonk het „Wilhelmus van Nassouwe” langs het strand. Thans werd de vloot allereerst van leeftocht voorzien. Brood was er in overvloed, maar er was nog meer dat de Geuzen gebruiken konden. Het geld, dat de rentmeester van Voorne voor Alva ingezameld had, viel hun in handen en — den volgende dag kregen de kerken en kloosters een bezoek, waar de Geuzen een grooten voorraad van kleederen vonden, die zij bitter noodig hadden, daar zij, volgens den geschiedschrijver Bor, „poverlyck in 't habyt” waren. Er hadden ook wel ergerlijke tooneelen plaats; menige priester moest het binnenrukken der Geuzen met het leven bekoopen, maar men vergete niet, dat in de oogen van den Geus Spanje en Rome één waren en dat de gedachte aan wraak menig hart vervulde.

Wat nu?

Lumey had bevel gegeven de schepen te beladen met den gevonden en afgepersten buit, en zijn voornemen was de stad te verlaten, om wellicht elders iets dergelijks te ondernemen. Maar zijn bevel strookte geenszins met den wensch der andere bevelhebbers. Voor Lumey mocht het eenigszins onverschillig zijn, of de Prins in het bezit was of bleef van Den Briel. Hij was een man van Waalsch bloed en ons land niet zijn vaderland. Hem was het meer te doen om te branden en te plunderen en zich op Alva te wreken, dan een stad te behouden.

Maar anders dachten de Geuzen. Zij hadden hun land lief, en hun leus was het vaderland te verlossen uit de macht van Alva. Daarom verklaarden zij zich tegen het voornemen van Lumey, en behalve Treslong, Berthold Entens en Dirk Duivel, was het vooral Jacob Simonsz. De Rijk, die met een snellen blik het voordeel overzag, dat eene bezetting van Den Briel moest hebben, daar de inneming dezer stad de andere Nederlandsche steden zou aansporen om in verzet tegen Spanje te komen en het Spaansche krijgsvolk te verdrijven. Moedig en mannelijk waren de woorden, die De Rijk sprak: „Wat mij betreft,” zeide hij, „menigmaal heb ik God om een graf op het strand mijns vaderlands gebeden; nu zal er mij wel een in de wallen gebeuren. Gaan wij die wallen met de borst sterken. De mensch is altijd veeg, maar hij moet er keur aan weten, of hij met suffen, of met proefdoen van vroomheid zijn geest vergiet.”

Deze woorden, dus verhaalt de historie, hadden klem en er werd besloten de stad voor Oranje bezet te houden, de vesting te versterken en — mocht Alva opdagen — haar tot het uiterste te verdedigen.

Taal en letteren.

Een dialect.

III.

Gaan we nu na, hoe de Amsterdamer zijn taal formeert, hoe zijn *grammatika* of spraakkunst er uitziet, dan ervaart men hoe hij, wederom evenals zijn overzeesche bureu en stamgenooten, 't zich makkelijk maakt. Niet met opzet, maar.... och, gelijk we allen doen als 't even kan.

Op 't stuk der *lidwoorden* blijkt dat al aanstonds. Onze Amsterdamsche vriend kent er drie, *de*, 't en het toonlooze *een*. Voor 't gemak onderscheidt hij geen mannelijke of vrouwelijke en verbuigt de lidwoorden ook maar niet, tenzij dan in sommige uitdrukkingen als: „Voor *den* eten,” die echter ook al zoek raken. Om evenwel te toonen, dat hij toch wel van verbuiging en geslachten afweet, verbuigt de man „mijnheer” soms *vrouwelijk* en spreekt van „ééne mijnheer Pieters”; *den* gebruikt hij denkkelijk eveneens om te toonen dat hij er wel wat van weet; ongelukkig juist waar 't niet te pas komt, b. v. „Toe seit *den* ander.” (De lezer zal begrijpen hoe de *n* daar verdwaald komt).

Van het lidwoord tot het *zelfstandig naamwoord* is maar één stap.

De vorming van 't meervoud is de gewone, als men namelijk de slot-*n* weglaat, *kippe*, *kindere*. Zooals men weet is dat laatste een dubbel meervoud: kind-*er-en*. De Amsterdamer kent nog zulk een: *ens*: *vorkens*, *balkens*, (spreek uit: *vorrekes*, *ballekes*) Daar de *n* nooit dient om 't meervoud te vormen, weet hij zich bij woorden als *ziekten*, *groenten* op andere wijs weer te helpen en spreekt van *groentes*, *ziektes*. Met al die eigenaardigheden, welke men ook wel onder de meergeroede standen aantreft, hebben de Amsterdamsche schoolmeesters heel wat last. 't Kost moeite (voor den meester) en moeite, ja tranen vaak (bij de jeugd), eer deze laatste vat dat „de arme” enkelvoud, „de armen” meervoud is. Men *voelt* het verschil niet.

Nog wel zoo zonderling echter gaat het toe bij de geslachten.

In het Amsterdamsch zijn natuurlijk mannelijke wezens mannelijk en..... vrouwelijke vrouwelijk, zegt *gij*. Mis. Zelfs van een *koe* en een *kip* zegt men: *hij* loopt daar; *hij* pikt koren. In de verbuiging komt het geslacht, als gezegd, nooit uit; 't is *de* en nog eens *de*. Alleen voor 't onzijdige heeft men 't en rekent daarbij een menigte woorden onzijdig, die

't meer beschaafde volk gewoonlijk anders beschouwt, b.v. 't *school*, 't *schilderij* enz. Voorts zijn ongeveer alle levenloze dingen *mannelijk*, uitgenomen ettelijke stofnamen, b.v. de jenever, want men zegt van een drinkebroer: „Hij lust ze” en iedereen begrijpt dat.

Men moet echter met deze eigenaardigheden geduld hebben, ziende, hoe vele Nederlanders op dit punt zondigen. Over 't algemeen neemt ons volk stofnamen, namen van afgetrokken begrippen, en al wat persoonlijk gedacht wordt zonder 't juist te zijn, eenvoudig vrouwelijk.

Men zegt b. v. van eenige spijzen, zonder op 't geslacht te letten: „ze is goed, lekker”. Ja van een krans (mann.), bestuur (onz.), genootschap (onz.), zegt men telkens: „zij heeft besloten,” „in hare vergadering is vastgesteld” enz.

Van *zwakke* en *sterke* verbuiging weet de Amsterdammer niet af en dat is weder zeer begrijpelijk. Want voor de praktijk doet men met die onderscheiding in onze taal ook bitter weinig, en vooral de betiteling is voor onze taal fout.

De eenige buigingsuitgang die nog voorkomt, bij persoons- en eigennamen, is *s*, b. v. vaders boek, Willems pet, Maria's hoed. Doch in den regel luidt dit: *vader s'n boek*, *Willem s'n pet*, *Maria der hoed* enz. Ook in het meervoud komt die 's voor, als men zegt: „arme lui's kinderen.” Hieruit blijkt alweer hoe het een wanbegrip is, die 's te beperken tot het mannelijk geslacht of tot het enkelvoud, gelijk velen doen.

De *bijvoegelijke naamwoorden* spelen bij twisten en standjes in het Amsterdamsch een groote rol, maar over het geheel zijn ze al even makkelijk als in het Engelsch. Ze krijgen een *e* waar dat noodig is, en voorts blijven ze als zij zijn. De kunstmatige onderscheiding tusschen *een goed vader* en *een goede vader* is natuurlijk onbekend. Zeer veelvuldig is 't gebruik van bijv. naamw. als zelfstandig om dezen of genen aan te duiden b. v. *de mottige*, *de scheele* enz. Veelal dienen deze titels als eigennamen, waarop echter die er mee begiftigd worden minder gesteld zijn.

De overige taaldeelen, die hier verreweg de belangrijkste zijn, hopen we spoedig aan de beurt te laten. Vooraf echter dient iets van de uitspraak gezegd.

Van de medeklinkers zijn in het Amsterdamsch de *v* en de *z* onbekend: zij heeten daar *f* en *s*. Gewoonlijk wordt iemand die aldus spreekt voor min beschaafd aangewezen. Doch hierbij zij men weer voorzichtig.

Vooreerst toch spreken vele duizenden Amsterdammers, ook lang geen onbeschaafden, de *z* bijna altijd als *s* uit; en dat is niet tot Amsterdam beperkt. Hoevele predikanten en andere sprekers door heel het land hoort men hetzelfde doen.

Ten tweede kan ieder weten, dat onze vaderen ook bijna altijd de *s* gebruikten waar wij een *z*

hebben. Voorts valt op te merken, dat zelfs de geleerden het bij verschillende woorden over *s* of *z*, *v* of *f* niet eens schijnen te zijn, en ten slotte dat bij verschillende volken met ons verwant de *s* en de *f* de plaats van onze *z* en *v* innemen; wel eenige redenen, om de Amsterdammers niet hard te vallen.

De *sch* klinkt in den regel als *sk*; de *wr* als *vr* b. v. *vraak* voor *wraak*.

Met de klinkers is het wat de uitspraak betreft anders gesteld. Zij wijken namelijk zeer af.

De *aa* wordt in den regel *ao* gelijk in het Engelsch *broad*, of wel een langgerekt geluid: *aa* met nog iets. De *ee* of scherpe *e* zweemt veel naar *ei*: „ga je mei?” de *e* naar *i* b.v. *mins* (mensch); *mit* (met); *bin* (ben); ook wordt *i* wel eens *u*; *Wullem* voor Willem — ongerekend nog de vele wisselingen, die ook elders voorkomen b. v. *drok* voor druk, *vang* voor ving enz.

Bij de langere klinkers worden de verschillen steeds grooter. *Ei* of *ij* en *ui* hebben steeds den zeer leelijken, gerekten klank *êi*, *ûi*, die zeer hoorbaar is maar minder loffelijk. Soms ook wordt *ei*: *aa*; *ui*: *oi*. 't Onderscheid tusschen *ou* en *au* valt eenvoudig weg, of liever men kent enkel *au*, waarbij dient aangemerkt, dat een Amsterdamsche jongen die zich bezeert, meestal „aus!” roept.

Evenals in het Afrikaansch-Hollandsch merkt men ook in het plat Amsterdamsch de zucht op, om het zich in 't spreken zoo makkelijk mogelijk te maken. Bij open lettergrepen b. v. wordt een steunpunt gezocht; vandaar *koei* voor koe; *strooi* voor stroo; *pampier* voor papier. De Fransche *ch* vertegenwoordigt een geluid dat, hoewel ten onrechte, veelal bij ons als *sj* klinkt b. v. in *chocolade*, *chinees*. De Amsterdammer echter kent dien meer vluggen klank in 't geheel niet, en spreekt van *sukkelaat*, *een rare snees*, een *souwerman* (sjouwerman) enz. Vandaar ook de slepende uitspraak: *mellek*, *gesturreve* en het weglaten van krachtige uitgangen b. v. *hores* (horens) enz. Over 't algemeen hoort de Amsterdammer niet fijn, en kost het hem, vooral wanneer hij geen kind meer is, uiterst veel moeite om b. v. de Fransche *ch*, *g* en *j* behoorlijk uit te spreken.

Het is licht te begrijpen dat dit alles het voor een vreemdeling, ja zelfs voor menig landgenoot moeilijk maakt, het plat-Amsterdamsch te verstaan. Dat is trouwens met elk dialect of liever *patois* (platte volkstaal) zoo. Tot die onverstaanbaarheid draagt echter ook bij het hopeloos verminken en verhaspelen van zoovele woorden. Een stukadoor heet geregeld: een *stiktedoor*; een chifonière een *sieffenjaere*; een manchet een *meset* enz.

Dat hebben echter zij op hun geweten, die onze taal bedierven met die vreemde woorden.

Doch ook de echt Nederlandsche vervalscht men en spreekt b. v. van een *vrugboom*, de *farseeget* (verscheid), *nuwe neut*; *degenege* (degene) enz.

Waarbij dan ten slotte komt, dat tal van uitdrukkingen in hun geheel volkomen onverstaanbaar zijn, wijl zij voor den oningewijde als onzin klinken, of ook wijl zij een geheel andere beteekenis hebben dan de letterlijke b.v. „Hij is vet.” Doch hierover een volgenden keer — gelijk over meer.

H.

MERIA'S.

In Voor-Indië vindt men de landstreek Khundistan. Ze wordt bewoond door de Khunds, wier aantal ruim twee millioen bedraagt. Ongeveer de helft hunner zijn Hindoes; de overigen Brahminen. Hun voornaamste afgod is de afschuwelijke Jaggernaut of „Heer der wereld”, onder de raderen van wiens wagen reeds zoovele duizenden zijner dweepzieke vereerders zijn verpletterd. Maar zoo mogelijk nog afgrijselijker dan deze zelfmoorden zijn de menschenoffers, welke de Khunds gewoon zijn te brengen.

Deze menschenoffers, *Meria Poedsja* genaamd, worden gebracht met het doel om de aardgodin te verzoenen en haar te bewegen een vruchtbaar jaar te geven. Meestal gebruikt men daarvoor volwassen jonge meisjes. Deze worden uit het buitenland gestolen of gekocht. Niet zelden zelfs verkoopen ouders hun eigen kinderen voor dat doel. De ongelukkigen worden goed verpleegd en gevoed tot zij volwassen zijn.

Is de dag aangebroken, waarop een offer moet gebracht worden, dan verzamelen zich al de Khunds uit den omtrek, in feestgewaad. De dienst wordt aangevangen met een wilden dans en muziek op trommelen en doedelzakken. Daarna bindt de opperpriester het slachtoffer aan een paal. Onmiddellijk stortten zich de feestgenooten op de jonge vrouw en snijden ieder een klein stuk vleesch uit het lichaam. Met zorg wordt er opgelet dat het leven zoolang mogelijk gespaard wordt. Ieder neemt zijn veroverd stukje vleesch mede en begraaft het in zijn akker, zeker dat daardoor vruchtbaarheid en goed gewas verkregen worden.

De jonge vrouw, op onze plaat afgebeeld, is een Meria, die door haar eigenaar aan Khunds verkocht wordt.

Het is betrekkelijk korten tijd geleden dat het Britsche Gouvernement Khundistan leerde kennen. In 1835 stond de radja van Goemsoer op en vluchtte naar het gebergte van Orizza in Khundistan. Terwijl men hem vervolgde, werd het menschenoffer in Khundistan ontdekt. Tot op dien tijd stond dat land meer in naam dan in der daad onder Engelsche souvereiniteit. Zoover het gezag der Britsche regeering reikt heeft zij aan dezen gruwel een einde gemaakt. De Khunds offeren thans in die streken dieren in plaats van menschen. Zij zenden daarbij het volgende gebed op: „Wees niet vertoornd op ons, o, Godin! dat wij u dierenbloed in plaats van menschenbloed brengen! Wreek dat niet aan ons, maar

aan hen die ons beletten u naar behooren te dienen! Wij zijn onschuldig!”

Zeer dikwijls kwam het offer der Meria's voor. Reeds meer dan twee duizend jonge vrouwen voor offeranden bestemd, werden door de Regeering gered, van welke velen in asyls geplaatst en in de Christelijke belijdenis zijn opgevoed. Een der eerste geredde Meria's heeft langer dan vijf en twintig jaren als zendelinge dienst gedaan in Gods Koninkrijk en is als Christinne juichend de heerlijkheid haars Heeren ingegaan.

W.

IN EN NAAR HET NOORDEN.

II.

In het vorig nummer namen we afscheid te Malmö, waar we het eerst voetzetten op Zweedschen bodem. Zweden!

Welk een belangrijke rol heeft dit land vervuld in de wereldgeschiedenis. Het land van sagen en mythen, het land van poëzie en van idyllen, van muziek en van zang, maar ook de bakermat van geweldigen en grooten, mannen, waardig dit land, grootsch als het is, het hunne te mogen noemen. Namen als Gustaaf Wasa (de eerste), Karel IV en boven deze lieden Gustaaf Adolf (de tweede) herinneren ons de ontzaglijke gebeurtenissen uit de wereldgeschiedenis, die aan deze mannen onafscheidelijk verbonden zijn.

De regelen hieronder laten u een brokske zien van de natuur van het land, waar deze mannen werden geboren, en onwillekeurig doet zich de vraag op, of er niet een onderling verband, een onzichtbare draad, een geheime overeenstemming bestaat tusschen deze overweldigend schoone natuur en het karakter, dat zoovele edele zonen van het Noorden der wereld toonden.

De weinige uren dan, die lagen tusschen de aankomst te en het vertrek van Malmö, maakten we ons ten nutte om de stad eens op te nemen.

Malmö is een stad van vijf en veertig duizend inwoners met belangrijke handel en groote fabrieken, vooral van handschoenen. Op de markt staat het raadhuys, dat in 1546 in Nederl. renaissance stijl werd opgetrokken en een twintig jaar geleden, geheel in dien stijl werd hersteld. In nissen onder den gevel staan vijf in zandsteen uitgehouwen beelden. Het meest bezienswaardige vanbinnen is de zoogenaamde „knutzaal,” 34.50 M. lang, 11 M. breed en 9.50 M. hoog. Eenige minuten verder staat de Petrikyrkan (Petruskerk), die in zeer schoone gothische bouwtrant is opgetrokken. Merkwaardig van bouw is ook het slot „Malmöhus,” dat dagteekent uit 1578 en ook geheel in zijn ouden vorm is hersteld. Op het oogenblik doet het dienst als gevangenis. In de onmiddellijke nabijheid van de stad wandelden we een kerkhof op.

M E R I A ' S .

Hoe was ik teleurgesteld hier kennis te moeten maken met eene zijde van het karakter van den Zweed, die zóo in tegenspraak is met dit overigens degelijk, eenvoudig en *waar* volk, dat men zich plotseling in België of Frankrijk waant. Ieder graf is herschapen in een bloementuin, waarin stoelen, een bank en een tafeltje staan en waarbij hier en daar de dartele jeugd huppelt en giert van pret,

of eene vrouw op een der banken zit, die haar breiwerk heeft medegenomen, en een andere den tuin zuivert van onkruid, of de bloemen begiet, of de paden opharkt, weer anderen de graven langs loopen, nu deze plant, dan gene bloem, hier een schoone zerk, en ginds een kunstig bewerkt beeld bewonderend, kortom, een leven en beweging, een bemoeienis houden met het stof, alsof

ieder hier zijn best doet om toch de gedachte aan den dood, indien dit mogelijk ware, te verbannen.

Spoedig gaan wij vandaar, en na ons een weinig verpoosd te hebben op een der banken van het lieve plantsoen, dat grenst aan het kerkhof, is de tijd daar om verder te reizen.

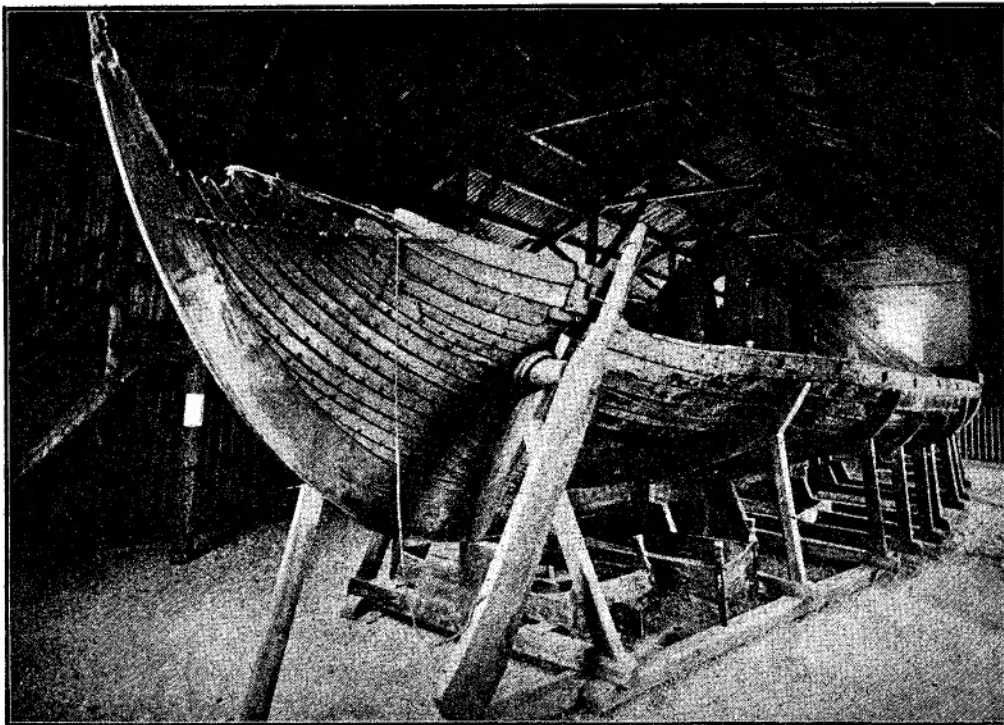
Van Malmö gaat het naar Lund.

Lund is eene academiestad, en was eenmaal een vermaarde bisschopszetel met een en twintig kerken en, naar men zegt, met tweehonderd duizend inwoners, welk getal heden slechts vijftien duizend is.

Ofschoon Lund een aangename plaats is met prettige wandelingen in de bosschen, die de stad omgeven, zoo is ons hoofdoel de domkerk.

zijn allen verschillend bewerkt, geen enkele is in vorm gelijk aan een der anderen. Graven van verschillende bisschoppen en priesters, zoowel als van koningen, zijn hier te vinden. In den kelder bevindt zich ook een groote put, of liever, een ommetselde bron. Tusschen het metselwerk zijn verschillende reliefs aangebracht, waaronder allerlei hatelijke en spotachtige inschriften. Op twee der pijlers staan afgebeeld de reus Finn en zijne vrouw, die, naar de sage luidt, de kerk lieten bouwen.

Onder de bezienswaardige gebouwen behoort verder de universiteit, waartegenover het historisch museum met de archeologische verzamelingen van prof. Nilsson staat; daartusschen ligt het Tegnerplein,

HET WIKINGSCHIP.

Deze kerk, die van een kolossalen omvang is, werd in 1145 door den aartsbisschop Eskil gewijd. Zij is gebouwd in streng Romaansche stijl, heeft twee torens en is allergelukkigst hersteld. De preekstoel, die dagteekent uit 1592, is een meesterstuk van beeldhouwerk. Het schilderwerk op muren en plafond is heerlijk, en geheel in overeenstemming met den stijl, waarin de kerk is opgetrokken. De banken, nu nog van gewoon hout, was men bezig te vervangen door anderen, in eikenhout gebeeldhouwd. Onder de kerk en het koor loopen gewelven, die gedragen worden door vier en twintig zuilen. De ruimte, die 37 M. lang, 11 M. breed en 4 M. hoog is, ontvangt licht door tien kleine raampjes. De pilaren, waarop de gewelven rusten,

dat versierd is met een standbeeld van Tegner, den bekenden schrijver van de Frithiofsage.

's Avonds te half elf vertrokken we uit Lund met den kociertrein naar Stokholm.

Stokholm was het eigenlijke doel der reis. De reden toch van deze reis naar het Noorden was niet maar bepaald door eene luim, maar de eerste oorzaak ervan was, dat in Stokholm de elfde wereldconferentie van Christelijke jongelingsverenigingen zou worden gehouden, waar mijn beide vrienden als gasten en ondergeteekende als afgevaardigde Nederland zouden vertegenwoordigen. ¹⁾

¹⁾ Zij, die van deze zegenrijke conferentie een en ander willen lezen, vinden een eerste gedeelte in de Jongelingsbode van 1°. October. Dit stuk wordt door meerdere gevolgd.

Het eerste gedeelte van de spoorlijn tusschen Lund en Stokholm is weinig merkwaardig, zoodat we door onze nachtelijke reis weinig natuurschoon verloren. Van Norrköping af begint de streek woest, trotsch, verheven ruw te worden. Even voorbij Norrköping doorsnijdt de lijn den 120 M. hoogen berg Kolmioden. Langzamerhand begint nu de grond te stijgen. Nu wisselen rotspartijen, bosschen en heerlijke meren elkander af. De ontelbare inhammen, die de zee hier gemaakt heeft, dringen diep landwaarts in en geven het landschap een betooverende bekoorlijkheid.

De spoorlijn loopt verder voor een deel tusschen hooge rotsen door, waardoor eenigen tijd het prachtige uitzicht aan onze oogen werd onttrokken, en dan weer door eene tunnel, 59 M. lang, even voor Katrinaholm.

Hoe verrassend schoon is het, als plotseling de trein uit de tunnel komt en zich opnieuw een heerlijk panorama voor uw oog ontrolt. Voortdurend eeuwenoude wouden met ontelbare meren. Na Flen begint de streek meer bewoond te worden, en hier en daar vertoonen zich de groote lustsloten der Zweedsche aanzienlijken. Langzamerhand naderen we Stokholm. De trein gaat hier over een groote draaibrug, die gebouwd is over het Södertelgekanaal, daarna over een dijk van 270 M. lengte, links waarvan het Mälmermeer is, en eindelijk door eene tunnel van 417 M. lengte, geboord door de rotsen, waarop een gedeelte van Stokholm (Södermalin) is gebouwd, naar het Centraal-Station van Stokholm. (Central Bangården).

Stokholm!

Indien gij, die dit leest, Genève kent of Venetië, Weenen of Marseille, dan hebt ge misschien eene voorstelling van dit Venetië van het Noorden. Maar schooner dan de genoemde steden, grootscher en indrukwekkender is Stokholm!

Daar ligt temidden van de meest woeste natuur, een vriendelijke oase. Temidden der rotsen ziet ge met heerlijke planten begroeide eilanden en schiereilanden, waartusschen de huizen, half verscholen, een bekoorlijken indruk maken. Het gezicht, dat we genoten van de hovenstad, op de terrassen, waarheen ons de stoomlift in éene à anderhalve minuut had opgevoerd, is even verrassend als indrukwekkend. In geen andere stad heeft de kunst zoo weinig behoeven bij te brengen tot verhooving van hare schoonheid als hier. De eilanden verdeelen de stad in zes deelen. Tusschen deze eilanden bewegen zich voortdurend een groot aantal stoom- en roeivaartuigen, die niet weinig bijdragen tot verhooving van het schoon.

Als hoofd- en residentiestad van Zweden, heeft Stokholm tal van monumentale gebouwen, terwijl verscheidene standbeelden de verschillende pleinen versieren: het standbeeld van Gustaaf Wasa, het ruitersstandbeeld van Gustaaf Adolf, de standbeelden van Karel XII en van Karel XIII, en nog een ruitersstandbeeld van Karel XIV.

Tot een der schoonste wandelingen om Stokholm behoort voorzeker een uitstapje naar Djurgård, een park op een der eilanden, dat met prachtige eikenbosschen, liefelijk frischgroene weilanden en naakte rotspartijen is overdekt. Op het westelijk deel van dit eiland ligt een gedeelte van Stokholm, Djurgårdsstaden genoemd, het eenige deel, dat nog grootendeels uit houten huizen bestaat.

Van uit „Hasselbacken”, een koffiehuis, heeft men een heerlijk gezicht over het eiland en op dat gedeelte van Stokholm, waar we nu juist tegenoverstaan, dat op rotsen gebouwd is en door een arm van het Mälmermeer van het eiland gescheiden wordt. In het noordelijk deel van het eiland ligt de koninklijke villa Rosendal, met hare oranjerie en haar schoonen tuin. Vóór de villa staat eene monstervaas van porphyer, 2½ M. hoog en 3½ M. in middellijn. Een nog schooner uitzicht dan van Hasselbacken biedt de Belvédère, die men tegen een kleine vergoeding mag bestijgen. Van de verschillende musea is, en bijzonder voor den Nederlandschen kunstliefhebber, het nationaal museum het merkwaardigste. Behalve de muntenverzameling en oude en nieuwe beeldhouwwerken, vindt ge op de tweede verdieping onder de afdeling schilderijen een groote verzameling van oude Nederlandsche meesters bijeengebracht in éene zaal en vijf kleinere kabinetten. Daar ziet ge een schat van Rubens en Rembrandt, enkele van Van Dijk, Ruisdael, Hobbema, Huysmans e. a.

Zeer merkwaardig is ook het Noordsch museum van Dr. Hazelius, dat hij, gesteund door de gemeente en vele particulieren in 1872 stichtte. Hier krijgen we een volledig overzicht van het Zweedsch volksleven te zien en slaan een blik in de geschiedenis der beschaving van dit in menig opzicht zoo merkwaardig volk. Afgezonderd van Europa, heeft dit volk zich geheel zelfstandig ontwikkeld; waaruit het dan ook te verklaren is, dat de bevolking op het platteland zijn eigenaardige kleeding, gewoonten en gebruiken nog steeds blijft behouden.

Evenals in het rijksmuseum te Amsterdam, vindt ge ook hier in kamers de verschillende typen van de landelijke bevolking weergegeven. Het meest aantrekkelijke tooneel is wel de Laplandsche familie, in een sparrenbosch gelegerd voor hare tent, die van rendiervellen gemaakt is. De grond is bedekt met een bedriegelijk nagebootst glinsterend sneeuwkleed. Op uitnemende manier is ervoor gezorgd, dat de harmonie hier niet verbroken wordt door een inhaligen portier, gekleed naar de mode. Inplaats daarvan zijn vriendelijke landmeisjes aangesteld, die in nationaal kostuum, zooals het nog tegenwoordig wordt gedragen, u de geschiedenis van de Zweden tot op het heden doen zien; een dubbel aangename verschijning bij de doodsche, sombere ernst, die zich onwillekeurig van u meester maakt bij het zien van een museum van antiquiteiten.

Verder bezit Stockholm nog een museum voor

natuurlijke historie, een museum voor visscherij, voor de artillerie, geologie en landbouw.

Maar hoe merkwaardig dit alles ook is, in Stokholm blijft het landschap steeds het meest aantrekkelijke. Een waarlijk betooverend gezicht levert de stad op bij avond. Van de rotsen gezien, bemerkt ge een ontelbare menigte groene, roode en witte lichten, als verschietende sterren elkaër voorbijvliegende. Het zijn de lichten der honderde booten en bootjes op het Målermeer, die, gevoegd bij de lichten in de stad en van de huizen tusschen de rotsen, het geheel maken tot een reusachtige illuminatie.

Van Stokholm gingen wij per spoor naar Christiania, een afstand van ongeveer vijftien uur per sneltrein. Het landschap, waardoor deze lijn is gelegd, levert weinig bijzonders op. Het bestaat uit zacht glooiende heuvels, herschapen in bouwland, waarop haver, gerst en aardappelen worden verbouwd. Dicht bij Christiania wordt het bergachtiger; de hoogste toppen bereiken er echter niet meer dan drieduizend voet.

Het oude gedeelte van Christiania is zeer armoe-dig; daarentegen maakt het nieuwe gedeelte met haar heerlijk park, ruime straten en groote, dikwijls groot-sche gebouwen, een zeer gunstigen indruk. De breede straat, die geheel de stad doorloopt, met prachtige winkels, draagt veel bij tot verfraaiing der stad. Aan het einde der straat, op een heuvel, ligt het koninklijk lustslot, waarvan rechts zich het park bevindt, terwijl bekoorlijke villa's, die in den omtrek verspreid liggen, het schoone nog verhoogen.

Evenals Stokholm, zoo heeft ook Christiania zijn museum van Noordsche oudheden. Merkwaardig is het te letten op den overgang in de motieven van beeldsnijwerk uit den tijd vóór de bekeering van de Nooren tot het Christendom en den tijd daarna. De voorstellingen uit de sagen (Sigurd sage), met hunne draken en ridders, hunne kasteelen en jonkvrouwen, maken plaats voor voorstellingen uit de Bijbelsche geschiedenis. De grootste schat, zoowel in merkwaardigheid als in omvang, uit deze verzameling is het Wikingschip, dat in 1880 uit een enorm grooten grafheuvel in Gockstad is uitgegraven. Eene teekening hiervan, genomen naar eene photographie, is hiernevens afgedrukt.

Dit schip, dat diende tot graf van een Noorsche koning, is afkomstig uit de negende eeuw en wijst op den bloeitijd der Wikings. Het is 20.10 M. lang en 5.10 M. breed, van eikenhout gemaakt en zestien planken hoog. Het was ingericht zoowel om geroeid te worden als om te zeilen. Midden in het schip is een graf, dat bedekt is door een soort dak van planken en balken. Een nauwe opening in het dek geeft toegang tot het ruim, waarin bij rooftochten de buit geborgen werd. Met zulke schepen kwamen de Noormannen ook naar ons land, en wie weet of deze antiquiteit niet eenmaal heeft gediend om met

hare bemanning schrik en ontsteltenis in ons land teweeg te brengen.

Bij het zien van zulk een onzeewaardig vaartuig bewonderen wij de vermetelheid en koenheid van deze Noormannen. Welk een krachtigen geest ging er toen reeds uit van dit volk!

Het schip is opgesteld in een groote houten loods. Langs de wanden hangen eene menigte voorwerpen, die gevonden zijn bij het schip. Ankers, riemen, schilden van hout en leder, koehaargaren, waarmede het touwwerk gebreeuwd was, stukken grof linnen, enkele versierselen in lood en verguld zilver. In de grafkamer werden zelfs eenige pauweveeren gevonden. Voorzeker een bewijs van de groote ondernemingsgeest, door deze mannen op hunne buitenlandse tochten tentoongespreid.

Zou de ondernemingsgeest, die onze vaders bezielde, stammen uit het Noorden? Leerden ze van deze onverschrokken zeevaarders, hoe heerschappij te voeren op en over de zee?

Christiania geeft, evenals Stokholm, meer te zien dan musea, gevuld met oudheden. De natuur heeft hier ook hare antiquiteiten in de oerwouden, met dit verschil, dat ze niet dood zijn, maar jaar op jaar met frissche levenskracht worden bezielde. De botanische tuin is reeds van verre zichtbaar door haar zwaar geboomte. Wanneer ge dit naderbij beschouwt, staat ge verbaasd, dat, terwijl op de bergen rondom slechts lage dennen en mossen groeien, hier een plantengroei wordt tentoongespreid, die u doet zien, wat er kan gedaan worden, indien de kunst hand aan hand gaat met de natuur. Hier staat een kastanjeboom, 64 voet hoog en 10 voet in omtrek; zuidelijke eiken, abrikozen, amandelen, witte snoeibeziën, zelfs de Australische acacia groeien hier 's winters onbedekt. Dit alles is het werk van prof. Schubeler, de groote Noorweegsche botanicus, beroemd geworden door zijn werk „Viridarium Norvegicum,” waarin een volledig overzicht der Noordsche flora gegeven wordt. De gemiddelde temperatuur te Christiania is 5.2^o Cels. (in Nederland is de gemiddelde temperatuur 10.2^o Cels.)

De ligging van Christiania is, indien mogelijk, nog schooner dan die van Stokholm.

Niettegenstaande dat we van Stokholm uit den ganschen nacht tot tien uur in den ochtend hadden gespoord, begaven we ons met eenige Deutsche medereizigers naar de Janes Hans Haugen, een der hoogste bergtoppen, die Christiania omgeven. Voor de bestijging hadden we drie uur noodig. Zulk een tocht wordt echter op schitterende wijze beloond.

Boven gekomen, ontrolt zich een panorama voor uw oog, zóo verrukkelijk schoon, zóo vol afwisseling, en toch zóo evenredig, dat ge bijna niet kunt besluiten weer af te dalen. Voor ons en rechts ligt Christiania en de fjord, achter u en links een onafzienbare rij bergruggen, die zich uitstrekken tot de hogere besneeuwde toppen, meer westwaarts gelegen.

Lang nog zou ik kunnen uitweiden over het bijna

onvergelijklijk schoone van de omgeving van Christiania, maar de ruimte, mij beschikbaar gesteld, dringt mij tot bekorten.

Van Christiania gingen we 's morgens met de boot naar Frederikshald om de genotvolle uitvaart te kunnen genieten en het heerlijk vergezicht, dat de fjord ons biedt.

Vanhier met de nachttrein naar Trollhättan. Wie, die in Noorwegen geweest is, slaat dit over?

Bij Trollhättan toch is de ontzaglijke bergstroom, die in razende vaart een geweldige watermassa voortstuwt.

Het is de Gotha-elf, waarvan dit gedeelte den naam draagt van Trollhättan-fall. IJzeren bruggen, dwars over de rivier, geven gelegenheid dit tooneel in zijn volle majesteit te aanschouwen, terwijl een Belvédère, aan het benedengedeelte van den stroom op een der oevers opgericht, een algemeen overzicht geeft over de geheele lengte der dertien watervallen, die wij hier zien kunnen.

En hiermede nemen we afscheid van Noorwegen. De trein naar Gotenborg bracht ons spoedig weer op Zweedsch grondgebied. Van Gotenborg ging het met de boot naar Kopenhagen, eene zeevaart van vijftien uur door het Kattegat. Helaas, de vacantiedagen waren bijna ten einde, en eenige dagen daarna was alles weer het oude: neen, dat mag ik na zulk een heerlijke reis niet zeggen. Lang nog zal ik mij deze reis herinneren, daar er zooveel was, dat mij in Noorwegen deed denken aan Nederland; en nu hier teruggekeerd, is er weer zooveel, dat mij aan het heerlijke Noorden herinnert. Jammer, zou ik bijna zeggen, dat Noorwegen en Nederland zoo ver van elkaër liggen. In menig punt stemmen de bewoners van beide landen merkwaardig overeen, in menig opzicht is er veel, dat de een van den ander kan leeren.

DANIEL A. DAAMEN. ¹⁾

¹⁾ De schrijver van dit stuk vertegenwoordigde Nederland op de jongste conferentie te Stockholm, als afgevaardigde van het *Nederlandsch Jongelings verbond*. Met ons zullen de lezers hem dankbaar zijn voor de schets, die hij hier leverde. 't Wekke mede op tot lezing der stukken in de *Jongelingsbode*, naar welke de schrijver verwijst.

RED.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. De honden, die te D. verblijf houden, moeten weder gemuilband zijn.
2. Het is aan dit huis verboden vuilnis te werpen, op orde der politie.
3. Velen hadden zich nog versierd met oranje-sjerpen, waarop zeer kunstig verschillende spreuken, alle betrekkelijk ons geliefd vorstenhuis, waren te lezen.

4. Dit huis *eigent zich* minder tot winkel.

5. (EEN ADVERTENTIE.)

J. v. V., Spiegelfabrikant, is een der grootste en beste *inrichtingen* van dien aard.

Een vreeselijke gewoonte.

Op de Witi-eilanden, waar thans het Christendom een macht is, heerschte vóór weinige jaren, toen er niets was dan het heidendom, een vreeselijke gewoonte. Een ooggetuige bericht daarvan als volgt: Hem werd door een jong man verzocht, de begrafenis zijner moeder bij te wonen. Toen men naar het graf ging zag men geen lijk. Op zijn vragen om inlichtingen wees men hem op een vrouw, die gezond en tevreden naast den leeddragenden zoon ging. Toen hij verder vroeg, vernam hij, dat men reeds den doodenmaaltijd ter eere der moeder had gehouden; ze zou nu in 't graf gelegd worden, omdat zij reeds oud genoeg was. „Ik heb — zeide hij — de zaak met mijn broeder besproken, en ook hij is van meening, dat moeder lang genoeg geleefd heeft, en zij zelf is het daarmede volkomen eens. De kinderlijke liefde spoort mij aan, mijn moeder deze eere te bewijzen. Slechts ik en mijn broeder kunnen en mogen deze heilige plicht volbrengen.” Alle bemoeiingen van den vreemdeling, om deze verschrikkelijke daad te verhoeden, waren te vergeefs. Bij 't graf gekomen, zette zich de moeder neer, en alle bloedverwanten namen hartelijk afscheid van haar. Daarna werd zij door de beide zonen met een touw gesmoord en met de gewone plechtigheden begraven. Deze vreeselijke gewoonte was vroeger zoo algemeen, dat een Amerikaansch kapitein in een dorp van eenige honderden inwoners niemand bespeurde, die boven 40 jaren oud was. Thans echter zijn de zwarte bewoners dezer eilanden bijna allen Christenen. Waar de Zon der gerechtigheid opgaat, moet de dikste duisternis wijken.

H.

Alle begin is moeilijk.

De parapluie is een zeer belachelijke uitvinding, dacht bij den aanvang dezer eeuw een Russisch vorst, die te Dresden verblijf hield. Terwijl het geheele lichaam aan het slechte weder blijft blootgesteld wordt het hoofd alleen beschut. Daarom maakte hij zich een geheel „huisje” van taf, dat het gansche lichaam als een schilderhuis omgaf, in elkander kon worden gevouwen, en door den vorst in een kleinen koker als een opgerolde soldatenmantel over den schouder gedragen werd.

Een even dwaas figuur als deze zonderling met zijn huisje van taf, maakte de eerste drager der parapluie in Londen.

Men verhaalt daarvan: In het midden der acht-tiende eeuw, kwam een ondernemende geest het eerst op de gedachte, om in Oxford en Cambridge regenschermen per uur aan de studenten te verhuren, en de Muzenzonen op deze wijze in de gelegenheid te stellen, bij hevigen regen ten minste niet geheel doornat van het eene college naar het andere te moeten loopen. Niemand dacht er echter aan, om zich op de straten der stad van een regenscherm te bedienen, tot eindelijk Jones Hanway te Londen den moed greep, met deze nieuwigheid voor te gaan.

Hij was een edele weldoener, aan wiens bemoeiingen Engeland de stichting van de *Marine Society* dankt en tot wiens gedachtenis in Westminster een gedenkteecken geplaatst is. Hanway was op zijn reizen ook in China geweest, waar de regenschermen in algemeen gebruik waren en had zoo'n ding als zeldzaamheid mede naar Engeland gebracht.

Op een mooien dag, of liever op een mōrsigen regendag, kwam hij op de gedachte, zich bij zijn gang door de stad van zijn Chineesch instrument te bedienen. Had hij kunnen vermoeden, hoe het volk hem uitlachen zou, ja dat men zelfs tot dadelijkheden wilde overgaan, hij had zeker van zulk een onderneming afgezien en zich liever doornat laten regenen. De lieden verdrongen zich om hem, versperden hem den weg en noemden hem niet wel bij het hoofd. De vrouwen aan het venster klapten in de handen en lachten luidkeels, en de lieve straatjeugd rende hem achterna, fluitend en schreeuwend niettegenstaande de stortbuien. Hanway liet zich thans vooral niet van zijn voornemen afbrengen, en ging nu in het geheel niet meer zonder zijn parapluie uit en — het publiek gewende zich aan deze „dwaasheid”, zooals men het noemde.

Dikwijls moest deze of gene van Hanway's vrienden, die hem toevallig ontmoette, en dien de gelukkige parapluiebezitter, bij regenachtig weder, met zich onder zijn beschuttend dak medenam, erkennen dat het denkbeeld eigenlijk zeer practisch was. Drie volle jaren echter had de martelaar van het vouwbaar dak noodig om het vooroordeel te overwinnen, en om andere roekeloozen te overreden van de parapluie gebruik te maken. Jones Hanway stierf in 1776. Gedurende de laatste dertig jaren zijns levens was hij nooit zonder regenscherm uitgegaan.

H.

Opgraving van Babylon.

Een gezelschap Amerikanen zal binnenkort, zoo werd onlangs uit Amerika gemeld, een belangrijke reis en een hoogst gewichtig werk ondernemen.

Zekere Daniël Z. Zoorian, van Newark, staat aan het hoofd dier onderneming, om de bouwvallen der oude stad Babylon op te graven.

Mr. Zoorian gelooft, dat het werk vier of vijf jaar zal duren. Het welslagen zal grootelijks afhangen van de houding van het Turksche bewind. Eerst moet er te Constantinopel vergunning verkregen worden houweel en spade te gebruiken in den grond, die Babylon bedekt. Alle leden van het gezelschap, Mr. Zoorian uitgenomen, waren reeds naar het Oosten vertrokken.

Het gezelschap zal omstreeks den 1 October te Alexandretta bijeenkomen. Allen zullen dan hun reis gedurende zes weken te paard door de bergen voortzetten. Men zal een groote hoeveelheid levensmiddelen meenemen, en ieder lid van het gezelschap zal gewapend zijn. Ettelijke honderden Arabieren, die men voor *f* 1. ruim per dag denkt te krijgen, zullen gebruikt worden om het uitgravingswerk te verrichten. Houweelen, spaden en kruiwagens hebben de reizigers bij zich.

Het gebied tusschen de Tigris en den Euphraat bevat talrijke begraven steden, die alle van groot Bijbelsch belang zijn. Ongeveer honderd zijn er reeds ontdekt. De onderzoekingen, die bedoeld gezelschap in het werk zal stellen, zullen plaats hebben op een nieuw gebied, en men verwacht eenige voor de oudheidkunde hoogst belangrijke ontdekkingen te zullen doen.

H.

Nabij Nashville, Tennessee in N.-Amerika wordt een boomgewas gevonden, dat men houdt voor het Sittimhout, hetzelfde waarvan de „Ark der getuigenis” gebouwd was. Beroemde natuurkundigen uit verscheiden landen hebben hieromtrent een onderzoek ingesteld en komen hierin overeen, dat deze boom thans nergens anders ter wereld groeit. Hij is van gemiddelde grootte, met een donkere, gladde bast, en het hout heeft een heldere goudkleur. In het voorjaar is hij beladen met een langen, witten bloesem, in den vorm van een struisvogelveder. Er schijnt geen twijfel of deze boom is de Sittimboom waarvan in het O. T. wordt gesproken; en het is opmerkelijk, dat hij thans alleen op deze kleine uitgestrektheid en in zulk een klein getal gevonden wordt. Dit bericht is ontleend aan den *Scientific American*, een blad dat in betrouwbaarheid zelden overtroffen wordt.

H.

Men wil te Bethanië, eens de woonplaats van Maria en haar zuster Martha, waar de Heer Lazarus opwekte, een Tehuis stichten, om voor Christelijken arbeid een middelpunt te vormen. Het dorp heeft thans 500 bewoners, die in onreinheid leven en in onbekendheid met het Evangelie sterven.

H.

Een zegepraal.

De Fidji-eilanden zijn ongeveer 250 in getal.

Thans staan zij onder het beheer van Engeland. De toestand dezer eilanden was, vijftig jaar geleden, in één woord allerellendigst. Kindermoord, het levend begraven van weduwen, slaven en gevangenen, en allerlei wreedheden meer waren alledaagsche gebeurtenissen.

De geschiedenis van de zegepraal des Evangelies van Christus in deze, in de schaduw des doods gelegen oorden, zou vele boekdeelen kunnen vullen. Bezien wij thans slechts de vruchten van het werk.

De Fidji-eilanden zijn nu christen-eilanden. In 1885 waren er 1,200 kerken, 2,350 zendeling-predikers en hulp-predikers, ruim 26,000 kerkleden, en meer dan 42,000 Zondagsschoolleerlingen.

Is dit niet een vervulling van Jesaja 60 : 8, 9?
H.

Ds. Spurgeon heeft onder zijn vele medewerkers een aantal colporteurs. Tachtig mannen worden aldus gebruikt. De verkoop in 't vorige jaar bracht een *f* 110,000 op en tusschen acht- en negenhonderdduizend bezoeken werden afgelegd. Men zal, zegt het verslag, het vele werk in verhouding tot de uitkomst beter kunnen schatten, wanneer wij herinneren, dat de meeste verkoopen liepen van een half-stuiversmagazijn tot een 30-cents-boek toe, en dat weinig boeken verkocht werden voor meer dan *f* —.60 waarde. Het getal der uitgaven was: 8,509 Bijbels, 11,955 Testamenten, 456,707 boeken, 327,372 Tijdschriften, 175,084 Schriftuurteksten en kaartjes. Bovendien werd aan ieder persoon, elke maand, een pakje traktaatjes toegezonden.
H.

Afgetrokkenheid.

Van verstrooidheid, het bijzonder voorrecht van geleerden o.a. van professoren, had ook Gesenius, de groote kenner der Hebreeuwsche taal in Halle aan de Saale zijn deel.

Eens op weg naar de gehoorzaal zijnde, ontdekte hij dat de voorbijgangers glimlachten, of ook wel onverholen hun pret te kennen gaven. Dit kwam hem vreemd voor, doch niet denkende dat het hem gold, ging hij rustig verder. Eindelijk maakten hem eenige studenten opmerkzaam, dat hij vergeten had, den witten, papieren omslag, waarin hij zijn hoed borg, er af te nemen.

Eenige dagen later bevond zich Gesenius in een afgelegen landstreek, zonder te weten hoe hij daar was gekomen. Een „vreemde knaap” hield hem tegen en deze kleine onbekende was — zijn eigen zoon Hugo!

Zoodanige voorvallen stemden hem later zelf tot vroolijkheid. Toen hij echter op zekeren dag in plaats van het boek dat hij op zijn college noodig had, een brandende sigaar in den linkerborstzak

van zijn jas stak, en hij op de straat door voorbijgangers staande gehouden werd, daar zijn jas op bedoelde plaats reeds smeulde, toen geraakte hij in een zeer ontevreden stemming — want deze verstrooidheid berokkende hem schade.

H.

Tot de gunstelingen van Frederik den Groote behoorde ook generaal Zarembo. Op zekeren tijd zeide de koning tot hem: „Zeg mij eens, Zarembo! hoe heet gij toch voluit?” De generaal antwoordde: „Zarembo Rothozata-Zurak.” „Zoo'n naam heeft zelfs de duivel niet!” riep Frederik. „Dic is ook niet van mijn familie, Sire,” hernam de generaal droogjes, op het dwaze gezegde van den vorst.

H.

Aan de beschrijving der zeden en gewoonten in Transvaal, door een reiziger die onlangs dit land bezocht, ontleenen wij een paar staaltjes.

De Transvalers noemen zich Afrikaanders en hechten aan de woorden „oom” en „neef” (ook voor zusterskind), en „tante” en „nicht” (ook in beide beteekenissen) een bijzonder begrip.

Zelfs Afrikaanders, die geheel niet aan elkander verwant zijn, die elkander tevoren nooit gezien hebben, noemen elkaâr oom en neef, alsof zij daarmee wilden te kennen geven, dat de „Afrikaanders” van den Tafelberg tot de Limpopo één groote familie uitmaken. Duitschers, Engelschen en in 't algemeen alle niet-Afrikaners zijn van deze vertrouwelijke begroeting uitgesloten; voor deze wordt het Engelsche „Mr.” gebruikt. Ja zelfs het woord „mensch” is een titel, die alleen aan Afrikaanders wordt gegeven.

Een mijner vrienden, zegt bovengenoemde reiziger, was in de gelegenheid dit op de duidelijkste manier te ontdekken.

Hij stond met een Transvaler voor een huisdeur, en vestigde de aandacht op een kar, die in den gewonen reisdrif naderde. Toen de afstand niet meer zoo groot was, zeide mijn vriend tot den Transvaler: „Er zijn drie menschen op de kar.” „Neen,” antwoordde de scherpijzende Transvaler, „het is een mensch, een Engelschman en een schepsel”, d. w. z. een kleurling. Deze weinige woorden doen ons een diepen blik slaan in de opvatting en levensbeschouwing der Transvalers.

De kleurling is voor hem niets meer dan een schepsel, een wezen van lageren rang. De Engelschman is voor hen een vreemdeling, dien hij haat en waarmede hij liefst in het geheel niet in aanraking komt. Slechts een Afrikaander is zijns gelijke, een mensch!

Terwijl de woningen van de welgestelden zeer rein en bewoonbaar zijn, houden de arme grondbezitters zich nog aan de oude, onhebbelijke ge-

woonte, om den vloer der kamer uit vastgestampte klei te vervaardigen en hem met verdunde koemest te bestrijken, om het stuiven te beletten.

Evenals deze onhebbelijke gewoonte uit de woningen der welgestelde gezinnen verdwijnt, zoo ook de andere, om zich namelijk geheel gekleed te bed te begeven. Grappig is het echter, dat de Transvaler gelooft, dat alle Duitschers Joden zijn. Een boertje toch zeide eens zeer gemoedelijk: „Ja, in het jaar 1870/71 hebben de Joden den Franschman duchtig afgeklopt.” Deze dwaling der Transvalers berust blijkbaar op de omstandigheid, dat een zeer groot gedeelte der in Zuid-Afrika levende Duitschers uit Joden bestaat.

We geven deze mededeeling gelijk we haar vinden. Ze bevat veel waars, maar is niet zonder overdrijving en onjuistheid.

H.

Merkwaardig is de volgende brief van den Franschen dichter Victor Hugo aan den rijkskanselier Otto Bismarck. Hij luidt aldus:

„Victor Hugo an Otto Bismarck.

Der Riese sendet dem Riesen seinen Gruss. Der Feind dem Feinde, der Freund dem Freunde. Ich hasse dich grimmig, denn du hast Frankreich erniedrigt. Ich liebe dich, denn ich bin grösser als du. Du schwiegst, als die Glocke auf dem Turme meines Ruhmes mein 80 Jahr dröhnte. Ich rede, da die geraubte Pendule deines Schreibtisches sich weigert, dir den Eintritt in die 70 zu künden. Ich 80, du 70, ich 8, du 7, die Menschheit als Null dahinter. Wir beide vereint als ein Mann, und die Weltgeschichte wäre zu Ende. Du der Körper, ich der Geist, du die Wolke, ich der Blitz, du die Macht, ich der Ruhm. Wer ist grösser, der Sieger oder der Besiegte? Keiner. Der Dichter ist grösser, der sie beide besingt. Wozu der Dichter die grossen Männer macht, das sind sie. Wozu sie sich selbst machen, das scheinen sie. Aber du bist gross, denn du kennst die Furcht nicht. So reiche ich, der Dichter, dir, dem grossen Manne, die Hand. Frankreich zittert, Deutschland zittert, Europa zittert, es zittert die ganze Welt. Und wir beide allein, gross, einsam. Ich nicke, du nickst. Und der grosse Bund, der ewige Völkerfriede ist besiegelt. Lebe wohl.”

Hugo.

In 't Nederlandsch luidt hij aldus:

„Victor Hugo aan Otto Bismarck.

De reus zendt den reus zijn groet, de vijand den vijand, de vriend den vriend. Ik haat u, want gij hebt Frankrijk vernederd. Ik heb u lief, omdat ik grooter ben dan gij. Gij zweegt, toen de klok op den toren van mijn roem 80 jaar dreunde. Ik spreek,

nu de geroofde pendule van uw schrijftafel weigert, u de intrede in de 70 te verkondigen. Ik 80, gij 70, ik 8, gij 7, de menschheid als nul daarachter. Wij beiden tot één man vereenigd en de geschiedenis der wereld ware geëindigd. Gij het lichaam, ik de geest; gij de wolk, ik de bliksem; gij de macht, ik de roem. Wie is grooter: de overwinnaar of de overwonnenen? Geen van beiden. De dichter is grooter, die beiden bezingt. Waartoe de dichter de groote mannen maakt, dat zijn zij. Waartoe zij zichzelf maken, dat schijnen zij. Maar gij zijt groot, want gij kent geene vrees. Daarom reik ik, de dichter, u, den grooten man, de hand. Frankrijk siddert, Duitschland siddert, Europa siddert, de geheele wereld siddert. En wij beiden alleen, groot, eenzaam. Ik buig, gij buigt. En de groote bond, de eeuwige volkerenvrede is verzekerd. Vaarwel.”

Hugo.

J. A. W. Jr.

DE PRIJSVRAAG.

Geen enkel antwoord is ingekomen.

Dit voorbeeldeloos geval in onze jaarboeken zou wellicht onoplosbaar zijn, als niet een onzer lezers zoo goed ware geweest, ons in te lichten. De heer H. te Z. namelijk, die buiten mededinging wenschende te blijven toch een antwoord zond, dat we met groot genoegen lezen, merkt er bij op, hoe uiterst moeielijk het is op de vraag een goed duidelijk antwoord te geven. We gelooven dat met hem, en vinden daarin ook de verklaring van een verschijnsel, dat nog niet voorkwam.

Om nu echter alle teleurstelling te voorkomen, geven we bij deze een nieuwe prijsvraag, waarop onder de meer vermelde voorwaarden tot 15 November antwoorden kunnen worden ingezonden.

Zij luidt:

Waar en hoe kan een jongmensch, die den Heere wenschte te dienen en die van zondige vermaken een afkeer heeft, de verpoozing en ontspanning vinden, waaraan lichaam en geest behoefte hebben?

Dat deze vraag te moeilijk is voor wie nadenken wil zal wel niemand beweren. Ieder spreke vrij zich uit. Slechts zorg men *bekoopt* en *zakelijk* te zijn.

Voor het beste antwoord wordt uitgelooft het boekwerk:

Prof. G. WEITBRECHT,

HEILIG IS DE LENTE DES LEVENS.

Een boek voor jongelingen. Uit het Hoogduitsch onder toezicht van **Dr. A. W. Bronsveld**. Tweede druk. Gebonden.

't Zal de redactie genoegen doen ditmaal eens vele en goede antwoorden te ontvangen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

Eene wandeling op 's Heeren straten.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

XVII.

...Van 't hoofd door al de leden
 Was 't geestelijk lichaam krank.

G. BRANDT.

Mij dacht, reeds moet u bij de vorige tafereelen meermalen de vraag bekropen hebben: hoe was het toch onder die gansche regeering der kerk, hoe was het bij al die stichtingen, van de kerk uitgaande, hoe te midden van de grootsche ondernemingen, waarvoor zij de gansche Christenheid wist te bezielen, met haarzelve gesteld? Wat gaf zij tot ontdekking der zielen, tot opbouw van het geloof des harten? Welken invloed oefende zij uit op het leven?

Wij wenschen deze rechtmatige vraag, zooveel in ons is, in dit opstel te beantwoorden en noodigen u daarom tot een wandeling op 's Heeren straten. Immers het zijn de straten van de stad onzes Gods, de lotgevallen en de toestanden zijner kerk hier op aarde; en te midden van al het onreine, dat zich aan ons voordoet, ontdekken we in het stof den indruk zijner schreden.

Het is vroeg in den morgen. Toch treft ge meer gewoel, dan ge gedacht hadt. Hoort, daar klinkt een

zacht belletje! Een priester spoedt zich voort door de straat. Een paar koorknappen, waarvan de een een lantaren, de andere een schel draagt, gaan hem voor. Hij draagt het heilige sacrament. Waarheen zou hij gaan in de vroege morgenure? Komt, door vragen worden we wijs. Gindsche Benediktijner zal voor een goed woord en een penning „ter eere Gods en tot zaligheid onzer zielen” allicht te vinden zijn, om ons de gewenschte inlichting te geven. We bekommeren ons natuurlijk minder om zijne verbazing over onze onkunde en luisteren slechts, wanneer hij ons zaken mededeelt, voor zijn tijd van algemeene bekendheid, aan den onze al meer vreemd.

„De priester gaat ginds in de woning van den schout den laatsten troost der kerk aan onze vrome zuster Ursula brengen,” zoo zegt hij. „Indien ge *het laatste oliesel* volgen wilt, zoo kunt ge daarmede nog afaat van eenige zonden verdienen. Ik kan u dan nog een eindweegs begeleiden en u onder de wandeling wel een en ander aangaande haar mededeelen.”

Wij hebben den rechten man gevonden. Broeder Benediktus schijnt praatgraag te zijn. Wij willen echter nog liever over het sacrament wat meer vernemen, alvorens hij ons nader over de stervende inlicht.

„Het sacrament schijnt ook te midden van het dagelijksch leven in hooge eer gehouden te worden,” zoo merken wij op, ziende, hoe eerbiedig men voor den priester uitwijkt.

„En zou het niet?” vraagt hij. „Maar al te dikwijls bleek het, hoe God en zijne heiligen de volle fiolen van hun toorn uitgieten over een land of eene stad, wanneer ook zelfs maar tengevolge van eene kleine onvoorzichtigheid het heilig sacrament bezoedeld of beschadigd wordt. Een druppel wijns uit den heiligen kelk ter aarde gevallen en vertreden, het is een druppel bloeds van onzen Heer Jezus Christus, die tot den hemel om wrake roept en oorlog en pestilentie over een land en volk te voorschijn roepen kan.”

„Wat!” zoo roepen we verbaasd uit, „geloofd men dit algemeen?”

„Woudt gijlieden dan het leerstuk van de transsubstantie in twijfel trekken! Alsof de heilige Adolf, priester van Dieveren, niet bij het breken van den ouwel „de Heilige moeder met haar Kind” in het brood had aanschouwd! Ja, toen hij de hostie omwendde, aanschouwde hij onzen gezegenden Heiland aan het kruis en aanbad. Alsof de schrik niet priester en leeken om het hart slaat, als ook maar het geringste stukske brood, dat den stervende straks gereikt worden zal, in de heilige bus bedorven gevonden wordt. Als ware het niet meermalen gebleken bij de hevigste gevechten en kabalen op markt en straat, waartegenover de schout en zijne dienaren machteloos stonden, dat de bloote verschijning van den priester met het heilige den vrede in de gemoederen aanstonds herstelde!”

Wij willen onzen vromen leidsman nog maar liever over de stervende hooren, dan dat we hem door onze tegenopmerkingen zouden willen prikkelen, om voort te gaan over dit gewichtig leerstuk. Wanneer sommige leeken, als ze ter communie gaan, zich de uitdrukking veroorlooven: „wij gaan onzen God ontvangen,” dan kunnen we onzen pater zijne warmte voor deze overtuiging lichter vergeven.

„We hebben de processie uit het oog verloren,” zoo beklagen we ons luide, om hem weêr tot den aanvang van ons gesprek terug te voeren.

„Allicht is de *duivenziele* onzer vrome zuster reeds door „goede engelen” omhoog gedragen, ten spijt van alle „nijldige duivelen,” die haar zeker niet veel zullen benauwd hebben, wijl zij wel wisten, dat ze aan zuster Ursula toch hunne prooi niet vonden. Moge ook bij het overgaan in „het ander land” het oordeel der ziele haar voor korten tijd verwijzen naar het vagevuur, haar zal zeker eene „zoete penitentie” bereid wezen tot hare volkomen loutering en dan zal ze uit „het voorgeburgte der hel” verlost worden. Nooit zal hare ziel ook maar den damp van de kokende ketels aanschouwen, waarin de zielen der verdoemden gepijnigd worden boven de vlammen der hel en de padden en slangen der venijnige wateren, welke den verlorenen het merg uit de beenderen zuigen, zullen haar verheerlijkt lichaam niet beroeren. Straks zal de ure gekomen zijn en de poort van het hemelsche kasteel voor haar geopend worden. Dan zal ze door de gouden

zalen des hemels rondzweven onder de rijen, die Christus met zang en dans verheerlijken, als David de zanger.”

Onze pater, wellicht aan zijn eigen einde gedachtig, geraakt in vervoering en vervolgt, als tot zichzelf sprekende :

„Daer is die blijscap emmer groot,
Daer is dat lijf sonder doet,
Daer en wert men nemmer out,
Daer singhen d' englen menichfout,
Daer en is rouwe noch oec seer,
„Daer is men blide immermeer,
Daer en ist te heet no te cout.”

't Wordt ons toch wat al te erg en nogmaals beproeven we om pater Benediktus uit den kring zijner gedachten te trekken.

„Maar was dan zuster Ursula zulk een voorbeeld van vroomheid?” wagen we te vragen.

„Zij mocht in den laatsten tijd haars levens „de gracie der schouwing smaken,” antwoordt onze leidsman ons.

Op ons onderzoek, wat daarmede mag bedoeld worden, vernemen wij het volgende: „Wie tot de gracie der schouwing wenschten op te klimmen, moeten, zoo leeren het Hendrik Mandé en anderen, aanvangen met het *werkende leven*, dat is, met waken, bidden en vasten, en zich in alle dingen van barmhartigheid en naastenliefde oefenen. Daarna, genoegzaam voorbereid zijnde, treden zij over in het *geestelijk leven*, waarmede zij zich van de wereld afscheiden en zich bezig houden met meditatiën over het lijden des Heeren en de zeven sacramenten. Zij worden dan in zichzelf gekeerd en zoo zij zich niet tot de deuren der kloosters om opname wenden, leiden ze toch te midden der wereld zulk een *inwendig* leven, dat de vroomste celledroeger 't hun niet verbeteren zal. Zij leggen zich vele ontberingen op en geeselen zich het vleesch, om het tot dienstbaarheid te brengen. Dan vooral tracht de booze Satan hunne ziel aan te vechten en eenigen onzer hebben hem in levenden lijve aanschouwd in hunne „tematiën. Hij moet dan afzichtelijk zijn, met zijne paardenhoeven, zijn zwart gelaat uit de eeuwige duisternis, zijne hagelwitte groote tanden.”

Eene rilling voer den vromen broeder door de leden bij deze beschrijving, doch hij herstelde zich en vervolgde:

Dan echter verheerlijken zich God en de heilige moeder met het kindeke Jezus en al de heiligen aan de ziel van den schouwende. Zij verschijnen aan zijne legerstede of in de eenzaamheid van den bidcel, vergunnen hem de toekomst te voorzeggen, het lot der dooden in het vagevuur te zien en hunne gesprekken te beluisteren, ja, zij dragen hem vaak door oneindige velden van rozen en leliën, naar het eeuwig paradijs. Waarlijk, de *m o d e r n e d e v o t e n* mag men zalig heeten.

Wij willen broeder Benediktus niet tegenspreken, doch herinneren ons van zekeren beroemden gees-

telijke uit later periode gelezen te hebben, dat hij zich op eenvoudige wijze van het minder geestelijk karakter dezer verschijningen overtuigde. Pater Johannes Busch, te Alkmaar verblijf houdende, hoorde aldaar veel spreken van eene vrouw, die met hare visioenen de gansche stad in verbazing bracht. Hij bezocht haar en vraagde haar, toen zij hem van hare visioenen mededeelde, of God haar wel eens verschenen was. Het antwoord was bevestigend. „Hoe was God dan gekleed?” vraagde hij. „In een grauwen rok,” antwoordde de vrouw, eenigszins verlegen. „Ik vrees maar al te zeer, dat u de duivel misleidt,” zeide Busch, waarop de vrouw hem mededeelde, dat hare ziel eenmaal door angst over hare zonden aangegrepen was, dat zij zich toen tot den hemel gewend had om troost en daarna de eene „schouwing” op de andere had ontvangen. Als zij nu deze troost moest missen, dan zou zij wanhopig worden. Busch raadde haar tegen den tijd, waarop de visioenen gewoonlijk aanvingen, drie Ave-Maria's te bidden, een pot bier te drinken en zich aan den slaap over te geven. Aan welke der drie middelen het toegeschreven mag worden, durven wij niet beoordeelen, doch de „schouwende” vrouw van Alkmaar werd weder een mensch van gelijke beweging als hare medeburgers.

Van afschuwelijker aard, ofschoon mede op denzelfden bodem van het bijgeloof geteeld, waren de duivelenverbonden en de heksenprocessen. Ze schijnen ook in de gedachte van onzen broeder Benediktus op zijn minst tegenover elkander geplaatst te zijn, immers hij roept ons toe:

„Hoe benijdend moeten zij, die om aardseh gewin, om eer of zingenot den boozen Satan de ziel verpand hebben, tot deze zaligen opzien: immers wacht hun, na de korte bevrediging hunner wereldsche lust, eeuwige jammer, want de vijand der zielen laat den mensch niet los, die zich eenmaal aan hem verpandde.”

Nu, daarvan vinden wij een treffend voorbeeld in de legende van heer Pelgrim van Leerdam, die den Satan trouw gezworen had, mits deze hem rijk en gelukkig maakte. De booze beloofde het hem, op voorwaarde, dat de edelman zijn eigendom worden zou, zoodra hij met een zwart paard over de rivier steken zou. Geruimen tijd beging de woeste edelman de gruwelijkste misdaden; er was slechts éene zaak, waarvoor hij voortdurend vreesde. Niemand mocht zich met een paard bij hem vertoonen, als hij zich in de nabijheid van water bevond. Doch, hij kon den Satan niet ontgaan. Toen hij op zekeren dag een rivier overvoer, dook daar eensklaps een zwart monster uit de diepte op, sprong in de boot en voerde den edelman mede in den schuimenden vloed. Geen wonder, dat de geloovigen zich kruisten, als zij den verlaten burecht van den edelman voorbijgingen.

Voorloopig danken wij onzen leidsman recht har-

telijk voor zijne inlichtingen en, als we hem verlaten hebben, dan erkennen wij met des te meer dankbaarheid den zegen, welken de Heer der kerk voor ons bewaard heeft, dat we van al deze ijdele dingen teruggebracht werden tot de kennis van onzen God en den Heiland Jezus Christus, tot zijn Woord en getuigenis alleen, ontdaan van alle menschelijke verdichtselen en bijvoegselen.

Een Heidensche jongelingsvereeniging.

„Obadja” in Rotterdam heeft haar eigen Vereenigingshuis. „Excelsior” in Amsterdam huurde sedert een paar jaren een fraai en zeer geschikt pand op de Heerengracht. In Duitschland, Engeland en de Vereenigde Staten zijn geene jongelingsvereenigingen van eenige beteekenis, of zij bezitten haar eigen huizen. Dat zal wel voor geen onzer lezers nieuw zijn.

Maar wat niet allen weten zullen, is dat iets dergelijks ook in de heidenwereld te vinden is. Onze plaat is de afbeelding van het „Jonggezellenhuis” in het dorp Tobadi in Nieuw Guinea. Zooals men ziet, is dat huis een paalwoning, die een zeer goed denkbeeld geeft van de paalwoningen uit den zogenoamden „steentijd”, waarvan men in de Zwitserse meren de veelvuldige sporen vindt. ¹⁾

Evenals die woningen uit den Europeeschen voortijd worden de Nieuw-Guineesche huizen met steenen werktuigen bearbeid.

Het „Jonggezellenhuis”, dat zich in zeer goeden staat bevindt, is gebouwd in de Humboldtbaai. Het is een tamelijk zuiver rond houten gebouw met een achthoekig dak, van gras vervaardigd. Het geheel is ongeveer zestig voet hoog. Het dak is bont beschilderd en versierd met allerlei houten figuren, die tusschen de voegen gestoken zijn, als dieren, vogels enz. De spits bestaat uit een neergehurkte menschelijke figuur, die gedekt wordt door een vliegende vogel. Van den rand des daks hangen palmbladen en guirlanden van uitgeblazen krokodilseieren. Het gebouw heeft slechts één kleine en lage deur, welke uitkomt op een groot platform, dat dient, of liever vroeger gediend heeft, als danszaal bij feestelijkheden. Thans is het zóo gezakt, dat men er zich met dat doel niet meer op durft wagen.

Dit merkwaardig gebouw is de gezamenlijke woonplaats van de ongetrouwde jonge mannen en de jongelingen en dient tevens als sociëteit voor alle mannelijke bewoners van het dorp. Zoo is de gewoonte van de Papoea's. De toegang is vrouwen onverbiddelijk verboden. Inwendig bevat het huis slaap- en stookplaatsen. Een menigte trommels en vreemdgevormde fluiten is voorhanden. Ook vindt

¹⁾ Zie het opstel: „Woningen in de wateren” in „Excelsior” 1888, pag. 104 en 113.

men er verscheidene gepoetste varkensschedels, welke bewaard worden als aandenken aan de verschillende gehouden feestmalen.

Ten slotte dient het gebouw ook als werkplaats, en wel voornamelijk om daar de voorwerpen te vervaardigen, die voor den bouw van de paalwoningen noodig zijn.

Indien een of andere Nederlandsche jongelings-vereening om een nieuw en opzienbarend model voor een huis verlegen is, kunnen ze hier terecht.

W.

Dwaalgeesten.

Het is een bewijs van de geloofsarmoede, den afval van God, en den droeven toestand der kerk in onze dagen, dat zich tal van verleidende geesten openbaren en leeringen der duivelen verkondigd worden als nieuwe goddelijke waarheden. Mede is het een bittere spot op de hooggeroemde verlichting onzer eeuw, dat er telkens honderden, ja duizenden worden gevonden, die allerlei on- en uitzinnige leeringen en stelsels als waarheid aanvaarden,

We zagen het nog pas in de zonderlinge secte van het Huis Israels in Engeland, waarover een vorig nr. sprak. Niet minder blijkt het in het opkomen en nog meer in het voortbestaan en de krachtsontwikkeling van de secte der Mormonen, de „Heiligen der laatste dagen” gelijk zij zich zelf noemen.

Wat de Mormonen gelooven en leeren is bij velen bekend, vooral sinds deze dwalende en kettersche gemeenschap ook Europa, o.a. ons Nederland tot tooneel harer werkzaamheden maakt. Ieder weet hoe zij door Joseph Smith werd gesticht, nog geen halve eeuw oud is, zetelt in den staat Utah in Noord-Amerika, en liefst een afgesloten staat in den staat zou vormen. Ook is bekend, hoe de instelling der veelwijverij de Mormonen in botsing met den staat heeft gebracht, en zij bukken moesten; hoe zij weer nieuwe volkplantingen willen aanleggen en door zendelingen telkens weer aanhangers voor hun leer en burgers voor hun staat winnen. Deze staat is een priesterstaat, door geestelijke machten geregeerd. De leer der Mormonen, gegrond op het zoogenaamde Heilige Boek Mormon, is een samenflansel van allerlei; wettigt veelwijverij, stelt priestergezag vast en is in lijnrechte tegenspraak met het Woord Gods. Zelfs de meest afwijkende christelijke secten staan ons nader dan de Mormonen, wier stelsel met het ongetwijfeld geloof en de gezonde leer der Schrift niets gemeen heeft.

Ten bewijze hiervan strekken niet alleen de leerstellingen en handelingen der Mormonen, tegen wie in Amerika zich thans van alle zijden stemmen verheffen, maar ook hun leer en verwachtingen omtrent verleden en toekomstige dingen. Als min bekend en grillig wonderlijk volgt dienaangaande hier een en ander, dat tot waarschuwing tevens tegen deze verleidende geesten strekke.

Vleeschelijk en blindelings verwaand zijn de Mormonen in hun leerstellige begrippen, maar niet minder aanmatigend in hun denkbeelden over het verledene en de toekomst,

Om te beginnen met het begin, gaat het aantal goden, dus leeren zij, alle berekening te boven.

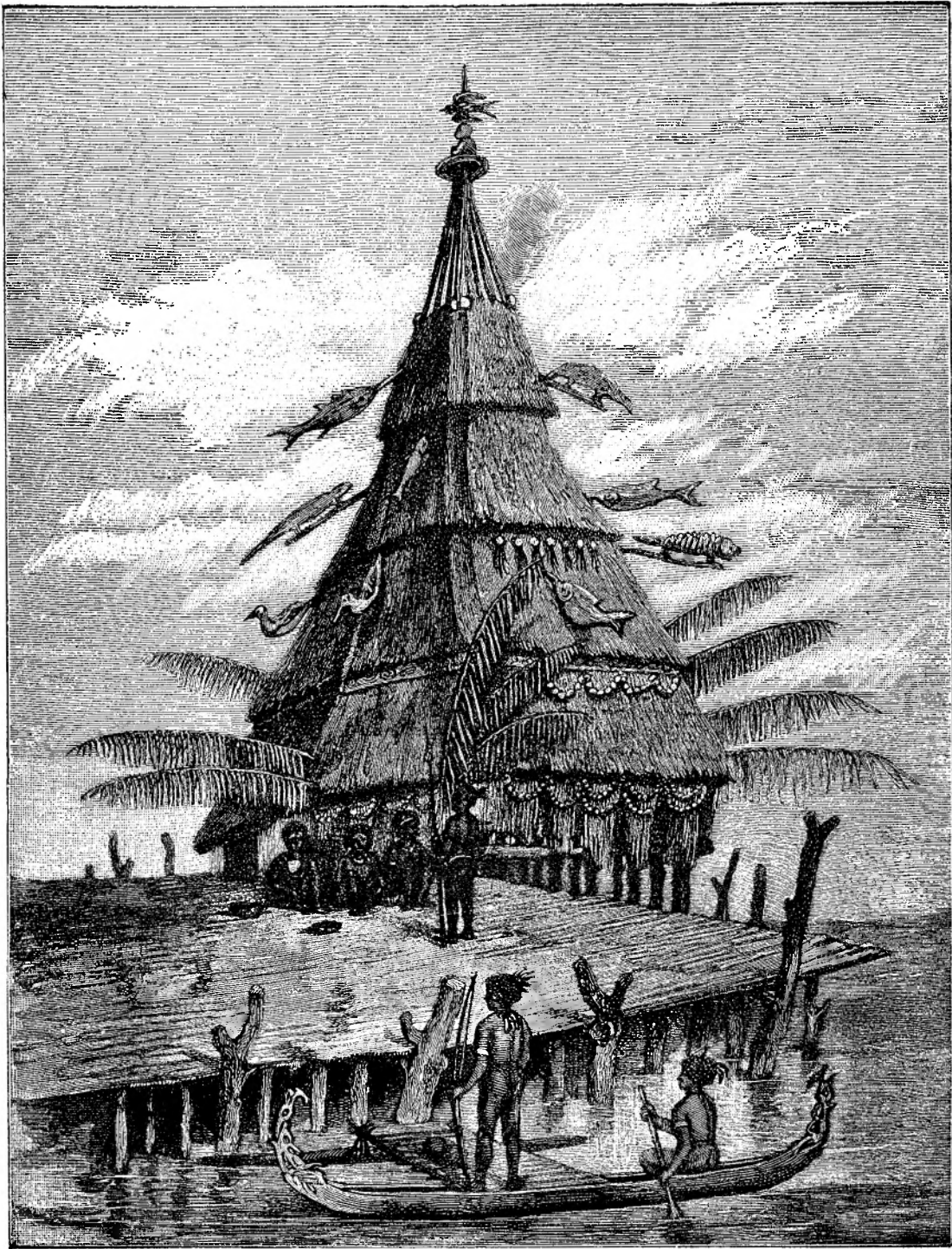
Iedere wereld echter heeft slechts *één* regeerenden God, die voor de bewoners daarvan is „*de eenige, ware en levende God.*” Iedere God heeft een eerstgeborene.

Weet men nu, dat een Mormoon eens een God hoopt te worden en dan een aarde te scheppen en daarop „Adam en Eva te spelen” — dan zal men kunnen begrijpen, dat Adam, naar hun uitlegging de god van deze aarde is. Boven Adam stellen zij Jehovah en boven Jehovah is Elohim, welke is de grootste God tot nog toe aan de Mormonen bekend. Deze laatste woont op de planeet *Kolob*, nabij het middenpunt van ons sterrenstelsel. Deze planeet Kolob nu wentelt om haar as *eens* in de duizend jaren, dus makende „duizend jaren als één dag”.

Door middel van licht, electriciteit en geluid, of van engelen, worden volgens de Mormonen de aangelegenheden op de aarde geregeld uit genoemde ster. Aardsche aangelegenheden worden natuurlijk geregeld naar de tijdrekening van die ster. Dus redeneerende gaat de Mormoon door: zes van onze dagen verliepen bij de eerste schepping van onze aarde, en zes van des Heeren dagen worden vereischt voor de toebereiding of den loop der wereld, elke dag van duizend jaren. Iedere bedeeeling telt twee zulke jaren; de Aartsvaderlijke bedeeeling twee: de Mozaische eveneens, een dag van opkomst en een van ondergang. De Christelijke bedeeeling eveneens heeft haar twee jaren van proeftijd, maar na den dood van den heiligen Johannes ontstond er een groote afval en achttienhonderd jaren lang is de zoogenaamde Christen-wereld in duisternis geweest; er zijn in al dien tijd geen gezichten geweest, of openbaringen of andere wondergaven aan den mensch geschonken.

De verschillende secten kenden, volgens de Mormoonsche leer, slechts brokstukken van de waarheid, zij hadden de gedaante van godzaligheid, maar verloochenden de kracht. Deze tijd van duisternis is nu bijna verstreken; de dageraad van den dag des Heeren is nabij, en de groote Sabbath zal spoedig beginnen. Het begin of de dageraad daarvan is natuurlijk het Mormonisme. Vandaar hun naam: Heiligen der laatste dagen.

Deze dageraad brak aan met de roeping van Jozef Smith junior, tot op wiens verschijning de werking van den Heiligen Geest onbekend was gebleven op aarde. Jozef Smith dan zocht het aangezicht des Heeren ernstiglijk, om te weten welke van de bestaande godsdiensten de ware was, en werd daarop door hemelsche boden gewijd — eerst tot het priesterschap van Aäron en daarna tot dat van Melchizedek. Van dien tijd af, heet het, zoude

HET GEBOUW DER JONGELINGSVEREENIGING TE TOBADI.

de Heilige Geest gegeven worden aan alle ware geloovigen en de teekenen des Geestes zouden een afdoend bewijs zijn voor allen, die in waarheid het nieuwe Evangelie aannamen, waaraan een ieder voor zichzelf weten kon dat het waar was.

„Hoe vreemd, en toch, hoe natuurlijk” — merkt een schrijver over het Mormonisme op — „dit voortdurend zoeken van den mensch om zekerheid te erlangen betreffende onzichtbare werelden! Honderden malen heb ik moeten hooren uit den mond

van verschillende Mormonen, op de vraag: *geloofst gij dat gij gelijk hebt?* „Ik weet dat deze godsdienst waar is; wij hebben een getuigenis die niemand anders kan hebben — *de gaven* des Heiligen Geestes. In de oude kerken waren wij altijd in twijfel; nu kennen wij de juistheid van deze leer.”

„Zoo,” vervolgt echter bedoelde schrijver, „ging het voor een tijd. Maar de mensch is niet geschikt voor zulke volstreckte leer; het is dwaasheid om *volkomen zekerheid* te zoeken van datgene wat uit den aard der zaak ontastbaar en onzeker is. Voldoende toelichting verkrijgt dan ook de aangehaalde „getuigenis” als men let op 't feit, dat geen kerk ooit zoovele partijen ontwikkeld heeft in zulk een korten tijd als het Mormonisme; dat de oorspronkelijke gemeenschap reeds gesplitst is in vijf en twintig secten, waarvan er nog een half dozijn bestaan; dat van allen, die ooit tot het Mormonisme zijn overgegaan, er over de zeventig percent afvallig zijn geworden, en dat, op het oogenblik dat ik dit schrijf, er twee machtige scheuringen in den boezem der kerk woeden.”

Maar zoo bekijken de Mormonen de dingen niet.

Zij gelooven (dat wil zeggen de onwetenden onder hen) dat met den terugkeer van den Heiligen Geest, ook alle gaven hersteld zijn ter bekrachtiging van het nieuwe Evangelie, en als een afdoende getuigenis voor de wereld. Vandaar dan ook de zoogenaamde wonderen, die onder de heiligen der laatste dagen plaats hebben.

Door de prediking nu van dat nieuwe Evangelie, onder de leiding van den Heiligen Geest en de tuschenkomst van den Koning der koningen, zeggen zij, zullen allen toegebracht worden, die bereidwillig gehoor geven aan de stem der waarheid naar de voorbeschikking of verkiezing. Alle Christelijke secten zullen daarentegen insmelten met de Roomsche kerk, dus vormende twee gescheiden afdeelingen op aarde, gerangschikt onder de vanen van de ware en de valsche profeten. De eene zal staan onder aanvoering van den Paus van Rome, en de *heiligen* onder de vlag der volken onder aanvoering van hun Ziener, dragende de gewijde borstplaat en zwaaiende het glinsterende gouden zwaard van Laban, dat hem door bestelling der Engelen zal worden.

Alsdan zullen die twee heiren slaags raken, en de groote slag zal plaats hebben die geestelijk genoemd wordt van Gog en Magog, terwijl de Heer voor zijn volk zal strijden met vuur en pestilentie en hongersnood, waardoor bijna de geheele „heidenwereld” zal omkomen, terwijl de overigen dienstknechten zullen worden van de heiligen, die de geheele aarde in bezit zullen krijgen; en de weduwen zullen komen en smeeken de Mormoonsche Oudsten om hen te huwen, en „zeven vrouwen zullen één man aanhangen.”

Intusschen zullen de Joden wederkeeren naar hun land en hun tempel weder oprichten te Jeru-

zalem in Palestina, als wanneer de Zaligmaker zal komen in al zijn glorie als een overwinnend held, zoo als zij Hem verwachtten bij zijn eerste komst; en hun harten zullen zich neigen als een eenig hart om Hem te begroeten met berouwhebbende onderwerping over het verledene en met heerlijke verwachtingen voor de toekomst. Tegelijkertijd zal den *verloren tien stammen* (die ergens in de buurt van de Noordpool hun verblijf hebben) een weg geopend worden en deze zullen dan hun broeders bijstaan om het oude Jeruzalem te herbouwen. De Lamanieten (Indianen) zullen dan ook allen toegebracht worden en, te zamen met de heiligen der laatste dagen, hun hoofdzetel hebben te Independence, Jackson County in Missouri, alwaar het *Nieuwe Jeruzalem* uit den hemel zal nedergelaten worden, en de hoeksteen van den Grooten Tempel zal zijn „drie honderd ellen west van het oude gerechtshof in Independence.”

Deze plaats nu zal zijn de hoofdzetel van het aardse koninkrijk van den Messias, die vandaar uit het geheele aardrijk zal besturen en regeeren voor den tijd van duizend gelukzalige jaren. De ontslapen heiligen zullen alsdan ook deel hebben in die glorie, want met de komst van Christus zal de eerste opstanding plaats hebben, namelijk, de opstanding dier heiligen. De lichamen die deze heiligen alsdan verkrijgen, zullen zijn even als te voren *met uitzondering van het bloed*. — „Een lichaam,” volgens den „Apostel” Pratt, „gelijk aan het lichaam van Christus na zijn opstanding, in hetwelk geen *bloed* was; want bloed is het natuurlijke leven, bevattende de kiem der sterfelijkheid; en een mensch hersteld met vleesch en bloed zoude sterfelijk zijn!”

Alle ontslapen Israëlieten nu zullen van den dood opstaan en geleid worden naar het land van Judea; de heiligen van alle andere volkeren daarentegen zullen verzameld worden in het Amerikaansche land der belofte; en, het Zion door de Joden en het nieuwe Jeruzalem door de heiligen, zullen opgebouwd worden met schoone steenen en het voortreffelijkste van alle kostbare dingen en de twee priesterschappen zullen alsdan in volle werking komen.

Dat zal een vreugdevolle tijd zijn, want de Mormonen zullen het geheele land bezitten en zooveel vrouwen trouwen als zij maar begeeren. De straten van het nieuwe Jeruzalem zullen met goud geplaveid zijn, dat de overgebleven heidenen uit het Rotsgebergte zullen graven; schadelijke insekten zullen er niet zijn, en aanstekende ziekten ophouden. Het land zal overvloedig granen, bloemen en vruchten voortbrengen. Er zal een gebaande weg zijn tusschen de twee Jeruzalems, van weerszijden als bezaaid met lusthuizen en prachtige tuinen. Volkomen eendracht zal er zijn; niemand zal lust hebben om opstand te maken of de algemeene eensgezindheid mogen verstoren, en de heidenen zullen zich geveinsdelijk onderwerpen.

Ten einde van het duizendjarig rijk zullen degenen, die zich geveinsdelijk onderworpen hadden, in opstand komen en krijgen tegen den Heere, onder aanvoering van hun hoofd Satan; deze zullen echter ten laatste overweldigd worden en verdelgd en verbannen van het bijzijn der goeden.

Daarna zal de aarde doorzuiverd worden door vuur, en de twee Jeruzalems met de heiligen, middeleerwijl, letterlijk opgenomen in de hemelen, om weder neer te dalen nadat de aarde verheerlijkt is door den vuurdoop; zij zullen daarna voor altijd op de nieuwe aarde verblijven.

De heiligen — dat wil zeggen de mannen, want de vrouwen, namelijk de beste, zullen maar vrouwen blijven — de heiligen zullen alsdan den graad van Goden bereikt hebben, of ten minste ver op weg zijn, volgens de bestemming, aangekondigd door hun profeet; „Gij moet leeren om zelf Goden te zijn, en Koningen en priesters voor het aangezicht Gods, evenals alle andere Goden gedaan hebben, gaande van trap tot trap, van voortreffelijkheid tot voortreffelijkheid, van heerlijkheid tot heerlijkheid, totdat gij de glorie zult bereikt hebben evenals allen, die thans ten troon zitten in eeuwigdurende heerlijkheid en macht.” Of wel naar de verklaring van hun profeet Orson Hyde:

„Laat dan de heilige rechten van het huwelijk, als de zuivere liefde Gods, zich onverdeeld verspreiden, onuitputbaar voortwerken, totdat de kinderen Abraham's zoo talrijk zijn als de sterren boven of de zandkorrels beneden, opdat, *van de opstanding af*, de mede-erfgenamen van Jezus Christus de werken mogen doen die hun Vader deed; totdat een ieder, gehuld in zijn eigen heerlijkheid, *moge heerschen in zijn eigen eeuwige wereld als een God.*” Daarna volgt de waarschuwing: „Laat dit u een heilige spreuk zijn — *De vrouw die buiten de priesterschap trouwt, trouwt voor de hel.*”

We zullen deze fraaie ontwikkeling van de leer der laatste dingen maar niet verder geven. Men ziet hoe wonderlijk alles is dooreengeflanst. Het zij ons allen een ernstige waarschuwing om „de geesten te beproeven of zij uit God zijn,” te waken en ons alleen toe te vertrouwen aan den Heiland, zooals het Woord Hem openbaart. En zulks temeer nu, gelijk we pas vernamen; het Mormonisme weer in sommige onzer steden met kracht arbeidt. Bedenken we het woord: „Als zij zullen zeggen: ziet hier of ziet daar is de Christus, gelooft het niet!”

H.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

(Advertentie.)

S. . . . friseur te L., heeft ontvangen een schoone collectie *onzichtbare* pruiken.

(Advertentie.)

Een Bleeker vraagt nog eenige **droge of natte Wasschen**, voorzien van bleek en waterleiding; de prijzen zijn: droog 25 en nat 20 cent de persoon.

De landingplaats van Columbus.

De rechte plaats der landing van Columbus in Amerika is steeds een onderwerp van strijd geweest. Thans is een nieuw onderzoek ingesteld en de juiste plaats, waar Columbus met zijn manschappen uit zijne brooze vaartuigen landde, kan eindelijk met zekerheid aangewezen worden.

Daar het vierde eeuwfeest van Columbus' ontdekking in 1892 zal gevierd worden, en Spanje alle volken zal uitnoodigen om een vlaggeschip ter plaats te zenden, voor een plechtige feestviering, komt het vraagstuk terdege te berde. Nu hield de gouverneur Blake, van Newfoundland, onlangs een voorlezing over de landingsplaats van Columbus. Aan dat onderwerp had hij veel studie gewijd, toen hij nog gouverneur was van de Bahama-eilanden (in den Atlantischen Oceaan). Hij deed verscheiden reizen, en met het dagboek van Columbus in de hand zeilde hij diens koers over, teekende aan wat hij zag, en vergeleek zijn beschrijving met de meren en bosschen en prachtige kapen en het eeuwig groen dezer eilanden.

Volgens den uitslag van Gouv. Blake's onderzoekingen, vertrok Columbus naar de onbekende wereld in drie vaartuigen — de *Santa Maria*, de *Pinta* en de *Vina* — drie brooze karveelen, waarvan slechts één een dek had. Zijn bemanning bestond uit 120 man, die bijna alle tot deze onderneming gedwongen waren en ze haatten, en daarom steeds tot oproer gereed stonden.

De moeilijkheid om de juiste plaats te bepalen is voor een groot gedeelte voortgekomen uit het feit dat de Lucayans — de oorspronkelijke bewoners dezer eilanden — door de Spanjaarden weggevoerd werden om te werken in de goudmijnen te Hispanolia, en door hun wreedheid en het hard zwoegen allen een ellendigen dood stierven.

Gedurende een honderdtal jaren daarna bleven deze eilanden onbewoond, zoodat er geen spoor van een overlevering overbleef om de plaats aan te geven, waar Columbus landde. De eilanden zijn verschillend beschreven door schrijvers, die ze nooit bezochten, of een persoonlijk onderzoek instelden. Gouv. Blake nu heeft deze eilanden nauwkeurig bereisd en hun toestand vergeleken met het verslag van Columbus. Door een buitengewoon groot aantal feiten werd hij tot de overtuiging geleid, dat Columbus landde op *Watling's Eiland*.

Uit een nauwkeurige vergelijking toonde hij aan, dat *Watling's Eiland* alleen overeenkomt met de beschrijving in het dagboek, en dat de overeenkomst in dit geval volkomen is. Dit eiland is 13 mijlen

lang, ongeveer 8 mijlen breed, terwijl een derde zijner oppervlakte ingenomen wordt door een meer of plas van zilt water. Het eiland is zeer vruchtbaar en prachtig en is bijna geheel omringd door een koraalrif, behalve te Graham's haven. Deze haven wordt gevormd door een groote kromte van het rif, is ongeveer zeven mijlen lang en vier breed en heeft een nauwen ingang en een dichtbijgelegen voorgebergte.

Elk dezer punten is in Columbus' dagboek vermeld. H.

Lodewijk XIV was aan twee slechte dingen gewoon. Daarmee is niet gezegd, dat hij niet veel meer slechte gewoonten had; maar deze twee komen hier tepas. Ten eerste was hij altijd van vleiërs omringd en hoorde hen gaarne. En ten tweede werd hij daardoor zoo verwaand als maar iemand zich durft denken. De gekste antwoorden vond hij goed, wanneer ze hem maar zoogenaamd verhieven. Zoo vroeg hij eens: „Hoe laat is het?” En dadelijk antwoordde een der hovelingen: „Zoo laat als het Uwe Majesteit behaagt.” En toch was de „groote” koning klein genoeg om zoo'n onbegrijpelijk laf man in zijn omgeving te houden.

Heel fijn en scherp werd hij eens door zijn biechtvader op de vingers getikt.

Natuurlijk verbeeldde Lodewijk zich dat hij alles wist en kon. Hij was dus ook dichter. Zijn verzen waren echter beneden alle critiek.

Eens las hij zijn biechtvader een pas vervaardigde rijmelarij voor. „Hoe bevalt het u?” vroeg hij ten slotte.

„Uwe Majesteit kan alles wat zij wil,” was het antwoord. „Het heeft haar behaagd *slechte* verzen te maken, en ook daarin is zij uitnemend geslaagd.” W.

Een der meest beroemde en bekende Nederlandsche geleerden hoorde op zekeren avond verdachte beweging in zijn tuin. Hij sloot de tuindeur, ging naar de bovenkamer, schoof een raam op en riep naar buiten: „Vriend, *jij* komt hier *bij nacht* zoeken, wat *ik* hier zelfs *bij dag* niet vinden kan.” W.

De beroemde Amerikaansche prediker Ward Beecher Stowe hield eens een voordracht over de rechten der vrouw, waarin hij duidelijk als zijne meening te kennen gaf dat de emancipatie der vrouw een dwaasheid is.

Onmiddellijk nadat hij geëindigd had, stond een dame op, die een woedende repliek leverde, hem uitmaakte voor al wat leelijk was, en daarmee al den overigen tijd, voor debat bestemd, in beslag nam.

Toen ze eindelijk zweeg, sprak Stowe alleen: „En toch, geëerde hoorders, niettegenstaande deze repliek, houd ik mijne opinie vol.”

„Weet je ook . . . waar . . . Jan Flip . . . woont?” vroeg een dronken man op zekeren avond aan zijn buurman.

„Dat ben je immers zelfs?” was de wedervraag.

„Ja, dat . . . weet ik wel, maar . . . als ik . . . wat veel op heb, dan . . . weet ik nooit goed waar de man woont.”

Twee broeders — tweelingen — geleken sprekend op elkaër, zooals meermalen voorkomt. Een der beiden stierf. De ander ontmoette eenige weken later een vriend.

„Wel!” zei deze, „wat heeft me dat bericht getroffen! Maar zeg nu eens: ben jij het of is het je broer, die overleden is.”

BERICHT.

De week der gebeden voor de *jongelingsverenigingen*, is dit jaar gesteld van 11—18 November. Men wil dan tevens een inzameling houden voor het intern. hoofdcomité der jongelingsverenigingen. Deze inzameling steeg van 370 fr. in 1884 tot bijna 2000 in 1887 en men hoopt haar steeds te zien vermeederen.

De onderwerpen tot gebed aangegeven zijn:

- 11 Nov. *Dankzegging en verootmoediging.*
- 12 „ *Bijzondere Voorbeden.*
- 13 „ *Werkzaamheid naar buiten.*
- 14 „ *Inwendig leven der Vereenigingen.*
- 15 „ *Bron van dit leven.*
- 16 „ *De Bijbel in onze Vereenigingen.*
- 17 „ *De leiding der Vereenigingen.*

De heer Ph. J. Marmelstein alhier, in de plaats van den heer Van Dis, die tot burgemeester van Fijnaart is benoemd, als agent van het *Ned. Jongel verbond* aangesteld, heeft voor die benoeming bedankt, doch zal voorloopig zooveel mogelijk in de bestaande behoeften trachten te voorzien, door de taak van den agent te verrichten.

CORRESPONDENTIE.

De redactie heeft mij bericht dat enkele lezers aanmerking hebben gemaakt op den brief van Victor Hugo aan Von Bismarck, die in het voorgaande nummer in 't Duitsch en vertaald werd opgenomen. Die lezers houden dien brief voor een ondergeschoven stuk. Een hunner meent zelfs dat hij hem vroeger in Figaro gelezen heeft.

Ik kan niet anders zeggen dan dat die lezers het aan 't rechte einde hebben. En de overigen — voor zoover zij niet gisten dat het stuk niet echt was — kunnen zich troosten, dat zelfs een voornaam uitgever in Duitschland evenmin op de hoogte was. Zij zijn zoo goed als hij er meê gefopt.

De redactie van „Exelciot” heeft mij echter dadelijk twijfel doen blijken toen ze mijn stukje ontving.

J. A. W. JR.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

EEN TROUWE VRIEND

VAN

PRINS WILLEM VAN ORANJE.

IV.

De Rijk mocht niet lang in Den Briel blijven. Gij kunt wel beseffen, dat, toen hij voor het eerst sedert 1568 den vaderlandschen grond betrad, zijn hart vol hoop klopte eerlang de zijnen weder te zien, want hij wist, dat zijn vrouw en kinderen zich te Amsterdam bevonden en zeker even sterk naar hem zouden verlangen, als hij naar hen. Maar voorloopig was er geen denken aan, dat Amsterdam den man, over wien Alva een banvonnis had uitgesproken, binnen hare muren gastvrij zou ontvangen. De stad hield zich vast aan den koning van Spanje en volgde gehoorzaam Alva's bevelen.

Het gerucht van de inneming van Den Briel door de Watergeuzen was echter voor Amsterdam alles behalve aangenaam. Hare koopvaardijvloot had toch reeds veel van de Geuzen te lijden, die in alle zee-gaten op de markt- en korenschepen loerden en den Amsterdamschen handel niet weinig schade berokkenden. De Amsterdammers echter troostten zich met het denkbeeld, dat Alva spoedig Bossu met een vloot naar de afvallige stad zou zenden, om de prinselijk gezinde burgerij naar behooren te straffen.

Onder degenen, die dit laatste niet hoopten, maar

wel vreesden, bevond zich ook de echtgenoot van De Rijk. Zoodra de tijding van de inneming van Den Briel haar bereikt had, begaf zij zich naar het huis van haar vader ¹⁾ en klaagde hem haren nood, „met veel jammer en geweent,” zeggende: „dat haar man met een handvol volks binnen Den Briel was, om er binnen weinige dagen te worden opgehangen.” Haar vader was echter niet zoo angstig en bevreesd. Hij stelde haar gerust en zeide: „Dochter, spaar uwe tranen; zij hebben de koe bij de horens. Zijn zij wijs genoeg geweest, om zich meester te maken van Den Briel, zij zullen zich wel weten te wachten voor de galg.”

De Rijk moest het vaderland verlaten, zonder de zijnen te zien, daar Lumey hem het bevel had opgedragen twee prijsgemaakte schepen naar Engeland te geleiden en daar te gelde te maken. Met schipper Verstelle, die hem trouw was gebleven, en vergezeld van twee andere geuzenschepen, zeilde hij naar de Engelsche kust, om Lumey's bevel te volbrengen. Dit was geen zoo gemakkelijke taak, want hij herinnerde zich, dat Koningin Elisabeth den toegang naar Engeland voor de schepen der Geuzen had afgesneden. Toch slaagde hij in zijn doel. Hij maakte kennis met twee Spaansche heeren Salvador della Palma, die hem zes duizend gulden op crediet verstrekten, waarvoor De Rijk terstond krijgsbe-

¹⁾ Zie Hooft en Kok, Nederl. Woordenb.

hoeften aankocht. Nog meer. Toen de Nederlandsche ballingen, die naar Engeland uitgeweken waren, de heugelijke tijding vernamen, dat er thans in het vaderland eene stad was, waar zij veilig konden verkeeren, vormden zij, onder het opzicht van De Rijk, een vendel van vijfhonderd man, waarbij zich ook eenige Engelschen en Schotten voegden, met welke onze Geuzenhopman, na nog eerst de goede zaak van den Prins en van het land voor koningin Elisabeth bepleit te hebben, in drie schepen den overtocht naar het vaderland ondernam.

Het doel was Den Briel, volgens het bevel van Lumey, die hem daar bescheiden had, en De Rijk zette ook koers naar gemelde stad, maar het was anders besloten. Onderweg praaide hij eenige pinken en hulken, beladen met vluchtelingen uit Vlissingen. Deze stad had, 6 April, zich voor den Prins verklaard; doch gelijk het vaak gebeurt: vele inwoners, beducht voor de gevolgen en de wraak van Alva, hadden een goed heenkomen gezocht. Toen zij echter De Rijk ontmoetten, kwam de hoop in hen op, dat hij de stad tehulp zou komen, en baden zij hem naar Vlissingen te zeilen, waar zijne komst noodiger was dan in Den Briel. De Rijk gaf hun te kennen, dat Lumey hem naar laatstgenoemde stad bescheiden had; maar de vluchtelingen, die gaarne naar Vlissingen terugkeeren wilden, hielden sterk bij hem aan, hetgeen tengevolge had, dat hij met zijne medebevelhebbers Barnaart en Rudam krijgsraad belegde, om het verzoek der Vlissingers in overweging te nemen. En het besluit was: Lumey's bevel te vergeten en den koers naar Vlissingen te wenden. ¹⁾

Vraagt men ons of De Rijk hier goed gehandeld heeft, dan moet ons antwoord ontkennend zijn. De Rijk had het bevel van zijn admiraal moeten opvolgen en naar Den Briel stevenen. Hij haalde zich door deze ongehoorzaamheid dan ook veel last op den hals; althans toen Lumey vernam, dat De Rijk niet naar Den Briel was gekomen, werd de admiraal, die toch reeds woest van aard was, woedend, klaagde hem bij de rechtbank aan, liet De Rijk's naam, als die van een weerspannige, aan de stadspoorten aanplakken, en gaf bevel, waar men hem vond, hem te vatten en gevangelijk naar Den Briel te brengen. Ik moet Lumey hierin gelijk geven: orde moet er zijn, en wanneer een bevelhebber zich niet aan deze orde onderwerpt, wat kan men dan van de onderhoorigen verwachten? Er is evenwel veel ter verschooning voor De Rijk in te brengen. Vooreerst het gejammer en de smeekingen der vluchtelingen, waarbij De Rijk zeker gedacht zal hebben: zoo Lumey thans in mijne plaats ware, zou hij zeker ook naar Vlissingen gegaan zijn. Ten anderen, zijne komst te Brielle was op dien tijd minder noodzakelijk dan te Vlissingen, waar alle krachten moesten ingespannen worden, om ook deze stad voor den

Prins te behouden. Maar ten derde: men vergeet niet, dat De Rijk niet alleen stond: zijn beide medebevelhebbers oordeelden het noodig naar Vlissingen te zeilen, en derhalve, al wilde hij ook in het eerst de bevelen van Lumey opvolgen, de omstandigheden drongen hem om aan de smeekstem der Vlissingers gehoor te geven.

De komst van De Rijk te Vlissingen wekte de eenigzins verstomde geestdrift weder op bij de burgerij, die thans alle maatregelen nam om den Spanjaard te weren.

Tegelijk met De Rijk kwam daar de stadsvoogd van Deventer, de bekwame Spanjaard Pacieco, dien Alva derwaarts had gezonden om stad en eiland te verkennen en in beteren kriegsstaat te brengen. Het was een ongelukkig oogenblik voor dezen man, die, toen hij te Vlissingen voet aan wal zette, nog niet wist welk een belangrijke ommekeer daar had plaatsgevonden. Men nam hem gevangen en leidde hem de stad binnen, waar hij De Rijk aantrof. In zijne verlegenheid niet wetende wat te doen, en de Hollandsche taal niet machtig, trad hij op De Rijk toe, nam zijn zegelring, kuste dien en bood dezen De Rijk aan, zeggende in het Spaansch: „Mijnheer, ik ben uw gevangene”, hopen, dat hij door zich aan dezen Geuzenhopman over te geven, er beter bij te staan kwam dan in de handen van het volk te vallen, dat hem met vuisten dreigde. De Rijk hield hem ook in hechtenis en zou hem gaarne tegen een landgenoot uitgewisseld en de vrijheid geschonken hebben, maar zijne voorspraak mocht niet baten; Pacieco werd opgehangen. Hoogst bedroevend was het, dat de schoone overwinningen te Brielle en Vlissingen door zulk een moord bezoedeld werden, maar het volk herinnerde zich, hoe Pacieco een jaar tevoren eenige Deventer burgers om hun geloof had laten ophangen, — en hiervoor moest hij thans boeten. Sommige schrijvers beweren, dat De Rijk verplicht was den ongelukkige, die zich hem toevertrouwd had, te redden. Maar ik betwijfel het of De Rijk dit wel kon. Hij had te rekenen met eene burgerij, die om wraak riep, en met zijn vendel, dat van geen pardon wilde weten en om die reden door het volk het bloedvendel genoemd werd. Als eene bijzonderheid kan ik nog mededeelen, dat Pacieco's zegelring later in het bezit kwam van den Drossaart van Muiden, Pieter Cornelisz. Hooft.

Onze Watergeuzen hadden thans vasten voet in dit gedeelte van Zuid-Holland en Zeeland. Maar het was er nog verre af, dat zij op hunne lauweren mochten rusten. De strijd moest eigenlijk nog eerst beginnen, en de man, die hieraan thans het meeste deel nam, was onze De Rijk, die als een trouwe vriend en aanhanger van den Prins niet wilde rusten, voordat hij het zijne had gedaan ter bevrijding des lands.

Het ligt volstrekt niet in mijn plan u al de

¹⁾ Zie Van Groningen, De Watergeuzen, bldz. 296.

schermutselingen en gevechten te beschrijven, die er thans op het eiland plaats grepen; laat mij u echter mededeelen wat er te Veere gebeurde, waar zich onze De Rijk door zijne dapperheid en kloekmoedigheid een roemvollen naam verworven heeft.

Aanstands na den overgang van Vlissingen hadden de Geuzen het oog gewend naar Veere, welke belangrijke plaats zij gaarne voor den Prins winnen wilden. In Veere waren er vele harten, die, wars van Spanje, niets liever wenschten dan vrijheid van geweten en vrijheid van geloof. Maar daarbinnen regeerde de baljuw Jeronimus de Rolle, of Rollé zooals hij dikwijls genoemd werd, een koningsgezind man, die niet van kloek verstand ontbloot was. De Geuzen echter, rekenende op de hulp der burgerij, zonden hopman Jeannin met veertig man naar de stad, die hare poorten ook terstond voor dit handje vol volks opende. Rollé, veinzende of niet veinzende, wist Jeannin met zijne soldaten in de kerk te sluiten en zond haastig naar Middelburg om hulp. Dit kon echter niet geschieden zonder dat de burgerij het te weten kwam, die van hare zijde een boodschapper naar Vlissingen zond, met verzoek haar te helpen en Jeannin te verlossen. Lang tijd van beraad was er niet. Aanstands gaat De Rijk met zijn bloedvendel naar Veere, ontscheept zijne soldaten en wordt met open armen ontvangen, maar verneemt tegelijk, dat de Spanjaarden uit Middelburg onderweg zijn, om Rollé tehulp te komen. Voortvarend als hij was, vergat hij Jeannin, die nog in de kerk opgesloten zat, snelt de poort uit, trekt de Spanjaarden tegemoet en vervolgt ze, onder medeaanvoering van zijn luitenant Claes Jansz., tot Middelburg terug. Des avonds te Veere terugkomende vindt hij de poorten, op bevel van Rollé gesloten, maar den volgenden morgen breken de burgers de poort open, waardoor De Rijk en zijn vendel thans binnentrekken. Nauwlijks hoort dit Rollé of hij springt in een boot en steekt van land, om zijn lijf te redden, maar De Rijk liet hem achtervolgen en gevangen nemen. En dit tot geluk zoowel van het land als van Rollé, want de laatste deed den eed van getrouwheid aan den Prins en was sedert trouw werkzaam tot heil des lands.

Nu was Veere voor den Prins gewonnen. De prinselijke vlag wapperde van den toren en De Rijk dankte God voor dezen zegen. Ter belooning voor zijne diensten benoemde de Afgevaardigden van den Zeeraad van Vlissingen en Veere onzen De Rijk tot Admiraal van Veere, welke titel en waardigheid hij met eere gedragen heeft.

Totdusver was De Rijk voorspoedig in zijne ondernemingen geweest, maar de keerzijde bleef niet uit. Er kwam een donkere wolk boven zijn hoofd aanzetten, die al duisterder en duisterder werd en hem veel moeite en lijden berokkende.

Laat mij u dit eens zoo beknopt mogelijk vertellen.

V.

Eenmaal vasten voet in dit gedeelte des lands verkregen hebbende, was het den prinsgezinden niet slechts te doen om te behouden wat zij met zooveel bloed en strijd verworven hadden, maar ook om aan Alva elken duimbreed gronds te betwisten en zoo mogelijk gansch Zeeland in bezit te nemen. Geheel het Voornsche gebied was reeds in der Geuzen macht, en toebereidselen werden gemaakt, om ook Middelburg te bezetten, waartoe wel eenige kans was, wijl de Prins daar veel aanhangers had. Maar het zou niet zonder veel strijd en moeite kunnen geschieden, daar de bekwame Spaansche veldheer Mondragon die stad verdedigde. Gedurig bestookten de Geuzen deze veste met hunne schepen en trachtten haar te overrompelen, maar Mondragon was op zijne hoede en sloeg elkē aanval af, zoodat er voor de Prinsgezinden geen andere weg overbleef dan de stad in te sluiten, allen toevoer af te snijden en de burgerij door hongersnood tot de overgave te dwingen.

Onderwijl zich dus een deel der Geuzen op dit punt des lands bezighield, werd er door een ander deel beproefd Tholen voor den Prins te winnen. Hopman Schoonewal en De Rijk met zijn vendel, tezamen ongeveer zestienhonderd man, staken uit Schouwen over naar het land van Tholen, met oogmerk — dus schrijft Kok in zijn Vaderl. woordenboek — om zich tusschen de stad van dien naam en Bergen-op-Zoom te begraven. Met dit laatste woord wordt zeker bedoeld zich daar te nestelen, om vandaar uit verdere aanslagen te beproeven.

De Spanjaarden hadden evenwel lucht gekregen van der Geuzen voornemen en wilden hunne vestiging in dit gedeelte des lands verhinderen. Met een geduchte macht gingen zij onzen Geuzen tegemoet en het kwam tot bloedige botsingen. Met leeuwenmoed verdedigden zich de wakkere vrijheidszonen, maar tegen de overmacht niet bestand, moesten zij wijken. Honderden vonden er hun dood en de overigen trachtten zich door zwemmen te redden. Onder deze laatsten bevond zich ook onze De Rijk. Bedekt met wonden en geen kans ziende door den vijand heen te dringen, sprong hij in het water, hopende door zwemmen de Noord-Brabantsche kust te bereiken. Maar de Ooster-Schelde is een verraderlijk water. De golven waren onstuimig, en door een draaikolk meegesleept, viel de dappere Geus in handen van den Spanjaard, die hem aanstands gevangen namen en naar Antwerpen overbrachten.

Gij verwondert u wellicht, dat de Spanjaarden, wreed en onbarmhartig als zij waren, het leven van dezen man spaarden. Maar laat mij u zeggen, dat zij best wisten, dat De Rijk een man van gewicht, een vertrouwde van den Prins en bezitter van een groot vermogen was. Zij begrepen, dat zij, door hem vooralsnog bij het leven te sparen, hem belangrijke zaken en geheimen konden afpersen, en zoo niet,

dan toch hem konden uitwisselen tegen aanzienlijke Spanjaarden, die zich in de macht der Staatschen bevonden. Om deze, en wellicht nog om andere redenen, spaarde men dus zijn leven; maar dat de vijand geen plan had hem vriendelijk te behandelen of hem een aangenaam verblijf tot gevangenis te verschaffen, bleek toen onze De Rijk eerst naar Vilvoorde en van daar naar Gent vervoerd werd, waar hem een onderaardsch hol tot kerker werd aangewezen, in Mei 1573.

GETROUW TOT IN DEN DOOD.

Het was den 24sten Augustus van het jaar 79 onzer jaartelling, even na den middag. In de stad Pompéji werd feest gevierd. De arena, die twintig duizend toeschouwers kon bevatten, was gevuld, want zwaardvechters bevochten elkander op leven en dood; en wilde beesten, dagenlang opzettelijk uitgehongerd, werden op ter dood veroordeelde Christenen losgelaten.

Ook buiten de plaats der feestelijkheid was het bedrijvige leven van de groote, rijke stad in vollen gang.

Plotseling werd een gerommel als van den donder vernomen; ontzettende wolken verduisterden het daglicht; gloeiende steenen vlogen door de lucht; breede stroomen vloeiend vuur kwamen van den naburigen Vesuvius afrollen en massa's asch bedolven in zeer korten tijd de straten en huizen der stad, die zoo straks nog van geen onheil hoegenaamd droomde.

Bijna alle bewoners werden door den dood verrast.

Vijftien eeuwen later spitte een landman den grond om en stootte op een hard voorwerp, dat bleek een bronzen standbeeld te zijn. Pompéji was weder ontdekt!

Eerst in onze eeuw werd de opgraving met kracht voortgezet, en nu ligt de geheele stad open en bloot voor ieder, die hare straten doorwandelen, haar huizen bezoeken, ja haar toenmalige bewoners aanschouwen wil.

Men heeft een gierigaard gevonden, die in zijn laatste oogenblikken aan niets anders gedacht heeft dan aan het redden van zijn goud. Den bakker, die bezig was zijne brooden, juist gaar, een en tachtig in getal, uit den oven te halen. De moeder, die een wanhopige poging deed om haar lieveling te redden. Den zoon, die zijn ouden vader op den rug nam en trachtte met den beminden grijsaard den ondergang te ontvluchten. Allen door den dood verrast, op de plaats gevallen, met asch bedekt, gestikt.

Maar één man heeft men gevonden, wiens lijk een prediking is, die iets te zeggen heeft aan hen tot wien het woord des Heeren kwam: „Wees getrouw tot den dood, en Ik zal u de kroon des levens geven.” Een Romeinsch soldaat stond op wacht, het uur verbeidende waarop hij afgelost zou worden.

Hij stond er nog, toen vóór betrekkelijk weinige jaren de stad weer werd ontbloot. De held had den dood op zijn post verkozen boven de vlucht, die ongehoorzaamheid aan zijn oversten zou zijn. Daar stond zijn geraamte, het harnas aan, den helm op het hoofd, de speer in de hand. De vijand was hem overvallen; hij had zich laten dooden, maar kon niet verjaagd worden; hij sterft op de post van eer.

Hoc menigen Christen beschaamt deze Heiden!

W.

Een wonderlijke verandering

mag 't in elk opzicht heeten, die het aloude, Oost-Aziatische keizerrijk Japan, het Engeland van Azië, in de laatste jaren onderging en die nog altijd voortgaat.

Minder dan een halve eeuw geleden had Japan nog geen enkele open haven. Het wilde de voortbrengselen van andere landen niet aannemen. Het was tevreden met zijn eigen hulpbronnen en wenschte geheel in zichzelf te leven. Zijn staatslieden meenden, dat hun uitsluitende staatkunde de gerijpte vrucht was van de hoogste huishoudkunde en staatswijsheid.

Maar het keizerrijk ging daarbij niet vooruit. Het werd zelfs zoo zwak, dat een Amerikaansch zeeofficier, met een kleine troepenmacht onder zijn bevel, gemakkelijk een haven kon openen en door het gebruik van ettelijke „krachtige bewijsredenen” de Japanneezen wist te overtuigen, dat andere volkeren, die een ruimer weg ingeslagen waren, groote vorderingen hadden gemaakt, terwijl Japan stil was blijven staan. De Japanneezen begonnen van dien tijd af aan spoedig les te nemen bij de vroeger door hen verachte buitenlandsche barbaren, en hebben sedert dien tijd snellen vooruitgang gemaakt.

De buitenlandsche handel van Japan bedroeg verleden jaar 95,000,000 doll. tegen slechts 51,000,000 doll. in 1877; een vermeerdering van 86 percent! Tien jaren geleden was het aantal vreemde vaartuigen, die de Japanneesche havens binnenliepen, slechts 200, terwijl het aantal verleden jaar 948 bedroeg. Het vorig jaar alleen werden 151 mijlen spoorweg aangelegd, waardoor de lengte van het geheele spoorwegnet des lands gebracht werd op 521 mijlen. De aanleg van nieuwe lijnen was verleden jaar *tweemaal zoo groot* als in eenig voorgaand jaar, en de regeering legt lijnen aan met *in het land* geleende gelden. Doch niet alleen het bewind, ook maatschappijen leggen spoorwegen. De eerste mijl spoorweg, die in Japan gelegd werd, kostte 50,000 doll., verleden jaar bedroegen de kosten per mijl nog slechts ongeveer 18,000 doll., en heel de dienst wordt na den aanleg bestuurd en uitgevoerd door *Japanneezen*, terwijl spoorwegongelukken slechts hoogstzelden voorkomen.

Te Yokohama heeft men reeds nieuwerwetsche

GETROUW TOT IN DEN DOOD.

waterwerken. Rivier- en havenverbeteringen zijn in vollen gang. Handels- en nijverheidsondernemingen, die twintig jaren geleden onbekend waren, verkeerden thans in ongekenen bloei. In de drie steden, Tokio, Osaka en Kiota vermeerderden de banken verleden jaar hun kapitaal met 18,000,000 doll.

Onder de inrichtingen, in 1887 verzezen, zijn maatschappijen voor katoenspinnerijen, papierfabrieken, katoenververijen, werktuig- en landbouwkundige instellingen, en vele andere takken van nijverheid. De aanwas van katoenfabrieken vooral is bijzonder groot geweest.

Men ziet dus, dat Japan reeds een betrekkelijk groot deel voor zijn rekening heeft genomen in het saamleven der volkeren, sedert het zich vrijwillig in gemeenschap gesteld heeft met de beschaafde natiën der wereld.

Tot dusver de toeneming op stoffelijk terrein.

Ook op het gebied van godsdienst, zending en opvoeding kan gezegd, dat Japan niet stilstaat.

De ontwikkeling in het maatschappelijke, het verkeer met de buitenwereld, de zucht tot navolging en de nieuwe handelsbetrekkingen, waarin het rijk thans staat met Christenlanden, hebben den voormaligen godsdienst verdrongen. Hij beantwoordt niet langer aan de vereischten van den tijd en der denkende klassen, noch aan die der regeering, tot beheer over de massa's.

Als gevolg hiervan kan gezegd, dat ook in dezen Japan zich te midden van een overgangstijdperk bevindt. Het oude is voorbijgegaan, en het nieuwe staat voor de deur.

Doch wat is dit nieuwe? Is het de dienst van den waarachtigen God? Een aannemen van zijn Zoon als den Verlosser der wereld? Een omhelzen van het Evangelie?

De berichten, die ons voor en na onder de oogen komen, wijzen duidelijk op den grooten strijd die thans aldaar gevoerd wordt, en nog tijden lang staat gevoerd te worden door de boden des kruises, ten einde dit volk, deels vrijgemaakt uit het bijgeloof, te vrijwaren tegen een *volslagen ongelooft*. Er bestaat gevaar — groot gevaar — dat de „godsdienst der Rede” in Japan zal optreden als plaatsvervanger van het voormalig bijgeloof, en als zoodanig bij 't volk de eerste plaats innemen zal.

't Is waar, men wil *Christen worden*, wil als Christen leven, maar — om zodoende het land zijn plaats te doen bekleeden in het wereldverkeer. Doch het Christendom, hetwelk thans de zinnen en de hartstochten van dit volk bekoort, is een Christendom hetwelk zich beter laat aandienen als „Westersche beschaving.”

Een Engelsch blad, *The Japan Weekly Mail*, noemde onlangs de beweging daar te lande, „een beweging, ondersteund door eenige mannen van invloed om de verspreiding van het Christendom onder het volk drang bij te zetten, door te wijzen op de bij-

komende vruchten, die door zijn aanneming verze-kerd worden.” En de *Times* zei dienaangaande: „Zij die er mede bekend zijn, zeggen, dat de Christelijke leerstukken bittere pillen zijn voor hen om te slikken, doch dringen er nochtans op aan dat men ze prompt inneme, ter wille harer uitwerking.”

Niet anders oordeelen de Japanneezen zelf. Zekere Fukerzawa, een welbekend Japanneesch schrijver, beveelt mede den nieuwen loop van zaken aan, hoewel hij — zoo zegt hij — geen persoonlijk belang stelt in het Christendom, noch met zijn leer-ingen bekend is; alleen ziet hij, dat het 't geloof is van de meeste beschaafde natiën. „Als zoodanig is het een kleed, waarmede Japan zich dient te kleeden, wil het met zijn burenen kunnen omgaan.”

Prof. Toyama, van de Keizerlijke Universiteit, heeft een werk in 't licht gegeven, hetwelk den- zelfden toon aanslaat. Hij zegt: „De Chineesche zedekunde moet plaats maken voor het Christendom. De voordeelen, door den invoer van het Christen- dom te behalen, zijn: 1^e. de verbetering der muziek; 2^e. eenheid van gevoel en verhoudingen, leidende tot harmonische samenwerking; 3^e. een betere be- trekking en een beter onderling verkeer tusschen den man en de vrouw.”

Zekere Kato, oud-Professor aan genoemde hooge- school, verklaart, dat de godsdienst niet zoozeer een behoefte is voor de welopgevoeden; maar hij dringt er op aan, dat op alle burgerscholen on- derwijs gegeven worde in den Christelijken gods- dienst, op grond, dat het vertrouwen van de onge- letterden in hun oude zedelijke grondslagen dusdanig is geschokt geworden, dat er thans onder de massa's een jammerlijk gebrek is aan zedelijk gevoel.

Een ander, zekere Sugriwra, — bekend als een nauwkeurig onderzoeker der Westersche wijsbegeerte, — vestigt de aandacht op de betreurenswaardige af- wezigheid van alle godsdienstig gevoel, thans onder de massa's heerschende. „De Japanneezen,” zegt hij, „hebben geen smaak voor eenigen godsdienst, en ik zie niet, hoe zij licht een godsdienstig volk zullen worden. De jeugd van dit land, vrij van alle geloofsbelijdenissen, en denkende en handelende overeenkomstig de uitspraak der rede, in plaats van een vreemden godsdienst aan te nemen, denkt er eer over om naar Europa te gaan en aldaar met haar begrippen te pronken.”

Men ziet uit dit al de bevestiging van wat we hierboven schreven, en hoe de „invoering en uit- breiding van het Christendom in Japan” een uit- drukking is, die met wijsheid dient verstaan; er komt daar veel bij wat er niet toe behoort. De Wes- tersche beschaving deed Japan aan op een tijdpunt, toen het in onkunde als verzonken lag. Bij de ver- werping van het voormalig bijgeloof en bij gebreke van de doordringende lichtstralen der Evangeliezoon, kan straks het licht dezer Westersche *beschaving* gehuldigd worden als een godsdienst, en dat wel

als de Christelijke godsdienst. Men neemt de stralen voor de zon.

Bij al dit treurige en hachelijke doen zich echter ook voor en na verblijdende en aanmoedigende stemmen hooren.

Daartoe behoort vooral de merkwaardige poging tot samenwerking, waarvan de jongste berichten spreken: de mogelijke stichting in Japan *niet* van een Staatskerk, maar van een *Vrije algemeene kerk*.

Niet lang geleden namelijk zijn ontworpen de *Grondslagen van de Kerk van Christus in Japan* (gelijk het boekje daarover heet), door een daartoe aangestelde Commissie. Zij zullen betrokken Kerken ter goedkeuring worden voorgelegd.

Reeds wist men van pogingen, in Japan aangewend, tot een vereeniging van de Evangelische Kerken en zendelingen aldaar werkzaam. Het valt ook licht te begrijpen, hoe er in zulke eenheid een kracht ligt, en hoe uit de bijzondere toestanden in Japan een drang wordt geboren tot het aanwenden van elke poging, die de kerstening van dat rijk bevorderlijk kan zijn. Vandaar dan ook de poging tot eenheid en ineensmelting.

De nieuwe grondslagen van „De Kerk van Christus in Japan,” volgen in beginsel den *Presbyteriaanschen* of *Gereformeerden* regeeringsvorm.

Hoofdstuk I geeft een bepaling van wat de Kerk in breeden zin is:

„God vergadert zich uit elke natie een groote menigte, door wie Hij in de toekomstige eeuwen den onnaspeurlijken rijkdom zijner genade en wijsheid wil openbaren. Dit is de Kerk van den levenden God; het lichaam van Christus; de tempel van den Heiligen Geest; de volheid van Hem, die alles in allen vervult. Naardien deze ontelbare menigte saangesteld is uit heiligen van alle landen en tijden, wordt zij genoemd de Algemeene Kerk; en naardien haar leden Hem slechts bekend zijn, die de harten kent, wordt zij ook genoemd de Onzichtbare Kerk.

„De Algemeene zichtbare Kerk is saangesteld uit al degenen over de geheele wereld, die den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, één God te prijzen in der eeuwigheid, belijden te aanbidden en te dienen.

„Een bijzondere kerk bestaat uit zoodanige leden der Algemeene zichtbare Kerk, welke zich onder den een of anderen regeeringsvorm vereenigen tot den dienst van God, een heilig leven en de uitbreiding van het koninkrijk van Christus.”

Hoofdstuk II loopt over de leer:

„Het Woord van God, bevat in de Schriften van het Oude en het Nieuwe Testament, is de eenige onfeilbare regel van geloof en beoefening, en in de onderscheidene tijdvakken heeft de Kerk getracht dien uiteen te zetten, teneinde deszelfs essentiele waarheden bekend te maken.

„Onder de belijdenissen, die van oudsher tot

ons gekomen zijn, zijn de Apostolische Geloofsbelijdenis en die van Nicea. Deze, met de Artikelen der Evangelische Alliantie, vormen de Geloofsbelijdenis der Kerk van Christus in Japan.

„Onder de belijdenissen van lateren tijd zijn ook de Westminsterische Catechismus, de Heidelbergische Catechismus, en de verklaring van Plymouth (die der Puriteinen.) Deze dienen ook in achting te worden gehouden in de Kerk van Christus in Japan: zij hebben tot een verheven doel gediend in het verledene, en dienen nog als van blijvende waarde te worden beschouwd ter onderwijzing en stichting der geloovigen.”

De overige Hoofdstukken van IV tot XI loopen over de Regeering der Kerk, afgedeeld in *bukwai*, *renkwai* en *sokwai* — ongeveer overeenkomende met onze Classes, Synoden en Algemeene Synode; en verder over de tucht, geschillen, uitspraken en beroep.

Ongetwijfeld staat men hier voor een hoogstgewichtig, veelbeteekenend feit; vooral in toestanden als daarginds is eenheid noodig, zal de goede zaak zegevieren. Dit is de eerste groote stap daartoe.

Verblijdend is het, dat daarbij de goede berichten over 't zendingswerk aanhouden.

Het Evangelie maakt nog steeds snelle vorderingen. Een rijke Japannees, die nog niet gedoopt is, draagt jaarlijks 1,000 doll. bij om een jongens- en meisjes-school te onderhouden, daar hij meent, dat het onderwijs van een Christelijken geest moet doortrokken zijn, en dat het Evangelie er voortdurend moet behandeld worden. De Roomsche bladen klagen, dat nu de Boeddhistische belemmeringen ophouden, de Protestantische invloed toeneemt van dag tot dag, en dat deze den arbeid van de Roomsche zendelingen verlamt. Vooral heeft het Protestantisme in Japan veel voor, omdat de Engelsche taal de sleutel is voor een menigte ambten, om die te kunnen verkrijgen. Bijna ieder gaat Engelsch leeren, en dit geschiedt veel door een Engelsch Testament met Japansche vertaling. Zoo leert men hun, die Engelsch leeren, ook bijna ongemerkt het Evangelie kennen.

Er wordt in Japan een merkwaardig grootsch en heerlijk werk in onze dagen gewrocht. Mocht ook Nederland, dat eens het eenig land was, welks bewoners in Japan toegang hadden, ook in dat werk eenig deel hebben. De Ned. Ger. Kerk in Amerika ging er ons reeds in voor.

H.

HET PASCHA.

De plaat, welke we in dit nummer van „Excelsior” geven, stelt het *eerste* Pascha voor, en dat wel zoo kalm, zoo getrouw aan de beschrijving, die de Heilige Schrift ervan geeft, als men zelden platen over dat onderwerp aantreft.

't Is niet te verwonderen, dat de aangrijpende en schoone verhalen van den uittocht uit Egypte steeds opnieuw dichters en schilders opwekken om hun krachten aan dat onderwerp te beproeven.

Stille ontzetting en heilige eerbied maken zich ook zelfs van het onwedergeboren hart meester bij het lezen dezer tafereelen. Terwijl de Christen bovendien aanbeddend tracht de diepe beteekenis van de door die gebeurtenissen afgeschaduwde heilsfeiten te leeren kennen en doorgronden.

Het bevel uit Jehova's mond is door Mozes aan het volk overgebracht. Ieder huisvader heeft zijn lam uit het midden der kudde afgezonderd, om het straks, na drie dagen eenzame bewaring, als paaschoffer te slachten. Algemeen is bekend dat Mozes voor de laatste maal voor Farao's aangezicht is verschenen en in hitte des toorns uitgegaan, nadat hij hem nog één wonder van Gods almacht had voorspeld, dat alle andere tezamen in ontzettenden jammer zou overtreffen, en veroorzaken dat de Egyptenaren, inplaats van hun slaven langer op te houden, hen zouden uitdrijven en *bidden* om toch te vertrekken.

Zoo gingen in de uiterste spanning de drie dagen voorbij. De vooravond van den veertienden dag der maand brak aan. Te ruim drie uren in den namiddag slachtte ieder huisvader het door hem afgezonderde lam. Want bij deze gelegenheid is ieder priester voor zijn gezin. In *dit* offer nadert ieder rechtstreeks tot God, niet slechts door zijne schuld op het offerdier te leggen door handoplegging; neen, zelf geeft hij het lam, welks bloed hem behouden zal van den dood. Dat lam is type van den verwachten Messias, maar bovendien redt dit lam werkelijk van den dood. Zorgvuldig wordt het bloed van het offerdier opgevangen, en vloeiend, nog warm, met een gereedgehouden hyzopstengel aan de zijposten en den bovendorpel van de huisdeur gestreken.

Daar was een groot geloof noodig voor deze daad. Ze was in de oogen der wereld de grootste dwaasheid, die men zich voorstellen kan. Straks na luttele uren zou Gods engel alle eerstgeborenen in Egypte slaan. Zou dat waar zijn? 't Was moeilijk te gelooven! Maar dat was toch, hoewel nauwelijks denkbaar — mogelijk. En *als* 't geschiedde: hoe zou dan iemand aan de algemeene ramp ontkomen? Zie, daar gaan alle huisvaders van Israel heen en strijken het bloed van een jong, pas geslacht lam aan de zijposten en den bovendorpel der deuren, in het geloof — zeg liever in de dwaze meening — dat dit een middel zal zijn om hun eerstgeboren zoon in het leven te behouden! Zou er — bij al den verkropten angst voor het aangezegde onheil — niet hier en daar een homerisch gelach onder de Egyptenaren zijn opgegaan? Zouden niet velen gedacht hebben dat *zij* hun zinnen bij elkaer gehouden hebben, maar dat juist de Joden waanzinnig van angst zijn geworden en daarom tot een onredelijk toovermiddel hun toevlucht hebben genomen?

En hoe licht kon de Israeliet zelf tot dezelfde gedachten komen! Want vraagt ge: houdt schapenbloed de pest buiten de deur? dan antwoordt de minst ontwikkelde zoo goed als de geleerdste professor: *neen!* Juist, die 't helderst verstand had moest het eerst gaan twifelen en eindigen met hyzop en bloed weg te werpen, wanneer hij met zijn verstand alleen raadpleegde.

Zooals het type was, zoo is de afgeschaduwde zaak zelve. Wie niet wedergeboren is uit water en Geest, kan nog wel toestemmen dat een groot, een eeuwig gevaar hem bedreigt; dat er, zoo God alle dingen op 't nauwst thuiszoekt, wel reden kan zijn om een vonnis van dien God te verwachten. Maar dat het bloed van Jezus Christus daarvan volkomenlijk verlossen kan, dát is een dwaasheid of een ergernis, al naar de zondaar lichtzinnig of eigenerechtig is. *Toen* was het niet gemakkelijker en niet moeilijker om in de „bloedtheologie” te gelooven dan *nu*. 't Was en is en zal eeuwig blijven *onmogelijk* voor den ongelovige.

Terwijl de Egyptenaar ziet dat de huisvader bezig is met het bloed te strijken aan de posten der deuren in den waan zoo het leven van zijn kind te redden, is de moeder ijverig doende met een ander middel, dat naar zij hoopt de overige leden van het gezin ten goede zal komen. Dat middel is wellicht nog dwazer dan het eerste. Zij zoekt met de uiterste zorgvuldigheid al het op gewone wijze gereedgemaakte brood bij elkaer en allen zuurdeesem, en verbrandt dat! Want Mozes heeft, zoo het heet, namens den God van Israel aangekondigd dat ieder, die gedurende de eerste zeven dagen ge-deesemd brood eet, uitgeroeid zal worden!

De heidensche Egyptenaar zal nauwelijks geweten hebben wat belachelijker was: het geloof in het schapenbloed of de willekeurige tirannieke bepaling, die plotseling de doodstraf stelde op het eten van het dagelijksch brood! Was 't niet zonde en jammer om al dat goede eten te vernielen? En wat moest men denken van de ontwikkeling van een geheel volk, dat zich zoo maar aan zulke wetten onderwierp!

Ook de beteekende zaak is in de oogen der ongelovigen zoo mogelijk nog hatelijker dan hetgeen door het bloed van het lam werd voorafgebeeld. De zuurdeesem was het beeld van „kwaadheid en boosheid” (1 Cor. V : 8). „Weet gij niet,” vraagt de apostel Paulus aan de Christenen te Corinthe, „dat een weinig zuurdeesem het geheele deeg zuur maakt? Zuivert dan den ouden zuurdeesem uit, opdat gij een nieuw deeg zijn moogt, gelijk gij ongezuurd zijt, want ook ons pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus.” Daar zijn vele menschen die behouden willen worden, desnoods door het bloed van Christus, want wie wil niet liever zalig zijn dan rampzalig? Maar de eisch van heiligheid, die verbonden is aan de verlossing: *die* is te zwaar!

HET EERSTE PASCHA.

Wil de Almachtige redden door het bloed van een lam: goed! Maar eischt Hij bovendien uitzuivering van den zuurdeesem; dát is te erg. God mag voor die menschen zijn eeniggeboren Zoon in den dood geven. Dat gaat buiten hen om. Maar eischen dat zij zelf heilig zullen zijn: dat is te zwaar! „Deze rede is hard, wie kan dezelve hooren?”

Het lam wordt in zijn geheel aan het vuur gebraden; zijn hoofd, met zijn schenkelen en zijn ingewand, niet in het water gezoden, maar rechtstreeks aan de hitte van het vuur blootgesteld. Geen been mocht ervan gebroken worden. De wijze van toebereiding duidt het karakter van het lijden van Christus aan. Zooals dat lam aan het spit gestoken en boven het vuur gebraden wordt, zóo heeft Christus voor onze zonden de gerechtelijke doodstraf ondergaan. „Onze God is een verterend vuur”; en het is „vreeselijk” in zijne handen te vallen. Onze Heiland heeft als onze plaatsvervanger den geheelen toorn Gods tegen der zonden gedragen, en het vuur van dien toorn heeft hem geheel aangegrepen, zonder verzachting of sparing. Evenals de gloed des vuurs tot in het ingewand van het schaap drong, zonder dat een druppel waters hem temperde.

Maar geen been wordt gebroken. Het lam blijft in zijn geheel. Zóo heeft de Heere Jezus de straf gedragen; is Hij zonde gemaakt voor ons; is Hij een vloek geworden voor ons; maar zonder dat zijne persoonlijkheid daardoor gebroken of verbrijzeld werd. Die was en bleef in alle opzichten volkomen heilig. Daarom ook worden de krijgsknechten ervan weerhouden om zijne beenderen te breken, „wanneer ze nu zien dat Hij alreede gestorven is.” God toont aan zijn heilig lichaam wat de innerlijke, heerlijke waarheid in Christus lijden is, waardoor het b o r g g e r e c h t e l i j k kan zijn.

Dit paaschlam was een z o n d offer; zulkeen, waardoor de offeraar aantoonde: dat hij waardig is onder den toorn en vloek Gods te bezwijken en vernietigd te worden. Een zondoffer werd geheel verbrand. Wat van dit lam, dat zooveel mogelijk geheel moest gegeten worden, overbleef, moest dadelijk met vuur verbrand. Het mocht niet overblijven tot den morgen.

In den avond van den gewichtigen dag verzamelt de huisvader zijn geheele gezin rondom zich. Is het gezin te klein om een geheel lam op te eten, dan wordt een naburig gezin genoodigd om aan den maaltijd deel te nemen. De maaltijd gaat overhaast. Gewoonlijk ontbond men den gordel van de lange kleederen, zoodat zij vrij neergolfden; ontdeed zich van de sandalen of voetzolen, liet zich door een slaaf de voeten wasschen en kwam barrevoets binnen, om op zijn gemak aan de tafel aan te liggen, half zittend, half rustend tegen den naast aangezetenene. Maar thans moesten allen *staande* den maaltijd nemen, de kleederen gegord, de sandalen aan de voeten, den reisstaf in de hand, om straks, wanneer

het sein zou gegeven worden, dadelijk voor den aftocht gereed te zijn. *Met haast* moest het lam gegeten worden. Er was geen tijd te verliezen. Onderwijl het volk Gods zich voedde met het vleesch van het offer, welks bloed aan de buitenzijde der deuren hen voor den dood beveiligde, ging de verderfengel rond om alle eerstgeborenen der Egyptenaren te doden. Het was „des Heeren Pascha,” zijn „doortocht.” Dan mocht zijn volk niet in vadsige rust zich overgeven aan de *genietingen* des maaltijds, maar mocht niet anders eten dan „omdat de weg anders te veel zou zijn”; omdat het vleesch van het lam afschaduwing was van het vleesch van Hem, die eens zou zeggen: „Mijn vleesch is waarlijk spijs en mijn bloed is waarlijk drank.”

„Ook óns Pascha is geslacht.” Afschaduwing van het sacrament des heiligen avondmaals was het vleesch van dit offerlam.

Toch was dit maal niet zonder toespits. Ongedeesemd brood werd erbij genuttigd. *Brood*, want Hij die zijn leven voor de zijnen gaf is „het ware brood”. Maar ongedeesemd, want de zuurdeesem der zonde was in Hem niet, en dien zuurdeesem neemt Hij uit de zijnen weg. Geen gemeenschap is er tusschen Christus en Belial; tusschen de heiligheid en de zonde; tusschen Gods volk en Egypte.

Bittere saus was het doopsel waarin het vleesch werd gedompeld. Een herinnering aan de bitterheid, doorgestaan in het huis der dienstbaarheid. Wel was niet alles bitterheid voor het vleesch geweest, wat het volk in Egypte had genoten; maar het vleesch en zijne begeerlijkheid moet gekruisigd. De Egyptische visschen, meloenen, uien en het knofflook, waarnaar het murmureerende volk in de woestijn terugverlangen zou, waren smakelijker dan het manna, dat uit den hemel nederdaalde. Maar desniettemin behooren ze voor den wedergeborene *bitterheid* te zijn. *Alles* moet schade en drek gerekend worden om de uitnemendheid van Christus.

Niet eens voor goed, maar *telken jare* moet dit feest gevierd, opdat de kinderen het onderhouden in hunne geslachten. Het jaar, de afgesloten tijdkring, is zinnebeeld van den duur der geheele aardse bedeeling. In zinnebeeld wordt daarmede aan Israel, dat is: aan de kerk des Ouden Verbonds gezegd, wat de Heere Jezus beval toen Hij sprak: „Zoo dikwijls gij dit eten zult, doet dat tot mijne gedachtenis, *totdat Ik kome*.”

Stelt u Israel voor, achter de gesloten, en in de oogen der Egyptenaren belachelijk gemaakte deuren, in gespannen verwachting, vol haast, de onsmakelijke spijs etende, gereed om op te trekken op het eerste sein, dat te kennen zou geven, dat de verderfengel voorbij was en — ge hebt het beeld van de gemeente des Heeren Jezus Christus, wachtende en haastende tot zijn zalige toekomst, zoo heerlijk voor de zijnen als zij schrikwekkend zijn zal voor zijn vijanden.

Slechts twee Israëlieten gaan in dien nacht uit. Ze hebben hun maaltijd *nog* haastiger moeten nuttigen. Daar komt de bode van den machtigen koning tot hen om hen aan het hof te roepen. Want in geheel zijn koninkrijk is geen huis zonder doode. Zijn troonopvolger ligt daar ontzield en de geringste slavin in de gevangenis is van haar eerstgeborene beroofd. Ja, zelfs de eerstgeborenen der beesten zijn gestorven. Zoo sleept de mensch ook de redeloze schepping in zijn val mede. „Het aardrijk is vervloekt om uwentwil.” Maar „bij de kinderen Israëls verroerde geen hond zelfs zijn tong.” Want de door God herstelde onderkoning heft ook zijne onderdanen met zich op. „God scheidt een nieuwen hemel en een *nieuwe aarde*.”

Nu is Farao bereid om alle eischen van Mozes, zoo dikmaals vergeefs tot hem gebracht, in te willigen. Gods vijanden zullen zich Hem *geveinsdelijk* onderwerpen. *Alle* tong zal eenmaal belijden dat Jezus Christus *de Heere* is; maar niet alle tong zal dat belijden ter zaligheid. Daar zijn, helaas, millioenen tongen, die het eenmaal belijden zullen, al schreeuwende: „Bergen valt op ons! en, heuvelen, bedekt ons voor den *toorn des Lams!*”

En de kinderen Israëls trekken uit, beladen met de schatten van Egypte, die hun opgedrongen worden, want „de aarde is des *Heeren* en hare volheid.” De *genietingen* van Egypte *wel*, maar *niet* het wezenlijk bruikbare, is tegen Christus gekant. Maar zijn *eigen* deeg neemt Israel op in klompen, eer het gedeesemd was. Er was geen tijd voor, ook al had men willen deesemen.

Zoo gaat het door Gods genade altijd, — en dit zij de laatste les, die we voor ditmaal uit deze heerlijke geschiedenis trekken — wanneer men Gods wil *wil* doen. Israel bande den zuurdeesem, en had zelfs niet de gelegenheid om zuurdeesem te bekomen. Laat ons de zonde haten, bestrijden, vlieden, dooden; en de zonde en de Satan zullen van ons vlieden. *Nooit* zijn Gods geboden zwaar. Wie ze in *zijne* kracht *wil* onderhouden, zal zich zelfs de gelegenheid afgesneden zien ze te overtreden.

W.

Taal en letteren.

Een dialect.

IV.

Gelijk we de vorige maal zeiden, zijn er enkele woordsoorten, die in het Amsterdamsch meer bijzonder de aandacht verdienen, b.v. de *voornaamwoorden* en de *werkwoorden*.

Toen we reeds geruimen tijd geleden de taal-deelen behandelden, hebben we ook een en ander gezegd over vormen van persoonlijke voornaamwoorden, in dat plat Amsterdamsch gebruikelijk. We kunnen dus kort zijn, en daarheen verwijzen.

We merken op, dat de Amsterdammer sommige vormen *niet* kent, andere weer heeft, die niet ieder gebruikt. Voor *ik* zegt hij zeer vaak *ikke* b.v. „ikke niet.” *We* wordt soms *me*. *Gij* is onbekend: om aan te spreken dienen in verschillende naamvallen *je*, *jij*, *jou*, *julie*, *jelui*, *jullie*, *u*, *uee*, *wes*. In het meerv. 3e persoon heeft men *sij*, *se*, *suilie*, *sijlui*.

We laten den lezers over van dit alles eens de redenen op te sporen; dat is waarlijk een nuttig en loonend werk.

Met de bezittelijke voornaamwoorden wordt vreemd omgesprongen. Die van den tweeden persoon zijn *jouw uw*, *wes* (hoed b.v.) Van een vrouw zegt men vaak: *der* hoed, voor *haar* h. Erger is 't in het meervoud; onderscheid van geslacht valt daar weg. De Amsterdammer doet in dat opzicht gelijk aan de nieuwere taalkundigen, die ook voor mannen en vrouwen *hun* gebruiken. Trouwens er is in dat Amsterdamsch meer dat algemeen in zwang komt — en wel omdat het levende het ten slotte altijd op het doode wint.

De Amsterdammer dan zegt b.v. „*haarlui* of *der-lui* kinderen gaan uit” (nooit *hun*). Zelfs hoorde ik eens, van koeien gesproken, zeggen: „*zuilie* pooten.” Ik beken echter, dat dit feit op zichzelf staat.

Bij het zoogenaamd zelfstand. bezitt. voornaamwoord heeft men blijkbaar niet genoeg aan de beteekenis, en voegt er dus de 's (het teeken van den bezitsvorm) bij. Een Amsterdamsche jongen zegt, als er over de petten of jassen verschil ontstaat: „Das *mijnes*,” of *sijnes* (ook wel *hummes*). Soms, maar zelden, gebruikt men een *n* (ook een 2e naamv.) b.v. „das *haarluen*” (de hunne).

Verder dienen slechts aangestipt de naar 't Duitsch zweemende vormen *degenige* en *niks*, niets; het ontbreken van tal van woorden als *welke* (betrekk.) *eenige*, *ettelijke* enz. *Iedereen* wordt vaak *Elkeneen*. In hopeloozen staat verkeert de verbuiging der betrekkingwoorden b. v. „De man, *die sen* zoon verdronken is”; de vrouw, *die der* kind gisteren hier was.” „Het paard *daar de staart van* so lang is” enz. Trouwens onze spraakkunst zelf is op dat punt niet geheel zuiver.

Over 't algemeen vormen de voornaamwoorden in 't Amsterdamsch een waren doolhof, waarin alleen de „ingeborene” zijn weg vindt.

De *werkwoorden* bieden evenveel afwisseling als afwijkingen en eigenaardigheden. Ze zijn hier als in elke taal het voornaamste.

Ieder kent het onderscheid tusschen *klankwisselende* (sterke) en *klankhoudende* (zwakke) werkwoorden, b.v. ik *sta*, ik *stond*, en: ik *leer*, ik *leerde*. Daar in „een ieder” ook de Amsterdammer is begrepen, kent ook hij dat verschil, doch maakt bij de toepassing gebruik van zekere vrijheden.

Een eerste daarvan is, dat hij de wisselende verleden tijden (*Imperf.*) met zoodanige klanken noemt, als hij om allerlei redenen goed acht, b.v. omdat

het eene werkwoord zoo gevormd wordt, laat hij het andere dat er op lijkt denzelfden weg gaan.

B.v. gaan, *ging, gegaan*, en dus ook:

staan, *sting, gestaan*,

sterven, *storf, gesturve*,

erven, *orf, geürve*,

rijzen, *rees, gerezen*,

reizen, *rees, gerezen*,

In 't algemeen is de Amsterdammer, zelfs de beschaafde, op 't stuk der wisselklanken en „sterke vormen” niet zuiver. Men hoort b.v. vaak: „Ik heb het daar *gelegen*; „het *lei* daar”; „we hebben *geze-len*” (*gezeild*); „het *hong* hoog;” „Ze *vongen* een vogel” enz.

Hierbij merke men echter op:

1, dat die wisselingen van u of o, en i, niet juist als fouten zijn te beschouwen, gelijk ieder die Duitsch of Engelsch kent reeds weet. Het gebruik geeft in dezen den doorslag, doch zoowel in onze als in verwante talen heerscht daaromtrent veel onvastheid.

2. zijn er tal van vormen, die velen verkeerd achten of zelfs plat en het toch niet zijn, b.v. ik *dorst*, voor: ik durfde; hij *lei* het neer, voor: hij legde, (Eng. *lay* — spreek uit lee, gelijk ook vele Amsterdammers doen); *wou*, voor: wilde, (Eng. *would*); wij *konnen*, voor: wij konden, (Van Lemnep schreef altijd het eerste en had volkomen gelijk, als hij beweerde, dat geen mensch *konden* zegt).

Zei voor *zegde* ('t eerste is zelfs veel gebruikelijker dan het laatste); een bewijs, dat ook *lei* zoo goed is als *legde*; *gezeid* voor *gezegd* enz.

De hulpwerkwoorden, wier vervoeging ook in de geijkte taal vele verrassingen biedt, ontberen die natuurlijk evenmin in 't Amsterdamsch. Fraai echter zijn de veranderingen zelden.

Het werkwoord *zijn* b.v. wordt in zijn tegenw. tijd bijna geheel vervoegd naar den ouden stam, dien we nog weervinden in: ik *ben*. De Amsterdammer verbuigt het *praesens* aldus:

ik bin,

je bint,

hij is,

we binne (sijne),

je bint,

se binne (sijne).

Even gemakkelijk maakt men 't zich met het Imperfectum. Enkelv. *was* meerv. *wasse*,

ik *was*,

we *wasse*.

Tegenwoordige deelwoorden zijn natuurlijk in een taal en stijl als we hier bedoelen schaarsch. „Sijnde” komt nog wel voor; b.v.: „Je most je skaame, as jongeheer sijnde, om 'n mins na te skreewe.”

De overige hulpwerkwoorden worden allereerst verkort op een wijze, die de Engelschen tot najiver kan prikkelen.

Wi-we (willen we); *ha-we* (hadden we); *het-i* (heeft hij) enz.

Bij *kunnen*, *mogen*, *moeten*, *zullen*, blijft de klinker dien 't praesens heeft steeds dezelfde: ik kan; ik mag; ik mot; ik sel; we kanne; we magge; we motte; we selle.

Merkwaardig is ook hier weer de overeenkomst met het Engelsch. 't Is geen wonder dat de Nederlander, ook de min ontwikkelde, geen taal spoediger en makkelijker leert dan Engelsch. Gelijk in die taal is ook 't *Imperfect* van *willen* nooit „wilde” maar *wou*.

Zonderling zijn de verleden deelwoorden, die men van deze woorden vormt. Een Amsterdammer zal b.v. zeggen:

„Ik was wel gekomme, maor 'k heb weselijk niet *gekeune*; me seun was wel gegaon as ie maor *gemogd* had van se baos, maor die *wou* het niet.”

Men ziet dat de oude spreuk „varietas delectat”: „verscheidenheid behaagt,” den Amsterdammer ook in zijn taal dierbaar is, al kent de man zelden Latijn. Hoe hij die spreuk verder toepast, hopen we later te zien. H.

UIT HET LEVEN.

„Sedert wanneer hebt gij het veld van jeugd en schoonheid verlaten,” vroeg Frans I aan eene hofdame, die juist niet van de schoonste was. —

„Op den dag van Pavia, toen de zon onderging,” luidde het antwoord.

(Frans I werd in den slag van Pavia geheel verslagen.)

J. A. W. JR.

Een adjudant van Napoleon I had de liefhebberij „verzen te maken” en ze aan zijne vrienden voor te lezen. Eens las hij Talleyrand een nieuw gedicht voor; ze stonden in den tuin van de Tuilerieën, en op eenigen afstand van hen zat een man op een steenen bank, die toevallig gaapte — —. „Ziet ge,” zeide Talleyrand tot den „verzenmaker,” en wees op den gaper, „ik heb u dikwijls gezegd, dat gij — te hard leest.”

J. A. W. JR.

De oude jas.

De groothertog Karel August von Weimar was een verklaard vijand van alle uitwendige praal. Later zelfs verreed hij het zorgvuldig een nieuw kleedingstuk aan te schaffen; zijn bekende groene jassen moesten wanneer ze stuk waren, zoolang als het maar eenigszins ging, „opgelapt” worden. Waren

ze eindelijk zoo versleten dat er geen herstellen meer aan was, dan kreeg de oude Hecker, des groothertogs kamerdienaar, de versleten kleedingstukken, die ze dan gewoonlijk aan een uitdrager verkocht. Op een morgen bij het aankleeden hield Hecker als gewoonlijk de jas bij.

De groothertog stak schijnbaar argeloos de eene arm erin, hield toen echter even op en zeide driftig: „Wat, drommels, dat is een nieuwe jas!”

„Welzeker, Uwe Hoogheid,” antwoordde de kamerdienaar, „de oude heb ik weggedaan, ze was reeds te dikwijls opgelapt. Het gaat gerust niet, dat Uwe Hoogheid ze nog langer draagt.”

„Zoo? Vindt ge? Waar hebt ge ze dan gelaten?”

„Met mij naar huis genomen.”

„Misschien reeds verkocht?”

„Nog niet. Uwe Hoogheid.”

„Wat krijgt ge voor zoo'n ding?”

„o! Heel weinig. Uwe Koninklijke Hoogheid weet wel hoe afgedragen uwe jassen zijn. Als het veel is, is het een thaler!”

„Welnu dan, opdat gij geen schade zult lijden, hier hebt gij een thaler. Nu gaat gij echter mijn oude jas weder terughalen.”

J. A. W. JR.

De beroemde sterrekundige Leverrier werd, toen hij Rusland bezocht, door Czar Nicolaas aan zijne tafel genoodigd, doch daar hij geen Russisch verstond, was hij zeer stil en sprak weinig. De keizer wendde zich tot Puschkin, die zich in zijne nabijheid bevond, en vroeg: „Alexander Serquivitsch, wat zou Leverrier toch schelen?” Dadelijk antwoordde de dichter, terwijl hij op de gedecoreerde generalen doelde: „Waarschijnlijk is hij in de war bij den aanblik van zoovele onbekende sterren.”

J. A. W. JR.

»Het leger des Heeren”.

De stad Brighton, die een ruim veld schijnt te bieden voor allerlei verschijnselen op godsdienstig gebied, heeft onlangs weer een vreemd schouwspel zien vertoonen.

Er is daar een sekte, „het leger des Heeren” genaamd, veel gelijkende op „het huis Israels”, over welk wonderlijk genootschap we onlangs spraken.

In de maand Juli l.l. nu werd bij den avonddienst van het leger te Brighton een nieuwe openbaring voorgelezen, waarvan de inhoud is, dat de leider Wood, alias Koning Salomo, binnen kort Brighton zal verlaten, daar hij *opgenomen en door de lucht naar het Heilige Land zal gevoerd worden* om er den tempel te herbouwen en het land woonbaar te maken voor zijn volgelingen. Dit bericht werd met vreugdekreten ontvangen. Dat de sekte der verstrooiing nabij is, blijkt echter hieruit,

dat de boedel van Wood onder gedwongen „sequestratie” geplaatst is en het gebouw, waarin de leden vergaderden, door de overheid zal verkocht worden. Het geld, waarvan zij geleefd en hun „kerk” gebouwd hebben, is op; en hun crediet ook. De gasmaatschappij wilde hun zelfs geen licht meer verschaffen en zoo hielden zij hun bijeenkomsten bij daglicht of in het donker. Het meeste geld bleek van een paar dames afkomstig te zijn. Op de boeken stonden onder anderen een paar posten p. m. £ 300 groot, als reiskosten voor Wood van Australië naar Engeland en voor een bezoek, dat hij een tijd geleden aan Palestina gebracht heeft. De getalsterkte van 't leger is omtrent 300 menschen; men leefde in gemeenschap van goederen. Dat Wood, nu de zaken zoo staan, wel verdwijnen zal, laat zich aanzien; maar dat zijn lieden aan die luchtreis gelooven, is een treurig bewijs van den invloed, dien hij op hen weet te oefenen.

Met een beschrijving van een dienst, waarin bevende mannen, dansende jongentjes en stuiptrekende meisjes de hoofdrol vervulden, zullen wij ditmaal onze ruimte maar niet vullen. Al vroeger gaven we een denkbeeld van de nieuwe dweperij in het beruchte Brighton. Het is duidelijk, dat, schoon „Het laatste Huis van Israel,” waarvan Jizreeël en na hem koningin Esther het hoofd was, en Wood's „leger des Heeren” twee afzonderlijke sekten zijn, zij echter in de hoofdpunten een treffende overeenkomst toonen; gelijk dan ook in alle eeuwen in die verschillende sekten waargenomen is: „beginnen met den Geest en eindigen met het vleesch.”

H.

Gasputten in Amerika.

Er zijn reeds sommige steden in de Vereenigde Staten van Amerika, waar men bijna geen hout of steenkool meer gebruikt. Alle verwarming, verlichting en drijven van werktuigen geschiedt door natuur-gas. In die districten vindt men in de ingewanden der aarde een ontzaglijke voorraad gas, dat slechts in pijpen naar de plaats moet geleid worden alwaar men het hebben wil, om de noodige hitte en het vereischte licht te geven.

Zooveel van dit gas is op sommige plaatsen aan den schoot der aarde onttrokken, dat de grond ingezonken en ettelijke huizen verdwenen zijn. Doch dit is niet het eenige gevaar. Zuiver gas is niet ontplofbaar; slechts wanneer het met een zekere mate lucht vermengd is, wordt het gevaarlijk; maar dan ook, zooals welbekend is, verkrijgt het een ontzettende ontploffingskracht, wanneer men er het kleinste vlammetje bij brengt — men denke slechts aan de ontzettende rampen in de steenkolenmijnen, vooral in vroeger tijd, vóór de Davy-lamp uitgevonden was.

Een Amerikaansch nieuwsbladschrijver betoogt, dat er groot gevaar van deze gasputten te vreezen is, en voorspelt den een of anderen dag een groote uitbarsting. Hij herinnert aan een gebeurtenis in China, eeuwen geleden, omtrent ten tijde toen de groote muur gebouwd werd. Men ontdekte er bij het graven ook gasputten; de buitenlucht drong er in tot de vermenging geschied was, en er volgde een vreeselijke uitbarsting, waardoor een heel gewest met zijn inwoners vernield werd. Het gat in den grond, door deze ontploffing ontstaan, liep vol water en is thans in die streken bekend als het meer Too Chang.

„Indien, zegt de schrijver, soms een dergelijke ontploffing hier plaatsvond, zou de grootste aardbeving er door in de schaduw gesteld worden. Het land van Toledo af, Ohio, Indiana en Kentucky door, zou opengescheurd worden tot een diepte van 1,200 tot 1,500 voet en een afgrond achterlaten, waar de wateren van het Eriemeer doorheen zouden dringen, de Ohio- en Mississippi-valleien opvullen en ze voor altijd vernielen.”

Tot zoover hadden we geschreven, toen we het volgend bericht onder de oogen kregen, 't welk bewijst dat deze schrijver niet zonder reden bezorgd was. 't Komt uit Nieuw-York en luidt aldus:

De stad Raleigh in Noord Carolina loopt gevaar door haar inwoners te worden verlaten.

Eigenaardige verschijnselen, een overal hoorbaar bruischen als van onderaardsche stroomen, die hun weg onder de stad door genomen hebben, doen de bewoners in duizend vreezen verkeerren.

De voetstappen der voorbijgangers in de straten weerklinken krachtig, rijtuigen maken een donderend geweld, het is alsof zich de stad boven een gewelf bevond. Het bruisen van het water (of het geweld, dat de onderaardsche gasstroomingen veroorzaken) wordt des nachts het duidelijkst waargenomen, wanneer alle andere geluiden verstomd zijn. Legt men dan het oor tegen den muur van het een of ander gebouw, dan wordt men haast doof van het geraas.

Aardschokken zijn tot dusver nog niet waargenomen, maar men vreest dat de stad binnen korter of langer tijd in den grond verzinken zal. De oorzaak van al deze onrustbarende verschijnselen is tot nu toe niet opgespoord kunnen worden; boringen en opgravingen hebben tot geen uitkomsten geleid.

H.

Hoe algemeen bekend het Engelsch ook moge zijn, de meening dat het de meest gesproken taal in de wereld is, wordt door de statistieke opgaven van prof. Kirchhoff niet geheel bevestigd. Het Chineesch wordt door 400,000,000 menschen gesproken, Hindostansch door over de 100,000,000,

Engelsch door meer dan 100,000,000, Russisch door meer dan 70,000,000, Perzisch door meer dan 58,000,000, en Fransch door 40,000,000.

Hierbij bedenke men echter, dat iemand met Chineesch b.v. niet heel ver komen zou. Men ziet tevens hoe dwaas de gewoonte is — ook nog om andere redenen — om den kinderen allereerst Fransch te leeren. In het practische leven doen zij daar 't minst mee.

H.

Andere tijden, andere zeden.

In een brief, dien Anna Boleyn ongeveer drie en een halve eeuw geleden schreef, toen zij voor het eerst in Londen kwam, (waar haar zoo groote verheffing en zoo droef einde wachtte) beschrijft zij onder anderen welk een ongunstige uitwerking het laat opblijven en de verstroomingen der hoofdstad in den eersten tijd der regeering van Hendrik VIII, later haar gemaal, op haar hadden. „Wij staan 's morgens,” zegt zij, „zoo laat op — zelden vóór zes uur — en gaan 's avonds zoo laat naar bed — meestal niet vóór tien uur — dat ik er werkelijk ongesteld van ben. Het ongeregeld leven dat ik geleid heb, sedert ik hier gekomen ben, heeft mij mijn eetlust doen verliezen.” Nog vermeldt zij een kleine bijzonderheid, die een duidelijk denkbeeld geeft van wat Anna Boleyn en haar tijdgenooten den gewonen eetlust van een Engelsche vrouw uit dat tijdperk achtten. „Gij weet,” schreef zij, „dat ik, toen ik buiten woonde, een pond spek en een kan goed bier voor mijn ontbijt kon gebruiken, maar in Londen kost het mij moeite door de helft van die hoeveelheid heen te komen.”

H.

In zeker gezelschap werd aan een tamelijk kitteloorig man, die pas uit Napels was teruggekeerd, gevraagd of hij ook den Vesuvius had bestegen.

„Neen,” was 't antwoord.

„Waarom niet?” vroeg men hem.

„Wel”, antwoordde een uit het gezelschap, „dat is vrij duidelijk. Twee zulke heethoofden bij elkaar — dat zou nooit goed zijn afgelopen.”

H.

Niet vergeten.

Dezer dagen ontving eene dame te Brooklynn, nabij Nieuw-York, bericht uit Nieuw-Orleans, dat zij erfgenaam was gemaakt van een legaat, groot f 12000. Als meisje woonde zij te Gettysburg, tijdens den grooten slag, die aldaar werd geleverd in den slavenoorlog (1861—1865). Haars vaders woning met alle andere huizen en gebouwen in die streek werden

in ziekenhuizen herschapen. Onder de gewonden, haar ter verpleging toevertrouwd, was luitenant Henry C. Willett, van een (zuidelijk) regiment. De betrekkingen tusschen hen beide werden in den loop van eenige weken zoo, dat hij haar de hand bood. Die aan te nemen, kon zij echter niet besluiten, want haar broeder was onder de gesneuvelden in den slag. Na verloop van tijd werd de luitenant uitgeleverd; hij verzocht een lok van heur haar, hetgeen zij hem toestond, en zij zag hem nooit weder. De heer Willett vestigde zich later te Nieuw-Orleans, overleed dezer dagen, en was zijn be-minde verpleegster in zijn testament gedachtig. In den brief, waarin zij van het legaat verwittigd werd, was haar lok ingesloten.

H.

Raak.

In een gezelschap van eenige heeren gaf de heer D. nog al tamelijk hoog op van zijn bekwaamheden en beroemde zich erop, vele (in zijn oog zeker zeer gewichtige) betrekkingen bekleed te hebben of te bekleeden.

„Gij zijt dan al heel wat *geworden*” — zeide een der aanwezigen — „en hoe oud zijt gij?”

„Ruim vijftig jaar.”

„Zoo, als ge dan eens zestig zijt, zult ge misschien nog eens *mensch worden*.”

Of de pocher voldaan was over dat antwoord, meldt de historie niet.

S.

Amerikaansche bedriegerij.

Het volgend haast ongelooflijk staaltje van bedriegerij kwam dezer dagen voor te Grand Rapids, de welbekende stad in het noorden der Vereen. Staten.

Aldaar stapte namelijk een man, naar 't scheen half-beschonken, in den trein. Hij was gekleed als iemand die op de houtvloten aan de rivier werkt. Nog geen tien minuten was hij in den rookwagen geweest, of hij had zich alreede met iedereen bekend gemaakt. Vóór de trein het station Mooley bereikte werd echter zijn „vracht whisky” hem te zwaar, en ging hij zitten in half-beschonken toestand. Hij bleef zoo zitten, tot men Big Rapids bereikt had.

Op die plaats kwam in den trein een jongeling, lang, zeer bleek en vermagerd; den rechterarm miste hij bij den schouder af. Hij was net gekleed, en er lag een uitdrukking op zijn gelaat, die elk een in den trein met medelijden vervulde.

Bij de intrede van den ongelukkigen jongen man begon de half-beschonkene van Grand Rapids tekenen van terugkeerende levendigheid te openbaren. Zijn oog viel op de ledige mouw, en in één sprong was hij op en blijkbaar ineens volkomen nuchteren. Op den jongen man toeloopende greep hij hem bij den overgebleven arm en riep:

„Hoe is het mogelijk, George? Zijt gij dat?”

Toen zag hij weder naar de ledige mouw en met tranen in zijn oogen sprak hij:

„George, hoe komt dat zoo?”

Zijn vriend verhaalde nu hoe hij een blok op 't lijf had gekregen dat zijn arm verbrijzelde; hij was zes weken in het hospitaal geweest en nu bijkans genezen.

„Maar, George,” zeide de ander, „hoe staat het nu met de verdiensten en hoe kan uw oude, arme moeder er komen?”

„God weet wat er van mijn moeder worden zal,” was het antwoord. „Ik heb geen dollar in de wereld. Ik heb slechts één arm, geen werk en geen uitzicht.”

Nu stond de man van Grand Rapids op. De eene hand stak hij tot op den bodem van zijn zak en nam er twee zilveren dollars uit; met de andere hand nam hij zijn hoed van het hoofd, wierp het geld er in, en zich toen wendende tot de lieden in den wagen sprak hij:

„Heeren, ziehier een arme, ongelukkige jonge man. Hij is de eenige steun van zijne moeder, een weduwe, en zij is arm. Toen ik mijn spoorkaartje heden morgen gekocht had, hield ik juist twee dollars over; hier zijn zij in den hoed, en voor dezen jongen man, ik wenschte dat er meer was. Nu, heeren, zoudt gij niet allen hem iets willen geven?”

Het medelijden was zoo sterk opgewekt, dat de reizigers gaarne hun halve en hun heele dollars tot zulk een edel doel gaven. Nadat hij rond gegaan was gaf de verzamelaar het geld — ongeveer vijftig dollars — aan zijn vriend over. Toen de trein bij Reed City stilhield, verlieten de twee den wagen, maar niet voordat de ongelukkige jonge man zijn dank met gebroken stem geopenbaard had.

Een van de reizigers vertrouwde de zaak echter niet en volgde het paar. Achter een houthoop nu ontdeed zich de een van jas, vest en draagband, maakte den arm los, die heette afgezet te zijn; inkort, die twee bleken elkander goed verstaande schelmen te wezen!

H

Gelijk men weet, worden thans in N. Amerika de roode Indianen niet meer vervolgd, maar poogt men hen tot Christenen en beschaafde menschen te maken. 't Gevolg is dat zij, in plaats van uit te sterven, in getal toenemen.

Het onderwijs wordt gegeven in de Engelsche taal, tevens worden er handwerken geleerd. De jongens leeren blikwerk maken, hoefijzers smeden en zadeltuig vervaardigen; de meisjes worden onderwezen in naai- en keukenwerk. Ook heeft de school een kleine pers om godsdienstige nieuwsbladen te drukken, welke verspreid worden onder het volk. Als bewijs van de bereidwilligheid der leerlingen diene het volgende: de onderwijzers hadden een prijsvraag uitgelooft aan hen, die in geen maand een Indiaansch

woord zouden noemen, maar alleen Engelsch spreken, en het gevolg was, dat zij zich genoodzaakt zagen, aan *alle* jongens en meisjes dien prijs uit te reiken. Beschamend, voorwaar, voor onze kinderen.

Dat men liever Engelsch dan de talen der Indianen gebruikt is begrijpelijk. De beroemde John Elliott, de apostel der roodhuiden, een man van ongemeene bekwaamheid, begiftigd met de gave der welsprekendheid, maakte zich echter hun moeilijke taal met verwonderlijke gemakkelijheid in korten tijd eigen. Hij predikte onder hen in 1646 in de open lucht over het gezicht der doodsbeenderen bij Ezechiël. Eenige der hoofdmannen vroegen hem toen: „Kent uw God ook Indiaansch?” Deze vraag is niet zoo vreemd, als men bedenkt, dat het eene woord Catechismus in hun taal luidt: *kum mogokdonattoot tammochttaangan nunnonash*, en uit 16 lettergrepen bestaat. Nochtans vertaalde Elliott den ganschen Catechismus in hun eigen taal.

H.

VRAGENBUS.

In Hand. 10 : 2 lezen wij van Cornelius, den hoofdman der Italiaansche krijgsmacht, dat „hij Godzalig en Godvreezende was met geheel zijn huis”.

Zou Cornelius God gekend hebben, zooals Hij moet gekend worden, d. i. was Cornelius wedergeboren?

Sommigen geven hierop een toestemmend antwoord (ook eene aantekening op de Staten-vertaling) en trachten dit te bewijzen uit het gezegde in vers 2, 22a en 39 (Hand. 10).

Was Cornelius wedergeboren, dan begrijp ik niet, waarom hij van Petrus nog *de woorden der zaligheid* hooren moest (vers 22b); en in vers 44 staat, dat de Heilige Geest viel op allen, die het woord van Petrus hoorden. Hier was ongetwijfeld Cornelius ook bij.

Het komt mij echter ongerijmd voor, dat iemand *Godzalig en Godvreezend* kan zijn, zonder God in den waren zin des woords te kennen, zonder wedergeboren te zijn.

P. LE FEBER,

Sec. Chr. Jongelingsv. Breskens

BERICHT.

Men meldt ons uit Spijk in Groningen:

Naar aanleiding van het tot haar gericht verzoek der Geref. zendingsvereniging om bijdragen te verzamelen voor de „Keuchenius-school,” besloot de oudste Chr. Jlv. alhier zich tot hare jongere zuster te wenden, teneinde voor dat doel samen te werken. Het schoone gevolg is geweest, dat gemeenschappelijk gecollecteerd is voor genoemde school, welke collecte opgebracht heeft de som van ruim f 167.

Door de gewenschte samenwerking was de arbeid in zekeren zin gemakkelijk en de opbrengst verre boven verwachting.

Als *alle* Jlv. in ons land het voorbeeld der beide verenigingen volgen, dan zal het zeker niet lang meer duren of de voor de stichting der school vereischte som is bijeen.

(Met genoegen vernamen we dit en hopen dat deze wijze van doen navolging vinde.

Toch dient er altijd op gelet, dat dit slechts geschiede bij uitzondering. Doel eener *jongelingsvereniging* moet

nooit zijn voor de zending of iets dergelijks te werken. Die arbeid zelf is heerlijk en prijzenswaard, maar de *jongelingsverenigingen* als zoodanig moeten hem niet drijven, anders gaan ze van hun standpunt af, en missen reden van bestaan. Dat sluit niet uit, dat het ons gemelde voorbeeldig is. (RED.)

CORRESPONDENTIE.

Een brief, waarvoor we aller aandacht vragen,

ontvingen we van een onzer lezers, den heer S. te S.

Genoemde heer wenscht, dat *Excelsior* EENVOUDIGER worde geschreven, wijl velen 't anders niet begrijpen, o.a. op het platteland. Ook acht hij bepaaldelijk de bijdragen over *Taal en Letteren* nutteloos en wil daarvoor iets anders zien gekozen. Voorts wil hij alle vreemde woorden zien geweerd.

(Een andere opmerking van den heer S., dat een studie over 't *Amsterdamsch* dialect voor niet-Amsterdammers weinig waarde heeft, berust op misverstand. Als hij de stukken van 't begin af leest, zal hij zien dat de strekking een gansch andere is dan hij vermoedt.)

Omtrent het eerste merken we op, dat het zeer moeilijk is allen te voldoen. „Effen is kwaad treffen.” We hebben lezers letterlijk uit alle standen der maatschappij, en daaronder zijn er die steeds met lof van *Excelsior* spreken. Wat nu 't platteland betreft, wij hebben nog pas verleden jaar in dicht en on dicht betoogd — en op goede gronden — dat dit in ontwikkeling niet zooveel, indien zelfs eenigermate, althans wat onze lezers aldaar betreft, bij de steden achterstaat. Ook over *Taal en Letteren* wordt verschillend geoordeeld. Sommigen lezen die haast het liefst. Vele lezers vinden de stijlbloemen alleraardigst; onlangs echter hoorden we hen „vitterig” noemen enz. Wat de vreemde woorden betreft, die we zelf — men weet het! — haten, ze zijn niet *altijd* te mijden, doch we zullen het naar ons beste vermogen doen.

Maar wat we wilden vragen is dit:

Laten de lezers zelf zich eens uitspreken. Is ons blad, *dat om hunnentwil bestaat*, te hoog, welnu, dan zullen we trachten eenvoudiger te zijn. Zijn *Taal en Letteren* overbodig, dan moeten ze wegblijven. Laat elk zijn gevoelens vrijuit zeggen; de redactie zal graag goeden raad ontvangen en opvolgen. Vooral nu, zoo God wil, straks een nieuwe jaargang wordt geopend.

DE RED.

S. te S. Het eene stukje door u gezonden namen we vroeger reeds op.

ERRATA.

Tot mijn leedwezen zijn in het stuk „Geert Groote enz.” een paar fouten ingeslopen. Zoo staat blz. 130 1e kolom laatste regel en eerste regel 2e kolom: „den lof inoogste,” lees: „den lof inoogstte.” Blz. 131 2e kolom regel 28 v. b. staat: „waaronder er waren uit Zwolle, Nederland en Duitschland,” lees: „waaronder er waren uit Zuid-Nederland en Duitschland.” In het handschrift stond Z-Nederl; de zetter maakte er Zwolle, Nedl. van. Dat nu zou niets bijzonders geweest zijn. Wel was 't iets buitengewoons, dat eene school in Zwolle door in Zuid-Nederland tehuisbehoorende leerlingen werd bezocht. En dat in de 14de eeuw!

Blz. 132 regel 4 „gestichte broederschap,” lees: *gestichte* broederschap.

Sl.

Druk van P. Groenendijk.

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

VERDWAALD.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

XVIII.

Rijkheit ende lof heb ic ghemint,
Ende idelheit uutvercoren,
In 't jaghen bin ic dus verblint,
Den wech heb ic dus verloren.

BRUGMAN.

Broeder Benedictus heeft afscheid van ons genomen. We staren hem na met een weemoedigen blik. De overtuiging heeft zich bij ons gevestigd, dat de kerke Gods in deze landen ver afgedwaald, ja, geheel verdwaald is van den rechten weg. En waarlijk, we mogen niet volstaan met hetgeen we, ter staving van ons gevoelens, daarover in een vorig tafereel schreven. Teneinde veel, wat straks volgen zal, wèl te kunnen verstaan, kunnen we den draad der historie niet weêr opvatten, aleeer we nog meer kennis genomen hebben van den toestand der kerk en hare leden.

Hoemeer men zich bezighield met het leerstuk der Drieëenheid, hoe onzuiverder de meeningen daaromtrent heeten mochten, wijl zij, in stede van zich door de Heilige Schrift te laten leiden, maar al te veel zich bonden aan zinnelijke voorstellingen. Zoozeer de heilige werkingen der drie Personen

verward werden, zóo misleidde men zich even sterk aangaande het Goddelijk wezen van den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest. Wel ontwaakte er bij de vromen een diepgaand gevoel van schuld, maar de verschillende Levens van Jezus, ten dienste der geloovigen geschreven, werkten er zeer toe mede, om dit gevoelen in eene onzuivere bedding van buitensporige zinnelijkheid te leiden. Gelijk men zich de oude slang liefst voorstelde met een menschenhoofd, om haar spreken tot Eva te verklaren, zoo beeldde men den Zaligmaker af, als een welgekleed jongeling, die de *duifkens* of de zielen zocht te bekoren en te vangen. De vijf kruiswonden onzes Heeren heetten *heilige vaten*, waaruit de geloovigen Christus bloed, als *malwezy* en *romeny* dronken in Zijne heilige *taverne*, waar elk zondaar *vrij gelag* had.

Het aantal heiligen, dat men bijgeloovig vereerde, breidde zich voortdurend uit. Geen gild, of het kende zijn *patroon*, geen maatschappelijke of levens-toestand, bij welken men zich niet onder de bescherming van een vroom martelaar of apostel bevond. De schippers bevalen hun vaartuig in de hoede van St. Christoffel; de boer wachtte regen en zonneshijn van de bemiddeling der heilige Geertruide, de krijgslieden stelden zich onder beschutting van St. Joris. De heilige Maarten beschermde de kooplieden. St. Eligius wijdde zich aan de belangen der smeden, en als straks de ure van sterven aanbrak, riepen allen St. Michiel aan, om hen te

verdedigen tegen Satans aanslagen en baden zij St. Johannes den Dooper hun de ure van scheiden te verzachten.

Doch onder al die sterren schitterde de heilige Maagd, de Moeder des Heeren, boven allen uit. Allerlei geschriften: „onzer vrouwen mantel”, „onzer vrouwen kroon”, „onzer vrouwen hoedje” „onzer vrouwen spinrok” verheerlijkten de „keizerin des hemels”. De psalmen, die David dichtte, als hij profetisch den Messias bezong, paste men op de moeder des Heeren toe en zonder hare bemiddeling kon men haar Zoon niet naderen.

„Die Maria niet bemint,
Zeker geen genade vindt.”

of, zoo ge wilt,

„Die de lieve Vrouw bemint,
Zekerlijk genade vindt.”

Geene kerk, of zij had hare heelende relikeuën of hare wonderdoende Maria-beelden, en mochten deze ontbreken, dan schreef men de *mirakelen* aan *wonderkruisen* toe. Zóo werden aan het wonderkruis in de Oude Kerk te Delft in een tijdsverloop van honderd jaren niet minder dan één en zestig mirakelen toegerekend. Wel werd er nu en dan een enkel verbod uitgevaardigd tegen de meest zinnelijke beelden- en relikeuën-vereeering, doch 't ontbrak der geestelijkheid tezeer aan de noodige veerkracht, om te breken met een bijgeloof, 't welk den kerken en kloosters, onder hun gebied staande, in eere bracht en dat hunne inkomsten zoo rijk vermeerderde.

Kerken en kloosters blonken uit in weldadigheid en hulpvaardigheid voor nooddriftigen en daardoor juist behielden zij zóo langen tijd en zóo sterk hun invloed op de groote menigte. 't Mag echter niet ontkend worden, dat de geldgierigheid zich meester gemaakt had van tallooze geestelijken.

„Spraken si van der ghierighede te vele,
Si nepen hen selven by die kele.”

Kerkelijke bedieningen werden om strijd aan den meestbiedende verkocht, en die ze kochten, trokken gaarne de eer en de inkomsten aan zich, terwijl zij de bediening van het ambt voor geringen prijs aan anderen overlieten. Van Maerlant, Geert Grootte en anderen hekelden op scherpen toon het leven en de handelingen der priesters; doch hun invloed strekte zich ternauwernood uit tot de weinigen, die hunne geschriften lezen en begrijpen konden. De zedelijkheid was in de kloosters en pastorieën vaak tot een zeer laag peil gezonken en hier en daar moest de Heilige Vader met straffende hand ingrijpen, om de goede zeden onder monniken en priesters weder in eere te brengen. Zóo werd Fokkens in 1408 door paus Gregorius XII tot hersteller der tucht in het klooster der Friesche Benedictyners benoemd. De Muiderbroeders te Zierikzee werden in 1383, wegens een moord, op één hunner gepleegd, buiten de wallen gedreven. Ja, we zouden

zwarter tafereelen kunnen ophangen, doch waartoe? Wien het geluste, die doe het! Wat wij schreven, is toch reeds meer dan voldoende, om den lezer tot de erkenning te brengen, dat Christus' kerk diep gezonken was en de nachtschaduw der middel-eeuwen zich ook over ons vaderland al zwarter verdichtten. Iets anders beoogden wij niet.

De *biecht*, deze mislukte toepassing van het apostolisch voorschrift: „Indien iemand gezondigd heeft, die belijde zijne misdaden,” werkte in zooverre gunstig, dat zij nog veler hartstocht voor grove uitpatting in bedwang hield; vandaar dat zelfs wezenlijk vrome mannen haar in eere hielden en verdedigden. Voor zware misdrijven werd vaak harde *poenitentie*, als lichaamskastijding of bedevaart opgelegd. De weêrbarstigen onder de geestelijkheid werden geschorst, uit hun ambt ontzet, ontwijd en zelfs aan den wereldlijken rechter tot gevangenisstraf of den dood overgegeven. Zoo werd Pieter, kapelaan te Geervliet, wyl hij zijn pastoor vermoord had, te Utrecht bij de Domkerk op een schavot tentoongesteld. De bisschop ontnam hem alle teekenen van zijn ambt, schraapte met een stuk glas de palmen zijner handen af, welke weleer met heilige olie tot de bediening van het priesterambt gezalfd waren, liet hem in het openbaar het hoofdhaar afscheren en gaf hem daarna aan den rechter over, die hem deed onthoofden.

Nog behooren als bijzondere straffen *de kleine en groote ban* en *het interdict* vermeld te worden. De kleine ban beroofde den schuldige voor een tijd van de genademiddelen der kerk en sloot hare deuren voor hem, tot hij openlijk berouw toonde. Gewoonlijk werd hij uitgesproken over hen, die zich aan kerkelijke verordeningen vergrepen hadden. De *grootte ban* was een ware schrik voor aanzienlijken en geringen. Hij, die er door getroffen werd, verloor alle rechten als lid der gemeente en burger. Het anathema, de vervloeking, strekte zich uit over zijn lijf en ziel. De hemel was voor hem gesloten, de zaligheid verbeurd. Waar hij zich vertoonde, ontvlood men hem. Uit zijn ambt of zijne bediening werd hij ontzet en niemand hield eenige gemeenschap met hem. De willekeur mocht hem mishandelen, waar zij hem vond en, beklaagde hij zich, ook de rechter sloot het oor voor hem. Vergeefs smeekte hij om een dronk waters; niemand durfde hem eene bete broods reiken, als hem hongerde. De dood alleen was machtig en gereed om hem van zijne ellende te ontheffen en zijn lijk werd tot een aas voor wilde dieren en roofvogels gelaten.

Het *interdict* trof of bepaalde personen en verbod hun de bijwoning der godsdienstoefeningen, waar zij zich ook mochten bevinden. Of wel het gold eene plaats, voor welke het de kerken sloot, terwijl het daarentegen den inwoners der stad vergunde, hunne godsdienstplichten in nabijgelegen plaatsen waar te nemen. Gewoonlijk werd dit zooge-

naamd *lokaal interdict*, in tegenoverstelling van het zooveen genoemd *persoonlijke*, toegepast, wanneer de geestelijkheid der veste zich aan een of ander vergrijp tegen hare hoofden had schuldig gemaakt. Het *generale interdict* breidde zich over eene gansche landstreek uit. Dan werd het heilig vuur in de kerken gebluscht, de sacramenten werden weggesloten, de heiligenbeelden verwijderd, de stad werd gemeden en verlaten door hen, die heilbegeerig naar de genademiddelen der kerk uitzagen en zoo had ook dit vonnis, evenals de generale ban, eene maatschappelijke beteekenis. Een dergelijk oordeel trof onder anderen Dordrecht, toen zijne inwoners den Hoekschen edelman Scoutaten, die zich onverhoeds van de stad meester maken wilde, op het kerkhof, werwaarts hij gevluht was, gedood hadden. Deze schending van den heiligen *asylgrond* werd door den toenmaligen bisschop Jan van Arkel zoo hoog opgenomen, dat eerst na vier jaren het luiden der kerkklok aan de jammerende inwoners beduidde, dat het interdict opgeheven was.

Nog rest ons met een enkel woord te spreken van den *aflaat*, een genademiddel in den volsten zin des woords. Immers werd voor geringe uitingen van godsdienstijver, voor 't bidden bij heiligenbeelden, het bezoeken van gewijde plaatsen, voor het luiden der kerkklok, het opzeggen van een aantal paternosters, enz. kwijtschelding verleend van eenige dagen of jaren verblijf in het vagevuur; ja, sommigen wilden, dat er zelfs *aflaat* verkrijgbaar was van zooveel jaren ellende in dat verblijf, als er druppelen waters in de zee of zandkorrels op het strand zijn. De beste aflaat was wel die, welke bij het zoogenaamde *jubiläum* te Rome verleend werd: hij gaf vrijspraak voor *alle* zonden. Bonifacius VIII stelde dit jubileum om de honderd jaren vast. Daar het echter eene rijke bron van inkomsten voor Rome en de Roomsche geestelijkheid bood, werden de bedevaartgangers wel eens om de tien jaren naar Rome gelokt. En zouden ze niet gaan? Stierf men op de reize, dan werd de ziel onmiddellijk het vagevuur voorbijgedragen naar het hemelsch paradijs. Bereikte men Rome en ontsloten *de gouden deuren der St. Pieterskerk* zich voor den geloovige, dan was hij zeker van zijn staat. Had hij den moed niet, daardoor binnen te treden, zoo paste hem biecht en boete, opdat hij der verdoemenis nog bijtijds mocht ontkomen, want ziet, de „deuren der gratie” en de poorten des hemels gehoorzaamden aan dezelfde wetten.

't Zal den lezer weldoen, ook temidden van deze duisternis nog eene enkele ster hier en daar te zien schitteren. Mannen als Thomas à Kempis, Frederik van Heilo en Cuza getuigden toen reeds met een moed, aan vermetelheid grenzende:

„Ik verwonder mij, dat gij, religieusen, mij zoo lastig valt om aflaat voor uwe zonden; een ootmoedig en gebroken hart toch heeft volle aflaat bij onzen God!”

We achten deze beknopte uitweiding over den toestand der kerk noodig voor onze lezers. In een volgend tafereel keeren we tot de historie zelve terug.

Drie uitknipsels en nog iets.

Met genoegen lazen we een en ander, wat ons onder de oogen kwam van het verhandelde op de Algemeene Vergadering van den Ring „Eendracht maakt macht” der Chr. Jongel. Ver. in de Rijnstreek, op Woensdag 31 Oct.

(Deze Ring dankt zijn ontstaan hieraan:

Nadat de Ring Woerden was ontbonden,¹⁾ streefde de Zwammerdamsche Jong. Ver. er naar een nieuwen Ring te verkrijgen. Zwammerdam sprak er met een enkel woord over op het jaarfeest te Leiderdorp, en noodigde de daarop vertegenwoordigde Jong. Ver. uit, afgevaardigden naar Zwammerdam te zenden, om samen over het nut van een Ring te spreken. Dit geschiedde, en wel met het gunstig gevolg, dat er een werd opgericht, welke den hierbovenstaanden naam verkreeg.)

Op die samenkomst nu werd o.a. gevraagd:

„Wat kunnen Chr. Jong. Ver. doen voor de Zending?”

De president wees er op, dat de Jongl. Ver. niet *buiten haar arbeidsveld mocht gaan*. Bepaalde arbeid voor de zending moest overgelaten worden voor de Zendingsvereeningen. Jong. Ver. moesten zich bepalen tot financieelen steun en tevens door Zendingsverhalen den jongelingen belang leeren stellen in de Zending. Ook vond hij 't goed enkele malen per jaar een Zendingsbidstond te houden in eigen kring.

Wie deze president is, weten we niet, maar wel dat hij een uitnemend antwoord gaf. We spraken in denzelfden geest reeds vaak, o.a. in 't N^o. van 1 Nov. 1.1. Dien weg moet het op, anders zullen onze Vereeningen voor alles en allerlei gaan of blijven werken en inmiddels zelf het noodige ontberen, terwijl het Verbond steeds geldeloos en dus machteloos om te helpen blijft.

Op de tweede Vergadering van gelijken aard, die van den Ring 's Gravenhage (te Rijswijk 5 Sept.), is menig woordje gevallen over het blad van het *Ned. Jong. Verbond: de Jongelingsbode*. We laten dat hier rusten, wijl deze best in staat is zichzelf te verantwoorden. Doch met veel waardeering wordt gesproken over *Excelsior*. Een opmerking is echter leuk:

„Het tijdschrift „Excelsior”, dat uitnemend den juisten toon had weten te treffen, speelt ook²⁾ wel eens „leentjebuurt” (anderen zeiden: dieft ook weleens) bij vreemden, maar dan krijgt het ge-

¹⁾ „Opgeheven” staat er eigenlijk. Maar dat zou beteekenen, dat de Ring *omhoog ging*

²⁾ Aan de *Jongelingsbode* werd verweten te veel vertalingen te leveren.

leende zulk een „snit,” dat niemand zou zeggen, dat de stof uit een vreemde fabriek was.”

De man die dat zei heeft wezenlijk alle eer van zijn beschouwing. Zoo is het. Er wordt nu en dan ook door ons „gedieft” in den zin dien Van Lennep bedoelde toen hij zei: „Ik leef nu reeds dertig jaren van roof en diefstal.” Maar als we het geroofde weergeven gaat het juist als de vriend boven zei, en zoo moet het ook. Een onzer redacteuren heeft meer dan eens, vooral voor de jeugd, geschriften in onze taal overgezet. Maar de „vertaling” is dan altijd onwerking geweest, soms de helft grooter, ook wel de helft kleiner dan ’t oorspronkelijke, in elk geval „verhollandscht”. — Lakensche jassen draagt men overal, maar de „snit” — ja daar zit het in.

Weder een andere vergadering, en wel van onderwijzers in het Arrondissement Doesburg, had plaats op 25 Oct. te Terborg.

Daar nu verklaarde de schoolopziener Mr. F. G. Canneman o.a. dit:

„Treurig was bepaaldelijk de ervaring, die ik opdeed bij het examen in het lezen: van de 32 candidaten, die ik heb hooren lezen, kregen er 10 onvoldoende en voor den leestoon en voor het weergeven van het gelezene; en onder dat tiental waren er, die geen onderscheid maakten tusschen s en z, tusschen f en v — er waren er die slecht lazen. „Hoe is het mogelijk,” dacht ik, „dat zulke menschen zich aan het examen onderwerpen? Waar moest het heen, als aan de leiding van zulke personen het jongere geslacht werd toevertrouwd?”

Als dat nu wordt gezegd van *onderwijzers* en door een deskundige, is er, dunkt ons, toch wel eenige reden om voor niet-onderwijzers maar „Taal en Letteren” te blijven schrijven en er niet mee op te houden, gelijk onze vriend S. wil, naar men zich herinnert, die tevens *Excelsior* eenvoudiger wil zien geschreven.

We hebben op ons verzoek aan de lezers, om zich daarover uit te spreken, o.a. een antwoord gekregen, dat ons vooral genoeg doet, wijl het ook van ’t platteland komt en niet van een geleerde. Onze vriend D. G. Mz. te W. — die het zond — wil volstrekt *Taal en Letteren* behouden als „herhalingschool” enz. Eenvoudiger, zegt hij, behoeft *Excelsior* volstrekt niet te worden. We begrijpen het kostelijk. Of bedoelt, vraagt G. wel wat ondeugend, de heer S. de sierlijke naamletters? Kortom, deze „plattelandsezer,” gelijk hij zich noemt, is volkomen tevreden — en dat bewijst, hoe we wellicht door den een te voldoen den ander ontevreden zouden maken.

H.

BOEKBEORDEELING.

Voor eenige jaren schreef Ds. G. Klarhamer, toen predikant te Montfoort, een boek, waaruit

duidelijk blijkt, dat hij de jongelui en de jongelingsvereenigingen kent en liefheeft.

Het doet ons genoeg thans een boekje te kunnen aankondigen van denzelfden predikant, nu te Rotterdam. Het heet „*Graankorrels*” en is uitgegeven ten voordeele van ’t weeshuis te Neerbosch.

De inhoud bestaat uit ruim 30 grootere en kleinere gedichten (140 blz.) die — is de waardij uit poëtisch oogpunt niet groot — des te meer innerlijke waarde bezitten om den degelijken, Christelijken, ernstigen, in één woord, uitnemenden toon en geest, die in alles op te merken valt. De voorrede, schoon proza, is aandoenlijk schoon en waar. ’t Verblijdt ons dat de schrijver — een vriend der jongelingen — verklaart ook aan hun vereenigingen gedacht te hebben, „waar dikwijls behoefte is aan eenvoudige verzen.”

Het boekje is keurig net uitgevoerd en moge om het doel der uitgaaf als om den inhoud vele koopers vinden. Zij ’t ons echter ten slotte vergund, bij alle belangstelling in ’t lot der weezen, te hopen dat Ds. K. ook eens zijn gaven zal besteden rechtstreeks ten bate b.v. van het *Ned. Jong.-Verb.* Ook dat heeft steun zoo dringend noodig en hoe vaak wordt het vergeten!

EEN SPREKEND BEELD.

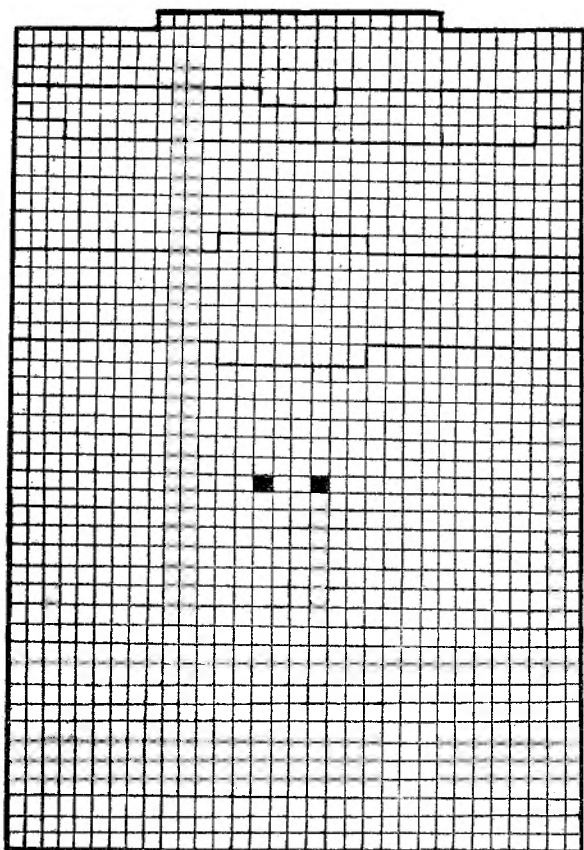
Niet lang geleden vermeldden we, sprekende over den arbeid der zending onder de niet-Christelijke volken, hoe daarvan zoogenaamde *graphische* d. i. geteekende voorstellingen kunnen worden gegeven, die het groote nut hebben, dat de stand der zaken met een oogopslag is te overzien en haast onuitsprechbaar in ’t geheugen blijft.

’t Doet ons genoeg hier een dergelijke teekening te kunnen geven, voorstellende den huidige toestand van de bevolking der aarde in betrekking tot haar godsdienst.

De hiernaast geplaatste teekening vertelt haar eigen geschiedenis. Zij stelt de godsdienstige verhouding van de bevolking der wereld voor oogen, volgens de jongste en meest nauwkeurige opgaven.

Deze plaat werd ’t eerst uitgegeven door het Londensch kerkelijk zendinggenootschap. De blokjes bovenaan stellen voor de **116** millioen Protestanten; vervolgens ziet men de **84** millioen, die tot de zoogenaamde Grieksche kerk behooren; **190** millioen Roomsche-Katholieken; **170** millioen Mohammedanen; tusschen die beiden de **8** millioen Joden — verdreven, verdrukt, maar nooit verdelgd een levend bewijs van de beloften Gods aan de vaderen; en ten laatste de vele blokjes — **856** millioen heidenen — twee derden van het menschedom, nog buiten Christus, zonder God en zonder hoop in de wereld.

De twee zwarte blokjes, te midden van de vele in

het benedendeel, duiden aan de 2 millioen bekeerlingen uit het heidendom.

Niet oneigenaardig heeft men bovenstaande plaat genoemd een *stiltwijgende roepstem* voor de Buitenlandsche Zending. Het oog spreekt tot het oor, en wij kunnen hier iets *zien*, wat wij niet zouden gelooven indien wij het slechts *hoorden*.

Beschouwt, vrienden, deze plaat voor een oogeblik in verband met de feiten, dat:

100,000 heidenen iederen dag sterven;
in sommige Christenlanden er een leeraar is op iedere 800 zielen;
in de heiden-wereld één zendeling voor iedere 400,000;

Dat de schatten van niet weinige menschen bij millioenen zijn te tellen; honderden millioenen voor sterken drank, onnutte weelde enz. worden uitgegeven, terwijl de zending met eenige duizenden, soms honderden moet tevreden zijn. En dan make elk voor zich de slotsom.

VERBLIJDENDE DINGEN

zijn het, die uit het Oosten worden gemeld.

De woorden van Erasmus zijn nog waar en van waarde: „De beslissende overwinning op de Turken zal behaald worden, wanneer zij den geest en de leer van Christus in *ons* leven zien uitgedrukt.”

Al gaat het met de zaak des Evangelies in het Oosten langzaam, zij gaat toch zeker vooruit.

Het Turksche Rijk in Europa en Azië heeft thans een bevolking van ongeveer 33 millioen zielen. Naast den Koran is de wil van den Sultan wet, en zijn gezag is de hoogste rechtbank. Wel is waar, is in 1839 en '56 de godsdienstvrijheid den Turk afgedwongen, maar het was slechts in naam, en nooit inderdaad. Zelfs de Conferentie van 1878 slaagde hier niet in, en thans is de Muzelman nog in doodsgevaar, zoo hij den Christelijken godsdienst omhelst. Het zendingswerk in Turkije beperkt zich daarom bijna uitsluitend — en men lette hier wel op — tot de 16 millioen zielen van de Oostersche Kerken — de Grieksche, Armeniaansche, Nestorische en Koptische genootschappen.

Claudius Buchanan van de kerkelijke zending in Engeland was de eerste, die den zendingsarbeid onder de Turken aanvaardde. Hij begon zijn werk op het eiland Malta, in 1811. Hetzelfde genootschap dat hem zond is thans werkzaam in Konstantinopel. Vooral de Amerikanen arbeiden in het Oosten. De Presbyteriaansche Kerk van Amerika heeft zendingsposten te Abeik, Sidon, Tripoli, en Zahlek en een school te Beiroet, een plaats met 70,000 inwoners. Het Congregationalistisch Amerikaansch genootschap heeft mede een edel werk verricht. Roberts College te Constantinopel is slechts één van de vele vruchten van zijn werk. Negen andere hoogeschoolen leveren het bewijs van voorspoed, onder de rijke zegeningen Gods.

Roberts College werd gesticht door Christopher Q. Roberts, een rijk koopman te New-York, wiens levensbeschrijving men kan vinden in Gal. 6 : 10. Deze school heeft thans 15 professoren, 151 studenten en een bibliotheek met 6,000 boekdeelen. George Washburn, haar edele president, is alom bekend. Deze inrichting, zegt iemand, heeft wellicht meer invloed uitgeoefend dan iets anders om den Christelijken godsdienst en de goede opvoeding in Turkije te bevorderen.

Het Amerikaansch Genootschap heeft thans onder de Turken 163 zendelingen en 105 kerken met 9,171 leden. Het geheel getal inlandsche Christenen in het Turksche Rijk is, volgens Dr. Smith, omstreeks 1000.000. De arbeid van vele jaren heeft slechts eerstelingen ingezameld, maar deze zijn de beloften voor een rijken oogst.

Ook twee Nederlanders nemen aan den arbeid in 't Oosten deel, beide van Ermeloo uitgezonden. 't Zijn de B.B. Spillenaar in Egypte en Nijland in Kanaän.

Mede uit Amerika is het zendingswerk in Perzië begonnen, door middel van het Amerikaansch genootschap in 1834. Later gaf het Zendinggenootschap het werk over in de handen van de Presbyteriaansche Kerk. Thans telt deze in Perzië 13 zendelingen, 15 kerken met 2,199 leden en 122 scholen. De in-

landsche Christenen brachten verleden jaar de aanzienlijke som bijeen van ruim f 6000 voor het onderhoud van den arbeid. Alhoewel met tegenspoed gepaard, gaat het werk snel vooruit. Het Kerkelijk Genootschap telt in Perzië 4 zendelingen en 93 kerkleden.

„Het Evangelie,” zegt de welbekende prediker Jessup, „wint veld in Turkije, zooals nooit tevoren. . . De Sultan heeft het verspreiden van bijbels in alle deelen van zijn Rijk gewettigd. . . . De inlandsche gemeenten zullen zeer spoedig zichzelf kunnen onderhouden. . . . De goedkeuring der regeering rust in het bijzonder op den arbeid van inlandsche predikers. En al deze feiten maken het volk rijp voor het Evangelie.”

H.

UIT HET LEVEN.

Bekeering van een Israëlietische dame.

Eenige jaren geleden diende zich een Israëlietische dame bij een predikant aan, die pas in een gemeente was gekomen. Wjl deze dame in de onmiddellijke nabijheid van den nieuwaangekomen predikant woonde, wilde zij hem slechts een beleefdheidsbezoek brengen. Door bezigheden van den predikant, verzocht deze aan zijn vrouw haar te ontvangen, welke daaraan ook voldeed.

Onder het gesprek echter kwam haar vijandige gezindheid tegen het Christendom duidelijk aan den dag, maar toen ook haar groote onkunde omtrent de Schriften des Ouden en Nieuwen Testaments. Intusschen was ook de predikant weder binnengekomen en mengde zich in het gesprek, doch kon tengevolge van haar onkunde haar ook niet overtuigen. Bij haar afscheid bood hij haar een Bijbel ten geschenke aan, welken zij aannam en waarop zij vertrok. Tehuis komende, borg zij den Bijbel weg, en jaren verlieden zonder dat zij zich de moeite gaf een oog te slaan in Gods Woord.

Op zekeren dag echter had zij in een winkel iets gekocht, en toen zij dit, tehuis komende, uit het papier pakte waarin het gewikkeld was, viel haar oog op eenige verzen uit een stichtelijk boek, hetwelk de winkelier voor pakpapier gebruikte. Het gescheurde papier behelsde een gedeelte van een gedicht, over een jong meisje, dat in verzoeking en groote ellende was gekomen. Dientengevolge werd zij zeer nieuwsgierig naar het slot van deze geschiedenis, en zij begaf zich naar den winkelier, met verzoek haar ook het andere stuk van dit papier te willen geven. Gelukkig kon hij aan haar verzoek voldoen. Zij las het slot van de geschiedenis van het gevallen meisje, dat op haar sterfbed in het bloed van Jezus Christus verzoening voor haar zonden had gevonden.

„Jezus Christus!” riep de Israëlietische dame uit,

„wien heb ik ook eens over Jezus Christus hooren spreken?”

En nu kwam haar het gesprek met den predikant en zijn vrouw, zeven jaren geleden, voor den geest en het haar toen gegeven boek. Van Jezus Christus wilde ze zoo gaarne meer weten, en daartoe kon haar wellicht dit boek wel behulpzaam zijn. Zij zoekt den zoolang vergeten Bijbel op en leest met steeds klimmende belangstelling, totdat zij eindelijk besluit naar denzelfden predikant te gaan, om haar dien Bijbel, waarin zooveel duisters voor haar was, waarvan zij nooit had gehoord, te verklaren.

De predikant was zeer gaarne bereid aan haar verzoek te voldoen, en God zegende dit onderwijs in zijn Woord. De Heere opende haar hart; zij leerde de Schriften verstaan, leerde in Jezus gelooven, en werd spoedig daarna gedoopt, terwijl ze zich openbaarde als een getrouwe volgeling van Jezus Christus.

N.

J. v. D. W.

De Vrijheids Banier, een Nederlandsch blad, dat te Grand Rapids in N.-Amerika verschijnt, deelt het volgende mede: „Een ieder, die den alhier wonenden ouden vader Frans Van Driele kent, weet dat hij nog al eens gaarne van een grapje houdt, en dan naderhand er ook smakelijk over kan lachen. Aangezien hij reeds vroeger gehoord had van zakkenrollers, zoo wilde hij zich 1.1. Maandag bij gelegenheid van de groote vergadering en het bezoek van Mr. Blaine, den bekenden staatsman, eens overtuigen of men zijn zakboekje uit zijn zak kon halen, zonder dat hij het bemerkte. — Hij maakte dus des morgens een oud zakboekje aardig dik met stukjes uit een courant gescheurd, op het eene waarvan hij in het Engelsch schreef: „Als gij dit krijgt, hebt gij toch niets.” Mr. Van Driele begaf zich des namiddags naar Hartman's Hall, waar hij heen en weder gedrongen werd door de menigte; waarom hij elk oogenblik voelde, of hij zijn dik zakboekje nog had. Toen hij echter weder buiten kwam en hij nogmaals voelde, was het wezenlijk weg, zonder dat hij er iets van bemerkte had. — Natuurlijk zal die zakkenroller wel boos geweest zijn, dat een oude Dutchman (Nederlander) hem zoo aardig had beetgenomen.”

H.

Merkwaardige verschijnselen.

Volgens de aantekeningen, welke de heer Noguis over de laatste groote aardbeving in Spanje gemaakt heeft, zijn gedurende dien tijd vijf en twintig schokken waargenomen. Ter plaatse bij den grooten afgrond, die zich bij Guejivar vormde, werd een olijboom van boven tot onderen in tweeën ge-

scheurd, welks helften elk aan eene zijde van den afgrond werden geworpen; dus een gedeelte aan de eene, en het andere aan de tegenovergestelde zijde des afgronds. De kloof moet met verbazende snelheid en ontzaglijk geweld ontstaan zijn. Op gelijke wijze zijn muren en huizen vaneengescheurd; verscheidene daken kregen den vorm een halven cirkel, waarbij de pannen toch aan het dak bevestigd bleven en geen enkele op aarde gevallen is. Bij verscheidene verwoeste huizen schenen de fondamente in den grond gegraven te zijn, als hadden zij de beweging van onderen naar boven gevolgd.

Bronnen zijn verstoep, en weder andere ontstaan. De bodem van de rivier Almaichar is gespleten; zijne bronnen zijn verzakt, zoodat de landen, die aan den oever liggen, niet meer van water kunnen voorzien worden. Bij Santa Cruz is plotseling een bron met warm water tevoorschijn gekomen. De warme bronnen van de Alhama leveren nu meer water dan vóór de aardbeving en hebben hunne chemische samenstelling zoowel als hunne temperatuur geheel veranderd. Vroeger hadden zij eene temperatuur van 47 graden Celsius en een zoutachtig gehalte, nu zijn zij drie graden warmer en houden zwavel in. Bij Albulnas hebben zich ronde kloven gevormd, waaruit vette dampen opstijgen, die kokend heet zijn. Met de schrik en verwoesting, welke de aardbeving heeft teweeggebracht, heeft zij ons ook nieuwe raadsels voorgelegd, waardoor wij te zien kregen, hoe weinig wij nog weten van de bestanddeelen van het hart der aarde.

H. W.

Een staaltje van Amerikaanschen »bluf»

discht het in den Staat Oregon verschijnende blad de »*Alle. Courier*» zijn lezers op in den vorm van een reuzenaardappel. Hierover schrijft het, naar men mededeelt, het volgende:

„Dit buitengewone voortbrengsel van onzen bodem is door A. Kapelle geteeld. Het is 11 voet lang, heeft 3½ voet in doorsnede en een omvang van 9 voet. Zijn gewicht bedraagt 838 pond! Toen Kapelle bij het delven zijner aardappelen op dit monster stiet, dacht hij eerst dat hij den wortel had blootgelegd van een reuzenboom van het geslacht der sedert verdwenen Eucalyptus; totdat de geweldige massa eindelijk als een aardappel tevoorschijn kwam! Twee personen en een span paarden waren 1½ dag bezig om hem uit te graven en op te laden. Daarna werd hij op een grooten rolwagen naar de stad gereden. Bijzonder opmerkelijk is het, dat de stof van dezen reuzenknot zich in niets van zijn kleine broeders onderscheidt.”

Welk een toekomst voor hongerigen!

H.

Kattenmuziek.

Deze uitdrukking is niet maar een aardigheid; zij heeft haar grond in de geschiedenis.

Keizer Karel V liet eenigen tijd vóór zijn afstand zijn zoon Philips als graaf in de Nederlanden hulldigen. Doch de ernstige, in Spaansche terughoudendheid opgevoede prins vond geen vermaak in de vroolijke feesten welke bij die gelegenheid gegeven werden. De Brusselaars echter verzonnen iets, dat zelfs den ernst van Philips aan het wankelen bracht. Op een der wagens van den optocht, te zijner eere gehouden, bevond zich een orgel, waarvan de pijpen uit kooien bestonden, waarin katten van verschillende leeftijd en stem waren opgesloten. Hun staarten waren zoodanig aan de toetsen van het klavier verbonden, dat wanneer de als een beer vermomde organist daarop speelde, dadelijk een onbeschrijflijke kattenmuziek weérklonk, waarbij nog de jonge jeugd als apen, honden en kleine beren verkleed danste. De menigte rolde bij dit schouwspel om van het lachen en zelfs de ernstige Philips kon een glimlach niet onderdrukken. Dit was het eenige lachje, verhaalde men later, dat de Nederlanders ooit op zijn gelaat gezien hebben.

H.

Oolijke advertentie.

„De ondergeteekende zegt hierbij openlijk dank voor het gouden horloge, hem na zijn twaalfjarigen dienst als opzichter door zijn patroon vereerd. 't Is een daad *die navolging verdient.*”

H.

Stijlbloemen.

1. Na zijne vermoording werd Hannibal tot veldheer gekozen.

(Uit een boek over Alg. Gesch.)

2. „Magazijn *in* bedden en veeren.”
(Op een uithangbordje van een manufacturier.)

3. Een agent heeft gisteren de straatjeugd, die bezig was de voorbijgangers met steenen te werpen, door middel van katapulten uiteengedreven.

4. (Uit een Weekblad).

„Als slavinnen hebben de vrouwen natuurlijk minder waarde dan de mannen.”

(Een mannelijke slavin zal, dunkt ons, overal wel zeldzaam zijn!)

5. In een der hier ter plaatse verschijnende dagbladen:

De ondergeteekende maakt zijn geachten begunstigers bekend, dat er na de vertimmering een speciale inrichting is geopend voor Dames en Heerenparuiken, *alsmede voor kale plekken op het hoofd, zoodat ik op dat gebied eenig ben.*

(Gelukkig! het was niet te wenschen, dat er vele zulke inrichtingen bestonden.)

6. J. G. V.... *koop*t, *verkoop*t en *repareert* alle soorten van brillen en lorgnetten, zoowel *bijziende als zwakke gezichten van alle nommers* tot soliede prijzen.

Sttaande reeds van vele jaren bekend op de Noordermarkt bij de *Prinsengracht op markt-dag*. Dagelijks *staande onder de herberg de Ruiter, van Dinsdag tot Zaterdag*. (Dan zal hij wel moê worden.)

7. Burgemeester tot een minister, die het stad-huis bezoekt:

„Dit is de eerezaal, *daar wordt Uw Excel-lentie later ook opgehangen.*”

8. Muziekmeester: „Als morgen de koning komt, wordt er een hymne gezongen; de eerste stro-phe zingt het koor, *en dan valt de heele school in.*”

Een welkom schrijven.

AMSTERDAM, 31 Oct. 1888.

Den WelEd. Heer A. J. HOOGENBIRK,

Red. van Excelsior.

WelEd. Heer!

Vergun mij ingevolge belofte u iets mede te deelen in betrekking tot de stappen, door de Chr. J. V. „Daniël” gedaan tot het verkrijgen van samenwerking tusschen zich en de Vereen. „Onze hulp is van den Heere.”

Het Best. van „D.” werd gemachtigd met het Best. van „O. h.” te onderhandelen, en noodde hetzelfde.

Gisteren 30 Oct. waren tot dat doel die Besturen vereenigd en, werd eerst de kans tot slagen klein, doordien elk begon te gewagen van „onoverkomelijke” bezwaren, spoedig werd aller hart ingenomen door den uitnemend hartelijken toon die onderling heerschte, en bleek duidelijk dat alle aanwezigen, afgedacht van genoemde bezwaren, samenwerking wenschten.

Bij volgende bespreking bleek elk in beginsel aan samenvloeiing voorkeur te geven boven samenwerking, althans toen men vernam hoe tallooze pogingen, vroeger door „D.” aangewend om het laatste te verkrijgen, door anderer stijfhoofdigheid of wat ook schipbreuk leden.

Vorz. noodigde nu tot aandragen van bezwaren, en zonderling genoeg, die waren slechts een vijftal belangrijke en enkele onbeteekenende, en opmerkelijk is zeker dat daarvan de meesten nog werden genoemd door een van „D's.” Bestuur, echter om door de oplossing derzelve „niet steek houden” te doen bewijzen.

Zeker verrassend mag het genoemd, en met innigen dank aan onzen God zij het vermeld, dat, zonder dat lichtzinnig over die bezwaren werd heengestapt, alle aanwezigen saamwerkten om alle bezwaren uit den weg te ruimen, en daarin zoo gelukkig slaagden, dat ten slotte allen het hierin eens waren:

Niets staat ineenvloeiing nog in den weg dan de toestemming der wederzijdsche gewone leden.

Ik houd, M. de R., mij overtuigd, dat gij met mij, en allen wien het geldt, verheugd zijt in dezen aanvanke-lijken uitslag, en dat gij een en ander ervan in ons

blad zult vermelden, waarop ik vooral om twee re-
den gesteld ben:

ten 1e moge het tot navolging wekken.

ten 2e betwijfel ik niet, of gij zult willen aantonen, dat de vrees ongegrond is, die door eenigen is uitgespro-ken, dat men n.l., onzen stap vernemende, zou beweren: „Ziet, „D.” of „O. h.” hebben zich niet meer staande kunnen houden,” en mocht dat ook al ergens gedacht of geuit worden, het ongegronde en dwaze daarvan onder het oog willen brengen.

Zoo spoedig mogelijk, althans hoogstwaarschijnlijk in Nov. a.s. zal, zoo de Heere wil, een Verg. gehouden worden van alle ? leden van de beide vereenigingen, waarop Besturen hopen, dat een gunstig besluit zal worden genomen.

Ook wat daar besloten wordt, hoop ik UEd. spoedig te doen weten.

Met de meeste achting verblijf ik

UEd. dienaar en vriend

W. SWAGERMAN.

(We verblijden ons hartelijk over wat aanvankelijk is bereikt, temeer wijl we weten dat ook bij een derde jongelingsvereeniging hier ter stede zich eenzelfde streven openbaart. Vereenigingen als D. en anderen *kunnen* wel op zichzelf blijven staan, maar in een geregeld huishouden komt niet voor elk kind een afzonderlijke bakker of slachter en zit men niet ieder aan een afzon-derlijke tafel. Dit begrijpen de vrienden — en zij doen wijs.)

RED.

B E R I C H T.

Wij vernemen, dat het Amsterdamsch Jongelieden-genootschap ten behoeve der Zendingzaak, een der zijtakken van de Vereeniging ter verbreiding der Waarheid, het voornemen heeft opgevat in het begin van 1889 een *Bazar* te houden ten bate van een op de Sangi-eilanden op te richten *Opleidingsschool voor christelijke inlandsche Onderwijzers en Hulpers*. De schreiende behoefte aan een dergelijke inrichting is door den zendeling Kelling, reeds 32 jaar met zegen aldaar werkzaam, in een brief, opgenomen in N°. 5 1888 van het *Geillustreerd Zendingblad, Orgaan van het Java-Comité*, duidelijk en uit-voerig aangetoond. De jongste zoon van vader Kelling, Paul Kelling, die onlangs als hulpprediker is geëxami-neerd, zal aan het hoofd dier opleidingsschool geplaatst worden.

Eerstdaags zal het Bestuur van bovengenoemd Jonge-lieden-genootschap deswege eene *Circulaire* aan de Zen-dingsvrienden doen toekomen.

(Men lette er wel op, dat het Amst. Jongel. Gen. *geen* Jongelingsvereeniging is; anders zou zulk een werk buiten haar gebied liggen. We verblijden ons echter als altijd, als jongelieden voor de Zending arbeiden in *daar-toe aangewezen* kringen en nemen dus gaarne op verzoek 't bovenstaande op. Kome de school spoedig!)

RED.

D r i n g e n d

verzoeken we den velen inzenders op de laatste prijs-vraag om, voor zooverre ze 't niet reeds deden, alsnog hun ouderdom op te geven. Ook houde men voor 't vervolg wel in 't oog, dat de naam er in een *gesloten* briefje dient bijgevoegd.

Druk van P. Groenendijk.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

EEN TROUWE VRIEND

VAN

PRINS WILLEM VAN ORANJE.

VI.

Stel u thans den toestand voor, waarin zich onze wakkere Geus bevond. In een diepen kelder, „een akelig gat”, — dus meldt de geschiedenis — „waarin nimmer zon of maan scheen, en waar men niet overeinde staan kon,” zuchtte nu onze Veersche admiraal, „met een gewicht van zestig ponden ijzer aan de voeten”, terwijl dag en nacht een schildwacht de deur van zijn kerker bewaakte. Hoe zal hij temoede geweest zijn, wanneer hij dacht aan zijne vrouw en kinderen, aan den Prins, aan zijne vrienden, aan zijne strijdgenooten en aan zijn land en volk. Moest hij nu gevangen zitten, terwijl de dageraad der vrijheid over Nederland opging en God kennelijk der Geuzen wapenen zegende? o, Het was hard voor hem, thans gebonden in een kerker te versmachten, terwijl zijne broeders zich in het heetst van den strijd bevonden. En hoe zou zijne toekomst zijn? Zou men hem toch niet ten slotte door beulshanden om het leven brengen, en hierdoor op hem den dood van Pacieco wreken?

Het was moeilijk voor hem onder dit alles kalm en gelaten te blijven, en af te wachten wat God over hem beschikte. Toch twijfel ik er niet aan,

of hij zal vaak in dat donker verblijf zijne knieën voor God gebogen en Hem gesmeekt hebben om berusting in zijn wil. Ook houd ik het ervoor, dat de muren van zijn kerker meermalen de stomme getuigen en hoorders zullen geweest zijn van den Datheenschen psalm, die van zijne lippen vloeide, bijvoorbeeld woorden als deze:

Helpt ons, Heer, Gij zijt ons toevlucht alleyne,
Opdat geëert werd' uwen name reyne;
Verlost ons, en wilt ons t'samen vergeven
Ons' sonden, door uw' goedheyt hoogh verheven.
Dat men tot uwen spot
Niet segg': waer is haer Godt?
De boose wilt benouwen,
En wraek over al doet
Van uwer knechten bloet,
Dat wij 't mogen aenschouwen.

Toch, in weerwil van dezen pijnlijken toestand, mocht hij de behandeling, die men hem aandeed, nog dragelijk vinden; want — om u eens een blik te gunnen in de merkwaardige behandeling van sommige gevangenen in dien tijd — niet slechts stond men hem toe dag en nacht kaarsen te branden, maar men lei hem zelfs de vraag voor, wat hij gedurende zijne gevangenschap verkoos te eten en te drinken. Dat wil zeggen: hij mocht éene spijs en éene soort van drank kiezen, waarbij bepaald werd, dat hij dan niets anders te eten of te drinken zou krijgen. De Rijk verkoos „kalfvleesch

en deelwijn," zegt de geschiedenis, — (waarbij ik denk, dat met dit laatste water en wijn bedoeld wordt.) Spoedig walgde hem deze kost en hij kreeg sedert zulk een afkeer van kalfsvleesch, dat hij dit na zijne bevrijding nooit meer heeft aangeraakt.

De Rijk moest ontzaglijk lijden; toch week nooit de hoop van hem, dat God hem uit dezen kerker zou verlossen. De weg hiertoe werd hem zelfs door zijne vijanden aangewezen, daar men hem een rang in 's Konings dienst aanbood, zoo hij de zijde van den Prins wilde verlaten; maar met verontwaardiging sloeg De Rijk dit aanbod af. „Ik blijf den Prins getrouw tot aan mijn dood," zeide hij, „en zal tot aan mijn laatsten snik mijn vaderland liefhebben."

Gij vraagt wellicht: „Waarom bracht men hem niet om het leven? Waarom spaarde men hem eigenlijk, nu men toch, nadat hij reeds langer dan een halfjaar in den kerker gesmacht had, overtuigd was, dat men dezen standvastigen vriend des vaderlands en van den Prins tot geen andere gedachten kon brengen?"

o, Ongetwijfeld zouden de Spanjaarden gaarne korte metten met hem gemaakt en hem, hetzij openlijk of in stilte, opgehangen hebben; maar zij durfden dit niet te doen en wel om de volgende reden.

Gij herinnert u, dat de Geuzen Middelburg ingesloten hielden en de stad wilden dwingen, hare poorten voor Oranje te openen. Langen tijd — bijna twee jaren — hield Middelburg het uit; doch eindelijk werd de bevelhebber Mondragon genoodzaakt zich aan den Prins, die zich in Zeeland bevond, over te geven, 19 Febr. '74. Hierbij werden o.a. de volgende voorwaarden aangenomen. Mondragon zou met zijne bezetting, met vliegende vaandels, geweer en bagage, de stad uittrekken, mits hij op zijn woord van trouw beloofde, binnen twee maanden terug te komen, indien hij niet geslaagd was, om Filips van Marnix, Jacob Simonsz De Rijk en eenige andere Geuzen-hopliden uit de gevangenis te verlossen en op vrije voeten te doen stellen.

Mondragon, schoon Spanjaard in zijn hart en zijn Koning getrouw, had toch een eerlijk gemoed en wilde zijn woord gestand doen. Hij deed terstond de noodige stappen om de vrijheid voor Aldegonde en De Rijk te verwerven; maar de Spaansche landvoogd stuurde hem telkens met een kluitje in het riet. Alva zou nooit toegestaan hebben, dat De Rijk ontslagen wierd, en zonder aarzelen zou hij het doodvonnis aan hem voltrokken hebben, om het even of Mondragon ook nog zulke sterke beloften gedaan had. Maar Alva had, 18 Dec. '73, het land verlaten, beladen met den vloek van duizenden weduwen en weezen zijner slachtoffers, en was opgevolgd door Requesens, die ook niet van zins was De Rijk los te laten. Hij belette zelfs Mondragon om als 's Prinsens gevangene terug te keeren,¹⁾

¹⁾ Zie v. Vloten, Nederland tijdens den opstand, II, bladz. 21, noot.

en hoopte wellicht, dat De Rijk door uitputting van krachten het leven zou verliezen, of, hetzij door nieuwe beloften, hetzij door hem schrik aan te jagen, voor 's Konings dienst zou te winnen zijn. Mondragon echter hield aan, en thans wilde Requesens nog eerst het uiterste beproeven. Ziende dat beloften en eerbewijzen niets op De Rijk vermochten, sloeg hij een weg in, die even wreed als laag was. Hij liet op het slotplein een schavot oprichten, en nadat de heul reeds twee ongelukkigen onthalsd had, wier bloed nog van de planken droop, werd De Rijk uit zijn kerker gehaald en hem het doodvonnis voorgelezen, dat terstond zou uitgevoerd worden, zoo hij het aanbod van Requesens, om in Spaanschen dienst te treden, afsloeg. Requesens meende hierdoor twee vliegen in een klap te vangen. Zoo De Rijk toch in 's Konings dienst was overgegaan, kon de Prins hem niet meer terugeischen en zou tevens Mondragon van zijne belofte ontslagen wezen.

Het was een hard oogenblik voor onzen Geus. Het gezicht van het bloed der lijken deed hem rillen, en de gedachte zijne vrouw en kinderen nooit weer te zien, maakte hem schier waanzinnig. Maar hoe? Zou hij, de man, die zijn vaderland liefhad en den Prins trouw had gezworen, een verrader worden? Zou hij een vijand worden van allen, die hij liefhad en in dienst treden van een koning, dien hij om zijne tirannie verachtte? Neen, dat nooit. „Neem mijn leven!" riep hij uit. „Ik wil geen verrader zijn. Vive le Geus! Leve Oranje!" Requesens was woedend en het bevel werd gegeven De Rijk ter dood te brengen. Reeds maakte zich de heul gereed dezen last uit te voeren, toen er plotseling een groote beweging onder de soldaten van de slotwacht ontstond. Het waren meest oude krijgers, die onder Mondragons bevel reeds menigen bloedigen strijd hadden medegemaakt en die den grijzen slotvoogd liefhadden. Mondragon, die zich aan het Hof te Brussel bevond, was het plan van Requesens te weten gekomen en had terstond aan zijne vrouw een brief geschreven, waarin hij haar verzocht alle pogingen aan te wenden om het voornemen van den landvoogd te verijdelen, tevens verklarende, dat, zoo Requesens den Geuzen-hopman niet losliet, hij zich oogenblikkelijk naar den Prins van Oranje zou begeven, en zich als zijn gevangene beschouwen. Dit had de gewenschte uitwerking. Hoe en op welke wijze Mondragons vrouw aan het verlangen van haar man voldaan heeft, meldt ons de Historie niet. Misschien heeft zij zichzelf naar Requesens begeven en De Rijks invrijheidstelling afgesmeekt; misschien ook heeft zij door hare tuschenkomst de soldaten en Spaansche hoplieden tot verzet tegen deze schandelijke daad aangespoord, — maar hoe dan ook, zij heeft haar doel bereikt en — dus meldt de Historie — „na veel morrens gaf de landvoogd in zooverre toe, dat De Rijk op vrije voeten werd gesteld."

Welk eene uitkomst voor onzen Geus, na langer dan negen maanden in Spaansche gevangenschap gezucht te hebben, eindelijk weder de frissche lucht te mogen inademen en — vrij te zijn. Hoe vurig zal hij God gedankt hebben! Hij kon thans instemmen met den psalmist:

Die op den Heere vast betrouwen,
Die sullen niet vergaen,
Maer eeuwig blijven staen.
Ja, soo vast in allen benouwen,
Als de bergen van Zion plegen,
Sonder bewegen.

Gij raadt wel, waarheen zich nu De Rijk terstond begaf. Welke stad was hem dierbaarder dan Amsterdam, waar zijne vrouw en kinderen waren? Hij spoedde er zich dan ook heen, en ik behoef u niet te verzekeren, dat hij met open armen werd ontvangen! Sedert drie jaren had hij niemand der zijnen gezien, en menigeen had hem reeds dood verklaard, althans — zoo verhaalt een geschiedschrijver — zijne vrouw had alreede het kleed der weduwe omgehangen. En nu stond hij, als uit den dood verzezen, voor haar. De scheiding was smartelijk geweest, maar het wederzien dan ook des te schooner.

Maar hoe durfde De Rijk het wagen naar Amsterdam te komen? Er was immers een banvonniss tegen hem uitgevaardigd en Alva's bloedraad had hem toch vogelvrij verklaard.

Laat mij u zeggen, dat — zooals gij u herinneren zult — Alva reeds het land had verlaten. De tiran was, als met de Noorderzon, vertrokken, en zijn Amsterdamsche schuldeischers hadden het nakijken. Bemind was hij nooit geweest, wel gevreesd en gehaat; en ofschoon Amsterdam nog steeds Spaanschgezind was, ademde de regeering aldaar toch veel vrijer, toen de landvoogd voorgoed was vertrokken. Ook de burgerij herleefde; vele harde maatregelen en dwangmiddelen werden afgeschaft en oogluikend werden de aanhangers van den Prins toegelaten, zoodat dan ook De Rijk binnen Amstels veste mocht komen, vooral daar door zijne invrijheidstelling te Gent het bewijs gegeven was, dat men het banvonniss tegen hem had opgeheven.

Hij mocht echter niet lang het voorrecht genieten te zijnen huize te vertoeven. Zoodra de Prins van Oranje De Rijks terugkomst vernam, ontbood hij hem naar Delft, en daar, in het St. Aagtenklooster, de woning van den Prins, had een tooneel plaats, dat ons aan de eene zijde doet zien met welk eene gehechtheid de Prins aan zijne vrienden kleefde, maar ook aan den anderen kant, hoe trouw zijne vrienden voor hem waren. Inderdaad, — dus zegt een schrijver — in de levensgeschiedenis van Prins Willem verdient de trouw zijner vrienden en volgelingen een eervolle vermelding. Allen die het geluk hadden hem van nabij te ken-

nen, beminden hem zeer, en zoo groot was de liefde, die men hem toedroeg, dat toen hij zich eens tusschen van scheepskapiteins bevond, deze zwoeren hem trouw te zullen blijven tot den laatsten droppel bloed, en liever nood en gebrek te willen lijden dan zijne zaak te verlaten. En aan trouwe vriendschap had Oranjes hart groote behoefte, vooral in die tijden, toen de nood prangde en hijzelf in duizend gevaren verkeerde. Maar ook even trouw was hij voor de zijnen. Hij vergat ze nooit, en dikwijls vindt men in zijne brieven het verlangen uitgedrukt dezen en genen zijner aanhangers te zien, voor wie hij ook tot God bad, vooral wanneer zij zich op het oorlogsveld of in banden en gevangenis bevonden.

En dit laatste was met menigeen het geval. Onder anderen met Oranjes boezemvriend Filips van Marnix, heer van St. Aldegonde.

Het is hier de plaats niet om u dien man te beschrijven, die zich niet slechts als een fijnbeschaafd edelman, als een groot taalkenner, scherpzinnig vernuft, als dichter en staatsman, als de vervaardiger van ons geliefd Wilhelmus van Nassouwen, maar ook als een innig vroom Christen heeft doen kennen; een man, die met recht de ziel van den opstand onzer vaders tegen Spanje kan genoemd worden, en onder wiens afbeeldsel de dichter G. Brandt zoo geheel naar waarheid het volgende quatrain heeft gesteld:

Hier zien wij Marnix nog, dien Brussel braght in 't leven,
Den schrand'ren Edelman, die 't Paapendom deed beven;
Den Tolk der Bijbeltaal, op maat, en zonder maat,
Den Predikant voor 't hof, den Raadsman voor den Staat.

Ik herhaal, de ruimte, aan De Rijk gewijd, gebiedt mij slechts deze enkele woorden over Marnix te zeggen, temeer daar het mijn voornemen is in een mijner volgende verhalen ons volk meer van nabij met dezen grooten man — en toch zoo klein in eigen oog — bekend te maken.

Welnu, Marnix van St. Aldegonde zuchtte op het oogenblik, dat de samenkomst tusschen den Prins en De Rijk plaats had, nog in de gevangenis. Bij de verdediging van Maassluis, waar het krijgsvolk hem lafhartig verliet, werd hij door den Spaanschen veldheer Romero gedwongen zich over te geven en naar Utrecht vervoerd, waar hem het kasteel Vreedenburgh tot gevangenis aangewezen werd. Hier hield hij zich bezig met de vertaling der Psalmen en was zijn toestand als gevangene tamelijk dragelijk.

Ware zijne gevangenneming eenige maanden vroeger geschied, reken erop, dat Romero hem niet naar Vreedenburgh, maar naar het schavot zou gezonden hebben, om daar onthalsd te worden; want elke Spanjaard wist, dat Marnix de Jonathan was van den Prins, en dat men Oranje niet smartelijker zou kunnen treffen, dan door hem dezen vriend voor altijd te ontnemen. Maar de landvoogd waagde het niet de handen aan Marnix te slaan. Immers, de

graaf van Bossu, die inplaats van Prins Willem door den Koning tot stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht benoemd was, had gepoogd de Watergeuzen uit de Zuiderzee te verdrijven, maar werd door deze wakkere mannen, October 1573, gevangen genomen en naar Hoorn overgebracht, waar hij zoolang moest blijven, totdat hij tegen andere aanzienlijke gevangenen, vooral Marnix, zou uitgewisseld worden.

Dit was de reden, waarom Romero onzen Marnix niet aandurfde, en beiden, zoowel Aldegonde als Bossu, bleven gevangen, want de Prins wilde zijn evenknie niet loslaten, en Requesens talmde ermede aan Marnix de vrijheid te schenken.

Aldus stonden de zaken, toen De Rijk het St. Aagtenklooster te Delft binnentrad. De Prins verwelkomde hem hartelijk en schudde hem welgemeend de hand; want hij wist, wie De Rijk was, wat deze reeds voor hem gedaan en geleden had, en dat, zoo alle Nederlanders dachten en handelden als deze trouwhartige en moedige man, er weldra geen Spanjaard meer in het land zou zijn.

Toch, temidden van de blijdschap dezen vriend weder te zien kwam er een wolk van droefheid op het gelaat van den Prins, die meer dacht aan ander, dan aan eigen lijden. Het smartte hem, dat Aldegonde nog steeds een gevangen man was. Reeds waren er vele maanden verstreken over den tijd, tusschen den Prins en Mondragon bepaald; maar noch Marnix, noch de dappere verdediger van Middelburg waren verschenen. De Prins had geen reden om te gelooven, dat Mondragon zijn woord niet gestand zou doen, maar begreep best, dat de Spanjaard door Requesens verhinderd werd zich in gevangenschap te begeven. Elken dag zag hij dus tevergeefs uit naar Marnix komst, en eerst toen hij de bevrijding van De Rijk vernam, ja toen deze voor hem stond, kwam er een straal van hoop in hem op, dat ook voor zijn Jonathan het uur der verlossing zou aanbreken.

En hiertoe moest De Rijk medewerken.

De Prins verheelde hem zijne smart niet en deed hem de vraag: „of hij het hart hadde om weder te keeren tot den vijand, en Mondragon tot volle nakomen van zijne trouwe en belofte te verplichten?”¹⁾

Ik stel mij voor, dat onze Geus, die getoond had voor zwaard noch kogel te vreezen, wel eenigszins verbleekt zal geworden zijn, toen hem deze vraag gedaan werd. Hij was pas aan den ijzeren klauw van den Spanjaard ontkomen, en had maanden achtereen al de ellenden van een onderaardschen kerker en de schandelijke bejegening van den vijand ondervonden, en zou hij zich thans opnieuw in het hol van den tijger wagen? Ik denk ook wel, dat hij

¹⁾ Eigen woorden van den Prins volgens den geschiedschrijver Hooft.

de vraag van den Prins een oogenblik ernstig overwoogen zal hebben; maar toen hij op het gelaat van Oranje zag, hoezeer deze leed om het gemis van zijn vriend, aarzelde hij niet langer: hij wilde voor den Prins geen mindere vriend wezen, dan Aldegonde voor Oranje was.

„Ik ben bereid,” was zijn antwoord, „dezen dienst aan Uwe Doorluchtigheid en ter wille des vaderlands te bewijzen.”

De Rijk had echter eenige voorwaarden.

Gij herinnert u, dat hij den Prins door Basius / 6000 terleen had verstrekt, welk geld, toentertijde een zeer aanzienlijke som, hem nog niet was teruggegeven. Waarschijnlijk was ook zijn vermogen, tijdens hij de wapenen tegen Spanje had opgevat, zeer verminderd, zoodat hij, wel niet met bezorgdheid, maar toch ook niet zonder zorg de toekomst voor vrouw en kinderen tegemoet zag, wanneer zijne zending naar Brussel mocht mislukken, waarvoor gegronde vrees bestond. Hij verlangde dus — en was dit niet billijk? — deze gelden terug, voordat hij de reis aanvaardde; althans, hij wilde de zekerheid hebben, dat zijn gezin door zijn dood, dien hij tegemoet zag, niet tot armoede zou vervallen. Het leven had hij voor den Prins en ten beste des lieven vaderlands veil, maar de zorg voor de zijnen kon en mocht hij niet van zich afschudden.

Welnu, de zekerheid, dat hem deze gelden geworden zouden, werd hem verstrekt. Maar op een voor ons onverklaarbare wijze. De historieschrijvers Hooft, Kok en anderen vermelden, dat hem tot waarborg voor die som een graafschap in Schotland werd aangeboden. Zonderling aanbod! Wie zou hem dat graafschap geven? De Prins? Maar deze bezat, voorzoover wij weten, geen graafschap in Schotland, en de Staten hadden in dat land over geen duimbreed gronds te beschikken. Wat mij betreft, ik heb het als eene schrijf- of drukfout aangezien, zoodat men inplaats van Schotland, Schoterland moet lezen. Schoterland telt ruim achttien dorpen, groot genoeg om daarvan een graafschap te vormen. Maar het kan zijn, dat ik mij bedrieg. In elk geval, De Rijk scheen met deze toezegging tevreden te zijn en vertrok.

Het afscheid van vrouw en kinderen zal hem ditmaal zeker zeer moeilijk gevallen zijn, maar zijn vertrouwen op de hulp en mogendheid des Heeren was niet geschokt. Gelijk zijn Heiland en Verlosser niet was gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijne ziel te stellen tot een rantsoen voor velen, zoo wilde ook hij als een trouwe vriend Oranje en het land dienen, ja, desnoods zijn leven geven, om dat van anderen te behouden.

Vol moed begeeft hij zich op reis, komt te Brussel, treedt onverschrokken voor Mondragon, herinnert hem aan het verpande woord, en houdt zoolang aan, totdat de Spanjaard, het gepleegde onrecht

ten volle inziende, ten aanhoore van den landvoogd uitriep: „Zoo Aldegonde niet in vrijheid gesteld wordt, dan bega ik een stuk, waarvan het geheele land gewagen zal.” Nu moest Requesens wel toegeven, en niet slechts ontving Marnix (October '74) zijne vrijheid, maar ook drie andere aanhangers van den Prins werden uit de gevangenis ontslagen.

En wat ons het meest verbaast, niemand deed De Rijk eenige moeite aan, zoodat onze moedige Geus weldra aan den Prins de boodschap kon overbrengen, dat God hem in zijne zending gezegend had.

Tot mijn spijt kan ik u niets meer van De Rijk berichten. Sedert October 1574 zwijgt de geschiedenis van hem. Waarschijnlijk heeft hij zich door zijne vrouw en familie laten bewegen het geuzenzwaard weder met de korenmaat te verwisselen. Maar wat wij van hem geboekt vonden, was genoegzaam, om hem u voor te stellen als een trouwe vriend van Oranje en het Vaderland, als een oprecht, ijverig Christen, als een dappere Geus, wel „niet vrij van de ongeregelheden en ondeugden zijns tijds en zijner spitsbroeders,”¹⁾ maar een man, — volgens Bilderdijk — van goeden wil en welmeenendheid.

Zijne nagedachtenis zal onder ons gevestigd blijven, en waar men Willem van Oranje voorstelt temidden van zijne vrienden en aanhangers, daar geve men ook eene eereplaats aan Jacob Simonsz. De Rijk.

EEN OOSTERSCH HEILIGDOM.

Wat Jeruzalem is voor den Jood, Benares voor den Hindoe, Rome voor den pausgezinde, dat is voor den Mohamedaan het heilige Mekka op de Westkust van Arabië.

Ter bedevaart naar Mekka trekken jaarlijks de duizenden bij duizenden uit de Mohamedaansche wereld, hoever haar grenzen zich ook uitstrekken. Wie weet niet hoe sterk in de laatste jaren het getal *Hadjis*, dat is teruggekeerde bedevaartgangers, in onze Oost toenam. Ontzaglijke menigten uit alle oorden ontmoeten te Mekka elkander telken jare. Minstens eens in zijn leven moet elk Muzelman derwaarts een bedevaart doen.

Het is voor den „ongeloovige” niet gemakkelijk tot Mekka en zijn heiligdom door te dringen. Dit laatste is het, 't welk de duizenden bij duizenden trekt. Hun doel is, de Kaäba, de tempel der stad, het groote aantrekkingspunt, voor al wat in den valschen profeet gelooft. Lang heeft men in 't onzekere omtrent deze Kaäba verkeerd, doch onze tijd is een, waarin alle geheimenissen der aarde worden door-

zoekt. Zoo is dan ook de Kaäba voor het Westen geen geheim gebleven, wat moeite en gevaar ook aan de ontraadseling waren verbonden.

Genoemde „heilige en onschendbare” tempel was weleer ook het voornaamste heiligdom van den sterrendienst der oude heidensche Ismaelieten (welke door Mohamed tot zijn godsdienst werden bekeerd). Omtrent het ontstaan daarvan wisten zij het volgende te vertellen:

Toen Adam en Eva gezondigd hadden, werden zij door den aarts-engel met zooveel geweld uit het Paradijs geworpen, dat zij op verschillende plaatsen, mijlen ver van elkander, neerkwamen! Na rusteloos zoeken, vonden zij eindelijk elkander weder op de plaats, waar thans Mekka staat. In 't zweet zijns aangezichts zijn brood etende, werd Adam hier inzonderheid gekweld door de begeerte, om een heiligdom te bezitten, gelijk hij er een in het Paradijs bezeten had. Eindelijk werd die begeerte vervuld; want uit den hemel daalde de lang gewenschte en vurig afgesmeekte tempel neer.

Na Adams dood echter verdween de tempel weder, en eerst Abraham en Ismael bouwden geheel naar het voorbeeld van den verdwenen tempel een nieuwen, de tegenwoordige Kaäba. Dat werk werd hun wat gemakkelijker gemaakt door een steen, die hun tot steiger diende, en zich verhief of daalde al naar hun werk het vorderde. Die steen bevindt zich daar nog, en de indrukken van Abrahams en Ismaels voeten zijn er nog op te zien.

Dicht bij den ingang metselden zij een steen in den muur, die ook Kaäba heet, en insgelijks een bijzondere geschiedenis heeft. Die steen werd, naar luid der legende, terstond na Adams zonde uit den hemel geworpen. Vervolgens is hij bij den zondvloed door den engel Gabriël uit het water opgehaald en in den binnensten hemel bewaard, tot den tijd dat Abraham de Kaäba bouwde. Toen gaf hij hem aan dezen aartsvader, opdat die hem als voorwerp van vereering in den tempel zou leggen.

Deze steen, die nu op een hoogte van anderhalf el boven den grond in den muur zit, heeft een eironden vorm, en bestaat uit twaalf stukken, die door een cement van pik en zand aaneen worden gehouden; hij is omgeven door een zilveren lijst van 8 à 9 duim breed. De vereering, welke men dezen steen toebrengt, bestaat daarin, dat men er de handen oplegt en hem kust. Daarvan heeft hij een donkere, bruinroode kleur gekregen, want oorspronkelijk moet hij sneeuw wit geweest zijn.

De tempel zelf staat temidden van een vierkante ruimte, 250 schreden lang en 200 schreden breed, met zuilengangen rondom. Het gebouw is bijna kubiek, 16 schreden lang, 14 breed en 13 à 14 ellen hoog. Het heeft maar één ingang 2½ el boven den grond, die slechts driemaal 's jaars geopend wordt, en waarvoor dan een losse trap wordt geplaatst. Het is van buiten rondom bekleed met

¹⁾ Zie v. Groningen, de Watergeuzen. Bladz. 475.

zwarte zijde, omzoomd met een strook van goud borduursel en waarop tal van spreuken uit den Koran zijn aangebracht. *Jaarlijks* wordt dit omkleedsel vernieuwd, en de gebieders van Turkije achten het hun schoonste voorrecht telken jare de Kaäba zulk een nieuw, kostbaar gewaad te mogen vereeren. Wanneer het oude weggenomen wordt, vechten de pelgrims om de lappen, teneinde die als heilige reliquieën te bewaren of te verkopen.

Van binnen is het gebouw slechts één groote zaal, die op twee pilaren rust, en geen ander licht ontvangt, dan door de opening van de deur. Het benedenste gedeelte der muren tot op anderhalve el boven den vloer is bedekt met schoon, wit marmer, vertoonende opschriften en sierlijk beeldhouwwerk; de zuilen zijn tot op dezelfde hoogte bekleed met gebeeldhouwd aloë-hout. Het overige der muren en der zuilen, alsmede de geheele zoldering is behangen met dikke, roode zijde, rijk geborduurd met bloemen en opschriften in groote, zilveren letters. Tusschen de zuilen hangt een aantal lampen, naar men zegt van louter goud. De vloer is belegd met marmer van verschillende kleuren. Overigens is er niets in, geen beelden, geen schilderijen zelfs; want Mohamed was een groot vijand van beeldendienst; hij verbood zelfs zijnen volgelingen het schilderen van menschen of dieren; ook geen altaren; alleen een paar steenen. Behalve dien reeds gemelden steen in den muur, ligt nog op den vloer de steen, welke Abraham en Ismael tot steiger diende, en op eenigen afstand daarvan nog een witte steen, waaronder zich, naar men beweert, het graf van Ismael bevindt.

Naar de meening der Mohammedanen zijn *zeventig duizend* engelen belast met het bewaken van dezen tempel, die zullen hem overvoeren naar het Paradijs, zoodra de bazuin van het laatste oordeel zal weerklinken. Het aantal geloovigen, dat dit heiligdom zou kunnen bevatten, is door geen cijfers uit te drukken. Al waren zij er allen in, de geheele honderd tachtig millioen, er zou nog plaats genoeg overblijven voor de volken om te bidden. Natuurlijk, want de engelen zouden dan de muren uitzetten, en de grootte der personen verminderen!

In den voorhof, die den eigenlijken tempel omgeeft, staan rondom het heiligdom verscheidene kapellen, die tot bidvertrekken dienen, en niet ver vandaar een koepel, die de put *Zezem* bevat. Het water daarvan geldt als een geneesmiddel voor allerlei kwalen; hoe meer men er van drinkt, hoe grooter de gezondheid, die het aanbrengt. De pelgrims drinken er dus van, zooveel zij maar kunnen. Zelfs de doode heeft er voordeel van, wanneer zijn lijkkleed met dit water doorweekt is. Verder wordt het ook gebruikt, om te dienen tot de bij plechtige gelegenheden voorgeschreven reinigingen, en daarom door alle Mohamedaansche landen verzonden. Nog staat in dezen voorhof een preekstoel van sierlijken

vorm, een echt kunststuk, van schoon, wit marmer, met gebeeldhouwde sieraden.

Het is voorzeker niet aanstonds gemakkelijk te begrijpen, hoe nog zes à zeven eeuwen nadat het Christendom reeds in de wereld zijn tocht begonnen was, er zoovele duizenden en millioenen zijn gevonden die een godsdienst, welke dergelijke dwaasheden huldigt, aannamen en vasthielden. Trouwens het Mohamedanisme is een der grootste raadseln van de wereldgeschiedenis. Evenwel voor het verschijnen sel bovenvermeld, zijn zeer gegronde en duidelijke oorzaken aan te geven. We willen hier slechts op één wijzen, namelijk deze:

Bij Mohameds optreden waren in Arabië drie godsdiensten aldaar met elkander in botsing gekomen, namelijk het Sabeïsme (sterrendienst) der oude, Arabische zwervende herdersstammen, het Jodendom en het Christendom. Dit bracht Mohamed ertoe te ondernemen die drie godsdiensten tot een algemeen ineen te smelten.

Aan het Jodendom ontleende hij het geloof aan één God; en in overeenstemming met het Christendom achtte hij de Mozaïsche inzettingen vervallen. Zoo was hij dan gezonden om het werk van Mozes en van Christus te voltooien. Beide waren profeten, maar Mohamed is *de* Profeet. Hoe nu echter het Christelijke element in Mohameds leer tot zijn recht kwam, daartoe volsta ten slotte hier als proeve slechts wat van onzen Heere Jezus in de Mohamedaansche boeken gezegd wordt:

„Jezus, de zoon van Mozia werd geboren in Beyth'ul Cahhm (veemarkt). Jezus Christus, de groote profeet, werd geboren uit een maagd, door den adem van den aartsengel Gabriël, den 25 December 5584; onder de regeering van Herodes, en in het 42ste jaar van Augustus, den eersten der keizers. Hij ontving zijn zending op 30jarigen leeftijd, na zijn doop door Johannes den Dooper in de wateren van den Erdenn. Hij vermaande het volk tot bekeering. God gaf Hem macht om groote wonderen te doen. Hij genas melaatschen, gaf blinden het gezicht, wekte dooden op, wandelde op de wateren, en gaf zelfs door zijn adem leven aan een van klei gemaakten vogel.

Door honger gekweld, temidden van zwaar lijden en vurig gebed, ontving Hij met Zijn Discipelen van den hemel een tafel, met een kleed bedekt en voorzien met gebakken visch, vijf brooden, zout, azijn, dadels, olijven, granaatappelen en allerlei versche groenten. Zij aten allen, en gedurende veertig achtereenvolgende avonden vonden zij die hemelsche tafel op dezelfde wijze voor hen gereed. Zoo staafde deze Messias der volken zijn apostelschap door een menigte van wondervolle werken. De eenvoud van zijn verschijning, de nederigheid van zijn omgang, de gestrengheid van zijn levenswijze, de wijsheid van zijn voorschriften en de zuiverheid van zijn ziel zijn boven het bereik der menschelijke natuur.

Maar de verbasterde, ontaarde Joden vervolgden Hem, ja, eischten zelfs zijn dood. Door Judas verraden, en op het punt van voor de woede zijner vijanden te bezwijken, werd Hij weggerukt naar den hemel, en die afvallige apostel, veranderd in gedaante van zijn Meester, wordt voor den Messias gehouden, en ondergaat de foltering van het kruis, met al de smaadheden, die men gedacht had dien bovennatuurlijken mensch, dien grooten Heilige, dien doorluchtigen Profeet aan te doen. Zoo zijn dan Enoch, Rhidir (Mozes?) Elias en Jezus de vier profeten, die de bijzondere gunst ontvingen om levend in den hemel te worden opgenomen.

Evenwel, vele Christenen gelooven, dat Jezus waarlijk gestorven, en daarna opgestaan en ten hemel gevaren is, gelijk Hij zelf voorzegd had aan zijn twaalf apostelen, wien Hij opdroeg het Woord Gods aan alle volken der aarde te verkondigen."

't Is een aangrijpende treurige gedachte, dat bijna 200 miljoen onzer medemenschen met dergelijke leugenen in hun rechterhand verloren gaan, en zelfs het getal dergenen die den profeet van Mekka aanhangen, zich nog uitbreidt, als in onze Indiën. 't Zij ons ten spoorslag om te doen wat onze hand te doen vindt, om allereerst in onze eigen overzeesche bezittingen de banier op te richten van dat kruis, 't welk naar Gods raad eens ook over de Halve Maan zal zegevieren.

H.

REUZENWERKEN.

Geheel anders dan voor den „landrot", is den waren zeeman bij de uitoefening van zijn beroep niets aangeneramer dan dat hij zoover mogelijk van het land is verwijderd, en voor zich uit een zoogenaamde „volle zee" ziet, zonder klippen of zandbanken en zonder eilanden en rotsachtige kusten.

Is het schip goed gebouwd en naar behooren bemand, en komt er storm, dan mindert de schipper zeil en vliegt hij als een vogel voor den wind vooruit. Komt hij daarbij vijftig of honderd mijlen uit zijn koers, hoewel dit om het tijdverlies minder aangenaam is, 't heeft minder te beteekenen. Is er daarentegen land in zicht, wellicht een onbekende kust zonder veilige haven, zoo wordt zelfs bij rustig weder, als het nevelig en mistig is, de vaart gevaarlijk. Bij slecht weder echter moet men zich de grootste, soms dagenlange inspanning getroosten, om, zooals de zeemansuitdrukking zegt, „klaar" van alle hindernissen te sturen, en zelfs het binnenloopen in een haven is onder zulke omstandigheden het gevaarlijkst. Dat dit zoo is bewijst het feit, dat van honderd schepen die vergaan, minstens vijf en zeventig in de onmiddellijke nabijheid der kust hun ondergang vinden. Zoo verongelucken aan de Engelsche kust en in het Kanaal jaarlijks zes à zevenhonderd schepen,

waarvan meer dan de helft in de nabijheid der havens stranden. Hoe gevaarlijk onze kusten zijn weet ieder, en bleek ook pas weer.

Dat men onder zulke omstandigheden reeds van oude tijden er op bedacht was den zeeman de nabijheid der kust en het binnenloopen in een veilige haven zoo duidelijk mogelijk aan te wijzen, is licht te begrijpen. Tot de daarvoor uitgedachte middelen behooren in de eerste plaats de *vuurtorens*. De eerste vuurtoren was de beroemde „Pharos", die tot de zeven wonderen der wereld behoorde. Dezen toren hadden de Egyptische vorsten, de Ptolomeën, laten bouwen aan de lage, vlakke, zandige kust van Egypte, die bij nacht onzichtbaar is, om den schepen den ingang der haven van Alexandrië reeds van verre aan te wijzen. Op een hoogen, negenkantigen toren van marmer, brandde bij nacht steeds een groot houtvuur. Bij dag zagen de wachters in groote, bolle spiegels van metaal, en ontdekten daarin de naderende schepen, lang vóór die met het bloote oog zichtbaar waren, met andere woorden, zij bedienden zich van dezelfde inrichting naar welke onze heden-daagsche verrekijkers zijn saamgesteld.

Niet ver van de noordkust van het Kanaal, ten Zuid-westen van Plymouth bestond een ander gevaar, dat reeds in de vroegste tijden het bouwen van een vuurtoren noodig maakte, n.l. de door de vele schipbreuken beruchte rots van Eddystone (steen des maalstreams), die bij hoogen vloed geheel door het water bedekt is, en daarom zoo verraderlijk en gevaarlijk was. Eens moet een vrome abt, bezorgd voor de schepelingen, twee loodrechte ijzeren staven in de rots hebben laten bevestigen. Tusschen de twee stangen was een breede plank aangebracht, die zich om een as bewoog, zoodat de golven, wanneer zij bij vloed de plank bereikten, deze steeds in een schommelende beweging hielden. Boven aan een dwarsstang was een klok gehangen, en door een lijn zoodanig aan de plank verbonden, dat de klok luidde, wanneer de golven de plank heen en weder bewogen. Deze vernuftige uitvinding had reeds menig schip voor een zeker verderf bewaard, toen op eenmaal, bij kalme zee, het schip van een beruchten zeeroover, „Ralph de roover", genaamd niet ver van de rots ankerde. Ralph vond er vermaak in den abt een poets te spelen. Hij liet zich naar de rots roeien, sneed het touw dat aan de klok bevestigd was door, die met een doffen klank in de diepte zonk, en voer lachende weg. Drie jaren later, zoo verhaalt de kroniek, keerde Ralph met rijken buit van de Middellandsche zee terug. De nacht was donker en stormachtig. Vergeefs zocht hij het goede vaarwater om binnen te loopen. Plotseling stoot zijn schip op een klip, en met den uitroep: „dat is de rots van Eddystone!" op de lippen, zonk hij in de diepte. Op dit voorval is een treffend gedicht gemaakt, dat ook in onze taal is overgebracht.

Lang bleef de onzichtbare rots den schrik van alle zeevaarders, totdat eindelijk werd besloten op de plaats een vuurtoren op te richten, welk werk aan den beroemden bouwmeester Winstanley werd opgedragen werd. Deze bouwde in het jaar 1696 een achthoekigen, steenen toren met balkons en zuilen versierd, waarvan menige bonte vlag wapperde. Zoo groot was zijn vreugde en trots, toen na twee jaar arbeids het statig gebouw gereed was, dat hij op het feestmaal bij de inwijding gehouden, met het glas in de hand, den wensch uitsprak, dat hij niets liever wenschte, dan bij den vreeselijksten storm die ooit zou woeden, op zijn toren te zijn. Vele jaren waren voorbijgegaan, en zeker had hij den uitgesproken wensch vergeten, toen hij wegens noodige herstellingen op den vuurtoren werd geroepen. Des avonds was het weder zoo slecht, dat hij het niet waagde naar het land terug te keeren. Goedschiks of kwaadschiks moest hij den nacht in het gebouw doorbrengen. Daar verhief zich een vreeselijke storm, en den volgenden morgen zagen de visschers met schrik, dat de vuurtoren verdwenen was! Toen zij naar de rots voeren, zagen zij nog slechts een zes voet langen, ijzeren ketting, die in de rots was vastgeklonken. Dat was al wat van het trotsche gebouw was overgebleven!

Kort hierna bood een eenvoudig man aan, op dezelfde plaats een toren op te richten, die alle stormen zou trotseeren. Zijn voorslag werd aangenomen en, wat merkwaardig was, hij gebruikte voor bouwstof bijna niets dan hout. Uit sterke, in de rots gedreven eiken balken bouwde hij een holle zuil, die met ijzeren banden werd bijeengehouden en aan de buitenzijde geheel glad was, om den golven zoo min mogelijk wrijvingspunten te geven. Op den top brandde een groote olielamp, die steeds door drie wachters werd bediend.

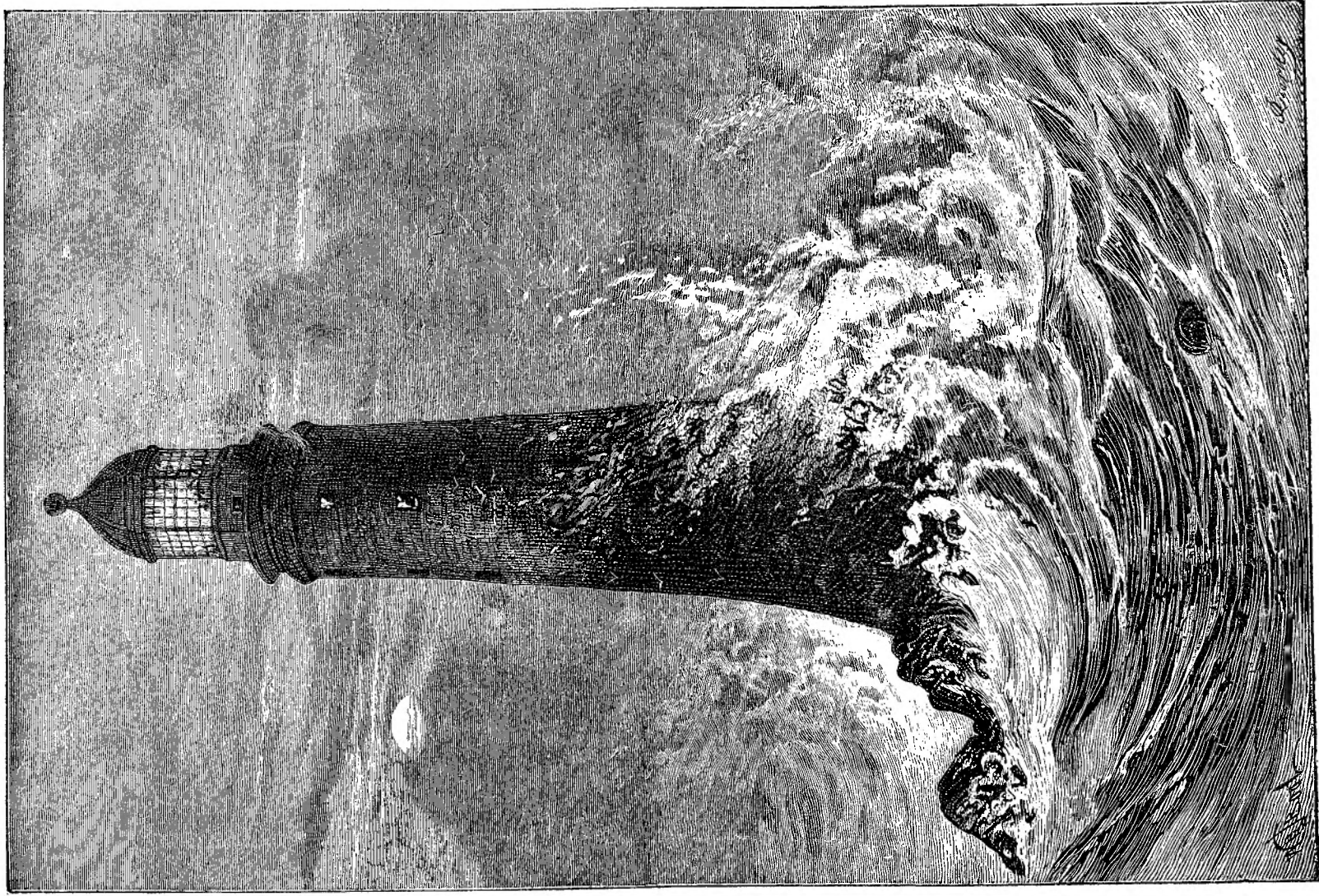
Vijftig jaar lang weêrstonde de houten vuurtoren allen stormen, doch een zelfde ongelukkig gesternte scheen boven hem te zweven. In een nacht van het jaar 1755 zag men van het land een hooge vlam op de zee en weldra ging de kreet op: „De vuurtoren van Eddystone verbrandt!” Spoedig roeide men naar de plaats des onheils om de drie wachters te halen. Meer dood dan levend door angst en vermoeienis, lagen zij half in het water. Men begaf men zich met hen naar land. Onderweg bespeurde men, dat een van hen door den schrik krankzinnig was geworden. Nauwelijks aan land gekomen nam hij de vlucht en werd sedert niet meer gezien. De tweede herstelde spoedig, doch klaagde steeds over hevige pijnen in de maag, en verzekerde dat hij nooit weer gezond werd, daar hij bij de pogingen om den brand te blussen naar boven gezien had, en hem toen gesmolten lood van het dak in den mond was gevloeid en in de maag gekomen. De geneesheeren lachten hartelijk over deze wonderlijke bewering, doch toen hij achttien

maanden later stierf, vond men bij de lijkschouwing in zijn maag een groot stuk lood.

De rots bleef nu vele jaren onbezet. Daar echter met het toenemend verkeer, ook de ongelukken toenamen, besloot het Engelsche Parlement tot den bouw van een derden vuurtoren. Van den bouwmeester daarvan, Smeaton genaamd, wordt verhaald, dat hij op zekeren dag in diep gepeins welken vorm hij aan zijn bouwwerk moest geven, om het tegen wind en golven bestand te maken, in een bosch wandelde. Aan den zoom van het woud gekomen, wierp hij den blik op een eikeboom, die aan den zoom groeide, steeds aan de storm was blootgesteld geweest en een zuiver kromme gedaante tegenover den wind had aangenomen. Hij besloot dien vorm bij zijn toren aan te wenden, en bouwde op een breeden grondslag een van onder zeer sterk uitloopende zuil. De golven vonden hier geen dadelijken wederstand, doch verloren door de schuinte onmiddellijk hun kracht. De gedachte was goed; dat bewijst de uitkomst, want deze vuurtoren heeft sedert alle stormen getrotseerd. Wat dit zeggen wil kan men zich eenigermate voorstellen, wanneer men weet, dat het bij zulke gelegenheden dikwijls gebeurt, dat een groote golf, op de rots stootend, zich verheft, en den negentig voet hoogen toren met het lichttorentje daarboven, onder schuim en water geheel begraaft. Daarbij schudt en slingert het gansche gebouw zoodanig, dat de lieden op de bovengalerij dikwijls zeeziek worden.

Onlangs heeft men den derden vuurtoren afgebroken, nadat in de onmiddellijke nabijheid de vijftig voet hoogere toren was opgericht, welks inrichting onze plaat voorstelt. De meerdere hoogte is noodzakelijk voor de uitbreiding der stoomvaart, die bij grootere snelheid ook een licht verlangt, dat op verderen afstand zichtbaar is. Dat bij zulk een bouwwerk, 't welk meer dan eenig ander aan de woede der elementen is blootgesteld, alles wat de kunst vermag wordt aangewend, om de grootste stevigheid te verkrijgen, spreekt vanzelf.

Allereerst werd de rots onderzocht, vooruitspringende kanten werden afgehouden en enkele kloven met cement volgegaten, zoodat het grondvlak een vast saamgesloten massa werd, die volkomen aan den toren sloot, en zoo glad mogelijk werd gemaakt. Toen werd tot op een groote diepte een cirkelvormigen kuil gegraven, waarin het gebouw werd begonnen, waardoor de toren als uit de rots schijnt gesproten. Als bouwstof werd slechts het hardste graniet, dikwijls van zeer verre aangebracht, gebruikt. Ieder blok werd door de bouwkundigen met de meeste nauwkeurigheid nagezien. Een bijna onmerkbaar scheurtje maakte het schoonste steenblok onbruikbaar. Verder werden de steenen niet vierkant, doch in zwaluwenstaartvorm gehouwen, ongeveer in den vorm eener X, waardoor iedere steen in den anderen sluit, op de wijze als de stuk-

DE VUURTOREN VAN EDDYSTONE.

ken eener legkaart, waardoor het onmogelijk is een enkelen er uit te nemen, zonder hem te verbrijzelen of de anderen mede te trekken. Met het beste cement werden zij aan elkander gevoegd, en toen werd de geheele oppervlakte nogmaals met de meeste zorgvuldigheid glad gemaakt; geen kant of hoek, niet de geringste uitbouw werd geduld; geen lijstje al was het nog zoo klein, waaraan de golven een aangrijpingspunt in hun verwoestend werk konden hebben, mocht zich aan den toren bevinden.

Tot op de bepaalde hoogte werd het gebouw opgetrokken; het vertoonde een samenhangende massa. Hoog boven den hoogsten vloed en op de meest beschermde zijde bevond zich, slechts door een bronzen trap, die vast in den muur is geklonken, toegankelijk, een kleine bronzen deur, die hermetisch sluit. Hierdoor komt men in het binnenste des torens, dat alles behalve ruim is.

Allereerst treedt men in de kleine, boven elkander gebouwde magazijnen, die overigens dienen om den voorraad olie — want dat hier gas noch electriciteit kan worden aangewend, is duidelijk — te bergen. Verder bevatten zij de steenkolen tot verwarming en tot koken, alsmede werktuigen voor sommige herstellingen; alsook de levensmiddelen voor drie maanden voor de beide wachters. Van deze ruimte klimt men langs metalen trappen naar de kleine woon- en slaapkamer, in het midden waarvan de kettingen loopen, aan welke de zware gewichten van het raderwerk hangen, waardoor de lamp, die zich daarboven bevindt in een steeds draaiende beweging wordt gehouden. Eindelijk komt men op een kleine gaanderij van stevig hekwerk voorzien, waar in het midden de koningin van het geheele bouwwerk, waartoe dit alles dienstbaar is, waarnaar alles zich voegt, de groote, steeds blank gepoetste lamp met talrijke branders staat. Haar huisje is uit groote, geslepen glazen lenzen samengesteld en heeft een metalen dak, gelijk aan dat van een schilderhuis.

Waar toe dient nu de draaiende beweging van het huisje der lamp? Antwoord: om den vuurtoren van andere vuurtorens te onderscheiden. Het is namelijk voor den zeevaarder, die misschien uit Amerika komt, niet genoeg te weten dat hij land nadert: hij moet ook nog weten op welk punt hij zich bevindt, om dan op de zeekaart te kunnen berekenen, hoe hij het schip moet sturen. Ten naastenbij kunnen zijn berekeningen den zeeman wel zeggen, of hij zich voor de Engelsche of de Fransche kust bevindt, voor Portsmouth of voor Cherbourg. Ziet hij echter twee of drie vuurtorens voor zich, dan moet hij ze van elkander kunnen onderscheiden, ze herkennen. Om hierin nu te voorzien, heeft men uitgedacht door een draaiende beweging der lichten te maken, dat zij bij afwisseling lichtend en niet zichtbaar zijn. De tijd tusschen het schijnen en het niet schijnen is bij de verschillende vuur-

torens niet dezelfde, en de zeeman die deze tijdruimte kent, kan met het horloge in de hand op de kaart zien, welken vuurtoren hij juist voor zich heeft.

Natuurlijk gebruikt men voor de vuurtorens, die het dichtst bij elkander staan, zooveel mogelijk verschillende tusschenruimten. Zijn b.v. drie vuurtorens van één punt zichtbaar, zoo geeft men den eersten een halve minuut tijd tot schijnen en twee minuten duisternis. Den tweeden ongeveer twee minuten lichttijd en een halve minuut duisternis en den derden eindelijk laat men gelijkmatig om de minuut lichten en verduisteren.

Hoe eenzaam en eentonig het leven der wachters is op zulk een vuurtoren, die dikwijls vele mijlen van het land verwijderd is, kan men zich haast niet voorstellen. Maanden lang schepen op te merken, die echter meest, om het gevaar van stranden, op verren afstand voorbij gaan, en de wolken te bespieden die aan den hemel voorbijtrekken, is zoo wat hun eenige afleiding. Hun dagelijksch werk, dat uit het poetsen der groote lamp en het smeren en reinigen alsook het opwinden van het raderwerk bestaat, is spoedig afgedaan. Des nachts moet steeds één de wacht houden om mogelijke storingen van het werktuig te voorkomen. Iedere werkzaamheid, die hen hun eenigen plicht, van welks vervulling ieder oogenblik honderden menschenlevens afhangen, zou doen vergeten of verzuimen, is hun verboden. Alleen wordt hun vaak het matten vlechten toegestaan. Dat zij onder zulke omstandigheden meest ernstige, in zich zelf gekeerde menschen zijn is niet te verwonderen. Toen eens een heer bij een bezoek aan een vuurtoren tot een der wachters zeide: „Gij zijt toch met u beiden en kunt met elkander praten”, zag deze hem aan en zeide droogjes: „Acht dagen geleden hebben wij een paar woorden gewisseld.” Een verblijf van zes maanden op een vuurtoren ware daarom geen slechte kuur voor menig hedendaagschen babbelaar, die zou meenen te sterven wanneer hij een half uur moest zwijgen.

Ook de wachters hebben allerlei gevaren uit te staan. Niet lang geleden gebeurde het op den vuurtoren van Eddystone, dat door het slechte weder en het een of ander gebrek aan de kleine stoomboot, die den wachters levensmiddelen moest brengen, de mannen bijna verhongerden, tot men hun eindelijk te hulp kwam. Op een anderen vuurtoren kwam eens een der wachters door een val om. De ander dorst het lijk niet in zee werpen, daar hij zich dan niet kon zuiveren van den blaam zijn kameraad vermoord te hebben. Vele dagen lang moest hij alleen met het lijk, dat tot ontbinding was overgegaan en de gansche binnenruimte verpestte, in afgrijpselijke eenzaamheid doorbrengen.

En toch, bij al die gevaren, is het niet een schoone gedachte in den donkeren nacht bij den storm daarbuiten, waarschuwend en blinkende lichtstralen te laten schijnen en den zeevaarders een vriendelijk

licht te bieden, dat hun den reddenden weg wijst? Zijn wij niet allen schepelingen op de onstuimige levenszee? Wie weet hoe spoedig het voor ons avond wordt op de wateren en voor ons levensscheepje den woeden storm en temidden der golven aan den gezichteinder de donkerheid opdoemt. Gelukkig hij, die dan de juiste lichtbaak kent. Dan gaat het de klippen voorbij en de haven binnen; het anker valt, het schip ligt stil en voor eeuwig beveiligd voor elken storm wijst gij vroolijk op de zalige kust. En wie is die lichtbaak, die wij steeds voor oogen moeten houden? Niet de op de golven dansende dwaallichten der valsche menschelijke meeningen, doch het licht waarvan de apostel Petrus zegt: „Wij hebben het profetische woord dat zeer vast is, en gij doet wel dat gij daarop acht hebt, als op een licht schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte en de morgenster opga in uw harten” (2 Petr. 1: 19).
H.

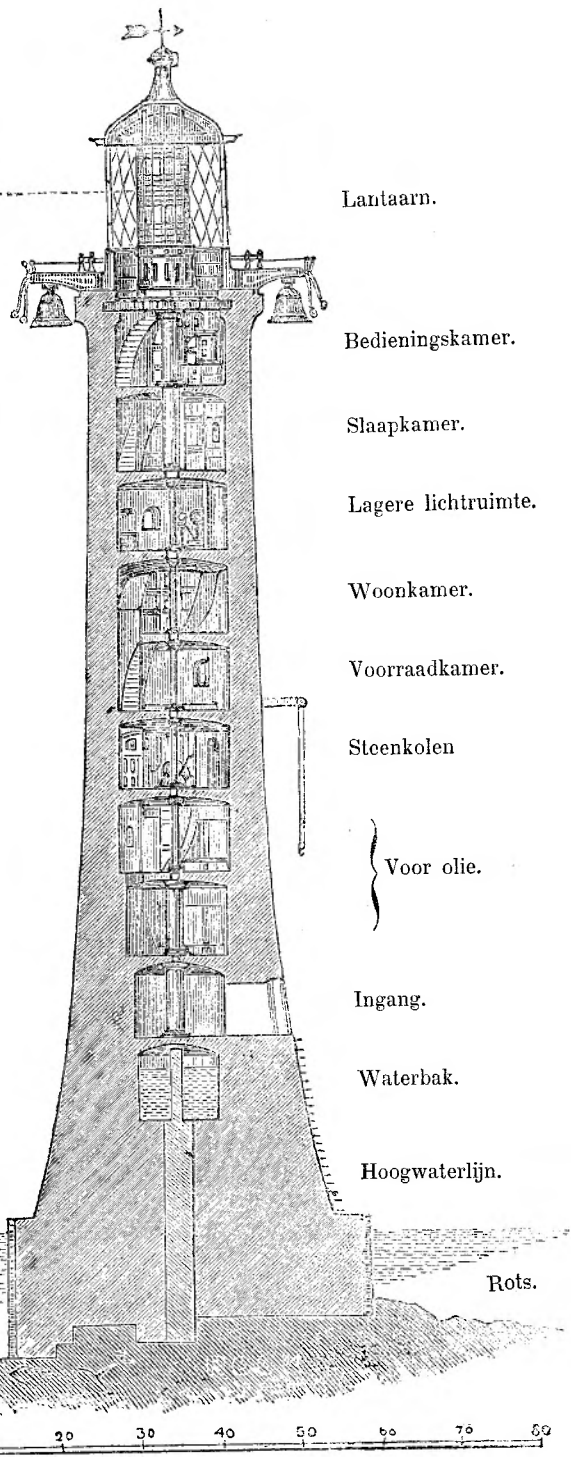
Een „fortuinlijke” jongelingsvereniging

mag in der waarheid de Parijsche genoemd worden.

Toen ik haar vóór ettelijke jaren bezocht, was van leven en bloei niet bijzonder veel te bespeuren. 't Kwam mij voor, dat eigenlijk ook in dit werk, gelijk in zooveel Christelijken arbeid in Frankrijk, Engelschen de hoofdrol speelden. Zelfs meende ik de Franschen er op te moeten wijzen, dat zij tot vrij wat meer geroepen waren dan zij deden, en vóór twee jaren bleek mij, dat die meening daar meer en meer veld wint.

Dat getuigt ook wat nu pas is geschied, al kan natuurlijk in een land, waar de protestanten slechts 1/36 der bevolking zijn, steun van buiten niet gemist worden, of liever, al blijft die in 't stoffelijke misschien de krachtigste.

Maandag 5 November mocht de Parijsche jon-

DE NIEUWE VUURTOREN.

gelsvereniging haar nieuw lokaal inwijden in dezelfde rue Mont Martre (nu N°. 4), waar zij vroeger op de vierde verdieping, naar 'k meen, huisde. Thans bezit zij heel de eerste verdieping van een groot gebouw en beschikt over zes zalen en twee kamers, alle even fraai ingericht. Er is gelegen-

heid voor vergaderingen, bijbellezingen, lessen in talen, boekhouden, enz., gymnastiek, 't gebruik van ververschingen, enz. Ook heeft men een fraaie boekenverzameling. *Alle* jongelui hebben er toegang; doch om lid te worden is natuurlijk instemming met de beginselen der vereeniging noodig. Zij arbeid op zeer breede schaal. Niet alleen vindt er alles plaats wat ook in onze vereenigingen geschiedt, maar een geneesheer b. v. komt spreken over gezondheidsleer enz. enz. Dat zoodoende velen gelokt worden is duidelijk.

De predikant Monod, die bij de feestelijke opening sprak, wees op de vele lotswisselingen der vereeniging in haar 36-jarig bestaan. Ten slotte echter is zij, zeide hij, een macht geworden. Langzamerhand breidden zich de jongelingsvereenigingen uit in heel Frankrijk, dat er bijkans 80 telt. Geleid werd de bijeenkomst door een lid der Fransche Kamer, een Elzasser, thans burgemeester van Havre en een bekend weldoener, wiens boek over de armoede door de academie is bekroond. De verschillende redevoevingen der beroemde mannen, die zich aan deze jongelingsvereeniging wijden, werden door koraalgezang afgewisseld.

De hoogste gast en spreker was wel de gezant der Vereenigde Staten, de heer Mac Lane. Door Engelschen en Amerikanen is ontzaglijk veel voor de Parijsche vereeniging gedaan. De gezant alleen wist te Parijs 15000 fr. per jaar, drie jaren lang, „los te krijgen.” Ook van buiten kwam veel. 't Was een Christelijke, echt vrome toespraak, die de gezant hield. Feestgroeten kwamen voorts van alle kanten en lieflijk was 't samenzijn heel den avond.

't Is een gelukkige, heerlijke zaak, als mannen van naam en invloed zich de zaak des Heeren niet schamen, het lot der jongelingen zich aantrekken. Zeker, 't hangt niet aan den mensch, maar de Heere gebruikt menschen. Hoeveel komt Nederland in dezen niet tekort!

En als ware al 't bovenvermelde niet genoeg, is der Parijsche vereeniging dezer dagen nog iets anders tebeurtgevallen.

Een Amerikaansch jongelingsvriend, de heer Stokes Jr., heeft namelijk tot herinnering aan zijn vader, aan de jongelingsvereeniging de ontzaglijke som van f 600.000 geschonken. Deze som is bestemd voor de oprichting en onderhouding van een Vereenigingshuis. De Parijsche vrienden zijn zelfs eenigzins verlegen met deze toewijzing, en weten niet recht hoe zij zulk een groote som ten beste hunner vereeniging zullen aanwenden, zegt de *Jongelingsbode*. Doch daar is wel raad op.

Ook hierbij zou veel te zeggen zijn, dat voor Nederland niet gunstig en bemoedigend klinkt. Er is echter één groote troost: „Kerken van hout, priesters van goud — Kerken van goud, priesters van hout,” zegt een oud rijmpje. 't Ligt minder in een prachtig gebouw, dan in goede, godvreezende jon-

gelui. Met dit al zullen we den dag zegenen waarop elke vereeniging een, zij 't ook eenvoudig maar geschikt en gezellig, lokaal heeft, en het in Nederland niet langer een pijnlijke inspanning kost om niet 600.000 maar dit getal met 3 nullen verminderd zelfs, voor de jongelingen „los te krijgen.”¹⁾

H.

¹⁾ Te Rotterdam b.v. heeft *Obadja*, dat zulk een flink eigen gebouw bezit, weder een tekort wat de dekking der kosten betreft. Wie onzer vermogende lezers helpt het dekken. We zullen er heel graag iets voor ontvangen.

Red.

EEN ONBELOOND(?) BUITENKANSJE.

„Te hebben welgedaan was al mijn hertsbegeer,
Is 't nu niet so 't behoort, 't doet mij in 't herten seer.”

Alzoo eindigt het — nog altijd trouw bewaarde — boek, waaruit mijn voorvader, Gerart Hoogenbirk, in vroeger eeuw de „cijferkonst” machtig werd — althans moest worden. 't Is de „vernieuwde cijfferinghe” van den beroemden Mr. Willem Bartjens, nagezien — het boek altijd — door den „ervaeren reekkenmeester Klaes Bosch.”

Of mijn voorzaat werkelijk des cijferens kundig is geworden uit dat boek met zijn gothische letters, zijn soms vermakelijke opgaven, zijn — althans voor onze eeuw — duistere verklaringen; dat weet ik niet. Misschien waren Mr. Bartjens of wel Klaes Bosch zelf op dit punt niet geheel gerust. Vandaar dat de uitgever, die begreep wat „zaken” zijn, een vernuftig middel bedacht om er bij de jongelui den lust in te houden. Immers, men leest op den titel: „De drukker belooft bij dezen een premie van een gulden, inplaats van twee schellingen, voor elke fout die hem wordt aangewezen in de getallen ofte facitten.”¹⁾ Wat de jongens uit dien tijd zullen gewerkt hebben!

Helaas, die goede oude tijd komt nooit weerom. Ieder werkt thans uit plichtgevoel, en fouten worden vergeven. Loonende buitenkansjes als 't bovenvermelde kan een schooljongen zoomin als een ouder mensch meer verwachten. Anders zou schrijver dezès nederig meenen eenige aanspraak te hebben, zoo niet op den gulden dan toch op de twee schellingen, nu hij 't buitenkansje gehad heeft zich door het pak heen te werken, dat is ingekomen naar aanleiding van ons verzoek, dat elk lezer zich maar eens zou uitspreken, omtrent de opmerking van vriend S. Met Salomo ervoer ik, dat „veel lezens vermoeing des vleeschés” is.

Een onbeloond buitenkansje, voor zoover er geen schellingen voor vereerd worden! En toch ook weer, zoo niet beloonend, dan toch loonend, wat nog beter is. Want voor geen gulden zelfs zouden we den last

¹⁾ Uitkomsten.

van het doorlezen der vele brieven hebben willen missen, van zooveel waardeering, genegenheid en ernst, als ze getuigen. En wat het fraaist is, juist het platteland, waarvoor vriend S. opkwam, heeft zich uitgesproken. (In de groote steden heeft men het natuurlijk te druk!)

En wat wordt nu in deze antwoorden gezegd?

Aller inhoud geheel mee te deelen gaat natuurlijk niet aan. Er zijn zelfs een of meer vergaderingen over de zaak gehouden. De daarin aanwezigen nu verklaarden, dat 't hun een waar genot was *Excelsior* te lezen. Zulk een ingenomenheid spreekt uit al de brieven.

Wat nu de afzonderlijke deelen aangaat, „Taal en Letteren,” wil *niemand* missen. Sommigen vonden 't zelfs, evenals de „Stijlbloemen,” een der nuttigste afdeelingen. Wel heeft men bezwaar tegen sommige opmerkingen enz., maar *die* moeilijkheid is niet de grootste, en we hopen haar uit den weg te ruimen. Hoofdzaak is, dat de vrienden nog gaarne iets van taal hooren; deze rubriek was ons steeds nog een proefneming; thans niet meer.

Met „Uit het leven” heeft men veel op, en we hopen steeds voor pittigheid in deze afdeeling zorg te dragen.

De „Vragenbus” trekt belangstelling, maar men werpt er tegelijk de vraag in: Waarom blijven sommige vragen zoolang onbeantwoord? We hebben dit vroeger reeds besproken. Voortaan zal de redactie, als na drie maanden geen antwoord is ingekomen, dat zelf geven — als zij er ten minste een weet.

Ook verdere rubrieken, o.a. „de Schriftbeschouwingen,” wil niemand missen. Omtrent sommige dingen zijn de gevoelens verdeeld. Zoo wil de een „Bouwtijlen” volstrekt niet missen; een ander zegt: Wil men voor ons, plattelandsbewoners, iets weglaten, dan de „Bouwtijlen,” doch dringt er niet op aan. Een derde schrijft:

„De opmerking van S., dat „Excelsior” niet eenvoudig genoeg geschreven wordt, kan ik niet met hem deelen, al ben ik ook maar een eenvoudig en onontwikkeld lezer op het platteland; het zou anders wellicht voor velen weer te eenvoudig worden. Er komen echter ook wel eens stukken in voor, die m. i. voor de meeste lezers weinig aantrekkelijks hebben, met name, schetsen uit de oude geschiedenis, zooals: „Woningen in de wateren” en „Konstantinopel”; en ook een schets als: „Een trouwe vriend van Prins Willem van Oranje,” wordt met weinig belangstelling gelezen, omdat de geschiedenis van den tachtigjarigen oorlog reeds algemeen bekend is. „Excelsior” is te duur om niet den geheelen inhoud te kunnen genieten. Ik voor mij althans zou er liever wat meer in te lezen vinden uit de geschiedenis van den nieuwen tijd, beschrijving van merkwaardige personen uit deze en de vorige eeuw, ook behandeling van godsdienstige en maatschappelijke vraagstukken uit onzen

tijd; natuurkunde, sterrekunde, wetenswaardigheden uit het practische leven enz.

Ik hoop dat gij het uw aandacht waardig zult keuren. Ik weet echter wel, dat gij het niet ieder naar den zin kunt maken, en laat het ook gaarne aan uw wijzer oordeel ter beschikking over. De Heere onze God geve u daartoe kracht en bekwaamheid, en zegene u en uw arbeid.”

Eenvoudiger behoeven we, naar verschillende getuigenissen, het blad niet te maken. Doch, zegt een inzender, laat de platen weg. De meeste lezers zijn te oud om „prentjes te kijken.” — Is dit zoo, welnu met genoegen. Nog altijd eischt ons tijdschrift geldelijke opofferingen — geen kleine zelfs. En voor een deel ligt dat in de platen. Maar 't is ons nog niet duidelijk, dat *alle* lezers er zoo over denken als de vriend, boven bedoeld; doch het voorstel verdient overweging.

Wat een andere regeling van de Prijsvragen betreft, die wordt voorbereid. 't Is zeer moeilijk, maar we zullen ernstig trachten ook hierin allen zooveel mogelijk te voldoen.

Hiermee — en voorts verwijzend naar wat een vroeger N^o. reeds meedeelde — sluiten we de brieven-tasch, doch natuurlijk niet voor goed. Er komt nog wel meer.

»*Excelsior* ga voort,” zoo schreef een lezer, „op den ingeslagen weg en lichte ons voor op godsdienstig, maatschappelijk en letterkundig terrein, opdat wij ons bekwamen mogen in de dingen, Gods koninkrijk aangaande, onze maatschappij leeren kennen en derzelver kwalen door gepaste middelen leeren bestrijden; onze moedertaal meer en meer leeren uitspreken, opdat wij ons in alles ordelijk leeren gedragen voor God en menschen; dit is de bede van een plattelandslezer.”

„Die wil behagen all,
Magh heden wel beginnen,
Maer quaet is te versinnen,
Wanneer hij enden sal.’

Dit is ook toepasselijk op de tijdschriften. En met deze spreuk voor oogen gaan we voort, verblijd dat *Excelsior* het er nog zoo af mag brengen. God de Heere blijve den lezers en den schrijvers nabij met zijn genade, die tot alle goed werk bekrachtigt. Den vrienden zij voor hun belangstelling hartelijk dank gezegd.

H.

UIT HET LEVEN.

Het herstel van Israel.

De Amerikaansche rabbi Dr. Merton Sivertha, van Chicago, die een plan tot herstel van een Rijk in Palestina op touw heeft gezet, is onlangs naar Engeland gegaan, om daar voor zijn doel te werken.

Hij is geen opgewonden dweper, maar een be-

daard, practisch man, die ernstige studiën over dit onderwerp heeft gemaakt. Volgens zijn berekening zouden de Israelieten uit alle landen in het nieuwe Palestina voorloopig slechts 1/6 der bevolking kunnen vormen. Zoodra de grond voor het Rijk gelegd is, en er een genoegzaam aantal kolonisten zijn, hoopt Dr. Sivertha, dat de groote mogendheden de Staat voor onzijdig en onafhankelijk zullen verklaren, evenals België en Zwitserland.

Hij brengt een aantal plannen betreffende landontginning, bevolking, den wederopbouw van steden, o.a. van Jeruzalem mede, en hoopt reeds in het najaar krachtigen steun voor zijn onderneming te zullen vinden. Het nieuwe Palestina zal, zoo beweert Dr. S., met een uitgestrektheid als Groot Brittannië en een zoo groote verscheidenheid van klimaat, bij goede behandeling van zaken kunnen wedijveren met Zuid-Italië, en „het dal van den Euphraat, de wieg der menschheid” zal eens opnieuw van opgewekt leven en werken, van vreedzaam geluk getuigen.

We weten niet wat van deze plannen zal worden, maar wijzen op het gewichtig *feit*, dat de *eerste spoorweg* in het land *Kanaän* zijn voltooiing nadert.

Hij is 24 mijl lang en loopt van Joppe (Jaffa) naar Jeruzalem. Binnen een paar maanden hoopt men de reis per spoor te kunnen doen. Jeruzalem begint door den toevloed van vreemdelingen meer en meer een ander karakter te krijgen. De poorten worden b. v. niet meer des avonds gesloten. Ook Joppe en Bethlehem veranderen geheel van gedaante en worden bloeiende steden.

We beleven een merkwaardigen tijd! Jeruzalem een spoorstation! H.

Hoe een twist eindigde.

Tusschen twee vrienden rees eens een misverstand, dat al spoedig in twist ontaardde. Beide waren Christenen en de gemeente nam het zeer ter harte. Eindelijk vernam de een, dat de ander rondging om hem overal zwart te maken en kwam tot hem met het verzoek:

„Wilt gij wel zoo goed zijn mij persoonlijk mijn fouten en gebreken aan te wijzen, opdat ik mijn voordeel doen moge met uw Christelijke rondborstigheid en trachten van mijn gebrek ontslagen te worden?”

„Ja,” zeide de ander, „dat zal ik doen.”

Zij gingen in een kamer, en de man die het verzoek gedaan had zeide:

„Eer gij begint mij te zeggen wat gij kwaads in mij ziet, wilt gij wel zoo vriendelijk zijn ook met mij neder te knielen en te bidden, dat mijn oogen geopend mogen worden om de fouten te zien, die gij mij zult aanwijzen. Ga gij maar voor in het gebed.”

Dit geschiedde, en toen het gebed gedaan was, zeide de man die het onderhoud verzocht had:

„Ga nu voort met hetgeen gij op mij aan te merken hebt.”

Doch de ander antwoordde: „Nu ik er over gebeder heb, schijnt het zoo gering dat het de moeite niet waard is er over te spreken. De waarheid is: ik gevoel nu, dat ik door rond te gaan en kwaad van u te spreken zelf den duivel gediend heb, en ik heb behoefte dat gij voor mij bidt en mij het kwaad vergeeft, dat ik u gedaan heb.”

Hoe menige twist, die schade veroorzaakt, kon spoedig uit de wereld zijn, indien er gehandeld werd naar het gebod van den Heiland in Matth. 18 : 15.

H.

CHRISTOPHILUS.

Wederom is het jaarboekje van het *Ned. Jongelingsverbond* — voor 1889 — verschenen. Ook op dat boekje past het „Excelsior”, want het wordt met elk jaar beter en fraaier.

Voor 1889 biedt *Christophilus* veel, zeer veel, zoodat het meer en meer ook buiten jongelingsverenigingen gezocht zal worden. Tegenover den titel prijkt het welgeslaagd portret van den gewezen agent Br. M. Van Dis Jz., met handteekening er onder. Over genoemden heer, die na zooveel reizen eindelijk als burgemeester van Fijnaart rust, zoo niet van volijverig werken dan toch voor „het hol zijns voets” vond, in zoo eervol een betrekking, wordt een hartelijk woord gezegd door den heer B. J. Gerritsen Jr., die met den heer J. Ph. Mar-melstein 't boekje saamstelde.

Verder bieden deze 100 bl. tal van nuttige opgaven, van posterijen, munten enz. De kalender geeft belangrijke herinneringen. Uitvoerig en zoo volledig mogelijk zijn de statistieken en opgaven betreffende de jongelingsverbonden, verenigingen, ringen enz. De zaak der jongelingsverenigingen gaat blijkbaar vooruit, al schijnt nog menigeen te vreezen binnen den „ring” te worden geperst. Nederland telt thans een 500 Vereenigingen met 10.000 leden.

Het mengselwerk is belangrijk en recht aangenaam om te lezen. Langer dan 6 bl. is geen enkel stuk — de saamstellers wisten wel wat zij deden. In rijm en onrijm, met goede plaatjes toegelicht, wordt hier iets geboden dat „gadinghebbenden” lijken zal.

De bijdragen werden geleverd door de hh. Ds. W. H. Gispén, Dr. A. H. De Hartog, A. J. Hoogenbirk, Dr. A. J. Th. Jonker, Ds. P. J. Moeton, Ds. Ulfers e. a.

Zeeft afwisselend en rijk is de inhoud. Nu eens wordt ge gevoerd naar het verre Oosten, dan weer brengt de geestige *Batavus* (Dr. De Hartog) u in 't hartje van Gelderland onder de „buitenminschen”, en lacht ge bij de geestige teekening, die des schrijvers zoon leverde, en die van talent getuigt. Naast een Schriftbeschouwing vindt ge een dichterlijk behandelde sage en iets verder weer een pleit voor onze taal. Kortom — en we zeggen *niet* te veel — *Christophilus* is of wordt een der beste jaarboekjes van Nederland.

De samenstellers hebben alle eer van hun taak, te meer daar die lang niet gemakkelijk was. Maar

„Een yverighe siel is voor geen werck vervaert.”

Het jaarboekje wordt uitgegeven ten bate van het *Ned. Jongelingsverbond*. Het kost weinig, en 't verwondert ons niet, dat het al nagenoeg is uitverkocht. Maar

„bekruipt nu iemand een ongenoegende gedachte”, zoo als vader Brakel zei, indien hij 't soms niet meer zou kunnen krijgen, „die” — ik haal weer Brakel aan — „verandere zijn ongenoegen in milddadigheid” en geve eens een flinke bijdrage aan het Verbond, ook zonder iets terug te ontvangen. Dan kan hij — als de voorraad op mocht wezen — *mijn* exemplaar krijgen ter belooning, maar natuurlijk als 1889 voorbij is.

H.

DE PRIJSVRAAG.

„Waar en hoe kan een jongmensch, die den Heere wenscht te dienen, en van zondige vermaken een afkeer heeft, de verpoozing en ontspanning vinden, waaraan lichaam en geest behoefte hebben?”

Zoo luidde de vraag. Er zijn verscheiden antwoorden op ingekomen. De redactie moet galweg bekennen, dat het haar heel wat hoofdbreken gekost heeft, om naar haar beste weten den prijs toe te kennen aan hem, die het best geantwoord had. Drie van de inzenders hadden zeer veel — ja tamelijk gelijke — kans. Toen zat er niets anders op, dan op één ding het meest te letten, en dat was: wie heeft het best de vraag *begrepen*? Naar ons oordeel is dat de inzender, die tot motto koos: „*De lente des levens is heilig!*” Maar daarmee is nog niet gezegd, dat hij in *alle* opzichten het beste antwoord heeft gegeven. G. K. te H. en C. K. Jz. te O. hebben veel beter hun stof geregeld en verdeeld. Maar onze vriend, die den prijs behaalde, heeft beter gevat wat met de vraag bedoeld is. Hij heeft gelet op den eisch om plaatsen en middelen op te noemen waar en waardoor een jongmensch lichaam en geest *verpoezen en ontspannen* kan. Daaronder kan men toch niet de kerk en de catechisatiekamer rekenen? Een jongeling behoort wel met *begeerte* en *genoegen* daarheen te gaan; maar wat hij er hoort en leert *ontspant* en *verpoost* hem niet. Het onderscheid daartusschen hebben al de andere inzenders uit het oog verloren. En daardoor hebben zij eenvoudig *alles* opgenoemd wat ze maar goeds bedenken konden en wat — uitgenomen de gymnastiek — niet alleen stoffelijk is. Maar zoo komt men er wel wat gemakkelijk af.

Een jongeling kan elken werkdag van 9—4 en van 6—10 ure *met genoegen* op kantoor of in den winkel werken. Maar daarom doet hij het nog niet *voor zijn genoegen*. Hij doet het omdat het zijn *plicht* is; omdat hij *moet*. Gelukkig de jongeling, de man, de vrouw, die wat ze doen *moeten* ook doen *willen*, en die hetgeen ze *willen*, maar niet *moeten* doen, alleen dan verrichten wanneer ze *mogen* en *kunnen*. Dat laatste is verpoezing en uitspanning.

En niet voor iedereen is *hetzelfde uitspanning*. Zcer terecht zegt onze bekroonde vriend: „'t Zou dwaas wezen, tot een brievenbesteller te zeggen: Als gij u ontspannen wilt, dan moet ge somtijds

(lees: zoo nu en dan) een flinke wandeling maken. Deze raad is echter uitnemend voor iemand, wiens beroep een zittende houding vordert.” „Men dient dus,” zoo gaat hij voort, „acht te geven bij het zoeken naar lichaamsontspanning op den toestand, den werkring, waarin men zich bevindt.”

Ja, beste vriend, maar niet alleen bij *lichaamsontspanning*; evengoed als het den geest geldt. Wanneer ge corrector waart en dag aan dag van den morgen tot den avond proefbladen van diepzinnige boeken moest lezen om er de zetfouten uit te halen, en ge kreeg een dag of acht vacantie, dan zoudt ge dien tijd zeker niet gebruiken om boeken te lezen. Ik zou u ten minste aanraden — en ge zoudt dat vanzelf ook wel doen — om een voetreis te maken met een verstandigen vriend, die *ook* geestesverpoezing zoekt, en met hem — zonder laf te wezen — gesprekken te voeren over lichte onderwerpen, over „koetjes en kalfjes,” zooals men dat noemt. Dat mag men gerust doen, ook als Christen. Maar als we hierover nu eens onze gedachten heel breedvoerig zouden zeggen, dan zou dit opstel veel te groot worden. Dat mag wel eens afzonderlijk, opzettelijk behandeld worden. En 't is een onderwerp, in welks bespreking we wel lust hebben.

Al heeft onze bekroonde vriend nu het best de vraag *begrepen*, hij had haar beter kunnen beantwoorden. Zijn opstel is verdeeld in een inleiding en een bespreking van de punten, die hij gesteld heeft. Maar in zijne inleiding staat eigenlijk veel meer dan in het opstel zelf, meer letters en meer gedachten. Hij moet maar veel en zeer nauwkeurig schrijven, en vooral goede schrijvers *lezen* om te weten hoe de verdeeling zijn moet. Hij stelt goed, maar hij is nog geen *meester* van zijn stijl.

De Redactie noodigt nu den lezer van „Excelsior,” F. A. BERNARD te *Ridderkerk*, uit, om het uitgeloopte boek bij de uitgevers in ontvangst te nemen.

V R A G E N B U S .

ANTWOORDEN.

Verscheiden vragen van allerlei aard werden in 1888 door lezers ingezonden. Vele daarvan zijn door andere lezers beantwoord. Maar toch zijn er niet minder dan *tien* onbeantwoord blijven staan.

Dat geeft der redactie veel moeite en hoofdbreken. Ze zou gaarne gezien hebben dat de lezers zelf elkaër inlichting hadden gegeven. En nu komt er bij, dat men roept: „Wanneer volgt het antwoord op de nog onbeantwoorde vragen?” De redactie moet dus zelf maar aan 't werk, en zal dit, gelijk men hierboven las, steeds geregeld doen — als 't noodig is.

Maar — nu we beginnen zullen, staan we voor een bijna hopeloos geval. De verscheidenheid van vragen is zoo bont, dat ze samen als 't ware een lappendeken vormen, en dat er geen groepeeringsmogelijkheid is. Ze moeten dus maar op de rij af onderhanden genomen!

10. Is het met de profetie te bewijzen, dat het geheele Jodendom of het geestelijk Israel met de wederkomst des Heeren naar Kanaän zal terugkeeren?

Die vraag alleen, wanneer men haar eenigszins nauwkeurig wil behandelen, is diep genoeg om er maanden mee bezig te zijn. Daarover zijn meer boeken volgeschreven dan „Excelsior” er regels aan wijden kan. Wat laat zich al niet met de profetie bewijzen! Maar het komt er op aan of men *het rechte verstand* van de profetie heeft. Men kan de profetie zoo letterlijk opvatten als de Engelsche dame deed, die steeds een paard gezadeld op stal had staan, ten dienste van den Heere Jezus, opdat Hij daarop zijn intocht in Jeruzalem zou kunnen houden. 't Was goed gemeend; maar de eigenares van 't paard had moeten bedenken dat „geen profetie is van eigen uitlegging.” Maar even ver slaat hij den bal mis, die eenvoudig maar meent, dat men alles vergeestelijken kan, en bij alle profetie over Israel geen enkel woord aan de Joden denkt.

Israel is Gods uitverkoren volk. „Gods genaderoeeping is onberouwelijk.” „Eens zal geheel Israel zalig worden.” Naar het ons voorkomt kan het aan geen twijfel onderhevig zijn, dat Israel weder als natie naar zijn land zal terugkeeren. We zien echter *niet* duidelijk dat het *bekeerd* daarheen zal trekken, veeleer schijnt, dat het, daar gekomen en gevestigd, door den Heere zal verlost worden, en dat dan het woord zal vervuld worden uit Rom. 11: 12: „En indien hun *val* de rijkdom is der wereld, en hunne *vermindering* de rijkdom der heidenen, hoeveel te meer hunne *volheid*?”

Of die terugkeer samenvalt met de wederkomst van Christus, dan wel er aan voorafgaat: wie zal het zeggen? De kerk des Heeren staat in deze bedeeeling tegenover zijne wederkomst evenals de kerk des Ouden Verbonds tegenover zijne komst in het vleesch. Men heeft de profetiën omtrent zijne komst maar al te veel zoo opgevat, dat men Hem op grond dier profetiën verwierp toen Hij gekomen was. Dat gevaar dreigt ook thans ieder, die in vleeschelijken zin de voorzeggingen omtrent zijne wederkomst letterlijk opvat. Van vele profetiën geldt het geheimzinnig woord des Heeren in den laatsten nacht van zijn aardsche leven: „En nu heb Ik het u gezegd, *eer het geschied is*, opdat, *wanneer het geschied zal zijn*, gij gelooven moogt.

20. Van geheel anderen inhoud, en vrij wat minder moeilijk, is de tweede vraag: „Heeft men nog wat aan gebruikte postzegels?”

Ja; er zijn opkoopters van gebruikte postzegels. Er is altijd nog vrij belangrijken handel in dat artikel. Die er den lust en het geduld toe heeft, doet wel met ze netjes schoongemaakt te bewaren, en kan zoo nog een aardig stuivertje, b.v. voor de Zending, winnen. In het algemeen is er *niets* of 't is geld waard. Men kan ze steeds zenden aan de *Nederlandsche Zendingvereeniging* te Rotterdam.

30. Moeten wij den Doopsgezinden niet gelijk geven, als zij den eed verbieden? Immers, er staat geschreven: „Zweert *ganschelijk* niet?”

Met uw verlof; dat is slechts een *klein* gedeelte van wat er geschreven staat. Er staat in Matth. 5: 33—37: „Wederom hebt gij gehoord, dat van de ouden gezegd is: Gij zult den eed niet breken, maar gij zult den Heere uwe eeden houden.

Maar Ik zeg u: Zweert ganschelijk niet, noch bij den hemel, omdat hij is de troon Gods;

Noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank zijner voeten; noch bij Jeruzalem, omdat zij is de stad des grooten Konings;

Noch bij uw hoofd zult gij zweren, omdat gij niet één haar kunt wit of zwart maken:

Maar laat zijn uw woord: ja, ja; neen, neen: wat boven deze is, dat is uit den booze. En in Jak. 5: 12: „Doch vóór alle dingen, mijne broeders! zweert niet, noch bij den hemel, noch bij de aarde, nog eenigen anderen eed, maar uw ja zij ja, en het neen neen, opdat gij in geen oordeel valt.”

Daar staat dus: „Zweert ganschelijk niet”; met *deze* toelichting; „noch bij den hemel, noch bij de aarde, noch bij Jeruzalem, noch bij uw hoofd.” Dus in geen geval *bij eenig schepsel*. Dat verbod sluit zich aan bij Lev. 19: 12: „Gij zult niet *valschelijk* bij mijnen naam zweren, want gij zoudt den naam uws Gods ontheiligen: Ik ben de Heere!” en bij het derde gebod: „Gij zult den naam des Heeren uws Gods niet *ijdelijk* gebruiken, want de Heere zal niet onschuldig houden dien, die zijnen naam *ijdelijk* gebruikt.”

Daaruit blijkt dat er een *oprechtelijk* zweren is, waardoor Gods naam *niet* ontheiligt wordt, en een *niet ijdelijk*, maar *waardig* gebruik van 's Heeren naam, dat Hij *niet* straft, maar goedkeurt.

Uitnemend juist is op dit punt de 37e Zondag van den Heidelbergschen Catechismus.

40. Wat is de stelling der bovenvaldrijvers; wat die der benedenvaldrijvers? En welke dier twee stellingen is het meest overeenkomstig Gods Woord?

Onder *bovenvaldrijvers* verstaat men hen, die, kort gezegd, gelooven dat de val van Adam, en in hem van het menschelijk geslacht, niet alleen door God *voorzien* en *toegelaten*, maar ook *beschikt* en *in zijn raadsbesluit* opgenomen is. In den geest van psalm 139. Adam *moest* vallen.

Benedenvaldrijvers zijn zij, die leeren dat de val des menschen alleen door God *voorzien* en *toegelaten* is, en daarna hersteld werd. Zij vreezen er voor dat God, wanneer men verder gaat, als de *oorzaak* van het kwade zal beschouwd worden.

God is *souverein* in den meest volstrekten zin des Woords. Hij is *almachtig* en *alwetend*. Zijn Woord doet ons zien dat de *bovenvaldrijvers* in den grond der zaak niet mistasten, maar door hun drijven te ver gaan en zich vaak te sterk uitdrukken. Zij zijn te eenzijdig in de beschouwing van het verband tusschen Gods besluit en 's menschen vrijheid van handelen. De *benedenvaldrijvers* stellen zich een onoplosbaar vraagstuk waaruit voortvloeien zou dat God de zwakste en de mensch de sterkste is.

Wat de verborgenheid betreft van Gods *souvereiniteit* en het verband der zonden, hier past alleen het woord: „Wie zijt gij, o mensch! die tegen God antwoordt?”

Veiligst gaat in elk geval die Gods volkomen vrijmacht onaangeroerd laat, en verder voor wat hij niet begrijpt (en *wat* begrijpt de mensch in dezen *wel*?) de hand op den mond legt.

De overige vragen moeten wachten tot een volgend nummer.

BERICHTEN.

Gelijk wij reeds hebben vernomen, werd te Stockholm (op de „Wereld-conferentie” der Jongelingsvereenigingen) de uitnoodiging van Amsterdam, om D. V. in 1891 de afgevaardigden uit alle landen te ontvangen, aangenomen. Moge het Gode behagen ons de middelen te schenken, om de broeders gastvrij en met vreugde te ontvangen.

(Jongelingsbode.)

Voor de jongelingsvereeniging *Excelsior* alhier die toetogte in een huurhuis op de Heerengracht was gevestigd is, naar we met genoegen vernemen, een gebouw aangekocht op de Keizersgracht bij de Hartenstraat.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederland's Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.”

M A R I A.

„Mijne ziel maakt groot den Heere, en mijn geest verheugt zich in God, mijnen Zaligmaker, omdat Hij de nederheid zijner dienstmaagd heeft aangezien; want zie, van nu aan zullen mij zalig spreken al de geslachten der aarde.”

Dat is de grondtoon van het karakter der moeder des Heeren. In die woorden barstte haar jubel uit, toen zij als de gezegendste onder de vrouwen de groetenis vernomen had van haar godvreezende nicht Elizabeth. „Oneindig groot en nederbuigend goed is de Almachtige, met name jegens mij, de allergeeringste.” *Daarom* kon haar de hoogste eere wedervaren, die voor een sterveling denkbaar was: de moeder naar den vleesche te zijn van den Zaligmaker der wereld.

Alles wat ons van deze vrouw is opgeteekend, spreekt van nederigheid en ootmoed; van een „stillen geest, die kostelijk is voor God.”

Wel diep gezonken was het glorierijk geslacht van den grooten koning David! Zijn afstammeling uit de rechte lijn, Jozef, moest als handwerksman zijn brood verdienen, en behoorde blijkbaar slechts tot den kleinen burgerstand. Zelfs kon hij — wie weet door welk een samenloop van wederwaardigheden — de stad zijner vaders niet bewonen, maar had zich moeten vestigen in dat gedeelte des

lands, waar het meest verachte deel des volks woonde, in Galilea, en dáar in de kleine stad Nazareth. Een stedeke, zóo gering, dat zijn inwoners den naam „Nazarener” als *scheldwoord* naar 't hoofd geworpen werd.

Meer dan één tak van Davids aloud geslacht schijnt naar Nazareth verhuisd te zijn. De erfdochter Davids, Maria, woonde ook daar; en zeker niet in betere tijdelijke omstandigheden. De jeugdige maagd was de ondertrouwde vrouw van Jozef, haar bloedverwant, wien we ons, ondanks alle overlevering en afbeeldingen, niet als een grijsaard kunnen voorstellen.

Uit haar geheele gedrag blijkt dat Maria reeds vroeg haren God heeft gekend en op jeugdigen leeftijd reeds gevorderd was op den weg des heils. Het geslachtsregister onzes Heilands bevat verscheidene namen van vrouwen, op welken door haar eigen toedoen of door dat harer echtgenooten een smet kleefde. Juda's stam ontsproot uit zijne schoondochter Thamar. Eenige eeuwen later werd de Kanaänietische hoer Rachab in het geslacht opgenomen. Ruth, de overgrootmoeder van David, was een afstammeling van Moab, wiens mannelijke nakomelingen nooit in het heilige volk konden ingelijfd worden. Salomo's moeder was Bathséba, de door David tot overspel verleide of gedwongen gade van Uria. Salomo's afstammeling Josaphat nam zijnen zoon Joram de afschuwelijke Athalia ter

vrouwe. Zoo liep de geslachtslijn onzes Heeren door de vuilste zonden, als afschaduwing van de vreeselijke waarheid dat Hij om onzentwil „een vloek geworden” is. Hoe heerlijk, hoe verkwikkend, maar bovenal hoe diep en rijk Goddelijk is het, dat de vrouw, die Davids Zoon en Heer onder het hart zou dragen, naar de wereld geheel onbesproken, maar daarbij ook van de jeugd aan „begenadigd” was.

De lofzang, welken Maria zong, toont, hoe zij als doorvoed was met het Oude Testament en leefde in de zekere verwachting van de verlossing, welke de God Israels op *zijn* tijd aan zijn uitverkoren volk zou doen ten deele worden. Jehova heeft hare nederheid (dat is haar „lagen staat”; *niet* hare *nederigheid*) aangezien, en daarom „maakt hare ziel den Heere groot en verheugt haar geest zich in God, haren Zaligmaker.”

Ieder, wien God in zijne nederheid „aanziet”, heeft dankensstof. Hoeveel te meer de afstammelingen van den man naar Gods hart, wien een hoogen staat, een wereldhistorische beteekenis was toegezegd. Maria was een kind Gods, en ze kon daarom ook roemen in haar nederheid. Maar ze was ook van edel bloed, en zij had recht, naar den mensch gesproken, om dat bloed te doen gelden. Alle menschen staan voor elkander niet gelijk. God heeft onderscheid gemaakt. Hij had David van achter de schapen genomen en tot een voorganger zijns volks verheven, met de belofte, dat zijn troon tot in eeuwigheid zijn zou. Maria stamde uit eene dynastie, die meer dan duizend jaren oud was. En nu zag zij den troon, die háar wettig toekwam, ingenomen door een vreemdeling, een heiden, die slechts uiterlijk en om des gewins wille tot Israel behoorde, een ouden zondaar, die geplast had in onschuldig bloed. Háar paste onderwerping aan Gods wil; meer nog: haar betaamde *eenswillendheid* met God. Maar, verhief God haar tot de moeder van den waren David, van den eigenlijken Koning Israels, van wien alle andere koningen slechts de flauwe en gebrekige schaduwen waren; dan mocht zij juichen niet alleen in het ontvangen van een onverdiende weldaad aan haar, maar ook in de vervulling van een aloude belofte aan haar *stamhuis*. Niet aan den Idumeër Herodes, maar aan haar nog ongebornen Zoon kwam de troon Israels toe.

Toch is de aanzienlijkste en machtigste troon nog geen reden waarom „alle geslachten der aarde iemand zalig spreken.” Maria wist, tenminste gevoelde, evenals Zacharia, dat niet van aardsche heerlijkheid sprake was.

„In uw zaad zullen *alle* geslachten der aarde gezegend worden,” sprak de Heere God tot Abraham. „Juda! gij zijt het!” had Jakob tot zijn zoon gezegd toen hij hem zegende. „Gij zult zijn naam heeten Jezus, want Hij zal zijn volk zalig maken van hunne zonden,” luidde des engels woord tot de maagd

Maria. En Maria geloofde en bewaarde alle Goddelijke woorden *in haar hart*.

In haar hart had zij bewaard de woorden, waarmede „Hij die machtig is en heilig is zijn naam”; Hij wiens „barmhartigheid is van geslacht tot geslacht over degenen, die Hem vreezen”; tot Abraham en zijn zaad gesproken had van „barmhartigheid tot in eeuwigheid”. Zij wist daaraan dat God Israel, zijnen knecht, „opnam”.

Alle wegen worden voor haar bereid. In moeilijker omstandigheden kon geene vrouw tegenover haar bruidegom verkeeren. Maar ook aan haar werd bewaarheid wat eens Da Costa zeide: „God doet geen half werk.” Jozef was van zins haar „heimelijk een scheidbrief te geven”, dat is, een scheidbrief zonder opgave van redenen, waarbij hij zijne bruid aan de eer liet. God vermaande Jozef in den droom, — *beval* hem liefelijk en zacht — zijn ondertrouwde vrouw tot zich te nemen. Eerstdaags moesten door hen gezamenlijk twee bezwaarlijke reizen gemaakt worden. De eerste van Nazareth naar Bethlehem, waar zij door Goddelijke beschikking juist bijtijds aankwamen, waarlijk geen uur te vroeg of te laat. Zoo zorgt Gods voorzienigheid. Geen haar valt van ons hoofd zonder zijnen wil. Veilig kunnen zijne kinderen — mits ze in *zijn* weg zijn — *alles* op Hem laten aankomen. Zijne voorzienigheid is soevereiniteit.

Hun tweede reis — schoon geruimen tijd later — was veel bezwaarlijker. Met Maria, zijn jonge vrouw, en een klein kindeke, moest Jozef naar Egypte trekken; een reis zoo moeilijk dat wij in onze westerse toestanden er nauwelijks een begrip van kunnen hebben. Maar ook hier zien wij alle wegen bereid; alles gereedgemaakt voor de arme reizigers.

Wij lezen in een paar minuten deze heerlijke geschiedenissen, en bedenken slechts zelden en altijd gebrekkig hoeveel aan dit alles voor Maria en Jozef verbonden was; wat dit alles voor hen inhield. En daardoor weten we nauwelijks hoezeer hun geloof, hun vrouwen, hun moed moesten gesterkt en gestaald worden om te doen wat bleek Gods wil en weg te zijn. Maar wie zich eenigszins indenkt in de geschiedenissen, welke hier zijn aangestipt, en zich die, niet romantisch, maar gewoon en alledaags van omgeving voorstelt, kan bij benadering inzien wat zij beduiden voor wie ze doorleven moest.

Ook deze geschiedenissen zijn tot onze leering beschreven. Maria is ons een voorbeeld van eenvoudige, stille volgzaamheid. Zij was „den kinderkens gelijk geworden.” Zij volgde maar waar en hoe God haar leidde. En de uitkomst beschaamde haar niet.

Ook *dit* heeft de kerstgeschiedenis ons te zeggen.

DE TOCHT NAAR BETHLEHEM.

HET BEGIN VAN HET EINDE.

„De molens der goden malen
langzaam, doch zeker.”

Dit schijnt eindelijk ook bewaarheid te zullen worden, zegt een Amerikaansch blad, met betrekking tot de Mormonen. Onze lezers herinneren zich wat we pas mededeelden omtrent de verderfelijke en uitzinnige leeringen dier sekte, welke overal en ook ten onzent werkt. Met temeer belangstelling zal men lezen wat volgt:

De eigenlijke kracht van het Mormonisme wordt gevonden in *de Kerk*, niet bloot als vertegenwoordigster en belichaming van de sekte, wat betreft haar godsdienstige begrippen, maar als een vast lichaam, dat zelfstandig optreedt, het beheer voert over de millioenen, het volk bestiert en belasting oplegt — en wat dies meer zij. Nu was een der bedoelingen van de zoogenaamde Edmundswet tegen de Mormonen, verleden jaar door het Amerikaansche Congres aangenomen, de ontbinding en oplossing van de »*Mormonenkerk*» als een zoodanig lichaam.

Zoo ontnam deze wet aan genoemde „Kerk” haar *charter-rights* (eigen rechten), liet haar alleen het beheer van een kerk en gronden, ter waarde — naar we meenen van 150,000 dollars — en maakte met de overige bezittingen korte metten, door die verbeurd te verklaren, en te gelasten, dat ze besteed zouden worden voor opvoedkundige doeleinden in Utah, den Mormonenstaat.

De zaak heeft enige maanden in de gerechtshoven gediend. Door de rechterlijke macht werden vooraf al de eigendommen van de „Mormonenkerk” in beslag genomen, in afwachting eener eindbeslissing. Onlangs nu is de uitspraak van het Lager Gerechtshof door het Oppergerechtshof van Utah *bekrachtigd*, en door dit vonnis is de Kerk thans ontlast van al haar wereldlijke macht en aardschen rijkdom.

Na dezen en voortaan moet zij tevreden zijn, evenals trouwens elk ander godsdienstig genootschap in Amerika, met zich te beperken tot het verkondigen harer leer en godsdienstige begrippen — in-

dien we ze bij dien naam mogen noemen. Als een Kerk heeft zij niet langer recht op het bezit van andere eigendommen dan het „block” te Zoutmeerstad, waarop de tempel en eenige belendende gebouwen staan. De benoodigde gelden tot haar onderstand zal zij, evenals elke andere kerk of genootschap, moeten bijeenzamelen door vrije giften, en niet langer heffen door belasting. Haar militaire inrichting en politie is onthonden en afgeschaft.

Door dit alles is haar macht en invloed zoodanig geknakt, dat zij die niet langer kan oefenen over de plaatselijke gerechtshoven en regeering, noch de verkiezingen beheerschen of den gang der zaken op wereldlijk gebied voorschrijven. In één woord, de Mormonenkerk is nu eenvoudig een kerk, juist als andere kerkgenootschappen, ter verkondiging harer leer en niets meer. Zij heeft opgehouden als 't ware eene Staatskerk te zijn, en is onderworpen aan de grondbeginselen van een republikeinschen regeeringsvorm.

Nu moet men echter hierdoor niet verstaan dat de veelwijverij daardoor reeds *is afgeschaft* — o, neen, de *verkondiging* daarvan althans kan niet geweerd worden; „vrij spreken” sluit ook in het recht dat een veelwijven-vriend zijn begrippen mag uiteenzetten. Die *bij monde* voor te staan zal bij den vrijen geest der Amerikaansche instellingen ook niet licht onder de overtredingen gerangschikt worden. Doch zoo spoedig men het *in beoefening* gaat brengen, komt thans de Edmunds-wet tusschenbeide, vordert handhaving der openbare zedelijkheid, en straft den overtreder met de ontneming zijner burgerrechten.

Door het Hof is een ontvanger (*receiver*) aangesteld, in wiens handen al de verbeurd verklaarde eigendommen berusten — ruim een millioen dollars. Al dit geld zal nu besteed worden in het belang der scholen van Utah onder de regeling van de Edmunds-wet en het toezicht van het Hof.

De laatste stuiptrekking der Mormonen is een beroep op het Oppergerechtshof, waarheen de zaak thans is verwezen. Er heerscht echter het volste vertrouwen, dat de volkomen „afmaking van dit wan-gedrocht” als een staatkundige macht, thans zal plaatsvinden.

H.

LEESTAFEL.

De Mozaïsche wetten. Handboek bij het Godsdienst-onderwijs door C. M. Dekker. Compleet in 5 of 6 afleveringen van 3 vel à f —.25. T. Slagter te Kollum.

Met groote belangstelling maken we steeds kennis met alle werken, die over het bovengenoemde onderwerp handelen. Vandaar dat we ook deze uitgave met ingenomenheid begroetten.

De schrijver deelt in zijn prospectus mede, welke boeken hij bij de samenstelling van zijn werkje gebruikt heeft en naar wiens boek hij de stof verdeelde. Zijn werk is duidelijk en vloeit over van aanhalingen uit andere schrijvers, welke bronnen getrouw worden genoemd. De *toelichting* van het onderwerp zouden we echter gaarne wat uitvoeriger en vooral wat dieper wenschen. Men kan de *voorschriften* der Mozaïsche wetten hier vinden, maar ten opzichte van de *typische beteekenis* laat de geachte schrijver zijn lezers bijna geheel in 't duister. Dat is zeer jammer. De waarde van een geschrift over de Mozaïsche wetten ligt juist in de *uitlegging*; veel meer dan in de *opsomming* dier geboden.

Een *goed* werk over dit onderwerp vereischt meer dan gewone *studie* van de Heilige Schrift en *inleiding* in Gods heilgeheimen.

Eene inleiding, waarvan David spreekt in Psalm 27: 4: „Eén ding heb ik van den Heere begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des Heeren, om de lieflijkheid des Heeren te aanschouwen *en te onderzoeken* in zijnen tempel.”

UIT HET LEVEN.

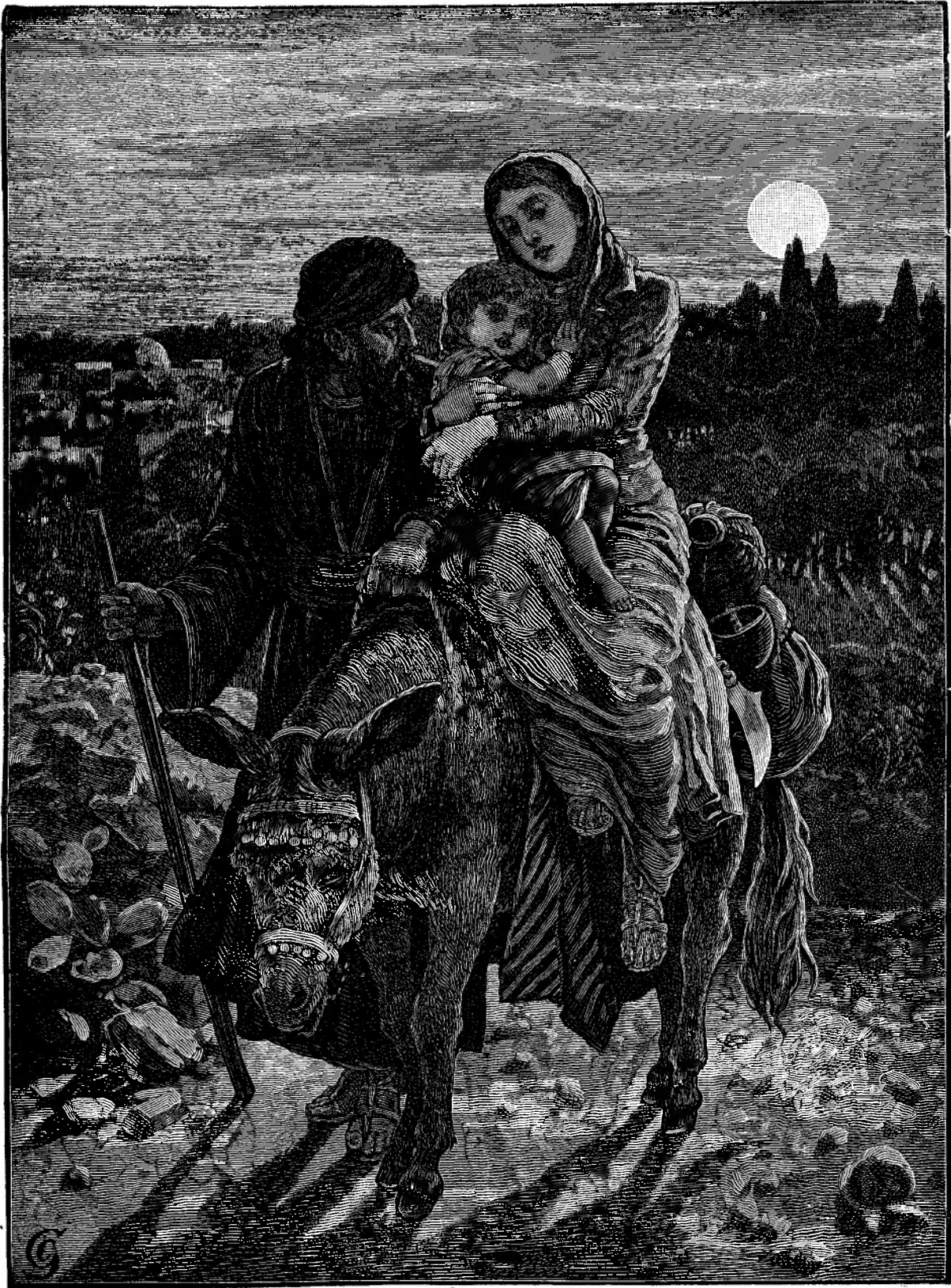
Melaatschheid.

Wanneer over deze vreeselijke ziekte gesproken wordt, hoort men er vaak de verzekering bijvoegen, dat zij thans niet meer voorkomt. Dit nu is in zover juist als het ons land geldt, doch overigens volstrekt niet.

Dat de melaatschheid of *lepra* vroeger ook in deze streken voorkwam is bekend. In de middeleeuwen was er in Europa haast geen stad, of zij had haar leprozenhuis, omdat die ziekte algemeen verspreid was. Nog vindt men „leprozenhuizen” ook in onze steden, schoon er al lang geen melaatschen meer wonen. In het Oosten is het tegenwoordig nog als vroeger in 't Westen, ja erger, en vindt men een menigte leprozen, (melaatschen), die aan dezelfde ziekte lijden als de bezochten in de dagen van Mozes en van den Heere Jezus. In Engelsch-Indië alleen vindt men 135000 melaatschen.

De *Bombay Gazette* meldde onlangs, hoe in Duhrumsala menschen zijn met ledematen, waarvan alleen de beenderen nog aanwezig, of die zoodanig gezwollen zijn, dat er geen ledematen meer in te herkennen zijn. Schier elk oogenblik ziet men menschen, die vingers of teenen, ja zelfs handen en voeten verloren hebben, zoodat zij niet anders dan nuttelooze stompen over hebben, die dan nog steeds verder worden doorgevretten.

Terecht hebben de zendingsvrienden in Engeland ingezien, dat, indien men zulke ongelukkigen, die toch ook een ziel te verliezen hebben, aan hun lot

DE VLUCHT NAAR EGYPTE.

overliet, men een blaam werpen kon op de barmhartigheid. In 1874 richtte men een Zendingvereeniging voor Indische leprozen op, en sedert dien tijd heeft deze vereeniging haar werk steeds verder uitgebreid. Deze vereeniging bouwt ziekenhuizen, bedehuizen en dikwerf ook zorgt zij voor de geheele verpleging van melaatschen. Iemand, die er over oordeelen kan, meent dat het aantal melaatschen in Indië nog onderschat wordt, omdat een iegelijk het zoolang mogelijk zoekt te verbergen, dat hij aan deze vreeselijke ziekte lijdt.

Men kan zich voorstellen welk een verkwikking het voor deze ongelukkigen is, indien de Christelijke liefde zich hunner aantrekt. Er zijn voorbeelden van, dat de melaatschen door het Evangelie van Gods vrije genade, dat zich juist tot de ellendigsten richt, tot bekeering komen. Uitgeworpen door de wereld, die de besmetting vreest, worden zij nog door de Christelijke barmhartigheid opgezocht, en menigeen blijkt dan ook nog door den goeden Herder te worden gezocht.

Niet alleen is de melaatsche ook nu nog een verwoording ten tijde van zijn leven, maar ook na zijn dood wekt hij nog afschuw op. Men sleept zijn lijk dikwijls aan een touw naar een put, als ware hij een hond. Ook daarin tracht de Christelijke barmhartigheid te voorzien.

De melaatschheid komt ook in West-Indië nog vaak voor. In de Vereenigde Staten heeft zij zich in de laatste jaren geopenbaard en neemt er, naar wij meenen, toe. Het gevoelen, dat de ziekte alleen in warme streken heerschen kan, wordt dáardoor weersproken, dat zij ook, en niet zoo zeldzaam, in Noorwegen voorkomt. In Zuid-Afrika is zij mede, naar we gelooven, niet onbekend.

Een zonderling land

moet Abyssinië zijn, zoo tenminste alles waar is wat *The Prophetic News* mededeelt. 't Is getrokken uit verscheiden Joodsche bladen van 't Vasteland; vooral uit de *Vessillo Israëlitico*, het voornaamste Hebreuwsche nieuwsblad in Italië.

's Konings naam is niet werkelijk Jan; dat is slechts een bijnaam, dien de Grieksche Kerk, waarvan de Kerk in Abyssinië een tak is, hem gegeven heeft. Zijn ware naam is Kasai, een Hebreuwsch woord dat letterlijk „de Trooster” beduidt. Met dezen naam teekent hij al zijn wetten en bevelen en die alleen wordt bij plechtige gelegenheden gebruikt. De oudste zoon en erfgenaam van den koning of Negus heet Ras Azea Selassin, een zuiver Bijbelschen naam, en de vrouw van den Prins, Marjam, de dochter van koning Menelit van Shoah, heeft ook zulk een naam. De onderscheidingstitel van den Negus is „het wrekend zwaard van Salomo,” en niet „het vernielend zwaard van Salomo,” zooals in sommige bladen verteld werd. De Abyssiniërs

zijn een onbeschoft, half barbaarsch volk; maar de Negus, zoo zegt men, is volstrekt geen barbaar; hij heeft een zekere mate van beschaving, en weet ook tamelijk wat van Engelsch af.

Falasha's, dat wil zeggen Abyssiniërs van erkende Joodsche afkomst, worden niet geduld onder de dienaars des konings, omdat de beheerscher van Abyssinië een volstrekt Christelijk vorst wenscht te heeten, en derhalve niet in aanraking wil komen met degenen, die niet in Christus gelooven. Hij is echter volstrekt niet onvriendelijk jegens hen; en afgezien er van dat zij niet tot het hofpersoneel mogen behooren, genieten zij bijna dezelfde rechten als andere Abyssiniërs. Een merkwaardig feit is het, dat de Christelijke Dag des Heeren en de Joodsche Sabbat op voet van gelijkheid behandeld worden, in zoo verre dat geen veldarbeid en in het algemeen geen werk in 't openbaar mag verricht worden op een dier dagen; met andere woorden, de Abyssiniërs vieren twee dagen uit de zeven!

Het zedelijk peil van het Abyssinisch karakter wordt beschreven als zeer laag gezonken. Diefstal, roof en moord schijnen in Abyssinië niet dezelfde beteekenis te hebben als in Europa. De Negus zelf heeft maar een vaag denkbeeld van het verschil tusschen *meum* en *tuum* (mijn en dijn). Europeesche diplomaten en reizigers, als zij in het paleis van den Negus hun opwachting maken, zorgen wel dat zij geen horloges, ringen, beurzen of andere kostbaarheden bij zich hebben. Volgens gebruik aan het Abyssinische hof wordt degene, die voor den Negus moet verschijnen, in zijn tegenwoordigheid geleid door twee dienaars, aan elke zijde een. En deze hofjonkers zijn er op geleerd om degenen, die zij alzoo geleiden, van alle kostbaarheden te berooven. — Stel u voor, zegt de schrijver, dat de Lord Kamerheer in het Paleis te Windsor de zakken rolt van hen, die hij in de tegenwoordigheid van zijn vorstin moet geleiden!

We kunnen natuurlijk voor de waarheid van dit al niet instaan — „synde nimmer in 't voorseyde lant gheweest.”

H.

Vreemde beweging in Amerika.

Naar uit Nieuw-York wordt geschreven, heerscht in het geheele land onder de kleurlingen groote opgewondenheid, daar er een lang verwachte profeet is opgestaan, die voorgeeft geroepen te zijn om zijn volk binnenkort naar het Afrikaansche vaderland terug te voeren.

De beweging is te ernstiger, nu zij uitgaat van een man, die bij zijn zwarte broeders sedert geruimen tijd reeds in hoog aanzien stond. Het is Ds. Giles Moss te Evansville in Indiana. Hij is twee-en-zestig jaren oud en was tot aan den burgeroorlog (1861) slaaf in Roan County. Destijds

reeds trok hij de opmerksaamheid zoowel van zijn landslieden als van blanken door zijn groote schrandereheid, zoodat hij, nog vóór de afschaffing der slavernij, op kosten van zijn meester onderricht ontving. Later, toen hij vrij geworden was, werd hij predikant en verwierf zich in zijn ambt de algemeene liefde, zoodat in den geheelen Staat niets, dat op de zwarten betrekking heeft, zal worden ingevoerd, zonder zijn voorkennis.

Dit eerbetoon van de zijde der „white folks” (blanken) stelde hem in de oogen van de landslieden op de hoogte van een halfgod. Men nam aan, dat hij in rechtstreeksche verbinding met den hemel stond. Dat heeft „reverend” (de eerwaarde) Moss thans bevestigd, door aan de wereld bekend te maken, dat hij een Goddelijk bevel ontvangen had, om de zwarte nakomelingen van Cham in de wilde dreven van het donkere werelddeel terug te geleiden, opdat zij zich daar over het geheele land verspreiden, het kannibalisme uitroeien en hun broeders het Christendom prediken zouden. Zoo, verklaart de profeet, komt de Goddelijke zending der „zwarte Amerikanen” in vervulling, die door den nacht der slavernij tot het licht van het Christendom moesten geraken om thans de Eihopische broederen, die nog in duisternis en barbaarschheid voortleven, te redden en te beschaven.

Het tijdstip van den uittocht kan Moss nog niet opgeven, maar dag in dag uit laat hij van den kansel de vermaning hooren, ieder oogenblik klaar te staan om Amerika te verlaten. De telegraaf verspreidt de tijding over alle staten van Amerika. Vele zwarte geestelijken scharen zich vol geestdrift aan de zijde van den „Godsgezant”, en reeds stroomden duizenden kleurlingen met vrouw en kind naar Evansville; reeds verbeiden tallooze aanhangers van den nieuwen Mozes het oogenblik, dat zij hem naar het land hunner vaders zullen volgen. „Reverend Moss” vermaant zijn aanhangers om de blanken, ondanks al het ondergane leed, bij het afscheid te zegenen. Intusschen verkeerden laatstgenoemden, vooral in het Zuiden, in de vrees, dat de zwarte arbeiders hun velden zullen verlaten, waaronder vooral de tabak- en de graanbouw aanzienlijke schade zouden lijden. Voor een deel is deze vrees reeds bewaarheid geworden, want geheele gemeenten zijn door de negers verlaten, die met have en goed tot den profeet overgaan.

H.

Het stuksken over zekere jongelingsvereniging in het verre Oosten heeft blijkbaar de aandacht getrokken. Zoo schrijft *De Hoop*, die te Rotterdam verschijnt:

„In het laatst verschenen nummer van *Excelsior*, geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en volk, is een uiïge plaat, voorstellende het gebouw der jongelingsvereniging te Tobadi, in de

Humboldtsbaai. Noch het vereenigingshuis van „Obadja” te Rotterdam, noch dat van „Excelsior”, op de Heerengracht te Amsterdam is met het gebouw der jongelingen op Tobadi te vergelijken, en wij betwijfelen zeer, of er in geheel Europa en Amerika zulk een vereenigingshuis is. Mochten er in ons land jongelingsverenigingen zijn, die een eigen lokaal wenschen te bouwen, en nog geen bouwplan hebben, die kunnen hier terecht. Een beschrijving van het Nieuw-Guineesche vereenigingshuis geven wij niet, maar verwijzen daarvoor onze lezers naar „*Excelsior*” dat in wijden kring behoort gelezen te worden.”

H.

Vóór drie jaren besloot de Regeering van Hawaï een proef te nemen met de inenting der melaatscheid op een ter dood veroordeelde, zekeren Kenau. Dit geschiedde door Dr. Arning in de gevangenis van Oahu. Het gold de vraag of deze ziekte, welke op de Hononulu-eilanden sterk heerschte, op die wijze kon worden overgebracht, ten einde aldus licht te verkrijgen omtrent hare besmettelijkheid. Den 25sten September ll. nu is de ingeënte door Dr. Emerson, voorzitter van den Gezondheidsraad, en Dr. Kimbali, Regeeringsgeneesheer, onderzocht en blijkens hun verslag is de ongelukkige inderdaad melaatsch.

H.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

1o. „Hoe kan Christus de Eerstgeborene aller schepselen genoemd worden, daar Hij God is van eeuwigheid?” (*Excelsior* 1888: 1 April).

De vraag doelt op Coll. 1: 15: „Dewelke is het beeld des onzienlijken Gods, de eerstgeborene aller creaturen.”

Indien de apostel Paulus met deze woorden bedoelde dat Christus de *eerstgeschapene* van alle schepselen was, zou hij zichzelf eenige regels later tegenspreken en wel in vers 17: „En Hij is vóór alle dingen en alle dingen bestaan tezamen door Hem.”

De Heilige Schrift leert ons in het 15e vers alleen dat Christus het *Hoofd* is (in den zin van Heer en Opperregent) van alles wat God geschapen heeft door Hem, door zijn „Woord”.

Zoo wordt Jer. 31: 9 gezegd: „Efraïm, die is mijn eerstgeborene.”

2o. „Heeft Christus de zaligheid verdiend en verworven of alleen mogelijk gemaakt?” Bewijs uit de Heilige Schrift.

Antw. Zeer zeker het eerste. De bewijzen uit de Schrift kunnen we niet allen uitschrijven. Men zie o. a. Jes. 25: 9; Matth. 1: 21; Matth. 18: 11; Luk. 2: 15; Joh. 12: 47; **Hand. 4: 12**; 1 Tim. 1: 15; Hebr. 7: 25.

30. „Hoe hebben wij het berouw des Heeren, waarvan op verschillende plaatsen in Gods Woord gesproken wordt, te verklaren?”

Men moet steeds in het oog houden, dat er een *verborgen* en een *geopenbaarden* wil van God is. Van Gods verborgen wil geldt: „De verborgen dingen zijn voor den Heere onzen God.” Die zijn zijn eeuwige raad, waarnaar Hij als Souverein het heeal regeert. Gods geopenbaarde wil is, zooals Mozes ons leert, voor ons en voor onze kinderen. Het onderscheid tusschen die beide kunnen we het best kort en bondig beschrijven met het volgende voorbeeld, dat een onzer hedendaagsche godgeleerden eens gebruikte. „Stel u een bejaard man voor, die sterven gaat. Zijn ure is bepaald. Morgen zal zijn einde zijn: alzoo staat het in Gods verborgen wil, en naar dien wil zal het geschieden. Nu heeft die oude zwakke man twee zonen. De een heeft zijn ouden vader teeder lief, maar de ander hunkert naar de ure, dat het geld van den vader zijns zal wezen. En nu bidt die eene zoon, dat God zijn vader spare en put zich uit om door alle middelen zijn leven te redden, terwijl die andere 's nachts opzettelijk het raam openzet en hem een tocht laat vatten, waaraan hij morgen sterft, sterft op het door God bepaalde uur. Hier ziet ge nu, hoe die lieve zoon tegen Gods verborgen raad inging, maar deed naar zijn geopenbaarden wil, dat hij zijn vader eeren zou; terwijl die schandelijke booswicht juist Gods verborgen wil uitvoerde, maar juist in dat uitvoeren zich verloor onder Gods gericht.”

Zoo staat het ook met des Heeren berouw. We lezen Num. 23: 19: „God is geen man, dat Hij liegen zou, noch eens menschen kind, dat het Hem berouwen zou. Zou Hij het zeggen en niet doen? of spreken en niet bestendig maken?” Berouw hebben, in den zin van veranderen van inzicht of afkeuren van een uitgevoerd plan, staat gelijk met *liegen*, is het bewijs van feilbaarheid, toont minstens dat men overwonnen is door een plan dat tegen het onze in werd beraamd. Toch lezen we b.v. Gen. 6: 6: „Toen berouwde het den Heere, dat Hij den mensch op de aarde gemaakt had, en het smartte Hem aan zijn hart.” Hetgeen natuurlijk *niet* beteekenen kan, dat God de Heere, had Hij alles vooruit geweten, de aarde wel onbewoond zou hebben gelaten. Het beteekent dat de mensch zoo grof, zoo onverbeterlijk slecht tegen Gods geopenbaarden wil in leefde en handelde, zoo volkomen zijn wet overtrad en het eigen hart verstokte, dat God de Almachtige schijnbaar *geheel* zijn werk moest vernietigen, hetgeen, op menschelijke wijze gesproken, moest doen berouwen dat het werk tot stand gekomen was. Dat dit woord niet platweg moet opgevat worden alsof God liever maar geene menscheid geschapen had, wordt bewezen door de redding van een achttal uit diezelfde menschen; een achttal dat in zichzelf waarlijk niet beter was dan al de anderen. Een achttal, dat ook besloten lag onder de uitspraak: „En de Heere zag, dat de boosheid *des* menschen (*niet der* menschen) menigvuldig was op de aarde, en *al* het gedichtsel der gedachten *zijns* harten *te allen dage* alleenlijk boos was.” Dát deze uitspraak ook op Noach slaat, toont Gen. 8: 21, waar God *na* de vernietiging van de boozen juist hetzelfde van de gereden zegt.

40. „Op welke wijze kan een Christelijk gezelschap, dat genoegelijk wenscht bijeen te zijn, het best den tijd doorbrengen?”

Gedeeltelijk is het antwoord op deze vraag reeds ge-

geven in ons stukje over de prijsvraag, in het Nr. van 1 December ll. Overigens verdient dit — in verband met de prijsvraag — een afzonderlijk antwoord in een der eerste nummers van een volgenden jaargang.

50. In Hand. 10: 2 lezen wij van Cornelius, den hoofdmans der Italiaansche krijgsmacht, dat „hij Godzalig en Godvreezende was met geheel zijn huis.”

Zou Cornelius God gekend hebben, zooals Hij moet gekend worden, d. i. was Cornelius wedergeboren?

Sommigen geven hierop een toestemmend antwoord (ook eene aantekening op de Staten-vertaling) en trachten dit te bewijzen uit het gezegde in vers 2, 22a en 39 (Hand. 10).

Was Cornelius wedergeboren, dan begrijp ik niet, waarom hij van Petrus nog *de woorden der zaligheid* hooren moest (vers 22b); en in vers 44 staat, dat de Heilige Geest viel op allen, die het woord van Petrus hoorden. Hier was ongetwijfeld Cornelius ook bij.

Het komt mij echter ongerijmd voor, dat iemand *Godzalig en Godvreezend* kan zijn, zonder God in den waren zin des woords te kennen, zonder wedergeboren te zijn.

P. LE FEBER,

Secr. Chr. Jongelingsv. Breskens.

Vat het woord *wedergeboorte* letterlijk op en ge ontvangt licht over veel wat de wedergeboorte en bekeering betreft. Een pasgeboren kind van het mannelijk geslacht is nog geen man. Maar het moet en zal een man worden, zoo het in 't leven blijft. Een wedergeborene kan een zuigeling, een kind, een jongeling, een man en vader in Christus zijn. Men kan wedergeboren zijn zonder het zelf te weten, evenals een zuigeling geboren is, zonder dat hij er het minste begrip van heeft. Om dat te weten te komen moet die zuigeling opgevoed worden eerst met melk, later met vaste spijs. Hij moet onderricht ontvangen; zijn verstand moet *ontwikkeld* worden, dat is ontdaan van, ontrold uit de windselen van onwetendheid. Zoo moet een wedergeborene, die in 't geestelijke een zuigeling is, *opgevoed* en ontwikkeld worden met „woorden van zaligheid.”

„De Heilige Geest viel op allen, die het woord van Petrus hoorden.” Wat beteekent dat? vraagt de inzender. Om *die* vraag goed te beantwoorden, hebben we meer ruimte noodig dan dit nummer van „Excelsior” ons aanbiedt. Daarvoor verwijzen we naar een der eerste afleveringen van 1889.

V R A G E N.

10. Hoe moeten wij het dooden der gebroeders De Witt in 1672 beschouwen?

20. Hoe zijn de uitwerkselen der Fransche revolutie van 1789 in 't algemeen voor ons land geweest?

R.

J. C. G.

C O R R E S P O N D E N T I E.

F. L. te R. Met genoegen lazen we uw brief, de eerste te dezer zake uit een groote stad ontvangen; ook gij acht dus eenvoudiger schrijfwijze voor *Exc.* niet noodig. Dank voor de opmerking. Wat de andere betreft, 't is merkwaardig dat slechts eenige uren vóór uw brief kwam juist was besloten *Taal en letteren* te wijzigen in den zin door u aangegeven.

Druk van P. Groenendijk.